ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE
(DLR)

TOMUL VI

FASCICULA a 10-a
și
FASCICULA a 11-a

MÎRLEALĂ—MORSĂ [1]

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

DICȚIONARUL LIMBII ROMÂNE SE ELABOREAZĂ DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI, DE INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN CLUJ ȘI DE CENTRUL DE LINGVISTICĂ, ISTORIE LITERARĂ ȘI FOLCLOR DIN IAȘI, SUB ÎNDRUMAREA COMISIEI DICȚIONARULUI LIMBII ROMÂNE

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DICȚIONARUL
LIMBII ROMÂNE

(DLR)

SERIE NOUĂ

TOMUL VI

FASCICULA a 10-a

și

FASCICULA a 11-a

MÎRLEALĂ – MORSĂ[1]

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

BUCUREȘTI 1968

Redactori responsabili:
IORGU IORDAN
Membru al Academiei Republicii Socialiste România
ALEXANDRU GRAUR
Membru al Academiei Republicii Socialiste România
ION COTEANU
Membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Au redactat articolele din fascicula a 10-a și a 11-a în cadrul Sectorului de lexicologie al Institutului de lingvistică din București:

Ana CANARACHE
Elena CIOBANU
Eleonora COSMOPOL
Florica FICȘINESCU
Georgeta MARIN
Georgeta MITRAN
Lidia SADOVEANU-CUCU
Florența SĂDEANU
Luiza SECHE
Mircea SECHE
Lidia SFÎRLEA
Ileana VULPESCU

La revizia acestor fascicule au participat:

Florica FICȘINESCU
Florența SĂDEANU
Luiza SECHE
Lidia SFÎRLEA

Au fost consultați pentru etimologiile din fascicula 10-a și a 11-a: Alexandru GRAUR, membru al Academiei Republicii Socialiste România, București; Emil PETROVICI, membru al Academiei Republicii Socialiste România, Cluj; Grigore BRÎNCUȘ, lector, Universitatea București; Vladimir DRIMBA, șef de sector la Institutul de lingvistică din București; Theodor HRISTEA, lector, Universitatea București; Maria ILIESCU, doctor în filologie, cercetător principal la Institutul de lingvistică din București; Bela KELEMEN, doctor docent în filologie, profesor, Universitatea din Cluj; Gheorghe MIHĂILĂ, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Cicerone POGHIRC, doctor în filologie, conferențiar, Universitatea București; Nicolaie URSU, doctor în filologie, șef de sector la Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor din Iași

Redactori responsabili ai fasciculei a 10-a și a 11-a:

ION COTEANU
Membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

MIRCEA SECHE
Șeful Sectorului de lexicologie al Institutului de lingvistică din București

MÎRLEÁLĂ s. f. (Popular) Mîrlire. Cf. CIAUŞANU, V. 178, com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI, CHEST. V 33/6, 38, 59, 74, ALR I 1 783/808, 890, 1 784/815. ✦ (Trivial) Actul sexual la oameni. Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.
— Pl.: *mîrleli.*
— **Mîrli** + suf. *-eală.*

MÎRLEÁN s. m. v. **mîrlan**[1].

MÎRLÍ vb. IV. Tranz. şi refl. recipr. (Popular, despre oi; p. ext. despre alte animale) A (se) împreuna. *Atunci alegîndu-se mieii şi miorele care încă nu sînt de mîrlit . . . berbecii se slobod între oi.* ECONOMIA, 87/9, cf. LB, VALIAN, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 187, DDRF, DAMÉ, T., GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, STOIAN, PĂST. 54. *Berbecul cînd este mic se numeşte miel; la trei ani . . . începe a mîrli oile.* H IV 270, cf. ib. XVII 228, com. MARIAN. *S-o mîrlit de mîrlit, da nu ştiu de ce n-o luat ńel.* GR. S. VI, 240. *Caprele se pîrcesc, oile se mîrlesc.* T. PAPAHAGI, M. 229, cf. CIAUŞANU, V. 178, com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI, din STRAJA-RĂDĂUŢI şi din BILCA-RĂDĂUŢI, CHEST. V/33, ALR I 1 784, ALR II 4 959, 5 532, A I 31, II 12, III 2, 5, V 6, 15, 23, 29, 31, 33, 34, VI 4, 26, 32, 33. ✦ (Trivial; despre oameni) A comite actul sexual.
— Prez. ind. pers. 3: *mîrleşte.* — Şi: (regional) **mărlí** (CIHAC, II, 187) vb. IV, **mîrlá** (ALEXI, W.), **mîrliá** (id. ib.) vb. I.
— Din scr. **mrljati.**

MÎRLIÁ vb. I v. **mîrli.**

MÎRLÍRE s. f. (Popular) Acţiunea de a (se) mîrli; împreunare, împerechere, (popular) mîrlit, mîrleală, (regional) mîrlă[1], mîrlitură. Cf. DDRF, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, CHEST. V. 33/10, 15, 16, 20, 23, 29, 30, 58, 98.
— Pl.: *mîrliri.* — Şi: (regional) **mărlíre** s. f. DDRF, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM.
— V. **mîrli.**

MÎRLÍT s. n. (Popular) Mîrlire. *Nu e cu putinţă a ţinea şi cruţa fealiul cel bun al oilor de se va amesteca pre vreamea mîrlitului.* ECONOMIA, 87/24, cf. PONTBRIANT, D., LM, DDRF, GHEŢIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Oierii aleg din oi „berbecii pîrci“ . . ., îi bagă apoi între oile mînzări pentru mîrlit.* PĂCALĂ, M. R. 297, cf. CADE, ENC. AGR., ŞEZ. V, 106, VII, 192, CHEST. V/33, ALR I 1 783/792.
— V. **mîrli.**

MÎRLITÓR, -OÁRE s. m. şi f. (Popular) Berbec sau oaie de reproducţie. *Oile se numesc la trei ani mîrlitoare.* H IV 270, cf. ib. I 6, II 79, XI 116, CHEST. V/73, ALR I 1 769/878, 1771/790, 1 776/840. ◇ (Adjectival) *Berbec mîrlitor.* CHEST. V/69.
— Pl.: *mîrlitori, -oare.*
— **Mîrli** + suf. *-tor.*

MÎRLITÚRĂ s. f. (Regional) Mîrlire. Cf. LM.
— **Mîrli** + suf. *-tură.*

MÎRLÍŢĂ[1] s. f. (Regional) **1.** Oaie aptă pentru reproducţie. Cf. CADE, ŞEZ. V, 106. *Se dau berbecii la un loc cu oile pînă ce berbecele îşi găseşte acolo singur „mîrliţa“.* CHEST. V/78, cf. MAT. DIALECT. I, 285.
2. Epitet pentru o femeie stricată. Cf. BUL. FIL. XI-XII, 475.
— Pl.: *mîrliţe.*
— **Mîrli** + suf. *-iţă.*

MÎRLÍŢĂ[2] s. f. (Prin Munt.) Ştiucă mică, pui de ştiucă; (regional) mîrloaie. *Pescarii din jud. Ialomiţa şi Ilfov, de pe malul Dunării, mai zic la ştiuca mică şi mîrliţa sau mîrloaie.* ANTIPA, F. I. 213, cf. id. P. 783, ATILA, P. 504, BĂCESCU, P. 29.
— Pl.: *mîrliţe.* — Şi: **mărlíţă** s. f. ŞĂINEANU, D. U.
— Etimologia necunoscută.

MÎRLOÁIE s. f. (Prin Munt.) Mîrliţă[2]. ANTIPA, F. I. 213, cf. ŞĂINEANU, D. U.
— Pl.:?
— Etimologia necunoscută.

MÎRLÓG, -OÁGĂ s. m. şi f. (Prin Ban. şi Olt.) Animal slab sau bătrîn. *Un mîrlog de berbece, o mîrloagă de iapă.* Com. LIUBA, cf. DR. IV, 1558, CIAUŞANU, V. 178.
— Pl.: *mîrlogi, -oage.*
— Contaminare între **mîrţoagă** şi **dîrloagă.**

MÎRLÓI s. m. (Prin sud-vestul Munt.) Animal mic, pipernicit, urît. Cf. CV 1 951, nr. 1, 36. *Am un mîrloi de mînz.* ib.
— Pl.: *mîrloi.*
— Etimologia necunoscută.

MÎRMĂ s. f. (Prin Olt.) Femeie murdară, nesimţită, leneşă. Cf. VÎRCOL, M. 86, CV 1 951, nr. 2, 34.
— Pl.: *mîrme.*
— Etimologia necunoscută.

MÎRMĂÍ vb. IV v. **mormăi.**

MÎRMÎLĂU subst. (Regional) „Amestec de lucruri solide (piatră, pămînt) cu de cele lichide“ (Crişcior-Brad). PAŞCA, GL.
— Pl.:? — Şi: **mărmălău** subst. Com. din CRIŞCIOR-BRAD.
— Etimologia necunoscută.

MÎRNĂÍ vb. IV v. **mormăi.**

MÎRNÎÍ vb. IV v. **mormăi.**

MÎRNOÁGĂ s. f. (Regional) Femeie plîngăcioasă, sentimentală. Cf. CADE, PAȘCA, GL.
— Pl.: *mîrnoage.*
— Etimologia necunoscută.

MÎROÍ vb. IV v. **mîrîi.**

MÎRSĂCĂCIÚNE s. f. (Învechit, rar) Mîrsei. *Unii... fug de curvii și de mărsăcăciuni.* DOSOFTEI, ap. TDRG.
— Pl.: *mîrsăcăciuni.* — Și: **mărsăcăciúne** s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. m î r s e i.

MÎRSĂIÁLĂ s. f. (Învechit, rar) Mîrsei. *Mearsă... și-nvăță tinerii... să urască toată mărsăiala trupască.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 48r/28, cf. JAHRESBER. V, 115.
— Pl.: *mărsăieli.* — Și: **mărsăiálă** s. f.
— **Mîrsei** + suf. *-eală.*

MÎRSĂIETÚRĂ s. f. (Învechit, rar) Mîrsei. *Mă întin în păcatele mele și cinstesc mîrsăieturile trupului.* DOSOFTEI, ap. TDRG.
— Pl.: *mîrsăieturi.* — Și: **mărsăietúră** s. f. TDRG, JAHRESBER. V, 115.
— **Mîrsei** + suf. *-ătură.*

MÎRSÉI s. n. (Învechit și regional) Dorință de plăceri, poftă (trupească), patimă; (învechit, rar) mîrsăcăciune, mîrsăială, mîrsăietură. *Năvarnicile a mîrseailor ai potolit de valuri unde.* DOSOFTEI, MOL. 92. *Alții să porniia spre mîrseiul păcatelor* id. V. S. octombrie 52r/2. *Acesta din tînără vîrstă urîia dezmierdările și mîrseaile.* id. ib. decembrie 198r/31, cf. TDRG. *Să-ți treacă de mîrsîie.* Com. din TURNU-MĂGURELE.
— Pl.: *mîrseie.* — Și: **mîrsíi** s. n.
— Etimologia necunoscută. Cf. bg. мрьсенъ, мърсене.

MÎRSIÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit și regional; despre oameni) Lacom, pofticios (ALEXI, W., FRÎNCU-CANDREA, M. 102, LEXIC REG. 30), gurmand (GHEȚIE, R. M.); hrăpăreț (id. ib.). ✦ (Regional, despre vite) Căruia îi place sarea, doritor de sare. Cf. VÎRCOL, M. 86, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Pl.: *mîrsioși, -oase.* — Și: **mîrsuós, -oásă** (GHEȚIE, R. M.), **mărsiós, -oásă** (FRÎNCU-CANDREA, M. 102), **marsuós, -oásă** (ALEXI, W.), **mursiós, -oásă** (LEXIC REG. 30) adj.
— **Mîrsei** + suf. *-os.*

MÎRSÍT, -Ă adj. (Regional) Căruia îi place sarea, doritor de sare. V. m î r s i o s. *O vită care se bate foarte tare după sare, care linge locurile cele sărate, se numește... mîrsită.* MARIAN, V. 218. *Dar și oamenii carii se bat după sare, încă se numesc mîrsiți.* id. ib., cf. T. PAPAHAGI, C. L. ◇ (Substantivat) *Cum nu pot mîrsiții Fără sare Și flămînzii Fără mîncare, Însetații Fără apă, Așa să nu poată Lumea toată De acuma înainte Fără de-acest om cuminte.* MARIAN, V. 216.
— Pl.: *mîrsiți, -te.*
— **Mîrsei** + suf. *-it.*

MÎRSÍI s. n. v. **mîrsei.**

MÎRSUÓS, -OÁSĂ adj. v. **mîrsios.**

MÎRȘÁLĂ s. f. (Într-un descîntec; cu sens neprecizat, probabil) Strat lunecos care se depune pe pietrele din apă. *O purces nouă boi negri; negri porumbi-negri, cu coarnele îmbelciugate, cu limbile scoase, cu coada adusă, purces-o la mare, să lingă chetrile de mîrșală.* I. CR. IV, 87.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MÎRȘAV, -Ă adj. **1.** (Învechit și regional) Slab, costeliv, jigărit, sfrijit; firav, plăpînd, debil. *Cum alte șapte vaci vineră sus de apă, aceastea grodzave și mărșave era.* PALIA (1581), 165/9. *Cela ce iaste foarte gras și cela ce iaste foarte slab și mîrșav sau altul nu... să poate den loc clăti să fugă... de cela.* PRAV. 116. *Mă feci mărșav ca foalele-n brumă, — Dereptății tale făcînd urmă.* DOSOFTEI, PS. 416/19, cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX., ȚICHINDEAL, F. 98/5, LB. *Așa îmi făcu și el mie cercîndu-mă pretutindenea de grăsime, și aflîndu-mă slab și mîrșav, mă lăsă.* GORJAN, H. II, 32/11. *Sugînd un copil numai un an sau ceva peste un an, se alege merșiav, slab.* MARIAN, NA. 423, cf. CIHAC, II, 187, DDRF, BARCIANU, TDRG, CIAUȘANU, GL., ALRM I/I h 96. *Azi sînt cam mîrșav, nu pot ieși la lucru.* L. ROM. 1960, nr. 5, 35. ✦ (Regional, despre carne) Lipsit de grăsime, macru (Arad). ALR I 739/56.
2. (Regional) Murdar (**1**). Cf. POLIZU, COSTINESCU. *Să te ferească Dumnezeu de femeia leneșă, mîrșavă și risipitoare.* CREANGĂ, P. 141, cf. id. GL., ȘĂINEANU, D. U., ALEXI, W. *Sub firmă era un geam mîrșav.* CAMILAR, N. II, 320. *Prin ușile mîrșave ale crîșmelor răbufnea duhoare de holercă.* id. ib. 321, cf. 198, CHEST. II 49/158, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. ✦ Dezgustător, scîrbos, urîcios. *Se-nfipseră în țară ca lipitori mîrșave, Ce nu le mai smulgi altfel fără să rumpi și carnea.* HELIADE, O. I, 222. *Să nu te prindă barbarii, Că-ndată haina ta, Cu o negreală mîrșavă Grozav o vor păta.* NEGRUZZI, S. II, 70. (Adverbial) *Și viermii... Intrară cîte unul prin scîndurile roase... Mîrșav, deodată, unul, pe buze mi se prinse.* MACEDONSKI, O. I, 51. ◇ (În contexte figurate) *Mîndria ce este maica rătăcirilor din lume, Ce-au întinat și pre îngeri cu-a sale mărșave spume.* CONACHI, P. 264, cf. 292, 297.

3. Lipsit de scrupule, josnic, mişel, infam, venal, ticălos. *Traiul vostru să fie mîrşav şi nemernic.* NEGRUZZI, S. I, 233. *Cel ce cere dezunirea Nu-i bun nici stăpînitor; Ăla vrea în veci robirea; E un mîrşav trădător.* BOLLIAC, O. 209. *Voieşti acum să uneşti pe unica ta copilă cu acel ciocoi mîrşav.* FILIMON, O. I, 107. *Da!... M-ai necinstit; toată lumea ştie acea mîrşavă faptă.* id. ib. 120, cf. 111, 112, 146, 252, PONTBRIANT, D. *Prin o neghioabă trădare personală contra adevărului istoric, se încearcă a scuza mărşava trădare naţională a purcalabului Ieremia Golia.* HASDEU, I. V. 167. *Şi de ce, supus orbirei unui mîrşav interes, Să nu vrei a înţelege lucru lesne de-nţeles.* ALECSANDRI, T. 165, cf. 1 466, 1694. *Mîrşava trădare ce-ascunde-al ei obraz În veci nu se încuibă în suflet de viteaz.* id. POEZII, 351. *Acordurile tale nu fură pentru sclavi Nici pentru ca să-ncînte tiranii cei mîrşavi.* BOLINTINEANU, O. 196. *Şi pe cînd românii, înfierbîntaţi de luptă, luară în goană oastea neamţului şi tăiau într-însa vîrtos, ardelenii vîndură pe domnul lor într-un chip foarte mîrşav.* ISPIRESCU, M. V. 51. *Această moarte e o tragedie întunecoasă demnă de mîrşava viclenie a fanarioţilor.* ODOBESCU, S. I, 263. *Nu-i rostesc mîrşavul nume: să-l rostesc îmi este silă; Nici nu scriu aceste versuri ca să-l bat ori să-l urzic.* MACEDONSKI, O. I, 9, cf. 81, DDRF. *În sfîrşit, te dai pe faţă! Îndrăzneala lor mîrşavă ţie ţi-a cerut povaţă!* DAVILA, V. V. 159, cf. ALEXI, W., CADE, STANCU, U.R.S.S. 125. *Caterino, noi doi nu putem fi fericiţi într-o lume mîrşavă şi mincinoasă; noi doi avem de lucru împreună, pentru ceilalţi şi pentru noi.* DEMETRIUS, C. 35, cf. H IV 100. ✧ (Substantivat) *Moartea nu-nspăimîntă decît pe mîrşavi.* BOLINTINEANU, ap. CADE.

— Accentuat şi: *mîrşáv.* — Pl.: *mîrşavi, -e.* — Şi: (învechit şi regional) **mărşav, -ă, mérşav, -ă** adj.

— Din v. sl. **мрьшавъ**.

MÎRŞĂ¹ s. f. (Regional) Oaie slabă (Runcu Salvei-Năsăud). CHEST. V 20/66.

— Pl.: *mîrşe.*

— Derivat regresiv de la **mîrşav**.

MÎRŞĂ² s. f. (Regional) Nadă, momeală. Cf. STOICA, VÎN. 16, ALR I 1 736/94, 249.

— Pl.: *mîrşe.*

— Etimologia necunoscută.

MÎRŞĂVÉNIE s. f. (Regional) Mîrşăvie. Cf. ALEXI, W., com. din STRAJA-RĂDĂUŢI. ✦ (La pl.) „Tot ce produce greaţă, în special organele genitale şi anusul". ŞEZ. V, 106, cf. PASCU, S. 244.

— Pl.: *mîrşăvenii.*

— **Mîrşav** + suf. *-enie.*

MÎRŞĂVÎ vb. IV. **1.** Intranz. şi refl. (Învechit) A slăbi. *Şi trupul mieu mărşevi de grăsime... Şi peliţa me schimbă-se derept untură* (a. 1651). JAHRESBER. III, 177, cf. ANON. CAR., LB. *Slăbise şi se mărşevise atîta de mult, încît mă încredinţa că petrece foarte rău.* GORJAN, H. IV, 44, cf. PONTBRIANT, D., LM.

2. Intranz. şi refl. (Regional) A se ticăloşi, a decădea, a se strica. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W.

3. Tranz. (Regional) A pîngări, a spurca. Cf. COSTINESCU. *Nu-mi mîrşevesc eu mîinile cu... tine.* PR. DRAM. 199. *Cu ruşine şi cu groază depun aice sceptru sîngeros sub care vă credeaţi îndrituiţi de a păcătui şi de a mîrşăvi lumina cerească.* I. NEGRUZZI, S. V, 338. *Acum, ce valoare aveau codurile, regulamentele şi legile?... De la începutul campaniei, acestea erau mîrşăvite sub picioarele comandamentelor.* CAMILAR, N. I, 152.

— Prez. ind.: *mîrşăvesc.*

— V. **mîrşav**.

MÎRŞĂVÍE s. f. Atitudine sau faptă mîrşavă (**3**), mişelie (**2**), josnicie, ticăloşie, infamie, (regional) mîrşăvenie; laşitate. [Idolii] *născociţi chiar de tirani şi-njugaţi la răutate, Fireşte le fu tovarăşi la mărşăviile toate.* CONACHI, P. 303. *Prin dovezi neprihănite a luminat duhul sfîntului sobor ca să cunoască toată deşertăciunea şi mîrşăvia acestor urîte clevetiri.* NEGRUZZI, S. I, 232, cf. 321, II, 218, POLIZU. *Mergînd din mîrşăvie în mîrşăvie, a ajuns astăzi biciul oamenilor cinstiţi şi al ţărei întregi.* FILIMON, O. I, 112, cf. II, 133. *Lasă-l să putrezească în mîrşăvia caracterului său, precum eu l-am lăsat împlîntat în sînge, fără a avea nici o milă de el.* ALECSANDRI, O. P. 30. *Ticălosul! în ce grad de mîrşăvie a ajuns.* id. T. 1718. *Focare de procese, de intrigi şi de mîrşevii, precum sînt azi mănăstirile închinate din ţările româneşti.* ODOBESCU, S. II, 38, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Tare trebuie să fii mîndră de mîrşăvia ta.* CAMIL PETRESCU, T. II, 259. *În familia în care mă aflu, unul pîndeşte pe celălalt şi-l cred capabil pe fiecare, pentru bani, de cele mai mari mîrşăvii.* CĂLINESCU, E. O. II, 61. *Era nespus de mîhnit că ţara fusese împinsă la o mîrşăvie sîngeroasă.* BENIUC, M. C. I, 243. *Iubitul meu, dacă voieşti să răsplăteşti cînelui de zmeu şi căţelei de maică mărşăvia lor, apoi te du înarmat acasă.* SBIERA, P. 33. ✧ *Mîrşăvia voastră* = (glumeţ, prin analogie cu luminăţia voastră) termen de reverenţă adresat căpeteniei dracilor. V. mărie¹, maiestate (**2**), înălţime. *Să trăiţi, mîrşăvia voastră! Eu mă duc să îndeplinesc nelegiuita voastră poruncă.* CREANGĂ, P. 57.

— Pl.: *mîrşăvii.* — Şi: (regional) **mărşăvíe** s. f.

— **Mîrşav** + suf. *-ie.*

MÎRŞĂVÍRE s. f. (Învechit) Faptul de a (se) mîrşăvi (**2**); ticăloşire, decădere. *Alte*

lucruri pricinuitoare de mîrșăvire neiertată (a. 1826). URICARIUL, V, 32/19, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.
— Pl.: *mîrșăviri.*
— V. **mîrșăvi.**

MÎRȘĂVÍT, -Ă adj. (Învechit) Ticăloșit, decăzut. *Au priceput mîrșăvitul neam că romanii ș-au pierdut curagia.* ȘINCAI, HR. I, 129/6.
— Pl.: *mîrșăviți, -te.*
— V. **mîrșăvi.**

MÎRȘIȚĂ s. f. (Regional) **1.** Loc apătos, umed, mocirlos (Vașcău). CHEST. IV 63/91.
2. Pămînt care se surpă (Stupinii-Zălau). ALR I 395/283.
— Pl.:?
— Cf. m î r v i ț ă.

MÎRȘÍNĂ s. f. v. **mașină.**

MÎRȘOLÍT, -Ă adj. (Regional) Slab, costeliv. *Aici, pe carnea asta mîrșolită, sînt semnele de jaf ce le-am suferit.* VISSARION, B. 134, cf. ALR I 1 156/870.
— Pl.: *mîrșoliți, -te.*
— Cf. m î r ș a v, m î r ș ă v i.

MÎRTÁC[1] s. m. (Ban., Transilv.) Pisoi, cotoi. Cf. H XVIII 139, 268, L. COSTIN, M. B. 14, ALR I 1135/24, 109, 138.
— Pl.: *mîrtaci.*
— De la **mîrtan,** cu schimbare de suf.

MÎRTÁC[2] s. m. v. **martac.**

MÎRTÁN s. m., s. n. (Regional) **1.** S. m. Pisoi, cotoi. *Un mărtan au venit într-o casă bătrînă.* ȚICHINDEAL, F. 127/16. *Au văzut mai întîi în viața lor mărtanul, motocul sau pisicul, deci au întrebat pre muma sa, ce făliu iaste acesta?* id. ib. 147/12, cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 190, LM. *Atunci mi se pune pe spălat mîrtanul.* ISPIRESCU, ap. ȘĂINEANU, D. U., cf. DDRF, JAHRESBER. III, 321, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, CONV. LIT. XLIV, 844, GR. S. V, 121. *Pisica se numește „mîță", iar bărbătușul „mîrtan".* PRIBEAGUL, P. R. 72, cf. H IV 176, V 103, 129, IX 18, XVI 30, 43, XVII 440, XVIII 4, 25, 261, 295. *Omorî pre toți trei mîrtanii îndrăgostiți ce se ascunseră acolo.* CĂTANĂ, P. B. II, 96. *Moșneagul ședea pe prispă cu capul între mîni, mîrtanul torcînd să freca de umărul moșneagului.* RETEGANUL, P. V, 5, cf. 6. *De la șease pîn'la șeapte S-a băgat pisica-n lapte, Și mărtanu jumătate.* ȘEZ. IX, 91, cf. VII, 118, CHEST. I 489/1, ALR I 1 134, 1 135, ALR SN III h 658. ◊ E x p r. (Regional) **A vărsa vinul mărtanului** = a plînge. Cf. ZANNE, P. IV, 189. ◊ C o m p u s: **mîrtan-de-munți** = numele unui animal sălbatic nedefinit mai îndeaproape. *Pe un stean de piatră mare, Un mîrtan-de-munți să pusese a soare.* BUDAI-DELEANU, T. V. 60.
2. S. n. Piedică la car (Boureni-Băilești). LEXIC REG. 30.
— Pl.: *mîrtani.* — Și: **mărtán** s. m.
— Etimologia necunoscută. Cf. m î r t a c [1], m î r t o c.

MÎRTÓC s. m. (Prin Olt.) Pisoi, cotoi. *Un mîrtoc slab, ogîrjit, izînit ca vai de el.* PLOPȘOR, C. 37.
— Pl.: *mîrtoci.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m î r t a n.

MÎRȚĂÍ vb. IV v. **mîțîi.**

MÎRȚÎNĂ s. f. v. **mărțînă.**

MÎRȚÎNĂ s. f. v. **mărțînă.**

MÎRȚÎNÓS, -OÁSĂ adj. v. **mărțînos.**

MÎRȚOÁGĂ s. f. Cal slab, rău îngrijit; gloabă, (popular) mărțînă (**1**), (regional) meleajă, melegar[1], meliță (**4**), mînzoc (**I 2**), mîrțogariu. V. r ă p c i u g ă. *Zece mîrțogi pot duce pe un armăsar.* PANN, P. V. III, 21/22, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Două mîrțoage de pripas.* ALECSANDRI, T. 1 584. *Cînd ai avea încaltea un cal bun, calea-valea, dar cu smîrțogul ista îți duc vergile.* CREANGĂ, P. 203. *Făt-Frumos călare pe o mîrțoagă șchioapă.* ISPIRESCU, L. 155. *Căruța . . . înaintează încetinel . . . după bunul plac al mîrțoagelor.* ODOBESCU, S. III, 16, cf. 77, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., DR. V, 208, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. *Cele trei mîrțoage băteau cu copitele în capacul ciuruit al canalului.* REBREANU, NUV. 97, cf. 107. *Nu poate călări cum se cuvine pe mîrțoaga asta fără șa.* SADOVEANU, O. X, 24. *Încalecă pe-o mîrțoagă. Să-i dai acolo, la moară, o mînă de tărîțe.* id. M. C. 28, cf. id. N. F. 76. *Mîrțoaga fornăia.* LESNEA, C. D. 87, cf. id. I. 111. *Clempăneau poticnit și mîrțoagele căruțelor.* C. PETRESCU, A. R. 9. *Mi-e sufletul ca o mîrțoagă de saca.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 165. *Și-a legat caii de căruță, mîrțoage bune de zvîrlit în rîpă.* STANCU, D. 43. *Ni-s cotonoage mîrțoagele, domnule ofițer.* CAMILAR, N. I, 308, cf. H I 34, 438, IV 53. *La troaca . . . cu jar veni foarte încet o mîrțoagă.* RETEGANUL, P. II, 9, cf. CHEST. V/76, ALR I 1 097/35, 932, 960, 1 156/56, A I 17, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. ◊ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Mîna cum știa el; căci smîrțoagele lui de cai erau vlăguiți din cale-afară.* CREANGĂ, A. 86. *De ce nu te duci la dînsul să ceri o mîrțoagă de iapă?* ISPIRESCU, L. 313. *Cumpără o mîrțoagă de cal răpciugos și bubos.* id. ib. 373, cf. 169. *O cărucioară c-o mîrțoagă de cal.* CONTEMPO-

RANUL, V_2, 524, cf. DDRF. (Rar, în legătură cu alt animal) *O mîrțoagă dă cîne.* ALR I 1 156/56. ✦ (Rar) Bou slab, jigărit. Cf. DAMÉ, T. 28.
— Pl.: *mîrțoage* și (regional) *mîrțogi.* — Și: (regional) **mîrțoávă** (DR. V, 210, ALR I 1 097/35), **mîrcioágă** (DR. V, 210), **mărțoágă** (CIHAC, II, 187, ALEXI, W., H IV 53), **murțoágă**, **smîrțoágă** s. f.; **mîrțóg** (DR. V, 210, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI), **smîrțóg**, **smărțóg** (CIHAC, II, 187, DDRF) s. m.
— Cf. m ă r ț i n ă.

MÎRȚOÁLĂ s. f. v. **marțolea.**

MÎRȚOÁVĂ s. f. v. **mîrțoagă.**

MÎRȚÓG s. m. v. **mîrțoagă.**

MÎRȚOGÁRIU s. m. (Prin Ban.) Mîrțoagă. *Noi călărim pre armăsari și tu pre mîrțogariu, ce mai potriveală ar fi!* CĂTANĂ, P. B. I, 11.
— Pl.: *mîrțogari.*
Mîrțoagă + suf. *-ar.*

MÎRȚOGHÍȚĂ s. f. (Regional) Mîrțoaga (femelă) (Comoșteni-Băilești). Cf. DR. V, 210.
— Pl.: *mîrțoghițe.*
— **Mîrțoagă** + suf. *-iță.*

MÎRVILÓS adj. v. **mîrvinos.**

MÎRVINĂ s. f. (Regional) Teren apătos, mocirlos (Strehaia). CHEST. II 73/36.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. m î r v i ț ă, m a r g h i l ă.

MÎRVINÓS adj. (Prin Ban., Olt.; despre terenuri) Apătos, mocirlos. Cf. CHEST. II 73/7, 19, 21.
— Pl.: *mîrvinoase.* — Și: **mîrvilós** adj. CHEST. II 73/19, 21.
— **Mîrvină** + suf. *-os.*

MÎRVIȚĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Teren apătos, mocirlos. Cf. VÎRCOL, V. 96.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută. Cf. m î r v i n ă, m ă r g h i l ă. Cf. bg. **мървица** „fărîmă", scr. m r v i c a.

MÎRZÁ s. m. v. **mîrzac**[1].

MÎRZÁC[1] s. m. **1.** Nobil tătar care conducea o ceată ostășească. *Fugind cu nouă feciori ai sei și cu o samă de mîrzaci și ispravnici mai de frunte.* URECHE, LET. I, 117/34. *Pre mulți i-au prins vii, așijderea și pre 2 mîrzaci.* SIMION DASC., LET. 127. *Și amu scrisu și la Daniel o carte ca aceea pentru rândul acelor mărzaci* (a. 1657). BUL. COM. IST. II, 220. *Au trimes un mîrzag la Vasile Vodă.* M. COSTIN, LET. I, 295/2. *Era lîngă Ștefan Vodă un merzac.* id. ib. 330/12. *Dînd sultanul și cîțiva mîrzaci de treabă* (sfîrșitul sec. XVII). MAG. IST. II, 151/7. *Tukili, cu mîrzacii și cu pașii . . . au rămas în deal.* IST. Ț. R. 31. *Tătarîi . . . bat și căznescu pe creștini, neavîndu grije, nice strînsoare de mîrzacii lor.* NECULCE, L. 57, cf. 157. *Și iarăși au orînduit o samă de tătari cu mîrzacul Coza, să margă asupra taberii.* CANTEMIR, HR. 426. *I-au vinit carte de la mărzacul, carile să află acmu într-aceastâ vreme mai cap între tătarăi mărgineni* (a. 1742). IORGA, S. D. VI, 229. *Mîrzacii . . . l-au luat rob.* DIONISIE, C. 169. *Avînd și mulți din mîrzali și sultani . . . fu chemat . . . ca să fie han.* VĂCĂRESCUL, IST. 286. *Vodă . . . cum a audzit de aceasta a și pornit după dînșii un mîrzac c-o mulțime de tatari.* NEGRUZZI, S. I, 170. *A fost înmormîntat . . . kaganul sau mîrzacul căruia se va fi pus în bolta-i funerară calul.* ODOBESCU, S. II, 204, cf. ȘIO II_1, 260. *El credea . . . că familia sa e de origine tătară . . . că acești mazili fălciieni aveau sînge de mîrzaci.* IORGA, L. I, 298. *El traduse de bună samă actul prin care mîrzacii din fruntea cetelor se îndatoriră a nu prăda.* id. ib. 469, cf. I. BRĂESCU, M. 68. *S-a arătat la cerdac un mîrzac tînăr, care s-a închinat din partea lui Sefer-Gazi.* SADOVEANU, O. XI, 255. *La Crîm, mîrzacii și hanii, așezați în case de piatră, învățaseră de la levantini și italieni o altă rînduială a vieții.* id. ib. XII, 295. *Iar cele mai mititele, Mi le-au făcut scăunele, De stau mîrzacii pe ele.* PAMFILE, C. Ț. 90. *Iar mîrzacul auzea Ș-așa din gură-mi zicea.* PĂSCULESCU, L. P. 209. ✦ P. ext. (Rar) Vagmistru. *Au prins mîrzacii de veste. Trebuie să-mi păzesc pielea de glonț, că nu-i solomoniță.* CHIRIȚESCU, GR. 125, cf. 251.
2. (Regional) Epitet dat în glumă aceluia dintre colindători care poartă sacul cu colaci (Ibănești-Reghin). Cf. VICIU, COL. 195.
— Pl.: *mîrzaci.* — Și: (învechit și regional) **mîrzág**, **mîrzál**, **mîrzá** (pl. *mîrzi* și *mîrzali*; ȘIO II_1, 260), **mărzác**, **merzác** s. m.
— Din tăt. (nogai) **mîrza.**

MÎRZÁC[2], **-Ă** adj. (Prin sud-estul Transilv.) Slăbit (după o boală), lipsit de vlagă. *Nu știu ce mi-i, că-s cam mîrzac!* VICIU, GL., cf. com. din BRAȘOV.
— Pl.: *mîrzaci, -ce.*
— Din scr. **mrzak** . Cf. m î r z i.

MÎRZÁG s. m. v. **mîrzac**[1].

MÎRZÁL s. m. v. **mîrzac**[1].

MÎRZÁRE s. f. v. **mînzare.**

MÎRZĂCÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit și popular) Care aparține mîrzacilor[1] **(1)**; al mîrza-

cilor, de mîrzac. Cf. ALEXI, W. *Se duc care mocăneşti Cu copile mîrzăceşti şi cu roabe tătăreşti.* ALECSANDRI, P. P. 78. *Pala-n aer fulgera Capul mîrzăcesc zbura!* id. ib. 114.
— Pl.: *mîrzăceşti.*
— **Mîrzac**[1] + suf. *-esc.*

MÎRZĂCÍE s. f. (Învechit) Rangul, demnitatea, funcţia de mîrzac[1] **(1)**; timpul cît se exercita această funcţie. *Cantemir, cu carele legase prieteşug încă den mărzăcia lui la Toporăuţi.* M. COSTIN, LET. I, 260/3, cf. DDRF, ŞIO II$_1$, 261.
— Pl.: *mîrzăcii.* — Şi: **mărzăcíe** s. f.
— **Mîrzac**[1] + suf. *-ie.*

MÎRZĂCÍŢĂ s. f. (Învechit şi popular) Soţie a mîrzacului[1] **(1)**. Cf. ŞIO II$_2$, 261. *Iată mîrzăciţele Şi cu tătăriţele.* ALECSANDRI, P. P. 78.
— Pl.: *mîrzăciţe.*
— **Mîrzac**[1] + suf. *-iţă.*

MÎRZĂRÁR s. m. v. **mînzărar.**

MÎRZÉNIE s. f. (Regional) „Toane, greaţă" (Brădişorul de Jos-Oraviţa). Com. LIUBA.
— Pl.: *mirzenii.* — Şi: **mîzénie** s. f. Com. LIUBA.
— **Mîrzi** + suf. *-enie.*

MÎRZÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin sudul Transilv.) A da semne de boală; a lîncezi, a zăcea. *Mă, da mîrzescu-ţi oile.* VICIU, GL. *Umblă pojarul şi pare-mi-să că copilul meu încă începe a mîrzi.* BREBENEL, GR. P., cf. DENSUSIANU, Ţ. H. 325. ✦ T r a n z. (Despre o boală) A încerca, a chinui (pe cineva). *Au început a mă mîrzi neşte friguri.* BREBENEL, GR. P.
— Prez. ind.: *mîrzesc.*
— Cf. bg. м ъ р з я (м е) „mi-e lene", scr. m r z i t i „a urî".

MÎSÁI subst. v. **măsai**[2].

MÎSCĂÍ vb. IV. R e f l. (Prin sudul Transilv.) A se mişca nervos, a se zbate. PAŞCA, GL. *Vre să plîngă, să miscăie.* ALR I 82/112.
— Prez. ind.: *mîscăi.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m î s c o t i.

MÎSCOTÍ vb. IV v. **mişcoti.**

MÎSLÁG subst. v. **măslag.**

MÎSTÎNĂ s. f. v. **smîntînă.**

MÎŞ interj. (Popular; mai ales repetat sau în corelaţie cu „fîş") Cuvînt care imită zgomotul produs de iarbă, frunze etc. (mişcate de vînt, de mîna omului, de trecerea unei insecte etc.). *Pe cîmp, aşa linişte de toate patru părţile că se puteau auzi cum ţîrîiau şi forfoteau gîngăniile, mîş, mîş pîn păiş.* CARAGIALE, S. N. 255, cf. MAT. FOLK. 1212. *Mîş, mîş Prin păiş; Haci, haci Prin copaci* (Coasa). TEODORESCU, P. P. 224. *Mîş, mîş Pîn păiş, Cotcodaci Pîn copaci* (Coasa). MAT. FOLK. 533, cf. PĂSCULESCU, L. P. 89, GOROVEI, C. 114. *Fîş, Mîş, Prin păiuş, Mare tulihoi am scos* [Porumbul]. PAMFILE, C. 30, cf. PASCU, C. 69. ✧ E x p r. (Substantivat, regional,) **A veni ca mîşu** = a veni încet, pe furiş, pe nesimţite. Cf. ARH. OLT. XXI, 269. **A nu zice nici mîş** = a nu zice nimic, a tăcea chitic. GLOSAR REG.
— Şi: **miş** interj.
— Onomatopee.

MÎŞÁG subst. (Prin estul Munt.) Puf, lînă măruntă. Cf. ARHIVA, XXVIII, 239.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MÎŞC s. m. (Învechit, rar) Catîr. *No fiţi ca cai[i] şi ca mîşcul ce ei n-au înţelegirea, cu frîu şi cu zăbale tragi fălcile lor* (a. 1710). GCR I, 365/36.
— Pl.: ?
— Cf. alb. m u š k.

MÎŞCĂ s. f. (Învechit, rar) Catîrcă. *Acel Anah iaste care află în pustie mîşce.* PALIA (1581), ap. DHLR II, 537.
— Pl.: *mîşce.*
— Cf. alb. m u š k ë.

MÎŞCĂTÚRĂ s. f. v. **muşcătură**[1].

MÎŞCÎÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Mold.) A şovăi, a se clătina. *Uite-l cum mîşcîie de slab ce-i.* I. CR. III, 287, cf. II, 218.
— Prez. ind.: *mîşcîi.*
— Probabil formaţie onomatopeică.

MÎŞCOÁIE s. f. (Învechit) Catîrcă. *Nu fireţi ca calul şi mujdeiul (mîşcoaia* D) *cei ce n-au mente.* PSALT. 55. *Nu vă facereţi ca calul fără minte, Nice ca mîşcoia carea nu să sîmte.* DOSOFTEI, PS. 107/10. *Să mergi cu un cal ce avem bătrăn şi cu o mîşcoaie bătrînă, să-i vinzi la tîrg.* FL. D. (1680), 32^v/19. *Obicinuise Mihail Cantacuzenul a călări pre o muşcoaie sau catîrcă.* ŞINCAI, HR. II, 232/13, cf. ODOBESCU, S. I, 124, DDRF.
— Pl.: *mîşcoaie.* — Şi: **mîşcóie, muşcoáie** s.f.
— **Mîşc** + suf. *-oaie.*

MÎŞCÓI s. m. (Învechit şi regional) Catîr. *Nu fireţi ca calul şi mujdeiul (măşcoiul* C[2]), *cei ce n-au mente.* PSALT. 55. *Nici amu vrea să aibă măşcoi derept îmbletul căiei, ce pedestru îmbla.* CORESI, EV. 157. *Mîşcoiul fără de glas.* id. L. 182/12, cf. id. PS. 78/6. *Tremisă doi din ucenicii săi să-i aducă un mîşcoiu să încalece.*

VARLAAM, C. 68. *Crisos foarte s-au bucurat, gândind cum nu iaste măşcoiul să fie împărat lidenilor în loc de om.* HERODOT (1 645), 22. *Avesalom fugi de oştile tătîne-său şi-şi apucă muşcoiul şi incălecă şi fugea pre luncă.* NEAGOE, ÎNV. 101/23. *Şi-ntr-acela loc stătură mîşcoii.* DOSOFTEI, V. S. *decembrie* 247v/31. *Şi lui Avram făcui bine . . . şi fură lui oi, şi viţei . . . şi mîşcoi, şi cămile.* BIBLIA (1 688), 8²/33. *Păscînd muşcoii lui Saul.* ib. 212¹/46. *Stăpînul muşcoiului (sau al catărcului) n-au auzit cuvăntul.* ŞINCAI, HR. I, 113/16, cf. 211/30, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PUŞCARIU, L. R. I, 179, ROSETTI, L. R. II, 106, com. MARIAN. *Unghii de muşcoi să arzi şi să te ungi pe unde nu e păr.* I. CR. II, 273, cf. 242, ALR I 1 132/5. ✦ (Rar) Cal. *Filip vraciul spintecă un muşcoiu, adecă un cal.* ALEXANDRIA, 166/20, cf. H XVIII 283.

— Pl.: *mîşcoi.* — Şi: **măşcói, muşcói, mişcói** (ŞERBAN, D.) s. m.

— **Mîşc** + suf. *-oi.*

MÎŞCÓIE s. f. v. **mîşcoaie.**

MÎŞÎ vb. IV. R e f l. (Prin nordul Munt.) A se linguşi. Cf. CV 1949, nr. 9, 34.

— Prez. ind.: *mîşesc.*

— Etimologia necunoscută.

MÎŞÎT, -Ă adj. (Regional) Murdar, (1), jegos. *Guler de haină şi peptene mîşit.* SĂGHINESCU, V. 60, cf. ARHIVA, XIX, 41.

— Pl.: *mîşiţi, -te.*

— Etimologia necunoscută.

MÎŞÎI¹ vb. IV. T r a n z. a b s o l. (Munt., Olt.) A mirosi, a adulmeca, a muşina; p. e x t. a căuta (după miros). *Pisica, prin grămada de măruntaie, cu botul, mîşîie.* STANCU, D. 12. *Mîşîie urşii cu boturile lor în copăi, mănîncă tărîţele.* id. ib. 183, cf. 499. *Mîşăie copoiu.* VÎRCOL, V. 96, cf. TOMESCU, GL.

— Prez. ind. pers. 3: *mîşîie.* — Şi: **mîşuí** vb. IV. TOMESCU, GL.

— **Mîş** + suf. *-îi.*

MÎŞÎI² vb. IV v. **mişui.**

MÎŞLĂU s. m. (Prin Munt.) Om căruia îi place să mănince şi să bea de la altul. V. l i n g ă u. I. CR. VIII, 88, LEXIC REG. 37.

— Pl.: *mîşlăi.* — Şi: **muşlău** LEXIC. REG. 37 s. m.

— Cf. magh. m o s l é k „resturi de mîncare".

MÎŞMÎÍ vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. A bijbii (Topalu-Hîrşova). AN. DOBR. IV, 101.

2. T r a n z. (În forma *mîjmăi*) A adulmeca (Nistoreşti-Odobeşti). Cf. ALR I 1 215/594. [Cîinele] *urma iăpurelui a mîjmăit.* ib.

— Prez. ind.: *mîşmîi.* — Şi: **mîjmăí** vb. IV.

— Formaţie onomatopeică. Cf. m î ş î i¹.

MÎŞNIC s. m. (Ban.) Lada de sub piatra morii în care cade făina (H XVIII 143, ALR SN I h 176/2, MAT. DIALECT. I, 12); (prin Olt.) gaura prin care curge făina în ladă (H IX 61).

— Pl.: *mîşnici.* — Şi: **mîjnic** (H IX 61), **míşnic** (H XVIII 143) s. m.

— Din bg. **мъчник.**

MÎŞUÍ vb. IV v. **mîşîi¹.**

MÎTCĂ s. f. (Regional) **1.** Bătător (pentru unt); (regional) brighidău, meşcă (**2**). LIUBA-IANA, M. 100, cf. BARCIANU, ALEXI, W., H IX 83, XVII 100, XVIII 25, 141, REV. CRIT. III, 160. *Se bate cu mîtca, ca să se aleagă untul.* VICIU, GL. 17, cf. VÎRCOL, M. 87, BOCEANU, GL., PAMFILE, I. C. 23, DENSUSIANU, Ţ. H. 59, CIAUŞANU, V. 179, GR. S. V, 121, CHEST. V 61/15, 44, 58, 87/86, 138/15, ALR I 1 819/810, 837, A II 7, III 2, IV 3.

2. Nume dat unor obiecte sau unelte casnice:

a) un fel de lingură cu care se serveşte brînza. Cf. DDRF;

b) mustuitor (Pecinişca-Băile Herculane). ALR SN I h 233/2;

c) făcăleţ (cu vîrful ramificat) cu care se mestecă mămăliga, urzicile fierte etc. Cf. MARIAN, S. R. II, 282, LIUBA-IANA, M. 100, PAMFILE, I. C. 195, H IX 83, VICIU, GL.

3. Ghioagă. PAMFILE, J. II, 154.

4. Parte a joagărului cu ajutorul căreia se pune în mişcare jugul cu ferăstrăul; iapă, (regional) mătuşoaică. Cf. DAMÉ, T. 176.

5. Parte a trunchiului unui molid care n-are ramuri (Scărişoara-Abrud). Cf. ARH. FOLK. V, 172. ✦ Ramură, creangă de brad (După Piatră-Abrud). ALR I 975/103. ✦ Parte a tulpinii unui copac de unde începe coroana (Mehadia). Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 135.

— Pl.: *mîtci.* — Şi: **mắtcă** (pl. *mătce*) s. f. MARIAN, S. R. II, 282, LIUBA-IANA, M. 100, H IX 83, XVII 100, XVIII 25, 141, REV. CRIT. III, 160, DENSUSIANU, Ţ. H. 59.

— Etimologia necunoscută.

MÎTCĂLĂU¹ s. n. (Regional) Lingură mare cu care se mestecă în căldare magiunul cînd se fierbe. Cf. ŞĂINEANU, D. U., PAMFILE, I. C. 23, VICIU, GL.

— Pl.: ? — Şi: **mătcălău** s.n. PAMFILE, I. C. 23.

— **Mîtcă** + suf. *-ălău.*

MÎTCĂLĂU² subst. sg. v. **mătcălău¹.**

MÎTCOVINĂ s. f. (Învechit, prin Ban.) **1.** Numele unei boli nedefinite mai îndeaproape. Cf. MAT. DIALECT. I, 138.

2. Plantă nedefinită mai îndeaproape „care face flori în trei culori". Cf. MAT. DIALECT. I, 138.

— Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Şi: **metcovină** s. f. MAT. DIALECT. I, 138.

— Etimologia necunoscută.

MÎTÎRLÁN s. m. (Regional) Mîț **(I 1)**, motan (Riciu-Tîrgu Mureș). ALR I 1 135/243.
— Pl.: *mitîrlani*.
— Cf. m î t o c, m î r t a n, m o t a n.

MÎTÓC s. m. **1.** (Transilv.) Mîț **(I 1)**, motan. Cf. LB, H XVIII 19, COMAN, GL., ALR I 1 135/148, 247, 251, 255, 266, 269, MAT. DIALECT. I, 80.
2. (Regional) Epitet dat unui copil plîngăcios (Bonț-Gherla). COMAN, GL.
— Pl.: *mitoci*.
— Cf. m o t o c[1].

MÎȚ s. m., interj. **I. 1.** S. m. (Popular, mai ales în Mold. și Transilv.) Masculul pisicii, c o t o i, m o t a n, p i s o i; p. g e n e r. pisică *(Felis domestica)*; p. r e s t r. puiul (de sex masculin al) pisicii; (rar) mîțan, (regional) mîtoc **(1)**, mîțoc **(1)**, mîtîrlan. *Trecînd pre acolo noaptea, văd . . . vreun cîne sau mîț alergînd.* TICHINDEAL, F. 20/5, cf. LB, COSTINESCU. *Smîrțoagele lui de cai erau vlăguiți din cale-afară, și slabi și ogărjiți ca niște mîți de cei leșinați.* CREANGĂ, A. 123, cf. DDRF, TDRG, H I 236. *Tu bine n-ai văzut, Că nu e nici un drăguț, Ci-i a vecinului mîț, E mîțul vecinului, Șede-n vatra focului.* MARIAN, SA. 117. *Cum mergea pe cale, nimerește niște copii cari chinuiau un pisic (mîț).* RETEGANUL, P. V, 3. *Mîțul tăcu . . . de ciudă că fata l-a alungat cu bolohani.* ȘEZ. I, 185. *Cîtu-i fata d'e micuță, Săre-n danț ca o broscuță, Dacă-ș ved'e drăguțu, Dă d'in coadă ca mîțu.* ib. VII, 163, cf. V, 91, DOINE, 54. *În pod urducăie mîțul ceva.* Com. LIUBA, cf. ȚIPLEA, P.P. 112. *Ma hăt dăunăz o ișit un mîț tare rău și s-o tîlnit acolo cu un leu mîțu.* CANDREA, Ț. O. 30. *Cînd își vede drăguțu, Sare-n sus ca și mîțu.* BÎRLEA, C. P. 319, cf. ARH. FOLK. III, 151. *Mîț d-ăi mici.* ALR I 1 134/24, cf. ib. 1 133/308, 424, 508, 512, 588, 1 134/35, 109, 268, 378, 526, 1135/93, 752. *Te-o umplut apa ca pi-un mîț.* ALR SN III h 844/219. *Am un mîț fără ochi, Fără picioare, iese pe cahla mare* (Fumul). GOROVEI, C. 157. *Lungu-i, șerpe nu-i; Unghii are, și mîț nu-i* (Rugul). id. ib. 326. ◇ E x p r. (Rar) **Ca un mîț plouat** = (despre oameni) fără chef, abătut, descurajat. *Ia-ți inima în dinți, bre Mirel, ce naiba?! Nu mai umbla așa, ca un mîț plouat.* GALAN, Z. R. 23. ◇ (Adverbial, pe lîngă adjectivele „ud“ sau „udat“, imprimă acestora valoare de superlativ absolut) *Udat mîț.* ZANNE, P. IX, 656, cf. com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
2. Interj. (Regional) Strigăt cu care se cheamă sau se gonesc pisicile. Com. din CÎMPULUNG-MOLDOVENESC și din SEBEȘ.
3. S. m. (Regional) Epitet depreciativ pentru un cal slab, pricăjit; (regional) mîțoc **(2)** (Lupeni). Cf. DR. V, 85.
4. S. m. (Regional) Nume dat unui pește „cu mustăți“ nedefinit mai îndeaproape (Roșia-Beiuș). ALR II 6 239/310.
II. S. m. (Bot.) **1.** (Transilv., Ban., nordul Mold. și Bucov.; mai ales la pl.) Mîțișor **(II 1)**. *Încă în ajunul Floriilor, sîmbăta lui Lazar, se taie mîțișorii (mîți) ce au să se distribuie la acest praznic.* PĂCALĂ, M. R. 191, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, ALR I 990/1, 63, 164, 387, 402, 552, 1 907/63, 1 926/370, 378, ALRM II 2 807/310, A II 12.
2. (Transilv., Bucov.) Nume dat mai multor varietăți de răchită; (regional) mîțiieș. Cf. ALR II 6 269/310, 6 341/130, 386.
III. S. m. (Regional) **1.** Cursă de șoareci (primitivă); (regional) mîță **(III 1)** (Nojorid-Oradea). ALR I 690/320.
2. Bucată de lemn, găurită, din patul gaterului (Hangu-Piatra Neamț). GLOSAR REG.
3. Fiecare dintre bucățile de lemn, lungi de circa un metru, care se pun la marginile acoperișului, în afară, la casele care nu au streșini, pentru a feri pereții de ploaie (Dumbrava-Tîrgu Ocna). Cf. CHEST. II 245/194.
— Pl.: *mîți*.
— De la **mîță**.

MÎȚÁN s. m. (Rar) Mîț **(I 1)**, motan. *Fusele zbîrnîie alene într-un rîs spornic; un mîțan . . . cu ochii ca două scîntei sare de la un fus la altul.* DELAVRANCEA, S. 40, cf. DDRF, TDRG.
— Pl.: *mîțani*.
— **Mîț** + suf. *-an*.

MÎȚÁR s. m. **1.** (Prin Bucov.) Persoană care mănîncă carne de mîță **(I 1)**. Com. MARIAN.
2. (Prin Bucov.) Persoană care taie și jupoaie mîțe **(I 1)**; p. g e n e r. persoană care se ocupă cu cojocăria. Com. MARIAN.
3. (Regional) Persoană care are iepe slabe (Păușești Otăsău-Băile Govora). DR. V, 210.
— Pl.: *mîțari*.
— **Mîță** + suf. *-ar*.

MÎȚĂ s. f. **I. 1.** (Popular, mai ales în Mold. și Transilv.) Pisică *(Felis domestica)*; p. r e s t r. puiul (de sex feminin al) pisicii. Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 205. *Mă fac în multe chipuri . . .: ogar, găină, muscă, iepuri, paijăn, mîță, și în toate chipurile* (a. 1 799). GCR II, 172/2. *Nu ar putea să se ivească din gaoră afară, ca să nu-l audă mîța.* TICHINDEAL, F. 257/3, cf. LB. *Într-aceste tabacale să lucrează cu scîrnăvii de cîini și pieile lor, și de mîță și alte jiganii spurcate* (a. 1 837). DOC. EC. 667. *Urlă ca cîinii cobitori, miorlăie ca mîțele, cîșie ca gîștele, șuieră ca șerpii.* HELIADE, O. II, 382, cf. POLIZU, BARONZI, L. 159. *Ne acățarăm ca mîțele pe o scară ce se îndoia scîrțiind sub picioarele noastre.* ALECSANDRI,

O. P. 217. *Doar și mie îmi era dragi mîțile, pîn-a nu mă mărita.* id. T. I, 197, cf. COSTINESCU, I. M. *Măi motane, Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic și ornic. De-ar fi-n lume-un stat de mîțe, zău! că-n el te-aș pune vornic.* EMINESCU, O. I, 48. *Cînd văd că mîța face mărazuri, ți-o strîng de coadă de mănîncă și mere pădurețe.* CREANGĂ, P. 230. *Deodată se aud prin casă o mulțime de glasuri, cari de cari mai uricioase: unele miorlăiau ca mîța, altele covițau ca porcul.* id. ib. 302. *Ieși din crîng binișor, și pîș, pîș, ca o mîță cînd pîndește la șoareci, se apropie încetișor de Făt-Frumos.* ISPIRESCU, L. 109, cf. 179, DDRF, ALEXI, W., CABA, SĂL., IORDAN, L. M. 193. *Cînd m-am întors, am găsit-o cu o mîță albă în brațe.* IBRĂILEANU, A. 83. *Și-n fluierul de sticlă al cintezii Se joacă mîțele cu iezii.* ARGHEZI, V. 21, cf. 163, id. C. J. 170. *În casa asta, nici o mîță n-are unde s-aciua.* C. PETRESCU, C. V. 85, cf. STĂNOIU, C. I. 129. *Pisica se numește „mîță", iar bărbătușul „mîrtan".* PRIBEAGUL, P. R. 72. *Prin pod, se auzeau vuiete, zgomote de fugă, trîntituri. — Prinde mîța șoareci! mormăi mătușa Zamfira.* SADOVEANU, O. I, 75. *În Muntenia și în sud-estul ardelean se zice „pisică"; în restul României se zice „mîță".* PUȘCARIU, L. R. I, 211. *Ei numesc pe pisoi motan și pe pisică mîță.* H III 4. *Pisica la noi se numește mîță.* ib. VI 199, cf. X 253. *Sîntem de departe, De peste șapte sate: De la Buda nouă, Pe unde mîța ouă.* TEODORESCU, P. P. 178. *Omul nostru n-avea nimic, nici barem o mîță.* RETEGANUL, P. I, 42. *Însura-m-aș însura, Nu știu soacra ce mi-a da? Coșarca cu fusele, Costrețul cu mîțele?* POP., ap. GCR II, 309, cf. 319. *Nici că vom însera Și nu sîntem de-acolea, Că sîntem din Buda vechie, Unde mîța streche.* POP., ap. GCR II, 337. *Mîța și cînele, cînd au durere de cap, mînîncă iarbă.* ȘEZ. I, 127. *Din mănușă să făcu o mîță mare, care cînd se învîrti printre șoareci, îi băgă în tușă, înghițindu-i pe vro cîțiva.* ib. II, 4, cf. IV, 184. *Io la joc, Mîndra la joc, Mălaiul de joi in foc. Bătui mîța cu vătraiul De ce nu mi-o scos mălaiul.* HODOȘ, C. 84. *A fost unu odată sărac de tot, avea numai o mîță ș-un bou ș-un bordei.* GRAIUL, I, 42. *N-avea nimica-n bordei, Făr-d-o mîță ș-un cotei.* PĂSCULESCU, L. P. 275. *Fata moșului . . . porni, și ca să nu-i fie urît, luă și mîța cu sine.* PAMFILE, DUȘM. 112, cf. id. COM. 18. *Ciuma-n casă o d-intrat Și pă tăț huc i-o luat; Numa pă ea o lăsat Cu o bğată mîță-n vatră.* T. PAPAHAGI, M. 121. *Bătui mîța peste gheare, C-a mîncat nește jumare.* ANT. LIT. POP. I, 213, cf. ALR I 1 133, 1 137, ALR II 3 473. *Mîța blîndă zgîrie rău.* GCR II, 374, cf. SBIERA, P. 65, ZANNE, P. I, 548, IX, 657. *Ce iase din mîță, șoareci prinde.* NEGRUZZI, S. I, 248, cf. ZANNE, P. I, 546. *Mîța se-nvață de mică a prinde șoareci.* ZANNE, P. IX, 659. *Mîța îngrășată nu prinde șoareci.* id. ib. 658. *Mîța cu clopot nu prinde șoareci.* NEGRUZZI, S. I, 249, cf. ZANNE, P. I, 550, IX, 658. *Cînd mîța nu-i acasă Șoarecii joacă pe masă.* ZANNE, P. I, 548. *Din coadă de mîță sită de mătase nu se face.* id. ib. 597, cf. 546, 549, 550, III, 349, IV, 164, IX, 657, 659, 660, ALR I 1 551/790. *Pe-o biserică șindilită joac-o mîță potcovită* (Luna). SBIERA, P. 322. *Am o mîță albă, grasă, toată noaptea îmblă-n casă* (Luna). id. ib. *Mîță grasă Trece noaptea peste casă* (Luna). PĂSCULESCU, L. P. 87. ◇ (În superstiții) *Mîță ori motan negru, cucoș negru și cînele negru aduc bine la casă.* ȘEZ. I, 17. *Cînd tună și fulgeră să nu ții mîță și cîne în casă, că s-ascunde necuratul în ele.* ib. 126. *Mîța să n-o iei cu tine cînd te muți în altă casă, că iei sărăcia.* ib. 127, cf. 192. *Cînd sare mîța peste un cadavru, mortul se face strigoi.* ib. III, 150. *Cînd mîța stă în vatră, are să fie frig.* ib. IV, 119, cf. 120. *Să nu duci mîța în car sau căruță, că slăbesc vitele trăgace.* ib. VI, 43, cf. 44, VIII, 98. *Dacă mîța se lă pe cap, se crede că nu mult după aceea va ploua.* ib. XVIII, 114, cf. 50. *Dacă tușește mîța: va urma vrajbă în casă.* GOROVEI, CR. 189, cf. 188. [La guturai] *tragi pe nas fum de păr din coada mîții.* PAMFILE, B. 64, cf. 68, 70, id. D. 88, id. S. T. 131. *Întîlnim știma sub felurite înfățișări: . . . de cîne, mîță, cocoș.* id. COM. 19. *Mîța neagră poate de asemeni întrupa piaza-rea, ca să aducă pagube unei case.* id. DUȘM. 95, cf. 331. *Dacă va dormi pe pat, mîța face a cald.* id. VĂZD. 4, cf. 77, 92, 116. ◇ (Mold., în imprecații) *Fată jucăușă: Să-i smulgă urechea și țîțele . . . Stuchi-l-ar mîțele!* TOPÎRCEANU, P. 112, cf. PAMFILE, J. II, 154. *Stuchi-te-ar mîțele!* Com. din PIATRA NEAMȚ. ◇ (Regional) *(De-a) mîța oarbă* sau *de-a mîța* = (de-a) baba oarba, v. b a b ă. Cf. LB. *Convocarea conferenței semăna cu un joc de-a mîța oarbă.* BARIȚIU, P. A. III, 66, cf. POLIZU. *Jocurile copilărești: popic, cureaua roșie . . . , ajumit, mîța oarbă.* HEM 609, cf. MARIAN, Î. 221, DDRF, BARCIANU, PAMFILE, J. III, 48, ALR II 4 337/64, 76, 95, 105, 219, 228, 250, 260, 284, 334, 362, 365, 386, 574, MAT. DIALECT. I, 182. *(De-a) mîța și șoarecele* = joc de copii în care jucătorii sînt așezați în formă de cerc, iar doi dintre ei, care îndeplinesc rolul de mîță, respectiv de șoarece, se fugăresc în jurul cercului pînă cînd „mîța" prinde „șoarecele". Cf. ȘEZ. VIII, 121, PAMFILE, J. I, 20. *Mîță de vînzare* = joc de copii, la priveghiul mortului, în care unul dintre jucători încearcă, după un anumit sistem, să vîndă celorlalți o mîță reprezentată printr-o lingură. Cf. PAMFILE, J. I, 50. *Mîța popii* = joc de copii nedefinit mai îndeaproape. Cf. H V 17. ◇ E x p r. **(A fi) mîță blîndă** = (a fi) prefăcut, ipocrit, fățarnic. Cf. ZANNE, P. I, 551, CADE. **(A fi) mîță plouată (sau udă)** = (a fi) fără chef, abătut, descurajat; (a fi) rușinat, umilit. Cf. ZANNE, P. IX, 659. (Regional) **(A cumpăra** sau **a lua, a fi** etc.) **mîța-n (sau mîță-n) sac,** se spune despre un

lucru pe care nu-l poţi cunoaşte înainte de a intra în posesia lui. id. ib. I, 549, cf. CADE, com. din SEBEŞ-ALBA IULIA. **A umbla** (sau **a prinde** pe cineva) **cu mîţa-n sac** = a umbla (sau a prinde pe cineva) cu înşelăciuni. *Dacă eşti prost şi laşi să te prindă la cărţi cu mîţa-n sac?* ALECSANDRI, T. I, 117. *Umblă cu mîţa-n sac, ghiujul . . . Aţine-te, Pepeleo!* id. ib. 319, cf. ZANNE, P. I, 548. *Vedeţi, să nu care cumva să vă prind şi pe voi cu mîţa-n sac, că vai de mama voastră!* C. PETRESCU, Î. II, 46. *Umblă cu mîţa-n sac, ad*[ică] *e un prefăcut; umblă de colo, colo, ca să nu se deie pe faţă.* I. CR. IV, 78. **A trăi** (sau **a se înţelege** etc.) **ca mîţa cu şoarecii** (sau **cu şoarecele, cu cîinele**) = a fi în relaţii foarte rele (unii cu alţii), a trăi rău împreună. Cf. ZANNE, P. I, 382, 550, 551. (Regional) **A se stupi ca mîţele** = a trăi ca mîţa cu şoarecii; a se certa mahalageşte, a-şi arunca cuvinte grele. Cf. ŞEZ. II, 47, IX, 146, ZANNE, P. I, 551. **A fi învăţat ca mîţa la lapte** = a fi rău învăţat, a avea un obicei prost. Cf. ZANNE, P. III, 588. (Regional) **A păţi cinstea mîţei la oala cu smîntînă** = a fi bătut. Cf. ŞEZ. I, 218, ZANNE, P. I, 551, IV, 124. (Regional) **A se învîrti ca mîţa împrejurul oalei cu smîntînă** = a da tîrcoale unui lucru sau unei fiinţe care-i place. Cf. ZANNE, P. IV, 123. (Regional) **A umbla ca mîţa pe lîngă laptele fierbinte** = a dori ceva de care se teme. Cf. id. ib. III, 587. (Regional) **A se învîrti ca mîţa pe lîngă blidul cu păsat** = a ocoli adevărul, a evita să spună adevărul. Cf. id. ib. IV, 67. (Regional) **(A trăi) ca mîţa pe rogojină** = (a trăi, a o duce) rău. Cf. id. ib. III, 337, PAMFILE, J. II, 154. **A trage mîţa de coadă** (sau, regional, **pe rogojină**) = a o duce greu (din cauza sărăciei), a fi strîmtorat (din punct de vedere material), a fi sărac, nevoiaş. Cf. ŞEZ. IX, 145, ZANNE, P. IX, 660, PAMFILE, J. II, 154, MAT. DIALECT. I, 231. (Regional) **A nu avea nici mîţă la casă** = a fi foarte sărac. ZANNE, P. IX, 660. (Regional) **A se uita ca mîţa la peşte** = a se uita, a privi lacom, cu lăcomie. *Robinson . . . s-au pus să şadă pe pat uitîndu-să la frigarea cu friptura ca mîţa la peşte.* DRĂGHICI, R. 70/7. (Familiar) **A se uita** (sau **a se pricepe** etc.) **ca mîţa-n calendar** = a nu pricepe nimic, a fi cu totul străin de o problemă. Cf. IORDAN, L. R. A. 270. **Mătură ca mîţa,** se spune despre un om murdar (care îşi ascunde murdăriile). Cf. ZANNE, P. III, 228. **Se spală ca mîţa,** se spală superficial. (Regional) **(Taci) să nu te audă** (sau **că te aude**) **mîţa** = **a)** (taci că) spui minciuni (pe care nu le crede nimeni). Cf. id. ib. II, 758; **b)** bagă de seamă ce spui. id. ib. IX, 661. (Regional) **A călca în urme de mîţă stearpă** = a fi îndrăgostit. Cf. TDRG. **A rupe mîţa în două** = **a)** a fi voinic; a fi energic, hotărît, dîrz, a şti să-şi impună voinţa; a fi vrednic. *Fii român verde şi rupe mîţa în două.* NEGRUZZI, S. I, 251. *Ei! bravo! Acu văd şi eu că eşti bărbat, om verde, colea, care rupe mîţa-n două.* ALECSANDRI, T. 907. *Un om vrednic, care rupe mîţa în două . . . plăteşte foarte mult în ochii* [femei]*lor.* MARIAN, NU. 41, cf. ZANNE, P. I, 551; **b)** (regional) a se învoi din preţ (cu cineva). CIAUŞANU, GL. (Regional) **A se face mîţă** = a se ghemui (ca o pisică la pîndă). Cf. ZANNE, P. VI, 336. (Regional) **A-i oua şi mîţa** = a fi om norocos. Cf. id. ib. IX, 660. ✦ Epitet dat unei persoane viclene (ca pisica), ipocrite. *Cînd Aňiţa o întrat, Gruia-ndată o-ntrebat: Und'-ai fost, mîţă bătrînă?* ALEXICI, L. P. 17. *Ce mîţă de om, ad*[ică] *ce om viclean!* I. CR. IV, 79, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI, DR. VIII, 209. ✦ (Rar) Epitet depreciativ pentru un cal slab, prăpădit. V. g l o a b ă, m î r ţ o a g ă. *Numai ce-l văd pe Tasache al meu intrînd în ogradă şi ducînd de dîrlogi un soi de dihanie, pe care cu un prisos de bunăvoinţă ai fi putut-o lua drept cal . . . — Da ce vrai să fac eu cu mîţa asta, bre!* HOGAŞ, M. N. 9, cf. DR. V, 85.

2. (Învechit şi regional) Blana prelucrată a pisicii sau, p. g e n e r., a altor animale (asemănătoare cu pisica). *Mîţă blane de Mosc, 25 bani. Mîţe tanele, de 70: 1 leu* (a. 1726—1733). N. A. BOGDAN, C. M. 160, cf. CV 1950, nr. 4, 33. ✦ P. e x t. (Regional, la pl., probabil în glumă) Cozi, cosiţe (la fete) (Măţău-Cîmpulung). COMAN, GL.

3. (Regional, în sintagma) *Mîţă sălbatică* = pisică sălbatică *(Felis sylvestris). Denaintea leului . . . sta . . . pardosul, ursul, lupul . . ., mîţa selbatecă.* CANTEMIR, IST. 26. *Zări, chiar supt creanga pe care stătea, cum străluceşte ceva . . . Ochi de mîţă sălbatecă nu erau.* GÎRLEANU, L. 60, cf. PĂCALĂ, M. R. 28. *Ies din scorburi jderii şi mîţele sălbatice.* SADOVEANU, O. IX, 13.

4. C o m p u s e: (învechit) **mîţă-de-mare** = specie de şarpe cu coada lungă, nedefinit mai îndeaproape. Cf. LB. *Măgariule! zisă stăpînul, dar încă întrebi ce să coci? Mîţe-de-mare şi pupeze.* BĂRAC, T. 16/25; (regional) **mîţa-popii** = **a)** omidă mare, păroasă, colorată pe spate în negru-roşiatic, din care iese fluturele *Arctia caja;* omida-urs. Cf. PĂCALĂ, M. R. 33, SIMIONESCU, F. R. 392, VICIU, GL., MAT. DIALECT. I, 80, 262. (F i g.) *Prindea cu mult meşteşug gîtul de pui între vîrful cuţitului şi fundul farfuriei . . . de nu rămînea din gîtul de pui decît o lungă, noduroasă şi încovoiată „mîţa-popii”.* HOGAŞ, M. N. 37 **b)** cantaridă *(Lytta vesicatoria).* ALR II 6549/172; **c)** cîinele-babei *(Oniscus murarius* şi *Oniscus asellus).* N. LEON, MED. 98, cf. CADE, ALR II 6571/833; **d)** scolopendra *(Oniscus scolopendra).* LB, cf. PONTBRIANT, D., DDRF, DR. V, 561; **e)** repede *(Cicindela campestris).* Cf. ALR I 1888/96, 289. (E x p r.) **A se da de-a mîţa-popii** = a se da peste cap, de-a rostogolul, de-a berbeleacul. CADE.

II. (Bot. regional) **1.** Mîţişor **(II 1).** *Fac foc şi pun nişte mîţă sfinţită pe foc şi coj de ouă*

sfințîte de la Paști. ARH. FOLK. I, 223, cf. ALRM II/I h 261, ALR I 990/9, 56. *Miță de loză.* ALR I 1 926/337, cf. 1 926/351, 355, 359. ✦ Nume dat mai multor varietăți de salcie. Cf. T. PAPAHAGI, M. 225, ALR I 1 926/80, 215, 375, ALR SN III h 627.

2. P. g e n e r. Creangă, ramură (mică). Cf. ALR II 6 419/53, 64, 228, 349, 386, A I 12, 21, 23, 26.

3. Barba-ursului *(Equisetum arvense)* (Checea-Jimbolia). ALR I 1 952/40.

4. Păpădie *(Taraxacum officinale)* (Berzasca-Moldova Nouă). ALR I 1 919/5.

5. Mușchi de pe scoarța copacilor (Pecica-Arad). ALR II/53.

6. Rădăcină (aeriană) a porumbului (Voiniceni-Tîrgu Mureș). Cf. ALR II 5 138/235, 5 139/235.

III. Nume dat unor obiecte, instrumente, dispozitive etc. care prind sau trag ceva, se înfig în ceva etc.

1. (Transilv., Ban.) Cursă de șoareci (primitiva); (regional) miț (**III 1**). *Mița, cursa de șoareci pe care și-o face economul din bucățele de scîndură și din bețigașe de corn.* PĂCALĂ, M. R. 446, cf. 436, 454, BRAN, S., ALR I 690, A II 9, 10, MAT. DIALECT. I, 182.

2. (Regional) Botniță „la vițel" (Feneș-Alba Iulia). ALR II 5 674/102.

3. (Regional) Ostie (de pescuit) (Roșia-Beiuș). ALR II 6 250/310.

4. (Regional) Fiecare dintre cele două vîrfuri ale scoabei (Bîrsana-Sighetul Marmației). ALR II 6 674/353.

5. (Regional) Coada, minerul cleștelui de tras; clește sau, p. r e s t r., cîrlig al cleștelui de tras cercuri la butoaie, la putini etc. (Bîrsana-Sighetul Marmației). ALR II 6 698/353, cf. 6 699/353, 6 700/353.

6. (Prin Maram.) Broasca în care se fixează sfredelul. Cf. ALR II 6 662/353, 362.

7. (Învechit) Ancoră (la o navă). *Anchira, mîțele corăbiei ce aruncă în mare cu funile și țin corabiia* (a. 1 600—1 630). CUV. D. BĂTR. I, 291. *Mîțele de fier carele țîn corabiia în loc de nu mearge, că-s cu unghi de fieru* (glosare marginală). N. TEST. (1 648), 171r. *Și trăgînd sus mățele, sloboziri-o* [corabia] *mării.* ib., ap. HEM 1 201, cf. LB, PHILIPPIDE, P. 163, DDRF.

8. (Transilv., Ban.) Cîrlig cu mai multe brațe îndoite (și ascuțite) la vîrf, cu care se prinde și se scoate un obiect căzut în fîntînă. Cf. CADE, LEXIC REG. 20, MAT. DIALECT. I, 80.

9. Dispozitiv de siguranță (prevăzut cu un fel de gheare) care servește la prinderea automată a coliviei dintr-o mină, cînd se rupe cablul. Cf. MDT, com. din VALEA JIULUI.

10. (Regional) Laț (pentru prins păsări) (Ciumeghiu-Salonta). ALR I 1 311/315.

11. (Prin Transilv., Ban., Mold.) Bucată de lemn (v. g r i n d ă) sau de metal care prinde căpriorii unei case sau care leagă diverse părți componente ale unei construcții; chinga căpriorilor. *O mîță de fier carea întră pînă la cealea ce-s dinlăuntru de zavează.* N. TEST. (1 648), 295r/12, cf. ALR I 666/45, 56, 320, 578, 588, ALR II/I h 226. ✧ (Urmat de determinări care indică folosirea) *Miță de vînt.* CHEST. II 230/1. *Miță de ajutor.* ib., cf. ALR II/47.

12. (Prin Mold. și Bucov.) Cîrlig gros de fier, prins într-o coadă de lemn, care servește la rostogolitul buștenilor. ARVINTE, TERM. 156.

13. (Regional) Placă de fier cu unul sau mai mulți colți, fixată pe fundul ulucului, pentru a micșora viteza buștenilor împinși pe uluc; butuc greu, prins cu un capăt pe o margine a ulucului și cu celălalt sprijinit pe marginea opusă, avînd rolul de a micșora viteza buștenilor împinși pe uluc. Cf. ARVINTE, TERM. 156.

14. (Prin estul Transilv. și nordul Mold.) Tindeche (la războiul de țesut). Cf. ALRM SN I h 315, GLOSAR REG.

15. (Transilv.) Oiște. A II.

16. (Regional) Dispozitiv în formă de furcă (cu două coarne) aplicat la inima căruței sau a carului, care împiedică vehiculul oprit pe o pantă să dea înapoi. Cf. LEXIC REG. 55, 61.

17. (Regional) Lanț, curea care leagă grindeiul plugului de rotile; poting. Cf. H XVIII 142, BOCĂNEȚU, T. A. 149, 189.

18. (Transilv. și prin Olt.) Nume dat mai multor părți componente ale joagărului: **a)** cumpănă de care se leagă stavila joagărului. ALR II 6 430/95; **b)** dispozitiv de fier, în formă de furcă, care împinge roata dințată a joagărului. ib. 6 432/172, cf. 6 432/349, 362, 574, 833, 836; **c)** grăunțar. ib. 6 433/362; **d)** coada furcii joagărului. ib. 6 435/362, cf. 6 435/833, 836; **e)** roată zimțată a joagărului. DAMÉ, T. 175, cf. PAMFILE, I. C. 111; **f)** fiecare dintre „torțile" care întind pînza joagărului. ALR II 6 441/833; **g)** fiecare dintre ghearele de fier ale joagărului. ib. 6 447/260, cf. 6 447/353, 386; **h)** jugul de lemn al joagărului. A III 18.

19. (Regional) Bucată de lemn scobit pe care se învîrtește cepul grindeiului de la roata morii. Com. din GÎRDA DE SUS-CLUJ.

20. (Transilv. și prin Mold.; mai ales la pl.) Patină (pentru alunecat pe gheață). I. CR. IV, 60, cf. ALR II 4 372/105, 130, 141, 157, 172, 250, MAT. DIALECT. I, 80, 285.

21. (Regional) Placă de fier cu colți ascuțiți pe care muncitorii forestieri și-o fixează pe talpa încălțămintei (ca să nu alunece). Cf. VICIU, GL. 103, PAMFILE, I. C. 107, ARVINTE, TERM. 156, MAT. DIALECT. I, 182.

22. (Regional) Cîrlig de fier cu colți, cu ajutorul căruia muncitorii de la întreținerea liniilor electrice sau de telegraf se urcă pe stîlpi (Deda-Reghin). MAT. DIALECT. I, 182.

23. (Prin Maram.) Coșuleț care are în partea superioară un cerc prevăzut cu dinți, cu care pot fi prinse cozile fructelor, la culeș. LEXIC REG. 20.

IV. 1. (Regional) Grătar (pe care se frige carnea) (Petreștii de Jos-Turda). ALR II 3976/250.
2. (Prin Transilv.) Pirostrie (pe care se pune un vas la foc). Cf. ALEXI, W., com. din LUPȘA-ABRUD, ALR II 3949/250, 346.
3. Grătar de fier care se pune pe vatră, sub lemnele care ard, cu scopul de a le face să ardă mai bine. CHEST. II 336/61, cf. 336/281, 282.
V. (Regional) Dig de proporții reduse (Vașcău). CV 1951, nr. 9–10, 44.
VI. (Regional) Firidă (mică) făcută în peretele cămării; (regional) mîțoacă **(2)** (Runcu Salvei-Năsăud). Cf. CHEST. II 186/258.
VII. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. *La românii din toate părțile, de-ndată ce s-a săvîrșit masa de cununie, toți nuntașii se prind la joc ... cam cu următoarele jocuri: ... mîța, mocăncuța, mocăneasa.* SEVASTOS, N. 282, cf. PAMFILE, J. III, 9, VARONE, D. 115, H X 543.
— Pl.: *mîțe.*
— Probabil formație onomatopeică.

MÎȚĂÎ vb. IV v. **mîțîi.**

MÎȚĂIÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a se mîțîi **(2)** (Livezile-Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 55.
— Pl.: *mîțăieli.*
— **Mîțăi** + suf. *-eală.*

MÎȚĂÍT, -Ă adj. (Regional) Care se preface că plînge; care vorbește miorlăit, plîngăreț, pițigăiat (Livezile-Turnu Severin). LEXIC REG. 55.
— Pl.: *mîțăiți, -te.*
— V. **mîțăi.**

MÎȚẮL s. m. (Regional) Mîțișor **(I)** (C. A. Rosetti-Tulcea). ALR I 1134/675.
— Pl.: *mîțăi.*
— **Mîț** + suf. *-el.*

MÎȚÉSC, -EÁSCĂ adj. **I.** (Rar, mai ales glumeț sau în descîntece) Care aparține mîțelor **(I 1)** sau mîților **(I 1)**, privitor la mîțe, specific mîțelor; (rar) pisicesc, (regional) mîțos. *Și motanul toarce-n sobă ... Oare ce gîndește hîtrul de stă ghem și toarce-ntr-una? Ce idei se-nșiră dulce în mîțeasca-i fantazie?* EMINESCU, O. I, 48. *Mîțescul neam.* id. ib., cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., GR. S. VI, 124. *Unghie mîțască, Unghie cînească, Unghie lupască, Unghie hulpască.* ARH. FOLK. I, 204.
II. (Prin nordul Transilv., despre porumb) Crud, necopt, în lapte. Cf. ALRM SN I h 79/272, ALR II 5154/284.
— Pl.: *mîțești.*
— **Mîță** + suf. *-esc.*

MÎȚÉȘTE adv. (Neobișnuit) Ca mîța **(I 1)**. SCRIBAN, D.
— **Mîță** + suf. *-ește.*

MÎȚÎ́ vb. IV. **1.** Refl. (Regional) A se linguși (ca o pisică). Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
2. Tranz. (Învechit, rar) A apuca; a trage; a împinge. Cf. LB.
— Prez. ind.: *mîțesc.*
— V. **mîță.**

MÎȚÍCĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui m î ț ă **(I 1)**; mîță mică; pui (de sex feminin) al mîței; (rar) mîțișoară, (regional) mîțucă, mîțulică, mîțuluie, mîțuță. Cf. PONTBRIANT, D., H IX 5.
— Pl.: *mîțice.* PONTBRIANT, D.
— **Mîță** + suf. *-ică.*

MÎȚIȘOÁRĂ s. f. **I.** (Rar) Mîțică. LB.
II. (Bot.) **1.** (Regional, mai ales la pl.) Mîțișor **(II 1)**. *Molitva la blagoslovitul mățășoarelor la duminica florilor.* DOSOFTEI, în BV I, 262. *În duminica florilor au primit mîțișoare sau stîlpările în genuche stînd.* ȘINCAI, HR. III, 274/20, cf. POLIZU. *Sub cuvîntul mîțișor pl. mîțișori, mîțișoară pl. mîțișoare ... înțeleg românii din Bucovina floarea sălciei.* MARIAN, S. R. II, 259. *Se pun pe foc mîțișoare, — flori de salcie de la Florii.* PAMFILE, VĂZD. 49, cf. 151, id. DUȘM. 268, GOROVEI, CR. 186. *După ce a luat Sas nafură și mîțișoare se întoarse acasă de la biserică.* MARIAN, T. 80, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, ALR I 990/536, 540, ALRM II/I h 261.
2. (Transilv., Mold.) Nume dat mai multor varietăți de salcie. Cf. ALR I 1926/231, 255, 320, 381, 576, ALR SN III h 628.
— Pl.: *mîțișoare.* — Și: (învechit și regional) **mățișoáră** s. f.
— **Mîță** + suf. *-ișoară.*

MÎȚIȘÓR s. m. **I.** (Popular, mai ales în Mold. și Transilv.) Diminutiv al lui m î ț **(I 1)**; mîț mic; pui (de sex masculin) al mîței; (regional) mîțuc, mîțuș, mîțuț, mîțăl. Cf. LB, COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 163, H X 535, 582. *Avea acest boier și un mîțișor, pe care-l deprinsese ca sara, la cină, să steie în mijlocul mesei pe picioarele de dinapoi.* SBIERA, P. 246, cf. 247. *Pe mine m-ai lăsat, Numai cu ușa-ncuiată Și cu mîțișoru-n vatră.* CĂTANĂ, B. 90, cf. ALR I 1134.
II. (Bot.) **1.** (Popular; mai ales la pl.) Ament (al salciei, mai rar al stejarului, alunului etc.), (regional) m î ț u ș **(2)**, m î ț **(II 1)**, m î ț a **(II 1)**, m î ț i ș o a r a **(II 1)**, m î ț u c a **(II 1)**; p. ext. ramura verde (și înflorita, mai ales de salcie) care se duce sau se împarte la biserică, în duminica Floriilor, s t î l p a r e. Cf. LB, COSTINESCU. *Poate scutura-va vîntul Mîțișorii crunei sălcii peste groapa mea.*

VLAHUŢĂ, O. A. I, 43. *În dumineca Floriilor sau a vlăstarilor aduc mîţişorii din biserică.* MARIAN, S. R. II, 261, cf. BARCIANU. *Trei lămuri de tei şi trei mîţişori de salcie.* PAMFILE, S. V. 13. *Mîţişori de salcie de la Florii.* id. VĂZD. 79, cf. 155, GOROVEI, CR. 448, com. FURTUNĂ. *Mîţişorii, legaţi mănunchiuri, se încărcau pe un măgar.* PĂCALĂ, M. R. 191, cf. CANDREA, F. 97, 249, DS. *O dîră de aer proaspăt, încărcat cu mirezme de mîţişori, de muguri, de iarbă.* P. CONSTANT, R. 138. *Trăsura trecea pe drumul larg, pe sub sălcii bătrîne pline de mugurii vieţii înnoite, mîţişori cenuşii şi lucioşi.* SADOVEANU, O. II, 141. *Sălciile făcuseră puf şi mîţişori.* CAMIL PETRESCU, O. II, 75, cf. V. ROM. decembrie 1954, 70. *Sălciile grădinii se pregăteau să-şi desfacă peste trei-patru zile mîţişorii galbeni.* STANCU, R. A. I, 163. *A pipăit o crenguţă de salcie şi a simţit mîţişorii mătăsoşi.* I. POPOVICI, SE. 57, cf. ALRM II/I h 261, ALR SN III h 627.

2. (Prin Transilv. şi Mold.) Nume dat mai multor varietăţi de salcie. *Noi, soro, — atunci ne-om vedea, Cînd o face plopul pere Şi răchita vişinele, Mîţişorul mere dulci.* VICIU, COL. 147, cf. ALR SN III h 627, 628.

3. (Transilv., mai ales la pl.) Papanaşi (*Trifolium arvense*). PANŢU, PL., cf. CADE, ALR SN III h 658.

— Pl.: *mîţişori.* — Şi: (regional) **miţişór** s. m. ALEXI, W., ALRM II/I h 261.

— **Mîţ** + suf. *-işor.*

MÎŢIŢÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. v. **mititel.**

MÎŢÎÍ vb. IV. Refl. **1.** (Prin Maram.) A se preface, a se linguşi. LEXIC REG. 20.

2. (Regional) A scînci; a se preface că plînge; a vorbi miorlăit, plîngăreţ, piţigăiat; (regional) a se miţui (Livezile-Turnu Severin). LEXIC REG. 55.

— Prez. ind.: *mîţîi.* — Şi: **mîţăí** (LEXIC REG. 55), **mîrţăí** (com. din STRAJA-RĂDĂUŢI) vb. IV.

— **Mîţă** + suf. *-îi.*

MÎŢÎIÉŞ subst. (Regional) Mîţ (**II 2**) (Sînnicolau Român-Oradea). (Cf. ALR II 6 341/316, ALR SN III h 627/316.

— Pl.: ?

— De la **mîţ.**

MÎŢÎNĂ s. f. (Regional) Puroi, coptură (dintr-o rană) (Vălcani-Sînnicolau Mare). ALRM II/I h 177/47.

— Pl.: ?

— Cf. ţ i ţ i n ă.

MÎŢÎŢALÚC, -Ă adj. (Regional) Mititel (Straja-Rădăuţi). GLOSAR REG.

— Pl.: *mîţîţaluci, -ce.*

— **Mîţîţăl** (= *mîţîţel*) + suf. *-uc.*

MÎŢÎŢÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. v. **mititel.**

MÎŢOÁCĂ s. f. **1.** (Prin Maram.) Mîţă (**I 1**) (mare). *Ş-o ciuntat noauă feciori D'-o rămas o babă bd'ată, Numa cu mîţoaca-n vatră.* ŢIPLEA, P. P. 15.

2. (Regional) Firidă (mică) făcută în peretele cămării; (regional) mîţă (**VI**) (Runcu Salvei-Năsăud). Cf. CHEST. II 186/258.

3. (Prin nord-vestul Transilv.) Numele unei plante (sau unor părţi de plante) nedefinite mai îndeaproape. *Ca să doarmă mai bine, i se pun la cap nişte „mîţoace din grîu".* ARH. FOLK. VI, 163, cf. 297.

— Pl.: *mîţoace.*

— **Mîţă** + suf. *-oacă.*

MÎŢÓC s. m. **1.** (Transilv., Maram., Ban., Mold.) Mîţ (**I 1**). Cf. LB, POLIZU, PHILIPPIDE, P. 231, H XVIII 19, 72, DR. VIII, 209, ALR I 1 134, 1135, LEXIC REG. 71.

2. (Prin Transilv. şi Maram.) Mîţ (**I 3**). Cf. H XVII 228, ALR I 1 134/96, 348, 354.

— Pl.: *mîţoci.* — Şi: **miciόc** (H XVIII 19, ALR I 1 134/348, 1 135/12, 257, 270, 273, 278, 280, 283, 333, 335, 339, 347, 350, 355, 357, 359, 387), **miţóc** (PHILIPPIDE, P. 231, H XVII 72), **mociόc** (H XVII 228) s. m.

— **Mîţ** + suf. *-oc.*

MÎŢÓI s. m. **1.** (Popular, mai ales în Mold. şi Transilv.) Mîţ (**I 1**) (mare). Cf. LB. *Deci, precum am zis, mîţoiul cu vulpea pe drum viind . . . Văzu pe o coţofană sus într-un copaci cîntînd.* PANN, P. V. III, 61/1, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Cotoşmanul . . . Era un mîţoi cum nu este altul în ziua de azi.* ISPIRESCU, L. 286, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., PASCU, S. 111, H XI 517, ŞEZ. VII, 182, ALR I 1 134/592, 795, 798, 1 135/80, 94.

2. (Regional) Epitet dat unui om perfid, făţarnic (Tîrgu Neamţ). Cf. I. CR. IV, 79.

— Pl.: *mîţoi.* — Şi: (învechit, rar) **muţói** s. m. LB.

— **Mîţ** (sau **mîţă**) + suf. *-oi.*

MÎŢÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) **1.** Ca de mîţă (**I 1**) sau ca de mîţ (**I 1**), care aparţine mîţelor; (rar) mîţesc (**I**). Cf. BARCIANU. *De o fi deocheată De ochi mîţoşi, De ochi negri, De ochi verzi, De ochi de 99 de feluri, Napoi să se-ntoarcă Toate deocheturi.* MARIAN, NA. 55, cf. GR. S. VI, 151.

2. Viclean, prefăcut, ipocrit. *Popa nu te lasă neciupit, grecu e mîţos . . ., toţi te jumulesc.* JIPESCU, O. 134.

3. Năzuros la mîncare (Bonţ-Gherla). COMAN, GL.

4. Mîncăcios, lacom (Milova-Lipova). COMAN, GL.

— Pl.: *mîţoşi, -oase.*

— **Mîţă** + suf. *-os.*

MÎȚÚC s. m. (Transilv. și prin Mold., Bucov.) Mîțișor **(I)**. Cf. LB. *Călca pe mîțuci abia mai mieunînd, aruncați afară o dată cu cojile de cartofi.* CAMILAR, N. II, 136, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, ALR I 1 134.
— Pl.: *mîțuci.*
— Derivat regresiv de la **mîțucă.**

MÎȚÚCĂ s. f. **I.** (Transilv. și prin Mold., Bucov.) Mîțică. Cf. LB, POLIZU. *Domnița Ruxandra . . . își întinsese brațele în sus și în laturi, frîngîndu-se ușor din mijloc și căscînd ca o mîțucă.* SADOVEANU, O. XI, 246, cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
II. (Bot.) **1.** (Prin Transilv.) Mîțișor **(II 1)**. Cf. ALRM II/I h 261.
2. (Regional) Lozie (Groși-Baia Mare). Cf. ALR SN III h 628/349.
3. (Prin nord-vestul Transilv.) Papanași (*Trifolium arvense*). Cf. ALR SN III h 658.
— Pl.: *mîțuci* și (regional, învechit) *mîțuce* (LB, POLIZU).
— **Mîță** + suf. *-ucă.*

MÎȚUÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se mîțîi **(2)** (Severinești-Strehaia). L. ROM. 1 960, nr. 5, 35.
— Prez. ind.: *mîțuiesc.*
— **Mîță** + suf. *-ui.*

MÎȚULÍCĂ s. f. (Regional) Mîțică (Voineasa-Călimănești). ALR I 1 134/798.
— Pl.: *mîțulici.*
— **Mîță** + suf. *-ulică.*

MÎȚULÚIE s. f. (Regional) Mîțică. JAHRESBER. VIII, 198.
— Pl.: ?
— **Mîță** + suf. *-(u)luie.*

MÎȚÚȘ s. m., s. n. **1.** S. m. (Prin nordul Transilv. și prin Maram.) Mîțișor **(I)**. Cf. ALR I 1 134/251, 335.
2. S. n. (Prin Transilv.) Mîțișor **(II 1)**. Cf. com. din ZLATNA-ALBA IULIA, ALR I 1 926/302, 366.
— Pl.: **(1)** *mîțuși*, **(2)** *mîțușe.* — Și: **mițúș** s. m. Com. din ZLATNA-ALBA IULIA.
— **Mîț** + suf. *-uș.*

MÎȚÚȚ s. m. (Prin Transilv.) Mîțișor **(I)**. LB, cf. ALR I 1 134/61, 63, 65, 90.
— Pl.: *mîțuți.* — Și: (învechit, rar) **muțúț** s. m. LB.
— **Mîț** + suf. *-uț.*

MÎȚÚȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Mîțică. Cf. LB, ALR I 1 134/333.
— Pl.: *mîțuțe.* — Și: (învechit, rar) **muțúță** s. f. LB.
— **Mîță** + suf. *-uță.*

MÎXÎNA interj. v. **măxina.**

MÎZDÁR s. m. (Învechit, rar) Persoană care primește mită **(1)**; (învechit, rar) mîzditor. *Așijdere . . . apucătorii, asupritorii, mîzdarii, prădătorii, vamășii, furii, tîlharii, de nu vor face ca acesta Zacheiu să întoarcă cui ce-au luat cu nedireptul.* VARLAAM, C. 347.
— Pl.: *mîzdari.*
— **Mîzdă** + suf. *-ar.*

MÎZDÁȘ s. m. (Regional) Cămătar (Borșa-Vișeu de Sus). ALR II 3 627/362.
— **Mîzdă** + suf. *-aș.*

MÎZDĂ s. f. **1.** (Învechit) Mită **(1)**. *Măzdă spre nevinovați nu luo.* PSALT. SCH. 37/2. *Și dereapta loru împlu-se prețu* (m i t ă C², *măzdi* H, *mîzde* D). PSALT. 44, cf. 20. *Pentru mîzdă ai năpăstuit pre cei trei boiari.* VARLAAM, C. 394, cf. 393. *Pentru căci au giudecat cu măzdă giudeț strămb, l-au giunghiat.* HERODOT (1 645), 283, cf. 416. *Turcii toate schimbările fac pentru măsdă (mită).* URECHE, LET. I, 192/30, cf. 81/31, 106/18. *Hotru să cheamă și cela ce îndeamnă și amăgeaște pre vrun cucon de-l spurcă cineva și face sodomie, dînd mîzdă vreunui cetaș a lui.* PRAV. 172. *Cînd veri vrea să giudeci dirept, să nu cauți în obrazul celor ce să pîrăsc . . . nice să iai mîzdă de la nime.* EUSTRATIE, PRAV. 13/7. *Nice voiaște-n feațe, Luînd mîzde-n giudeațe.* DOSOFTEI, PS. 42/24, cf. 188/11. *Cel mai de mirat lucru că măzdă sau daruri afară din cele obicinuite nu lua nici cum.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 174/25. *Antenor și Eneas cari sau cu mîzdă agiunși fiind de la Menelaos sau cu mai bune capete . . . îndemna și sfătuia . . . de război cu alți greci să nu să apuce.* CANTEMIR, HR. 93, cf. id. IST. 118, 144, 351, BARONZI, L. 114. *Ca să izbutească . . . , dădeau bucuros mîzdă, adecă mită.* IORGA, C. I. II, 202. *Mîzda tot ochiul orbește și mita tot pierdutul nemerește*, se zice pentru a arăta puterea banului. ZANNE, P. V, 402.
2. (Regional) Camătă, uzură. *Îți ia moșia . . . C-a cuprins-o cu mîzda.* BUD, P. P. 40, cf. T. PAPAHAGI, M. 225. *Ieu bań pe mîzdă.* ALR I 1 593/361, cf. 1 594/347, 348, 350, 351, 354, 361, ALR II 3 627/353, 362.
3. (Învechit, rar) Sumă plătită drept chirie pentru locuință. Cf. DHLR II, 515.
— Pl.: *mîzde* și *mîzdi.* — Și: **măzdă** s. f.
— Din slavonul **мьзда.**

MÎZDEÁLNIC s. m. (Învechit, rar) Mituitor. *Numai 88 de zile au împărățit și fu omorît de slujitori, cu îndemnarea lui Iulian mîzdealnicul, că au dat mîzdă slujitorilor de l-au ucis.* N. COSTIN, LET. I, 81/31.
— Pl.: *mîzdelnici.*
— **Mîzdi** + suf. *-elnic.*

MÎZDÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A mitui. *Tocmiră izbărjanie asupra sv[î]nt[u]lui să-l scoață din scaun. Mîzdind și năimind o muiare curvă cu copil în brațe de dzîsă naintea lor c-au făcut copilul cu patriarhul.* DOSOFTEI, V. S. februarie 77v/25. *Parij, feciorul lui Priam împărat, pururea măzdia pre alți senatori domni să ție cu dînsul.* M. COSTIN, LET. I, 12/2. *Măzdind pre alți domni svetnici feciorul lui Priam, să nu dea pre Elena, s-au trăgănat svada pînă la stîngerea de tot a Troadei.* N. COSTIN, L. 99, cf. DDRF.
— Prez. ind.: *mîzdesc.* — Și: **măzdí** vb. IV.
— V. **mîzdă.**

MÎZDITÓR s. m. (Învechit, rar) Mîzdar. *Aceștia ce să giură și să blastămă cu strîmbul, măzditorii și luătorii de mită și apucătorii de-ș petrec cu bișug adunat cu vicleșug* (a. 1683). ap. HEM 1 428.
— Pl.: *mîzditori.* — Și: **măzditór** s. m.
— **Mîzdi** + suf. *-tor.*

MÎZÉNIE s. f. v. **mîrzenie.**

MÎZG s. n. v. **mîzgă.**

MÎZGÁL s. n. v. **măzgal.**

MÎZGÁLĂ s. f. **1.** (Regional) Seva copacului; (popular) mîzgă **(1)** (Berzasca-Moldova Nouă). Cf. ALR I 957/5.
2. (Regional) Muruială **(2)** (pentru tencuit pereții) (Roșia-Beiuș). Cf. ALR II/I MN 116, 3 786/310. *Măzgălim cu măzgală.* ib.
3. (Prin sudul Transilv.) Murdărie **(1).** Cf. REV. CRIT. III, 160.
— Pl.: *mîzgale.* REV. CRIT. III, 160. — Și: **măzgálă** s. f.
— Derivat regresiv de la **mîzgăli.**

MÎZGÁR s. m. (Regional) **1.** Loc noroios pe malul unui rîu; teren acoperit cu mîzga rămasă de pe urma inundațiilor. Cf. BL IX, 62.
2. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre lemnele rotunde care se așază în apă, lîngă țărm (pentru a înlesni alunecarea plutelor cînd sînt trase la mal sau împinse în apă) sau de-a curmezișul drumurilor de munte (pentru a înlesni alunecarea buștenilor la vale). *Nu alunecau bine plutele, fiindcă mîzgarii aveau cioturi mari.* Com. din PIATRA NEAMȚ. *Bouarii lucrau greu, fiindcă mîzgarii erau putrezi.* ib., cf. ARVINTE, TERM. 156. ✦ Fiecare dintre buștenii mai scurți pe care se așază și de care se leagă buștenii unei plute. ALRT II 334, cf. ARVINTE, TERM. 156. ✦ (Maram.) Fiecare dintre scîndurile plane pe o parte și convexe pe cealaltă, tăiate de la marginea unui trunchi de copac; lătunoaie. Cf. T. PAPAHAGI, M. 225. *Gard de măzgari.* ALR II/I h 267/362, cf. ALR I 1 851/347, 361, ARVINTE, TERM. 156.
— Pl.: *mîzgari* și (rar, n.) *mîzgare* (ALR I 1 851/347). — Și: **măzgár** s. m.
— **Mîzgă** + suf. *-ar.*

MÎZGĂ s. f. **1.** (Popular) Sevă; s p e c. seva arborilor (aflată sub coajă), (regional) m î z g a l ă **(1)**; (popular) mustăreață **(1),** must **(16),** (regional) mursă[1] **(2),** muc **(13).** *Frunza lui . . . are mîzgă subțire, curgătoare și rășinoasă.* COD. SILV. 21. *Mlădițele trebuie tăiate cu cuțit foarte ascuțit . . . ca mîzga care cură din tăietură se nu cură pre ochii mlădiței.* ECONOMIA, 152/6, cf. 37/13. [Păstăile] *mai înaintite în creștere trag la sine toată mîzga.* I. IONESCU, C. 117/21, cf. 94/28. [Cîrligele de vie] *se pun în gropi . . . mai nainte de a începe a umbla mîzga în copaci.* id. P. 247. *Storc și mîzga din tufă, numa să iasă bani.* JIPESCU, O. 57, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 56. *Cînd nuielele lasă . . . un fel de mîzg (suc) negru, gras și gros, — babele iau cu degetul din această negreală și ung pe bolnav la bube.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 34, cf. MUSCEL, 44. *Se jupoaie de pe crengile de arțar coaja, mai ales primăvara, cînd este plină de must, mîzgă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 137, cf. PAMFILE, J. I, 127. *Îngrămădi mîzga în puținele rădăcini rămase.* COMȘA, N. Z. 38. *Că-mi scade trupu mereu, ca pomu care și-o pierdut mîzga.* BĂNUȚ, T. P. 178, cf. H IV 104, 267, X 67, XII 18, 365, XVIII 138. *Leacu din ce să-i fie? Din rădăcină de boz Și mîzgă d-alun verde.* TEODORESCU, P. P. 393. *Primăvara, cînd dă mîzga în copaci.* ȘEZ. II, 95, cf. IX, 149, VICIU, GL., VÎRCOL, M. 87, BREBENEL, GR. P., PĂSCULESCU, L. P. 359, CIAUȘANU, V. 179. *Îi lemnu în măzg.* ALR I 957/12. *Din mîzga lui se face rășină.* ALR II 6 397/836, cf. ALR II/I MN 15, 6913/172, ALR SN I h 221, ib. SN III h 629, A I 13, II 6, III 1, 2, 3, V 8, VI 26, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. *Face nazuri ca țiganu de mîzgă de anine*, se zice despre cel mofturos. Cf. ZANNE, P. VI, 378, cf. IX, 491. ✦ (Prin Transilv.) Rășină de brad. Cf. ALR II 6 397/574, A III 17. ✦ P. a n a l. (Regional) Cerumen (Zidurile-Găiești). ALR I 49/750.
2. (Regional) Complex de vase prin care circulă seva; partea interioară a scoarței plantelor lemnoase care cuprinde aceste vase. *Opinci împletite din mîzgă de tei.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 187. *Sapă rădăcină din porumbel, curăță-i coaja neagră după dasupra, iar mîzga rade-o într-o oală mică.* ȘEZ. VIII, 151. *Părțile arborelui sînt: coaja . . ., mîzga, albul lemnului.* H III 116. ✦ (Prin nord-estul Olt.) Mină de creion. *De trei ori s-a rupt mîzga cînd am ascuțit creionul.* CV 1950, nr. 1, 33, cf. nr. 2, 31.
3. (Regional) Pojghiță moale, cleioasă sau unsuroasă care se formează pe suprafața unor alimente sau pe pereții vaselor în care au fost anumite alimente. *Cașul pentru brînză e lăsat să se dospească opt, nouă zile, după care e curățat de „mîsga" prinsă deasupra.* STOIAN, PĂST. 57. *Se ia mîzgă de icre negre (ceea ce rămîne pe*

butoi). MAT. FOLK. 701. *N-are mîzgă la casă şi se laudă că mîncă plăcinte,* se spune despre cei săraci şi lăudăroşi. PAŞCA, GL. ◇ E x p r. **A prinde mîzgă** = a se îmbogăţi; a prinde cheag, v. c h e a g. *Apucîndu-se de lucru ... prinseră cu încetul mîzgă şi în cele din urmă se aleseră negustori mari, de se îmbălau în galbeni.* REV. CRIT. I, 135. ✦ F i g. Bogăţie, avere. *Mîzga familiei Batoreşti ... din vistiria aceasta s-au tras.* ŞINCAI, HR. II, 91/2.

4. Strat (de alge, muşchi, mîl) care acoperă pietrele expuse la umezeală. *Puţul ... cu ghizdurile mîncate de mîzga verde ce se-naltă din fund.* I. BOTEZ, B. I, 33, cf. 97. *Apă albă şi frumoasă! Cum speli toate pietrele De muşchi, De mîzgă, Aşa să mă speli pe mine.* PĂSCULESCU, L. P. 128, cf. ALR II 2 503/27.

5. Noroi moale, lipicios şi alunecos. *În pădure a plouat grozav şi s-a făcut o mîzgă şi un gheţuş de nu te mai poţi de feliu ţinea pe picioare.* CREANGĂ, P. 47. *Cei din şanţuri, în mîzga pămîntului şi în răceala nopţii.* SADOVEANU, P. S. 127. *Trecui prin mîna stîngă frîul calului şi pornii, încet, lunecînd prin mîzga malului.* id. O. III, 666, cf. X, 528, XIII, 574, id. B. 34, id. N. F. 55. *Cu sprintenele glezne înţepenite-n mîzgă.* LESNEA, I. 113. *De pe toate uşile magaziilor năvăleau oamenii în cămăşi ... ude şi zdrenţuite, plini de mîzgă.* CAMIL PETRESCU, O. II, 449. *Zăpada s-a aşternut de-a dreptul peste mîzgă.* V. ROM. noiembrie 1 953, 103, cf. I. CR. III, 187, PĂSCULESCU, L. P. 359, CIAUŞANU, GL., CHEST. IV 61/542/a, A VI 26. ✦ Murdărie, jeg. *E plin de mîzg pe mîini.* REV. CRIT. III, 160, cf. ALRM I/I h 184. ◇ F i g. *Ca mai deplin să se spele de mîzga pe care i-o lăsase lipiciosul amic, mergea dinadins prin mijlocul uliţii.* C. PETRESCU, A. R. 45.

6. (Învechit şi regional) Ploaie măruntă (amestecată cu ninsoare). V. l a p o v i ţ a. *Neputinţa plămădirii noastre, că s-au făcut din tină şi are gata obiceaiu a să răsîpi lesne de mizguri, de soare şi de vînturi greale.* DOSOFTEI, V. S. decembrie, 209^{r}/3, cf. 208^{v}/33. *E mîsg afară; am venit pe mîsg.* REV. CRIT. III, 160, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 13. *Să nu să strice la obraz de măzgă.* ALR II 2 833/29.

— Scris şi: *mîsgă.* — Şi: (regional) **mîzg** s. n., **mắzgă** (A I 12) s. f., **măzg** s. n., **mézgă** (ALR I 957/75, 85), **mízgă** (ib. 957/159), **míjgă** (LEXIC REG. 83) s. f., **mízg** (pl. *mizguri)* s. n., **zmígă** (ALR I 957/266) s. f.

Din slavonul **мѣзга**, bg. **мъзга, мезга.**

MÎZGĂÍ[1] vb. IV. T r a n z. şi r e f l. (Regional) A (se) mîzgăli **(1).** *Ce te mîzgăieşti pe mîni?* Com. MARIAN.

— Prez. ind.: *mîzgăiesc.*

— **Mîzgă** + suf. *-ăi.*

MÎZGĂÍ[2] vb. IV v. **mizgui.**

MÎZGĂLEÁLĂ s. f. Mîzgălitură. DICT.

— Pl.: *mîzgăleli.*

— **Mîzgăli** + suf. *-eală.*

MÎZGĂLÍ vb. IV. T r a n z. **1.** A murdări, a mînji, a păta. *Pentru ce pricină v-aţi mîzgălit obrazele cu cenuşă şi cu cărbuni negri?* BĂRAC, ap. TDRG, cf. POLIZU. *Căprarul se opri lîngă tulpina unui brad foarte gros, cu coaja crestată şi mîzgălită de răşină.* REBREANU, NUV. 289. *Dintr-un grup de oameni se desfăcu brutarul, mîzgălit de cocă şi făină.* ARGHEZI, P. T. 118. *Şi-a măzgălit cămaşa.* ALR II 3 363/182, 272, 284, 349. (R e f l.) *Spală-ţi mînile, că tot te-ai mîzgălit.* BREBENEL, GR. P. *M-am măzgălit dă sînge.* ALR II 3 477/310, 334, cf. 3 209/325. ◇ F i g. *S-au dat spre curvie şi beţie, drept aceea s-au otrăvit de aceia ale cărora muieri şi fete le măsgălise.* ŞINCAI, HR. II, 25/1. ✦ P. e x t. (Regional) A spăla prost, fără a îndepărta murdăria, a spăla de mîntuială; a mozoli **(3).** *Numa l-a mîzgîlit. N-a spălat bine.* ŞEZ. IX, 149. ✦ (Prin Transilv.) A murui[1] **(1)** (cu pămînt). Cf. ALRM II/I h 279, A I 12, 13.

2. A scrie, a desena sau a picta urît, neîndemînatic, murdărind hîrtia, pînza etc., a m î n j i **(1);** p. g e n e r. (adesea depreciativ sau glumeţ) a scrie, a desena sau a picta. *Mîzgălesc păreţii.* EMINESCU, N. 118. *Îşi scotea carnetul unsuros din buzunar, mîzgălea în el ceva, apoi îngîna încet.* DUNĂREANU, N. 13. *Mîzgălise versuri spre a-şi uşura inima.* REBREANU, I. 136. *Ai mîzgălit şi tu trei articole de gazetă şi acum vorbeşti de arta nouă.* CAMIL PETRESCU, T. II, 24. *Condica de consultaţii de la spital era toată mîzgălită de schiţe admirabile.* BART, E. 172. *Inspectorul a scos un teanc de hîrtii. A început a mîzgăli hîrtia.* STANCU, D. 303, cf. id. R. A. IV, 39. *Potrivi pe genunchi o hîrtie şi începu să mîzgălească la întîmplare nişte semne fără înţeles.* V. ROM. aprilie 1 954, 133. *Omul nu mai îndrăzneşte ... să spună că bărzăunii au fost mîzgăliţi chiar de domnul Mihalache pe recipisă.* PAS, Z. I, 154. *Tocmai începuse să mîzgălească cu degetul niscai figuri pe aripa prăfuită a trăsurii.* GALAN, Z. R. 10. ◇ A b s o l. *Să nu mîzgălească mult. Note concise, vibrante, asta trebuie.* REBREANU, R. I, 183. ◇ F i g. *Vîrfurile cele mai înalte zgîrie cerul pe alocuri, zmîngălind cu calcarul lor cîteva stele albe.* BOGZA, C. O. 340.

— Scris şi: *mîsgăli.* — Prez. ind.: *mîzgălesc.* — Şi: (regional) **mîzgîlí, măzgălí, zmîngălí** vb. IV.

Mîzgă + suf. *-ăli.*

MÎZGĂLÍCI s. m. Om care scrie lucruri lipsite de valoare. Cf. m î z g ă l i **(2).** Cf. CONTEMP. 1 949, nr. 126, 16/5.

— **Mîzgăli** + suf. *-ici.*

MÎZGĂLÍRE s. f. Acțiunea de a m î z g ă l i. Cf. ALEXI, W., DDRF, DM.
— V. **mîzgăli.**

MÎZGĂLÍT, -Ă adj. **1.** Murdărit, mînjit, pătat. Cf. m î z g ă l i **(1).** *Mîzgiliți și nespălați, ei nu îndrăzneau să intre în cîrcimele elegante.* CONTEMPORANUL, VI$_1$, 32, cf. ALR I 639/164, 283, 285.
2. Acoperit cu un scris urît, neglijent. Cf. m î z g ă l i **(2).** *Un umbrar de scînduri, mîzgălit de iscălituri.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Adună de pe dușumea maldărele de foi mîzgălite, le rîndui și le așeză pe masă.* STANCU, R. A. II, 7. *Erai descurajat și a fost cît pe-aci să rupi două caiete cu pagini mîzgălite.* PAS, Z. I, 313.
— Pl.: *mîzgăliți, -te.* — Și: (regional) **mîzgîlít, -ă** adj.
— V. **mîzgăli.**

MÎZGĂLITÚRĂ s. f. Faptul de a m î z g ă l i; (concretizat) scriere, pictură sau desen executate neîndemînatic și murdar; f i g. operă literară sau plastică lipsită de valoare; mîzgăleală. *Toate producțiunile artistice (vorbim de artă, nu de mîzgălituri . . .) se reduc . . . la înrîurirea mijlocului natural și a celui social.* GHEREA, ST. CR. I, 292. *Are niște creioane colorate, de ceară, bune pentru măzgăliturile lui.* C. PETRESCU, R. DR. 71. *Ai mai scris versuri? . . . Ai ceva mîzgălituri la tine?* STANCU, R. A. IV, 353.
— Pl.: *mîzgălituri.* — Și: (regional) **măzgălitúră** s. f.
— **Mîzgăli** + suf. *-tură.*

MÎZGĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov.) A așeza mîzgari **(2)** de-a curmezișul drumurilor de munte (pentru a ușura transportul buștenilor la vale); (regional) a mizgui[1]. Cf. ARVINTE, TERM. 156.
— Prez. ind.: *mîzgăresc.*
— V. **mîzgar.**

MÎZGĂRÍE s. f. (Regional) Alunecuș, polei (Broșteni-Vatra Dornei). Cf. CONV. LIT. XLIV$_2$, 131.
— **Mîzgă** + suf. *-ărie.*

MÎZGẮU subst. (Regional) Alunecuș, polei (Bistrița-Turnu Severin). LEXIC REG. 49.
— **Mîzgă** + suf. *-ău.*

MÎZGÎÍ vb. IV v. **mizgui.**

MÎZGÎLÍ vb. IV v. **mîzgăli.**

MÎZGÎLÍT, -Ă adj. v. **mîzgălit.**

MÎZGOÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Lapoviță. *După mîzgoala asta, om avea glod.* Com. din VICOVU DE SUS-RĂDĂUȚI, cf. com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— De la **mîzgă.**

MÎZGOÁRE s. f. (Regional, mai ales la pl.) Murdărie, necurățenie; (în special) materie cleioasă, mucoasă (Mățău-Cîmpulung). COMAN, GL.
— Pl.: *mîzgori.* — Și: **muscoáre** s. f. ALR II/47.
— **Mîzgă** + suf. *-oare.*

MÎZGOÍ vb. IV v. **mizgui.**

MÎZGÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) **1.** (Despre plante) Plin de sevă. *Inoculația se face în iunie și în iulie, pînă cînd sînt pomii mîzgoși la coajă.* ECONOMIA, 132/21. *Măduva de floarea-soarelui e mîzgoasă, că iese apă cînd o storci.* PLOPȘOR, V. O. 11, cf. ALR II 3493/141, 157.
2. (Despre terenuri, drumuri) Moale[1], lunecos, noroios. Cf. TDRG. *Drumu-i strașnic mîzgos.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, cf. com. MARIAN, CHEST. IV 61/164. ✦ (Despre oameni, despre obiecte de îmbrăcăminte etc.) Murdar **(1)** (Lechința-Tirnăveni). Cf. ALR I 639/148, 640/148.
— Pl.: *mîzgoși, -oase.*
— **Mîzgă** + suf. *-os.*

MÎZGUÍ[1] vb. IV. T r a n z. (Prin Bucov. și Mold.) A mîzgari. Cf. ARVINTE, TERM. 156.
— Prez. ind.: *mîzguiesc.*
— Cf. m î z g ă r i.

MÎZGUÍ[2] vb. IV v. **mizgui.**

MÎZGÚȘ s. n. (Regional) Alunecuș, polei. Cf. ANON. CAR., PLOPȘOR, V. O. 11. *Nicolaie a căzut pe mîzguș.* L. COSTIN, GR. BĂN. 135. *O plouat și s-o făcut mizguș.* MAT. DIALECT. I, 80, cf. LEXIC REG. 49.
— **Mîzgă** + suf. *-uș.*

MLAC s. m. (Prin Mold.) Miel slab. ȘEZ. III, 71. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de", exprimă slăbiciunea, debilitatea) *Un mlac de băiet.* I. CR. VII, 155.
— Pl.: *mlaci.*
— Etimologia necunoscută.

MLÁCĂ s. f. (Ban., Transilv.) Loc apătos, mocirlos; mlaștină, smîrc. *Sleamea mlacilor* (a. 1556). CUV. D. BĂTR. I, 244/13. *De aci să întoarce spre Haref . . . pîn' în mlaca Stanii* (a. 1751). IORGA, S. D. VII, 38, cf. ODOBESCU, S. III, 179, L. COSTIN, GR. BĂN. 138, CHEST. II 70/8, 73/8, 11, IV 63/172.
— Pl.: *mlaci.* — Și: **máclă** s. f. ALR I 396/180.
— Din bg. **млака,** scr. **mlaka.**

MLACI subst. pl. **1.** (Regional) Materii hormonale pe care le secretă vitele mari (în special vacile și iepele) în perioada de rut sau la fătat. *Aproape fiecare miel de nou fătat trebuia zvîntat de „mlacii" naşterii, trăgînd cu mîna în lungul întregului lui corp.* DRAGOMIR, O. M. 8, cf. RĂDULESCU-CODIN, CIAUȘANU, V. 177. *Lasă vaca vițălu Și oaia mielu dă mlaŝ.* ARH. FOLK. III, 135, cf. ALR I 1073/348, 1074/5, 116, 298, 345, A III 2, 7, 17, GLOSAR REG. ✦ Hormoni sexuali la oameni (Drăguşeni-Paşcani). Cf. A VI 26.

2. (Regional) Mucozitate; flegmă; bale. Cf. POLIZU, CIHAC, II, 199, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W. *Pe coastă-n sus boii suflă greu și scot mlăci la gură.* CV 1949, nr. 8, 35.

3. (Prin Bucov.) Materii purulente. Cf. ȘEZ. III, 71.

Și: **mlaji** (DDRF), **mlăci, mleci** (A III 7), **mléeuri** (ib. 2), **maci** (POLIZU, ALR I 1074/298) **máce** (RĂDULESCU-CODIN, CIAUȘANU, V. 177, ALR I 1073/348, 1074/345), **măci** (A I 35), **mălci** (ib. 13, 20) subst. pl.

Cf. bg. **МЛЯЧ.**

MLACOȘTÍNĂ s. f. (Regional) Loc apătos, mocirlos (Ileni-Făgăraș). CHEST. IV 63/176 a.

— Pl.: *mlacoștine.*

— Contaminare între **mlacă** și **ploștină.** Cf. m l a ș t i n ă.

MLAD s. n. v. **mlat.**

MLÁDĂ s. f. **1.** Mlădiță (**1**). *Telinca e un fel de fluier fără borte, din coaja mlăzilor de răchită.* ȘEZ. II, 95. *Purcede-un cînt din creangă-n creangă ș-un susur blînd din mladă-n mladă.* ANGHEL, Î. G. 23. *Împletitura se face pe țeruși . . . printre cari se împletesc . . . nuieluțele, nuieluşele, mladele, mlădițele sau răchițica.* PAMFILE, I. C. 136. *Din ochiul sau mugurul prins s-a ivit cîte o singură mladă (odraslă), pe care o am forfecat toamna, cam pe jumătate.* COMȘA, N. Z. 49. *Cercetezi mugurii merilor și perilor, începi a curăți uscăturile și a tăia mlăzile nefolositoare.* SADOVEANU, O. VI, 231, cf. id. A. L. 194. ◇ (În context figurat) *Regăsesc copilăria înverzind din mladă-n mladă.* LESNEA, A. 141. ◇ F i g. *Erau amîndouă, ea și sorioara ei, două mlăzi de salcie care veneau să se încredințeze pămîntului de la Păuna Mică.* SADOVEANU, P. M. 237 ✦ (Transilv., Mold.) Ramură de plantă lemnoasă, care servește ca butaș sau ca altoi; p. e x t. ochi (la altoit). Cf. ȘĂINEANU, D. U., ALR SN I h 219. ◇ F i g. *În folclor grăiește înțelepciunea poporului strînsă de-a rîndul veacurilor și fără preget înviorată de mladele vieții noi altoite pe trunchiurile străbune și nepieritoare.* BENIUC, P. 5. ✦ (Cu sens colectiv) Mlajă (**3**). *Cu mladă moale legi vița încărcată.* I. NEGRUZZI, S. II, 104. *Legarea cocenilor în snopi se face cu mohor, mladă.* ION BOTEZ, ȘIR. 41.

2. (Cu sens colectiv) Vegetație arborescentă; lăstăriș, desiș; pădure tînără și deasă; s p e c. mlajă (**2**). *În locul celor mai multe păduri . . . n-a mai rămas decît tîrși; rar, rar . . . ți se bucură inima de vederea mlăzii.* SEVASTOS, N. 332. *Lîngă o mladă de răsură, am găsit coșulețul lui cu scule.* CAZIMIR, GR. 220. *Goruni mari își întindeau aici brațe de uriași, ca după un somn de un veac și, la umbra lor, se împletea mlada tînără.* SADOVEANU, O. I, 227. *Dincolo de mladă, între stejari tineri, unde abia acum răzbătea lumina zorilor, zaporojenii descălecară.* id. ib. V, 528. *Între pădure și fluviu se întindea, acoperită cu bălării înalte, cu arini ciuntiți și cu mladă — pămîntul nimănui.* CAMILAR, N. I, 241, cf. id. C. 32. ◇ (Ca termen de comparație pentru tinerețe, suplețe, vigoare) *Cu doi, trei ani în urmă Să fi venit la mine, atuncea mă găseați Vînjos ca pe o mladă.* CONV. LIT. II, 207. *Și-ai fost tînăr ca mlada Și-ai gîndit că nu te-ai da.* MARIAN, Î. 579. *M-am dus tînăr ca mlada Ș-am venit bătrîn ca tata.* ȘEZ. XIX, 119. ◇ F i g. *În izvoadele minciunii Mai sting babele tăciunii Și-ar vrea dușmanul să vadă Nimicită noua mladă.* CONTEMP. 1949, nr. 161, 5/6. ✦ C o m p u s: (regional) *mladă-de-vie* (sau *-de-struguri)* = viță de vie. Cf. ALR I 1710/354, 522.

— Pl.: *mlăzi* și *mlade.* — Și: (regional) **mnádă** s. f. ALR I 971/223.

Din v. sl. **младъ** „tînăr", bg. **млада.**

MLAGNOÁSĂ adj. (Regional, despre ape) Care are gust sălciu (Scărișoara-Abrud). ALR II 4148/95.

Etimologia necunoscută. Cf. m l a c ă.

MLÁJĂ s. f. **1.** Numele mai multor arbuști: **a)** (și în sintagmele *răchită de mlajă*, PANȚU PL., *răchită mlajă*, id. ib., *răchițică mlajă*, id. ib.) arbust din familia salicaceelor, cu ramurile flexibile, cenușii sau verzi, cu frunzele lanceolate, puțin ondulate și acoperite cu peri mătăsoși, care crește mai ales pe malurile și pe prundișurile rîurilor; lozie, răchită, răchită albă, răchițică albă *(Salix viminalis).* PANȚU, PL.; **b)** răchită albă *(Salix incana).* id. ib.; **c)** (regional) răchită roșie *(Salix purpurea).* id. ib.; **d)** răchită *(Salix fragilis).* id. ib. *Trecură pe la marginea satului, prin desiș mărunt de mlajă, și dădură de o apă îngustă și limpede, frămîntînd argint pe prund și clocotind cu murmur dulce.* SADOVEANU, O. III, 189.

2. (Cu sens colectiv) Tufiș sau pădurice de mlajă (**1**) sau, p. g e n e r., de salcie; mladă (**2**). *În mlaja de pe prunduri, o pasăre de noapte fluieră deodată un viers . . . Freamătul sălciilor se potoli.* C. PETRESCU, S. 35. *Decît să stăm degeaba lîngă ghizunie, mai bine slobozim copoii în stuh și-n mlajă, devale.* SADOVEANU, O. VI, 637.

3. (Adesea cu sens colectiv) Ramură tînără de mlajă (1) sau, p. g e n e r., de salcie, de tei etc., tăiată din plantă şi întrebuinţată la împletitul coşurilor, al leselor etc., sau la legatul viţei de vie. *Legatul cu mlaja a viţelor se întrebuinţează la ridicat şi la încordit. Legatul cu mlaja de tei este cel mai bun; iar cu mlaja de salcie este cel mai economic.* I. IONESCU, P. 250. *Coşurile sînt împletite din mlajă.* ANTIPA, P. 59. *Prin unele părţi, în loc de scoarţă se întrebuinţează nişte lese sau coşuri împletite din mlajă de tei sau răchită.* PAMFILE, I. C. 135. *Mergeau într-o trăsurică uşoară, cu coşul din mlajă împletită, vopsită galben.* SADOVEANU, O. V, 127. *Presvitera Olimbiada . . . avea într-o corfă de mlajă petrecută în cotul mînii stîngi cele de trebuinţă lucrării sale.* id. N. P. 45. *Butucii de vie . . . primăvara scoţîndu-se din pămînt, fiind îngropaţi toamna, se ridică la arag legîndu-se cu mleji.* H. III 3, cf. XII 216. *Vîrşa îi împletită din mlajă (nuieluşi).* ŞEZ. IV, 115. *Butucu-l legăm di haraz' cu mlajî de răkiţ.* A IX 2.

— Pl.: *mlăji* şi (regional) *mleji*. — Şi: (regional) **mleájă** s. f. PAMFILE, I. C. 69.

— Sg. refăcut din pl. **mlăzi** (al lui *mladă*).

MLAJI subst. pl. v. **mlaci**.

MLAŞNINÓS, -OÁSĂ adj. v. **mlăştinos**.

MLÁŞNIŢĂ s. f. (Mold.) Mlaştină. *Să nu se lase oile a paşte pe mlăşniţi şi mociorle căci se umplu de gălbează.* H XI 505, cf. 489, CHEST. II 73/176, A V 28.

— Pl.: *mlăşniţi*. — Şi: **mléşniţă** s. f. LEXIC REG. 105.

— Cf. m l a ş t i n ă.

MLÁŞTINĂ s. f. Depresiune naturală de teren, fără scurgere, pe care se adună şi stagnează apa provenită fie din precipitaţii, fie din ape de suprafaţă, fie din apa subterană; (regional) tău, băltină, băltiş, bahnă, băhniş, ploştină, mlaşniţă, mlacă, molastină. *Decie vrînd să scape, căzut-au într-o mlaştină cu calul şi acolo au perit.* N. COSTIN, LET.² I, 77. *L-au dus la un loc săc avînd de o parte o mlaştină şi de alta o pădure.* IST. CAROL XII, 27r/2, cf. KLEIN, D. 381, LB. *N-a fost niciodată baltă, ci numai un loc hleios, plin de mlaştine.* NEGRUZZI, S. I, 184. *Oştirea îl ajunse într-o mlaştină unde i se nomolise iapa şi unde se muncea ca s-o scoaţă.* ISPIRESCU, L. 155. *Plini de groază . . . ei fugeau înainte speriindu-se de orice zgomot, de orice şoaptă, . . . de broasca ce sălta în mlaştină.* ODOBESCU, S. I, 91. *Cu treizeci de ani în urmă era cîmp pustiu pe aici, doar bivolii se răcoreau pe arşiţă în mlăştinile sărate ale acestor bălţi.* VLAHUŢĂ, R. P. 42, cf. ANTIPA, P. 214. *O, cocostîrci . . . Blînzi musafiri ai omului sărman, Am să vă văd şi anul ăsta oare Prin mlaştini de smarald la vînătoare Umblînd pe catalige de mărgean?* ANGHEL-IOSIF, C. M. II, 73. *Din pricina dogoarei mlaştinele sînt uscate peste tot.* GÎRLEANU, L. 95. *Obuzele cari lovesc în mlaştină ne acoperă din nou obrajii de noroi.* CAMIL PETRESCU, U. N. 366. *Aud foşnind o holdă nevăzută, Pe lacul cu obrazul albăstrui. Din mlaştini fumul urcă şi se zbate.* LESNEA, P. E. 49. *Glasurile bîtlanilor din mlaştini spăriau noaptea.* SADOVEANU, O. I, 304. *Era foarte bătrîn . . . De pe cînd erau numai nişte colibe de stuf, în toată întinderea ostrovului şi a mlăştinilor de o parte şi de alta a gurei Dunărei pînă în mare.* BART, S. M. 60. *Pînă la începutul secolului al XVIII-lea, pe locul unde se găseşte azi Leningradul se afla o mlaştină.* STANCU, U.R.S.S. 114, cf. GALAN, Z. R. 123. *Fata încercă să-i facă semne, dar el nu băgă de seamă şi intră în mlaştină.* V. ROM. septembrie 1 955, 103. *Unde i-au picat capul s-au făcut un muşunoi; unde i-au picat nasul, s-au făcut o mlaştină.* SBIERA, P. 177. *Foaie verde de susai, Poame n-ai, Umbră nu dai, Pază mlaştinilor stai* (Plopul). TEODORESCU, P. P. 354. ◇ (În context figurat) *Ochi, priviţi mereu. Poate veţi pricepe, Tot ce nu pot eu Niciodată-ncepe. Adunaţi din drum, Mlaştinile oarbe Şi din melci de fum, Golul ce mă soarbe.* LESNEA, C. P. 68. ◇ F i g. (Sugerează ideea de imobilitate, de stagnare, de afundare sau de mediu impur) *Ţineam neapărat să ştii că din mlaştina neghiobiei mele a mai rămas măcar o mînă afară, în stare să facă un semn.* CAMIL PETRESCU, T. II, 326, cf. 197. *Au fost vremuri îndelungate cînd, trăind în mlaştina neliniştii, . . . bietul muritor nu-şi putea găsi apărare fiinţii . . . decît în . . . minciuni.* SADOVEANU, D. P. 5. *Cerul primeşte miresmele florilor . . . iar pămîntul soarbe mlaştina oamenilor.* id. O. XII, 118, cf. id. E. 74.

— Pl.: *mlaştini* şi (rar) *mlaştine*, (regional) *mlăştini*. — Şi: (regional) **mlăştină** (BARCIANU), **mlóştină** (KLEIN, D. 381, LB, PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din v. sl.***mlaština** (< v. sl.**mlaktina*). Cf. m l a c ă. Cf. SCL 1962, 384.

MLAT subst. **I.** S. n. **1.** (Învechit şi regional) Amestecătură de mai multe materii, în stare moale, aproape lichidă, t e r c i; s p e c. hrană pentru pui făcută din mălai cu apă rece. *Mlatul ce mînca porcii.* CORESI, ap. DHLR II, 515. *Aluatul de pîne necopt bine e ca mliatul (moale).* Com. LIUBA. *A dumicat în strachina cu lapte prea multă mămăligă, aşa că s-a făcut mleac, terci, de ţi-e silă să mai mănînci.* I. CR. V, 280. *Faše mliaţ [la pui].* DR. VII, 74, cf. TODORAN, GL., L. ROM. 1959, nr. 6, 52. ✦ (Regional) Cocă subţire din făină de grîu, cu care se lipeşte hîrtia; pap (Boureni-Băileşti). Cf. LEXIC REG. 30.

2. (Prin sudul Transilv.; la pl., în forma *mleaturi*) Lucruri fără preţ, mărunţişuri, hîrburi. DENSUSIANU, Ţ. H. 325.

3. (Regional; în forma *mleat)* Epitet pentru un om moale, greoi, care se mişcă încet (Suseni-Tîrgu Jiu). LEXIC REG. 46.

II. 1. S. f. (Învechit şi regional, în forma *mălată)* Malţ. Cf. LB, POLIZU, CIHAC, II, 513, DDRF, GHEŢIE, R. M., ALEXI, W., DR. IV, 813.

2. S. n. (Regional; cu sens colectiv, în forma *mălătău)* Cereale încolţite din care se prepară rachiu (Mihăileni-Miercurea Ciuc). ALR II 6 351/574.

3. S. f. (Învechit şi regional, în forma *mălată;* de obicei la pl.) Reziduuri de la stoarcerea strugurilor; tescovină. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB, ALR I 1 719/95, 308, ALR II 6 347/235. *Mălat'e de struguri.* ALR SN I h 237/235, cf. ALRM SN I h 160.

– Şi: **mlad** (BUDAI-DELEANU, LEX., ALR I 1 719/308), **mleat** (TODORAN, GL., L. ROM. 1 959, nr. 6, 52, LEXIC REG. 46; pl. *mleaturi)*, **mleaţ**, **mleac** s. n., **mălátă, malátă** (LM, DDRF, ALEXI, W.), **malótă** (DDRF) s. f., **mălătắu** subst.

— Din slav. (cf. slovacul m l a t o). — **Mălată** < magh. **maláta.**

MLÁTINĂ s. f. (Regional) Prăjină cu care se scutură fructele din pomi (Brădişorul de Jos-Oraviţa). H XVIII 175.

— Pl.: ?

— Cf. scr. m l a d i n a „ramură tînără".

MLĂCI subst. pl. v. **mlaci.**

MLĂCÍU¹ s. n. v. **îmblăciu.**

MLĂCÍU², **-ÍE** adj. (Regional; despre pămînt) Umed, jilav (Nucşoara-Cîmpulung). ALR II 5 060/784.

— Pl.: *mlăcii.*

— **Mlacă** + suf. *-iu.*

MLĂCÓS¹, **-OÁSĂ** adj. (Învechit şi regional; despre terenuri) Mlăştinos, mocirlos. *Nemţii au avut un tun mare, dar s-au noroit într-un loc mlăcos, şi nu l-au putut trage să dea cu el.* DIONISIE, C. 181.

— Pl.: *mlăcoşi, -oase.* — Şi: (regional) **mîclós, -oásă** adj. CHEST. IV 61/176 c.

— **Mlacă** + suf. *-os.*

MLĂCÓS², **-OÁSĂ** adj. (Regional; despre secreţii) Vîscos, cleios (Berivoii Mici-Făgăraş). CHEST. VI 97/2.

— Pl.: *mlăcoşi, -oase.*

— **Mlac** (sg. neatestat al lui *mlaci)* + suf. *-os.*

MLĂDEÁ s. f. (Rar) Diminutiv al lui m l a d ă **(1).** *Descalecă dumneta, Leagă murgul de mlădea, Că-i mlădeaua de măr dulce, Şi murgul nu se mai duce.* PAMFILE, CR. 93, cf. PASCULESCU, L. P. 62.

— Pl.: *mlădele.*

— **Mladă** + suf. *-ea.*

MLĂDÍ vb. IV v. **mlădia.**

MLĂDIÁ vb. I. **1.** R e f l. A se înclina, a se îndoi (uşor); a se legăna (uşor) într-o parte şi în alta, a s e c l ă t i n a. *Genunchii-mi se mlădie, Se roagă numai ochii.* HELIADE, O. I, 305. *Prin trestia din baltă ce-n aer se mlădie Răsună-n dimineaţă o tainic-armonie.* ALECSANDRI, POEZII, 52. *Strîmbă-Lemne, uragan de vijelie, Intră-n lunci, păduri şi codri ducînd viscol, ducînd larmă. Plopul nalt l-a lui suflare ca o creangă se mlădie.* id. ib. 238. *Talia-i naltă, gingaşă, subţire Se mlădie-n vînt.* EMINESCU, O. I, 4. *E frumos cum îşi ţine capul, cum îşi poartă trupul şi cum se mlădie la tot pasul.* SLAVICI, N. I, 81. *Cadînele seraiului se mlădie înaintea lui ca nişte trestii de baltă.* DELAVRANCEA, V. V. 64. *Se întoarse către Comăneşteanu, se mlădie de partea cealaltă.* D. ZAMFIRESCU, A. 38. *Se răzămă cu celălalt braţ, săpat în marmură vie, de balustrada cafenie a cerdacului, se mlădie puţin înainte, rămase neclintită şi se uită ţintă.* HOGAŞ, M. N. 15. *Prins de joc, Se mlădiază un mijloc.* LESNEA, I. 17. *Frumoasa-frumoaselor şi credincioasa-credincioaselor ieşea din racla de mărgean şi se mlădia în lumina dimineţii.* SADOVEANU, D. P. 115. ◇ E x p r. **A se mlădia după vînt** = a se da după cum suflă vîntul, v. v î n t. *Se mlădia după cum bătea vîntul şi-şi păzea cu străşnicie . . . interesele.* STANCU, R. A. IV, 68. (P. a n a l., despre obiecte flexibile) *Harapnicul se mlădia în vînt ca un şarpe negru.* SADOVEANU, O. I, 159. *Se mlădie, ca un uriaş şarpe, cureaua de transmisie.* CAMILAR, N. I, 313. ◇ T r a n z. *S-o priveşti cum umblă, cum rîde, cum îşi ridică braţele, cum îşi mlădie trupul.* VLAHUŢĂ, D. 53, cf. id. P. 99. *Veselă-ţi mlădii trupşorul Şi la brîu pui flori de viţă.* COŞBUC, P. I, 166, cf. 137. *Cu mîinile prinse în balustradă, cu genunchii îndoiţi, îmi ţin echilibrul, mlădiindu-mi trupul după mişcările vasului.* BART, S. M. 16. ✦ (Despre drumuri, ape etc.) A urma o linie şerpuitoare; a şerpui. *Drumul se mlădia şi s-apropia de rîpa neagră.* CAMILAR, N. I, 70.

2. R e f l. A deveni flexibil, mlădios **(1).** ✦ F i g. (Despre oameni) A se pleca, a se supune; a deveni conciliant, maleabil. *Cînd împăratul auzi limba înţelepciunii să mlădiă la cuvîntul ei.* DELAVRANCEA, S. 96. *Ei! vedeţi că negustorii s-au mlădiat! zicea Hasan. De ascultam sfatul lui Gafar nu mai făceam ispravă.* [illegible], S. 75. ◇ T r a n z. f a c t. *Din cînd în cînd . . . se încrucişau poruncile vătafilor — cari mlădiau, în supunere, turma de oameni.* id. ib. 74.

3. T r a n z. şi r e f l. F i g. A (se) modula **(2).** *Ea e duioasă, umilită, îşi mlădie glasul şi caută vorbe dulci.* VLAHUŢĂ, O. A. 205. *Vocea lui Milescu se mlădia pe acorduri. Vorbele se umpleau de înţelesuri.* D. ZAMFIRESCU, R. 144. *Cu cît urca mai sus pasărea în tremur, cu atît*

i se mlădia mai dulce cîntecul. SADOVEANU, O. VI, 174. *Struna lui mlădie cînt Și de iarba din pămînt Și de foșnetul din pom, Și de dragostea din om.* DEȘLIU, N. 17.

4. T r a n z. și r e f l. F i g. A (se) adapta unei forme, unui profil; p. e x t. a (se) armoniza. *Religia se mlădiază și se schimbă după condițiile istorice.* GHEREA, ST. CR. II, 128. *Atît de bine învățase piciorul nostru a-și mlădia talpa pe unghiul ascuțit al pietrelor.* HOGAȘ, DR. I, 21. *Asupra meritului de a fi introdus cel dintîi versul liber pot fi discuțiuni; nimeni nu l-a mlădiat însă mai bine fondului mobil și insesizabil.* LOVINESCU, C. VII, 12.

5. T r a n z. F i g. A modela. *Știu încă să mlădieze prin simpatica și naiva dulceață a geniului său, stilul muzical cam pipernicit și cam înțoponat al secolului din urmă.* ODOBESCU, S. III, 95. ◇ R e f l. p a s. *A fost fără îndoială un vînător inspirat . . . artistul subt a cărui daltă s-a mlădiit statua Dianei de la Luvru.* id. ib.

— Pronunțat: *-di-a.* — Prez. ind.: *mlădiez* și *mlădii,* (rar) *mlădiu.* — Și: (rar) **mlădii, mlădí** (MARCOVICI, C. 71 I) vb. IV.

— V. **mlădiu.**

MLĂDIÁRE s. f. v. **mlădiere.**

MLĂDIÁT, -Ă adj. (Astăzi rar) Mlădios **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., LM. *Ah! acum crengile le-ndoaie Mînuțe albe de omăt, O față dulce și bălaie, Un trup înalt și mlădiet.* EMINESCU, O. I, 229, cf. id. N. 67, BARCIANU, ALEXI, W. *Priveam... Mîini mlădiate scăpărînd comete.* JEBELEANU, C. 27.

— Pronunțat: *-di-at.* — Pl.: *mlădiați, -te.* — Și: (rar) **mlădiít, -ă** adj. BARCIANU, ALEXI, W.

— V. **mlădia.**

MLĂDICIOÁRĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui m l ă d i ț ă. (F i g.) *Așa zice . . . tînăra mlădicioară: o, Doamne sfîntule! mulțumescu-ți că ne-ai învrednicit a ajunge acest an nou!* MARIAN, S. R. I, 86.

— Pl.: *mlădicioare.*

— **Mlădiță** + suf. *-ioară.*

MLĂDIÉRE s. f. Acțiunea de a (se) m l ă d i a.

1. Mișcare, înclinare mlădioasă, suplă. Cf. m l ă d i a **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., COSTINESCU, LM. *Ea purta o rochie de fular alb . . . Cînd trecea pe lîngă dînsul, stofa îl atingea peste genunchi, cu mlădieri parfumate.* D. ZAMFIRESCU, V. Ț. 84. *Vreo trei dintre liceiștii împelițați ne-am cățărat cu mlădieri de jaguari în pomul oprit.* CIAUȘANU, R. SCUT. 14. *C-o mlădiere, atingîndu-l abia, se strecură prin locul îngust spre mama sa.* SADOVEANU, O. IX, 129. *Mi-e dor de o creangă învercită . . . Adie vînt cald și fiecare mlădiere deșteaptă în mine amintirea țării mele.* V. ROM. mai 1954, 156.

2. Însușirea de a fi flexibil, elastic, mlădios **(1)**; flexibilitate, elasticitate. Cf. m l ă d i a **(2)**. [Fînul] *de va rămîne neadunat măcar cîteva ceasuri după ce se află uscat, atunce arșița soarelui îl face de-și pierde mirosul, bunătatea și mlădierea lui.* I. IONESCU, C. 110/11. *Dar cînd începu zeița, juca așa de frumos, încît nu atingea de pămînt; iar celelalte femei se minunau de ușurința și mlădierea ei.* FUNDESCU, L. P. I, 123. ✦ F i g. Ușurința de a se adapta împrejurărilor; maleabilitate **(2)**. *De ai ajuns prezident, ai ajuns prin mlădierea curtizanului.* I. NEGRUZZI, S. VI, 71. ✦ F i g. Bogăție, varietate a mijloacelor expresive (ale unei limbi, ale unui stil). *Se puse a ne arăta mlădierea limbei prin traduceri din Lamartine și Byron.* NEGRUZZI, S. I, 339. *În decursul secolului al XIX-lea, clasele superioare . . . nu mai erau simțitoare . . . la frumusețile și la mlădierea acestei limbi.* MACEDONSKI, O. IV, 114.

3. Modulație, inflexiune (a vocii). Cf. m l ă d i a **(3)**. *De ce doamna mea? o întrerupse Andrei, cu mlădierea de glas cea mai sentimentală din lume.* HOGAȘ, H. 99. *Glasul lui avea mlădieri de durere și mînie.* SADOVEANU, O. I, 142. *Oglinda-l răsfrîngea jucînd La teatru și la el acas'. El repeta cîte-un cuvînt Cu zeci de mlădieri în glas.* V. ROM. ianuarie 1954, 215. *Fratele domnului general Stratulat avea o voce deosebit de plăcută; r-urile le păstra elegant în fundul gîtlejului, ca toți cei deprinși mai mult cu mlădierile limbii franceze decît cu limba românească.* GALAN, Z. R. 170.

4. F i g. Cizelare, șlefuire. Cf. m l ă d i a **(5)**. *Creșterea numărului de gazete și de cărți tipărite a avut un rol pozitiv în mlădierea stilistică a limbii noastre.* CONTRIBUȚII, II, 104.

— Pronunțat: *-di-e-.* — Pl.: *mlădieri.* — Și: (învechit, rar) **mlădiáre** s. f. COSTINESCU, LM.

— V. **mlădia.**

MLĂDIÍ vb. IV v. **mlădia.**

MLĂDIÍT, -Ă adj. v. **mlădiat.**

MLĂDIÓR, -OÁRĂ adj. (Popular) Diminutiv al lui m l ă d i u.

1. Cf. m l ă d i u **(1)**. *O viișoară Înflorită, mlădioară, Ce din zori și pînă-n seară Pe biserică s-a-ntins Și cu bradul s-au coprins!* ALECSANDRI, P. P. 21.

2. Cf. m l ă d i u **(2)**. *Nu e floare pămînteancă Ca fetița ardeleancă! Ea-i nălțuță, mlădioară, Ca o verde trăstioară.* ALECSANDRI, P. P. 301.

— Pronunțat: *-di-or.* — Pl.: *mlădiori, -oare.*

— **Mlădiu** + suf. *-ior.*

MLĂDIÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care se pleacă, se îndoaie cu ușurință (fără să se frîngă); flexibil, elastic. *Pe iarba mlădioasă cu flori îndamascată,*

Ca pruncul într-un leagăn dormea prima femeie. HELIADE, O. I, 368. *Un băț bun, mlădios de tei.* PR. DRAM. 327. *Pasul tău ușor Abia se însemnează Pe iarba mlădioasă.* ALEXANDRESCU, O. I, 151. *Cele șapte curtene dimprejurul mesii au început să-i facă vînt cu niște apărători de pene mlădioase de păun.* CARAGIALE, O. II, 269. *Acel model al rasei cînești avea o coadă subțire, lungă, aspră la păr, mlădioasă.* ODOBESCU, S. III, 67. *Și vocea-i ca și arcul cu coardă mlădioasă.* MACEDONSKI, O. I, 254. *Ierburile subțiri și mlădioase . . . își plecau molatec fruntea lor înspre pămînt.* HOGAȘ, M. N. 180 ✦ (Rar, despre suprafața apelor) Unduios, vălurit. *Singuratica și mlădioasa pînză a mărilor.* MARCOVICI, D. 14/7.

2. (Despre ființe, despre corpul sau despre părți ale corpului lor) Suplu, zvelt, elastic; cu mișcări grațioase; mlădiu **(2)**, (astăzi rar) mlădiat. *O gingașă greacă cu părul frumos, Cu negre sprincene, cu rumănă față, Și trup mlădios.* NEGRUZZI, S. II, 30, cf. I, 38, 226. *După gratii de fereastră o copilă el zări Ce-i zîmbește, mlădioasă ca o creangă de alun.* EMINESCU, O. I, 144, cf. 85, 121, id. N. 59. *Nalt la stat, lat în spete, subțire la mijloc, mlădios ca un mesteacăn, ușor ca o căprioară și rușinos ca o fată mare.* CREANGĂ, A. 85. *O iubeau împărăteasa și împăratul pe fată de-o pierdeau din ochi, cît era de mlădioasă cînd umbla de colo pînă colo pe covoarele moi.* CARAGIALE, O. I, 118. *Înalt și mlădios, cu umerii lați și cu pieptul ieșit, el calcă lat și pe întreaga talpă.* SLAVICI, N. I, 84. *Ca un vis, ca o părere, se coborî de pe stîncă mîndra albă fată, naltă, mlădioasă ca o trestioară.* ODOBESCU, S. III, 200, cf. I, 141. *Nalt și mlădios pășește, Legănîndu-se ușor.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 164. *Talia mlădioasă a fetei.* GHEREA, ST. CR. II, 85. *Stăpînul . . . îi cuprinde talia mlădioasă.* F (1906), 30. *Oameni chipeși, subțirei și mlădioși.* MOLIN, R. B. 282. *Trupul ei mlădios era plecat ușor peste fierul de călcat.* REBREANU, R. I, 200, cf. PRIBEAGUL, P. R. 15. *Avea ochii mai ageri, brațele mai vînjoase, mijlocul mai mlădios, picioarele mai sprintene.* STANCU, R. A. III, 261. *O copilă din cel sat, . . . Cu chip dulce luminos, Cu trup gingaș mlădios.* ALECSANDRI, P. P. 20. *Și-a ales un soț atît de plăcut la față și mlădios la făptură, de sa-l sorbi cu lingura.* RETEGANUL, P. III, 25. ✦ Sprinten, agil (în mișcări). *Sînt prea bătrîn..., și mîna nu-mi mai este Destul de mlădioasă ca să mai pot cu dînsa Pecetlui aceste din urmă-a tale fapte.* I. NEGRUZZI, S. VI, 633. ✦ (Despre mișcări, gesturi) Care arată suplețe, grație; grațios. *Cu o mișcare mlădioasă . . . își lipi răpede de buzele mele unghia degetului celui mic de la mîna dreaptă.* HOGAȘ, DR. I, 167.

3. F i g. (Despre oameni, despre caracterul lor etc.) Care cedează, se adaptează ușor, m a l e a b i l **(2)**, c o n c i l i a n t; p. e x t. nehotărît, oscilant. *Găsește în ministerul liberal un guvern mai mlădios.* MAIORESCU, D. II, 54. *Ambițios, fără scrupule, dar dulce la vorbă și mlădios cu toată lumea . . . el . . . se ilustră chiar din prima legislatură.* VLAHUȚĂ, D. 73. *Ca la toate ființele hotărîte, tot așa și la dînsa, firea mlădioasă a lui bărbatu-său o umplea de temere.* D. ZAMFIRESCU, Î. 115, cf. id. R. 44.

4. F i g. (Despre sunete, voce etc.) Bogat în inflexiuni, plăcut la auz; melodios, armonios. *Din cînd în cînd îl chema pe acesta cu vocea dulce, mlădioasă.* AGÎRBICEANU, L. T. 392. *Vorbind se aprindea repede, iar vocea lui aspră, neplăcută, devenea mlădioasă și cuceritoare.* REBREANU, P. S. 56. ✧ (Adverbial) *Îi părea că fetița aceea vorbește deosebit de mlădios cînd era în apropierea lui.* AGÎRBICEANU, A. 54.

5. F i g. (Despre limbă, stil etc.) Variat, bogat, expresiv, colorat. *[Limbă] mlădioasă și sonoră.* VLAHUȚĂ, R. P. 62. *A fost încîntat întîi de limba mlădioasă, nuanțată, așa de simplă și de artistică în același timp a marelui scriitor de la Humulești.* SADOVEANU, E. 133.

— Pronunțat: *-di-os.* — Pl.: *mlădioși, -oase*

— **Mlădia** + suf. *-os.*

MLĂDIOȘÍE s. f. (Rar) Însușirea de a fi mlădios; p. e x t. forma suplă, armonioasă. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., CAMILAR, N. II, 208.

— Pronunțat: *-di-o-.* — Pl.: *mlădioșii.*

— **Mlădios** + suf. *-ie.*

MLĂDÍȚĂ s. f. **1.** Ramură tînără, subțire și flexibilă a unei plante lemnoase; mladă **(1)**, lăstar, vlăstar, (regional) mlădoacă, odraslă, (neobișnuit) mlăstară. *Vis văzuiu și un bucium de vie era înainte-m; acesta avea trei vițe . . . Aceasta-i înțelesătura acestuia: ceale trei mlădițe, trei dzile sînt.* PALIA (1581), 163/15. *De smochin vă învățați pildă: cănd vor fi mlădițele lui tinere și mugurează știți că aproape e vara.* N. TEST. (1648), 32ʳ/17. *Li-s fețîi ca nește mlădiță Ultuită.* DOSOFTEI, PS. 482/9. *Cu mlădițele viței și cu cîrceiele mlădițelor tare era cezluit.* CANTEMIR, IST. 78. *Taie cu firezul toți păduceii de la pămînt cu o palmă sau cevaș mai sus, ca se aducă mai multe mlădițe.* ECONOMIA, 117/6. *Au împletit mlădiță de răchită . . . în chipul unui paneriu.* DRĂGHICI, R. 57/19. *Acolo subt oranze, subt via înflorită A căria mlădițe cu mirții se mărită.* ALEXANDRESCU, M. 158. *Iat-o gingașe mlădiță cu șirag de mărțișori . . . Tu o rupi? . . . Ea te stropește cu fulgi albi răcoritori.* ALECSANDRI, POEZII, 16. *Și de voie de nevoie, începe . . . a roade copaci tineri, . . . plecîndu-se . . . pe la rădăcinele celor tufari, după mlădițe fragede.* CREANGĂ, P. 316. *Pe mlădița mugurie frunzele se dezvelesc. Și de pulbere de aur fluturașii strălucesc.* BELDICEANU, P. 53. *Împletitura se face pe țeruși sau fuștei bătuți în pămînt, printre cari se împletesc sau îngrădesc . . . mlădițele.* PAMFILE, I. C. 136. *Arinii cu mlădiți tremurătoare S-alin-*

tă-n adieri de primăvară. CAZIMIR, L. U. 24. *Viile . . . au fost îngropate, să nu degere mlădițele sub zăpadă.* STANCU, D. 287. *În livadă au înmugurit mlădițele noi.* CONTEMP. 1 955, nr. 462, 1/1. *Să mă bag în cea grădină, Să-mi rup două trei mlădițe, Bosioc și tămîiță, Să-mi fac verde cununiță.* MÎNDRESCU, L. P. 60, cf. ALR I 972/96, 1715/578. *Mlădița strîmbă, numai de tînără se îndreaptă.* ZANNE, P. IX, 491. ◊ (Cu sens colectiv) *Merseră o vreme printre cioate de sălcii vechi, din care mănunchiuri de mlădiță tînără răsăriseră.* SADOVEANU, O. II, 199. ◊ (Ca termen de comparație pentru a sugera tinerețea, frăgezimea, suplețea, subțirimea, lipsa de rezistență etc.) *Dzeul mieu punre ei . . . ca mlădița înraintea vîntului.* PSALT. HUR. 71ʳ/9. *Tremuraiu ca îmlădițele.* id. ib. 96ᵛ/19. *Ochii acei ca mura, . . . statul cel ca mlădița.* CONACHI, P. 193. *Pînă însă să se-ntoarcă, Natalia alunecase ca o mlădiță.* D. ZAMFIRESCU, R. 166. *Cine mi te-o sfătuitŭ De-așa tînăr-ai pornitŭ, Tînără ca o mlădiță, Mîndră ca o garofiță?* MARIAN, Î. 125. *Mă-ntîlnii c-o copiliță Tînără ca o mlădiță.* ȘEZ. III, 59. ◊ F i g. *Nu te lăuda de mlădițe. E să te veri lăuda, nu tu rădăcina porți, ce rădăcina pre tine!* CORESI, L. 259/19, cf. 260/1. *Aceia carii au adus și aduc acuma roade și mlădițe limbii românești* (a. 1 797). BV II, 397. *E o mlădiță a Albionului răsădită în macadamul Parisului.* NEGRUZZI, S. I, 328. *Nu căuta tu, slabă mlădiță, să te împotrivești în zadar la furtuna dorului meu care rupe orice stavilă.* GANE, N. II, 53. *Clasicii ruși au știut să dezvăluie acea formă subtilă a tipicului care este elementul nou, mlădiță a viitorului, care va birui prin luptă asupra vechiului.* V. ROM. ianuarie 1 954, 231. *Bunicul lui Dumitraș Urcan, ca un vrednic unchiaș care a crescut asemenea mlădiță orfană, trebuie să fie fruntaș al muncii și al primenirilor din sat.* ib. februarie 1 954, 103. *D-voastră, cinstiți părinți, . . . La aceste mlădițe priviți, Toate la o parte lăsați, Greșelele lor să le uitați.* MARIAN, NU. 584. *Leagăn de mătase Împletit în șease, Pentru copilițe Fragede mlădițe.* TEODORESCU, P. P. 67. *Pe pîrîu de rouă Plimbă-mi-se, plimbă Tînără mlădiță Prin rouă desculță, Zîna florilor, Floarea zorilor.* id. ib. 459. ◊ L o c. v b. **A da mlădiță** = a da ramuri, a da lăstari, a lăstări. (F i g.) *În inima ta, dragă, de nou va da mlădiță Iubirea.* COȘBUC, P. II, 193. ✦ (Regional) Portaltoi (Pecica-Arad). ALR SN I h 220/53. ✦ (Regional) Altoi. ALR SN I h 219. ✦ (Regional) *Mlădița viei* sau *mlădiță de vie* = **a)** mugurul viței de vie; capușă (Miron Costin-Roman). ALR I 1 712/536; **b)** butaș (Vînători-Sighișoara). ALR II 6 108/157. ✦ (Neobișnuit) Ramificație a rădăcinii. (F i g.) *Să ne dezrădăcinăm dar vița, cea de toată patima și răutatea stricăciunii noastre, cu mlădițile rădăcinilor și a rădicioarelor ei, din pămînt!* PISCUPESCU, O. 33/18.

2. F i g. Descendent, urmaș, odraslă. *El se lăuda a fi mlădiță de zeu.* ISPIRESCU, U. 44. *Oleana, fata boierului și mlădiță de viță domnească, iubea pe Mură Lăutarul.* GALACTION, O. 70.

— Pl.: *mlădițe* și (rar) *mlădiți.* — Și: (regional.) **mbladíță** (ALR II/334), **mlăhíță** (ALR I 971/96, 972/96), **mledíță** (ib.971/280), **măldíță** (ib. 971/190), **mădíță** (ib. 971/156), (învechit) **îmlădíță** s. f.

— Din bg. **младица.** Cf. scr. m l a d i c a.

MLĂDÍU, -ÍE adj. **1.** Tînăr, fraged. Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Mă stăpînește un sentiment de dragoste pentru crenguțele mlădii.* CONTEMP. 1 956, nr. 483, 3/2. ✦ (Regional, în forma *mlădîu*) Plăpînd (Toplița). ALR II/I h 82/228.

2. (Despre ființe, despre corpul sau despre părți ale corpului lor) Mlădios **(2).** *Mlădiul trup i-l încingea Un brîu de-argint.* COȘBUC, P. I, 57, cf. 69, 118. *Părea . . . o fată mare de la țară, rumenă și mlădie ca un bujor, puțin sfioasă.* GALACTION, O. A. I, 157. *Mama s-a ridicat în vîrful picioarelor, înaltă și mlădie, și a stins lampa.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 205. *S-a răsucit și s-a tot dus, dreaptă și mlădie, cu mijlocelul ca trestia, fără să întoarcă măcar o dată capul.* V. ROM. noiembrie 1 953, 98, cf. ib. iulie 1 954, 225. *Făptura mîndră și mlădie a tinerei țărance . . . se desprinde pe fundalul cerului străveziu de primăvară.* CONTEMP. 1 954, nr. 379, 3/5. *Copil a fost și copil a rămas! Un copil zvelt, cu trup mlădiu, cu ochi calzi.* V. ROM. aprilie 1 961, 56. ◊ F i g. *Moarul grecesc, înfoiat ca borangicul . . . luneca foșnind ca o mătase peste o marmură caldă și mlădie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 111. ✦ (Despre mișcări, gesturi) Care arată suplețe, grație; grațios, mlădios **(2).** *Stroe Vardaru zori pașii sprinteni, mlădii, tinerești.* C. PETRESCU, A. R. 6.

— Pl.: *mlădii.* — Și: (regional, **1)** **mlădîu, -îie** adj.

— **Mladă** + suf. *-iu.*

MLĂDÎU, -ÎIE adj. v. **mlădiu.**

MLĂDOÁCĂ s. f. (Regional) Ramură, creangă (tînără); mlădiță **(1).** *Leagă calul d-ici colea, D-ici, colea, de o mlădoacă, Că-i mlădoaca de măr dulce, Nu mă-ndur de-a mă mai duce.* PAMFILE, CR. 93, cf. id. J. III, 91. *Țiganu s-a suit într-un tei, a tăiat o mlădoagă și a început să o jupoaie.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 307, cf. 350, ALR I 971/596. ✦ (Prin vestul Olt.) Prăjină. V. m l a t i n a. BOCEANU, GL.

— Pl.: *mlădoace.* — Și: **mlădoágă** s. f.

— **Mladă** + suf. *-oacă.*

MLĂDOÁGĂ s. f. v. **mlădoacă.**

MLĂDÓC subst. (Regional) Copac tînăr (Bran-Brașov). Com. PUȘCARIU. *Astea-s lemne bune, de mlădoc.* ib.
— Pl. :?
Mladă + suf. *-oc.*

MLĂDURÉLE subst. pl. (Regional, cu sens neprecizat, într-un descîntec; probabil) Mădulare (mici) (Bîlca-Adjud). Cf. CHEST. V 178/4. *Fugi deochi, deochi Din creierii capului, Din fața obrazului, Din sfîrcul nasului, Din toate încheieturelele, Din toate mlădurelele.* ib.
Etimologia necunoscută.

MLĂHÍȚĂ s. f. v. **mlădiță.**

MLĂJERÍȘ s. n. (Regional) Pădure tînără, plantată de curînd (Scurta-Adjud). CHEST. IV 102/592.
De la **mlajă.**

MLĂJÉT s. n. **1.** (Învechit, rar) Loc acoperit cu puieți de salcie. Cf. D. BOGDAN, GL.
2. (Regional) Îngrămădire de lemne, bușteni, crengi, vreascuri, aduse de apă și oprite la cotitura unui rîu, formînd astfel un stăvilar (Comana de Jos-Rupea). CHEST. IV 59/177 a.
— **Mlajă** + suf. *-et.*

MLĂJÍT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.) „Bine încărcat". CIAUȘANU, V. 179. *O sanie mlăjită cu lemne.* id. ib.
— Pl. : *mlăjiți, -te.*
— Etimologia necunoscută.

MLĂSTÁRĂ s. f. (Neobișnuit) Mlădiță **(1).** (În context figurat) *Mlăstara ce va naște p-aceastǎ rădăcină Va răsări din lacrimi ca putreda-i tulpină, Al ei suc va fi veșted și sufletul bătrîn.* BOLINTINEANU, O. 240.
— Pl. :?
— Contaminare între **mladă** și **lăstar.**

MLĂȘTIÁCĂ s. f. (Regional) Loc apatos (Somova-Tulcea). ALR II 5 059/682.
— Pl. :?
— Cf. **mlaștină.**

MLẮȘTINĂ s. f. v. **mlaștină.**

MLĂȘTINÍȘ s. n. (Rar) Teren mlăștinos. *Petice de recoltă, pierdute printre ochiuri de apă și mlăștinișuri.* GALAN, B. I, 61.
— Pl. : *mlăștinișuri.*
— **Mlaștină** + suf. *-iș.*

MLĂȘTINÍȚĂ s. f. (Prin Transilv.) Plantă erbacee cu frunze ascuțite, cu flori de culoare verde-cenușie, roșietice la bază, care crește pe terenuri umede *(Epipactis palustris).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., PANȚU, PL.
— Accentuat și: *mlăștínuță.* ALEXI, W.
— Pl. : *mlăștinițe.*
— **Mlaștină** + suf. *-iță.*

MLĂȘTINÓS, -OÁSĂ adj. (Despre terenuri) Cu mlaștini; noroios, mocirlos **(1),** (regional) mlăcos [1]. Cf. LB, PONTBRIANT, D. *Dai la deal? e pre înalt . . . Dai la vale? e pre răpide . . . Dai pe șes, e pre mlăștinos!* ALECSANDRI, T. 970. *Deși terenul e mlăștinos, hanul are zidurile și beciurile bine uscate.* CARAGIALE, O. I, 57. *Un drum îngust și mlăștinos străbate acea luncă înveselită și duce pînă la vadul Motrului.* ODOBESCU, S. I, 147, cf. III, 74. *Stepa . . . se revarsă fără margini printre locuri mlăștinoase.* MACEDONSKI, O. I, 28. *De jur-împrejur, cît bate ochiul, e o luncă mlăștinoasă acoperită de papură și de sălcii.* VLAHUȚĂ, R. P. 50. *Din crîng am intrat într-o crivină mlăștinoasă, între două mări de cătină.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 38. *Regiunile mlăștinoase și inundabile . . . vor trebui să devină, prin asanări, terenuri productive.* PROBL. GEOGR. I, 74. *El se strămută în valea care era mlăștinoasă și acoperită cu copaci umbroși.* ȘEZ. III, 173. ✦ (Rar, despre ape) Care conține mîl; mîlos. *Ș-au mers . . . ș-au mers . . . pînă ce-au dat de-o apă mlăștinoasă și urîtă, la malul căreia îi aștepta o luntre și un luntraș.* GANE, N. III, 18, cf. 19.
— Pl. : *mlăștinoși, -oase.* — Și: (regional) **mloștinós, -oásă** (LB, PONTBRIANT, D.), **mlașninós, -oásă** (A V 28) adj.
— **Mlaștină** + suf. *-os.*

MLĂTÍȘ s. n. (Învechit, rar) Îmblătit. *Mlătișul va ajunge storsura, și storsura semănîtura* (cca 1560). CUV. D. BĂTR. I, 6/5, cf. PASCU, S. 354, DR. II, 781.
— Pl. :?
— **Îmlăti** + suf. *-iș.*

MLEAC s. n. v. **mlat.**

MLEÁJĂ s. f. v. **mlajă.**

MLEAN s. m. v. **mreană.**

MLEÁNĂ s. f. v. **mreană.**

MLEASCĂÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A clefăi. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, cf. ALR II I h 37/76.
— Prez. ind.: *mleascăi.* — Și: **mleașcăí** vb. IV. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Formație onomatopeică. Cf. **mleoscoti.**

MLEAȘCĂÍ vb. IV v. **mleascăi.**

MLEAT s. n. v. **mlat.**

MLEAȚ s. n. v. **mlat**.

MLÉCE s. f. **1.** (Regional) Plantă otrăvitoare de pădure, cu flori galbene, nedefinită mai de aproape (Pecinișca-Băile Herculane). Cf. ALR II 6 251/2. *Mléše o cul'ež în pădure; are flọre galbină.* ALRT II 1.
2. (Prin Bucov.) Plantă nedefinită mai de aproape, care se menține verde tot timpul anului. *Mlece e o plantă ce crește prin anumite locuri în păduri... Ea și iarna stă verde. O mănîncă urșii cu plăcere, de-și țin zilele pînă primăvara.* ȘEZ. XV, 87.
— Pl.:?
— Din scr. **mleč** „numele mai multor plante cu suc alb". Pentru sensul 2, cf. pol. m l e c z „susai".

MLECI^{1} subst. v. **mlecin**.

MLECI^{2} subst. pl. v. **mlaci**.

MLECÍ^{3} vb. IV. Tranz. (Ban. și prin Transilv.) A zdrobi, a sfărîma; a mărunți, a dumica, a fărîmița. *Cu mașina aceasta așa are a se lucra: mai întîiu mlecești fagurii cu miarea cît poți mai mărunt.* TOMICI, C. A. 162/21. *Mlecește fasolea!* VICIU, GL., cf. ALR I 1989/28.
— Prez. ind.: *mlecesc*. — Și: **mlecií** vb. IV. Com. LIUBA.
— Din scr. **mleti** „a măcina". Cf. î m b l a t i, m e c i^{4}.

MLECIÍ vb. IV v. **mleci**^{3}.

MLÉCIN subst. Plantă erbacee din familia compozitelor, cu tulpina păroasă și cu flori albastre, reunite; (regional) lăptiuca-oii (*Mulgedium alpinum*). Cf. PANȚU, PL.
— Pl.:? — Și: **mleci** subst. MORARIU, PL. 462.
— Cf. v. sl. **млѣчьнъ** „cu lapte".

MLECÍT, -Ă adj. (Prin Ban.) Zdrobit, sfărîmat. *Umpli ciurul de faguri mleciți, îl acoperi cu acoperișul său, și-l bagi în cuptoriu după ce au scos pînea dintr-însul.* TOMICI, C. A. 162/26.
— Pl.: *mleciți, -te*.
V. **mleci**^{3}.

MLÉCURI subst. pl. v. **mlaci**.

MLEDÍȚĂ s. f. v. **mlădiță**.

MLEDUÍ vb. IV. Refl. (Învechit, rar; despre oameni) A se forma, a se dezvolta. *În coprinsul acestor două firi* [fizică și spirituală] *să mleduiește omul cu cugetul și cu mintea.* PISCUPESCU, O. 115/8.
— Prez. ind.: *mleduiesc*.
— Cf. m l a d ă.

MLEDUITÓR, -OÁRE adj. (Învechit, rar) Care generează, care face să se nască. *Această dulce și frumoasă de obște iubită și drăgăstoasă stare a tinereții lor este foarte zburdătoare și plăpîndă și lesne aprinzătoare și mleduitoare de amăgire.* PISCUPESCU, O. 148/11.
— Pl.: *mleduitori, -oare*.
— **Mledui** + suf. *-tor*.

MLEOSCOTÍ vb. IV. Intranz. (Regional) A clefăi (Scărișoara-Abrud). ALR II 6 903/95.
— Prez. ind.: *mleoscotesc*.
— Formație onomatopeică. Cf. m l e a s c ă i.

MLÉȘNIȚĂ^{1} s. f. v. **mlașniță**.

MLÉȘNIȚĂ^{2} s. f. v. **meșniță**.

MLOG subst. v. **vlog**.

MLÓȘTINĂ s. f. v. **mlaștină**.

MLOȘTINÓS, -OÁSĂ adj. v. **mlăștinos**.

MNÁDĂ s. f. v. **mladă**.

MNEATÁ pron. pers. v. **dumneata**.

MNEÁȚĂ s. f. v. **dimineață**.

MNEAVOÁSTRĂ pron. pers. v. **dumneavoastră**.

MNEMÓNIC, -Ă s. f., adj. **1.** S. f. (În dicționarele din trecut) Mnemotehnică. V. m n e m o t e h n i c (**2**). Cf. NEGULICI, POLIZU, BARCIANU, V., COSTINESCU, ALEXI, W.
2. Adj. (Rar) Mnemotehnic (**1**). Cf. BARCIANU, V., GHEȚIE, R. M. *Oamenii au inventat... semne care să ajute memoriei (semne mnemonice).* GRAUR, I. L. 75.
— Pl.: *mnemonici, -ce*.
— Din fr. **mnémonique**.

MNEMOTÉHNIC, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. Care aparține procedeelor de înlesnire a memorării, privitor la aceste procedee; care ajută memorarea; (rar) mnemonic (**2**). Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Ce proces intelectual — afară de un dresaj mnemotehnic... se poate petrece într-un cap de zece ani...?* VLAHUȚĂ, O. A. I, 185. *Creierul nostru creează un sistem mnemotehnic din cele mai ingenioase.* PUȘCARIU, L. R. I, 14.
2. S. f. Ansamblu de procedee care înlesnesc memorarea pe baza unor asociații dirijate, care educă memoria; mnemotehnie, (rar) mnemonică. V. m n e m o n i c (**1**). Cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Scris și: (după pronunțarea sau după ortografia fr.) *mnemotecnic* (PONTBRIANT, D., DDRF), (**2**) *mnemotechnică* (BARCIANU).
— Pl.: *mnemotehnici, -ce*.

— Din fr. **mnémotechnique.**

MNEMOTEHNÍE s. f. Mnemotehnica. V. m n e m o t e h n i c (**2**). Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Reguli economice de mnemotehnie sînt utilizate conştient pentru a elimina fluxul întîmplător al asociaţiilor.* BALLA, S. T. II, 176.

— Scris şi: (după pronunţarea fr.) *mnemotecnie.* NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— Din fr. **mnémotechnie.**

MNEZÉU s. m. v. **Dumnezeu.**

MO interj. v. **măi**[1].

MOÁCĂ s. f. **I. 1.** (Regional) Măciucă (**I 1**). *Şi l-om arde c-o moacă la cap, că dacă-i inamic tot inamic rămîne.* C. PETRESCU, Î. II, 15. *Apoi pune mîna p-o moacă şi încolţeşte pe lup într-o leasă.* RĂDULESCU-CODIN, L. 38, cf. 44, ALR II 4952/928. ✦ (Prin Munt., Mold.) Lovitură de măciucă (**I 1**). Cf. SCRIBAN, D. ✦ (Regional) Penis (Săcelu-Tîrgu Jiu). Cf. MAT. FOLK. 493.

2. (Prin sud-vestul Transilv.) Crampon (cu care se fixează pe traversă şina de cale ferată). Com. din VALEA-JIULUI.

3. (Argotic, de obicei în legătură cu verbe ca „a da", „a lovi", „a atinge", „a izbi", „a arde" la . . .) Cap (al unei fiinţe). *Atinge-l, Popescule! Dă-i la moacă!* BUL. FIL. IV, 183. *Eu cu bîta ridicată să-l ating la moacă.* CV 1950, nr. 4, 38. *Tu ai să-l arzi la moacă pe neamţ cu cîrja.* PAS, Z. IV, 38. ✧ E x p r. **A o lua la moacă** = a primi o bătaie zdravănă (în cap). *Şi nu se-ncurcă dînsul, nu se joacă: Ori faci cum cere, ori o iei la moacă!* V. ROM. iulie 1964, 203.

II. 1. Epitet depreciativ pentru o persoană bleagă, înceată, leneşă sau disproporţionată (mai ales cu capul mare). Cf. POLIZU. *Ian vezi moachia, că s-o fudulit.* ALECSANDRI, T. 392. *Ian priveşte! . . . toate moachele-s poftite pe rînd . . . numai a mele şed locului parcă-s înfipte.* id. ib. 456, cf. COSTINESCU. *Straşnică femeie! . . . Şi vezi, muca ceea de bărbatu-său!* BUL. FIL. IV, 183, cf. ŞEZ. V, 107. *Două muieri certîndu-se odată, una . . . începu a batjocori pe cealaltă . . . şi între altele îi zise: Cine eşti tu? Arţo, schiarţo, şoago, moago, surdo, ştirbo!* PASCU, C. 25. *N-ai să te împaci cu Smaranda, că-i o moacă (mocăită).* Com. din PIATRA-NEAMŢ.

2. Numele mai multor specii de peşti: **a**) zglăvoacă *(Cottus gobio).* ANTIPA, F. I. 40, ATILA, P. 197, BĂCESCU, P. 170, C. ANTONESCU, P. 70, H VI 235, DENSUSIANU, Ţ. H. 325; **b**) (regional şi în sintagmele *moacă de nămol,* BĂCESCU, P. 113, C. ANTONESCU, P. 121, *moacă de brădiş,* BĂCESCU, P. 113, C. ANTONESCU, P. 121) nume a diferite specii de guvid *(Gobius). Ieşeau păstrăvii şi moacele cu burta-n sus.* PLOPŞOR, C. 40. ✦ (Regional) Nume dat peştilor mărunţi (VÎRCOL, V. 96); p. r e s t r. somn mărunt (ANTIPA, F. I. 93, id. P. 784, ATILA, P. 272).

3. Mormoloc (de broască). Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE.

4. (Regional) Termen de alintare pentru o fetiţă mică. Com. din ALBA-IULIA.

— Pl.: *moace.* — Şi: (regional, **II 1**) **moáche, moágă, moáhă** (ALEXI, W.), **mógă** (com. din STRAJA-RĂDĂUŢI), **mícă** (SCRIBAN, D.), **múcă** s. f., **moc** (PASCU, C. 180), **mog** (id. ib.), **móchiu** (CIHAC, II, 200) s. m.

— Etimologia necunoscută. Cf. PASCU, C. 180.

MOÁCHE s. f. v. **moacă.**

MOÁCHIŢĂ s. f. (Regional) Femeie proastă, toantă. V. m o a c ă (**II 1**). Cf. GR. S. VII, 119, BUL. FIL. IV, 184.

— Pl.: *moachiţe.*

— **Moache** + suf. *-iţă.*

MOACI interj. v. **moci**[1].

MOÁCRĂ adj., s. f. **1.** Adj. (Regional, la pl., în sintagma) *Struguri moacre* = varietate de struguri mari, verzi şi cu gust acru (Cîlnic-Reşiţa). ALR I 1210/28.

2. Adj. (Transilv., mai ales la pl., în sintagma) *Cireaşă moacră* (şi substantivat, f.) = cireaşă pietroasă, v. p i e t r o s. Cf. LB, VALIAN, V., PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 510, LM, DDRF, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., PANŢU, PL. 63, SCRIBAN, D., FRÎNCU-CANDREA, M. 103, VICIU, GL., DENSUSIANU, Ţ. H. 325, ALR II/53, 105.

3. S. f. (Regional) Căpşună (Hunedoara). ALR I 865/112.

— Pl.: *moacre.*

— Etimologia necunoscută. Pentru sensul **1**, cf. magh. m a k r a „varietate de struguri".

MOÁDĂ s. f. v. **modă**[1].

MOÁFLĂ s. f. (Prin Transilv.) Om bleg. Cf. COMAN, GL. *Îi o moaflă; se lasă îmbrobodit de muiere.* MAT. DIALECT. I, 80. *Nu vezi, moaflo, că toţi te duc de nas?* ib. 262, cf. LEXIC REG. 9, com. din POIANA-BEIUŞ.

— Pl.: *moafle.* — Şi: **moálfă** s. f. COMAN, GL.

— Din magh. **mafla.**

MOÁGĂ s. f. v. **moacă.**

MOÁGĂNĂ s. f. (Germanism regional) Stomac de porc sau de pasăre (Sibiu). ALR I 124/125, cf. 1 006/125. ✦ Tobă de porc (Arpaşu de Jos-Victoria). ALR II 4138/172.

— Pl.: *moagăne.* — Şi: **moágînă** s. f. Com. din Sibiu.

— Din germ. **Magen.**

MOÁGĂR, -Ă adj. (Transilv.) **1.** (Și substantivat) (Om) slab, debil, bolnăvicios. Cf. KLEIN, D. 381, LB, PONTBRIANT, D., LM, PAȘCA, GL., TODORAN, GL. ✦ (Despre carne; în forma *mogăr)* Macru (**1**). Cf. MÎNDRESCU, I. G. 68.

2. Posomorit, abătut. Cf. PĂCALĂ, M. R. 140, VICIU, GL.

— Pl.: *moagări, -e.* — Și: **moágher, -ă** (LB), **mógăr, -ă, mógher, -ă** (PONTBRIANT, D., LM) adj.

— Din germ. **mager.**

MOÁGHER, -Ă adj. v. **moagăr.**

MOÁGÎNĂ s. f. v. **moagănă.**

MOÁHĂ s. f. v. **moacă.**

MOÁHĂR s. m. v. **mahăr.**

MOÁJER s. n. v. **mojar.**

MOÁLĂ[1] s. f. v. **mala[1]**.

MOÁLĂ[2] s. f. v. **molie.**

MOÁLĂ[3] s. f. v. **mîl.**

MOÁLĂR s. m. v. **maler.**

MOÁLE[1] adj. **I. 1.** Care cedează ușor la apăsare (modificîndu-și forma); p. e x t. afînat, pufos. *Ca neşte ceară să ne plecăm cătră dragostea lu Dumnezeu, sau ca neşte lut moale cîndu-l pleci în voia ta.* CORESI, EV. 198. *Fîn uscat perină moale* (a. 1600—1650). GCR I, 136/34. *În loc de pat moale, culcare grea* (a. 1689). id. ib. 285/31. *Un om nu poate suferi să stea pre un aşternut moale şi frumos totdeauna* (a. 1700). id. ib. 338/24. *Ceara cînd iaste moale să închipuiaşte şi să tipăreaşte în fealiu de fealiu.* MOLNAR, RET. 53/6. *Ca să-i fie mai moale culcuşul, au aşternut nişte iarbă uscată.* DRĂGHICI, R. 54/5. *Este o ceară moale pe care o întorc cum mi-e voia.* NEGRUZZI, S. I, 77. *S-a tologit . . . pe un divan moale ca bumbacul.* CREANGĂ, P. 302. *Mă lungii într-un cot pe iarba moale.* HOGAȘ, M. N. 183. *Era trudită după două zile de umblet călare şi se gîndea c-o simţire de plăcere la un culcuş moale.* SADOVEANU, B. 120. *Se aşezase peste toate o zăpadă moale şi nouă care lumina uşor în noaptea fără lună.* id. M. C. 58. *Felix, suie-te să vezi ce fîn moale!* CĂLINESCU, E. O. I, 117. *Asfaltul e proaspăt întins şi-l simţim moale . . . sub călcîie.* STANCU, U.R.S.S. 185. *Bădiţă cu şase boi Vinde doi Pe perini moi.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 421. *Omul se culcă unde-i moale* (= fiecare umblă după ceea ce este bun, avantajos). Cf. ZANNE, P. II, 529. (F i g.) *În loc luminat, în loc moale, în loc de răpaos* (a. 1669). GCR I, 186/6. ◇ *Carne moale* = carne fără oase; (regional) carne fragedă. *Taie o bucată de carne moale din coapsa piciorului.* ISPIRESCU, L. 90. *Bine alege şi bine culege . . . — din carne moale — şi din oase vărtoase.* POP., ap. GCR II, 340, ALR II 4069/2, 76, 105, 848, 872. *Cine poate oase roade; cine nu nici carne moale.* CREANGĂ, P. 248. *Ou moale* = **a)** ou fiert sau copt astfel ca să nu fie complet coagulat. *Cîte oauo moi coapte au putut mînca uriiaşul Goliat pre nemîncate?* BĂRAC, T. 26/22; **b)** ou ouat fără găoace sau cu găoacea incomplet calcificată. Cf. ALR II 5 712. *Lipire moale* = operaţie de îmbinare, cu ajutorul unui metal străin in stare de fuziune, a două piese metalice care nu se încălzesc în prealabil. *Lipirea moale se execută cu o compoziţie de cositor şi plumb.* IOANOVICI, TEHN. 181. ◇ E x p r. **A-i fi** (cuiva) **moale** sau (substantivat) **a trăi** (sau **a se aşeza**) **pe moale** (**şi la cald** sau **şi la căldură**) = a duce o viaţă liniştită, fără griji; a se simţi bine. *Văzînd că . . . nu mai are putere nici cît un ţînţar, îl buşiiu o dată cît putui de nişte pietri, şi temîndu-mă că îi va fi moale, mai luai ş-un pui de piatră.* GORJAN, H. II, 63/10. *Da să ştii d-ta, că babei mele n-are să-i fie moale, cînd m-oi întoarce acasă.* CREANGĂ, P. 126, cf. id. A. 156. *Eu trăiesc bine, pe moale şi la cald.* DELAVRANCEA, ap. TDRG. *Mireasa gătită de nuntă se pune să şadă pe o perină, crezîndu-se că apoi în viaţa ei conjugală va duce-o bine, îi va fi moale.* GOROVEI, CR. 240. *Să fie până-n ziuă la lucrurile ei, că de nu, n-are să-i fie moale.* MERA, L. B. 190, cf. ZANNE, P. III, 230. ✦ (Substantivat) Parte moale (**I 1**) a unui lucru. *Ş-afunda capul din ce în ce în moalele pernei.* DELAVRANCEA, S. 108. *Mi-am luat de-o grijă, zise m-me Sandopol . . ., scufundîndu-se în moalele unui fotoliu de piele fină.* MIRONESCU, S. A. 105. ◇ *Moalele capului* = **a)** fontanelă; p. e x t. creştetul capului. *Beliră o curea* [de piele] *din moalele capului pînă gios la unghe la picior.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 73ᵛ/18. *O muchie dă topor să ne hi dat în moalili capului şi ne prăpădea şi pă noi poate.* JIPESCU, O. 138. *Înc-o lovitură straşnică în moalele capului l-a prăvălit pe pîntece.* SANDU-ALDEA, U. P. 28. *Gîndul îl duru atît de rău parcă l-ar fi izbit cu parul în moalele capului.* REBREANU, I. 280. *Cînd Zbranca dădu să iasă din închisoare, badea Isac îl şterse în moalele capului.* SADOVEANU, O. VII, 360, cf. MIRONESCU, S. A. 104. *A primit din senin o măciucă în moalele capului şi caută ameţit un sprijin.* I. BOTEZ, B. I, 113. *Învăţătorul înalt, osos . . ., ciocănea copiii în moalele capului.* CAMILAR, N. I, 19. *Miai s-a învîrtit şi l-a lovit pe Lisandru drept în moalele capului.* PREDA, Î. 122. *Începu a-l netezi cu mîna pe cap. Netezindu-l aşa, dădu de moalele capului.* ŞEZ. V, 131. *Cum îi căuta aşa în cap, îi vîră cele două ace în moalele capului şi pe loc a murit biata fată.* I. CR. III, 202; **b)** (regional) tîmplă. PAMFILE, B. 81, cf. ALR I/I h 14. (Regional) *Moalele urechii* = „groapa de după urechi".

ALR I 51/87, cf. 51/98, 337. (Regional) *Moalele frunții* (sau *obrazului*) = tîmpla. ALR I 1 h 14. (Neobișnuit) *Moalele spetelor* = șezut. *Am făcut . . . un buboi la moalele spetelor.* ap. TDRG. ✦ (Substantivat, m. sg. art.; regional) Penis. PASCU, C. 180. ✦ (Despre gură, buze) Cărnos; fraged. *Era leită Safta . . . Tot așa voinică, obrajii la fel de mari, ochii căprui trași spre tîmple și neastîmpărați . . . Gura cu buze groase și moi.* CAMIL PETRESCU, O. III, 12. *Of! două buze dulci și moi, Săruta-m-aș eu cu voi.* BIBICESCU, P. P. 33. ✦ Moleșit, flasc; puhav. *Mici și moi, coapsele arată slăbăciune, cilibiu și fricos om* (a. 1785). GCR II, 145/20. *Se apropie de canapeaua ei o femeie încă tînără . . . puțin cam subțire în talie și cu un gît lung și moale, care-i dădea un aer bătrînicios.* CAMIL PETRESCU, O. III, 70. *I-am văzut pe toți, deslușit . . . Pe miliardarii cu burțile moi.* DEȘLIU, G. 44. ✦ Puțin consistent; subțire, apos. *Fă mămăligă mare, măi Ioane; fie crudă, fie moale, numai mare.* ZANNE, P. III, 607. *La baliga moale, puțină apă trebuie,* se zice despre cei lipsiți de rezistență, pe care cea mai mică dificultate îi doboară. Cf. id. ib. I, 322. ✦ Care poate fi ușor străpuns, tăiat, despicat. *La mintea spre înțeleagere gătată mai tare pătrunde cuvîntul adevărului, decît prin moale grosimea trupului ascuțita simceaua fierului.* CANTEMIR, IST. 63. ✧ *Sămînță moale* = (cu înțeles neprecizat, probabil) sămînță cu înveliș subțire, puțin rezistent. *Cînd iaste creașterea lunei, sămînța vîrtoasă să samine . . . iară cînd scade luna, sămî[n]ța cea moale cum iaste inul, cînepa* (a. 1733). GCR II, 26/32. ✦ (Despre pîine, cozonac etc.) Proaspăt; fraged. *Să pun la ciochine niște plăcinte moi anume pregătite, care ne fac nouă trebuință pe cale.* SADOVEANU, F. J. 520. *Pită proaspătă sau pită moale.* ALR II 4 013/235. *Mulțimea de boale, la dohtor pîine moale.* ZANNE, P. V, 272, cf. III, 532, IV, 48. ✦ (Despre icre) Proaspăt, neconservat. *Oarecare meșteraș A trimis un băiețaș . . . Ca să ia de la băcan Icre roșii de un ban. Îi mai dete și alți doi Să ia icre negre moi.* PANN, P. V. III, 64 1/8. *În comerț i[crele] se găsesc sub două forme: . . . moi sau proaspete și tescuite.* ENC. AGR. III, 135. ✦ (Despre fructe) Zemos; mălăieț (**1**). *Pepenii galbeni . . . se numesc . . . mălăieți cînd sînt moi.* PAMFILE, A. R. 175. *Mută-ți casa lîngă noi, C-am un păr cu pere moi, Și le-om mînca amîndoi.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 48. ✦ Flexibil, elastic. *Un registru cu scoarțele moi.* PREDA, M. 155. *Dacă un mort va fi moale, este semn că va muri vreo rudă a sa după el.* ȘEZ. III, 122.

2. (Despre pămînt) Umed, reavăn, jilav. *Sămînța vîrtoasă să samine la pămînt uscat, . . . sămî[n]ța . . . cum iaste inul, cînepa iproci să o samine în pămînt moale* (a. 1733). GCR II, 26/33, cf. ALR II 5 060/64, 310, 705, 723, 762, 791. ✧ (Substantivat) *Prășitul se face pe moale.* PAMFILE, A. R. 74. *Trag, iar, în mocirlă, după noi. Nădăjduim că acolo cel puțin, obuzele lovind în moale, nu vor mai exploada toate.* CAMIL PETRESCU, U. N. 363. ✦ (Mai ales prin Munt.) Care a fost arat de două sau de trei ori după ce s-a făcut deștelenirea. Cf. H II 244, VII 210, 245, 337.

3. (Despre metale și aliaje) Cu duritate mică; care poate fi ușor îndoit, zgîriat etc. *Cînd oțelul este prea moale, coasa se îndoaie; cînd este prea iute, coasa se rupe.* PAMFILE, A. R. 125. *Prin procesele de înnobilare sau curățire se obține din fontă fier moale cu 0,05–0,5% C.* MACAROVICI, CH. 412. *Materialul din care se confecționează aceste organe este oțelul moale laminat.* IOANOVICI, TEHN. 154. *În limbajul curent spunem că oțelul este casant, iar plumbul este moale.* CIȘMAN, FIZ. I, 240, cf. I. CR. III, 226. ✧ (Regional, substantivat, în sintagma) *Moalele securii* = muchia securii. *Pe moalele (muchia) securei se pisează usturoiu.* ȘEZ. XII, 194.

4. (Despre ființe, despre corpul sau părți ale corpului lor) Fără rezistență, fără putere; debil, slab, plăpînd; gingaș, delicat. *Nu-i putință să să poată povesti truda și ruga ci și nevoința cu carea au adevăsît ș-au topit acel trup moale și gingaș.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 27r/25, cf. CHEST. VI 22/26. *Moale în trup.* ALRM II/I h 142/260. ✧ *Moale în gură* sau *cu gura moale* = (despre cai) cu gura sensibilă, care suportă greu zăbala; p. e x t. care poate fi condus ușor cu ajutorul hățurilor. Cf. ZANNE, P. I, 461. *Moale de gură* = (despre oameni) cu dinți nerezistenți, slab de gură. Cf LM. ✧ E x p r. **A avea picioare moi** = a umbla, a se mișca încet. Cf. COSTINESCU. ✦ Sleit de puteri, istovit, vlăguit. *Maria rămase moale, gînditoare, fără să zică o vorbă.* DUNĂREANU, CH. 194. *Necastă-mea . . . a căzut moale într-un fotoliu.* CAMIL PETRESCU, U. N. 132. *Cîteva vecine o urcară pe femeia care era moale, topită de durere și nu-și dădea seama de nimic,* id. O. II, 492. *Atunci* [fata] *. . . a căzut moale . . . peste masa de lucru.* PAS, Z. I, 310. *Călcîndu-și pe inimă, Cristescu i-a întins peste birou o mînă moale, gata parcă să se desfacă din toate încheieturile.* GALAN, B. I, 8. ✧ (Adverbial) *Și arcul să-și tragă moale.* DOSOFTEI, PS. 189/11. ✦ (Regional) Paralizat. ALR II 1 h 123/727, cf. MAT. DIALECT. I, 231.

5. (Despre oameni) Lipsit de energie, de voință; apatic, indolent; bleg, leneș; cu fire slabă, nehotărîtă, influențabilă. *Mihai Vodă nu este, cum s-arăta, blînd, șigaci cu toții și moale, ce într-alt chip, că are multe hiri, nu numai o hire.* NECULCE, L. 185. *Învățătorul . . . , mai moale ca toți, se și îmblînzise puțin.* REBREANU, I. 246. *Mi s-a părut un băiat de treabă, deși cam moale.* CĂLINESCU, E. O. I, 61. *Deocamdată Soleiman Pașa va fi dezavuat de Poartă*

fiindcă a fost prea moale, asta fiind prima etapă, apoi va fi înlocuit cu Fuad Effendi, cunoscut ca mai energic. CAMIL PETRESCU, O. III, 108. *Fusese un bărbat înalt, voinic, Radu Ochian, moale, trîndav.* STANCU, D. 5, cf. PAS, Z. I, 145. *Te cunosc, lele, pe poale, Că ești o femeie moale; Că de-ai fi femeie iute, Poalele ți-ar fi lăute.* BUD. P. P. 62. *Dacă ți-i bărbatul moale, Du-l în tîrg și-l dă pe oale.* ZANNE, P. IV, 253, cf. II, 14. ◇ *Moale de gură* sau *moale la vorbă* = care vorbește puțin, care nu e bun de gură. *Nu e bun Argeșiu, fiind bătrîn și cu patimă de boală și moale la vorbă și . . . prefăcut.* ZILOT, CRON. 73. *Unde s-a văzut advocat moale de gură?* F (1883), 15. ◇ E x p r. **A (o)** (sau **a se**) **lăsa (mai) moale** = a ceda, a face concesii. *Nu te lăsa, rumâne, moale.* JIPESCU, O. 37, cf. SCRIBAN, D. *Lăsați gluma, măi . . . Vorba e, acum ce facem? Mergem așa cum am mers, oblu, ori o lăsăm mai moale.* CAMIL PETRESCU, O. III, 490. *Te lași moale, Te bagă-n foale.* ZANNE, P. V, 295. *Cine să lasă moale, cel mai tare ăl dăspoaie.* id. ib. VIII, 290. ✦ (adverbial) Lipsit de convingere, de curaj; în silă. *De ce să n-ascult? se apără moale colonelul.* C. PETRESCU, I. I, 11. *Asta n-aș crede-o, se împotrivi moale Minecuță.* SADOVEANU, P. M. 139. *Oamenii s-au privit, te-au privit, și unul ți-a spus moale, nedumerit: — Apoi pe nici unul nu ne cheamă Dumitru.* PAS, Z. I, 140. ✦ Blînd, îngăduitor. *Nu-i moale ea-n treburi de-acestea!* COȘBUC, AE. 27. *Moale ești, Antoane, cînd e vorba de fiu-tu!* DEMETRIUS, C. 40. ✦ (Rar, despre activitatea sau despre viața oamenilor) Ușuratic. *Carol al VII-lea . . . înconjurat de curteni desfrînați . . . petrecea, chiar dinaintea ochilor soției sale, o viață moale și nepăsătoare în brațele unei țiitori.* ODOBESCU, S. I, 4.

6. F i g. (Învechit, neobișnuit) Slab, șubred; îndoielnic; prost. *Tomșa văzind moale lucrul de dobăndit cetatea cu ai sei, s-au sfătuit cu boierii de au trimis sol la Jiemond craiul ungu-resc.* N. COSTIN, LET. I A, 70/28. *Venit-au ponoslu lui Pătru Vodă de la împărăție, pentru moi lucrurile lui.* id. ib. 97/29.

II. 1. Cu suprafața netedă, fără asperități; neted. *Morunul are sgîrciuri în loc de oase și pielea aspră, pe cînd a somnului e moale.* C. ANTONESCU, P. 89. *Pre lîngă tine, multe cer: Ceru-m boi cu coarne moi; Ceru-m junci cu coarne lungi.* POP., ap. GCR II, 330. *Moale ca geamu.* ALR II I MN 31, 2 182/848. ✦ Catifelat, mătăsos; plăcut la atingere. *Aceia ce poartă veșminte moi, în casele împărătești sînt.* CORESI, EV. 522, cf. N. TEST. (1648), 14r/26, GCR I, 276/9. *Părea un tînăr voievod Cu păr de aur moale.* EMINESCU, O. I, 170, cf. 82. *Niște mușchi pletos, de o podină de gros, moale ca mătasa și verde ca buratecul.* CREANGĂ, P. 213. *Mîinile cele albe ca o coală de hîrtie, cu pelea moale ca puful.* ISPIRESCU, L. 234, cf. 58. *Părul ei, mătasă moale, Ca și inul cînd înfloare.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 35, cf. 60. ◇ F i g. *E așa de dulce să chemi somnul în murmurul apelor, în răcoarea verde a luncilor, sub mîngîierile moi ale vînturilor!* HOGAȘ, DR. I, 195. ✦ (Regional, despre făină, mălai) Măcinat mărunt. ALR I 1 372. *Făină mai aspră, nu moale rău, că nu se coace nici turta.* ib. 1 372/800.

2. Necolțuros, rotunjit, unduios; p. e x t. armonios; delicat. *Oricît de genial tăiate ar fi formele unei statui, ea niciodată nu ne va putea reda acele linii moi, pătimașe, calde, cari caracterizează un trup frumos, viu.* GHEREA, ST. CR. II, 50. *Ileana Cosînzeana, cu ochi limpezi, cu trăsături moi și blonde, cu cosița de aur sclipitoare.* PETICĂ, O. 277. ◇ (Prin lărgirea sensului, despre ochi, privire) *Ochii lui cei moi . . . se pierdură iar în . . . visătorie.* EMINESCU, N. 35, cf. id. O. IV, 85. *El se uită . . . la expresia caldă a ochilor ei moi, lungi, cu gene mari și clipiri dese.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 90. *Doar ca prin vis vedea privirile moi ale femeii, buzele ei roșii și umede.* REBREANU, I. 158.

3. (Despre culori, lumină sau izvoare de lumină, sunete) Lipsit de stridență, cu intensitate scăzută; domol, potolit; blînd. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Luna plină de o lumină moale.* ALECSANDRI, POEZII, 275. *Printre gratii luna moale, Sfiicioasă și smerită și-au vărsat razele sale.* EMINESCU, O. I, 76. *O jună fată . . . acompaniind sunetele ușoare a unor note . . . cu glasul ei dulce și moale.* id. N. 47. *Umbre moi întinde ceața, Pe cînd raze scad în zare.* CERNA, P. 57. *Minți! strigă Iţic întărîtat de glasul moale al căprarului.* REBREANU, NUV. 291. *Eu nu înțeleg nimic, vorbi cu glas moale domnul Țudic.* C. PETRESCU, R. DR. 159. *Un vindireu . . . slobozi cîteva fluierături moi.* SADOVEANU, O. IX, 132. *A răspuns cu mișcări cumpănite și cu vorbe moi la manifestațiile zgomotoase ale lui Temistocle.* id. ib. XI, 572. *Vocea ei mică, moale, de cristal lichid, îl fermecă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 83. *Vorbește cu glas moale judecătorul, cu glas dulce.* STANCU, D. 257, cf. PREDA, M. 171. ◇ (Adverbial) *Oameni timizi și modești care surîd ușor și vorbesc moale.* TEODOREANU, M. II, 169. *Albinele bîzîiau moale în prisaca de-aproape.* SADOVEANU, O. V, 618. *Ce învățătură pot să-ți dau eu ție, măi băiete? grăia moale pădurarul.* id. ib. XII, 470. *Mitropolitul întrebă moale: Asta-i tot?* CAMIL PETRESCU, O. III, 40. *Un zurgălău . . . Se auzea de undeva, din vale, Și vîntu-l îneca în răbufniri. Parcă plîngea încet metalul, moale, În palmele-nghețate și subțiri.* LABIȘ, P. 15.

4. (Fon.; în opoziție cu d u r, în sintagmele) *Consoană moale* = consoană palatalizată, v. p a l a t a l i z a t. *Limba română cunoaște, la finală, consoane moi, notate în ortografia obișnuită printr-un i care întovărășește consoana.* ROSETTI, S. L. 59. *În multe limbi sînt cunoscute*

serii duble de consoane, dure și moi. GRAUR, I. L. 61. *Poziție moale* = poziția unui sunet urmat, în cadrul unui cuvînt, de o silabă care conține o vocală palatală. *O deosebită importanță are în dialectul dacoromân poziția „dură" sau „moale", deci caracterul nepalatal sau palatal al vocalei din silaba următoare.* PUȘCARIU, L. R. I, 76.

5. (Despre vreme, atmosferă, anotimpuri reci etc.) Călduț (și umed); p. e x t. plăcut, blînd. *Iarna, care în alte locuri a fost moale, în Rusia a stătut foarte aspră și iute.* CR (1834), 354²/16. *Stelele . . . tremură voluptos în aerul moale și clar al serei.* EMINESCU, N. 50. [Cînd cocoșul] *va cînta seara, înspre amurg . . . de va fi frig, se va muia vremea, iar de va fi moale, se va lăsa frig aspru.* PAMFILE, VĂZD. 3. *Se crede că dacă în ziua anului nou . . . va fi afară moale și pîclă, apoi . . . vor urma boale.* GOROVEI, CR. 293. *Duminică, pe-o vreme destul de moale, fără să fie însă dezgheț, m-am înfățișat la curtea de la Comana.* SADOVEANU, O. IX, 440. *O verificare și mai simplă o facem iarna, pe vreme moale, cînd se apropie dezghețul.* CIȘMAN, FIZ. I, 399. *Toamna, cîndu-i vręmea moale, să mîrlescŭ oile ģine.* GR. S. V, 332. *Dacă e iarna moale . . . umblă* [oile] *și la pășune.* CHEST. V 14/87. ✦ (Regional, despre apă) Care are o temperatură potrivită; călduț (Dobra-Deva). ALR II 4146/105.

6. (Despre ființe, despre însușiri și manifestări ale lor) Domol; blînd; umil, smerit. *Grăiesc din gură cuvinte moale, De-ț par ca untul de unsuroase.* DOSOFTEI, PS. 182/14. *Și grăi-va ție cu rugă, rugăciune moale? Și pune-va cu tine făgăduință?* BIBLIA (1688), 381¹/18. *Venia cu mare trufă . . . iar cănd s-au întors înapoi, mai moale au fost.* N. COSTIN, LET. II, 49/6. *Dojănii pe amurezați cu cuvinte potrivite, adică nici atîta strașnice, căci destul le erea ocara . . . dar nici atîta de moi, căci fapta le erea prea mare.* GORJAN, H. IV, 79/22. ✧ E x p r. **A fi moale la inimă** = a fi bun, milos, îngăduitor. *Maica era tare moale la inimă, duioasă.* SBIERA, F. S. 97, cf. id. P. 145.

7. (Despre mișcări) Ușor, abia simțit; încet, lent; lipsit de vlagă; slab. *Deodat-aud foșnirea unei rochii, Un moale pas abia atins de scînduri.* EMINESCU, O. I, 119. *Tudor își duse în buiestru calul o vreme, apoi îl lăsă în pas moale.* SADOVEANU, O. VII, 163. *Bălcescu făcu un semn moale cu mîna, a dezgust.* CAMIL PETRESCU, O. III, 153. ✧ (În context figurat) *Cu moale zbor de catifea, Își lasă umbra dulce peste ochii mei.* CAZIMIR, P. 47. ✧ (Adverbial) *Calcă mai încet și moale, Tot în vîrful degetelor.* BĂRAC, A. 24/2. *Da tu de ce mergi așa de moale? întrebă el . . . Așa-i că te doare? Te-a trîntit și te-a pălit răul cela.* SADOVEANU, O. VIII, 124. *Munteanca . . . înaintă sprintenă . . . pășind moale pe covor cu opincile.* id. ib. X, 547. *Scăpă clanța din mînă și ușa se izbi moale de un dulap cu vase.* V. ROM. septembrie 1 960, 60. ✦ Care se mișcă încet, lin, domol; (despre ființe sau despre părți ale corpului lor) lipsit de vioiciune, de sprinteneală. *Era plin de distracții, moale în mișcări, glasul întunecat și slab.* RUSSO, S. 28. *Boul moale se împerechează cu cel iute.* DAMÉ, T. 29, cf. TDRG. *Dintr-un cal moale, slab și pîntecos . . . ovăzul și îngrijirile lui Vasile au făcut un căluț întinerit, rotund ca un pepene, cu capu-ncordat, cu gusturi de zburdăciune.* SADOVEANU, O. VII, 300. *Tudor mormăi și le făcu semn cu mîna moale să cînte.* CAMIL PETRESCU, O. II, 81. *Cură mai binișor, e apa moale.* ALR SN III h 828/886. ✦ (Despre fenomene naturale) Puțin intens, lin, domol, potolit. *Măceșul s-a desfoiat ca o ninsoare moale.* ARGHEZI, C. J. 99. *Ploaie moale.* ALR I 1978/846. *Foc moale.* ALR II/I h 282/520.

III. (Despre lichide, în sintagmele) *Vin moale* = **a)** vin plăcut la gust. *Văd-ăndu . . .* [vinul] *limpede și frumos la față, și moale și dulce la gustare, de-are fi și înțelept neștine, tot să amăgiaște, părăndu-i că nu să va îmbăta.* PRAV. 263; **b)** vin care conține alcool în cantitate mică, vin slab, fără tărie. *După tărie poate fi vin tare sau moale.* H II 58, cf. XI 326. *Apă moale* = **a)** apă care conține săruri în cantitate mică. *Prin Bucovina se culege droghița și se fierbe în apă de pîrău neîncepută, care este mai moale decît apa de fîntînă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 20, cf. MACAROVICI, CH. 359; **b)** (Transilv. și prin Ban.) apă sălcie. Cf. ALR I 798/30, 61, 65, 90, 98, 109, 125, 131, 140, 150, ALR II 4148/102, 141, 334, 349.

— Pl.: *moi* și (învechit, rar, f.) *moale*.

— Lat. **mollis, -e.**

MOÁLE² s. f. v. **molie.**

MOÁLEȘ, -Ă adj. (Neobișnuit) Lipsit de vioiciune; leneș. *Noi orășanii* [vorbim] *mai încet și parcă din limbă moaleșă.* JIPESCU, ap. TDRG.

— Pl.: *moaleși, -e.*

Moale¹ + suf. *-eș.*

MOÁLFĂ¹ s. f. (Prin Bucov.) Femeie care mănîncă prea mult. LEXIC REG. 117.

— Pl.: *moalfe.* — Și: **málfă** s. f. LEXIC REG. 117.

— Cf. m o l f ă i.

MOÁLFĂ² s. f. v. **moaflă.**

MOÁLTĂR s. n. v. **maltăr.**

MOÁLTER s. n. v. **maltăr.**

MOAMETÁN, -Ă adj., s. m. și f. v. **mahomedan.**

MOAMETANÍSM s. n. v. **mahomedanism.**

MOAMETÍSM s. n. v. **mahometism.**

MOÁNCĂ s. f. (Regional) Om care mănîncă mult (Şibot-Orăştie). CV 1951, nr. 6, 27.
— Pl. :?
Etimologia necunoscută.

MOÁNDĂ s. f. v. **mohoandă.**

MOÁNDRĂ s. f. v. **mohoandă.**

MOÁNGĂ[1] s. f. (Regional) Viaţă, trai, zile (Talpa Ogrăzile-Roşiori de Vede). COMAN, GL. *Aşa îţi mănînci moanga cu el!* id. ib.
— Pl. :?
— Etimologia necunoscută.

MOÁNGĂ[2] s. f. (Regional, în e x p r.) **A da moanga** = (la jocul de-a pietricelele) a arunca fiecare piatră în sus şi a o prinde pe dosul palmei (Măceşu de Jos-Băileşti). ALR II 4 340/872.
— Pl. :?
— Etimologia necunoscută.

MOÁNTĂ s. f. v. **mohoandă.**

MOAR s. n. Ţesătură de mătase sau de bumbac mercerizat, care face ape; (grecism învechit) moarea. *Poartă anteriu de brocard cu flori de aur şi o giubea de moar bătrînesc alb.* CAMIL PETRESCU, O. I, 221, cf. II, 111. ◊ F i g. *Pe sub poduri, Sena toată Este moarul tristei seri.* MACEDONSKI, O. I, 199.
— Pl.: *moaruri.*
— Din fr. **moire.**

MOARÁT, -Ă adj. Care are aspectul moarului; (neobişnuit) moariu. *Intră şi-şi alese un guler şi două legături noi de gît, moarate, roşcate cu ape verzi.* CAMIL PETRESCU, O. II, 132.
— Pl.: *moaraţi, -te.*
— Din fr. **moiré.**

MOÁRĂ s. f. **1.** Instalaţie special amenajată pentru măcinarea cerealelor; clădire, construcţie prevăzută cu asemenea instalaţii. *Vîlceşti cu 5 mori şi cu 4 pio* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 210/22. *Dereptu aceaia nimea să n-aibă a-i opri preste cartea domniei meale, că le-au cumpărat Stelea spătariul acel sat Dîlga şi cu aceale moare* (a. 1602). ib. 116/11. *Loc de moară în Jijia ce iaste în ţînutul Dorohoiului* (a. 1620). GCR I, 62/22. *De să va prileji apa morii să îneace niscare pămînturi, sau vii, sau pomeate, . . . să plătească paguba stăpînul morii, iar de nu, să stia oprită moara.* PRAV. 27. *Locul . . . de mori, şi cu tot venitul* (a. 1651). GCR I, 151/36, cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 229. *Şi i-au mai dat pe deasupra şi 13 sate . . . pline de pîine şi de hălăşteie cu mori.* NECULCE, L. 257. *Vatra de moară este a Şerbeştilor şi locul de iaz este al nostru* (a. 1833). IORGA, S. D. XII, 217. *Cîte mîni au trebuit până a să face moara cu care au măcinat făina?* DRĂGHICI, R. 77/28. *Pe sub teii de pe vale, Cam pe unde vine moara, Să culeagă flori venit-au Marian şi Mărioara.* PĂUN-PINCIO, P. 76. *Roata morii cîntă Cuvinte cu-nţeles.* COŞBUC, P. I, 60. *Moara lui Arghir avea singură petre ferecate de schimb şi apă destulă la iazul ei, ca să macine şi zi şi noapte la vreme de nevoie.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 24. *Din Rusia, care poseda mori perfecţionate, venea făină picluită (cea mai fină).* N. A. BOGDAN, C. M. 134. *Mori ţărăneşti.* NICA, L. VAM. *Sărmanii plopi de lîngă moară Cum stau de singuri, singurei.* BACOVIA, O. 170. *Pe urmă au să arunce sămînţa în brazdă şi iarăşi au să fie holde de grîne şi iar au să duduie morile.* C. PETRESCU, R. DR. 192. *Cumpărase un sac de grîu, îl dusese la moară la măcinat şi dăduse să-i facă un cuptor întreg de pîine.* CĂLINESCU, E. 110. *Moş-Precu . . . ajunse la moara de scînduri negre, aşezată pe ţăraşi voinici, zguduită de fierberea apelor, vuind şi scîrţîind.* SADOVEANU, O. I, 587. *Moară, roată şi morar Potmoliţi-s în cleştar.* ARGHEZI, S. P. 122. *Eram închişi acolo . . . cu singura perspectivă . . . a unui drum la moară, a unei opriri în cîrciuma satului.* DEMETRIUS, A. 192. *Omul care-i urît Nici la moară n-are rînd.* HODOŞ, P. P. 58, cf. ŞEZ. I, 13. *Bietul moşneag . . . s-a hotărît s-o îndepărteze pe biata copilă, s-o înstrăineze, ducînd-o tocmai la moara pustie ca să se izărească pe-acolo.* FURTUNĂ, V. 33. *Unde scuipă o ţară umblă o moară* (= eforturile unite reprezintă o forţă, unirea face puterea). Cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 378. *Femeia nebătută e ca moara neferecată.* ZANNE, P. II, 149. *Stomahul, ca moara, cînd n-are ce măcina, atunci se strică.* id. ib. 437. *Dincotro bate vîntul se îndreaptă aripile morii*, se spune despre cei profitori care ştiu să se orienteze în avantajul lor. Cf. id. ib. III, 234. *Moara nu macină pînă nu o ungi la fus*, se zice despre cei care nu fac niciodată un serviciu, un bine, fără o recompensă. Cf. id. ib. *Moara cînd stă, atunci se sfărîmă* (= lipsa de activitate este dăunătoare). Cf. id. ib. 238. *Dă foc moarei ca să gonească şoarecii*, se spune despre cei care vrînd să remedieze un rău, fac un altul şi mai mare. Cf. id. ib. 232, RĂDULESCU-CODIN, Î. 373. *Moara bună macină orice.* ZANNE, P. III, 235. *Cine umblă la moară iese plin de făină.* Cf. id. ib. 233. *Lasă moară şi fuge după cioară.* Cf. PAMFILE, J. II, 155. (În ghicitori) *Pe poduri ferecate Trec mii nenumărate Şi le taie capetele Şi le schimbă numele (Moara).* GCR II, 370. *Se udă şi strîgă şi se ţine de mal (Moara).* SBIERA, P. 320. *Am o vacă priană La tot satul dă hrană (Moara).* id. ib. *Am o pană-mpanată Pe apă lasată (Moara).*

ȘEZ. VII, 118. *Merge și nu merge; De ascultat te-ascultă, Face gură multă, Ce-i dai îți dă, Cu talpa-n apă stă (Moara).* ib. XIII, 26. *Ce merge și noaptea Și drumul nu-l mai trece? (Moara).* ib. *Moara lui Bubuță Îmblă prin grăunțe* (Șoarecele). GOROVEI, C. 365. ◊ (Cu determinări care indică forța motrice sau tipul instalației) *Moară de boi sau cai.* LB. *Mă suisem într-o moară de vînt.* DRĂGHICI, R. 8/21. *S-a sfîrșit! strigă vecinul meu cu o oftare ce ar fi putut învîrti aripile unei mori de vînt.* NEGRUZZI, S. I, 234. *Faci sămne, ha? Așa, cu mînile, ca o moară de vînt.* ALECSANDRI, T. I, 357. *Mori de apă și „de foc", pentru pregătitul făinii, sînt multe.* PAMFILE, I. C. 176. *Morile de cai . . . în Ardeal se numesc soace.* id. ib. 177, cf. 377. *În Dumitrița e o moară de foc care face o făină ca aurul.* REBREANU, I. 137. *Glasul morilor de vînt Să-l asculți de dimineață pînă-n seară.* MINULESCU, V. 72. *Morile de vînt . . . acționează pompe care deșartă în canaluri apa de prisos.* SADOVEANU, O. IX, 250. *O moară de vînt își învîrtea cadențat în aer brațele obosite.* BART, E. 126, cf. BENIUC, V. B. 41, H VII 171. *Nouă mori de sub pămînt Ș-alte nouă mori de vînt.* TEODORESCU, P. P. 88, cf. ALR II 6713/2, 53, 316, 334. *Moară cu vals* (= valț). ALR II 6713/520. *Moară cu vapor.* ib. 6713/727, cf. 6713/987. ◊ F i g. *Veniră ca doi oameni trecuți prin moara vieții, cu gîndul unei munci cinstite.* CONTEMP. 1953, nr. 376, 4/4. ◊ E x p r. **A-i merge** (sau **a-i umbla, a-i toca**) (cuiva) **gura (ca o) moară (hodorogită** sau **stricată, neferecată** etc.) sau **a-i umbla gura ca chichirezul la moară** v. g u r a. **A băga în moară** sau **a vorbi** (ori **a îndruga**) **ca la** (sau **ca în**) **moară** = a vorbi foarte tare; a vorbi mult și fără rost. *Noi nu sîntem bunioară Să îndrugăm ca la moară, Ci dăm vorba mirelui, Iuca și firmanul lui.* POP., ap. GCR II, 314, cf. ZANNE, P. III, 236, CIAUȘANU, V. 180. **Ca surdu la moară**, se spune despre cineva care nu ia în seamă nimic din ceea ce se întîmplă în jurul lui. Cf. ZANNE, P. II, 757. **A turui ca moara fără apă** = a tăcea. Cf. id. ib. III, 244. **A spune un lucru în tîrg și la moară** = a spune un lucru în gura mare, la toată lumea. Cf. CIAUȘANU, V. 180. **Ca la moară** = **a)** pe rînd, în ordinea sosirii. *Stăi că nu-ț e gura chioară, Ține rîndul ca la moară.* PANN, P. V. I, 15/12, cf. ZANNE, P. III, 238; **b)** (în legătură cu verbele „a intra", „a ieși" sau cu echivalente ale acestora) într-un continuu du-te-vino. *Pe ușile deschise larg, unii intrau și alții ieșeau ca la moară.* REBREANU, R. II, 200. **A-i veni** (cuiva) **apa la moară** = a se schimba împrejurările în favoarea cuiva. *Băieții încep a curge toți, care dincotro, cu blăstămurile părintești în mînă. Îi venise acum și lui Dănilă apa la moară.* CREANGĂ, P. 59, cf. PAMFILE, J. I, 127. *Pînă ce n-oi vedea dușmanu mușcînd țărîna, nu mă las! Ochii lui Gînj licăriră: — A da Dumnezeu, stăpîne, și ne-a veni și nouă apa la moară.* SADOVEANU, O. I, 200, cf. RĂDULESCU-CODIN, Î. 370. ZANNE, P. III, 241, I. CR. III, 252. **A(-i) da** sau **a(-i) aduce** (cuiva) **apă la moară** = a-i crea cuiva o situație favorabilă, a-i înlesni să facă un anumit lucru; a încuraja, a stimula. *Orice slăbire a vigilenței aduce apă la moara dușmanului.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2581. **A-i lua** (sau **a-i tăia**) (cuiva) **apa de la moară** = **a)** a priva pe cineva de anumite avantaje de care s-a bucurat. Cf. ZANNE, P. III, 242; **b)** a întrerupe pe cineva în timp ce vorbește, a nu-i permite să mai vorbească. Cf. PAMFILE, J. I, 127, ȘEZ. II, 73, ZANNE, P. III, 242; **c)** a face să renunțe, a descuraja. **Unul macină la moară** = unul singur trage toate foloasele. Cf. ZANNE, P. III, 239. **A mîna apa la moara sa** = a căuta să tragă foloasele numai pentru sine. Cf. id. ib. 243. **A-i umbla** (cuiva) **moara** = a-i merge bine, a-i merge toate din plin; a fi în putere. *Să ne veselim cît ne îmblă moara, că destul ne vom pocăi la bătrînețe.* FILIMON, O. I, 189. *Lasă să-i umble moara lui, ca pe urmă a umbla și a mea.* PAMFILE, J. II, 155, cf. ZANNE, P. III, 244. **A trăi ca găina la moară** = a trăi bine, a huzuri. *Cui nu-i place să trăiască ca găina la moară!* PANN, P. V. III, 71/27. **A-i sta** (cuiva) **moara** = a nu-i mai merge bine; a nu mai avea profituri, avantaje. Cf. ZANNE, P. III, 249. **A ajunge de la moară la rîșniță** = a ajunge rău; a decădea, a scăpăta. *Omul nemulțumit fuge de bine și dă peste mărăcine. Sare din lac în puț Și ajunge de la moară la rîșniță.* PANN, P. V. III, 105/8. **A nu avea** (sau **a nu fi**) **de moară** = a nu avea ce duce la măcinat; a nu avea cu ce trăi. *Tu crezi că numai așa se ține femeia . . . Vorba ceea: „cînd se-nsoară, nu-i de moară".* CREANGĂ, P. 155. *Acum ce să facă el? parale n-avea; de moară nici cît să orbească un șoarece, ceva țoale . . . tufă!* ISPIRESCU, L. 207, cf. ZANNE, P. III, 248, IV, 395. *Pe cînd eram mai mic, veni vremea să însurăm pe tata și n-aveam de moară. Ce să facem?* RĂDULESCU-CODIN, Î. 184, cf. 340. **A isprăvi de moară** = a-și epuiza toate proviziile, toate resursele materiale. *Venitul îmi era prea mic pă lîngă cheltuielile și saltanaturile ce aveam, și, în sfîrșit, isprăviiu de moară.* GORJAN, H. IV, 135/15, cf. PANN, P. V, III, 109/19, ZANNE, P. III, 249. (Regional) **A face** (ceva) **moară** = **a)** a cheltui; a prăpădi. *Da-ntr-o seară, după ce am prăpădit aproape toți banii, se schimbă, măi dragă, cartea și iau și eu vreo cincizeci de leușcani. De ciudă, moară i-am făcut!* DUNĂREANU, CH. 46; **b)** a muri. MAT. DIALECT. I, 231. (Regional) **A face dintr-un fus de moară (o) coadă de teslă** = a-și irosi averea, cheltuind fără socoteală, pe lucruri mărunte. Cf. ZANNE, P. III, 153. (Regional) **A pleca ca de la o moară frîntă** = a pleca de undeva nemulțumit, dezamăgit. Cf. CIAUȘANU, V. 180. **A strînge ca găina**

la moară = a risipi. Cf. ZANNE, P. III, 238. **A trimite** (pe cineva) **de la moară la rîșniță** = a purta pe cineva de colo pînă colo. *Ce tot mă trimeți de la moară la rîșniță?* PAMFILE, J. II, 155, cf. ZANNE, P. III, 247. **A dejuga la moară rea** = a nimeri rău, a intra într-o afacere proastă. *De acolo polițaiul m-a întovărășit pînă la casa ce-mi pregătise. Am stat toată noaptea de mă gîndeam la povestirile ce auzisem, și-mi ziceam, vorba românului: „La rea moară am dejugat“.* GHICA, S. 389, cf. ZANNE, P. III, 240. **A se întoarce ca moara în vînt** = a fi nestatornic. Cf. ZANNE, P. III, 247. (Rar) **(A-și face) moară în cap** = (a-și crea) complicații, încurcături. Cf. ALEXI, W. **A-i face** cuiva **(o) moară (de cap)** = a răsuci părul de pe capul cuiva, provocîndu-i o durere vie. *„Te-am prins mizerabile, cu cărți măsluite!“ Și mă înhăță de păr, îmi făcu o moară, două, trei.* CONTEMPORANUL, V_2, 204. *Fă-i o moară și dă-l pe uș-afară.* SĂGHINESCU, S. 33, cf. I. CR. IV, 111. (Regional) **A-i face** (cuiva) **o moară de vînt** = a-și bate joc de cineva. *Se sfătuiră ca să facă și ei o dată tătarilor o moară de vînt, adică, dacă nu-i pot învinge și fugări din țară, cel puțin să-și bată joc de dînșii.* MARIAN, T. 18, cf. ZANNE, P. III, 247. **A da la moară** = a bea zdravăn. Cf. ZANNE, P. III, 249. (Livresc) **A se bate** (sau **a se lupta) cu morile de vînt** = (cu aluzie la personajul Don Quijote din cartea lui Cervantes) a întreprinde acțiuni inutile, ridicole; a se lupta cu dușmani ireali. *Să ai o femeie frumoasă, o mîncare fină, . . . nu să te bați cu morile de vînt, ca un zevzec ca mine.* C. PETRESCU, Î. II, 156. (Cu parafrazarea expresiei) *Altul, în mînă cu-o pană seacă, Strigă că-i singur brav pe pămînt, Și că e gata rezbel să facă Cu lumea-ntreagă, cu mori de vînt.* ALECSANDRI, T. I, 377. ✦ (De obicei urmat de determinări ca „hodorogită“, „stricată“ etc.) Epitet depreciativ pentru gură (considerată ca organ al vorbirii) sau pentru o persoană (mai ales o femeie) care flecărește fără încetare; meliță **(2)**. *Bre, bre, bre! ce moară stricată!* ALECSANDRI, T. 1043, cf. 241. *Baba scîrșni din dinți ca apucată, dar apoi își strînse moara cea hîrbuită de gură, ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.* EMINESCU, N. 22. *Vrei să-ți sfărm oasele, moară stricată?* I. NEGRUZZI, S. VI, 12, cf. PAMFILE, J. II, 155, ZANNE, P. III, 248. *Ține-ți moara!* ALR I 1383/268.

2. Mașina de lucru sau instalație folosită pentru mărunțirea fină a materialelor tari (minereuri, cărbuni, produse ale industriei chimice etc.); clădire, construcție prevăzută cu asemenea mașini sau instalații. *Lucrătorii de la . . . cuptorul de var și de la moara de var.* LEG. EC. PL. 310. *De acolo merge din nou spre mori, morile de ciment.* CONTEMP. 1950, nr. 180, 2/1. *Banda rulantă poartă pietrișul alb, mărunt, mergînd pieziș spre morile brute.* ib. *O moară de pămînt macină argila, o face făinoasă.* ib. 1955, nr. 481, 3/3. *Am văzut cum se montează o moară de ciment.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4838.

3. (Învechit; de obicei urmat de determinări care indică felul) Fabrică (în care materia primă era mărunțită, zdrobită, frămîntată). *Moara făcătoare de hîrtie* (a. 1643). BV I, 132, cf. KLEIN, D. 381, LB. *Într-aceea Moise Secheli și Beteș-Bașa au venit la Brașov cu 10 000 de ostași și tăbărîndu-se la moara cea de hîrtie, s-au închis și el cu carele ce avea.* ȘINCAI, HR. II, 300/33. *Cercetînd, a găsit cu adevărat acea moară de tabac înființată — lucrînd și tabac din tutun din acest pămînt* (a. 1847). DOC. EC. 934. *Iobăgițele trebuie să dea trențe (zdramțe, cîrpe, rîze, petece) pentru morile de papir.* BARIȚIU, P. A. I, 477. *Edițiile lui Aldo erau . . . tipărite cu litere de o frumusețe neîntrecută, pe hîrtia fabricată de excelentele mori de la Fabriano.* OȚETEA, R. 232, cf. ALRM SN I h 344/2.

4. (Regional) Nume dat la diferite mașini de lucru:

a) Batoză (Bîrsana-Sighetul Marmației). ALR SN I h 83/353.

b) (Adesea urmat de determinările „de firez“, „de ferăstrău“, „de scînduri“) Joagăr. Cf. KLEIN, D. 381, LB, ALR I 1850/118, 156, 215, 217, 223, 259, 266, 268, ALR II 6423/105, 6428/219.

c) (Adesea urmat de determinarea „de vînturat“) Vînturătoare (de semințe). Cf. ALR SN I h 82.

d) (Urmat de determinările „de vînturat“, „de ales“) Trior. ALR SN I h 89.

e) (Urmat de determinarea „de zmicurat cucuruzul“) Mașină de bătut porumbul (Glimboca-Caransebeș). ALR II 5163/27.

5. (Regional) Stomac (la om și la animale). V. rîșniță. Cf. ALRM I/I h 66, ALR I 1006/94, 186, 831, 835, ALRM SN I h 246/833, A II 7, 8, 12, III 9, 16, 18.

6. (Argotic) Ceasornic. *Moara poate să fie nasoală, adică „ceas ordinar“, albă „ceas de argint“ și roșie „ceas de aur“.* GR. S. VII, 119, cf. CADE, IORDAN, L. R. A. 495.

7. Nume dat la mai multe jocuri:

a) (Regional, și în construcția *de-a moara)* Țintar. Cf. ALR II 4345, com. din ȚEPEȘ VODĂ-CERNAVODĂ.

b) (Regional, și în construcția *de-a moara)* Joc de flăcăi, la priveghi, în care cîțiva flăcăi închipuiesc o moară **(1)**, unul făcînd pe morarul, iar alții pe clienții care vin la măcinat. Cf. MARIAN, Î. 205, ALR II 4381/76.

c) (Regional, în construcția) *Moară cu cartea* = joc de copii pentru care se folosesc două cărți așezate astfel încît, atunci cînd sînt lăsate să se închidă, foile uneia se intercalează cu ale celeilalte, producînd un fîșîit. Cf. PAMFILE, J. I, 69.

d) (Prin Munt., în construcția) *De-a moara stricată* = joc de copii nedefinit mai de aproape. Cf. H IV 90.

8. Nume dat la diferite lucruri și obiecte care se învîrtesc:

a) (Popular, de obicei urmat de determinări ca „de vînt", „în vînt", „de apă", „pe apă", „în apă", „de tuleu") Morișcă (folosită ca jucărie). ALR II 4 377/36, cf. 4 377/64, 76, 95, 105, 272, 310, 316, 325, 386, 705, 728, 886.

b) (Adesea urmat de determinările „de vînt", „în vînt") Zbîrnîitoare (ALR II 4 376/531) de speriat păsările (ALRM SN I h 34).

c) (Transilv.) Jucărie făcută dintr-un cărăbuș sau dintr-un alt gîndac, imobilizat cu ajutorul unui ac și lăsat să se zbată din aripi pentru a produce zgomot; morișcă. *Moară de bumbari.* ALR II 4 367/105, cf. 4 367/235, 279. *Face moară (din cărăbuș).* ib. 4 367/310, cf. 4 367/325, 346.

d) (Regional) Scrînciob (Vălcani-Sînnicolau Mare). ALR II/47.

e) (Regional) Vîrtej (în apă) (Mociu-Gherla). ALR I 427/247.

9. Numele unei hori cu ritm vioi, ai cărei pași se fac alternativ, la dreapta și la stînga. Cf. VARONE, J. R. 42.

Pl.: *mori* și (învechit și regional) *moare*. – Lat. **mola.**

MOÁRBĂD, -Ă adj. v. **morbid.**

MOÁRE s. f. **1.** (Regional, de obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") Apă cu sare (v. s a r a m u r ă) sau cu oțet (folosită la conservarea legumelor); lichid acru în care se țin ori s-au ținut murături; s p e c. zeamă de varză. *Și l-au bătut nepărăsînd și stropindu-l cu moare de oțăt, frecîndu-i ranele cu tîrsine.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 128r/22, cf. ANON. CAR. *Într-un blid mămăligă cu moare, Într-altul fălci de porc afumate, Apoi curechiu fiert cu rînceză.* BUDAI-DELEANU, Ț. 304, cf. LB. *Moare de curechi.* ALECSANDRI, T. 695. *Capul te doare și cînd ai făcut vreun huleai (chef) cu prietenii; în acest caz, moarea de curechi te răcorește.* ȘEZ. III, 14. *Se bea boabe de cîrmîz fierte în vin ori în moare.* N. LEON, MED. 29. *La pește fiert în moare (zamă de varză) nu ne lăsăm prea mult îmbiați.* F (1906), 6. *Zeama de varză, numită și moare, este foarte plăcută la gust și cu cît este mai sărată cu atît este mai purgativă.* BIANU, D. S. 784. *Să iei o parte de moare de curechi și două de ulei de in.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 48. *Se culege aliorul tînăr . . . se fierbe, se stoarce bine, iar zeama se lasă să se limpezească. În vasul cu aceste gălbenele se pune apoi lîna care a fost împietrită în moare de varză — zeamă de varză acră.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 48, cf. 65. *Mîncarea principală era zama de fasole, „moarea" — zama de varză — și mămăliga cu ceapă sau coapta pe par.* DRAGOMIR, O. M. 16. *Vinul trebuie ținut departe de murături, că se îmbolnăvește, zise Simion. Capătă miros de moare.* BENIUC, M. C. I, 203. *Moare de curechi . . . am eu în beci . . . îi acră și sărată.* CAMILAR, N. II, 416. *Și apoi pre lîngă făsaică Cîte un pic de moare acră.* RETEGANUL, TR. 164. *La pămînt cu bătuta Să moară iubovnica Și să moară-n postu mare Cu fasole și cu moare.* ȘEZ. IV, 236. *Žinu ista parcî-i moari di pepini.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. *Băgăm la moare cureci.* ALR I 753/65. *Să s-acrască, să facă moare.* ib. 753/343. *Moare de pe curechi.* ib. 755/140. *Moare acră.* ib. 755/266. *Crîstăveți în moare.* ib. 756/45. *Moare „apa caldă, sărată ce se pune în cada cu curechiu tocat"* ALR II 4 097/29. *Bagă sare și apă să se facă moare.* ib. 4 097/95. *I-am făcut moare curechiului.* ib. 4 097/574. ◇ E x p r. (Regional) **Îmi bag capul în moare de sare numai să . . .** = sînt dispus să fac orice pentru . . . Cf. CIAUȘANU, GL. (Regional) **A ști** (sau **a cunoaște**) **moarea cuiva** = a cunoaște firea, obiceiurile cuiva. *Degeaba te mai sclifosești, Ioane, răspunse mama cu nepăsare; la mine nu se trec acestea . . . Pare-mi-se că știi tu moarea mea . . . Să nu mă faci ia acuș, să ieu culeșerul din ocniță și să te dezmierd, cît ești de mare!* CREANGĂ, A. 119. *Pînă și sergentul-major Tudose tremura cînd simțea că domnul căpitan nu-i în toane bune. Îi știa moarea.* SADOVEANU, O. II, 416. *O văzut omul că n-ari-ncotro, că-l scoate pe ușă cam cu nipusă-n masă, da n-o zăs măc, că știe moarea ii.* ȘEZ. XXIII, 52. *Îi cunosc eu moarea lui.* Com. din PIATRA NEAMȚ. ◇ (Glumeț) *Dă, cucoane, de noi ca de noi, că ne lăsăm pe apă la vale și ieșim la mal, că doar îi știm noi moarea Tazlăului; da neata n-ai să poți trece, că te prăpădești.* HOGAȘ, M. N. 218. (Regional) **A mînca** (sau **a gusta**) **moarea** (sau **din moarea**) **cuiva** = a avea de suportat supărarea, mînia, toanele cuiva. *Pofteascǎ* [la judecată], *dacă vrea să guste moarea lui Harță Răzeșul.* ALECSANDRI, ap. TDRG. *Tu nu știi cine-i mămuca, n-ai mîncat niciodată moarea ei.* CREANGĂ, P. 8. *Cuza după ce-a scăpat de halaiul acela, ajungînd pe un om, care văzuse pățania lui, l-a întrebat cine-i acela ce l-o bătut. — Vatavul mănăstirei Neamțului. Da ai gustat încaltea și din moarea lui!* ȘEZ. VII, 41. ✦ Mujdei **(1).** Cf. CHEST. VIII 80/19, 25, ALR II 4117/899, LEXIC REG. 42. ✦ „Amestec de apă cu sare și cu ceapă coaptă" (Nedeia-Băilești). CHEST. VIII 79/19. ✦ Zeamă pe care o lasă carnea sau slănina cînd sînt fripte. Cf. ALR I 740/12, 24, 26, 28, 30, 40, 79, 85, 825, 846. ✦ Fel de mîncare preparat în saramură. *E bun, firește, puiul fript și făcut moare, — fript, rupt și pus într-o strachină cu apă căldicică și sărat apoi.* PAMFILE, A. R. 82. ✦ Fel de a fi al cuiva; fire, temperament; caracter. *Dă, cucoane, Lasă-l în pace, că așa îi este moarea (adecă naravul, obiceiul).* REV. CRIT. II, 96.

2. (Prin sudul Olt., determinat prin „de săpun") Leșie care rămîne pe fundul căldării după ce s-a scos săpunul; (regional) strat. Cf. LEXIC REG. 42.

— Pl.: (neobișnuit) *mori*. Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

— Probabil lat. **moria**. Cf. PUȘCARIU, ET. WB. 95, DHLR I, 79, II, 26, CDDE 174.

MOAREÁ s. f. (Grecism învechit) Moar. Cf. COSTINESCU. *Soarele . . . îmbrăcase ceriul c-o morea arămie.* CONTEMPORANUL, V_2, 489.

— Și: **moreá** s. f.

Din ngr. **μοαρές**.

MOARÍU, -ÍE adj. (Neobișnuit) Moarat. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *moarii*.

Moar + suf. *-iu*.

MOÁRNĂ s. f. (Transilv.) Măciucă **(I 1)** (ciobănească). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., REV. CRIT. IV, 338, PASCU, GL., CHEST. V 63/16.

— Pl.: *moarne*.

— Etimologia necunoscută.

MOÁRTE s. f. **1.** Încetare a vieții; oprire a tuturor funcțiilor vitale; (învechit, rar) mortăciune **(III 2)**. V. d e c e s. *De moarte nu te temei* (a. 1550). CUV. D. BĂTR. II, 450/25, cf. 453/3, 454/24. *Înrema me turbură-se întru mene și frica morției cădzu spre mene.* PSALT. 104, cf. 25, 85, 336. *E plin de venin, moarte-purtătoriu* (a. 1569—1575). GCR I, 10/7. *Prentru păcatele unuia întră întru toți oamenii osînda și prentru greșalele, moartea și toate realele și toate boalele* (a. 1579—1580). id. ib. 26/6. *Și cînd veri naște coconul, cu moartea să ți să cumpănească* (a. 1600—1625). id. ib. 64/10, cf. 67/19, 113/29. *Nime să nu se tiamă de moarte* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 80/26, cf. 340/12. *S-au nemerit de i s-au prilejit moartea de mănule lui* (a. 1646). GCR I, 121/31. *Moartea iaste lipsirea vieții, carea făcîndu-se, îndată încează toate lucrările ceale viețuitoare.* MAIOR, P. 99/11. *Și moartea este viață pentru cei care o cer!* CONACHI, P. 114. *Să fii blagoveștită în vecii vecilor că m-ai scăpat de la moarte.* ALECSANDRI, T. I, 201, cf. id. O. 251. *De a morții gălbeneală pieriți ei sînt la față.* EMINESCU, O. I, 97. *Apoi toate aceste vedenii începură să capete grai și mișcare, și . . . se amestecau cîntecul buhnelor, miorlăitul mîțelor și mii de alte glasuri cari urlau a moarte.* GANE, N. I, 142. *Mai bine moartea decît dezonoarea!* CARAGIALE, O. II, 67. *Eu te voi mîntui pe tine de la moarte.* ISPIRESCU, L. 44. *Foșnește galbenu-i frunziș a moarte.* PĂUN-PINCIO, P. 86. *Mă-ndoiesc, dar nu mă frîng Gîndurile morții.* COȘBUC, P. I, 265. *Groaza de misterul morții îl îngheța, oprindu-i bătăile inimei.* BART. E. 345. *Se mai poate moarte fără pricină și nuntă fără mînciună?* ȘEZ. II, 74. *Cînd urlă cîinii, vestesc a moarte.* ib. VI, 27. *Zis-a maica că mă scoate De la cîte, de la toate. De la două nu mă poate: De la mîndră, de la moarte!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 7. *Cîte flori de pe departe, Toate-mi roagă mie moarte.* id. ib. 189. *Boală lungă, moarte sigură.* N. LEON, MED. 3. *Moartea, coada boalelor.* ZANNE, P. VIII, 341, cf. 339. (Personificat, adesea sub înfățișarea unui schelet omenesc cu coasa în mînă) *Moartea fără de veste vine, ca un leu răgîndu* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 452/16. *Se vinie moarte sprinși.* PSALT. 105. *Să arătă putearnic și biruitoriu mare, și împărat morției* (a. 1600—1650). GCR I, 138/5. *Brațul morții a izbit pe frații miei,* MARCOVICI, D. 1/13, cf. 14/3, id. C. 4/1, 16/10. *Dumnezeule! . . . m-ai mîntuit de săgețile morții.* DRĂGHICI, R. 139/17. *În țărnă toate Le-au prefăcut cruda moarte!* CONACHI, P. 211, cf. 83, 106, 286. *Războiul e bici groaznic, care moartea îl iubește.* ALEXANDRESCU, M. 16. cf. 7. *Cînd mîna morții rece s-apasă Pe-al vieții fir, Dulce-i cîntarea ce-n inimi lasă Un suvenir!* ALECSANDRI, O. 158, cf. id. P. I, 144, id. T. I, 44, 451. *Înapoi nu m-oi mai întoarce, să știu bine că m-oi întîlni și cu moartea în cale.* CREANGĂ, P. 192, cf. 311, 313. *O palmă îi trase moartea lui.* ISPIRESCU, L. 10. *Moartea groaznică . . . Înghețată sărutare-și aplecase peste ea.* MACEDONSKI, O. I, 70. *Toată figura lui e luminată de mulțumirea omului care a luptat cu moartea ș-a biruit-o.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 167. *Moartea pășise, parcă, peste hotarele vieții și viața se tupilase în adîncurile . . . firii încremenite.* HOGAȘ, M. N. 165. *Nu mai vine moartea să mă ia și să ne scape pe toți!* REBREANU, R. II, 64. *I-am zis morții: — Mergi nainte Și cosește-mi fără milă tot ce-i viu.* MINULESCU, V. 35. *Spovedește-te, nevastă, Că moartea e la fereastră.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 458, cf. 506. *Moartea se arată bolnavilor sub forma unei babe hîde și urîte, numai ciolane, cu ochii duși în fundul capului, cu dinții mari, cu degete lungi și subțiri, avînd în mînă o coasă.* ȘEZ. III, 113. *Cînd mai îmbătrîni o leacă, mai veni moartea pe la cumătru-său.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 121. ◇ (În imprecații) *Lua-te-ar moartea!* PAMFILE, J. I, 127. *Dare-ar moartea-n gîtul tău, morticica!* id. ib. ◇ (Învechit) *Fără moarte* = nemurire. *Îmbrăca-se-va întru fără moarte* (a. 1569—1575). GCR I, *14/35. *Să va îmbrăca putredul acesta în neputredire, și mortul acesta întru fără moarte* (a. 1650—1675). id. ib. 233/33. *Moarte ta, D[oa]mne, fără moarte fu îngerilor.* MOLITVENIC (sec. XVII), 306. ◇ L o c. a d j. **Fără (de) moarte = a)** veșnic, nemuritor. *Ce veniți să strigăm înpăratului celui fără de moarte.* MOLITVENIC (sec. XVII), 302. *Mort pre cruce unul făr' moarte și în groapă ca un mort pusără-te.* ib. 305. *Ercule ajunse și el să fie fără de moarte, ca zeii.* ISPIRESCU, U. 19; **b)** (despre obiecte) foarte durabil, foarte trai-

nic. *Bocanci fără moarte! reflectă Ioniță.* PREDA, D. 141. ◇ **De moarte** — **a)** l o c. a d j. și a d v. mortal. *Ranele unele sîmnt de moarte... mai vărtos aceaste rane, ce să ating de inimă, sau de crierii capului.* PRAV. 125. *Niște oameni mulți vor ucide pre vrunul cu rane de moarte.* ib. 272. *Rănile erau grave desigur, dar nu de moarte.* C. PETRESCU, Î. II, 45. (F i g.) *,,Cuvintele din bătrîni'' și ,,Magnum etymologicum'' ale d-lui Hăsdeu sînt de la sine lovitura de moarte a dicționarului academic.* MAIORESCU, CR. II, 204; **b)** l o c. a d j. (rar) funerar, mortuar. *Ce ai, de cînd pe sînu-ți tu porți o neagră pată, De-ți plac făclii de moarte, cîntare-ntunecată?* EMINESCU, O. I, 97; **c)** l o c. a d j. (învechit, în textele bisericești, despre păcate, greșeli) care atrage osînda veșnică. *Nece ura vină de moarrte nu aflară întru menre.* COD. VOR. 102/8, cf. 56/5. *Cela ce va face acest lucru..., face o dată trei păcate mari di ceale de moarte.* PRAV. 195. *Atunci aș fi curățît de toate, De greșeale cealea ce-s de moarte.* DOSOFTEI, PS. 59/20; **d)** l o c. a d j. și a d v. f i g. grozav, cumplit, teribil. *Trebuie să cerceteadze acela giudeț... cel ucis de-i va fi fost stăpînu-său cu vrăjmîșie de moarte.* PRAV. 323. *Mă-mpresoară greutăți de moarte.* DOSOFTEI, PS. 49/15. *Veade un om mare foarte Cît s-au spăimîntat de moarte.* BĂRAC, A. 35/12. *Atuncea la orice sunet, la lovirea cea mai mică, Omul spăimîntat de moarte ar fi tremurat de frică.* CONACHI, P. 268. *Cel care jacaș fiind de moarte A luat pelea de pe sărman... De-l vezi deodată blînd, smerit foarte... Să fugi de dînsul că-i comedian.* ALECSANDRI, T. 548. *O altă femeie... ar fi ieșit... jignită de moarte din casă.* EMINESCU, N. 115. *O, de luceafărul din cer M-a prins un dor de moarte.* id. O. I, 174. *Slabă și stîlcită, cum era, căzu la pat bolnavă de moarte.* CREANGĂ, P. 13. *Un geamăt ieși de lîngă pom, și apoi o tăcere de moarte se făcu.* ISPIRESCU, L. 83. *În cele din urmă ajunse să vadă un vrăjmaș de moarte în oricine rostea în fața lui numele ei.* REBREANU, I. 217, cf. 106. *Noi alergam prin vagon împletieindu-ne... călcînd de moarte călătorii morți de oboseală.* BRĂESCU, A. 95. *Cîinele a prins și el dușmănie de moarte împotriva omului.* POPA, V. 345. *El se plictisește de moarte.* SADOVEANU, O. IV, 145. *O tăcere de moarte cuprinse totul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 692. *Că tu poți încăleca, Multe buți a deșerta, Și de moarte a te-mbăta.* ȘEZ. II, 33. *Nu mă da, maică, departe, Să viu cu hainele-n spate, Cu trupul beteag de moarte.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 273. *Bolnav de moarte și ar mînca de toate.* PAMFILE, J. II, 155. ◇ L o c. v b. (Învechit și popular) **A face moarte (de om)** sau **a-i face cuiva moarte** = a omorî, a ucide. *De vor cunoaște c-au făcut numai o dată, să-l ciarte cu ocna; iară de va fi făcut și altă dată, să i să facă moarte.* PRAV. 33. *Ori cine-ș va găsi fata sa cia de trup curvind cu cineva, poate să-i facă moarte.* ib. 101. *Cum vreai moartea să ți-o fac, Ori cu pușca împușca-te-om, Ori cu sabia tăia-te-om?* BIBICESCU, P. P. 291. (F i g.) *Vai de mine, ce să fac, Că toate fetele-mi plac... Nevestele moarte-mi fac.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 365. *Una mie foarte-mi place, Cealaltă moarte-mi face.* BIBICESCU, P. P. 384. **A-și face moarte** (**singur** sau **el însuși, cu mîna lui**) = **a)** a se omorî, a se sinucide. *Eu singură îmi voi face moarte.* FL. D. (1680), 91v/10. *Alții zic cum el însuși să-și fie făcut moartea* (începutul sec. XVIII). ap. DDRF. *De mi-i da unde n-oi vrea, Moarte-mi fac cu mîna mea.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 274, cf. 173; **b)** f i g. a face eforturi disperate, a se da de ceasul morții. *Pisica își făcea moarte să ajungă untul.* CIAUȘANU, GL. ◇ E x p r. **Ceasul morții** (sau **de moarte**) v. c e a s. **Fiorii morții** sau **fiori de moarte** v. f i o r. **Somnul morții** v. s o m n. **Sudoare** (sau **sudori**) **de moarte** sau **sudoarea** (sau **sudorile**) **morții** v. s u d o a r e. **Soră cu moartea** v. s o r ă. **Pe viață și** (sau **ori**) **pe moarte** = din toate puterile, cu înverșunare, punîndu-și în joc viața; pentru totdeauna. *Tecla se îndrăgi de Stoicea pe viață și pe moarte.* GALACTION, O. 51. (Cu topica inversată) *Lupta era pe moarte ori pe viață.* ISPIRESCU, L. 19. **A fi** (ori **a se afla**) **pe (patul de) moarte** sau **pe patul morții** sau **a se lupta cu moartea** sau (regional) **a trage (a) moarte** (sau **de moarte** sau **pe moarte**), **a trăgîna de moarte, a (se) chinui de moarte, a fi la chinul morții, a fi în gura morții, a da în rostul morții, a-i fi** (cuiva) **moartea pe ascultate** — a fi în agonie. *Stancu lui Stîncilă înțelegea că e pe moarte.* PREDA, Î. 157. *Trage să moară, chinuie de moarte.* ALR II 4170/105. *A dat în rostu morții, trage să moară.* ib. 4170/769, cf. MAT. DIALECT. I, 231. **Între viață și moarte** = în agonie, aproape de moarte. (Cu topica inversată) *L-au lăsat luptîndu-să între moarte și viață.* DRĂGHICI, R. 11/7. **Ca de frica morții** = înfrigurat; febril. Cf. MAT. DIALECT. I, 231. **Cu limbă** (sau **cu grai**) **de moarte** v. l i m b ă. **Cu moartea-n suflet** = extrem de mîhnit, de îndurerat; desperat, deznădăjduit. *Arald cu moartea-n suflet, a gîndurilor pradă, Pe jeț tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă.* EMINESCU, O. I, 94. **A se da de ceasul morții** = a depune eforturi desperate; a se frămînta extrem de mult. *Muma smeului... se da de ceasul morții că nu putea descoperi adevărul.* ISPIRESCU, L. 21. *Un caporal, care trăgea cu 4 soldați un vagon încărcat, spre a-l lega de tren, se da de ceasul morții, că nu-l putea mișca.* D. ZAMFIRESCU, R. 71. **A băga (pe cineva) în groaza** (sau **în grozile**) **morții** v. b ă g a. (Regional) **A da** (sau **a intra**) **moartea în cineva** = a-l cuprinde pe cineva o spaimă îngrozitoare. Cf. com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. **A arunca** (sau **a azvîrli, a băga**) **moartea în țigani** — a învinui pe nedrept pe cineva, a arunca vina pe alții.

Poate că tu ai pățit așa lucru și-acum arunci moartea-n țigani! JIPESCU, O. 149. **A da mîna cu moartea** sau **a vedea moartea cu ochii** = a trece printr-o mare primejdie. Cf. ZANNE, P. II, 628, CIAUȘANU, GL., id. V. 180. **A scăpa din gura morții** = a scăpa dintr-o mare primejdie. *Chiar din gura morții scapă.* BĂRAC, A. 63/22. (Regional) **S-a strîmbat moartea la el**, se spune despre cineva care a murit. Cf. MAT. DIALECT. I, 231. **(A fi) uitat de moarte** = (a fi) foarte bătrîn. *De-un veac el șede astfel — de moarte-uitat, bătrîn.* EMINESCU, O. I, 93. **A nu avea moarte** = (despre obiecte) a fi foarte durabil. *Lucrul acesta nu mai are moarte, (așa-i) de bun.* PAMFILE, J. II, 155. **E rău de moarte** v. r ă u. **Moartea cu coasa (în mîini)** = epitet depreciativ pentru un om slab. Cf. PAMFILE, J. I, 127. **A fi murit și moartea (în cineva)** = a fi prăpădit, lipsit de vlagă. Cf. id. ib. II, 155. **Nu-i moartea chioară?**, se spune cînd moare cine nu trebuie. ✦ (În limbajul bisericesc, și în sintagma *a doua moarte*) Pierdere a vieții veșnice. *Nu cruță de moarte sufletul.* PSALT. HUR. 66ᵛ/12. *Deaci pohta începîndu, naște-se păcatu, și deca se sfîrșaște păcatulu, naște moarrtea.* COD. VOR. 114/2. *Se știe, că cinre întoarce păcătosulu din rrătăcirea caiei lui mîntui-va sufletulu lui dintru moarrte.* ib. 136/19. *Izbăvit-ai sufletul mieu de moarte.* PSALT. 108. *Nu voiu moartea păcătosului, pînă se va întoarce și viu să fie.* CORESI, EV. 22. *Că Dumnezău porunci, grăind, cinstească tată-tău și mumă-ta, și cela ce va grăi rău tătâni-său, sau mîni-sa, cu moarte să moară.* N. TEST. (1648), 20ʳ/3. *Să nu adorm în somnul de a doua moarte.* DOSOFTEI, PS. 39/11. *Brațul unui înger nu este destoinic să mă scape de moarte.* MARCOVICI, C. 12/8. ✦ F i g. (Rar) Ceea ce urmează după încetarea vieții; (în limbajul bisericesc) împărăție a celor morți. *În moarte nu-i nime să te pomenească.* DOSOFTEI, PS. 23/7. *Și-n moarte tot va mai suna Un cîntec de iubire plin.* BLAGA, L. U. 23. ✦ F i g. Dispariție, pieire. *Prieteșugul singur e nesupus el moartei.* ALEXANDRESCU, O. I, 337. *Moartea treptată a ceea ce este vechi și nașterea a ceea ce este nou constituie o lege a dezvoltării.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2766.

2. Moarte (**1**) considerata ca moment final al existenței individului, sfîrșit al vieții. *Aceasta cale gicăluiiu pănră la moarrte.* COD. VOR. 38/15. *De acolo, după moartea tătîni-său mută-se el întru această țeară.* CORESI, L. 25/1. *La murtea lui să fii a jipan Mărzea marele spa*[ar] (cca 1609). CUV. D. BĂTR. I, 173/17. *Fu acolo până la moartea lui Irod.* N. TEST. (1648), 4ᵛ/9. *Înștiențare pentru moartea marelui Petru imperatorului a toată Rusii* (a. 1757). GCR II, 53/15. *Înaintea morții sale chemîndu-l, l-au sfătuit întîi cu multă înțelepciune.* VĂCĂRESCUL, IST. 251. *După moartea tatălui acestora, se dete împărăția la Aidin, feciorul cel dintîiu.* GORJAN, H. I, 1/21. *Abia trecură patru luni de la însurarea lui Ipolit și de la moartea Olgăi.* NEGRUZZI, S. I, 54. *Cel ce pentru lege, pentru țară moare, Își privește moartea ca o sărbătoare.* BOLINTINEANU, O. 39. *Nu-mi trebuiești nici la moartea mea.* PAMFILE, J. II, 155. *În ianuarie 1910 a avut loc la Humulești pomenirea de douăzeci de ani de la moartea lui Creangă.* SADOVEANU, E. 95. *După moarte și cal de ginere*, se spune despre un lucru care a fost obținut prea tîrziu. Cf. DDRF.

3. (De obicei urmat de determinări) Moarte (**1**) considerată în raport cu cauzele care au provocat-o, cu felul cum s-a petrecut. *Eu da-te-voiu spre mare muncă, și rea moarte omori-te-voiu* (a. 1580). CUV. D. BĂTR. II, 153/17. *Și-i pierdea cu groaznice morți.* MOXA, 365/7. *Vinele și păcatele lui au făcut munca și moartea cea grea a Domnului său lui Hristos.* VARLAAM, C. 76. *M-au înfricoșat tare: cum mă va omorî cu ră moarte.* HERODOT (1645), 47. *De va fi cel rănit mîncat niscare bucate greale . . . atunce nu-i i moartia de rană.* PRAV. 128, cf. MOLITVENIC (sec. XVII), 302. *Și pre carii tălhari, pre unde i-au prinsu, cu rele și groaznice morți i-au omorît.* NECULCE, L. 291. *Voi suferi tristă foarte, Moarte tristă de ocară.* AARON, ap. GCR II, 193/37. *Ori să mori de foame, ori de altceva, tot moarte se cheamă.* REBREANU, R. II, 90. *Și cine ne-a despărțit Fie-i moartea din cuțit!* HODOȘ, P. P. 127. ✧ *Moarte bună* v. b u n.

4. Omor, ucidere; (adesea determinat prin „de om“) crimă, asasinat; p. e x t. măcel, masacru. *Mai apoi, să sculară tarandinii asupra lor, și, așa, mare moarte să făcia la războiul acest grecesc.* HERODOT (1645), 410. *Vom să facem voroavă și pentru ucidere, ce să dzice moarte de om.* PRAV. 84. *Alte morți și ucideri ce să fac.* ib. 110. *S-au aflat o moarte de om pe acești hotar* (a. 1649). BUL. COM. IST. IV, 166. *Din ce tîmplare să feace acea moarte-n feredeu.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 29ʳ/1, cf. id. PS. 26/10, 47/14. [Cain] *cu moarte lui Avel pre Dumnezău mînie* (cca 1750). GCR II, 63/22. *Boiarii văzînd atîta moarte și vărsare de sînge nevinovat al creștinilor, le păru rău.* MINEIUL (1776), 145ᵛ²/17. *Împungîndu-l cu sabia sa, au omorît pre Asan, și fugind de acolo, îndată au mers la pretenii săi, și spuindu-le moartea, s-au sfătuit să se desbine.* ȘINCAI, HR. I, 229/2. *Prunci... hotărîți morții, din pricina fricii sau a rușinii maicii lor.* GOLESCU, Î. 33. *Se învoiră apoi a amîna pentru cîtăva vreme moartea unora dintr-înșii.* BĂLCESCU, M. V. 393. *Se cunoștea că meditează vreo nouă moarte.* NEGRUZZI, S. I, 143. *Moarte pentru moarte, cumătre, arsură pentru arsură.* CREANGĂ, P. 33. *A fost moarte de om. . . — Zici că omul a fost ucis de aprozi.* DELAVRANCEA, O. II, 142. *E pace! Auzi? E pace! S-a terminat cu moartea și tu te găsești sănătos, între ai tăi, înfășurat de dragoste.* SAHIA, N. 53, cf. BOUREANU, S. P. 1. ✧ (Jur.; învechit) *Moarte*

grabnică (sau *de grabă)* v. g r a b n i c. *Moarte vajnică* (sau *apestitoare)* v. v a j n i c, a p e s t i t o r. ◇ L o c. v b. (Învechit) **A da morțü** = a ucide, a omorî. *Dîn cei vinovați pre nici unul morțu n-au dat.* B. GRECEANU, CM II, 194. ◇ E x p r. (Familiar) **Moarte de om** = mare înghesuială, îmbulzeală. ✦ (Învechit, și în sintagmele *pedeapsa morții, certarea morții)* Pedeapsă capitală; execuție. *Nemică n-au faptu dos*[to]*inicu morrției.* COD. VOR. 82/29, cf. 68/10. *Certaria ucigătoriului nu iaste alta numai moartia.* PRAV. 86. *În voia și putearia giudețului stă acest lucru, să sămășluiască certaria morții, ce să cade să dia celuia, ce-ș va hotri muiaria sa.* ib. 178, cf. 323. ◇ E x p r. **La moarte,** formulă cu care se cerea pedeapsa capitală pentru un vinovat. *Se strigă din mulțimea care a intrat: — La moarte! . . . La moarte!* CAMIL PETRESCU, O. II, 470. (Învechit) **Vinovat morții** = pasibil de pedeapsa capitală. *Toți giudecară pre el a fi vinovat morției.* N. TEST. (1648), 61ᵛ/17.

5. (Învechit și regional) Mortalitate provocată de un flagel; p. e x t. molimă, epidemie. *Trimite-voiu pre voi moarte de ciumă și de lingoare* (cca 1560). CUV. D. BĂTR. I, 10/8. *În vremile acealea să făcu pre la satele ce sănt împrejurul Ierusalimului foamete mare și moarte de ciumă* (cca 1705). GCR I, 354/20. *În cetatea Solunului au potolit și foametea și moartea.* MINEIUL (1776), 161ʳ¹/31. *De va fi la Ovidenie . . . vînt, peste an vor fi boliști și moarte chiar.* PAMFILE, VĂZD. 11. *Cînd lupii urlă mereu, însemnează moarte, război și nerodire.* ȘEZ. XIII, 104. *Și după asta s-a-ntîmplat o moarte, o ciumă-i zîcea atunci.* VÎRCOL, V. 21.

6. Ceea ce pricinuiește sau se crede că pricinuiește moarte **(1)**. *Tu vrei cu moartea în mînă oamenii a îngrozi.* HELIADE, O. I, 421. *Bietile dobitoace, neștind cursa piste care era să dee, trecea fără grijă . . . pe lîngă moartea lor.* DRĂGHICI, R. 65/23. ◇ E x p r. **Moartea mea** (sau **ta, lui** etc.) **e . . .** sau **e moartea mea** (ori **ta, lui** etc.), se spune pentru a arăta că un anumit lucru place cuiva în mod deosebit. Cf. CIAUȘANU, V. 180.

7. (Regional) Joc la priveghi, în care cineva personifică moartea **(1)** (Marginea-Rădăuți). ALR II 4381/386.

8. C o m p u s e: (regional) **moartea-găinii** sau **moartea-calului** = groapa de după urechi. *M-a lovit la muartia găinii.* ALR I 51/744, cf. 51/100, 148, 170, 247, 269, 270, 273, 285, 289, 308, 350, 542, 684, 748, 760, 768; (regional) **moartea-calului** sau **moartea- cailor** = tîmplă. ALRM I/I h 20; **moartea-găinilor** = **a)** (Med. vet.) cobe. *Paserile și mai ales găinile mor de boală, numită și boala, ciuma, holera sau moartea-găinilor.* PAMFILE, B. 74, cf. ALRM SN I h 251; **b)** epitet depreciativ pentru un om sau un animal (în special pentru un cal) slab, firav, jigarii. Cf. PAMFILE, B. 81. *Moartea-găinilor . . . (i se zice calului „cînd nu e pe plăcerea stăpînului și anevoie se poate scăpa de el").* DR. V, 108: (Bot.; regional) **moartea-porcilor** = zîrnă *(Solanum nigrum).* Cf. PANȚU, PL.: **moartea-puricelui** = plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpină dreaptă, ramificată, cu frunze păroase, cu flori gălbui, dispuse în capitule *(Inula conyza).* Cf. BRANDZA, FL. 269, DAMÉ, T. 186, PANȚU, PL.; (regional) **moartea-stelnițeior** = păduchernită *(Lepidium ruderale). La țară să întrebuințează o plantă numită păduchernită sau moartea stelnițelor (Lepidium ruderale).* BIANU, D. S. 547, cf. N. LEON, MED. 54, PANȚU, PL.

— Pl.: *morți. a-* Gen.-dat. și: (învechit și regional) *moartei,* (învechit) *morței, morției.* — Și: (învechit, suspect) **múrte** s. f.

— Lat. **mors, -tis.**

MOÁSTE s. f. v. **moaște.**

MOÁȘĂ s. f. **I. 1.** (Învechit și regional) Bunică. *Avu Theodora rudă despre moașe-sa, fata lu Roman împărat.* MOXA, 397/28. *Cela ce-ș va ucide pre tată-său și pre înmă-sa, sau pre moșu-său, sau pre moașe-sa, acesta, ce-ș ucide părinții, mai cumplită certare să aibă decît alți ucigători.* PRAV. 95. *Scoală, fătul mieu, scoală, că au venit și oasele moașă-ta la tine, ca să se odihnească și ele lîngă tine, pentru că și ție îți este mumă ca și mie.* NEAGOE, ap. IORGA, L. R. 61. *Și rămăind de părinți săracă au nevoit moașe-sa de o au măritat.* DOSOFTEI, V. S. octombrie 92ᵛ/27. *Sînt cu vîrsta de 76 de ai, și într-acești ani pre tată-mieu și pre muma mea, și pre o moașă, și doauă mătuși . . . am îngropat* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 28/17. *Această moșie mai sus- numită mi-au fost și mie dată danie de moșii noștri anume: Necula Bîrbița și Ioana moașa noastră* (a. 1780). URICARIUL, X, 80, cf. XIV, 118. *Făcu a înceta și rebelione a enicerilor ce se ațîțase din îndemnările Zaima valede-sultanii, moașii împăratului Mehmed.* VĂCĂRESCUL, IST. 265. *Mesa, moașa lui Eliogaval . . . cu banii și cu meșteșugurile ei face de oastea crede că nepotu-său Eliogaval este feciorul lui Caracalla.* ȘINCAI, HR. I, 17/5, cf. II, 316/36, III, 164/30. *Încep numa-nșir și spun, C-al lui moș era om bun, Moașă-sa, pildă-n vecini, Ca o matcă la albini.* MUMULEANU, C. 146/11. *Numai așa a fost moșu-mieu în stare să scape pre moașa din mîna păgînilor!* SBIERA, F. S. 11. *Să vii și la bordeiul meu, Să te miluiesc și eu: . . . Cu rufa cea lepădată De cînd era moașa fată.* ȘEZ. I, 10. *Da-ți-oi fini și da-ți-oi fine, Da-ți-oi nănași și nănașe, Da-ți-oi moși și da-ți-oi moașe.* BUD. P. P. 27. *Moașă-ta te-a întreba Că ce face mamă-ta.* BÎRLEA, B. 125. *O auziam pi moșa horin*[d] *așa cin culejam la irŭ.* ARH. FOLK. V, 140, cf. ALRM I/II h 238/780. ◇ *Moașa-n pod,* se zice cuiva care s-a înecat

mincînd ori vorbind, pentru a-l face să-şi schimbe poziţia capului (uitîndu-se în sus). Cf. ALECSANDRI, T. 343. *Parcă am omorît pe moaşă-mea*, zice cineva cînd îi merge rău. Cf. ZANNE, P. IV, 481, GOROVEI, C. 280. *Moaşă-ta* (ori *-sa*) *pe gheaţă*, se spune, în glumă, pentru a arăta lipsa de consideraţie, de interes faţă de cineva sau de ceva. Cf. PAMFILE, J. II, 155, SADOVEANU, P. M. 100. ✦ (Învechit, rar) Străbună.

2. (Regional) Femeie (mai) în vîrstă, bătrînă, b a b ă; apelativ pentru o femeie (mai) în vîrstă. *Nu te deznădăjdui, dragul moaşei, îi zise bătrîna.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Cînd se făcu însă Mircea mare, îl găsi Ştefan Vodă şi-i zise mătuşii: — Moaşă, ce să-ţi dau eu ţie, că mi-ai făcut binele ăsta?* RĂDULESCU-CODIN, L. 79, cf. 127. *Bun lucru, fată mare! — Mulţumim dumitale, moaşă!* id. I. 315. cf. ALRM I/II h 286, 293.

3. Femeie (cu pregătire specială) care asistă femeile la naştere; (regional) babă, baică, babă de buric, naşă de buric. *Dzise ei moaşa: nu te teme că acesta încă va fi feciorul tău.* PALIA (1581), 143/12, cf. 158/18. *Moaşia şi vraciul pot să mărturisească, de vreame ce vor fi văzut copilul.* PRAV. 212, cf. 206. *Cînd nasc brazilienile, bărbaţii slujăsc în loc de moaşă.* IST. AM. 79ʳ/1. *O şi primesc dîndu-i odaie cu toate cele trebuincioase, şi slujnică, şi la vreme dohtor, moaşă, dohtorii şi hrană, în cîtă vreme să va afla aciia.* GOLESCU, I. 33. *Tată-său a alergat cu brişca la moaşa satului tocmai în margine.* CARAGIALE, O. I, 130. *Cînd sosi ceasul naşterei . . . doamna casei trimise pe ţigancă să aducă o moaşe.* ISPIRESCU, L. 63. *Aduse pe baba Firoana, meşteră mare în descîntece şi moaşă vestită în toate satele dimprejur.* REBREANU, I. 182, cf. 56. *Moaşă comunală.* KLOPSTOCK, F. 276. *Acum un an, cînd mă duceam acasă tot de-aici de la mama moaşa, întîlnii pe omul meu.* MARIAN, NA. 407. *Lehuza dă moaşei sale o bucată de pînză cît ar face două mîneci la cămeşă.* ŞEZ. I, 153. *Duc şinstă şi la moaşă şi la naş, la şasă stămîni* [= săptămîni]. ARH. FOLK. III, 49. *Moaşă diplomată.* ALRM II/I h 198/76. *Moaşă nemţească diplomată.* ib. h 198/27. *Moaşă de oraş diplomată.* ib. h 198/876. *Unde sînt moaşe multe, rămîne copilul cu buricul netăiat.* Cf. DELAVRANCEA, O. II, 343, GCR II, 375, ZANNE, P. V, 429. ✧ E x p r. (Regional) **A-şi găsi moaşa să-l moşească** = a-şi găsi naşul, v. n a ş. Cf. ZANNE, P. V. 433.

4. (Regional) Naşă (la botez). *Şi luoă moaşa copilul, şi-l duseră la biserica lui Amon şi Apolon dumnezeu, şi-l blagoslovîră popii, şi-i puseră numele Alexandr* (a. 1799). GCR II, 166/18. *Moaşa să cade să ducă pruncul la bisearică.* BĂRAC, T. 6/25. *O dată vede moaşa puţa finului.* PAMFILE, J. II, 155, cf. ALRM I/II h 300.

II. (Art.; neobişnuit) Una dintre denumirile constelaţiei pleiadei. BARCIANU.

— Pl.: *moaşe.*

— Cf. alb. m o s h ë „vîrstă".

MOÁŞTE s. f. (De obicei la pl.) **1.** (În religia creştină) Rămăşiţă mumificată din corpul unei persoane considerată sfîntă; p. e x t. veşmînt, parte de veşmînt sau orice alt obiect care a aparţinut unei astfel de persoane (şi căreia i se atribuie puteri supranaturale). *Acesta arse moştiile sfinteei muceniţă Eftimiia.* MOXA, 381/7. *Deaderă moştiile sfintei Vineri în loc de dajde.* id. 400/24. *M*[u]*c*[e]*nicii fură arşi cu foc, şi moaştele goniră focul* (cca 1633). GCR I, 85/7. *Cu ai săi mearse de începu a săpa şi vrea să ia moştiile svăntului.* VARLAAM, C. 457. *Adus-au cu mare cheltuială din ţară păgână sfintele moştii a marelui mucenic Ioan.* URECHE, LET. I, 103/12, cf. SIMION DASC., LET. 21. *Cela, ce va fura şi va vinde niscare svinte moştii, să-l cearte cu moarte.* PRAV. 45. *Veniră creştinii cei credincioşi de le luară moştiile.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 7ᵛ/27, cf. N. COSTIN, L. 193. *Şi aşe au rămas moştile sfîntului Ioan iară în Ţara Leşască.* NECULCE, L. 147. *Pentru moştiile lui Costantin împărat* (a. 1707). CAT. MAN. I, 243. *Sărută şi icoana Preacistii şi moştii (de vor fi).* GHEORGACHI, LET. III, 308/36. *Înştiinţare pentru moaştele sfîntului marelui mucenic Ioann cel Nou de la Sociavă* (a. 1806). BV II, 475. *Am împlinit dorinţa ce făcusem, de a merge în pelerinaj pe gios la Iaşi, ca să mă închin moaştelor sf. Parascheve.* ASACHI, S. L. II, 21. *Apropiindu-se de racla sf. Ioan cel Nou, s-a plecat cu mare smerenie, şi a sărutat moaştele sfîntului.* NEGRUZZI, S. I, 148, cf. 283. *Slăbise de gîndeai că erau sfinte moaşte.* GHICA, ap. CADE. *Ei îşi împărţiră între sine, ca moaştie, fărmăturele acelor oase.* HASDEU, I. V. 166. *Am la pept o cruciuliţă Cu lemn sfînt, cu moaşte sfinte.* ALECSANDRI, P. I, 18. *Te-ai apropiet de mine şi ai pus mîna pe strai şi ţi s-a luminat faţa, parcă te-ai fi apropiet de nişte moaşte.* CONTEMPORANUL, IV, 87. *Le-a spus şi altele, ba despre ticăloşiile păgînilor, ba despre minunile sfintelor icoane ş-a sfintelor moaşte.* SADOVEANU, O. X, 333. *În stînga tribunei e o raclă cu moaştele sfîntului Dimitrie Basarabov.* CAMIL PETRESCU, O. II, 352, cf. DEŞLIU, G. 25. ✧ (Ca termen de comparaţie, cu aluzie la respectul faţă de moaşte sau la obiceiul de a fi purtate din loc în loc) *Bătrînul Dan . . . Sărută ca pe-o moaşte Pămîntul ce tresare şi care-l recunoaşte.* ALECSANDRI, POEZII, 296. *Pe aceasta o păstra ca pe-o moaşte.* AGÎRBICEANU, L. T. 189. *Descarcă-le acolo . . . dă-le dracului, că le plimbăm ca pe nişte moaşte . . . Culică începu s-arunce cutiile la întîmplare, cum le şi încărcase.* V. ROM. iulie 1954, 61. ✧ F i g. *El este singurul depozitar credincios care păstrează cu sfinţenie moaştele neamului său.* VLAHUŢĂ, ap. CADE. ✧ E x p r.

(Rar) **A avea rude printre moaște** = a fi de neam mare. Cf. DDRF. ✦ Relievă, vestigiu. *Supt această piatră zac oasele răposatului (și) întru fericire Costandin Coțofanu biv vel medelnicer, care s-au prestăvit la leat 1826, luna noiemvrie 28, și spre pomenire i s-au pus această moaște pă mormînt la leat 1838, i lu[na] noie[m]vr[ie]* (a. 1838). IORGA, S. D. XV$_2$, 38.

2. P. g e n e r. Corp mumificat; mumie, (regional) moștină [3]. *Cea mai mare mirare a ei fu cînd văzu pe acei doi împărați cu tabla scrisă la picere și ei făcuți moaște.* GORJAN, H. II, 153/9. *Sînteți mîhniți, Cu ochii stinși, la față galbini și vestejiți. Cît cine-acum vă vede și cine vă cunoaște Se întreabă cu mirare: ce sînt? ostași ori moaște?* ALECSANDRI, T. II, 139. *Tudor se lăsă ca o mumie, cu mustățile îndoite în jos la colțurile gurii, căci avea ceva de moaște în uscăciunea lui, la optzeci de ani.* CAMIL PETRESCU, O. II, 80. ◇ E x p r. **A se preface în moaște** = a se mumifica; f i g. a se usca, a se atrofia. *Ori patimile-n pieptu-i s-au prefăcut în moaște, Ori nu-nțelege-amorul fiindcă nu-l cunoaște.* MACEDONSKI, O. II, 94.

— Pl.: *moaște*. — Și: (învechit) **moáștie** (pl. *moștii)*, **moáste** (ANON. CAR.) s. f., **moști** s. f. pl.

— Din slavonul **мощи**.

MOÁȘTIE s. f. v. **moaște**.

MOÁTCĂ s. f. (Prin sudul Mold.) Bulboană, vîrtej (la apele curgătoare). ȘEZ. VIII, 31.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

MOÁTER s. m. (Prin nord-estul Olt.) Om neglijent sau zdrențăros, prost îmbrăcat. Cf. CIAUȘANU, V. 180.

— Pl.: *moateri*.

— Etimologia necunoscută.

MOÁTFI subst. pl. (Prin nordul Mold.) Gîlci, umflături; cicatrice. ȘEZ. V, 107.

— Etimologia necunoscută.

MOÁȚĂ [1] s. f. (Regional) Oaie cu păr lung. Cf. GOROVEI, C. 76, MAT. FOLK. 1255, 1476, CHEST. V, 76/85.

— Pl.: *moațe*.

Cf. m o ț [1].

MOÁȚĂ [2] s. f. (Iht.; regional) Zglăvoacă *(Cottus gobio)*. BĂCESCU, P. 37, cf. 170, 171.

— Pl.: *moațe*.

Cf. m o a c ă, m o ț [1].

MOÁZĂ s. f. **1.** Pereche de grinzi sau de scînduri folosite ca element de solidarizare a pieselor unei construcții de lemn. Cf. LTR, MDT.

2. (Min.) Ramă metalică sau de lemn prinsă în armatura puțului, pe care se fixează barele de ghidaj și care suportă podurile din compartimentele scărilor. V. a i n ș t r a i h, f i r u n g. Cf. LIB, com. din VALEA-JIULUI.

— Pl.: *moaze*.

Din fr. **moise**.

MOBÍL [1], **-Ă** adj., s. n. **1.** Adj. Care se mișcă, se deplasează, m i ş c ă t o r **(I 1)**; care poate fi mișcat, deplasat. *Orizonul . . . este mobil sau mişcător.* GENILIE, G. 98/23. *Tunurile româneşti erau mai mici, de aceea erau mai mobile şi se putea trage tot folosul dintr-însele.* BĂLCESCU, M. V. 615, cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., COSTINESCU, LM. *Această posibilitate de situațiune simetrică a distanței puntului mobil de puntul A, constituie pentru această din urmă cătime două moduri de existență opuse.* CULIANU, A. 8, cf. DDRF. *La dreapta . . . odaia de lucru: fotolii și canapea . . ., birou american cu capac mobil.* TEODOREANU, M. II, 22. *Podul mobil se ridică și ne lasă cale deschisă.* SADOVEANU, O. IX, 291. *Spre deosebire de lanțurile fixe, avem lanțurile mobile, destinate a transmite mișcări.* SOARE, MAȘ. 126. *Masa mobilă se mişcă abia simțit.* V. ROM. martie 1955, 238. ◇ (Jur.; de obicei cu accentul pe prima silabă) *Avere mobilă* sau *bunuri mobile* = avere, bunuri care pot fi mutate dintr-un loc în altul; avere mișcătoare. *Bunurile sînt mobili prin natura lor, sau prin determinațiunea legei.* HAMANGIU, C. C. 119. *Timbru mobil* = (în opoziție cu timbru s e c) timbru care se aplică. *Se pun în circulație noile timbre mobile fiscale.* BO 1952, 181. (Tipogr.) *Caractere* (sau *litere) mobile* = litere izolate care se culeg una cîte una (alăturîndu-se pentru a forma cuvinte). Cf. COSTINESCU, LM. (Mil.) *Trupe mobile* = unități militare cu capacitate de deplasare rapidă. Cf. COSTINESCU, LM. ✦ (Despre ochi, privire, figură) Care își schimbă mereu expresia; mereu în mișcare. *Cu coatele pe masă, se uita țintă în ochii lui calzi, mobili, expresivi.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 31. *Din oglindă o privea o femeie cu ochi aprinși, . . . cu față mobilă.* DEMETRIUS, A. 325.

2. S. n. Corp în mișcare. *A zice, spre exemplu, că distanța mobilului M de origine este de 5 metri, nu este a fixa posițiunea acestui punt, mobilul putîndu-se atunci afla în M sau în M'.* CULIANU, A. 8. *Dacă am avea un mobil oarecare, supus la acțiunea unei puteri constante, el se va mișca după aceleași legi la care este supusă și căderea corpurilor.* PONI, F. 24. *Viteza tinde să crească, de cîte ori mobilul se îndreaptă spre poziția inițială de repaus, și să scadă cînd se îndepărtează de dînsa.* CIȘMAN, FIZ. I, 105.

3. Adj. Nestabil; schimbător, variabil. Cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., COSTINESCU, LM. *Principiul este hotărît, este fix; aplicarea e mobilă, după împrejurări.* MAIORESCU, D. I, 368, cf. id. CR. III, 402. *Echi-*

librul mobil al temperaturelor. PONI, F. 151. *Termenii tehnici sînt printre cele mai mobile elemente ale vocabularului.* GRAUR, F. L. 83. *Accentul liber . . . poate să se schimbe în cursul flexiunii cuvîntului, și atunci se numește accent liber mobil.* id. I. L. 56, cf. 68. ◊ *Substantiv mobil* = substantiv care, prin adăugarea unui sufix, își poate crea formă de feminin de la cea de masculin sau formă de masculin de la cea de feminin. *Formarea de substantive feminine de la masculine și de substantive masculine de la feminine prin adăugarea unui sufix . . . poartă numele de moțiune, iar substantivele în stare de a suferi această modificare se numesc mobile.* L. ROM. 1953, nr. 2, 32. *Sărbătoare mobilă* = sărbătoare din calendarul creștin care nu cade în fiecare an la aceeași dată. Cf. CADE.

4. S. n. Cauză, impuls, imbold; scop, obiectiv. V. r e s o r t, m o t o r. *Simțămîntul național fu cel dintîi mobil al planurilor sale.* KOGĂLNICEANU, S. A. 99. *Nu se poate admite că singurul mobil al acțiunilor lor să fie interesul.* GHICA, A. 176. *Mobilul . . . nu a putut fi decît vanitatea.* MAIORESCU, CR. I, 267. *În acest mic monolog . . . atît de caracteristic pentru Pristanda se arată totodată și mobilul ce-l mișcă, și cauza întregei lui activități.* GHEREA, ST. CR. I, 346. *Într-un grup de manifestanți participă un număr de indivizi diferențiați psihologic dar legați momentan de un mobil comun.* LOVINESCU, C. IV, 113. *Mobilul acestor fapte nu apare limpede.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 5/4.

— Accentuat și: (1) *móbil.* — Pl.: *mobili, -e* și (învechit, f.) *mobili.*

— Din fr. **mobile**, lat. **mobilis**.

MÓBIL² s. n. v. **mobilă**.

MOBILĂ vb. I. T r a n z. A aranja, a înzestra (o încăpere, o locuință) cu mobilă. *O introduc întru o camară de culcat, mobilită de doao paturi.* CALENDARIU (1794), 36/26. *Case întregi, pe alocurea mobilate cu mare gust.* GOLESCU, Î. 120. *Oamenii au zidit această casă; ei au mobilat-o și au podobit-o.* PLEȘOIANU, C. 10/1. *La Turnu-Severinului am luat iar o casă cu chirie și-am mobilat-o frumos.* ALECSANDRI, T. I, 371. *Salonul era mobilat cu oglinzi, canapele, scaune, foteluri.* BOLINTINEANU, O. 414, cf. 197, 347. *La stînga, etacul cu proporții de salon, substanțial și sever mobilat.* TEODOREANU, M. II, 22. *Cealaltă odaie, de dormit, era fără îndoială mobilată cu lucrurile aduse de Raluca drept zestre.* CĂLINESCU, E. 50. *În odăița lui curată și cu gust și artistic mobilată . . . am lunecat eu și el într-o discuție lungă, prietinească și caldă.* SADOVEANU, E. 173, cf. id. O. XIV, 323. (R e f l. p a s.) *Odăile se zugrăviră și se mobilară cu gust.* NEGRUZZI, S. I, 73. *Se mobilaseră odăi de locuit.* CAMIL PETRESCU, O. II, 475. ◊ F i g. (Ironic) *Să-mi mobilez salonul cu astfel de oameni?* I. NEGRUZZI, S. VI, 36. ◊ E x p r. (Rar, ironic) **A-și mobila capul** = a dobîndi multe cunoștințe. Cf. LM.

— Prez. ind.: *mobilez.* — Și: (învechit) **mobilí** vb. IV.

— V. **mobilă**.

MOBILAMÉNT s. n. (Neobișnuit) Mobilier. *Mobilamentul odăii era curat, bine ales și așezat cu îngrijire.* SLAVICI, N. II, 8.

— Din fr. **ameublement**, după *mobilă*.

MOBILÁR s. m. (Neobișnuit) Tapițer. COSTINESCU.

— Pl.: *mobilari.*

— **Mobilă** + suf. *-ar.*

MOBILÁRE s. f. Acțiunea de a m o b i l a, m o b i l a t¹; fel de a mobila. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D. *Salonul în care intrase Alexis nu era mare, însă prin mobilarea lui arăta că era locuința favorită a unor dame.* ALECSANDRI, O. P. 95, cf. COSTINESCU, LM, DDRF. *Închirierea mobililor destinate pentru mobilarea unei case întregi.* HAMANGIU, C. C. 371.

— Pl.: *mobilări.*

— V. **mobila**.

MOBILÁT¹ s. n. Mobilare.

V. **mobila**.

MOBILÁT², -Ă adj. (Despre încăperi, locuințe) În care există mobilă, cu mobilă. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W. *Privirea rătăcea în fumul țigării, presupunînd mulțimea odăilor . . . care dormeau, închise, goale sau mobilate, în noaptea lor.* BACOVIA, O. 247. ✦ Care se închiriază cu mobilă. *Locuia într-o odăiță mobilată.* I. BOTEZ, ȘC. 108.

— Pl.: *mobilați, -te.*

V. **mobila**.

MÓBILĂ s. f. (Mai ales la pl.) Fiecare dintre obiectele (cu destinație practică precisă) care servesc la amenajarea unei locuințe, a unei instituții etc. și care se sprijină, de obicei, cu partea inferioară pe podea. *Și cînd să va isprăvi, Spun că-l vor împodobi Tot cu mobili englezești.* MUMULEANU, C. 143/13. *Mobilile unei case.* PLEȘOIANU, A. 22/14. *Melidor cumpărase mobile și alte lucruri.* HELIADE, F. B. 14/2. *Cîți părinți, cîte mume, cumpliți către copiii lor, nu îngrijesc de creșterea lor, numai ca să aibă ce să cheltuiască la haine frumoase și la mobile de lux!* MARCOVICI, D. 73/9. *Ascunde-te acolo, în astă sară. După un mobil, după o tapiserie, unde vei voi.* NEGRUZZI, S. III, 424. *Te poftesc să-mi lași mobilele în pace.* ALECSANDRI, T. I, 419. *Casa e aceeași, însă mobile nouă și elegante, covoare pe jos.* EMINESCU, N. 81. *Vine și ne strică mobilele.* CARAGIALE, O. III, 206. *Închirierea*

mobililor destinate pentru mobilarea unei case întregi. HAMANGIU, C. C. 371. *Ținînd pămătuful în mînă, umbla și, pe unde-i călca pasul, precum se iau dihăniile după vrăjitor, așa umblau și mobilele după dînsa.* ANGHEL, PR. 5. *Cumpărăm chiar o garnitură de mobile.* C. PETRESCU, Î. II, 258. *Un salon cu mobile decolorate.* TEODOREANU, M. II, 39. *Mobile curate umpleau toate colțurile.* SADOVEANU, O. III, 269. *Nu vedea bărbații, ca și cum s-ar fi plimbat printre ei ca printre mobile.* DEMETRIUS, A. 308. *Avem trei vaci, șase porci grași, mobile.* T. POPOVICI, SE. 35. ✦ (La sg.; cu sens colectiv) Mobilier. *Am cumpărat o mobilă foarte drăguță, din Sătmar, cam ca aceea din salonașul nostru.* REBREANU, I. 307. *Mobila veche cu un parfum de povești, arăta odaia unei femei.* BACOVIA, O. 247. *Mobila cazonă . . . se dezmințea greoaie sub bătaia razelor calde.* SAHIA, N. 71. *Mobila e grea, de stejar, veche și pare fără moarte.* STANCU, U.R.S.S. 10. *Involuntar cuprinse într-o privire odăile cu mobila înghesuită.* V. ROM. aprilie 1957, 84. *Îi spune tat'su fetii ce-i dă fetii de zestre din vite, pămînt . . ., mobilu casii.* GEORGESCU-TISTU, B. 14.

Pl.: *mobile* și (învechit) *mobili*. Și: (învechit și regional) **móbil** s. n.

— Din fr. **meuble**, it. **mobilia**, germ. **Möbel**.

MOBILÍ vb. IV v. **mobila**.

MOBILIÁR[1], **-Ă** adj. (Jur.) Alcătuit din bunuri mobile, care se referă la bunuri mobile. Cf. COSTINESCU, LM. *Sînt mobili prin determinațiunea legei, obligațiunile și acțiunile cari au de obiect sume exigibile sau efecte mobiliare.* HAMANGIU, C. C. 120, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Creditele acordate de bancă societăților comerciale de stat . . . sînt garantate de drept, cu gaj asupra întregului lor activ mobiliar.* LEG. EC. PL. 184. *Pentru vînzările mobiliare, legea nu instituie nici un sistem de publicitate.* PR. DREPT, 362. ✦ (Substantivat, n. pl., învechit) Avere mobilă; inventar mobil. *S-a inventat* [= inventariat] *toată averea iezuiților din această țeară, imobilă în domenii și în edificii . . . cum și mobiliarele, apoteca, tipografia, biblioteca ș. a.* BARIȚIU, P. A. I, 400.

— Pronunțat: *-li-ar.* Pl.: *mobiliari, -e.* Și: (învechit) **mobiliáriu, -ie** adj.

— Din fr. **mobilier**.

MOBILIÁR[2] s. n. v. **mobilier**.

MOBILIÁRIU, -IE adj. v. **mobiliar**[1].

MOBILIÉR s. n. Totalitatea mobilelor dintr-o încăpere, dintr-o locuință, dintr-o clădire; mobilă, (neobișnuit) mobilament. Cf. NEGULICI. *Vro cîteva lăviți de lemn . . . alcătuia tot mobiliarul acelei sale.* DACIA LIT. 287/12. *Mobilierul se compunea din două paturi de scînduri înfundate, acoperite cu saltele și perne.* FILIMON, O. I, 178. *Judecînd după mobiliarul pompos și aranjamentul cu gust, ai fi crezut că te afli într-un palat boieresc.* F (1906), 1. *Pe ușa ce rămăsese deschisă . . . se vedeau tablouri și un mobilier, cu un parfum de modestie de altădată.* BACOVIA, O. 220. *Să atragă luare aminte asupra mobilierului sumar și a încăperii sărăcăcioase.* C. PETRESCU, C. V. 321.

Pronunțat: *-li-er.* — Și: (învechit) **mobiliár** s. n.

— Din fr. **mobilier**.

MOBILITÁTE s. f. **1.** Capacitatea de a fi mobil[1] (**1**), de a se mișca, de a-și schimba locul sau poziția; proprietatea de a fi mișcat, deplasat; (învechit) mișcăciune. Cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Infanteria se conservă . . . prin naturala-i stabilitate, în comparațiune cu esențiala mobilitate a unei cavalerie.* HASDEU, I. V. 156. ◊ *Mobilitatea ionilor* = viteza medie de migrare a ionilor în soluție sub acțiunea unei scăderi de potențial. *Această călătorie a ionilor dintr-un sens în celălalt, în timpul electrolizei, se numește mobilitatea ionilor.* MACAROVICI, CH. 102. *Mobilitățile ionilor din aer.* CIȘMAN, FIZ. II, 315. ✦ (Fiz.) Fluiditate. *Coeziunea* [lichidelor] *. . . este mică, din care cauză au fluiditate sau mobilitate.* MACAROVICI, CH. 18. ✦ Ușurință în mișcări; vioiciune, degajare, naturalețe (a mișcărilor). *Se cuvine . . . relevat rolul ansamblului coral care a cîștigat în mobilitate scenică și expresivitate.* CONTEMP. 1950, nr. 178, 6/3. ✦ Capacitate a feței de a-și schimba ușor expresia, de a exterioriza stările sufletești. *Schimbînd . . . figura, cu o mobilitate de actriță, se grăbi să repare impresia rea ce-o făcuse amîndurora.* VLAHUȚĂ, D. 63. *Ceea ce reținea atenția era fața lui de o extremă mobilitate, exprimînd cu repeziciune o gamă de stări contradictorii.* T. POPOVICI, S. 173. ✦ Instabilitate, nestatornicie. *Mobilitatea noastră parlamentară din acea epocă nu îngăduie nici unui guvern o durată suficientă.* MAIORESCU, D. I, 19.

2. Schimbare, transformare; capacitatea de a se schimba, de a se transforma; variabilitate. Cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Complexitatea și mobilitatea sînt două fenomene care se condiționează reciproc.* RALEA, S. T. II, 128.

— Pl.: (rar) *mobilități.*

— Din fr. **mobilité**, lat. **mobilitas, -atis**.

MOBILIZÁ vb. I. Tranz. **1.** (Rar) A face să devină mobil[1] (**1**), a pune în mișcare; a face să devină activ. Cf. POLIZU, COSTINESCU. *Poate că anumite doze* [de tiroxină], *mobilizînd calciul din oase, ar putea favoriza calcifierea arterelor.* PARHON, B. 160.

2. (Mil.) A chema sub arme, a convoca de urgență la unități (în vederea războiului); a trece de la starea de pace la cea de război. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Oamenii mobilizați la oaste cu vreun an în urmă... începură a se întoarce acasă.* VORNIC, P. 40. (R e f l. p a s.) *În toată cuprinderea Confederației germane, o parte a contingentului armiei e mobilizează (se aduce în stare de rezbel).* GM (1854), 406^2 30. ◇ E x p r. **A mobiliza** (pe cineva) **pe loc** = a păstra în timp de război (pe cineva) în postul civil pe care îl ocupă, supunîndu-l obligațiilor militare care decurg din starea de război. *Deocamdată, unul dintre voi ar fi mobilizat pe loc.* CAMIL PETRESCU, U. N. 42. ✦ (Familiar) A chema într-un anumit loc, cu un anumit scop (urgent); a convoca, a întruni, a aduna. *Rămasă singură, Aglaie își puse un șorț dinainte, mobiliză pe Aurica și pe Olimpia, precum și pe servitoare și începu să scoată afară toate lucrurile din camera lui Simion.* CĂLINESCU, E. O. II, 53. *A doua zi, moș Costache, mobilizînd toată familia, cără grinzile într-o șură.* id. ib. 141. *Mergem la mine acasă și-o mobilizăm pe Valeria pentru o gustare.* V. ROM. aprilie 1954, 15.

3. (Complementul indică o colectivitate) A antrena la o activitate sau la o acțiune susținută, organizată și coordonată, de interes general. *Singurul partid care a luat atitudine hotărîtă și a mobilizat masele populare împotriva dictatului de la Viena a fost partidul comunist.* GHEORGHIU-DEJ, ART. CUV[1]. 22. *Cu ajutorul presei, partidul mobilizează masele pentru traducerea în viață a politicii de construire a socialismului.* LUPTA DE CLASĂ, 1954, nr. 1, 54, cf. 1952, nr. 5, 56, SCÎNTEIA, 1953, nr. 2664. *Ascultă aici, tovarășe Anghel: mobilizează membrii de partid și treceți la acțiune.* PREDA, D. 185, cf. 162. *Trebuie să mobilizăm pe toți cei care vor fi împroprietăriți.* T. POPOVICI, SE. 451.

4. A concentra, a acumula (în vederea valorificării). *Poeții și-au mobilizat toate forțele pentru a da opere pătrunse de spirit de partid, realist-socialiste.* BENIUC, P. 145.

— Prez. ind.: *mobilizez.*

— Din fr. **mobiliser.**

MOBILIZÁBIL, -Ă adj. Care este supus mobilizării **(1)**, apt de a fi mobilizat. Cf. LM. *Primăria poate trimite încă astăzi aviz că nu ești mobilizabil.* T. POPOVICI, S. 156.

— Pl.: *mobilizabili, -e.*

— Din fr. **mobilisable.**

MOBILIZÁRE s. f. Acțiunea de a m o b i l i z a.

1. Cf. m o b i l i z a **(2)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, ALEXI, W. *L-am văzut echipat în noaptea plecării de la 14 august, noaptea mobilizării.* SAHIA, N. 22. *Vestea . . . se răspîndise ca sunetul trîmbițelor de mobilizare.* TEODOREANU, M. II, 100. *Tu, cu relațiile tale, și tot n-ai cerut să fii scutit de mobilizare.* H. LOVINESCU, C. S. 18. *Au vuit arămurile în clopotniță, sus, Și ca un vînt trecu pe sat mobilizarea.* LABIȘ, P. 23.

2. Cf. m o b i l i z a **(3)**. *Sarcina istorică a partidului nostru a fost mobilizarea tuturor patrioților pentru lupta de eliberare națională de sub jugul hitlerist.* GHEORGHIU-DEJ, ART. CUV[1]. 24. *În urma acțiunii Partidului Muncitoresc Român pentru lămurirea și mobilizarea maselor, încep întrecerile în muncă.* LEG. EC. PL. 420. *Unul din mijloacele cele mai însemnate de întărire a legăturilor partidului cu masele, de educare comunistă a oamenilor muncii, de mobilizare a lor la înfăptuirea sarcinilor construirii socialismului este agitația politică de masă.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 11,30. ◇ Loc. vb. **A face mobilizarea** = a mobiliza **(2,3)**.

3. Cf. m o b i l i z a **(1)**. *Să se pună un accent deosebit pe mobilizarea resurselor locale.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2382.

4. (Agric.; rar) Afinare a solului. Cf. DS, DER.

— Pl.: *mobilizări.*

— V. **mobiliza.** Pentru **4**, cf. fr. a m e u b l i s s e m e n t.

MOBILIZATÓR, -OÁRE adj. Care mobilizează **(3)**, capabil de a mobiliza; antrenant, stimulator. *Muncitorii fruntași au dat acestei expresii un puternic conținut mobilizator în opera de construire a socialismului la noi.* CV 1949, nr. 6, 38. *Întrecerea socialistă s-a dovedit a avea și în gospodăriile colective o mare forță mobilizatoare.* CONTEMP. 1953, nr. 347, 1/2. *Normele just stabilite sînt un puternic factor mobilizator pentru calificarea muncitorilor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2598. *Vorbi cu entuziasm de parada din Piața Roșie, de puternicul ei efect mobilizator asupra armatei.* BENIUC, M. C. I, 304. *Poezia „Noi vrem pămînt" a lui G. Coșbuc a avut un mare rol mobilizator în ajunul evenimentelor din 1907 și în timpul lor.* V. ROM. martie 1957, 8. ◇ (Substantivat) *Ziarul este un organizator și un mobilizator activ în lupta pentru pace.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2388. *În condițiile crîncenei terori a regimului burghezo-moșieresc, partidul nostru a fost tot timpul mobilizatorul, organizatorul și conducătorul luptei de eliberare a muncitorilor, țăranilor și intelectualilor.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 5, 41.

— Pl.: *mobilizatori, -oare.*

— **Mobiliza** + suf. *-tor.*

MOBILIZÁȚIE s. f. v. **mobilizațiune.**

MOBILIZAȚIÚNE s. f. (În dicționarele din trecut) Mobilizare. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM.

— Pl.: *mobilizațiuni.* — Și: **mobilizáție** (POLIZU), (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **mobilizățiúne** (PONTBRIANT, D.) s. f.
— Din fr. **mobilisation.**

MOBILIZĂȚIÚNE s. f. v. **mobilizațiune.**

MOC[1] interj. (Regional; repetat) Onomatopee care redă sunetul scos de broască (Scărișoara-Abrud). ALR SN III h 730/95.
Cf. m a c[1].

MOC[2] s. m. v. **moacă.**

MOC[3] s. n. v. **smoc.**

MÓCA s. f. invar. Cafea care provine din orașul arab Moka; p. e x t. cafea de calitate superioară; băutură caldă preparată din această cafea. *Fumînd din lungi ciubuce și sorbînd delicioasa moca, eu mă lăsasem la o lină reverie.* NEGRUZZI, S. I, 223.
Cf. fr. m o k a, germ. M o k k a.

MOCABELEGÍU s. m. (Turcism, rar) Persoană care îndeplinea funcția de șef al controlorilor de impozite. Cf. ZEITSCHRIFT, XVIII, 108. *Tot acolo se odihnesc mai mulți defterdari și mocabelegii (mai mare peste controlori).* REV. NOUĂ, III, 23.
— Pl.: *mocabelegii.*
Din tc. **mukabeleci.**

MOCADÍN s. n. (Prin Olt.) Brîu roșu. LEXIC. REG. 42.
— Pl.: *mocadine.*
— Etimologia necunoscută.

MOCÁN[1] s. m. **1.** Nume dat locuitorilor (români) din regiunile muntoase (în special ale Transilvaniei), m o c î r ț a n **(1)**; s p e c. cioban din regiunile muntoase (mai ales ale Transilvaniei), m î n z a r a r **(1)**. V. m u n t e a n[1]. Cf. ANON. CAR., BUDAI-DELEANU, LEX. *Mocanii străini din Țeară Ungurească și din Țeară Românească, cum și alți munteni ce vor ieși cu oile lor la iernatic aice în țeară, vor plăti goștină cîte 10 bani noi de oaie* (a. 1809). URICARIUL, VI, 467. *Sînt datori mocanii sudiți, adică cei ce nu sînt statornici aici în țară . . . a da oi dă beilic* (a. 1817). DOC. EC. 179, cf. LB. *Cumanii, sub nume de mocani catolici, și astăzi încă locuiesc în politia Neamțu.* ASACHI, S. L. II, 47, cf. NEGRUZZI, în PR. DRAM. 465. *Și din fundul celor munți Trec prin ape fără punți Albi mocani pe cai mărunți.* ALECSANDRI, POEZII, 589. *S-a tras cu bucatele încoace ca și moș Dediu din Vînători și alți mocani, din pricina papistășiei mai mult, pe cît știu eu.* CREANGĂ, A. 19. *La botez ciobanul dărui finului său o oaie fătătoare . . . Cînd fu să plece, mocanul zise: — Cumetre, tot n-ai tu unde ține oița; lasă-o în turmă la mine.* ISPIRESCU, L. 208. *Pentru tine, om de oraș . . . contactul și conversația c-un mocan zdravăn din liniștea munților este o adevărată transfuzie morală.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. *Pentru ocupațiunea lor, ca economi de vite, românii brăneni să numesc de obicei mocani.* MOLDOVAN, Ț. N. 229, cf. 241. *Brăneanul și astăzi este om blînd și pacinic, și astăzi se numește încă tot mocan.* TURCU, E. 34. *Într-un amurg, se auzi în stepă clinchetul tălăngilor, strigătul mocanilor care coborau cu oile la iernat în stufăraie.* DUNĂREANU, N. 76, cf. PÎRVESCU, C. 32. *Prin județul Tecuci, pe vremea treierului vin mocani, moldoveni de la munte, de prin județul Putna și Bacău, cu căruțele cu caii, spre a se tocmi la cei cu lipsa de cai.* PAMFILE, A. R. 201. *Prin județul Brăila, mocan e stăpînul de oi multe.* id. I. C. 30, cf. id. CER. 88, id. J. I, 19. *Păstorii ardeleni cunoscuți subt numele de mocani (cei din Săcele și împrejurimi), moroieni (din partea Branului și Țara Bîrsei), țuțuieni (din părțile Sibiiului) și frățuți (din Banat) își iernau turmele de oi în șesurile Munteniei sau pe colinele Olteniei.* DR. IV, 194. *Ortoman este epitetul ,,voinicului" din balade, care uneori este ,,mocan" sau păstor.* ib. V, 544. *Sovejenii sînt priviți și astăzi cu un oarecare exclusivism de vrănceni, fiind numiți ,,mocani".* DIACONU, VR. XLIII. *A fost cîndva o piatră care a crescut din pămînt . . . Odată purta primprejurul ei oile un fecior de mocan.* SADOVEANU, O. X, 442. *Mocanii veneau toamna la cîmpie să schimbe fructele lor pe porumb și grîu.* V. ROM. iunie 1955, 46, cf. PREDA, I. 105. *Unde trec turme de miei Și mocani bogați de vite, Cu chimirile ticsite.* ALECSANDRI, P. P. 257. *Locașul de iarnă al mucanului.* H III 144. *Poporul pe aici zice la ciobani și mocani.* ib. VI 125, cf. I 170, II 61, 299, III 144, 290, 488, IV 278, VII 372, XIII 67, 291, 348, 448, 449, XV 4, 279. *Nimenea nu-lŭ cunoștea, Tot de mocan Îl lua, Tot cioban Îl socotea.* TEODORESCU, P. P. 475. *Niște țigani ursari . . . se sfătuiră cum ar putea ei să înșele mocanul și să fură cîțiva miei.* ȘEZ. I, 281. *Buna vremea, măi mocane, Măi mocane, măi muntene.* ib. V, 93. *Vătafu Ion, Ca el nici un om, Fecior de mocan Și de mocîrțan, Adus din Ardeal.* MAT. FOLK. 3, cf. 152, 157, 177, PĂSCULESCU, L. P. 265, ALR I 1669, 1789, 1793, 1807, 1808. *Mocani zîcem la munteni.* ALR II 4851/876. *Mocani, oameni dă la munte, dă dîncolo, din Ardeal.* ib. 4851/899. *Bună ziua, mocane. — Mulțumim, ciobane.* ANT. LIT. POP. I, 252. ✧ (Regional) *Calea* (sau *drumul, cărarea) mocanului* = calea lactee. ALR I 1226/684, cf. FD II, 223. ✦ (Transilv.) Locuitor de la munte, care face și vinde articole de dogărie. Cf. ALR I 1667/251, 278, 283, 1836/251, 285, ALR II 4851/53, 141, 272, 284, 325.

2. Epitet depreciativ dat unui om cu apucături grosolane (v. b a d a r a u, n e c i o p l i t,

m o c î r ț a n **2)** sau unui om prost. Cf. CUV. D. BĂTR. I, 293, BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., DDRF, TDRG, BUL. FIL. V, 222, ZANNE, P. V, 428, ALR I 1 517/18. *Mocan, cîn îi unu prost.* ALR II 4851/228. *Mocan prost, mă mocanule.* ib. 4851/260, cf. 4851/2, 36, 76, 172, 235, 272, 365, 848. *Mocan acălu care nu grăie* [= grăiește]. ib. 4851/362. ◇ E x p r. (Argotic) **A rămîne mocan** = a rămîne cu gura căscată; a fi uimit. Cf. BUL. FIL. IV, 135. ◇ (Adjectival) *Copil mocan.* ALR I 1 518/9. *Mă, da mocan ej* [= ești], *mă.* ALR II 4851/812. **3.** (Regional; și adjectival) (Numele unei specii de bou) mic și îndesat. V. m o c ă n i ț ă **(2)**. (Roșia-Beiuș). ALR II 4851/310. *Zîcem cătă boi că-z mocani cari-z boi mici, d'eși.* ib. ✦ Cîine ciobănesc. Cf. H II 221, XIV 187. ✦ Cal mocănesc (com. MARIAN), cal de stînă (CHEST. V/76).

— Pl.: *mocani*. — Și: (regional) **mucán** s. m.

— **Moacă** + suf. *-an.*

MOCÁN² s. m. (Regional) Broscoi. ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *mocani.*

— **Moc¹** + suf. *-an.*

MOCÁNĂ s. f. (Prin Transilv.) Femeie simplă, necioplită; (regional) mocăniță **(1)**. *Crăciun gîndea cum pentru o mocană Stăpînul său ia pe toți zmeii în goană.* BUDAI-DELEANU, T. V. 94, cf. 160, com. din FRATA-CLUJ.

— Pl.: *mocane.*

— De la **mocan¹**.

MOCÁNCĂ s. f. **1.** Femeie originară dintr-o regiune de munte (în special din Transilvania), (regional) m o c ă n i ț ă **(1)**, m u n t e a n c ă **(1)**; soție sau fiică de mocan¹ **(1)**. *În Dobrogea sînt mocance destule.* MARIAN, NA. 407. *Portul mocancelor se remarcă prin simplitatea lui.* GR. S. VI, 69. *Întind mîinile spre cănile pe care le aduce pe o tavă mare de lemn mocanca, nevasta cîrciumarului.* STANCU, D. 133.

2. (Regional) Mocănească. V. m o c ă n e s c **(2)**. *În toiul sîrbei, chindiei, mocancei, cînd tinerii cu mîndruțele, mînă în mînă, jucau de rupeau pămîntul, Șerban . . . începea să le strige.* ȘEZ. XII, 31, cf. PAMFILE, J. I, 127.

3. (Argotic; ieșit din uz) Bancnotă de 500 de lei, cu circulație pe teritoriul țării noastre în prima jumătate a secolului al XX-lea (care avea pe una dintre fețe chipul unei țărănci); (argotic) țărancă, țărăncuță, mocăncuță **(3)**. Cf. GR. S. VII, 120, ALR II 4 277/605.

— Pl.: *mocance.*

— **Mocan¹** + suf. *-că.*

MOCĂÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. și r e f l. A lucra încet, fără spor; a (se) moșmondi **(1)**, a (se) mocoși. Cf. PONTBRIANT, D., ȘĂINEANU, D. U. *La o păreche de papuci mocăiești o săptămînă întreagă.* ap. TDRG. ✦ A pierde vremea cu nimicuri; a tîndăli, (regional) a mușlui; **(2)**. GR. S. VI, 240, cf. ALR SN III h 777. ✦ (Regional; în forma *mogăi)* A umbla încet (Sălcioara-Găiești). COMAN, GL.

2. I n t r a n z. (Olt.) A da din cap (în semn de aprobare sau de dezaprobare). Cf. VÎRCOL, V. 96, PAȘCA, GL. *Mocăne din cap așa că i-a plăcut lucru.* ALR II 3 257/812, cf. 4 421/848, ALR II/I h 3.

3. I n t r a n z. (Regional) A moțăi, a dormita. Cf. ȘĂINEANU, D. U., H XVII 177. *Nu tot mocăi, mai bine culcă-te.* VICIU, GL., cf. ALR II/I h 104.

4. I n t r a n z. (Regional, despre foc) A arde înfundat; a mocni **(1)** (Vîlcele-Turda). MAT. DIALECT. I, 80.

— Prez. ind.: *mocăiesc* și *mócăi.* — Și: (regional) **mocăní, mogăí** vb. IV.

— Etimologia necunoscută. Cf. m o a c ă.

MOCĂIÁLĂ s. f. (Rar) Mocăire. Cf. COSTINESCU.

— Pl.: *mocăieli.*

— **Mocăi** + suf. *-eală.*

MOCĂÍRE s. f. (Rar) Faptul de a (s e) m o c ă i; (rar) mocăială, mocăitură. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM.

— Pl.: *mocăiri.*

— V. **mocăi.**

MOCĂÍT, -Ă adj. **1.** (Adesea substantivat) (Persoană) care lucrează încet, fără spor, care umblă încet, m o c o ș i t; (persoană) care pierde vremea cu nimicuri. Cf. PONTBRIANT, D. *Da mocăit mai ești!* SĂGHINESCU, V. *Nu fi mocăit, umblă repede, că sîntem grăbiți!* BRĂTESCU-VOINEȘTI, P. 58. *N-ari spor la triabî, îi mocăit.* ALR I 1 323/590, cf. ALR SN III h 777.

2. (Prin nord-estul Olt.) Trist. CIAUȘANU, GL.

— Pl.: *mocăiți, -te.*

— V. **mocăi.**

MOCĂITÓR s. m. (Neobișnuit) Om încet la treabă; om care pierde vremea cu nimicuri. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *mocăitori.*

— **Mocăi** + suf. *-tor.*

MOCĂITÚRĂ s. f. (Rar) Mocăire. Cf. LM.

— **Mocăi** + suf. *-tură.*

MOCĂNÁȘ s. m. **1.** Diminutiv (hipocoristic) al lui m o c a n¹ **(1)**. *Alelei! Mocănaș dragă, De mine dorul se leagă . . . Dă-mi pe roibul drăguleț, Că să cerc de-i șoimuleț.* ALECSANDRI, P. P. 87. *Mocanașul s-a înduplicat, Murgu din mînă și-a dat.* ȘEZ. V, 93. *Cine-i biciuia? D-un mic mocănaș Cu glugă-ntre spete.* MAT. FOLK. 4, cf. 154.

2. (La pl. art.; prin sudul Mold.; de obicei construit cu verbele „a umbla“ și „a merge“) Pantomimă populară jucată de Crăciun de persoane îmbrăcate mocănește. Com. IORDAN.
3. (Art.; regional) Numele unui dans popular. Cf. DER. II XII 8, 44.
4. (Iht.; regional) Guvid *(Gobius)* (Frăsinet-Oltenița). BĂCESCU, P. 112.
— Pl.: *mocănași*.
— **Mocan**¹ + suf. *-aș*.

MOCĂNCÚȚĂ s. f. Diminutiv (hipocoristic) al lui m o c a n c a.
1. Cf. m o c a n c a **(1)**. *El că mi-a plecat, Ivan Iorgovan, Fecior de mocan Și de mocăncuță.* MAT. FOLK. 34. ◇ *Hora mocăncuțelor* = numele unui dans popular. ALR II 4 336/886.
2. (Mai ales art.) Numele unui dans popular. Cf. BARONZI, L. 91, JIPESCU, O. 51, SEVASTOS, N. 282, DDRF, BARCIANU. *Și iată țiganul o schimbă într-o mocăncuță cu melodie vioaie.* PÎRVESCU, C. 42. *La altă casă joc fetele și cu ardelenii mocăncuța.* I. CR. II, 15, cf. PAMFILE, CR. 192, VARONE, D. 116. *Danțuri sînt: hora, . . . mocăncuță, dura.* H. III 154, cf. I 190, II 263, 276, IV 90, 120, VII 32, 393, XII 242, XIV 347, ALR I 1 477/690.
3. (Argotic; ieșit din uz) Mocancă **(3)**. Cf. GR. S. VII, 120.
— Pl.: *mocăncuțe*.
— **Mocancă** + suf. *-uță*.

MOCĂNÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. **1.** Adj. De mocan¹ **(1)**, al mocanului¹, privitor la mocani¹, specific mocanilor¹; (regional) mocănit. *Luară pe Staico și cu ai lui băgați în fieară și în cătuși și-i puseră într-un car mocănesc.* IST. Ț. R. 41, cf. MAG. IST. V, 121. *Nimerit-au, poposit-au Și de noapte tăbărît-au Zece care mocănești Cu boi albi fălcienești.* ALECSANDRI, P. II, 104. *El nu ajunse încă să-și deie seamă, că era-n opinci și cu căciulă mocănească-n cap.* SLAVICI, N. II, 256, cf. 328. *În urmă-le venea un chervan mare mocănesc plin pînă în coviltir de sipeturi.* ODOBESCU, S. I, 95. *Am ales un tip, carul mocănesc, în care se pot găsi toate părțile trebuincioase unei terminologii mai complecte.* DAMÉ, T. 7. *Sima se culca totdeauna în căruță, acoperindu-se cu zeghea lui mocănească.* SANDU-ALDEA, U. P. 25. *Patru cară mocănești, patru chervane . . . poposiseră colbăite și obosite, parcă, de drum lung, pe paveaua de lespezi late a mănăstirii.* HOGAȘ, DR. II, 39. *Tînăra femeie fu urcată într-un car mocănesc.* C. GANE, TR. V. 191. *Căciulă mocănească.* GR. S. V, 122. *Un miros ce avea multă tărie din țuică, ceva amestecătură cu alte mirosuri, de mere, de prune, de căruță mocănească sau desagi.* PREDA, I. 77. *Zestre mîndră-i încărca Și-nainte-o trimetea Cu car mare, mocănesc, Pe drumul împărătesc.* TEODORESCU, P. P. 580. *Și a încărcat 12 care mocănești.* POP., ap. GCR II, 333, cf. SEZ. VI, 165. *Un car mare mocănesc, Nalt în drig, mărunt în roate Cu doi boi moldovenești.* MAT. FOLK. 121. *Dă-mi și un cojoc mocănesc Să-ți dau un balton turcesc.* ib. 162. *Umplură și 19 care mocănești.* PĂSCULESCU, L. P. 29. *Port mocănesc cu fote.* ALR II 3 322/531. *Boala vine cu olacul și se duce cu carul mocănesc* (= boala vine foarte ușor și pleacă foarte greu). Cf. ZANNE, P. II, 492. ◇ *Cal mocănesc* = cal scund de munte, cu coamă stufoasă și aspră. Cf. H I 34, IV 84, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. *Coamă mocănească* = coamă groasă, cu firul aspru, specifică mai ales cailor de munte. Cf. DR. V, 293. *Oaie mocănească* (și substantivat, f.) = varietate de oaie țurcană. Cf. ENC. AGR., H I 34, CHEST. V 67/45. *Porumb* (sau *păpușoi) mocănesc* = varietate de porumb cu bobul mare. ȘĂINEANU, D. U., cf. PAMFILE, A. R. 68. (Regional) *Mere mocănești* = varietate de mere nedefinită mai îndeaproape. BULET. GRĂD. BOT. I, nr. 3, 76. (Regional) *Buz mocănesc* = bucată de mămăligă umplută cu brînză și prăjită pe jeratic. ALR I 1 814/675. (Regional) *Mlog mocănesc* sau *ploaie mocănească* = timp ploios. ib. 1228/684. *Trîntă mocănească* = luptă corp la corp, la care partenerii se apucă de mîini, apropiindu-și picioarele, dreptul de dreptul sau stîngul de stîngul. Cf. PAMFILE, J. III, 43.
2. S. f. (De obicei art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans; mocancă **(2)**. *Îmi vine să pisez o mocănească să se cutremure pămîntul.* PR. DRAM. 355. *Nici un flăcău nu-l întrece la jocul sîrbesc de brîu . . ., la mocănească.* C. STAMATI, P. 319. *El norii frămîntă jucînd mocăneasca.* EMINESCU, O. IV, 198. *Toți nuntașii se prind la joc, ce durează pîn-aproape de către seară, cam cu următoarele jocuri: . . . Mocăncuța, mocăneasca.* SEVASTOS, N. 282. *Mocăneasca o jucau flăcăii aruncînd peste ciomag picioarele în opinci.* PÎRVESCU, C. 23. *Jocurile din Țepu sînt: . . . mocanca (mocăneasca), mușamaua.* PAMFILE, J. I, 17. *Mocăneasca în doi.* VARONE, D. 116. *Mocăneasca (danț) împrejur cu bătăi: iacă una, iacă două.* H X 378, cf. 455, XI 234, MAT. FOLK. 1 256. *Bună ziua, mocane. — Mulțumim, ciobane. Ia să-m cînți cîntecu, Să-m sune opinca, Să-ți dau galbenu. (Se zice o mocănească).* ANT. LIT. POP. I, 252, cf. ALR I 1 477/684.
3. S. f. (art.) (Prin sudul Mold.) Un anumit fel de cusătură cu motive naționale. *Erau mai multe feluri de „cusături cu răuri“: „drîmbescu, leșăscu . . . mocăniasca, șărpili“.* DIACONU, VR. LVIII.
— Pl.: *mocănești*.
— **Mocan**¹ + suf. *-esc*.

MOCĂNÉȘTE adv. Ca mocanii¹ **(1)**, în felul mocanilor¹. Cf. PONTBRIANT, D. *Se îndreptă mocănește spre ușa tindei.* CAMIL PETRESCU, O. II, 102. *Ilinca Fustan chiuia mocănește în*

difuzor. STANCU, R. A. II, 233. *Ieşi un pas înainte, izbi cîrja-n pămînt, se rezemă în ea mocăneşte şi-şi plecă faţa.* V. ROM. mai 1958, 66.
— **Mocan**^{1} + suf. *-eşte.*

MOCĂNÉTE s. m. (Regional, peiorativ) Mocan^{1} **(2).** Cf. I. CR. II, 307, BL II, 248.
— Pl.: *mocăneţi.*
— **Mocan**^{1} + suf. *-ete.*

MOCĂNÍ^{1} vb. IV. T r a n z. f a c t. (Neobişnuit) A face să devină mocan^{1} **(1),** să-şi însuşească ocupaţiile, obiceiurile etc. mocanilor^{1}. *Dar cu toate că mocanii au reuşit „să mocănească" pe cojani, şi ei sfîrşiră prin a se face agricultori.* GR. S. VI 42.
— Prez. ind.: *mocănesc.*
— V. **mocan**^{1}.

MOCĂNÍ^{2} vb. IV v. **mocăi.**

MOCĂNÍ^{3} vb. IV v. **mocni.**

MOCĂNÍE s. f. (Regional) **1.** Îndeletnicirea de mocan^{1} **(1);** creşterea vitelor. V. p ă s t o r i e, p ă s t o r i t. Cf. LM, com. din HUMULEŞTI-TÎRGU NEAMŢ.
2. Mocanime **(1)** (Covasna). ALR II 4851/192. *Mocănie, mai mulţi mocani la un loc.* ib.
— **Mocan**^{1} + suf. *-ie.*

MOCĂNÍME s. f. **1.** (Cu sens colectiv) Mulţime de mocani^{1} **(1),** totalitatea mocanilor^{1}; (regional) mocănie **(2).** Cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W. *Era un dobrogean din mocănimea demult coborîtă la limanul mării.* SADOVEANU, O. L. 15.
2. Aşezare de mocani^{1} **(1),** regiune locuită de mocani^{1}. Com. din ZLATNA-ALBA IULIA.
— **Mocan**^{1} + suf. *-ime.*

MOCĂNÍT, -Ă adj. (Regional) Mocanesc **(1).** *Cară de cele mocănite, De buni meşteri alcătuite: Cu butucii de scai, Cu spiţele de putregai.* MARIAN, S. R. I, 35, cf. GCR II, 336.
— Pl.: *mocăniţi, -te.*
— De la **mocan**^{1}.

MOCĂNÍŢĂ s. f. **1.** (Regional) Mocancă **(1);** epitet dat unei femei simple, necioplite, (regional) m o c a n ă. Com. din FRATA-CLUJ.
2. (Prin Transilv.) Numele unei rase de vaci. *Mocăniţele răşinărenilor, prin corcire cu rase mai perfecte, au degenerat în parte, pentru că încrucişarea urmată pe nimerite le-a făcut să-şi piardă din vitalitatea şi energia lor caracteristică.* PĂCALĂ, M. R. 290.
3. Tren cu linie îngustă, care circulă în regiunile de munte. Cf. BOGZA, T. 16.
— Pl.: *mocăniţe.*
— **Mocan**^{1} + suf. *-iţă.*

MOCĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Grosolan, bădăran, necioplit; prost. Cf. DDRF, ALR II 4851/848.
— Pl.: *mocănoşi, -oase.*
— **Mocan**^{1} + suf. *-os.*

MOCĂRŢĂN s. m. v. **mocîrţan.**

MOCĂRŢEÁN s. m. v. **mocîrţan.**

MÓCĂŞ subst. (Maghiarism, prin Maram.) Numele a două animale: **a)** veveriţă *(Sciurus vulgaris).* Cf. DR. IV, 1086; **b)** nevăstuică *(Mustela nivalis).* Cf. T. PAPAHAGI, M. 226, BL II, 44. *Mocăş înseamnă mai curînd „veveriţă" decît „nevăstuică", căci „veveriţă" înseamnă şi ung. mókus, din care derivă.* DR. IV, 1086.
— Pl.: ?
— Din magh. **mókus.**

MOCENÍC, -Ă s. m. şi f. v. **mucenic**^{2}.

MÓCERĂ s. f. (Prin Transilv. şi Maram.) **1.** Mocirlă **(1).** *Acolo uńe e mocîră şi iasă apă şi să fa* [= face] *iarbă.* T. PAPAHAGI, M. 226. *Săraca mîndruca mea În 9 marţi sara-o-mblat... Şi boacterii o-ntîlnit Şi pe mocîră o fugit.* LIUBA-IANA, C. P. 72, cf. CHEST. IV 63/350, ALR II 5059/346.
2. Teren mlăştinos acoperit cu stuf (ALR II 6285/346, 353, 362), cu rogoz (ALR I 1913/361), cu trestie (GLOSAR REG.). ✦ Loc şes acoperit cu tufişuri. CANDREA, T. O. 51.
— Pl.: ? — Şi: **mócîră** (accentuat şi *mocîră* ALR I 1913/361, ALR II 6285/346, 353, GLOSAR REG.) s. f.
— Din magh. **mocsár.**

MOCÉRIŢĂ s. f. (Învechit şi regional) Mocirlă **(1).** *Întinde mîna ta ... pre iazurile lor şi pre mocioriţile lor.* BIBLIA (1688), 43^{2}/49. *Întinde cu mîna ta toiagul pre rîuri şi pre iazuri şi pre moceriţe.* ib. 44^{1}/26, cf. PASCU, S. 266, CADE.
— Pl.: *moceriţe* şi *moceriţi.* — Şi: (învechit) **mocioríţă,** (regional) **mocioríţă** (CHEST. IV 63/178 a) s. f.
— Cf. bg. м о ч у р.

MOCÉRLĂ s. f. v. **mocirlă.**

MOCHÉTĂ s. f. Ţesătură pluşată, cu bătătura de in sau de cînepă şi cu urzeală de lînă, folosită pentru tapisat mobila şi pentru covoare; bucată din acest fel de ţesătură, care acoperă (de obicei) toată suprafaţa podelei. Cf. DM, LTR^{2}.
— Pl.: *mochete.*
— Din fr. **moquette.**

MÓCHIU s. m. v. **moacă.**

MOCI[1] interj. (Prin Transilv.; de obicei repetat) Strigăt cu care se cheamă calul sau măgarul. ALR II 5525/235, A II 12.
– Și: **moaci** interj. ALR II 5525/235.
– Onomatopee.

MOCÎ[2] vb. IV. T r a n z. (Regional) A spăla de mîntuială; a spăla cu apă murdară (Mățău-Cîmpulung). COMAN, GL.
— Prez. ind.: *mocesc*.
Din bg. **моча** „a uda, a muia".

MOCÎ[3] vb. IV v. **meci**[4].

MOCICOLÍ vb. IV. **1.** T r a n z. și r e f l. (Transilv.) A (se) murdări **(1)**. Cf. BÎRLEA, C. P. 67, COMAN, GL. *Băieți, nu vă băgați pe su pat, că vă mocicoliți.* ALR II 3209/228. *S-a moșcolit cu funingine.* ib. 3517/279, cf. 3363/279, 3477/53, 3515/64. *Ți-ai mocicoluit hainele.* MAT. DIALECT. I, 182. *Te-ai mocicoluit pe mînuri.* ib. ✦ T r a n z. (Regional; complementul indică recipiente, vase de bucătărie etc.) A spurca (Vînători-Sighișoara). ALR II 3396/157. [Cofa] *o moĉcolit-o, o spurcat-o.* ib. ✦ T r a n z. F i g. A batjocori, a insulta; a bîrfi pe cineva. Cf. VAIDA, LEXIC REG. 20.
2. T r a n z. (Prin nord-estul Munt.; în forma *moscoli)* A mozoli, a roade cu dinții sau cu gingiile. ARHIVA, XXIII, 40.
3. R e f l. (Prin Transilv.) A se zbengui, a se hîrjoni, a se vînzoli; a nu avea astîmpăr. *Nu te moșcoli cu toți cîinii pe lîngă toate gardurile.* BENIUC, V. CUC. 44, cf. COMAN, GL.
— Pronunțat: *moci-co-*. — Prez. ind.: *mocicolesc*. Și: **mocicolui**, **mocioli** (COMAN, GL.), **moșcoli**, **moscoli** vb. IV.
Din magh. **mocskol**.

MOCICOLUÍ vb. IV v. **mocicoli**.

MÓCICOȘ, -Ă adj. (Transilv.) Murdar **(1)**. Cf. CABA, SĂL. *Pe sac ... am pus un ŝer greu ori um* [= un] *bolovan (să nu ŝie moĉcoș) ca t'asc.* ALRT II 100. *Spală-te pe mîini, nu veni mucicoș la masă.* CV 1950, nr. 4, 33. *I mocicoș, i hîd.* ALR I 639/223. *I buburos, i murdar, mocicoș.* ib. 639/578. *Haină neagră, mocicoșă.* ALR II 3263/157. *Ești mocicoș pe cap.* ib. 3391/574. *I-s mocicoși copiii.* MAT. DIALECT. I, 80. *Ești mocicoș pe mînuri.* ib. 182. *Dă-mi cămașa să ți-o spăl că-i mocicoșă.* ib. 182.
— Pronunțat: *moci-coș*. — Pl.: *mocicoși, -e*.
– Și: **móscoș, -ă** (ALR I 640/573), **múcicoș, -ă**, **mắcicoș, -ă** (ib. 639/98) adj.
Din magh. **mocskos**.

MOCICOȘÁG s. n. (Maghiarism, prin Transilv.) Murdărie **(1)**; lucru murdar. *Așa copil neastîmpărat n-am mai văzut! Se bagă prin tate mocicoșagurile.* MAT. DIALECT. I, 80. *Nu mai aruncați în ogradă tot felul de mocicoșaguri.* ib. 182. ✦ Dezordine, harababură. *Cine-a făcut atîta mocicoșag în casă?* MAT. DIALECT. I, 182, cf. com. din VIIȘOARA-CÎMPIA TURZII.
— Pronunțat: *moci-co-*. — Pl.: *mocicoșaguri*.
— Din magh. **mocskosság**.

MOCICOȘÉȘTE adv. (Învechit, rar) În chip murdar. KLEIN, D. 147.
— Pronunțat: *moci-co-*.
— **Mocicoș** + suf. *-ește*.

MOCICOȘÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) murdări (Vîlcele-Turda). MAT. DIALECT. I, 80. *M-am mocicoșit pe mînuri și pe chemeșă cînd am făcut cuptoriu.* ib.
— Pronunțat: *moci-co-*. — Prez. ind.: *mocicoșesc*.
— V. **mocicoș**.

MOCINÍC, -Ă s. m. și f. v. **mucenic**[2].

MOCIOÁCĂ s. f. v. **măciucă**.

MOCIOÁRCĂ s. f. (Regional) Mocirlă **(1)**. GLOSAR REG.
— Pl.: *mocioarce*.
Cf. m o c e r a, m o c i r l ă.

MOCIÓC[1] s. m. v. **mîțoc**.

MOCIÓC[2] s. n. v. **moțoc**.

MOCIOFĂLÍ vb. IV v. **motofoli**.

MOCIOFĂLÍT, -Ă adj. v. **motofolit**.

MOCIOFOLÍ vb. IV v. **motofoli**.

MOCIÓI adj. (Regional) Ud leoarcă (Sînnicolau Român-Oradea). ALR SN III h 844/316. *Tătu-s mocioi dă apă.* ib.
De la **moci**[2].

MOCIOLẮU subst. (Prin nordul Transilv.) Pensulă, pămătuf. CV 1951, nr. 3—4, 46.
Etimologia necunoscută. Cf. m o c i[2].

MICIOLÍ vb. IV v. **mocicoli**.

MOCIORÍȚĂ s. f. v. **mocerița**.

MOCIORÎ́ȚĂ s. f. v. **mocerița**.

MOCIÓRLĂ s. f. v. **mocirlă**.

MOCIORLÍ vb. IV v. **mocirli**.

MÓCIRĂ s. f. v. **mocera**.

MOCIRLÁ vb. I v. **mocirli**.

MOCIRLÁRE s. f. v. **mocirlire.**

MOCÍRLĂ s. f. **1.** Apă stătătoare (de mică întindere) provenită din ploi, revărsări etc. și plină de mîl, de noroi, s m î r c; loc mlăștinos, noroios: noroi, mîl (**1**), (regional) moceră (**1**), mocioarcă, (învechit) moceriță. *Cîinele s-au întorsu la borîtura sa și porcul spălat la mocirla sa.* N. TEST. (1648), 188v/33, cf. ANON. CAR. *Ibraim Pașa se îndeletnicește să sece mocirlele și bălțile ce să află în preajma Alecsandretei.* CR (1833), 241[1]/4. *Cîtă osebire este între munții cei rîzători ai noștri . . . și între mocirlele bălților Dunării și ale lacurilor sărate ale Mării Negre.* BOLLIAC, O. 247. *Mistreți . . . dau năvală . . . prin mocirlă.* ODOBESCU, S. III, 110. *Viața, mizeriile de afară îl năvăleau ca niște valuri de mocirlă.* VLAHUȚĂ, D. 243. *Turcimea . . . cade-n mocirlă.* COȘBUC, P. I, 205. *Puținele rîuri care se coboară din munți nu mai pot ieși afară și sfîrșesc, ca și alte rîuri ale pustiei, în niște lacuri sau mocirle cu apă sărată.* MEHEDINȚI, P. 149. *Mocirlele se seacă și se ridică agricultura.* MOLIN, R. B. 421. *Porcii . . . căzură toți în mocirla răcoroasă.* GALACTION, O. 296. *Cînd am ajuns în mocirlă, obuzele lor, pornite o dată cu noi, au lovit numai dîmbul dinainte.* CAMIL PETRESCU, U. N. 362. *Un miros cumplit ca de mocirlă răscolită ne izbește.* SADOVEANU, O. II, 490. *Chemă rațele, care-i răspunseră din mocirlă.* id. P. M. 42. *Cînd plouă, înoți în mocirle pînă la gît; cînd nu plouă, mesteci și înghiți praf.* C. PETRESCU, A. R. 39. *Sub pod, apa coclită, năpădită de buruieni, părea o mocirlă.* V. ROM. aprilie 1955, 130. *Țiganul fără nici o pedecă a ajuns la rît și țîp cu popa în baltă, unde fu mocirla mai afundă.* CĂTANĂ, P. B. II, 98. *Se tăvălește într-o mocirlă ca bivolii.* RETEGANUL, P. III, 39. *Vin de mă scoate pă mine Din astă cirlă, Cirlă mocirlă.* ȘEZ. VIII, 170, cf. MAT. FOLK. 64, com. MARIAN, L. CR. II, 276, PAMFILE, B. 12, CIAUȘANU, GL., CHEST. IV 63/62, 772, ALR I 398/109, 118, ALR II 5 059/531, 762, 5 686/2, 728. *Am o claie: Sub o claie, o poieniță; Sub o poieniță, două arături; Sub două arături, o mocirlă* (Capul). GOROVEI, C. 40. ✧ F i g. *Furnică mulțimea în colbul de pe uliți Și ochii ei ce poartă mocirle de păcate Aruncă răutate.* PETICĂ, O. 81. ✦ F i g. Decădere morală, c o r u p ț i e; mediu decăzut din punct de vedere moral. V. c l o a c ă. *Rușine! Rușine! Nu mai există oameni! Lumea s-a prefăcut într-o mocirlă.* DELAVRANCEA, T. 42. *Mă gîndesc în ce mocirlă te poate băga o femeie.* CAMIL PETRESCU, U. N. 235, cf. id. T. II, 243. *De-ar fi mocirlă-n jurul tău cît hăul Tu vei rămîne nufărul de nea.* BENIUC, C. P. 50. ✦ (Rar) Om decăzut din punct de vedere moral. *Copilul cel de altădată . . . E azi mocirla noroioasă Cu adîncime-ntunecoasă.* MACEDONSKI, O. I, 38.

2. Pastă subțire obținută din apă, din pămînt galben și din băligar, cu care se înmoaie rădăcinile plantelor înainte de plantare. MDT, cf. LTR[2]. ✦ (Regional) Muruială (care servește la construirea pereților caselor țărănești) (Filiași-Craiova). CHEST. II 86/31.

3. (Prin Mold.) Negură, pîclă. Cf. PAMFILE, VĂZD. 64, I. CR. I, 60, COMAN, GL. ✦ Bură, burniță. *E mocirlă (burează de ploaie).* PAMFILE, J. II, 155.

— Pl.: *mocirle.* — Și: (învechit) **mocérlă** (ANON. CAR.), (regional) **mociórlă** (H XI 505), **morcilă** (H XVIII 137), **mohîrlă** (CHEST. IV 63/106), **círlă** s. f.

— Din slav., cf. bg. м о ч и л о, rom. m o c e r ă, m o c e r i ț ă.

MOCIRLÍ vb. IV. **1.** T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) murdări, a (se) umple de noroi (intrînd în mocirlă **1**). Cf. LB. [Porcul] *se mocirlește.* ALR II 5 686/836. *Nu te mai juca în băltoaca aia, că tot te mocirlești.* MAT. DIALECT. I, 262, cf. 81. ✦ T r a n z. (În forma *mociorli*) A îmbicsi (o rufă) la spălat. Com. din SOMEȘ GURUSLĂU-ZĂLAU. ✦ T r a n z. F i g. A pîngări, a dezonora. Cf. PONTBRIANT, D., LM.

2. I n t r a n z. i m p e r s. (Prin estul Mold.) A ploua mărunt (și amestecat cu zăpadă). Cf. ALR I 1 228/510. *Moșirliazî di pluaii.* ALR SN III h 790/514.

3. T r a n z. (Prin nord-estul Olt.; complementul indica mîncarea) A fierbe prea mult, a terciui. Cf. CIAUȘANU, GL.

— Prez. ind.: *mocirlesc.* — Și: **mocirlá** vb. I, **mociorlí, morcilí** (ALR II 5 686/833, L. ROM. 1960, nr. 2, 29), **morciolí** (CONV. LIT. XLIV, 1 004), **morcelí** (VICIU, GL., CV 1950, nr. 5, 31, ALR II 3 209/76, 3 363/76, 3 517/76, 5 686/705) vb. IV.

— V. **mocirlă.**

MOCIRLÍRE s. f. **1.** (Regional) Acțiunea de a (s e) m o c i r l i. Cf. PONTBRIANT, D.

2. Muierea rădăcinii plantelor în mocirlă (**2**), înainte de a le planta. Cf. LTR.

— Pl.: *mocirliri.* — Și: **mocirláre** s. f. LM.

— V. **mocirli.**

MOCIRLÍT, -Ă adj. (Regional) **1.** (Despre terenuri) Plin de mocirle (**1**), cu mocirlă. *Prin fața lui treceau căruțele cu semințe, greoaie, bălăcind în șleaul mocirlit.* V. ROM. august 1954, 117.

2. (Despre ființe sau obiecte) Plin de noroi, murdar de noroi; noroit. *Ajunse acasă, colea pe vremea cinii, hop în veatra focului, mocirlit cum era.* RETEGANUL, P. III, 39.

— Pl.: *mocirliți, -te.* — Și: **morcelít, -ă** adj. ALR I 639/56, 79, ALR II 3 390/47, 3 391/27, 76.

— V. **mocirli.**

MOCIRLÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care este plin de mocirle **(1)**, de noroi, de mîl; noroios, mîlos, (regional) mociros; mlăștinos. Cf. LB. *Pămîntul este băltos, mocirlos.* I. IONESCU, P. 48. *Pîrîul Schitul cu maluri rîpoase și cu fund mocirlos.* ODOBESCU, S. III, 581. *O grotă fără stînci și mocirloasă.* CAMIL PETRESCU, V. 53. *Căluții se încordară și izbutiră să tragă din clisa mocirloasă căruța.* SADOVEANU, Z. C. 190. *Copacii dezgoliți, aleele întroienite de foi uscate, pămîntul mocirlos în care crucile se aplecau pe-o coastă.* BART, E. 258. *Pe marginile mocirloase călcau adîncindu-se și lăsîndu-se leneș să le îmbuce coca pămîntului neagră, cirezile de bivoli.* ARGHEZI, P. I, 159. *Un loc împădurit și mocirlos, primăvara și toamna raiul brîndușelor și . . . al ghioceilor.* BENIUC, M. C. I, 72, cf. ALR SN III h 845.

2. (Regional, în sintagma) *Vreme mocirloasă* = moină¹ **(1)** (Lipovăț-Vaslui). ALR I 1228/510.

— Pl.: *mocirloși, -oase.* — Și: (regional) **mogirlós, -oásă** (CHEST. II 73/281), **mohîrlós, -oásă** (ib. 73/400), **morcelós, -oásă** (H XII 226) adj.

— **Mocirlă** + suf. *-os.*

MOCIRLÚȚĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui m o c i r l ă **(1)**. *Hotarul moșiii să începe . . . drept în gura mocirluții și curmă pe coastă în gios* (a. 1630). STEFANELLI, D. C. 3.

— Pl.: *mocirluțe.*

— **Mocirlă** + suf. *-uță.*

MOCIRÓS, -OÁSĂ adj. (Prin Maram.) Mocirlos **(1)**. Cf. BÎRLEA, C. P. 72, T. PAPAHAGI, M. 226, CHEST. II 73/365.

— Pl.: *mociroși, -oase.*

— **Mocirlă** + suf. *-os.*

MOCIÚCĂ s. f. v. **măciucă.**

MOCÎRCĂ s. f. (Prin Mold.) Femeie butucănoasă (I. CR. VI, 218) sau fată neîndemînatică, mototoală (com. din PIATRA NEAMȚ).

— Pl.: ?

— Cf. m o c².

MOCÎRȚÁN s. m. **1.** Mocan¹ **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Primesc în dar . . . un ciurel de mere aduse de mocîrțani cu căruțele dinspre munte.* STANCU, D. 169. *Fecior de mocan Și de mocîrțan Adus din Ardeal.* MAT. FOLK. 3, cf. 152.

2. Epitet depreciativ pentru un om necioplit, cu apucături grosolane; bădăran, necioplit, mocofan **(1)**, mocan¹ **(2)**, (rar) mocîrță. Cf. POLIZU. *În fața atîtor lipiciuri și a drăgălașelor sale forme — ceea ce mocîrțanul nu mai văzuse de cînd îl făcuse mă-sa — Paris nu se mai putu opri de a striga.* ISPIRESCU, L. 9, cf. ALEXI, W., TDRG, ȘĂINEANU, D. U. *Jupîne, ai astîmpăr odată! că vezi bîta asta: acum o apucă dracii! — Ce spui, mă, mocîrțane?* GALACTION, O. 284, cf. DR. III, 448.

— Pl.: *mocîrțani.* — Și: (rar) **mocărțán** (DDRF), **mocărțeán** (CIHAC, II, 516), (regional) **moțîrcán** (I. CR. IV, 201, PĂSCULESCU, L. P. 181) s. m.

— Cf. m o c a n¹.

MOCÎRȚĂ s. f. (Rar) **1.** Mocîrțan **(2)**. Cf. ȘĂINEANU, D. U.

2. Epitet (glumeț) pentru o fetiță neglijentă. *Ești o mocîrță.* SĂGHINESCU, S. 60, cf. COMAN, GL.

— Pl.: *mocîrțe.*

Cf. m o a c ă, m o c î r ț a n.

MOCLÁN s. m. v. **moglan.**

MOCLÁNCĂ s. f. (Regional) Femeie greoaie. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: ?

— **Moclan** + suf. *-că.*

MOCLEÁC s. m., s. n. **1.** S. m. (Prin Bucov.) Om tăcut, ursuz, morocănos (com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI) sau prostănac (LEXIC REG. 105). V. m o c a n¹ **(2)**.

2. S. n. (Regional) Lampă cu lumină foarte slabă. Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. *Mocleac di opaiț.* ib.

— Pl.: **(1)** *mocleci,* **(2)** *mocleacuri.*

— Etimologia necunoscută.

MÓCLES interj. v. **mucles.**

MOCLÍC s. n. v. **moclică.**

MÓCLICĂ s. f. (Regional; urmat de determinări introduse prin prep. „de") Grămadă, mulțime. *St. Petru scutura moclicu de chei.* ap. T. PAPAHAGI, C. L. *Am scarmanat o moclică de lînă.* I. CR. V, 183, cf. VI, 218.

— Pl.: ? — Și: **moclíc** s. n.

— Etimologia necunoscută.

MOCLÍNĂ s. f. v. **mocrină.**

MÓCLIS interj. v. **mucles.**

MOCLÍT s. m. (Regional) Om grosolan, prost și obraznic (Mînăstireni-Botoșani). I. CR. III, 187.

— Pl.: *mocliți.*

— Etimologia necunoscută.

MOCNEÁLĂ s. f. Faptul de a m o c n i; stare a ceea ce mocnește; p. e x t. indispoziție, posomoreală. *Ea însă, deși înțelesese mocneala cizmarului, nu pomeni nici un cuvînt, de parcă nimic nu s-ar fi petrecut.* ARDELEANU, D. 93. *Îi simțeam supărarea din mocneala cu care pășea pe brazde.* VLASIU, A. P. 44. ✦ Lîncezeală;

toropeală. *Ana . . . tînjise în mocneala orașului de provincie.* C. PETRESCU, C. V. 12. *Zgudui mulțimea și ridică într-o serie de explozii, încă mai năprasnice, mocneala de pînă atunci.* CAMIL PETRESCU, P. V. 22. ✦ (Regional) Gust sau miros rău al alimentelor stătute, alterate. Cf. DL. ✦ (Regional) Epitet depreciativ pentru un om închis, posomorît. Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ✦ Epitet pentru o femeie leneșă (Fizeșu Gherlii-Gherla). COMAN, GL.

— Pl.: *mocneli.*

— **Mocni** + suf. *-eală.*

MOCNÍ vb. IV. **1.** Intranz. (Despre foc) A arde înăbușit, fără flacără ; a arde sub cenușă ; a fi pe punctul de a se stinge ; (regional) a mocăi (**4**). Cf. DDRF, TDRG. *Numa jarul mai mocnește Sub spuza ce se răcește.* DESLIU, M. 61. *Focul mocnea, nu se aprindea, fumega și ea se apleca tot mai tare, lipindu-se aproape cu pieptul de pămînt și sufla învinețindu-se.* V. ROM. iunie 1960, 36. *Focul parcă se potolise, căci rămase numai spuza. El însă nu era stîns, ci numai mocnea sub cenușă.* ȘEZ. V, 49. *Focu mognește, șade mort, nu arde.* ALR II/I h 282/228. [Focul] *mocăńe, nu arde.* ib. 282/362. ✧ (În contexte figurate) *Focul care mocnea de mult în Simion, îl făcu să izbucnească.* V. ROM. mai 1953, 118. *Timp de 17 luni, războiul civil a mocnit mereu sub cenușă.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 12/3. *În privirile lui Andrei mocnea ceva ciudat, o flăcăruie primejdioasă.* T. POPOVICI, S. 408. ✧ Fig. *Slăbise mai tare, tușea și mocnea ca un tăciune gata să se stingă.* REBREANU, I. 334.

2. Intranz. A fierbe încet, înăbușit, pe îndelete. *Aduc . . . mai multe rămurele de lemnul-domnului, îl pun într-o căldare mare, aduc apa și turnînd-o într-o oală o pun la foc ca să mocnească.* MARIAN, Î. 41, cf. GOROVEI, CR. 449, CANDREA, I. 229.

3. Intranz. (Regional) A se macera. *Cine voiește ca bețivii să nu mai beie holercă sau rachiu, adună cîte nouă floricele de alun de la nouă tufe, și după ce le adună, le pune în agheasmă ca să mocnească* (a. 1881). ap. HEM 945. *O seamă de români însă iau rădăcină de stirigoaie, o pisează bine cu muchia toporului, o amestecă cu slatină sau cu sare asemenea pisată, o pun într-o oală, și dimpreună cu aceasta o așază la un loc cald, bunăoară pe horn, unde o lasă apoi cam la 24 ore ca să mocnească.* MARIAN, INS. 482, cf. GOROVEI, CR. 449. *Mieii, umplîndu-se de chercheliți (căpușe sau păduchi), trebuie spălați cu apa în care a mocnit sterigoaie.* JUN. LIT. XII, 48, cf. 32. ✦ A sta închis, înfundat, fără aer. *După trei zile, varul se lasă din foc, se astupă gîrliciul cu lut și tot astfel se urmează și cu găurile de la groapă, lăsîndu-se astfel varul să mohnească o zi. După aceasta se dezvălește pentru a se răci și a se desface.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 227.

4. Refl. (Regional, despre alimente) A prinde miros ; a se strica, a se altera. *Ți-am spus să scoți carnea afară, la răcoare, că vezi, aici e cald și se mohnește !* BUGNARIU, N. 52/425.

5. Intranz. Fig. A-și trece vremea fără folos ; a lîncezi, a zăcea, a vegeta. *Brustur și Cociurlă? . . . Elei, frate ! . . . cum o să-mi dau fetele după niște boierinași de teară? . . . Ea, Brusturoaie . . . ea, Cociurloaie . . . mai bine decît or mocni ș-or îmbătrîni în casa părintească.* ALECSANDRI, T. 420. *Destul am mocnit la teară . . . Ian să mai fantacsesc și eu pin tîrg, ca altele . . . doar îs isprăvnicească.* id. ib. 484. *Din toate părțile mă dogorește a umed și a frig. Mocnesc în halat.* CARAGIALE, O. VII, 129. *Era un frig de cele care te pătrund la os și te fac să mocnești în casă, lîngă vatră.* ap. TDRG. *Oamenii mocnesc în șanțuri, cu spatele rezemat în pămînt și cu genunchii la gură.* C. PETRESCU, Î. II, 14.

6. Intranz. Fig. A sta în așteptare, ascuns, gata să izbucnească ; a sta tăcut și posomorît ; a nutri sentimente de ură, de revoltă etc. ; a fierbe. *Pînă a nu luci la soare, naționalitățile mocnesc veacuri, și odată resar cu toate armele lor.* RUSSO, S. 77. *Țiganul cînd i-e foame cîntă ; boierul se primblă cu mîinile dinapoi, iar țăranul nostru își arde luleaua și mocnește într-însul.* CREANGĂ, A. 54. *Bordeiele rari, lăsate mai în pămînt, tăcute în bătătura lor acoperită de dudău, aveau un aer de bătrînețe chinuită, parcă mocneau veacuri de suferinți sub strășinele de moloz și de hlujeni putreziți.* VLAHUȚĂ, N. 122. *Atunci au izbucnit, și la el și la mine, toate cîte mocneau în noi și nu ni le spuneam.* id., ap. CADE. *Mama Tinca tăcea, cătînd țintă-n ochii lui și mocnea.* CONTEMPORANUL, V_2, 143. *Stăpîna noastră e ciudată ! . . . De loc nu se disbrobodește, N-arată fața nimărui, Ea stă de-o parte și mocnește, Oricît o rogi, oricît îi spui !* I. NEGRUZZI, S. IV, 533. *Unii vorbeau, dar de alte nevoi; însă cei mai mulți mohneau în gînd, cu ochii în pămînt.* N. REV. R. II, nr. 20, 122 (supl.). *La treaba asta trebuie răbdare. Mulți ani un duh mocnește în tăcere: Cu vremea prinde leacul fin putere.* GORUN, F. 103. *A mocnit de necaz departe de tabăr-Ahile.* MURNU, I. 45. *Cei șapte de la Amara însă, strînși într-un colț, mocneau și numai arar își aruncau cîte-o vorbă.* REBREANU, R. I, 273. *Și iar . . . aceeași oră de dimineață . . . Pe toate mocnind același secret.* BACOVIA, O. 103. *În văzduh mocnea răsuflarea caldă a pămîntului reavăn și mireasmă de frunză tînără.* CAMIL PETRESCU, O. I, 111. *Pe undeva, în fundul sufletului sărăcit al acestui înrăit bătrîn funcționar mocnesc accente de revoltă, dar care ies la suprafață doar atunci cînd alcoolul suplinește lipsa de curaj.* CONTEMP. 1951, nr. 224, 2/6. *Filică rîdea sfidător . . . cu o poftă din care nu-i vedeai decît dușmănia ce mocnea în el.* MIHALE, O. 162. *Cine știe cîte mai mocnesc aici, se gîndi el. E mai bine să nu zgîndăr lucru-*

rile. V. ROM. ianuarie 1954, 99. *Mă tem însă ca pînă atunci Badea să nu-și piardă răbdarea. Mocnește furia în el ca într-un om turbat.* ib. august 1954, 147.

— Prez. ind.: *mocnesc.* — Și: (regional) **mocăní** (prez. ind. *mócăn)*, **mogní, mohní** vb. IV.

— Din v. sl. мокнѫти „a uda, a muia".

MOCNÍRE s. f. (Rar) Faptul de a m o c n i **(6).** Cf. DDRF. *S-au pregătit toate s-aștepte, într-o încordată mocnire, ținîndu-și răsuflul, adunîndu-și puterile.* C. PETRESCU, A. R. 5.

— Pl.: *mocniri.*

— V. **mocni.**

MOCNÍT, -Ă adj. **1.** (Despre foc) Care arde înăbușit, înfundat, fără flacără; care este pe punctul de a se stinge. Cf. ALEXI, W. *Pe vatră luptă-n umbră mocnit și vînăt focul.* IOSIF, PATR. 12, cf. ȘEZ. VIII, 159. [Focul] *îi mognit.* ALR II/I h 282/279. ◊ (În context figurat) *Fața îi era mai întunecată ca de obicei și în ochi avea o pîlpăire mocnită.* REBREANU, R. II, 55. ◊ (Adverbial) *Umple groapa cu jaratec și cu lemne putregăioase, ca să ardă focul mocnit.* CREANGĂ, P. 29. *Dă-i o pîrleală bună cu niște chibrituri de ieste, care ard mocnit.* id. A. 111. *Focul de tor arde mocnit.* STANCU, D. 19. (F i g.) *Patriotismul acestor mase nu s-a stins a doua zi după dictatul de la Viena, el continuă să ardă mocnit.* BENIUC, M. C. I, 60. ✦ (Adverbial, ca determinant al lui „fierbe") Înfundat, înăbușit; încet, pe îndelete. *Pe plită fierbeau, mocnit, două oale.* BRĂESCU, A. 78. *Uitînd ulcelele ce fierbeau mocnit, la vatră, se repezea arsă.* id. ib. 123. ✦ (Despre sunete, zgomote) Fără rezonanță, înăbușit, stins. (Adverbial) *Tractoarele băteau mocnit, ca minutarul unui uriaș ceasornic al pămîntului.* MIHALE, O. 318. ✦ (Neobișnuit, despre culori) Mohorît, închis. *Din mocnita culoare gîndăcie, Încet se lămurește icoana din ungher.* LESNEA, P. L. 30.

2. (Despre vreme, atmosferă) Înnorat, umed, mohorît; stătut, dospit, înăbușitor. *Numai scîrțîitul roților neunse turbură căldura mocnită.* REBREANU, N. 115. *Cînd e nour și burează zic vreme mohnită.* H X 534. ✦ (Despre ploaie) Încet, mărunt și potolit, dar persistent. *Ploaia mocnită pătrunsese prin girezi.* SADOVEANU, P. S. 11. *Luni porni o ploaie măruntă și mocnită de septemvrie.* id. M. C. 148. *După cinci zile de ploaie mocnită, un vînt cald mînă norii spre miazănoapte, dezvelind cerul adînc.* C. PETRESCU, Î. II, 69. ◊ (Adverbial) *Cînd am venit, ploua; încet, mocnit, fără capăt.* IORGA, ap. TDRG. *Afară ploua mocnit de patruzeci de ceasuri, dintr-un cer de plumb.* SADOVEANU, O. VI, 347.

3. (Regional, despre alimente) Cu gust rău; alterat, stricat. Cf. COMAN, GL., ALR II I h 20/272. ✦ (Despre apă) Sălciu; stătut, clocit. *Din băltoacă îi răspunse cu tonuri scurte de flaut broaștele. Era o apă mocnită, smîrcoasă.* CĂLINESCU, E. O. I, 120, cf. COM. MARIAN, ALR I 798/214, 218, 370, 571, ALR II 4 146/365.

4. F i g. (Despre oameni) Închis în sine; tăcut, posomorît, necomunicativ. Cf. DDRF. *Pe urmă cu groază pricepu în sfîrșit că tovarășul zilelor ei, mocnit și neguros tovarăș, care trecuse prin viață ca printr-o prelungă suferință, era cu sufletul gol și sterp.* SADOVEANU, M. 126, cf. com. MARIAN, ALR I 1 573/371, 394. ◊ (Rar, despre animale) [Cotoiul] *ca să arate că dezaprobă întru totul această alegere a stăpînilor, stătea toată ziua mocnit și mornăind, în ungherul cel mai întunecos de sub canapea.* C. PETRESCU, C. V. 84. ✦ (Despre sentimente, manifestări etc. ale oamenilor) Reținut, tăinuit vreme îndelungată (dar gata să izbucnească) *Deodată triste glasuri sporesc mocnita jale.* IOSIF, PATR. 72. *Băiatul crezu că mînia mocnită a tatălui se datorește pricinilor de totdeauna din familie.* VORNIC, P. 21. *A cunoscut nevoile și suferințele părintelui unei mărunte familii mic-burgheze, fără venituri lesnicioase, . . . dar aspirînd în taină, cu o îndîrjire mocnită și un fel de încăpățînat optimism, spre o îmbogățire utopică.* V. ROM. septembrie 1954, 137. ◊ (Adverbial) *Își închidea mocnit în piept veninul.* SADOVEANU, O. III, 27. *Vereștencele plîngeau mocnit.* CAMILAR, N. II, 348. *După aceea, săptămîni și luni întregi... au rămas adeseori să-și mistuie mocnit mînia năpastelor și a nedreptăților ce-i loveau.* GALAN, Z. R. 37. ✦ F i g. Fără viață, care lîncezește; inactiv; toropit. *Satul Humuleștii în care m-am trezit, nu-i un sat lăturalnic, mocnit și lipsit de priveliștea lumii ca alte sate.* CREANGĂ, A. 71.

5. F i g. Care (pare că) ascunde o amenințare; apăsător, trist, sumbru. *Adînc întuneric, tăcere mocnită.* C. STAMATI, P. 217. *Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de rîu Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu.* EMINESCU, O. I, 82. *Pe un pat de scînduri goale doarme tînăra nevastă În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastră.* id. ib. 84. *Mocnită se lăsase seara și Sandu de mult isprăvise lucrul.* ap. DDRF. *Astăzi ceața e rece și mocnită și nici o vedenie zveltă și fină nu-i întrerupe somnul lung și greu.* PETICĂ, O. 250.

— Pl.: *mocniți, -te.* — Și: (regional) **mogní̂t, -ă, mohní̂t, -ă** adj.

— V. **mocni.**

MOCNIȚĂ adv. (Regional, în e x p r.) **A tăcea mocniță** = a nu scoate nici un cuvînt, a nu sufla o vorbă, a tăcea ca peștele, a tăcea mîlc, chitic (Vlăsinești-Botoșani). Cf. FURTUNĂ, C. 55. *Suie-te colo, în pod, și vîră-te în polobocul cela cu buci! Haide iute, să nu te zărească! Și să taci — mocniță!* id. ib.

— Accentul necunoscut.

— Etimologia necunoscută. Cf. m o c n i.

MOCODÁN s. m. (Regional) Mocofan **(1)**. Cf. m ă g ă d a n. Cf. PASCU, S. 296.
— Pl.: *mocodani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o c^{2}.

MOCOFÁN s. m. **1.** (Peiorativ) Om prost, bleg, tont; om bădăran, necioplit, m o c î r ţ a n **(2)**, (regional) m o c o d a n, m o g î l d a n **(I 2)**. *Ştii, nobila mea consoartă, că mîncările bădăranilor ăstora au cîteodată gust bun, mai ales după plimbare . . . Ia să-ţi văz brînza, mocofane!* CARAGIALE, O. I, 6. *De ce să se mărite cu boieri de ăştia de ţară, nişte mocofani cari n-au decît curţile pline de urzici.* AL LUPULUI, P. G. 74. *Aide, nu te codi, mocofane!* REBREANU, R. I, 115. *Îi pufnise de rîs în nas şi-i întorsese spatele. Iar aceasta, numai din pricina unui mocofan ca Gheorghieş Tălpăligă, argat cu cămaşa cîrpită în spate şi cu opincile flendurite.* C. PETRESCU, R. DR. 203. *M-am lămurit! Eşti cu dînşii . . . Cu briganzii de teapa mocofanului care şi-a îngăduit să se obrăznicească adineauri cu mine.* id. A. R. 22. *Mocofanii abia mişcă picioarele, parc-ar avea buturugi legate de ele.* STANCU, D. 169. *Iritat, îl ameninţa cu umbrela şi-l numea mocofan.* PAS, Z. IV, 192, cf. I, 125, I. CR. VII, 88, CIAUŞANU, GL. *Nu ştie mocofanu ce e şofranu.* Cf. TDRG. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat de care se leagă prin prep. „de") *Mocofanul de cioban rămase uimit cînd . . . se şi înfăţişară zeiţele.* ISPIRESCU, U. 8. ✦ (Regional) Om de nimic. Com. din fostul judeţ NEAMŢ.
2. (Regional) Epitet pentru un cîine bleg (Balş). ALR II 3721/876.
— Pl.: *mocofani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o c^{2}.

MOCOFĂNÍE s. f. (Rar) Grosolănie, bădărănie. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *mocofănii.*
— **Mocofan** + suf. *-ie.*

MOCOFĂNÍSM s. n. (Rar) Grosolănie, bădărănie. *Cuprins de o furie nestăvilită împotriva a tot ce se cheamă mocofănism şi prostie în lumea asta, am strigat fără să mai văd clasa: „Nu domnule! . . . Nu-ţi cer să fii actor prost!"* I. BOTEZ, B. I, 184.
— **Mocofan** + suf. *-ism.*

MOCOFĂNÓS, -OÁSĂ adj. (Prin nord-estul Olt.) Prost, bleg, tont; grosolan, necioplit. Cf. CIAUŞANU, GL.
— Pl.: *mocofănoşi, -oase.*
— **Mocofan** + suf. *-os.*

MOCOROÁNŢE s. f. pl. (Regional) Fructe uscate în cuptor (Topîrcea-Sibiu). COMAN, GL.
— Etimologia necunoscută. Cf. p o m o r o a n ţ ă.

MOCOŞEÁLĂ s. f. **1.** Mocoşire. Cf. GHEŢIE, R. M., com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.
2. Epitet depreciativ pentru un om care pierde vremea degeaba. Cf. GHEŢIE, R. M. *Mocoşali di om.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.
— Pl.: *mocoşeli.*
— **Mocoşi** — suf. *-eală.*

MOCOŞÍ vb. IV. I n t r a n z. şi r e f l. A lucra îndelung, cu migală (la ceva), a-şi face mult de lucru (cu ceva); a se frămînta, a se agita inutil, fără rost; a-şi pierde vremea; a (se) mocăi **(1)**, a (se) moşmondi **(1)**, (regional) a moşinci, a muşina **(2)**, a moşoi^{3}, a moşorogi, a moşteni^{2}, a (se) moşmoni^{1} **(1)**, a moşogăi, a se miorcăi **(6)**. *Vreme trecuse la mijloc doar . . . cît am hojbăit şi mocoşit prin tei să prind pupăza.* CREANGĂ, A. 54, cf. 111. *Şi iar începe a tăia alt gîrneţ . . . Mocoşeşte el cît mocoşeşte, pînă-l pune şi pe acela.* id. P. 127. *Lăsăm pe ţaca Frăsina să mocoşească singură la turte, şi noi ne ducem tustrei la bucătărie.* VLAHUŢĂ, O. A. 385, cf. SEVASTOS, N. 58. *Să vă sculaţi mai devreme, putregaiule, şi nu mocoşiţi.* REBREANU, NUV. 268. *Moşneagul ciocănea singur toată ziua . . . Baba povestea şi pufăia din ţigară, moş Irimia mocoşea pe scăunaşul cu trei picioare.* SADOVEANU, O. I, 496. *Bătrînele celorlalţi doi osîndiţi mocoşeau asupra unui ceaun mare, unde forfotea mămăliga de praznic.* CAMILAR, N. I, 209. *Femeie, ce te tot mocoşeşti cu copilul cela?* id. ib. II, 99. *Bietul ţigan n-au putut . . . lua* [pielea balaurului] *nici cu amîndouă mînile, necum cu degetul cel mic! Văzîndu-l Petrea Făt-Frumos pe ţigan că numai se mocoşeşte în zadar, i-au zis să se ferească-ntr-o parte.* SBIERA, P. 129. *Şi prin casă mocoşeşte Şi pricini şi tot găseşte.* BUGNARIU, N. 261/37. *Atunci i se strică o obeadă de la roată. Dă să-o tocmească, că vezi, cum să meargă cu ea stricată! Şi mocoşeşte, şi drege, dar să vedea că nu-i este-ndemînă.* RETEGANUL, P. I, 33. *Şi cioplea şi mocoşea şi tîndălea, să treacă ziua.* id., ap. CADE. *Nu te mocoşi.* ŞEZ. VIII, 159. *Da Ionică cît timp călugărul se tot mocoşea prin cele odăi, căutîndu-l, mersese ţeapăn.* I. CR. III, 65. *S-o pus la o masă şi o început a ciocîrti la nişte testele de linguri . . . Acu cît a fi mocoşit el acolo, nu ştiu, dar într-un tîrziu numai ce aude bontănind şi hodorogind prin pod.* ŞEZ. XXI, 10. *S-a tot mocoşit pînă a întîrziat.* Com. din FRATA-TURDA. *Mai iute, nu mocoşi toată ziua!* Com. din ZAGRA-NĂSĂUD. *Ce te mocoşeşti atîta? încalţă-te o dată.* Com. din BILCA-RĂDĂUŢI. *Mogoşeşte, pierde vremea cu nimicuri.* ALR SN III h 777/784. *Nu ştiu de ce te-ai mocoşit atîta la o ţîr' de mîncare.* MAT. DIALECT. I, 81. ✧ T r a n z. *Bună ziua! — Mulţămim dumitale! — Da ce mocoşeşti aici? — Ia, păcatele mele! Nu pot scoate căruţul iesta din imală!* SBIERA, P. 199. *Peste zi mai mocoşi ce putu pe lîngă casă.* RETEGANUL, P. III, 29. *şi cum o luat bucata ceea de aluat, s-o înturnat*

așa cu spatele la bucătăriță și s-o apucat și el de mocoșit aluatul. VASILIU, P. L. 48.
— Prez. ind.: *mocoșesc*. — Și: (regional) **mogoși**, **morcoși** (com. din MARGINEA-RADĂUȚI) vb. IV.
— Etimologia necunoscută. Cf. m o c a i.

MOCOȘÍRE s. f. Faptul de a (se) m o c o ș i: mocoșeala (1). Cf. PONTBRIANT, D., LM, BARCIANU.
— Pl.: *mocoșiri*. — Și: (regional) **mogoșíre** s. f. COSTINESCU.
— V. **mocoși**.

MOCOȘÍT, -Ă adj. (Adesea substantivat) (Persoana) care lucrează încet, fără spor, care pierde prea multă vreme la o treabă; mocăit (1), moșmondit. Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., ALR SN III h 777.
— Pl.: *mocoșiți, -te*. — Și: (regional) **mogoșít, -ă** adj. ALR II 2398/784.
— V. **mocoși**.

MOCOTÁ vb. I. I n t r a n z. (Prin Olt.) A moțăi, a dormita. Cf. BUL. FIL. VII—VIII, 372, ALR II I h 104.
— Prez. ind.: *mocotez*.
— Probabil contaminare între **moțăi** și **picota**.

MOCOTÉI s. m. (Iht.; mai ales la pl.; prin nordul Dobr.) Pui mic de somn; somotei. Cf. BĂCESCU, P. 37.
— Pl.: *mocotei*.
— **Moacă** + suf. *-otei*.

MOCRÁN subst. (Regional) Numele unui vînt nedefinit mai de aproape (Ineu-Arad). Cf. ALR II 5053/64. [Va fi] *an bun cînd bate mai mult mocranul.* ib.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MOCRÍNĂ s. f. (Prin nordul Transilv. și Maram.) Loc apătos, mocirlos (BUGNARIU, N. 262/83, CHEST. II 73/261) pe care crește iarbă (T. PAPAHAGI, M. 226); baltă (com. din ZAGRA-NĂSĂUD).
— Pl.: ? — Și: **mocliná** s. f. T. PAPAHAGI, M. 226, GLOSAR REG.
— Din ucr. **мокрина**.

MOCRÍȘ subst. v. **măcriș**.

MOCROTĂ s. f. (Învechit, rar) Umoare. *Iară acea boală iaste cîndu-i se întărită omului mocrota (ce se chiamă apă, udătură).* CORESI, EV. 81, cf. 275, 276, DHLR II, 515.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Din slavonul **мокрота**.

MÓCRU s. m. (Bot.; Transilv.) Specie de cireș care produce cireșe pietroase. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., CIHAC, II, 516, LM, DDRF, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W., PANȚU, PL., VICIU, GL., CV 1951, nr. 3—4, 46.
— Pl.: *mocri*.
— Cf. m o a c r ă.

MOCȘÁIDĂR s. m. 1. (Prin sudul Transilv.) Topograf. GL. V. J.
2. (Regional) Inginer metalurgist (Crișcior-Brad). PAȘCA, GL.
— Pl.: *mocșaidări*.
— Din germ. **Markscheider**.

MOCȘAIDĂRÁI subst. (Prin sudul Transilv.) Topografie. GL. V. J.
— Pl.: ?
— Din germ. **Markscheiderei**.

MOCȘÁNDĂ s. f. (Prin Ban.) Semn de hotar în formă de moviliță de pămînt (adeseori adunată în jurul unui par sau al unui pom), care desparte două comune, două proprietăți etc. V. m o v i l ă, m ă g u r ă, m e j d i n ă. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 138, CHEST. IV 112/22.
— Pl.: *mocșenzi*. — Și: **mocșándră** (GR. S. I, 193), **moșándă** (ib., ALR II 5069/29), **moșándră** (GR. S. I, 193) s. f., **mocșínd** (ALR II 5062/29) subst.
— Din germ. **Markscheide**.

MOCȘÁNDRĂ s. f. v. **mocșandă**.

MOCȘÍND subst. v. **mocșandă**.

MOCTÁR s. n. v. **mogtar**.

MOD¹ s. n. 1. Fel, chip (de a fi, de a se manifesta al cuiva sau a ceva, de a se desfășura al unei activități). Cf. ANON. CAR., LEX. MARS. 229. *Noao moduri de silloghismi.* MICU, L. 107/5. *Ceucei îi era rușine a se arăta în moda sa cea firească.* ȚICHINDEAL, F. 155/3. *Minte cea pruncească nu e vrednică să gîndească la ceale din urmă . . . După acestași mod și omul, carele de nemica de altă nu se grijasce, ci numai ca să fie sătul.* id. ib. 244/8, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Pedantismul este vroința . . . de a lega limba noastră de modul declinațiilor unei limbe străine.* RUSSO, S. 53, cf. CREANGĂ, A. 87. *Am reprodus o pagină întreagă din articolul d-lui Maiorescu, pentru că ea caracterizează foarte bine modul d-sale de a scrie.* GHEREA, ST. CR. II, 60. *Bătu la ușă tare. Tincuța se pieptăna. — Cine-i, întrebă ea, supărată de modul cum bătea.* D. ZAMFIRESCU, Î. S. 35. *Pentru fiecare nemulțumire, durere sau bucurie . . .* [poporul] *are modul lui particular de a se exprima.* HOGAȘ, DR. II, 179. *Enache Damian . . . are un curios mod de a pricepe mîncarea „pînii și sării" Moldovei.* IBRĂILEANU, SP. CR. 120. *Comandantul „Elisabetei" ține un cuvînt de laudă și mulțumire pentru modul binevoitor și călduros cu*

care am fost primiţi. BART, S. M. 28. *Pornind de la modul de a crea al poporului, Eminescu el-însuşi scrie doine şi cîntece pe care cu greu le distingi de realizările proprii ale poporului.* BENIUC, P. 20. ◇ (Ec. pol.) *Mod de producţie* = unitatea dialectică dintre forţele şi relaţiile de producţie, care caracterizează o orînduire socială şi o determină istoriceşte. *La baza societăţii omeneşti stă modul de producţie a bunurilor materiale necesare existenţei oamenilor.* CONTEMP. 1948, nr. 106, 4/1. *Modul de producţie al vieţii materiale determină întreaga viaţă socială, politică şi spirituală în general.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2608. *Istoria societăţii este istoria modurilor de producţie, care se succed de-a lungul veacurilor, istoria dezvoltării forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie.* V. ROM. ianuarie 1954, 225. ◇ (Precedat de prep. „în", „întru", impropriu „la", învechit „cu", şi urmat de un atribut sau de o propoziţie atributivă, exprimă sau subliniază sensul adverbial al construcţiei) *Trupul nostru sîntem datori a-l hrăni cu mod de măsură, ca să fie sănătos.* ŢICHINDEAL, F. 272/24, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *O sorginte trebui studiată în text şi-n context, cunoscîndu-se într-un mod filologic limba originalului.* HASDEU, I. C. I, IX. *Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sînt Într-un mod fatal legate de o mînă de pămînt.* EMINESCU, O. I, 136. *Slăbisem într-un mod care mă dispera.* CAMIL PETRESCU, U. N. 160. *Delegatul lui Soleiman, care-i însoţea în mod prietenesc, zicea el, îi pofti să renunţe să mai caute locuinţă.* id. O. III, 102. *Se leagă în mod organic de întreaga operă uriaşă a statului proletar.* SAHIA, U.R.S.S. 75. *Succesele dobîndite nu ne-au împiedicat însă să analizăm în mod critic munca noastră.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2373. *Sfaturile populare, ai căror deputaţi sînt aleşi de masele muncitoare, sînt organe care înfăptuiesc în mod real conducerea de stat.* CONTEMP. 1953, nr. 371, 2/5. ✦ (Gram.; în sintagmele) *Adverb de mod* = adverb care arată felul cum apare acţiunea, starea sau însuşirea exprimată de un verb. *Complement circumstanţial de mod* = complement circumstanţial care arată cum sau în ce măsură se desfăşoară sau apare, la un moment dat, o acţiune, o stare sau o însuşire. *Propoziţie circumstanţială de mod* = propoziţie care arată felul cum se desfăşoară acţiunea din regentă sau cum se înfăţişează o calitate din regentă. *La propoziţia circumstanţială de mod propriu-zisă, iarăşi, nu se vorbeşte de posibilităţile ei de contragere, deşi posibilităţi sînt şi aici.* SCL 1956, 129. ✦ Cale, procedeu, mijloc **(II 2)**, modalitate **(1)**, sistem, metodă **(4)**. *Frumos mod de a-i izbîndi, cu armele, nu cu hicleşugul!* (a. 1694). FN 45, cf. CANTEMIR, IST. 15. *Aflat-au mod şi organ ca acela pren carele a . . . turbura* [ţara] *şi în grele bănuieli despre stăpînitori a o băga.* R. GRECEANU, CM II, 179, cf. 180. *Nu era alt mod a face, fără cît pre acea cale a merge* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. II, 161/15. *Omul cel rău totdeuna caută mod se facă rău.* ŢICHINDEAL, F. 126/19. *Noi ne mărginim a vorbi despre modurile cum poate reuşi exametrul în limba română.* HELIADE, O. II, 164. *Ilieş află moduri a scăpa şi a întra în Moldova.* ASACHI, S. L. II, 34. *Modul de administrare al moşiilor Sf. Locuri este . . . vicios* (a. 1855). URICARIUL, IV, 438/8. *Nu mă voi întinde a descrie modul lucrării minelor.* NEGRUZZI, S. I, 312. *Iată modul ce întrebuinţă: cînd se crăpa de ziuă, Păturică se afla lîngă uşa postelnicului.* FILIMON, O. I, 123. *Dintre toate modurile de călătorit, cel mai plăcut şi mai comod este fără îndoială malposta.* ALECSANDRI, O. P. 277. *Despre diferitele moduri prin cari se dobîndeşte proprietatea.* HAMANGIU, C. C. 155. *Stau . . . şi moina cade, apă, glod . . . Să nu mai ştiu nimic, ar fi un singur mod.* BACOVIA, O. 49. *O diversitate de moduri şi forme poetice, de la tonul combativ, mobilizator . . . la cel grav.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 9/4. ◇ E x p r. (Transilv. şi Ban.) **Nu e mod** = (urmat de un verb la modul conjunctiv, infinitiv sau supin) nu se poate, nu e posibil, nu e chip. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LB. *Şi domnii s-or judeca . . . Că nu-i mod a ńe lăsa.* T. PAPAHAGI, M. 36. *Hei, tu, mîndrulutule, Cînd cu tine mi-am şezut, Noapte-a fost, nu s-a văzut, Amu-i ziuă şi te văd, Cu tine nu-i mod să şed.* BUD, P. P. 36. *Nu-i modu dă scăpat.* ALR II 3570/76, cf. 3570/36. (Învechit) **A face mod** v. f a c e. (Învechit) **A (nu) avea mod (să . . . sau de a . . .)** = a (nu) avea posibilitatea (să . . . sau de a . . .). *Cea ceată de ostaşi înghesuiţi, n-au mod nici de a fugi, nici de a să bate* (a. 1694). FN 38.

2. Categorie gramaticală specifică verbului, prin care se exprimă felul cum prezintă vorbitorul acţiunea; fiecare dintre formele flexionare ale verbului prin care se exprimă această categorie. *Modele sîntu cinci; indicativă, adică arătătoare (sau hotărîtoare), (imperativă, adică poruncitoare), (otativă, adică rîvnitoare), (congiuntivă, sau adăogătoare) (şi infinitivă, adică nesăvîrşitoare, sau nehotărîtoare).* VĂCĂRESCUL, GR. 61/6. *Verburile au şi chipuri (moduri) care sînt cinci.* TEMPEA, GRAM. 103/8. *La români sînt patru forme ale vorbelor* [= verbelor], *care, precum şi la latini, şi la italieni se cunosc din modul infinitivu.* MAIOR, IST. 246/27. *Verburile se conjugă; au numere, timpi, moduri şi persoane.* PLEŞOIANU, C. 132/21. *Modurile . . . sînt nişte chipuri d-a arăta însemnarea verbului.* GR. R. (1835), 40/6. *Ceea ce gramatica clasică numeşte mod, nu e altceva decît mijlocul formal prin care vorbitorul arată ce rol joacă conţinutul enunţării în viaţa sufletească a vorbitorului.* PUŞCARIU, L. R. I, 123. *Astăzi „oi pleca" este simţit mai mult ca un mod (modul posibilităţii, al îndoielii etc.) decît ca un timp.* IORDAN, STIL. 154. *Numai modurile aşa-zise personale pot*

funcționa ca predicat. id. L. R. 562. *Modul este categoria gramaticală a verbului, prin care se definește acțiunea din punctul de vedere al realizării ei.* GRAUR, I. L. 151.

3. (Învechit, rar) Exemplu, pildă, model. *Să dați pruncilor voștri din pîrga tinereațelor modul faptelor bune.* ȚICHINDEAL, F. 6/19. *Puțini sînt în lume . . . carii ar lua loruși spre mod pre vulpoiul acesta.* id. ib. 15/6.

4. (Muz.) Caracterul unei succesiuni de sunete care alcătuiesc o piesă muzicală, determinat de o anumită ordine și natură a intervalelor componente și de o anumită funcție a diferitelor sunete față de sunetul fundamental. *Principalele defecte ce moșteni muzica noastră de la cea orientală sînt: alterarea modurilor . . . și urîtul obicei de a pronunța sunetele muzicale cu vocea nazală.* FILIMON, O. II, 214, cf. DER. ◇ *Mod major* v. m a j o r **(4).** *Mod minor* v. m i n o r **(3).**

— Pl.: *moduri.* – Și: (învechit, **1, 2**) **módă** s. f.

— Din lat. **modus**, it. **modo**, fr. **mode.**

MOD[2] s. n. v. **modă[1].**

MODÁI s. m. v. **bodai.**

MODÁL, -Ă adj. **1.** (Gram.) Care aparține modului[1] **(2)**, care se referă la mod[1], care exprimă modul[1]. Cf. LM, BARCIANU. *Interjecția poate avea, ca și intonația sau gestul, rolul de a împrumuta unei forme verbale caracterul ei modal.* PUȘCARIU, L. R. I, 113. *La imprecații intervine și o intonație specială, apoi, foarte des, repetarea verbului, de obicei subt alt aspect modal.* IORDAN, STIL. 21. *Pe lîngă noțiunea de viitor, pur temporală, această formă verbală exprimă și o noțiune modală.* id. ib. 154. *Folosind conjuncțiile în locul sufixelor modale, ajungem de asemenea la îmbogățirea numerică a fondului principal.* GRAUR, F. L. 181.

2. (Gram.) Care se referă la mod[1] **(1)**, care indică modul[1]; de mod[1]. *Majoritatea complementelor temporale, locale și modale sînt adverbe, deci cuvinte unitare din punct de vedere morfologic.* IORDAN, STIL. 237. *Atributivele modale (care arată măsura) pot fi introduse și prin pronumele „cît(ă)".* SCL 1959, 348.

3. (Muz.) Care se referă la mod[1] **(4)**, care aparține modului[1]. *Elementul modal care dă intonații populare melodiilor . . . are tendința de a fi întrebuințat excesiv.* CONTEMP. 1949, nr. 138, 8/4.

4. (Filoz.; în opoziție cu c a t e g o r i c sau a b s o l u t) Condiționat, limitat. Cf. COSTINESCU, SCRIBAN, D.

5. (Jur.) Care subordonează efectul unui act voinței beneficiarului. Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *modali, -e.*

— Din fr. **modal.**

MODALITÁTE s. f. **1.** Procedeu, mijloc, metodă folosită în vederea realizării unui scop; mod[1] **(1)**, manieră **(1).** Cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, V., COSTINESCU, LM. *S-a dus la Berlin ministrul lucrărilor publice . . . pentru a discuta... modalitățile răscumpărării, cel puțin parțiale, a liniei ferate.* MAIORESCU, D. II, 17. *Una din modalitățile stilistice ale subordonării faptelor la idee este tocmai întrebuințarea prezentului etern în reflecțiunile generale pe care istoricul retoric și filozof le încorporează narațiunilor lui.* VIANU, M. 249. *Modalitatea de construire a imaginilor, a formei artistice.* V. ROM. ianuarie 1954, 155.

2. (Rar) Concurs de împrejurări; conjunctură. *Bizantinul Cinnani, confirmînd acel dat cronologic cu toată autoritatea contimpuranității sale, ni mai împărtășește modalitatea evenimentului.* HASDEU, I. C. I, 15.

3. (Filoz.) Determinare a caracterului necesar, contingent, posibil sau imposibil al unei judecăți. *Deosebirea judecăților din punct de vedere al realității, posibilității sau necesității lor s-a numit modalitate.* MAIORESCU, L. 61. *Modalitatea . . . servește, în logică, la clasificarea judecăților.* SCL 1955, 306.

4. (Jur.) Clauză restrictivă care întîrzie sau stinge efectul unei obligații. Cf. PR. DREPT, 330.

— Pl.: *modalități.*

— Din fr. **modalité.**

MODANATÚRĂ s. f. v. **modenatură.**

MÓDĂ[1] s. f. (Atestat prima dată la ANON. CAR.) **1.** Obicei, deprindere colectivă specifică, la un moment dat, unui mediu social; s p e c. gust, preferință generalizată, la un moment dat, pentru un anumit fel de a se îmbrăca. V. v o g ă. *Primea pre cei streini cu toată dragostea . . . înștiințîndu-se despre datinile și modele popoarelor celor de departe.* MAIOR, T. 33/15. *Această haină ușoară, după moda de acum Mi-e un strai de vînat.* BELDIMAN, M. 8^r/18. *Fiind atunci obiceaiul (moda) de să arunca la fiară sălbatece cei ce era judecați de moarte, l-au dat înaintea fiarălor.* CN 94/19. *Cei mai mulți ministri și mari ai împărăției au luat acum, după pilda sultanului, moda ostășască, și au pus în locu turbanului un fes.* CR (1829), 22^2/22. *Ciubote negre cu pintini după moda franțeză.* AR (1829), 15^1/28. *Starea gustului de obște ce-i zice modă.* PISCUPESCU, O. 154/10. *Coconul Drăgan e un fel de bădăran boierit, care se ține mereu de moda veacului.* HELIADE, O. II, 425. *Feriți-vă de mode care dărăpănă cele mai bogate familii și vă fac să uitați, după pilda altora, datoriile cele mai temeinice ale căsniciii.* MARCOVICI, D. 107/12. *Din trăsură se coborî un tînăr elegant coconaș, a cărui costum era după moda curții.* NEGRUZZI, S. I, 16, cf. 145, 151. *Ei! . . . S-a trecut cu moda de lacrimi și suspine Și cu acele crunte dureri imaginari.* MACE-

DONSKI, O. I, 213. *Ce-a mai ieşit şi moda asta cu învăţătura pînă la adînci bătrîneţe!* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 17. *O modă bună este aceea de a merge vara la băi sau în vro staţiune climaterică.* BIANU, D. S. *Erau doi tineri . . . îmbrăcaţi după moda din urmă.* AGÎRBICEANU, A. 122. *Denumirile sînt în bună parte şi o chestiune de modă.* BUL. COM. IST. V, 74. *Flori după „modia" . . . nouă.* COMŞA, N. Z. 14. *Desigur, eu nu mă schimb de la lună la săptămînă ca moda pălăriilor.* C. PETRESCU, C. V. 95, cf. 204, id. Î. I, 13. *O pălărie pe care moda nu o cunoaşte.* KLOPŞTOCK, F. 236. *Era un dulău sur şi flocos, cu urechile şi cu coada scurtate, după moda din munte a ciobanilor.* SADOVEANU, B. 207. *Moda însă e modă şi-n arhitectură.* id. O. IX, 238. [Turcismele] *au fost aduse de moda care imita felul de a se exprima al claselor suprapuse, cu legături la Poartă.* PUŞCARIU, L. R. I, 211. *Rochia ei . . . era încărcată . . . cu tot ce aduseseră modele succesive din prima jumătate a veacului.* CAMIL PETRESCU, O. III, 68. *Liniile desenelor vechi sînt simple, puţin naive, după moda timpului.* STANCU, U.R.S.S. 56. *Aşa-i moda pe la noi: să jucăm doi cîte doi.* ŞEZ. V, 151. *Ce porţi, leleo, chelbea-n cap? — Dacă-i modă, ce-am să fac!* ZANNE, P. III, 230. ◇ *Revistă* (sau *jurnal*) *de modă* (sau *de mode*) = revistă care conţine modele (noi) de îmbrăcăminte şi de încălţăminte. *Ceruse o revistă de mode şi tocmai o plătea.* CAMIL PETRESCU, U. N. 136. ◇ L o c. a d j. **La** (sau, franţuzism învechit, **de**) **modă** = **a)** care corespunde gustului într-un anumit moment, care se foloseşte frecvent la un moment dat; modern; de actualitate, actual. *Duelul a ajuns de modă, căci au început şi femeile a îl întrebuinţa.* CR (1833), 17²/22. *Aşa e la moadă ca să umble fără coadă.* PANN, P. V. II, 27/21. *Pe acei timpi . . . bibliotecile erau la modă.* FILIMON, O. I, 122, cf. PONTBRIANT, D. *Căci pe-atunci era la modă Vara, cînd plecau la băi, Regii meşteri în bătăi Să-şi ia drumul încotrova Totdeauna prin Moldova.* COŞBUC, P. I, 326. *Brăţara . . . asta din dreapta . . . mă ţine trei mii de lei . . . Şi-a din stînga . . . cu aceeaşi piatră, împresurată cu diamante, cinci mii de lei . . . Se poartă . . . E la modă.* DELAVRANCEA, O. II, 277. *Prinserăm a cînta în cor romanţe la modă.* BRĂESCU, A. 143; **b)** (despre oameni) care se comportă conform gustului, preferinţelor unui anumit mediu social (la un moment dat); foarte cunoscut sau apreciat la un moment dat. *Cînd o să te văz şi eu mai de modă, mai delicat, totdaună ca un urs sălbatec, mojicos, grosolan!* PR. DRAM. 209. *Se disputau care de care să-i aducă mai multe omagii. Ea era pe atunci foarte la modă.* BOLINTINEANU, O. 417. *O eroi! . . . Aţi ajuns acum de modă.* EMINESCU, O. I, 149. *Cîntînd şi cochetînd... ajunse în scurt timp a fi copila de modă a Iaşului.* GANE, N. I, 102. ◇ E x p r. **De modă** (sau **de moda**) **veche** sau (rar) **de veche modă** = **a)** care nu mai corespunde cu gustul momentului, d e p ă ş i t, d e m o d a t; care aparţine unor realităţi din trecut, ieşite din uz. *Îşi trece degetele peste cioculeţul alb, de veche modă, ca de altfel întreaga lui înfăţişare.* STANCU, U.R.S.S. 88. (Eliptic) *1 butcă modă veche* (a. 1824). URICARIUL, XX, 344; **b)** (despre oameni) cu concepţii vechi, depăşite; care se conformează unui sistem sau unui principiu din trecut, învechit. *Răposata mama era foarte bună, dar o femeie de moda veche.* CARAGIALE, O. III, 159. *Deşi om nou, civilizat, „european" fin şi sceptic, e plin de iubire pentru boierul de moda veche.* IBRĂILEANU, SP. CR. 103. *Nu voia să se creadă că el nu ştie să aprecieze poezia, mai cu seamă fiind dintre notarii cei de moda veche.* REBREANU, I. 205. *Eu sînt . . . un învăţător de modă veche.* C. PETRESCU, Î. II, 167. *Gheorghe Eminovici era un om de modă veche.* CĂLINESCU, E. 21. *Noi am rămas încă de moda veche.* SADOVEANU, O. IX, 449. (Învechit) **Ieşit din modă** = demodat, desuet. (Ironic) *Buna mamă, iubind pe fetiţa sa cu tot focul dragostei părinteşti, lucru ieşit din modă în zilele noastre, rămase încîntată . . . văzînd că cere pe fiică-sa un postelnic.* NEGRUZZI, S. I, 72. ✦ (Popular) Fel de a se prezenta, de a se comporta; apucătură. *Unde-ai învăţat moda asta?* Com. IORDAN. ✦ (Popular) Sistem de organizare; mod de viaţă; regim. *De ce adecătelea n-ai merge la ambulanţa asta? E bună modă, nu ca la spital.* CONTEMPORANUL, VI_1, 493. ✦ Epocă în care un lucru este considerat modern, conform gustului general. *Orice lucru cu moda lui.* ZANNE, P. VIII, 347.

2. (Astăzi rar; concretizat) Obiect, mai ales accesoriu de îmbrăcăminte (feminină), care se poartă la un moment dat; podoabă, găteală; s p e c. (la pl.) pălărie de damă. *Cumpatrioţii noştri mai bucuroşi dau o sută de lei p-un mod nou să fie modist decît zeace lei p-o carte să fie înţelept.* MUMULEANU, C. 39/2. *Cheltuieşte, La mode mereu croieşte. Dă bani pe gălăndărie, De n-ai, ia în datorie.* PANN, E. V, 140/11, cf. id. P. V. I, 159/20. *Galeria era ticsită de dame . . . toate cu deosebite capele şi mode de contrabandă.* NEGRUZZI, S. I, 36, cf. 48. *O să-ţi spuie de panglice, de volane şi de mode.* EMINESCU, O. I, 164. *Cocoanele noastre bat tîrgul, după mode.* CARAGIALE, O. VII, 23. *Perechea a intrat la un magazin de mode.* C. PETRESCU, A. 325. *Eu nu sînt . . . duşman al podoabelor şi modelor feminine.* SADOVEANU, O. IX, 61. ◇ *Casă de mode* = atelier (de lux) unde se confecţionează la comandă obiecte de îmbrăcăminte.

3. (Învechit şi regional) Model (**1**). *Paftăluţe . . . Vreo modă mai zarifă* (a. 1801). IORGA, S. D. VIII, 38. *A adus de la Viena haine europeneşti bărbăteşti după cele mai din urmă mode.* CR (1834), 344²/39. ◇ E x p r. (Regional) **A-i trage** (cuiva) **o modă de bătaie** = a bate zdravăn (pe cineva), a-i trage o mamă de bătaie. Cf. CIAUŞANU, GL.

4. (Prin vestul Munt. și estul Olt.) Soi, specie. *Aici nu* [este pește], *la baltî* [sînt] *mai multe mode.* ALR I 1746/890, cf. LEXIC REG. 83. ✦ (Prin estul Olt.) Mostră **(3)**. *Cîte-un boier cumpără cîte . . .* [un pitic] *dă moadă.* ȘEZ. III, 31.
— Pl.: *mode.* — Și: (regional) **móde** (ALRT II 95), **módie, moádă** s. f.; (învechit, **2**) **mod** s. n.
— Din it. **moda**, germ. **Mode**, ngr. **μόδα**, fr. **mode.** — **Modie** < magh. **módja** „fel", „mod".

MÓDĂ[2] s. f. v. **mod[1]**.

MODĂLÍ vb. IV v. **domoli.**

MODĂRÍ vb. IV. T r a n z. (Neobișnuit) A modula **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., LM.
— Prez. ind.: ?
— Etimologia necunoscută.

MÓDE[1] s. m. invar. (Învechit) Contribuabil, birnic. *Deosebită milă am făcut domnia mea, ca cruci douăzeci, în mode patruzeci . . . să scutească drepte bucatele lor de dijmărit i vinarici* (a. 1803). TES. II, 316. *Hrisovul la mode 23 blănari streini i lude 9 calfile lor de aici din București* (a. 1803). ib. 322, cf. TDRG, ȘCRIBAN, D.
Cf. magh. m ó d.

MÓDE[2] s. f. v. **modă[1]**.

MODÉL s. n. **1.** Forma particulară sub care se prezintă lucrurile, c h i p, f e l, f a s o n, (invechit și regional) m o d ă[1] **(3)**; tot ceea ce servește sau poate servi ca obiect de imitație în privința formei, a alcătuirii etc., (învechit și regional) m o s t r ă **(1)**; p. e x t. exemplu, pildă. *Acest trup de volintiri . . . vor fi în Grecia de model (izvod) spre formarea armiii naționale.* CR (1832), 252[2]/22. *Pentru stilul dezvolt sau întins Cicero este pentru totdeauna cel mai frumos model.* ib. (1834), 291[2]/17. *Întreprinzătorii . . . să fie slobozi a clădi fabrice . . . după modelurile ce să vor hotărî de cinstitu departament* (a. 1844). DOC. EC. 814. *Neron mai credincios vrînd fi, ce-m pasă apoi Pilda-i d-o sta model de virtuoși eroi?* I. VĂCĂRESCUL, B. 5[r]/6. *Era de dorit ca astă* [biserică] *de acum să se fi făcut întocmai dupre modelul bisericuței lui Alexandru Vodă.* NEGRUZZI, S. I, 214. *Model de cusătură.* LM. *În toate cestiunile ce se refer la natura limbei, poezia populară ne poate servi de model.* MAIORESCU, CR. I, 93. *Un cap de școală creează, și creațiunile lui servesc multă vreme ca modeluri urmașilor de talent.* CARAGIALE, O. III, 176. *Paginile lui de polemică pot sluji ca model de discuție serioasă, onestă.* VLAHUȚĂ, O. A. 229. [În arhitectură] *veacul de mijloc ne-a dat modele minunate.* GHEREA, ST. CR. II, 123. *Tineri ce erau modele de sîrguință.* F (1906), 3. *Nimburile... amintesc, prin coloarea lor fundamentală și uniformă, ca și prin simplitatea lor cu totul naivă, modeluri asiatice.* PETICĂ, O. 377. *Cea mai bună școală pentru a-și însuși cineva orice metodă de investigație este studiul și imitarea modelelor lăsate de maeștri.* BUL. COM. IST. I, 7. *Documentele și textele cum au fost editate în Arhiva istorică și mai cu seamă în Cuvinte din bătrîni au croit o nouă cale și servesc pînă astăzi de model.* ib. 78. *Modelul după care Cantemir voia să formeze stilul prozei artistice românești era stilul prozei grece și latine.* ib. 306. *Credem că acest dregător a fost instituit după modelul vornicului muntean, avînd același nume și aceleași atribuții.* ib. V, 90. *Femeile... se confruntau... cercetîndu-și reciproc modelul pălăriilor.* C. PETRESCU, C. V. 56. *În opera lui Caragiale, tinerii scriitori din țara noastră vor găsi modele nepieritoare de observație adîncă, realistă a vieții.* CONTEMP. 1951, nr. 223, 2/7. *Leninismul este puternic și de neînfrînt pentru că este o teorie profund științifică, întemeiată pe cunoașterea legilor obiective ale dezvoltării sociale, un model de folosire conștientă a acestor legi.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2642. *Cei mai buni scriitori . . . nu se sfiesc să-și recunoască modelele lor clasice.* V. ROM. iunie 1957, 176. *Audiind modelele de pronunție și dicțiune date de foneticieni de specialitate, elevii își însușesc mai ușor vorbirea corectă.* GÎ 1961, nr. 634, 2/1. (Atribuind calitatea ca un adjectiv) *Lumea privea pe postelnicul Zimbolici ca pe un model de bărbat.* NEGRUZZI, S. I, 73. *Și iat-aici un rege Model! Ne porți de-a prostul pe toți.* COȘBUC, S. 32. *Bologa e . . . ofițer model.* REBREANU, P. S. 66. *Cariera lui de magistrat model . . . își găsea o încununare mai puțin vagă.* C. PETRESCU, C. V. 10. *Am fost și sînt un model de maior și desfid pe oricine să-mi găsească o neregulă.* ARGHEZI, P. T. 47. (Adjectival; învechit, rar) *În Staturile Unite din America, ce este o țară modelă de civilizație, se sugrumă și se spînzură, fără formă de judecată, aceia cărora le este milă de soarta robilor negri.* CR (1836), 26[1]/18. *Ferma-modelă și Institutul de agricultură în Moldavia* [Titlu]. I. IONESCU, F. ✧ E x p r. **A lua** (ceva sau pe cineva) **de** (sau **drept**) **model** sau **a lua model de la ceva** (sau **de la cineva**) = a imita (ceva sau pe cineva), a se inspira (de la ceva sau de la cineva). *De la știubeiul albinei, ia model și așezare.* CONACHI, P. 298, cf. CONTEMP. 1953, nr. 343, 1/5. ✦ Ceea ce întrunește calitățile tipice ale unei categorii; tip reprezentativ; prototip. *Prostia unui cuconaș de astăzi era caracterizată în el, ca în cel mai desăvîrșit model.* RUSSO, S. 5. *Dar măcar deși-nchiz ochii, nu poci imita de tot Pe modelul rătăcirei, pe viteazul Don Quichotte.* ALEXANDRESCU, O. I, 188. *Shakespeare, modelul cel mai perfect pentru tot ce se va chema vreodată fantazie de poet, se ferește pînă la exagerare de cuvinte abstracte.* MAIORESCU, CR. I, 17. *Jupîn Dumitrache nu e un model de blîndeță.* IBRĂILEANU, S. 43.

2. a) (Învechit) Reprezentare sau reproducere, de obicei plastică și la scară redusă, a unui obiect, a unei lucrări artistice, a unei construcții etc.; (învechit) izvod. V. m a c h e t ă. *Guvernul grecesc va da afară o înștiințare poftind pe tineri[i] arhitecți și săpători în piatră greci, cari să află în țări streine învățînd aceste meșteșuguri, ca în vreme de un an să trimeață fieștecare însemnări sau modeluri (izvoade) pentru zidirea acestui monument.* CR (1829), 148²/11. *Muzeul academiii . . . nu a încetat de a se îmbogăți . . . cu statui, colecții și modeluri (izvoade) de arhitectură.* ib. 269²/8.

b) Obiect reprezentînd tipul original după care sînt reproduse obiecte de același fel; prototip. *Ascunse modelul bombei în dulap.* F (1906), 14. *Proiectanții de modele nu trebuie să uite . . . cînd creează un model, scopul, necesitatea cărora trebuie să corespundă această haină* CONTEMP. 1954, nr. 388, 2/6.

c) Obiect de lemn sau de metal cu o anumită configurație, care, prin imprimare într-un material plastic, formează un tipar după care, prin turnare, se realizează alte obiecte cu aceeași configurație. *Modele de lemn, pentru turnătorii și alte industrii.* NICA, L. VAM. 160. *Modelul reproduce forma piesei de turnat.* IOANOVICI, TEHN. 83. *Modelul nu poate servi decît pentru turnarea unei piese dintr-un metal stabilit dinainte, deoarece coeficienții de contracție ai metalelor sînt diferiți.* id. ib. 84. *Trebuie știut că modelarul Bărăscu . . . lucra la acel model greu de vineri, că abia sîmbătă l-a încheiat.* V. ROM. august 1 961, 65.

d) Sistem teoretic (logic-matematic) sau material (tehnic) cu ajutorul căruia pot fi studiate indirect proprietățile și transformările unui alt sistem mai complex cu care acesta prezintă o anumită analogie. *S-a căutat să se dea o reprezentare constituției atomilor. S-au propus diferite modele, însă ne vom ocupa numai de acelea care par să fie cele mai apropiate de realitate.* MACAROVICI, CH. 194, cf. DER.

e) (Regional) Tipar pentru obiecte de îmbrăcăminte. Cf. ALR II 6 627/53, 531.

3. Persoană care pozează unui pictor sau unui sculptor. *Adela ținea loc de nevastă și model.* ARDELEANU, U. D. 9.

— Pl.: *modele* și (învechit) *modeluri*.

— Din fr. **modèle**.

MODELÁ vb. I. T r a n z. A executa după un anumit model (**1**), a reproduce un model (**2**); a da o anumită formă; a fasona; (în special a sculpta. Cf. BARONZI, I. L. IV, 202, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Lua lecțiuni de sculptură și . . . în cîteva luni modela busturi după natură.* CARAGIALE, N. F. 100, cf. id. O. VII, 433. *Am găsit o imagine plastică a unui Eminescu tînăr . . . modelat din lut.* SADOVEANU, E. 73. *Utemista . . . modelează acum cu îndemînare flori minunate în ceramică.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 758. *Abia acasă, simțind încă în vîrful degetelor miezul moale, pe care ca un sculptor l-a modelat, a țîșnit în lumină eroarea. Cei 8 mm care ar fi adus o pagubă atît de mare uzinei.* V. ROM. august 1 961, 65. ◇ F i g. *Ce s-a făcut . . . cu acea iubire delicată care i-a modelat primele gînduri!* VLAHUȚĂ, D. 23. *Trebuie să ne modelăm criteriile după realizări și nu după conveniențe.* LOVINESCU, C. VII, 28. *Avea convingerea mare că verbul său fierbinte merge totdeauna drept în inima țăranului și o modelează după intențiile lui.* REBREANU, R. II, 86. *Oamenii și-au modelat fața într-un surîs satisfăcut.* RALEA, S. T. I, 272. *Modelează forma fonetică a cuvîntului după necesitățile fondului.* ROSETTI, S. L. 54. *Fiecare om are pentru sufletul lui o cheie anume potrivită . . . Dacă o ai, descui și intri; poți să le modelezi sufletul după cum vrei.* MIHALE, O. 170. *Profesorii se îngrămădiseră în fundul adăpostului și așteptau. Andrei constată că groaza le modela obrazuri grotești, ca măștile.* T. POPOVICI, S. 22. (R e f l.) *În schema lui, acel cineva vrea să vîre cu sila sufletele vii, să le încătușeze, parcă viața s-ar modela după dorințele sau concluziile cuiva.* REBREANU, P. S. 122. ✦ R e f l. (Rar) A fi maleabil (**1**). *Pămîntul din aceste pături se modelează, se prinde de degete și se lipește ca ceara.* I. IONESCU, D. 364. ✦ A studia un obiect sau un fenomen inaccesibil cercetării directe cu ajutorul unui obiect sau fenomen direct cognoscibil, care îl înlocuiește și cu care se află într-o anumită corespondență.

— Prez. ind.: *modelez*.

— Din fr. **modeler**.

MODELÁBIL, -Ă adj. (Rar) Maleabil (**1**). Cf. L.M.

— Pl.: *modelabili, -e*.

Modela + suf. *-abil*.

MODELÁJ s. n. Modelare. Cf. COSTINESCU. *Alături forja, locul unde, la cald, se face modelajul fontei.* CONTEMP. 1 948, nr. 113, 11/1.

— Pl.: *modelaje*.

— Din fr. **modelage**.

MODELÁR s. m. (Rar) Modelor. Cf. NOM. PROF. 7. *La ora 3, noaptea, modelarul . . . a intrat val-vîrtej în turnătorie.* V. ROM. august 1 961, 64. *Trebuie știut că modelarul Bărăscu avea un gir: acela al meșterului și al controlorului care i-au dat cale liberă.* ib. 65.

— Pl.: *modelari*.

— **Model** + suf. *-ar*.

MODELÁRE s. f. Acțiunea de a m o d e l a; modelaj, (rar) modelat[1]. Cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, MDT, LTR.

— Pl.: *modelări*.

— V. **modela**.

MODELÁT[1] s. n. (Rar) Modelare. Cf. PONTBRIANT, D., LM.
V. **modela.**

MODELÁT[2], **-Ă** adj. Care a fost executat după un anumit model **(1)**, care reproduce un anumit model **(2)**; căruia i s-a dat o anumită formă; (în special) sculptat. Cf. ARISTIA, PLUT., PONTBRIANT, D., LM. ✦ Cu contururi, cu reliefuri clare. *Gura lui foarte modelată, între mustața tunsă și barba potrivită mult cu foarfecele, era numai zîmbet.* CAMIL PETRESCU, O. III, 86.
— Pl.: *modelați, -te.*
— V. **modela.**

MODELATÓR s. m., s. n. (Rar) **1.** S. m. Persoană care modelează; s p e c. modelor. Cf. POLIZU, LM, NOM. PROF. 20, IORDAN, L. R. 309. (Ironic) *Sculptorii de astăzi nu au stil; sculptorii de astăzi sînt numai niște modelatori.* PETICĂ, O. 384.
2. S. n. Unealtă folosită de sculptori pentru modelare. Cf. DM.
Pl.: **(1)** *modelatori,* **(2)** *modelatoare.*
— **Modela** + suf. *-tor.*

MODELĂRÍE s. f. Atelier, secție a unei fabrici etc. unde se confecționează modele **(2 c)**. Cf. DM, LTR[2].
— Pl.: *modelării.*
— **Model** + suf. *-ărie.*

MODELIÉR s. m. v. **modelor.**

MODELÍST s. m. (Rar) Modelor. Cf. LEG. EC. PL. 290.
— Pl.: *modeliști.*
— Din fr. **modéliste.**

MODELÓR s. m. Lucrător care confecționează modele **(2 c)**; (rar) modelar, modelist, modelator. Cf. NOM. PROF. 40, LEG. EC. PL. 293.
— Pl.: *modelori.* — Și: **modeliér** s. m.
— Din fr. **modeleur.**

MODENATÚRĂ s. f. Proporția și forma diferitelor profiluri care decorează un element de arhitectură; ansamblul mulurilor unei construcții sau ale unui grup arhitectural. Cf. COSTINESCU. *Sant Apollinare nuovo arată aceeași structură de bazilică romană, numai ornamentația și modanaturile sînt bizantine.* NAUM, IST. ART. 103. *Modenatura caracterizează, adeseori, arhitectura unei epoci, a unei regiuni sau chiar a unei singure clădiri.* LTR[2].
— Pl.: *modenaturi.* — Și: (italienism ieșit din uz) **modanatúră,** (învechit) **modinatúră** (LM) s.f.
— Din fr. **modénature.** **Modanatură** < it. **modanatura.**

MODERÁ vb. I. **1.** T r a n z. și r e f l. A face să devină sau a deveni mai cumpătat, mai măsurat; a (se) înfrîna, a (se) stăpîni; a (se) potoli, a (se) tempera, a (se) pondera. *Cel cu minte... îmbărbătează lenevirea și moderează toată pripeala gîndirii.* EPISCUPESCU, O. I. 68/16, cf. NEGULICI. *Ne va modera în iutele prefaceri limbistice, întemeiate pe limba latină.* RUSSO, S. 75, cf. POLIZU. *A trebuit să caut a-i modera puindu-i pe o cale mai serioasă și solidă.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 553. *Nu poate să-și modereze mînia.* PONTBRIANT, D. *A-și modera vorbele.* id. ib. *Puțini oameni știu să se modereze.* COSTINESCU. *A-și modera dorințele, pasiunile.* LM, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *A modera ardoarea cuiva.* ȘĂINEANU, D. U.
2. T r a n z. A micșora, a reduce; a restringe, a împuțina. Cf. POLIZU. *Dacă nu moderează cheltuielile sale, își va risipi starea curînd.* PONTBRIANT, D., cf. COSTINESCU. *A modera intensitatea forței vaporilor.* LM. *A-și modera... pașii.* id. ib., cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., DL, DM, DN.
— Prez. ind.: *moderez.*
— Din fr. **modérer.** Cf. lat. m o d e r a r e, it. m o d e r a r e.

MODERÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi moderat. Cf. LM, ALEXI, W.
— Pl.: *moderabili, -e.*
— **Modera** + suf. *-abil.* Cf. it. m o d e r a b i l e.

MODERÁNT, -Ă adj. (Rar) Care moderează. Cf. LM.
— Pl.: *moderanți, -te.*
— Din it. **moderante.**

MODERANTÍSM s. n. (Ieșit din uz) Concepție politică burgheză care preconiza moderația, combătînd opiniile extremiste. Cf. COSTINESCU. *Junimismul pe atunci încă nu era reacționarism, era moderantism.* IBRĂILEANU, SP. CR. 101.
— Din fr. **modérantisme.**

MODERÁNȚĂ s. f. (Rar) Moderație. Cf. LM.
— Pl.: *moderanțe.*
— Din it. **moderanza.**

MODERÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) m o d e r a și rezultatul ei. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *moderări.*
— V. **modera.**

MODERÁT, -Ă adj., s. m. **I.** Adj. **1.** (Despre oameni și despre manifestările lor) Cumpătat, chibzuit, măsurat; potolit, liniștit, ponderat, V. e c h i l i b r a t. *Copiilor, fiți lucrători și moderați (stîmpărați).* GR. R.-N. II, 117/11, cf. NEGULICI. *Între apărătorii cei mai valoroși*

ai cauzei noastre naționale . . . se înrolase în acelea zile tocma și mult moderatul bărbat erudit Timoteu Cipariu. BARIȚIU, P. A. III, 127, cf. STAMATI, D. *Pare-mi-se că sînt destul de moderat.* NEGRUZZI, S. I, 282, cf. POLIZU. *Proclamația . . . crez că e destul cuminte și moderată.* BĂLCESCU, ap. GHICA, A. 598, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *O viață cuminte, cu exercițiu moderat și hrană bună.* CĂLINESCU, S. 603. ◊ (Adverbial) *A vorbi și a se purta moderat.* LM.

2. Care are putere de acțiune diminuată; redus, micșorat (ca intensitate, iuțeală etc.). *Acest ritm de creștere mai moderat era inaccesibil în împrejurări normale.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 10/2. *S-a observat în stadiile inițiale o influență moderată asupra plantei gazdă.* SĂVULESCU, M. U. I, 90.

3. (Despre climă, temperatură etc.) Temperat, potrivit; (despre anotimpuri, perioade de timp) cu temperatură moderată, potrivită. *Iarna cea moderată și vara cea răcoroasă.* CALENDARIU (1794), 1/27.

4. (Despre prețuri) Care nu este prea mare, care nu este exagerat; potrivit; acceptabil; p. e x t. scăzut. *Aici vei găsi . . . acele o mie și una de nimicuri ce sînt neaparate; alege pe cele mai frumoase, mai originale și te vei mira de moderatul lor preț* (a. 1846). N. A. BOGDAN, C. M. 141. *Vinațuri străine și indigene cu prețuri moderate.* GANE, N. III, 183. *Tarif moderat.* C. PETRESCU, Î. II, 122.

II. S. m. Adept al moderantismului. *Partidul moderaților.* ȘĂINEANU, D. U. *Junimismul pe atunci încă nu era reacționarism, era moderantism. Vom vedea mai jos că C. Negruzzi se declară „moderat“.* IBRĂILEANU, SP. CR. 102.

— Pl.: *moderați, -te.*

— Din lat. **moderatus**, it. **moderato**, fr. **modéré**.

MODERÁTO adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În tempo mai rapid decît andante și mai lent decît allegro. Cf. DM, DER. ✦ (Substantivat, n.) Compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală executată în acest tempo.

— Din it. **moderato**.

MODERATÓR, -OÁRE subst. **1.** S. m. și f. Ceea ce moderează, potolește, împiedică, frînează. Cf. NEGULICI, RUSSO, S. 64. *Pădurile sînt moderatorii climelor.* BARASCH, I. 70/23, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Moderatoriu al fanaticilor și exaltaților.* LM, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/5.

2. S. n. Dispozitiv de siguranță care reduce automat viteza unui mecanism. Cf. PONTBRIANT, D. *Moderatoriul unei nave.* LM, cf. DL, DM. *Moderatorul poate reduce sau poate anula complet cuplul motor.* LTR².

3. S. m. (Fiz.) Substanță folosită pentru încetinirea neutronilor (în reactoarele nucleare). Cf. DER.

— Pl.: *moderatori, -oare.* — Și: (prin adaptare la sistemul fonetic popular) **moderătór** s. n. PONTBRIANT, D.

— Din fr. **modérateur.** Cf. lat. m o d e r a t o r.

MODERÁȚIE s. f. Însușirea de a fi moderat. **1.** Cumpătare, măsură (în manifestări, în felul de a trăi etc.). V. e c h i l i b r u. *Sparta avea moderație destulă.* MOLNAR, I. 327/4, cf. AR (1829), 58¹/46. *Moderația sau cumpătarea și blîndeța fac aceea ce nu poate face forța (sîla).* SĂULESCU, I. 67/17, cf. STAMATI, D. *Respectul ce fiecare cetățean trebuie să poarte corpurilor legiuitoare, chiar cînd ele sînt desființate, îmi impune datoria moderațiunii.* KOGĂLNICEANU, S. A. 133, cf. POLIZU, COSTINESCU. *Moderațiunea vocei, gestului.* LM. *Îmi permiteți să spun . . . cu toată moderația în expresie.* MAIORESCU, D. II, 252, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Cu moderația nu pot face nimic: abstinența e mai ușoară.* SADOVEANU, O. IX, 139. *Cam aici e buba! — replică cu amestec de energie și moderațiune Mihai Petrovici.* VORNIC, P. 143. ✦ Atitudine caracteristică moderaților **(II)**, comportament care reflectă moderantismul. *Bălcescu se lovește de moderația nefastă a lui Heliade și a burgheziei.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/5.

2. Reducere, diminuare, micșorare. *Moderația dorințelor înavuțește.* NEGULICI. *Simțim aceasta la moderația temeiurilor . . . criticilor.* RUSSO, S. 80, cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: (rar) *moderații.* — Și: (rar) **moderațiúne** s. f.

— Din lat. **moderatio**, fr. **modération**, it. **moderazione**.

MODERAȚIÚNE s. f. v. **moderație.**

MODERĂTÓR s. n. v. **moderator.**

MODÉRN, -Ă adj., s. n. **I.** Adj. **1.** (În opoziție cu v e c h i, a n t i c) Care aparține epocii actuale, care ține de prezent sau de trecutul apropiat; care este (relativ) nou, recent; (în opoziție cu î n v e c h i t, d e p ă ș i t, p e r i m a t) care corespunde stadiului actual al progresului. *Maurii în Spania aduseră făclia civilizației vechimii în vremile cele moderne (după urmă sau noi).* CR (1829), 219¹/21, cf. AR (1829), 227¹/31. *Versurile moderne se măsoară prin silabe.* HELIADE, O. II, 144. *Amîndoi acești oameni . . . se deosibesc într-un fel foarte fioros în obiceiurile cele moderne (din ziua de astăzi).* CR (1832), 350²/8. *Neamurile vechi și moderne.* [illegible] ARH. 5, cf. VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D. *Este oare vreo introducere mai minunată în literatura modernă, un tablou mai omeric decît această strofă care începe un vechi cîntic*

haiducesc? RUSSO, S. 190. *Turnul clopotniţei . . . de un stil modern e cel mai nalt a capitalei.* NEGRUZZI, S. I, 284. *Mă gîndeam . . . La Grecia modernă ce ei au sprijinit.* ALEXANDRESCU, M. 26, cf. PONTBRIANT, D. *Ion Vodă, ca un general adevărat modern, îşi asicurase un mare avantagiu prin infanterie şi artilerie.* HASDEU, I. V. 139, cf. COSTINESCU. *Timpurile antice şi moderne.* LM. *Dar, cum am zis, metafizicul modern nu poate fi consecvent.* GHEREA, ST. CR. II, 21. *Nepăsător eu stam de-alături Privind modernii cărturari.* COŞBUC, B. 240, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *În adevăr, e-atîta larmă În capitalele moderne, Că omul n-are chip să doarmă, Oricît de bine şi-ar aşterne.* ANGHEL-IOSIF, C. M. II, 52, cf. ŞĂINEANU, D. U. *O privelişte de-un pitoresc atît de modern şi prosper.* C. PETRESCU, R. DR. 300. *Şi astfel, drumurile moderne se ivesc, străbătînd ţara.* BOGZA, C. O. 176. *Tradiţia nu stînjeneşte introducerea tehnicii moderne.* CĂLINESCU, S. 348, cf. 594. *În anii puterii populare, industria noastră constructoare de maşini a creat şi a pus la dispoziţia industriei uşoare numeroase maşini moderne.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2723. *De la primul ei număr, ,,Viaţa românească" a apărut ca prima publicaţie de aspect şi structură modernă.* V. ROM. martie 1956, 20. *Să fie înălţată o modernă hală de prelucrări mecanice.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7153. ◇ *Istoria* (sau *epoca) modernă* = **a)** (în trecut) partea istoriei care cuprindea epoca de la sfîrşitul evului mediu, fixată prin tradiţie între 1453, data căderii Constantinopolului, şi Revoluţia franceză din 1789; **b)** (sens curent) partea istoriei care cuprinde epoca de la Revoluţia franceză din 1789 pînă la Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie 1917. *Toţi aceşti tineri, ca să fie priimiţi aci, trebuie să aibă cunoştiinţile următoare: matematice . . . istoria generală a naţiilor celor vechi, istoria veacurilor de mijloc, istoria modernă (nouă).* CR (1830), 201^1/30, cf. LM, ŞĂINEANU, D. U. *Limbă modernă* = limbă vorbită în zilele noastre sau într-o epocă apropiată de noi. *Aceste dialecte duse de soldaţii romani . . . s-au întrulocat cu limbele acelor ţări biruite şi au produs modernele limbe zise neolatine.* RUSSO, S. 70. *Printre mulţimea calendarelor şi a cărţilor în limba grecească modernă, iaca ce am găsit.* NEGRUZZI, S. I, 10, cf. POLIZU, DDRF. ◇ (Adverbial) *Rafinarea . . .* [cuprului] *se face prin topire sau, mai modern, prin electroliză.* ORBONAŞ, MEC. 41. ◇ (Substantivat) *Legislaţiunea devine dar personală şi astfel forma guvernului este, ceea ce numim noi modernii, absolutism.* MAIORESCU, CR. III, 121. *Cît sîntem noi modernii de metodici pe lîngă antici!* CARAGIALE, O. III, 28, cf. ŞĂINEANU, D. U. ✦ (Despre învăţămînt, clase, licee etc.; în opoziţie cu r e a l) Care pune accentul pe studiul limbilor şi al disciplinelor umanistice; umanistic. Cf. CADE. *Zeflemelele şi poreclele colegilor dintr-a şaptea modernă . . . nu-l atingeau.* TEODOREANU, M. II, 24, cf. SCRIBAN, D. ✦ (Tipogr.; substantivat, urmat de determinări) Nume dat mai multor caractere de literă. *Denumirea caracterului* [literelor] *. . . moderne drepte, moderne cursive,] moderne aldine.* ROMANESCU, ZEŢ. 42.

2. Care este în concordanţă cu moda[1] zilei; la modă[1] **(1)**. *Croială modernă.* ◇ (Adverbial) *Pe cît erau de modern mobilate* [odăile] *. . . din Pitar-Moşu, pe-atît erau de patriarhal mobilate cele de la Medeleni.* TEODOREANU, M. II, 276. *A te îmbrăca modern.* SCRIBAN, D., cf. DL, DM, DN.

II. S. n. sg. Ceea ce este sau trece drept nou, actual; caracterul lucrului nou, (rar) m o d e r n i t a t e. *A prefera modernului, anticul.* ŞĂINEANU, D. U., cf. CADE, SCRIBAN, D.

— Pl.: *moderni, -e.*

Din fr. **moderne.** Cf. lat. m o d e r n u s.

MODERNÍSM s. n. **1.** Preferinţă pentru tot ceea ce este nou, modern; linie, notă, ţinută modernă. *Prin modernism, prin limbă, versurile fiului desmint poetica tatălui.* LOVINESCU, C. V, 19, cf. 20, VI, 118, SCRIBAN, D. ✦ (Familiar, depreciativ; concretizat) Manifestare, atitudine (exagerat) modernă; tendinţă inovatoare (exagerată). *Ei, vezi, astea nu-mi plac mie, modernismele astea.* ap. IORDAN, L. R. A. 181. *Prea puţin ne-am preocupat să dezvăluim ,,la obiect" latura superficial-snoabă a unor modernisme în artă, a unor originalităţi căutate.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 6893.

2. Nume generic pentru curentele şi şcolile din arta şi literatura secolului al XX-lea care pun accentul pe temele intimiste (şi, adesea, pe formă). *Era . . . cercetat de vînturile aspre şi mistice ale unui modernism corcit cu ortodoxismul de paradă al fasciştilor români.* BENIUC, M. C. I, 187. *O interpretare . . . critică a modernismului.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7302.

— Pl.: **(1)** *modernisme.*

— Din fr. **modernisme.**

MODERNÍST, -Ă adj., s. m. şi f. **1.** Adj. Care ţine de modernism, privitor la modernism, conform cu modernismul. *Klimt este un pictor modernist; tehnica şi concepţia sa se deosebesc de tehnica şi concepţia obişnuită.* PETICĂ, O. 406. *Oricît de primitiv ar fi fost unul şi oricît de modernist ar fi celalt, identitatea fondului este totuşi neîndoioasă.* LOVINESCU, C. V, 19. *Scriitorii şi-au exprimat un punct de vedere categoric în privinţa tentativelor de preluare necritică a experienţelor moderniste.* GL 1958, nr. 7, 6/4. *Mişcarea modernistă reprezintă în cultura noastră interbelică un moment ce nu poate fi . . . ignorat.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7302.

2. S. m. şi f. *Adept al modernismului* **(2).** Cf. CADE, DL, DM.

— Pl.: *modernişti, -ste.*

— Din fr. **moderniste.**

MODERNITÁTE s. f. sg. (Rar) Calitatea de a fi modern **(I 1)**, caracterul modern al unui lucru. Cf. ȘĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D.
— **Modern** + suf. *-itate*. Cf. fr. m o d e r n i t é.

MODERNIZÁ vb. **I. 1.** T r a n z. A adapta la realitățile, la cerințele prezentului, a î n n o i; a face să corespundă stadiului contemporan al progresului. Cf. LM, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Rafinăriile au fost reparate și modernizate.* GHEORGHIU-DEJ, R. 44. *Această clădire a fost într-un scurt timp radical modernizată.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2860. *A fost modernizat parcul de locomotive.* ib. 1967, nr. 7249. ✦ (Complementul indică texte, ediții etc.) A modifica pentru a face mai accesibil, mai în conformitate cu normele limbii actuale. *În copiile de acte făcute de el a schimbat pretutindeni ortografia, a modernizat pronunțarea.* BUL. COM. IST. I, 16. *A moderniza stilul.* ȘĂINEANU, D. U.
2. R e f l. (Rar, despre persoane) A se conforma gusturilor și cerințelor modei[1], a deveni modern **(I 2)**. Cf. CADE.
— Prez. ind.: *modernizez.*
— Din fr. **moderniser.**

MODERNIZÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) m o d e r n i z a și rezultatul ei; înnoire. Cf. DDRF, ALEXI, W. *Trebuie să înțelegi farmecul acestui București, așa cum se afla înainte de . . . modernizare.* C. PETRESCU, C. V. 77. *Lucrări de modernizări de drumuri.* LEG. EC. PL. 254, cf. 443. *Dezvoltarea puternică a industriei grele și a industriei de mașini a făcut posibilă dezvoltarea și modernizarea transporturilor.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2387, cf. V. ROM. ianuarie 1954, 201. *De la o ediție la alta, Kogălniceanu a făcut modernizări și în sistemul morfologic al limbii sale.* CONTRIBUȚII, I, 75. *Un ansamblu de lucrări urbanistice . . . care vor contribui la modernizarea acestei părți a orașului.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7152.
— Pl.: *modernizări.*
— V. **moderniza.**

MODERNIZÁT, -Ă adj. Adaptat la realitatea prezentă, la cerințele actuale; modificat în conformitate cu cerințele progresului. *Till Eulenspiegel, un fel de Isop modernizat.* MAIORESCU, CR. III, 391, cf. DDRF, ALEXI, W. *Lucrări de drumuri modernizate.* LEG. EC. PL. 255. *Utilaje noi și modernizate.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7143. ✦ (Despre texte, ediții etc.) Modificat pentru a deveni mai accesibil, mai în conformitate cu normele limbii actuale.
— Pl.: *modernizați, -te.*
— V. **moderniza.**

MODERNIZATÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care modernizează **(1)**, care are tendința de a moderniza. V. i n o v a t o r. *Sînt, în fine, toți moderni și modernizatori.* CARAGIALE, O. VII, 231. *Fapte izolate pe care le-au covîrșit alte tendențe posterioare, mai puțin clasice, mai modernizătoare.* ODOBESCU, S. I, 245.
— Pl.: *modernizatori, -oare.* — Și: **modernizătór, -oáre** adj.
— **Moderniza** + suf. *-tor.*

MODERNIZĂTÓR, -OÁRE adj. v. **modernizator.**

MODÉST, -Ă adj. **1.** Care este lipsit de îngîmfare, care este măsurat în comportare, în pretenții, m o d e r a t **(I 1)**, t e m p e r a t, p o n d e r a t; care este pătruns de respect față de semenii săi. *Muierile, care se văd aici, sînt frumoase; ci fără mîndrie, modeste (de omenie) și date spre lucru.* MAIOR, T. 231/23, cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Modest (înfrînat).* VÎRNAV, F. M. I, 57v/23. *O soție credincioasă bărbatului său . . . precum și modestă.* FL (1838), 50[1]/40. *Modest = sfiit, neiubitori de fală.* ASACHI, P. 162/30. *Poporul Moldovei, mai modest decît alte popoare . . . n-au cerut de la ocîrmuitoriul lui altă nimică, decît îndreptarea abuzurilor* (a. 1848). URICARIUL, X, 1, cf. NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU. *Angelica, deși modestă, tînără și frumoasă, ave un defect mare: nu ave zestre.* NEGRUZZI, S. I, 109, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Juni cît se poate de modești.* LM. *Purtare modestă.* id. ib., cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Încerca să se convingă că Elenuța nici nu seamănă cu celelalte surori, că e modestă, prea modestă chiar.* AGÎRBICEANU, A. 46, cf. ȘĂINEANU, D. U., C. PETRESCU, A. 280. *Iașul . . . cu oameni timizi și modești, care surîd ușor și vorbesc moale.* TEODOREANU, M. II, 169, cf. SCRIBAN, D. *Era bun, modest și, cîteodată, vesel ca un copil.* SADOVEANU, E. 167. *Avu . . . prilejul să-și dea seama că modestul Pascalopol . . . era, acasă la el, un om foarte subțire.* CĂLINESCU, E. O. I, 84. ✧ (Substantivat, depreciativ, în legătură cu verbul „a face") *A face pe modestul.* COSTINESCU. *Ce urît îți șade cînd încerci să faci pe modestul!* C. PETRESCU, C. V. 195. ✧ (Adverbial) *Cred că averea pe care o am îmi ajunge să trăiesc modest.* CAMIL PETRESCU, U. N. 41. *Se îmbrăca modest și cu discretă căutare.* CĂLINESCU, S. 257.
2. De proporții mici; fără mare valoare sau pretenții; lipsit de importanță sau de strălucire; simplu. *Vezi . . . acel palat gotic împregiurat de modeste case țărănești.* NEGRUZZI, S. I, 192, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Intru într-un birt modest să gust ceva.* CARAGIALE, O. II, 132. *Aprobarea d-tale pentru modestul meu talent liric m-a atins pînă-n suflet.* id. ib. VII, 36. *O modestă căscioară.* ODOBESCU, ap. DDRF. *S-a mulțumit cu modestul post de institutor în Tecuci.* PETICĂ, O. 315. *Îi oferi îndată un loc de funcționar la banca lui, deocamdată modest.* REBREANU, R. I, 41. *Descoperi și un restaurant*

modest. C. PETRESCU, Î. II, 244. *Poți fi excepțional sau poți rămîne un modest instrumentist.* CĂLINESCU, S. 705. *Casa, clădită din bîrne de lemn, cu un singur etaj, e modestă.* STANCU, U.R.S.S. 40. *Pupitrele erau așezate pe o modestă estradă de lemn.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7136. ✦ (Despre sume de bani, prețuri, avere etc.) Redus; potrivit, mijlociu (**I 3**). *Avere modestă.* LM. *S-a înțeles cu d-na Gavrilaș să-l primească și pe el la masă, plătind o sumă modestă.* REBREANU, R. I, 24. *Se alese . . . cu o sumă însemnată pentru bugetul modest al familiei.* V. ROM. septembrie 1954, 138. *Comerțul va primi în anul viitor mai multe produse la prețuri accesibile populației cu venituri mai modeste.* SCÎNTEIA, 1966, nr. 7207.

— Pl.: *modești, -ste.*

— Din lat. **modestus**, it. **modesto**, fr. **modeste**.

MODESTÍE s. f. **1.** Însușirea de a fi modest (**1**), lipsă de îngîmfare, de vanitate; sfială; smerenie. *Cînd ea vorbea, ochii săi se josiau cu modestie.* CALENDARIU (1794), 27/14. *Mentor, cu ochii plecați, cu modestiă (omenie) tăcînd, urma după Telemah.* MAIOR, T. 7/4. *Dorim ca publicul să se pătrundă de dulceața și modestia talentului acestuia.* RUSSO, S. 150, cf. ARISTIA, PLUT., POLIZU, PONTBRIANT, D. *Nicu Bălcescu era de o modestie rară: anevoie îl făceai să-ți citească cîte ceva din cele ce scria.* GHICA, S. 496. *Fără modestie, mă simt vrednic și demn de orice rol în sînul patriei mele.* ALECSANDRI, T. I, 281, cf. COSTINESCU. *Modestia nu-i permite să vorbească de minunile de bărbăție ce a făcut.* LM. *Dați-mi voie ca eu să mă cred așa cum sînt, nici urîtă, nici frumoasă — mijlocie. – Prea multă modestie, doamnă.* CONTEMPORANUL, VI_2, 198. *Știu eu bine că modestia oamenilor mari te caracterizează și pe tine.* ARDELEANU, U. D. 34, cf. ȘĂINEANU, D. U. *Lasă modestia . . . Toată cariera ta vorbește pentru tine.* C. PETRESCU, C. V. 109, cf. 184. *Culme a modestiei, nici acum și nici mai tîrziu, el nu-și semnează articolele, văzînd în ele o îndatorire, iar nu o satisfacțiune.* CĂLINESCU, E. 347. ✧ (În context figurat) *O, nu mai cînta, harmonie pribeagă, Că plîng și nu știu unde mă duc, În toamna care plînge pe-o veche modestie, . . . În noaptea asta-n care am devenit năuc.* BACOVIA, O. 99. ✦ Purtare cuviincioasă; cumințenie; decență, pudoare. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Acum nu mai merge modestia fetelor crescute cum se cade.* CĂLINESCU, I. O. I, 50. ✦ Cumpătare, măsură; moderație; pondere, reținere. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., NEGULICI, STAMATI, D., ARISTIA, PLUT., POLIZU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Nu făceam teze prea bune, ca să nu dau de bănuit. Copiam cu modestie.* BRĂESCU, V. 179.

2. Lipsă de strălucire, de fast; simplitate. *Modestia rece a odăii mele.* BACOVIA, O. 245, cf. V. ROM. martie 1956, 26.

— Accentuat și: (învechit, în Transilv.) *modéstie* (MAIOR, T. 7/4, MOLNAR, I. 411/12, 431/4).

— Din lat. **modestia**, it. **modestia**, fr. **modestie**.

MODÍ vb. IV. Refl. (Prin Mold.) A se îmbrăca, a se găti după cerințele modei[1] (**1**). *Pe la noi cucoanele se modesc.* BUL. FIL. II, 226, cf. III, 188.

— Prez. ind.: *modesc.*

— V. **modă**[1].

MÓDIC, -Ă adj. (Rar) Care are valoare modestă, mijlocie, neînsemnată; (despre prețuri) redus, convenabil. *Prețul . . . este de cinci sfanți, preț cu totul modic pe lîngă folosul ce poate produce această carte* (a. 1850). DOC. EC. 971, cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Progrese modice.* LM, cf. BARCIANU, ALEXI, W., CADE. *Chioșcul . . . oferă solicitatorilor, contra unei sume modice, un pachet în care au fost cu îngrijire alese cele mai căutate dintre bunătăți.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 6/2. ✦ (Adverbial, neobișnuit) În mod cumpătat, cu măsură. SCRIBAN, D.

— Accentuat și: *modíc.* — Pl.: *modici, -ce.* Din lat. **modicus**, fr. **modique**.

MODICITÁTE s. f. (În dicționarele din trecut) Însușirea de a fi modic; valoare, cantitate mică. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W.

— Din fr. **modicité**, lat. **modicitas, -atis**.

MÓDIE[1] s. f. (Regional) Instrument cu ajutorul căruia se trag linii paralele pe suprafața unei piese de lemn; zgîrieci (Borșa-Vișeu de Sus). ALR II 6675/362.

— Pl.: ?

Etimologia necunoscută.

MÓDIE[2] s. f. v. **modă**[1].

MODIFIÁ vb. I v. **modifica**.

MODIFICÁ vb. I. Tranz. A schimba (aspectul, forma sau conținutul); a preface, a transforma; a îndrepta, a corecta, a rectifica, (învechit și popular) a muta (**II 2**). *Lucrurile firii au două ramuri ca și moralul: natura simplă și natura modificată prin meșteșuguri.* HELIADE, GR. P. 12/19. *A modifica cîtimea și însușimea.* ALBINEȚ, M. 177, cf. DESEN ARH. 5. *Civilizația, în marșa ei progresivă, modifiază limba și năravurile.* RUSSO, S. 97, cf. 195, POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Un singur cuvînt adăugat unei fraze modifică sensul ei.* LM. *Editorul . . . nu avea dreptul nici de a le modifica* [poeziile], *nici de a lăsa pe unele la o parte.* MAIORESCU, CR. II, 309. *Planul vostru pentru Sinaia trebuie modificat puțin.* CARAGIALE, O. VII, 40, cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Aflînd-o*

printre hîrtiile tatălui său, unul din fiii cronicarului, probabil Nicolaie, a copiat-o, modificînd unele pasaje. BUL. COM. IST. II, 103, cf. ŞĂINEANU, D. U. *Scriitorul poate modifica sau transforma faptul istoric accidental.* CONTEMP. 1953, nr. 351, 2/6. *Vechiul proverb trebuie modificat: adevărații prieteni se cunosc la nevoie, dar se verifică la bucurie.* BARANGA, I. 161. ◇ R e f l. *În climele frumoase, ca a Greciei şi a Italiei, limbile se îndulcesc, se modifică şi cresc o dată cu activitatea.* RUSSO, S. 51. *Toate ideile şi toate simțirile lui . . . adeseori se modifică în calitate.* MAIORESCU, CR. II, 146, cf. DDRF.

— Prez. ind.: *modífic.* — Şi: (învechit) **modifiá** vb. I.

— Din lat. **modificare.** — **Modifia** < fr. **modifier.**

MODIFICÁBIL, -Ă adj. (Rar) Care poate fi modificat. Cf. LM, CADE, SCL 1960, 238.

— Pl.: *modificabili, -e.*

— **Modifica** + suf. *-abil.* Cf. fr. m o d i f i a b l e.

MODIFICÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) m o d i f i c a şi rezultatul ei. s c h i m b a r e, t r a n s f o r m a r e, î n d r e p t a r e, c o r e c t a r e, (învechit) m o d i f i c a ț i e; (concretizat) ceea ce (se) modifică. *S-au învoit că ar fi mai nimerit de a păşi la modificarea regulamentului.* ROM. LIT. 267[1]/2. *Toate mişcările corpului nostru primesc modificările (schimbările) lor din temperament şi din caracter.* FIS. 173/3, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Acestea par să fie singurele modificări pe care le-a introdus.* BUL. COM. IST. II, 152. *Se interesă foarte de aproape de alcătuirea menuului şi consilie cîteva modificări.* C. PETRESCU, Î. II, 144, cf. 49. *Copiştii au introdus tot felul de modificări în textul cronicii lui Gr. Ureche.* ROSETTI, S. L. 18. *Modificarea capitalului va fi decisă de Ministerul Finanțelor.* LEG. EC. PL. 232. *A discutat cu cei din birou modificarea proiectului tehnic.* V. ROM. aprilie 1954, 36. *Sistemul lexical, sistemul fonetic şi cel morfologic se influențează reciproc, în sensul că o modificare adusă unuia dintre ele poate atrage modificări ale altuia sau ale celorlalte două.* GRAUR, S. L. 17.

— Pl.: *modificări.*

— V. **modifica.**

MODIFICATÍV, -Ă adj. (În dicționarele din trecut) Care poate modifica. Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.

— Pl.: *modificativi, -e.*

— Din fr. **modificatif.**

MODIFICATÓR, -OÁRE adj. Care modifică. [Omul] *nu este modificația, ci modificator, nu numai gînd, ci gînditor.* EPISCUPESCU, O. Î. 64/26, cf. LM. *În timpurile geologice, cauzele modificătoare au lucrat în mod cu mult mai intensiv.* F (1886), 222, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cel mai însemnat agent modificător este apa, care străbate în toate direcțiunile globului terestru, chiar prin rocele cele mai compacte.* MURGOCI-LUDWIG, M. 49, cf. ŞĂINEANU, D. U. ◇ (Substantivat, m.) *Cantitatea maximă de modificatori ce se poate dizolva în fontă.* IOANOVICI, TEHN. 45. *Modificatori sînt aluminiul, titanul şi borul.* LTR[2] I, 123.

— Pl.: *modificatori, -oare.* — Şi: (învechit) **modificătór, -oáre** adj.

— Din fr. **modificateur.** Cf. lat. m o d i f i c a t o r.

MODIFICÁȚIE s. f. (Învechit) Modificare. Cf. ȚICHINDEAL, F. 336/4. *Ce se atinge de modificația glasului, aceasta este chilină.* ANTROP. 202/10. *O modificație a cerului.* CĂPĂȚINEANU, M. 17/19, cf. EPISCUPESCU, O. Î. 64/26, STAMATI, D., POLIZU. *Dobîndind cîteva modificațiuni în Constituțiune.* GHICA, A. 29, cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., SANDU-ALDEA, S. 123, ŞĂINEANU, D. U.

— Pl.: *modificații.* — Şi: **modificațiúne** s. f.

— Din lat. **modificatio,** fr. **modification.**

MODIFICAȚIÚNE s. f. v. **modificație.**

MODIFICĂTÓR, -OÁRE adj. v. **modificator.**

MODÍLĂ s. f. (Bot.; Bucov.; în compusul) **Modila-şerpelui** = şarpe *(Aspidium Lonchitis).* PANȚU, PL.

— Pl.: *modile.*

— Etimologia necunoscută.

MODILIÓN s. n. Ornament arhitectonic în formă de consolă, aşezat sub o cornişă sau izolat pe fața unui perete, pentru a susține un vas, un bust etc. Cf. DL, DM. *Modilionul e caracteristic ordinului corintic.* LTR[2], cf. DN.

— Pronunțat: *-li-on.* — Pl.: *modilioane.*

— Din it. **modiglione,** fr. **modillon.**

MODINATÚRĂ s. f. v. **modenatură.**

MODÍST, -Ă adj., s. f. **1.** Adj. (Învechit) Care se poartă sau se îmbracă după ultima modă[1] **(1)**, care se ține de modă[1], este în pas cu moda[1], la modă[1]; (rar) modos. *Compatrioții noştri mai bucuroşi dau o sută de lei p-un mod nou, să fie modist.* MUMULEANU, C. 39/3. *Unde văd tineri galanți, Frumoşi, modişti, figuranți, Ele de tot nebunesc.* id. ib. 125, cf. NEGULICI, SCL 1950, 76.

2. S. f. Femeie care confecționează sau vinde pălării de damă, accesorii şi flori artificiale folosite ca podoabă. Cf. NEGRUZZI, S. III, 129. *De acuma mă pot duce . . . la magazia modistei.* ALECSANDRI, T. I, 75. *Ziua ea lucra la o modistă pe strada mare.* GANE, N. I, 101.

Sîntem toți victimele visătoriilor de modiste. CAMIL PETRESCU, T. II, 137. *Îl jena ... staționarea îndelungă la vitrinele parfumeriilor, modistelor și pantofăriilor.* C. PETRESCU, Î. II, 213. *Erau date la modiste.* PAS, Z. I, 221. ✦ (Adjectival, învechit, rar) *Prăvălie modistă* = casă de mode. *Cu începutul sezonului de vară, expozițiunile prăvălielor modiste se transformară în grădine de flori.* F (1869), 261.
— Pl.: *modiști, -ste.*
— Din fr. **modiste.**

MODÍȚĂ s. f. (Prin Mold.) Pernă mică; perniță. *Tocmai în vîrf stau perinile mici și perinuțele sau modițele.* PAMFILE, I. C. 412, cf. 15.
— Pl.: *modițe* și *modiți* (H III 476).
— Etimologia necunoscută.

MÓDIU s. n. (Învechit) Găleată (folosită ca unitate de măsură pentru cereale). *Mînca ... cîte trei modii de pită.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 18ᵛ/34. *Să dea în comun un modiu sau găleată de bucate.* ȘINCAI, HR. I, 199/9. *Un modiu sau o găleată de făină se vindea în cetatea aceea cu o sută și șepte de florinți.* id. ib. II, 78/33, cf. ENC. ROM.
— Pl.: *modii.* — Și: **módius** s. n. ENC. ROM.
Din lat. **modius**, ngr. **μόδιον.**

MÓDIUS s. n. v. **modiu.**

MODÎLCĂ s. f. (Regional) **1.** Ganglion inflamat; umflătură (mică) care se poate forma sub piele sau pe diferite părți ale corpului omenesc; (regional) modovîlcă, momealcă. V. g î l c ă, b o l f ă, m o l f ă[1]. Cf. CANDREA, F. 220, 224, BIANU, D. S. *Două gîlci, Două modîlci.* TEODORESCU, P. P. 378. *Gîlcă, nădîlcă, Încalică pe furcă.* MARIAN, D. 130. *Gîlcilor, madîlcilor Să fugiți ... Din gît.* MAT. FOLK. 1552, cf. 1611. *Bubelor, Modîlcilor, Duceți-vă din hiru părului.* PĂCALĂ, M. R. 250, cf. DRAGOMIR, O. M. 30, CIAUȘANU, V. 180. *Lui Todiriță i-a crescut o modîlcă după ureche.* Com. din PIATRA NEAMȚ, cf. ALR I 1658/614, ALR II/I h 118. *La cap modîlcă, La șezut modîlcă, La mijloc nemică* (Furnica). GOROVEI, C. 164. ✦ Cucui. *M-am lovit cu capul de colțul mesei de mi-a ieșit o modîlcă în frunte.* Com. din PIATRA NEAMȚ. ✦ Cocoașă (Loman-Sebeș). A II 8.
2. Ceea ce are forma unei modîlci **(1)**:
a) Obiect mototolit, făcut ghemotoc; ghem. *Ce e motîlca ceia în buzunaru tău?* ap. SCRIBAN, D. *Strîng o motîlcă zdravănă de lînă.* PLOPȘOR, C. 58, cf. A IV 26, V 23.
b) (La pl.) Noduri, gușî (pe firul tors). *Un fus, Cu tort pe dînsul pus Tot chișcături, modîlci.* SLAVASTOS, ap. TDRG.
c) Pungă, legătură cu bani, semințe etc. CIAUȘANU, V. 180.
d) Măciulie **(I 1)**. I. CR. VIII, 88.
e) Nod pe trunchiul unui copac. *Un căuș făcut din modîlca ciotoroasă a unui copac.* ȘEZ. VII, 153.
f) Tubercul (al unei plante). *Begoniile înzestrate cu cîte o tuberculă sau modîlcă.* COMȘA, N. Z. 24.
3. Bolovan sau ridicătură de pămînt. *Se vede cîmpul cu desăvîrșire șes, fără modîlcile de movile.* IORGA, ap. CADE. *Pe jos, modîlcile uscate de glod așa de dese și de tari.* HOGAȘ, DR. I, 209.
— Pl.: *modîlci.* — Și: **modîlgă** (RĂDULESCU-CODIN), **motîlcă, madîlcă, nodîlcă** (COMȘA, N. Z. 24), **nădîlcă, niodîlcă** (GLOSAR REG.) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. bg. **могилка**, ucr. **тогилка.**

MODÎLCÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Care are modîlci **(3)**, plin de modîlci. Cf. DDRF, BARCIANU. *Pe țerna modîlcoasă sau crestată de dungi, cresc copaci răzleți.* IORGA, ap. CADE.
— Pl.: *modîlcoși, -oase.* — Și: **motîlcós, -oásă** adj. CIAUȘANU, GL.
— **Modîlcă** + suf. *-os.*

MODÎLGĂ s. f. v. **modîlcă.**

MODÎRLÁN adj., s. m. v. **modoran.**

MODÎRLĂ s. f. (Regional) Modoran **(1)**. *Polidor ... [către servitor] Ce vrei, modîrlă?* ALECSANDRI, T. 1626, cf. DDRF, BARCIANU, TDRG.
— Pl.: *modîrle.*
— Derivat regresiv de la **modîrlău** sau de la **modîrlan.**

MODÎRLĂU s. m. (Regional) **1.** Om prostănac; om grosolan, necioplit, b ă d ă r a n, (regional) m o d o r a n **(1)**. Cf. ALEXI, W., LEXIC REG. 105.
2. (În forma *mudurlău*) Om ursuz, posac (Roșia-Beiuș). ALR II 3676/310.
— Pl.: *modîrlăi.* — Și: **mudurlău** s. m.
— De la **modîrlan**, cu schimbare de suf.

MODOLÁNĂ s. f. v. **măgdălană.**

MODOLĂU s. m. (Prin Munt.) Om care se mișcă și vorbește încet. I. CR. VIII, 88.
— Pl.: *modolăi.*
— Cf. m o d o r o i, m u t ă l a u.

MODOLÍ vb. IV v. **domolí.**

MÓDOR s. m. v. **modur.**

MODORÁN adj., s. m. (Regional) **1.** Adj., s. m. (Persoană) cu apucături grosolane; bădăran. *Unde să scapi de atîția modîrlani?* PR. DRAM. 266, cf. COSTINESCU, LM. *Nimeni n-a mai zis că e nici limbă de furat, nici limbă de*

modîrlan. JIPESCU, O. 59. *Vedeți ... cum trăiesc ca modorănii.* CONV. LIT. XIII, 71, cf. DDRF. *Stete un moment cu gura întredeschisă, gata să-i spuie că e un modoran.* D. ZAMFIRESCU, T. S. 14. *Fii și tu mai dezghețat, să nu zică-n gîndu ei: apoi ce, ăsta e un modîrlan.* SĂM. III, 444, cf. RĂDULESCU-CODIN, ȘEZ. XII, 111, CIAUȘANU, GL. *Ești modîrlan dacă nu vii la mine cum ai zis.* PAȘCA, GL.

2. S. m. Modoroi **(1).** Cf. ȘĂINEANU, D. U.

3. S. m. Persoană care vorbește vrute și nevrute. I. CR. III, 54, cf. 156.

4. S. m. (Mai ales la pl.) Țigan nomad. Cf. DDRF, BL II, 173, PASCU, C. 178, A IX 4.

— Pl.: *modorani* și *modorăni.* — Și: **modîrlán** adj., s. m.

— Cf. m o d o r o i. — Pentru **modîrlan**, cf. m î r l a n, ț o p î r l a n.

MODORĂNÍE s. f. (Regional) Purtare, faptă sau vorbă de modoran **(1)**; bădărănie, mitocănie, grosolănie. (Cf. PAMFILE, C. 38.

— Pl.: *modorănii.* — Și: **mădărăníe** s. f. PAMFILE, C. 38.

— **Modoran** + suf. *-ie.*

MODORÎT, -Ă adj. (Prin Transilv., despre oameni) Mohorît, întristat. (Substantivat) *Ieș modorîtă Dă pră văi venită.* ARH. FOLK. III, 128.

— Pl.: *modoriți, -te.*

— De la **modor.**

MODORÓI, -OÁIE s. m., adj. **1.** S. m., adj. (Transilv., Bucov., Mold.) (Om) tăcut, morocănos, posac, ursuz. Cf. LB, CADE. *Cum îi mutu modoroi, El s-o-nturnat înapoi.* MÎNDRESCU, L. P. 110, cf. ȘEZ. III, 71. *De nu-i da cumătra zăgnată, el tăcea ca un modoroi.* I. CR. III, 287. *Nu vezi ce moduroi, nu-i mai afli nici voia, nici nevoia.* ALR I 1 558/394, cf. I 573/348, 554, ALR II 3 676/605, A V 15, VI 26, PASCU, C. 178. ◇ (Adverbial) *Uite cum stă modoroi, Gîndești că e un bîrzoi.* MARIAN, INS. 198.

2. Adj. (Prin Transilv. și Bucov.) Leneș; molatic **(I 6).** Cf. LEXIC REG. 20, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI. ✦ (Regional) Plăpînd (Boiu Mare-Baia Mare). ALR II/I h 83/272.

3. Adj. (Prin Bucov., despre oameni) Prost. Cf. LEXIC REG. 105.

— Pl.: *modoroi, -oaie.* — Și: **modurói** s. m.

— Cf. m o d o r, m o d o r a n, m o d o r î t.

MODÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) Modist **(1).** *Nu-i modoasă, umblă tot c-o rochie.* GL 1964, nr. 512, 4/5.

— Pl.: *modoși, -oase.*

— **Modă**[1] + suf. *-os.*

MODOȘÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Ban.) A trîndăvi, a lenevi. *Ce bărbat, de dimineață modoșește pînă-n sară.* L. COSTIN, GR. BĂN. 139, cf. NOVACOVICIU, C. B. I, 14.

— Prez. ind.: *modoșesc.*

— Etimologia necunoscută.

MODOVÎLCĂ s. f. (Regional, mai ales la pl., în descîntece) Modîlcă **(1).** *Gîlcilor, Modovîlcilor, Eu vă trag pe mînă, Voi să vă trageți pe vînă.* ȘEZ. XII, 191.

— Pl.: *modovîlci.*

Cf. m o d î l c ă.

MODRÍG s. m. (Regional) Modoran **(1).** Cf. DR. IV, 807.

— Etimologia necunoscută.

MODRIGÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Apă murdară, mocirloasă. Cf. CIAUȘANU, V. 180.

— Pl.: *modrigale.*

— Etimologia necunoscută.

MODRIGÁN s. m. (Regional) Modoran **(1).** Cf. DR. IV, 807.

— Pl.: *modrigani.*

— **Modrig** + suf. *-an.*

MODRIGĂLÍ[1] vb. IV. T r a n z. **1.** (Prin Ban.; complementul indică tortul de cînepă) A tăvăli sau a băga în cenușă pentru a înălbi. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 139. (R e f l. p a s.) *Tortul de cînepă se modrigălește cu cenușă ... apoi se spală în apă rece și se pune în leșie.* COMAN, GL.

2. (Prin Transilv.; complementul indică rufe sau haine) A spăla prost. PRIBEAGUL, P. R. 57.

— Prez. ind.: *modrigălesc.*

V. **modrigală.**

MODRIGĂLÍ[2] vb. IV v. **mătrăcăli.**

MODROÁGĂ s. f. (Prin Munt.) Om mîncăcios, care are totdeauna pîine, mămăligă etc. la el. Cf. RĂDULESCU-CODIN.

— Pl.:?

— Etimologia necunoscută.

MODROGOÁIE s. f. pl. (Regional) Testiculele copilului (Mățău-Cîmpulung). COMAN, GL.

— Etimologia necunoscută. Cf. c o a i e.

MÓDRU s. n. (Regional) **1.** Mod[1] **(1),** fel, chip (în care se prezintă ceva, în care se desfășoară o acțiune, o activitate). *Au înștiințat pre Carol, craiul francilor ... scriindu-i și modrul și forma bătăii.* ȘINCAI, HR. I, 363/37. *Acest modru de a sădi vie nu iaste de mare folos.* ECONOMIA, 149/2. *Acealea învățături după modrul oratorilor cu rumânie mai iscusită* (a. 1 805). BV II, 454. *Într-acest modru s-au bătut ei mult timp.* SBIERA, P. 104, cf. 43. ◇ L o c. a d v. **Cu ori(și)ce modru** = cu orice chip, cu orice preț. *Cu orișice modru vrea să-mi pună capul.* RETEGANUL, P. II, 52. **În tot modrul** = în tot felul, în fel și chip. *S-au nevoit în tot modrul să scoată pre vandali dintr-însa.* ȘINCAI, HR. I, 76/29.

2. Mijloc (**II 2**), cale (de a acționa); posibilitate. *Îl ardea acestea pre Constantin și cerca modru de a se izbîndi.* ȘINCAI, HR. I, 278/7. *Nu fieștecare plugariu are modru de a-și face* [hambare] *de aceastea.* ECONOMIA, 57/6, cf. 30/22. *Alt modru n-am avut a împădeca următoarea nefericire* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 149. *Din a cincea, a șasea, a șaptea, a opta* [parte] *va învăța . . . modrul a sluji tainele cu cuviință* (a. 1809). BV III, 3. *Găsea modru de-a amîna lucrurile.* MARIAN, NU. 104, cf. FRÎNCU-CANDREA, M. 103, CABA, SĂL., VAIDA, ALR II/I MN 116, 3 786/284. ◇ L o c. a d v. **Cu** (sau **la**) **modru** = potrivit, nimerit, bine. *I-au spus . . . Să n-apuce codru, Unde nu-i cu modru.* COȘBUC, P. II, 147, cf. H XVIII 98. *Cîte păsărele-n codru Toate-mi cîntă mai la modru.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 198, cf. T. PAPAHAGI, M. 10. **De modru-n afară** = din cale-afară, foarte. *Mă simțăsc rău, de modru-n afară.* ALR II 3 226/316. ◇ E x p r. **A nu fi** (sau **a nu avea, a nu mai avea**) **modru** = **a**) a nu (se) (mai) putea, a(-i) fi imposibil să . . . *N-avem modru să vindem nimică* (a. 1725). IORGA, S. D. XII, 27. *Să mai scape nu e modru.* BENIUC, V. 34. *Nici nu-i chip și modru să-i lepede vreo înștiințare despre Ionuț.* SADOVEANU, O. XIII, 825. *Nu-i chip și modru s-o duci multă vreme așa.* V. ROM. aprilie 1956, 64. *Plînge mîndra ce-ai iubit, Și nu-i modru, badea meu, Să te ierte Dumnezeu.* F (1871), 283. *Se vede c-am bătrînit, Nu e modru de trăit.* MARIAN, O. II, 19. *Ea-mi dă borș nestrecurat . . . Și nu-i modru de mîncat.* id. SA. 78, cf. id. INS. 413. *Nu era modru de a-l ajunge.* RETEGANUL, P. III, 55. *Văzînd el că nu-i modru s-o mărite fără haine . . . plecă să-i facă haine de aur.* REV. CRIT. I, 39. *N-are cap de-a o uita, Nici modru de-a o lăsa.* HODOȘ, P. P. 32. *Ce a văzut el în acea odaie, nu este modru a vă spune în limbă omenească.* MERA, L. B. 254. *Toată apa de pe pămînt era turbure și nu era modru de băut.* I. CR. IV, 238. *Nu-i modru să mai scape din boala asta.* ALR II 3 570/235, cf. 3 570/53, 95, 105, 141, 157, 219, 228, 250, 260, 272, 279, 284, 310, 316, 325; **b**) (de obicei determină un adjectiv) a fi peste măsură (de . . .), fără seamăn (de . . .). *Necăjitu-s de nu-i modru.* HODOȘ, P. P. 155. *Nu mai are modru de frumoasă ce-i.* I. CR. II, 218. *Mîndru-ș cîntă-un cerb în codru; Așa-ș cîntă de nu-i modru.* T. PAPAHAGI, M. 74.

— Din magh. **mod.**

MODÚĂ s. f. v. **măduvă.**

MODÚL s. n. **1.** Unitate de lungime convențională folosită în arhitectura clasică pentru determinarea proporțiilor elementelor componente ale unui ordin arhitectonic. Cf. COSTINESCU, LM, DT. *Pentru stabilirea mai precisă a proporțiilor, modulul e împărțit în părți sau în minute.* LTR², cf. DER.

2. Cîtul dintre mărimea diametrului unei roți dințate și numărul de dinți al acesteia sau dintre pasul danturii și numărul π. *În practică, în loc de pasul roții, se ia în considerare modulul roții.* SOARE, MAȘ. 136, cf. 137. *Modulul reprezintă totodată porțiunea din diametrul cercului de divizare care revine unui dinte.* LTR². *Module elementare.* ib.

3. Raportul diametrelor unor medalii sau al unor monede comparate între ele. Cf. COSTINESCU.

4. (Mat.) Valoarea absolută a unui număr real (fără a se ține seamă de semnul algebric). Cf. LTR², DER. ✦ Valoare a caracteristicii statistice cu cea mai mare frecvență. Cf. DER.

— Pl.: *module.*

— Din fr. **module.**

MODULÁ vb. I. **1.** I n t r a n z. (Muz.) A trece de la o tonalitate la alta după regulile armoniei; a face modulații (**1**). Cf. NEGULICI, COSTINESCU, LM, DL, DM, DN, DER.

2. T r a n z. (Complementul indică sunete, cuvinte etc.) A emite cu modulații (**1**), a articula (cu inflexiuni); a mlădia (**3**), (neobișnuit) a modări. V. i n t o n a. Cf. COSTINESCU. *Nu știu . . . a-și modula gama vocală.* HOGAȘ, DR. II, 171, cf. CAZIMIR, GR. 159. *Un glas se-nălță în întunericul opac, modulînd o vocală sonoră: Ho-hoo!* SADOVEANU, O. IX, 25. ✦ (Neobișnuit) A imita o anumită modulație. *Mii de zgomote stridente . . . de frînturi de vorbe ce încercau să moduleze dulcele glas omenesc îi loveau auzul.* ANGHEL, PR. 43.

3. T r a n z. (Rar) A modela. [Diana de Poitiers] *modulată în linii unduloase și pline de morbidețǎ nu mai are nimic din aspra candoare . . . a anticei Artemide.* ODOBESCU, S. III, 57. ◇ F i g. *De versuri modulate rău oricine jude nu-i, Ș-au fost poeților romani prea lesne-ngăduite.* OLLĂNESCU, H. A. P. 37.

4. R e f l. (Fiz.; despre amplitudinea, frecvența sau faza unei oscilații) A-și modifica unele elemente caracteristice (pentru a putea transmite semnale purtătoare de informații). Cf. DM.

— Prez. ind.: *modulez.*

— Din fr. **moduler.**

MODULÁRE s. f. Acțiunea de a (s e) m o d u l a.

1. Modulație (**1**). *Popescu îi cunoștea acuma toate mișcările, toate privirile, toate modulările vocii.* AGÎRBICEANU, A. 350. *Comandă răsunător . . . cu modulare de călăreț.* BRĂESCU, A. 151. ✦ (Rar) Armonizare a culorilor, a nuanțelor. *Clarobscurul lui Leonardo operase ca un dizolvant al calităților celor mai caracteristice ale picturii florentine: desenul și modularea.* OȚELEA, R. 286.

2. (Fiz.) Operație de modificare a anumitor elemente caracteristice ale unei oscilații, pentru a transmite astfel semnale purtătoare de informații. Cf. LTR².
— Pl.: *modulări.*
— V. **modula.**

MODULÁT, -Ă adj. **1.** Care este executat cu modulații **(1)**, care are modulații. *Cîntec bine modulat.* LM. *Melopee . . . ale cării sunete modulate prefiră în inima omului, mai lesne decît orice cuvinte, și dorul și veselia.* ODOBESCU, S. III, 94, cf. DM.
2. (Fiz.) Care are modulații **(2)**. *Să presupunem acum că . . . recepționăm emisiunea modulată a unui post care transmite vorbă sau muzică.* CIȘMAN, FIZ. II, 546.
— Pl.: *modulați, -te.*
— V. **modula.**

MODULATÓR s. n. Aparat sau dispozitiv folosit pentru modularea unei oscilații. Cf. DL, DM. *Modulatorul face parte integrantă din dispozitivul generator al semnalului purtător.* LTR², cf. DN.
— Pl.: *modulatoare.*
— Din fr. **modulateur.**

MODULÁȚIE s. f. **1.** (Muz.) Trecere de la o tonalitate la alta în conformitate cu regulile armoniei; (sens curent) variație a înălțimii (și a intensității) în emiterea unui sunet sau a unui complex de sunete; serie de inflexiuni corespunzătoare unei emisiuni vocale; modulare **(1)**. V. i n t o n a ț i e. *Cînd o modulație hromatică aluneca asupra buzelor primei donii, atunci un fel de groază . . . se rătăcea pe ochii și pe fruntea aceștii femei.* GTN (1836), 36¹/19. *Cine călătorește în pădurile Scoției . . . aude niște sunete fugitive în diferite modulațiuni.* BARASCH, M. II, 180/1. *Își dă seama în același timp de sonoritatea și modulațiile glasului.* VLAHUȚĂ, D. 104. *Muzica se înălța gravă, cu modulațiuni de voce omenească.* C. PETRESCU, Î. I, 237, cf. id. C. V. 308. *Ceea ce adăogăm rostirei noastre obișnuite, pentru ca să dobîndim anumite modulațiuni, schimbă adesea și articulația sunetelor.* PUȘCARIU, L. R. I, 81. *Acel sunet cu ciudate modulații.* SADOVEANU, B. 102, cf. id. E. 94, 132, id. O. IX, 140, 206, 388, X, 386, id. P. S. 134.
2. (Fiz.) Variație în timp, corespunzătoare unui mesaj de transmis, a unui parametru al semnalului purtător de informații. Cf. MDT. *Această variație în timp și cu frecvență joasă a amplitudinii unor oscilații de frecvență înaltă se numește modulație.* CIȘMAN, FIZ. II, 546, cf. LTR², DER.
— Pl.: *modulații.* — Și: (rar) **modulațiúne** s.f.
— Din fr. **modulation.**

MODULAȚIÚNE s. f. v. **modulație.**

MODÚR, -Ă adj., s. m. **1.** Adj. (Prin sudul Transilv., Ban., Olt.; despre animale) De culoare sură (N. REV. R. VIII, nr. 6, 87, DENSUSIANU, Ț. H. 325); violet, mohorît (L. COSTIN, GR. BĂN. 139). *Mńeorică Cu lîna căñită, Cu lîna modură.* ARH. FOLK. VI, 344. *E cam modură la pene.* ALR I 1034/865, cf. ALRM SN I h 178.
2. S. m. (Prin Transilv.; în forma *modor)* Modoroi **(1)**. Cf. ȘĂINEANU, D. U.
— Pl.: *moduri, -e.* — Și: **(2) módor** s. m.
— Din scr. **modar.** Cf. bg. **Модър.**

MODURÓI s. m. v. **modoroi.**

MODÚVĂ s. f. v. **măduvă.**

MOFÉTĂ s. f. Produs gazos, constituit în cea mai mare parte din bioxid de carbon, care apare în fazele finale ale activității vulcanice și se degajă prin crăpăturile scoarței terestre. *Muntele Büdös și împrejurimea lui apropiată formează o grupă de așa-numite solfatare și mofete, asemenea împrejurimii Neapolei.* MOLDOVAN, Ț. N. 273, cf. CANTUNIARI, L. M. 158. *Mofetele sînt active atît în timpul erupției vulcanice, cît și mult timp după ce s-a produs paroxismul vulcanic.* LTR², cf. DER.
— Pl.: *mofete.*
— Din it. **mofeta**, fr. **mofette.**

MOFÉTIC, -Ă adj. Care are structura mofetei, care se referă la mofetă, care aparține mofetei, specific mofetei. *În țara noastră se găsesc manifestații mofetice în regiunea lanțului vulcanic Căliman-Harghita.* LTR² XI, 179.
— Pl.: *mofetici, -ce.*
— Din fr. **mofettique.**

MOFLOTÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A face un zgomot caracteristic, mestecînd alimentele cu dinții; a clefăi. V. m o l f ă i. (Boureni-Băilești). LEXIC REG. 30.
— Prez. ind.: *moflotesc.*
— Formație onomatopeica. Cf. m o a l f ă¹.

MOFLUJÍE s. f. v. **mofluzie.**

MOFLÚZ, -Ă s. m. și f. (Adesea adjectival) **1.** (Astăzi rar) (Om) falit; p. e x t. (om) sărac, ruinat. [Dacă cel osîndit] *va fi mufluz, atunci deopotrivă să cuvine să ia toți din periussia ce i să va afla.* PRAV. COND. (1780), 66. *Îndatorindu-l giudecata să-mi plătească, am arătat că este mofluz* (a. 1822). IORGA, S. D. XXI, 195, cf. id. S. N. 147. *Mofluzul cel țintuit* [la stîlp] *era Costea Chiorul.* FILIMON, O. I, 300. *Am marfă de mofluz ieftină.* ALECSANDRI, T. 19. *Nu cumva s-o șteargă înainte de sorocul plăților, cum au mufluzii obicei.* CARAGIALE, S. N. 40. *Eu nu crez*

în doftori . . . Ar ajunge mofluzi după urma mea. DELAVRANCEA, O. II, 355. *Cînd omul este urmărit pentru datorii, dar nu i se poate lua nimica . . . i se zice că-i mofluz.* CHEST. II 8/233, cf. ZANNE, P. IX, 101. ◇ (Învechit) *Mofluz mincinos* = falit fraudulos, v. f r a u d u l o s. *Cîți se vor dovedi mufluzi mincinoși, să se osîndească la pușcărie.* CARAGEA, L. 84/19. *Unul zace în pat lipsit de minte și sărac, cellalt mofluz mincinos și gata a merge la ocnă pe toată viața.* FILIMON, O. I, 267. ◇ E x p r. **A rămîne** (sau **a ajunge, a ieși**) **mofluz** = a da faliment; (învechit) a mofluzi. *Datoria ce aveau . . . la Leiba Jidovul de Botoșeni, care „au ieșit mufluz“* (sec. XVIII). IORGA, S. D. VI, 248. *Au intrat la grijă mare creditorii lui Kir Ianulea, că rămîne mufluz.* CARAGIALE, S. N. 40, cf. id. O. I, 16, II, 240. *Cogeamite bancher . . . să iasă deodată mofluz?* CONTEMPORANUL, V_2, 386. **A face** (pe cineva) **mofluz** = a aduce (pe cineva) în stare de faliment. *Pierdirea corăbiei lui îl făcusă mofluz.* DRĂGHICI, R. 306/21. ✦ Epitet depreciativ pentru un om fără stare, de condiție modestă sau lipsit de valoare, neserios. *Să n-am parte de tinerețele mele. — De tinerețe? . . . auzi mofluzu!* ALECSANDRI, T. 635. *Mofluzu cel de bade Ion.* id. ib. 1 563. *Dăscălimea, popa și moflujii. — Curat moflujii!* CARAGIALE, O. VI, 81.

2. (Om) înșelat, păgubit (într-o afacere bănească); p. e x t. (om) dezamăgit, nemulțumit; (om) supărat, indispus. *Fă bine dă te dă jos d-acolo . . . La mine nu-ncap misiți. Grecul, mofluz, coborî de pe lambă; nu însă fără a-și fi umplut pumnii cu grăunțe.* CONV. LIT. XLIV_2, 75. *Se întorcea mofluz și îndrăcit de la cărți.* VLAHUȚĂ, N. 142. *Și au șoptit Că se întorc mofluzi la han. Că omul ce-l beliseră pe drum n-avea la el un ban.* ARGHEZI, VERS. 139. *S-au amestecat în grupul mofluzilor și . . . i-au încredințat pe aceștia că sînt mai mult cu ei decît cu domnitorul.* PAS, L. I, 111. ◇ F i g. *Solomon . . . urlă speriat către ofițeri, care vin cu săbiile mofluze după el.* CAMIL PETRESCU, O. II, 443. ◇ E x p r. **A lăsa** (pe cineva) **mofluz** = a înșela (pe cineva) în așteptările sale; a lăsa cu buzele umflate.

— Pl.: *mofluzi* și *mofluji.* — Și: **muflúz, -ă** s. m. și f.

— Din tc. **müflüz.**

MOFLUZÉNIE s. f. (Învechit) Faliment. Cf. POLIZU. *Creditu nostru zdruncinat prin mofluzenii.* JIPESCU, ap. ȘIO II_1, 262.

— Pl.: *mofluzenii.* — Și: **mufluzénie** s. f. POLIZU.

— **Mofluz** + suf. *-enie.*

MOFLUZÍ vb. IV. I n t r a n z. și r e f l. (Învechit) A da faliment; p. e x t. a-și pierde averea, a s e r u i n a, a s ă r ă c i. *În Amsterdam, un negutătoriu bogat să mufluzeaște* (a. 1693). IN 10, cf. 7. *Cînd un datornic va mufluzi, să să tragă la judecată.* CARAGEA, L. 30/1. *Zece s-au lăsat de această meserie . . . și unu au mofluzit* (a. 1823). DOC. EC. 272. *Curînd s-au îmbogățit și mai curînd s-au mufluzit.* GOLESCU, Î. 108. *La plăpămărie E ticăloșie, Este sărăcie . . . Stancu mofluzește.* PR. DRAM. 255. *Logofătul Dinu . . . ne-a spus că dumneata ai mofluzit.* FILIMON, O. I, 249, cf. ALECSANDRI, T. 826. *Au mofluzit părinții tăi după atîta muncă de-o viață?* C. PETRESCU, A. R. 26. ◇ T r a n z. F i g. *A mufluzit limba, a scos-o la mizat și va să puie alta, adusă de peste nouă mări.* JIPESCU, O. 16.

— Prez. ind.: *mofluzesc.* — Și: **mufluzí** vb. IV.

— V. **mofluz.**

MOFLUZÍE s. f. (Învechit) Faliment; p. e x t. sărăcie. *Pravili pentru mofluzie* (sec. XIX). CAT. MAN. I, 44. *Tovarășul lui de moflujie.* ZEITSCHRIFT, XVIII, 108. ◇ *Mofluzie mincinoasă* (sau *vicleană*) = faliment fraudulos, v. f r a u d u l o s. Cf. TDRG.

— Pl.: *mofluzii.* — Și: **moflujíe** (DDRF, TDRG), **mufluzíe** (LM, BARCIANU) s. f.

— **Mofluz** + suf. *-ie.*

MOFLUZÍRE s. f. (Învechit) Faptul de a (s e) m o f l u z i; faliment. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— Pl.: *mofluziri.* — Și: **mufluzíre** s. f. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM.

— V. **mofluzi.**

MOFLUZÍT s. m. (Învechit) Falit; p. e x t. cel care a suferit o pierdere bănească (și s-a ruinat). Cf. PONTBRIANT, D. *În odaia de alături se juca stos . . . Din cînd în cînd se ridica, palid, cîte un mofluzit și începea să se caute cu gesturi tremurătoare, pripite, prin toate buzunările.* VLAHUȚĂ, D. 284.

— Pl.: *mofluziți.* — Și: **mufluzít** s. m. PONTBRIANT, D., LM.

— V. **mofluzi.**

MOFLUZÎC s. n. v. **mofluzlîc.**

MOFLUZLÎC s. n. (Învechit) Faliment. *Socotindu-să toate falimentele (mofluzîcuri) ieșite de ianuarie până acum singur în Paris s-au întîmplat de aceste 195.* GT. (1 839), 60 ²/21, cf. CADE. ◇ *Mofluzlîc mincinos* = faliment fraudulos, v. f r a u d u l o s. *A făcut mofluzluc mincinos și m-a lăsat pe drumuri.* FILIMON, O. I, 267.

— Pl.: *mofluzlîcuri.* — Și: **mofluzlúc, mofluzíc, mufluzlíc** (POLIZU, PONTBRIANT, D.) s. n.

— Din tc. **müflüslük.**

MOFLUZLÚC s. n. v. **mofluzlîc.**

MOFT s. n. (Familiar; de obicei la pl.) 1. Lucru lipsit de însemnătate, de seriozitate

sau de valoare; nimic, fleac, bagatelă; lucru de prisos. *„Mofturi“ este în de aproape înrudire cu numele ce ne-am permis noi a-l aplica de la început acelor articole.* MAIORESCU, CR. II, 36. *Ce să mai căutăm la comèdiile alea nemțești, niște mofturi; dăm parale și nu înțelegem nimica.* CARAGIALE, O. VI, 6, cf. id. ib. 87, 211. *Cînd . . . cineva . . . își nălucește ceva, noi zicem că bate cîmpii . . ., iar lucrurilor spuse de dînsul le zicem că sînt mofturi, fleacuri sau nimicuri.* ISPIRESCU, U. 126. *Văzînd hîrtia, Ion mai șovăi o clipă, dar totuși iscăli, gîndindu-se că asta-i un moft.* REBREANU, I. 435, cf. 88. *Domnule ministru . . . — Ce-s mofturile astea? De cînd am devenit pentru tine „domnule ministru“?* C. PETRESCU, C. V. 103, cf. 107, DEMETRIUS, I. 42. *Trebuie să fie un nimic, un moft.* BARANGA, I. 180. *Am uitat și de cărți și de pian și de toate mofturile.* V. ROM. septembrie 1954, 43. ✧ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de“) *Femeie proastă! Una mai proastă ca alta. Pînă și moftul ăsta de Irina.* DAVIDOGLU, M. 69. ✧ E x p r. **A umbla cu mofturi** = a invoca diverse pretexte (pentru a se eschiva de la o obligație). *Ce-mi umblați mie cu mofturi și acadele patriotice?* REBREANU, R. II, 183. (Neobișnuit) **Pe mofturi** = prin artificii menite să inducă în eroare, prin tertipuri. *La teatru, amîndoi merg cîteodată la galerie cu un singur franc: unul plătește, iar celălalt intră pe mofturi, cu contramarca aceluiași bilet.* CARAGIALE, O. I, 304.

2. (La pl., adesea construit cu verbul „a face“) Capricii, toane, nazuri, fasoane. *Zice că cei mulți și cele multe se duc numai așa, de moft, ca să se vază.* MILLO, ap. ȘIO II_1, 262. *Lasă mofturile . . . Mie așa-mi placi.* DELAVRANCEA, O. II, 281. *Iar de atunci, fasoane și mofturi, și eu nu mai îndrăznesc să-i fac nimic, căci sînt laș.* REBREANU, NUV. 8. [Calul] *mă poartă, fără mofturi și cu ușurință, pe drumuri, pe dealuri și prin rîpi.* SADOVEANU, O. VII, 300. *Cînd faci bărbaților semne, nu mai face pe urmă atîtea mofturi.* CAMIL PETRESCU, T. II, 34. *Faceți mofturi? Știți voi ce e mirodenia?* CĂLINESCU, E. O. II, 94. *Acum, fiindcă ai dat poate de bani, îmi plătești cu mofturi?* id. ib. 307. *Carnea pe alese și măruntaiele aveau mușteriii lor procopsiți, care își trimiteau slugile s-o ia cu mofturi multe, fiindcă și stăpînii se arătau mofturoși.* PAS, L. I, 71. *Pe deasupra mai făcea și mofturi, că nu vrea să candideze.* VORNIC, P. 161, cf. ALR II 3 714/105.

— Pl.: *mofturi*. — Și: (regional) **muft** s. n. ALR II 3 714/105.

— Din tc. **müft**.

MOFTANGIOÁICĂ s. f. (Familiar) Femeie neserioasă, flecară. *E prudent să evite pe moftangioaica română.* CARAGIALE, O. IV, 102, cf. VI, 193.

— Pl.: *moftangioaice*.

— **Moftangiu** + suf. *-oaică*.

MOFTANGÍU s. m. (Familiar) Om neserios, flecar și șmecher; palavragiu, (familiar, rar) moftolog, mofturean. *Dacă nu i-o ajunge ce i-oi da eu moftangiului, să-mi tai mie favoridele.* CARAGIALE, O. VI, 37. *Criticul e un moftangiu care vrea să-și dea aere de om priceput.* id. ib. VII, 158. *Să scăpăm odată de moftangii.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 26. *E jocul moftangiilor care țin să se procopsească.* PAS, L. I, 151. *Caragiale scrie cu vădit năduf împotriva moftangiilor șovini.* L. ROM. 1953, nr. 1, 49. *Te cunosc, marfagiule, Nu ești Ilie, moftangiule?* TEODORESCU, P. P. 126.

— Pl.: *moftangii*.

— **Moft** + suf. *-angiu*. Cf. m u f t a n g i u.

MOFTOLÓG s. m. (Familiar, rar) Moftangiu. *Nouă ni-e frică . . . de! că-și dă coatele cu Cațavencu . . . Cu moftologul.* CARAGIALE, O. VI, 105.

— Pl.: *moftologi*.

— Derivat regresiv de la **moftologie**.

MOFTOLÓGIC, -Ă adj. (Familiar, rar) Care se caracterizează prin lipsă de seriozitate, care se ocupă de mofturi (**1**), de fleacuri. *Cu toată dăscălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui . . . degeaba.* CARAGIALE, O. VI, 76.

— Pl.: *moftologici, -ce*.

— **Moftolog** + suf. *-ic*.

MOFTOLOGÍE s. f. (Familiar, rar) Manevră (**2**), tertip. *Vii cu moftologii . . . ca să tragi lumea pe sfoară.* CARAGIALE, O. VI, 137. *Vin să ne ambeteze cu moftologiile lor.* D. ZAMFIRESCU, Î. 1.

— Pl.: *moftologii*.

— De la **moft**.

MOFTORÓS, -OÁSĂ adj. v. **mofturos**.

MOFTUREÁN s. m. (Familiar, rar) Moftangiu. *Avem pe mai sus numitul moft, mofturi și derivatele sale: mofturean . . .* CONV. LIT. XV, 398. *Ia, un stropșit, un mofturean, un frige-linte.* GANE, ap. ȘIO II_1, 263.

— Pl.: *mofturenі*.

— **Mofturi** (pl. lui *moft*) + suf. *-ean*.

MOFTURÓS, -OÁSĂ adj. (Adesea substantivat) (Persoană) care face mofturi (**2**), care are toane; (om) capricios, năzuros, pretențios. *Nu eram mofturos. Găseam toate bune, dormeam fără foc, nu ceream nimic.* BRĂESCU, A. 192, cf. 43. *Stăteau de vorbă . . . despre mîncarea care îi aștepta la prînz. Începeau să se arate mofturoși.* PAS, Z. IV, 16, cf. ALR I 1 557/582. ✧ (Adverbial) *Ca și cînd și-ar fi adus aminte de ceva,*

strîmbă mofturos din nas. REBREANU, NUV. 9.

Pl.: *mofturoși, -oase.* Și: (regional) **moftorós, -oásă** adj. ALR I 1 557/582.

— **Mofturi** (pl. lui *moft*) + suf. *-os.*

MOG s. m. v. **moacă.**

MOGALẮU s. m. (Regional) Om prost; prostălău. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: *mogalăi.*

— **Mog** + suf. *-ălău.*

MÓGĂ s. f. v. **moacă.**

MOGĂÍ vb. IV v. **mocăi.**

MÓGĂR, -Ă adj. v. **moagăr.**

MÓGHER, -Ă adj. v. **moagăr.**

MOGHÍLĂ s. f. v. **movilă.**

MOGHINDEÁȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGHIORÚȘTE s. f. pl. v. **măgheruște.**

MOGHORÎȚÁLĂ s. f. v. **mohorîțeală.**

MOGIRLÓS, -OÁSĂ adj. v. **mocirlos.**

MOGÎLDÁN s. n., s. m. (Regional) **I. 1.** S. n. Momîie **(1).** *Am fost la popușoi de am pus niște mogîldane, că-l prăpădesc cioarele.* I. CR. XIII, 114.

2. S. m. Om bădăran, necioplit; mocofan **(1)**, țopîrlan, mocîrțan **(2).** *Ian ascultă, mă mogîrlane!* ap. DDRF. *Auzi d-ta la ce ești expozată cu asemenea mogîrlani!* ap. TDRG, cf. ȘCRIBAN, D., com. din STRAJA-RĂDĂUȚI și din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

II. S. n. **1.** Insulă plutitoare. V. c o c i o c, p l a u r. Cf. ANTIPA, P. 784.

2. (Suspect) Rădăcină de stuf comestibilă. Cf. ȘCRIBAN, D.

Pl.: **(I 1, II)** *mogîldane*, **(I 2)** *mogîldani.* Și: **mogîrlán** s. m.

— Cf. m o g î n d ă, m o g î l d e a ț ă, m o g î l d ă u.

MOGÎLDẮU s. m. (Regional) Om corpolent Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: *mogîldăi.*

— Cf. m o g î n d ă, m o g î l d e a ț ă, m o g î l d a n.

MOGÎLDEÁȚĂ s. f. **1.** Mică ridicătură de pămînt; (regional) măguiață **(2).** Cf. COSTINESCU. *Rumânu e meșter mare. Cînd să pune el, face și pă ucigă-l tămîia mogîndeață și tot iese dasupra.* JIPESCU, O. 52. *Sta numai rezemat de trunchiul frasinului, sprijinit cu cotul într-o mogîldeață de pămînt lutos.* CAMIL PETRESCU, O. II, 382, cf. RĂDULESCU-CODIN. ✦ Grămadă sau căpiță (de fîn, de cereale). *Iar în zori de dimineață, Snopi legați stau în picioare, Și la orice pas răsare Cîte-o nouă mogîldeață.* D. BOTEZ, F. S. 87, cf. BREBENEL, GR. P., LEXIC REG. 83.

2. Ființă sau obiect cu contururi vagi, greu de identificat (din cauza întunericului, a dimensiunii, a depărtării); vedenie, nălucire, momîie **(3)**, (regional) mohoandă **(1)**, măguiață **(1)**, momîiață **(1)**, movilă **(3 c).** Cf. ANON. CAR., LB. *Văzurăm de departe o mogîndeață în mijlocul apei și ni se păru a fi vreun ostrov.* GORJAN, H. I, 131/8. *Se arată o mogîndeață neagră, umbra unui om înalt.* CARAGIALE, S. 3. *Văzînd cele două mogîldețe prin întuneric, suna de cîteva ori și pleca spre dînșii.* SLAVICI, N. II, 287. *Văd deodată o mogîldeață la marginea armanului.* SANDU-ALDEA, A. M. 27. *O mogîldeață răsare la hotarul vederilor. S-apropie . . . și se lămurește: i-un călăreț, un biet român în capul gol.* id. D. P. 38, cf. id. U. P. 186. *O mogîldeață neagră se repezise în sus și se năpustise spre gard.* SADOVEANU, P. S. 110, cf. id. O. XIII, 546. *Cică ar fi pescuit . . . o mohîndeață îmbrăcată în haine nemțești.* AGÎRBICEANU, P. M. 117. *O mogîldeață ciudată se zvîrcolește în apă.* REBREANU, NUV. 85, cf. id. I. 118. *Cînd fu aproape de casa popii, îi ieși înainte o mogîndiță cît un stat de om.* PAMFILE, DUȘM. 158. *Gloanțele nu sînt prea dese, dar în fund, mogîldețele se ridică . . . și trec mereu în fugă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 402. *Mogîldețele omenești înaintează în pasta cleioasă.* BOGZA, C. O. 121. *Dete cu ochii peste o mogîldeață.* STANCU, R. A. III, 357. *Mogîldeața era încotoșmănată în tot felul de flanele.* BENIUC, M. C. I, 307. *Nu zări nimic decît . . . niște mogîldețe acoperite din cap pînă-n picioare în foi de cort.* CAMILAR, N. II, 444. *Curînd nu se mai zăriră în camion decît niște mogîldețe și printre ele ceva ca o pădure de sulițe.* CONTEMP. 1953, nr. 327, 4/6. *Codobatura zbură . . . lăsîndu-l pe Erhan față-n față cu o mogîldeață înfofolită de sus pînă jos în saci.* GALAN, B. II, 6. *Departe, se vedeau mișcîndu-se mogîldețe grăbite.* T. POPOVICI, SE. 68. *Strîng în brațe-o mohăndeață Și sărut un sloi de gheață.* ȘEZ. VI, 125. *Ba eu c-am văzut, Pe unde-am trecut, După cotșineață, La cea moghindeață, D-un zid părăsit Și neisprăvit.* MAT. FOLK. 25. *Ehe! Făt-Frumos! Vezi colo în munți două mogîndețe? . . . E iapa cu mînzul.* RĂDULESCU-CODIN, Î. 228, cf. 161, BREBENEL, GR. P. ✧ (Ca termen de comparație) *Pă dracu l-au zărit oaminii . . . ca o mogîndeață.* JIPESCU, O. 115. *Și iar se vedea cetatea . . . ca o mogildoață nemișcată.* SLAVICI, P. 12. *Miază-noapte se pitește ca o moghindeață.* MACEDONSKI, O. III, 121. *Ștefanache, de cealaltă parte a poienii, pare o mogîldeață neagră.* SADOVEANU, O. III, 65. *Puțin cocoșate, semănînd cu niște mogîldețe . . . femeile aduceau donițe cu*

lapte. BOGZA, Ț. 27. *Stăteau tustrei ca niște mogîldețe în întuneric, în fața porții.* PAS, Z. I, 177. *În jur, răsăreau miriștile țepoase, în lungul cărora se înșiruiau crucile de grîu, asemenea unui rînd de mogîldețe aurii, grele de rod.* V. ROM. mai 1953, 94. *Pomii întunecați de pe marginea drumului păreau niște mogîldețe.* T. POPOVICI, S. 355, cf. JARNÍK-BÎRSEANU, D. 183. *Acolo văd pe fata de împărat ca o mohondeață.* MERA, L. B. 189. ✦ (Regional) Epitet depreciativ pentru un om masiv, prost și moliu. Cf. VICIU, S. GL. ✦ (Ca epitet, precedînd de obicei termenul calificat, de care se leagă prin prep. ,,de") Om mic de statură. *În poarta mănăstirii ne iese înainte ,,piticul Tismanei"..., o mogîldeață de om, cu glas de copil.* VLAHUȚĂ, R. P. 73. *Face din mînă cîtorva mogîldețe de oameni și se îndreaptă repede într-acolo.* IL iulie 1960, 7, cf. BREBENEL, GR. P. *Mogîldeață di om.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
3. (Regional) Momîie **(1)**. Cf. PRIBEAGUL, P. R. 57, A II 3.
— Pl.: *mogîldețe.* — Și: (regional) **mogîldoáță, mogîlteáță** (ȘEZ. III, 71), **mogîndeáță, mogîndíță, moghindeáță, moglîndeáță** (PAMFILE, A. R. 251), **mogondeáță** (VICIU, S. GL.), **mohîndeáță, mohondeáță** s. f.
— Cf. m o g i n d ă, m o g î l d a n, m o g î l d ă u.

MOGÎLDOÁȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGÎLTEÁȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGÎNDĂ s. f. v. **mohoandă.**

MOGÎNDEÁȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGÎNDÍȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGÎRLÁN s. m. v. **mogîldan.**

MOGÎRZÁN s. m. (Regional) Om mic de statură și diform din cauza grăsimii (Sîngeorz Băi-Năsăud). Cf. PAȘCA, GL.
— Pl.: *mogîrzani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o c î r ț a n, m o g l a n.

MOGLÁN s. m. (Regional) Om mare și voinic, dar prost, lipsit de bună creștere, necioplit, bădăran; om tăcut, dar care nutrește în sine sentimente de ură, de răzbunare etc. V. m o g î l d e a ț ă. *Iar tu, moglanule de Oșlobene... nu-ți dai cîtuși de puțină osteneală minței.* CREANGĂ, A. 78, cf. PASCU, S. 294. *Mă moglane! te fac chisăliță!... Și moglanul știa ce-l așteaptă.* SADOVEANU, O. II, 413, cf. IORDAN, L. M. 193, ȘEZ. III, 71, I. CR. VI, 315.
— Pl.: *moglani.* — Și: **moclán** s. m. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Etimologia necunoscută. Cf. m o c².

MOGLÎNDEÁȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGNÍ vb. IV v. **mocni.**

MOGNÍT, -Ă adj. v. **mocnit.**

MOGOÁNDĂ s. f. v. **mohoandă.**

MOGODÍCI subst. (Regional) Miez de papură tînără; papură verde ,,pe care copiii o găsesc foarte gustoasă la mîncat" (AN. DOBR. IV, nr. 4, 101, ALR II/872); plantă de apă nedefinită mai îndeaproape; p. r e s t r. fructul rotund și negru al acestei plante (com. din TURNU MĂGURELE). *Papura era crudă și avea mogodici.* SANDU-ALDEA, U. P. 42.
— Etimologia necunoscută.

MOGONDEÁȚĂ s. f. v. **mogîldeață.**

MOGORÍ vb. IV v. **mogorogi.**

MOGOROÁGEA s. m. v. **mogorogea.**

MOGOROCÍ vb. IV v. **mogorogi.**

MOGORÓGE s. m. v. **mogorogea.**

MOGORÓGEA s. m. (Regional) Om care abia vorbește, care nu pronunță bine, pe care nu-l poți înțelege; (regional) mogorogilă. Cf. ȘEZ. III, 71, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, MAT. DIALECT. I, 81. ✦ Epitet dat unui om tăcut, dar care nutrește în mod ascuns sentimente de ură, de răzbunare etc. Cf. I. CR. V, 375.
— Și: **mogoróge** (MAT. DIALECT. I, 81), s. m., **mogoroágea** (I. CR. V, 375) s. m.
— De la **mogorogi.**

MOGOROGÍ vb. IV. (Regional) **1.** I n t r a n z. A vorbi încet, alene, a m u r m u r a **(2)**, a i n g i n a (LB, BARCIANU, ȘEZ. III, 71, XX, 138, PAȘCA, GL.); a vorbi nedeslușit, a se exprima neclar, a b i i g u i, a i n g a i m a (BUGNARIU, N., A V 2, 15, 20, 31, VI 4, 26); a vorbi (nemulțumit) printre dinți, a b o m b ă n i, a m o r m ă i¹ **(2)**, a b o d o g ă n i (CREANGĂ, GL., ALR II/I h 3). *Crăioc ar mai vrea să cînte. Mogorocește ca pentru sine... Se oprește.* T. POPOVICI, S. 337. *Ce tăt mogorocești acolo, măi copile?* MAT. DIALECT. I, 81, cf. VICIU, GL., com. din FRATA-CLUJ. ✦ (Despre copii) A ginguri (Prundu Bîrgăului-Bistrița). ALR II/I h 151/219.
2. T r a n z. A ocări, a mustra. Cf. CIHAC, II, 516. *Ce spui, cîrpaciule, zise văru-meu, și tu mă mogorogești?* CREANGĂ, A. 106, cf. ARHIVA, XXIII, 189, ȘEZ. VIII, 159.
— Prez. ind.: *mogorogesc.* — Și: **mogorocí, mogorosí** (LM, GHEȚIE, R.M.), **mogorí** (ALEXI, W.) vb. IV.
— Etimologia necunoscută.

MOGOROGÍLĂ s. m. (Regional) Mogorogea. Com. din STRAJA-RĂDĂUŢI.
— **Mogorogea** + suf. *-ilă.*

MOGOROSÍ vb. IV v. **mogorogi.**

MÓGOŞ, -Ă adj. (Regional) Îndrăzneţ, obraznic. Cf. ZANNE, P. VI, 206.
— Cf. magh. m a g a s „înalt".

MOGOŞÍ vb. IV v. **mocoşi.**

MOGOŞÍRE s. f. v. **mocoşire.**

MOGOŞÍT, -Ă adj. v. **mocoşit.**

MOGTÁR s. n. (Transilv.) Hambar (de cereale); loc unde se află mai multe hambare. Cf. CHEST. II 70/344, 436/387. [Grîul se păstrează] *în cămară . . . sau în moctar.* ALR II 5 319/334.
— Pl.: *mogtare.* — Şi: **moctár** s. n.
— Din magh. **magtár.**

MOHÁI s. n. v. **mohair.**

MOHAÍR s. n. Păr de capră angora, folosit în industria textilă pentru fabricarea stofelor, covoarelor, fetrului etc.; p. e x t. postav ţesut din lînă amestecată cu păr de capră angora (sau cu fire de mătase). *Muhair mijlociu, buc. 45 bani, prost 22 b.* (a. 1726 -1733). N. A. BOGDAN, C. M. 160. *Stariţa se ocupa . . . cu facerea de şiacuri, mohairuri de lînă şi mătasă etc.* I. IONESCU, P. 336. *Rasa largă de mohair cafeniu . . . se revărsa în falduri pînă la pămînt.* VLAHUŢĂ, N. 138. *Se pun la vopsit firele de lînă toarse subţiri, din care se fac postavuri subţiri (mohaiuri).* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 129. *Să cumpere muhair sau alte lucruri migălite de mînă.* STĂNOIU, C. I. 193, cf. 74. *Mama plîngea, în broboada ei de mohair.* KLOPŞTOCK, F. 78, cf. 7, 281. *Popa Neagu, . . . într-un anteriu pămîntiu de mohair, . . . ia cuvîntul.* CAMIL PETRESCU, O. II, 437, cf. I, 100. *Haina largă de mohair negru.* SADOVEANU, P. M. 58. *Mohairul provine din părul caprei . . . zisă capră de Angora.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 408, cf. H IX 511.
— Pl.: *mohairuri.* — Şi: (învechit) **muhaír, muhaiér** (ŞIO II_1, 264), (regional) **mohái, muhái** (pl. *muhaie* L. ROM. 1959, nr. 3, 66 şi *muhaiuri* COMAN, GL.) s. n.
— Din fr. **mohair.** — Variantele cu **mu-** - tc. **muhayer.**

MOHAMETANÍSM s. n. v. **mahomedanism.**

MOHAMETÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Mahomedan (**1**). *Deaca au intrat în saraiuri cu halai mare, fiind mare bucurie la tot neamu mohametesc.* IST. T. R. 61.
— Pl.: *mohameteşti.*
— **Mohamet** (n. pr. = *Mahomed*) + suf. *-esc.*

MOHÁNDĂ s. f. v. **mohoandă.**

MOHICÁN s. m. Persoană care făcea parte dintr-un trib de indieni răspîndit de-a lungul coastei Oceanului Atlantic, în Canada şi nord-estul Statelor Unite ale Americii, astăzi pe cale de dispariţie. *Haitele lupilor albi sfîşiau continentul . . . Urmărind prin păduri de sequoia ultimul mohican.* BOUREANU, S. P. 19.
— Pl.: *mohicani.*
— Din fr. **Mohican.**

MOHÎNDEÁŢĂ s. f. v. **mogîldeaţă.**

MOHÎRLĂ s. f. v. **mocirlă.**

MOHÎRLÓS, -OÁSĂ adj. v. **mocirlos.**

MÓHNĂ s. f. (Regional) Rîpă sau făgaş plin de cioate şi de pietre, aduse de şuvoiul ploilor (Miroslăveşti-Paşcani). CHEST. IV 45/546 a.
— Pl.: *mohne.*
— Etimologia necunoscută.

MOHNĂÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A vorbi pe nas; a fonfăi. Cf. com. din STRAJA-RĂDĂUŢI, ALR I 1 620/378, 385, 552.
— Prez. ind.: *mohnăiesc* (BUGNARIU, N., com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI, ALR I 1 620/370, 375, 388) şi *móhnăi* (BUL. FIL. VII—VIII, 368, ALR II/I h 20).
— Formaţie onomatopeică. Cf. c o h n ă i.

MOHNĂÍT, -Ă adj. (Regional; şi substantivat) (Persoană) care mohnăieşte; fonfăit, fonf. Cf. ALR I 1 620/378, 1 620/385, 552. ◊ (Adverbial) *Grăieşti mohnăit.* ALR II/I h 20/386.
— Pl.: *mohnăiţi, -te.*
— V. **mohnăi.**

MOHNÍ vb. IV v. **mocni.**

MOHNÍT, -Ă adj. v. **mocnit.**

MOHOÁNDĂ s. f. **1.** (Prin Transilv., Ban.) Momîie (**3**). Cf. LB. *Luni dimineaţa pleacă prin sat ospeţănii cu ţurca (ceva mohandă de lemn de s-adună copiii ca la comedie).* A II 12.
2. (Transilv.) Epitet dat unei femei lipsite de putere sau neîndemînatice, proaste, toante. V. m o h o i, m o h o n i e. *Deodată auzi două bătăi discrete în uşă, care-l deşteptară de-a binelea. „O fi bătrîna mohoandă", îşi zise.* BENIUC, M. C. I, 412, cf. id. V. CUC. 40, GR. S. VI, 240. *Bate-mă, Doamne, cu joarda, Nu mă bate cu mohoanda !* VICIU, GL. *O mohoandă mare, proastă.*

ALR II 3 670/95. *O mohoandă de muiere.* ib. 3 670/279, cf. MAT. DIALECT. I, 81, LEXIC REG. 117. ✦ (Regional; în forma *moandră)* Femeie „dosnică“ (Bonț-Gherla). Cf. PAȘCA, GL.

— Pl.: *mohoande.* — Și: **mohándă, mogoándă** (CIHAC, II, 516, PASCU, C. 64), **mogîndă** (SCRIBAN, D.), **moándă** (ȘEZ. III, 71), **moándră, moántă** (LEXIC REG. 117), **mahoándă** s. f.

— Etimologia necunoscută. Cf. m o g î l d e a ț ă.

MOHOÁRCĂ s. f. v. mahorcă.

MOHÓI s. m. (Prin Bucov.) Om prost; (regional) mohoieș. Cf. LEXIC REG. 117.

— Pl.: *mohoi.*

— Cf. m o h o a n d ă.

MOHOIÉȘ s. m. (Prin Bucov.) Mohoi. Cf. LEXIC REG. 117.

— Pl.: *mohoieși.*

— **Mohoi** + suf. *-aș.*

MOHONDEÁȚĂ s. f. v. mogîldeață.

MOHÓNIE s. f. (Prin Munt.) Femeie foarte urîtă sau proastă, toantă. Cf. COMAN, GL. 115, ALR II 3 670/762.

— Pl.: *mohonii.* — Și: **muhónie** s. f. COMAN, GL.

— Cf. m o h o a n d ă.

MOHÓR[1] s. n. **1.** Numele mai multor plante erbacee din familia gramineelor, care cresc sălbatice în culturile de păioase, de porumb, cartofi etc. sau se cultivă, servind ca furaj: **a)** plantă cu frunzele ascuțite, cu inflorescența ramificată și cu flori galbene-ruginii; costrei (regional) bursoacă *(Setaria glauca* sau *Panicum glaucum);* **b)** plantă cu frunzișoarele de la baza spicului verzi, bătînd în roșcat; dughie, mei-păsăresc, (regional) bursoacă *(Setaria verticillata);* **c)** plantă cu frunzișoarele de la baza spicului verzi sau brun-violete; mei-nebun *(Setaria viridis). Dacă s-au pornit ploi, au otăvit cîmpul și s-au făcut mohor pen țarini și au strîns de acel mohor de ș-au scos sărăcimea foamea.* N. COSTIN, L. 560. *Nici casă, nici pădure, nici rîu răcoritor, Nimic nu se arată pe cîmpul de mohor.* ALECSANDRI, P. III, 90, cf. II, 189. *Înainte se întinde Un cîmp negru de mohor.* I. NEGRUZZI, S. II, 164. *Iarba rea cum năpădește Cîmpul de mohor, Cîmpul tot îl otrăvește, Florile de mor.* DAVILA, V. V. 107. *În urma ploilor, tot mai creștea pe locuri mohor pentru vite.* SANDU-ALDEA, D. N. 247. *Coasa este socotită numai pentru a cosi sau a da jos fînul sau mohoarele.* PAMFILE, A. R. 125. *Am de vîndut 20 de clăi de cîte zece care claia; fîn bun ca fraga, trifoi de pădure și mohor.* AL LUPULUI, P. G. 181. *Au intrat pe o miriște largă, plin de trifoi, de mohor înalt și de tufe.* PREDA, I. 145, cf. LESNEA, I. 150, ISANOS, T. L. 51. *O miriște ascunsă între porumbi, plină de troscot, de mohor și de costrei.* V. ROM. august 1954, 52. *Și de-a fi să mor, În cîmp de mohor.* ALECSANDRI, P. P. 2, cf. 228, 246, 337. *Foicică de mohor.* TEODORESCU, P. P. 280. *Foaie verde de mohor.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 117, cf. 123, 204, MÎNDRESCU, L. P. 155, ȘEZ. I, 171, III, 20, XV, 87, HODOȘ, P. P. 82. *Și fă urmă prin ocol, Să crească mîndru mohor.* MARIAN, Î. 270. *După ce dădu sarcina de mohor vacii s-o mănînce, intrară ... în căsuță.* RETEGANUL, P. III, 3, cf. id. TR. 114. *Un flăcăuaș ... cu cartea într-o mînă și cu funia vacii ce paște mohorul de pe hat, în cealaltă.* CARDAȘ, C. P. 7, cf. 138, 238. *Măhur (cînd e sămănat), fîn (după ce s-a face și-l cosim): fîn de măhur.* ALR I 932/900. *O pală de fîn de măhur.* ib. 933/900. *Cosesc măuru, lucerna, fînu.* ib. 939/900. *Cînd vine apă și strică grîul, se pune mohor.* ALR II 5 249/53. ✧ E x p r. (Rar) **A-și drege mohorul** = a încerca să repare o gafă; (regional) a drege busuiocul. Cf. ZANNE, P. IX, 491. ✧ C o m p u s e: **mohor-roșu** = meișor **(1 b)** *(Panicum sanguinale).* Cf. BRANDZA, FL. 479, GRECESCU, FL. 595, PANȚU, PL.; **mohor-gros** = iarbă-bărboasă *(Panicum Crus-galli).* Cf. GRECESCU, FL. 596, PANȚU, PL.; **mohor-mare** = dughie *(Setaria italica).* Cf. GRECESCU, FL. 596, PANȚU, PL.

2. Cîmp cultivat cu mohor[1] **(1)** sau pe care crește această plantă. *Sus pe dealuri Toamna pune ... Arături ca de cărbune Și mohoare de rugină.* TOPÎRCEANU, M. 25. *De acolo, uitîndu-se tot mereu în urmă, a ocolit pe hatul dintre niște mohoare ... și a dat în șosea.* POPA, V. 110. *Hăituiăsc mohoarele (acolo stau iepurii).* ALR I 1 216/516, cf. ALR II 5 249/349.

3. (Regional) Mohor[1] **(1)** amestecat cu porumb sau cu ovăz, mei, dughie și servind ca nutreț. *Mohor se mai numește ... și amestecul de mohor propriu-zis cu popușoi, ovăz ș.a. care se lasă să crească în scopul de a-l face nutreț.* PAMFILE, A. R. 150, cf. ALR II 5 249/520, 5 250/105, ALR SN I h 120.

4. (Regional) Rogoz *(Carex riparia).* Cf. ALR I 1 913/136, 573, 582, 831, 856, 878.

5. (Regional) Țăpoșica *(Nardus stricta).* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: *mohoare.* — Și: (regional) **moór** (ALR II 5 249/791), **moúr** (com. din TURNU MĂGURELE, ALR II 5 249/872, L. ROM. 1 960, nr. 2, 19), **măhúr, măúr, muhór** (ALR II 5 249/2, 310) s. n.

— Din magh. **mohar** „plantă *(Panicum)*“.

MOHÓR[2] s. n. (Învechit și regional) Haină de purpură. Cf. m o h o r î t **(1).** *L-au zugrumat ariianii cu mohorul svinției sale.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 110r 3, cf. BUDAI-DELEANU, LEX., TDRG.

— Pl.: *mohoare.*

— Din magh. **mohar** „un fel de stofă“.

MOHORÁLĂ s. f. v. mohoreală.

MOHORĂCIÚNĂ s. f. v. mohorîciune.

MOHOREÁLĂ s. f. Starea celui mohorît (**3**); posomoreală, tristețe. *Îl cuprinse mohorala. Vizita . . ., incidentul penibil care avusese loc pe neașteptate, îl indispuseseră.* STANCU, R. A. IV, 208. *Peste fața puternică, lată, a lui Varga, se lasă o umbră de mohoreală.* CONTEMP. 1954, nr. 394, 4/2.
— Și: **mohorálă** s. f.
— **Mohorî** + suf. *-eală.*

MOHORÉL subst. (Bot. ; regional) **1.** Papanaș *(Trifolium arvense)* (Topraisar-Techirghiol). Cf. ALR SN III h 658/987.
2. (Și în sintagma *mohorel de baltă,* H XII 322) Plantă nedefinită mai de aproape. Cf. H I 415.
— **Mohor**[1] + suf. *-el.*

MOHORICÉL, -CEÁ adj. (În poezia populară) Diminutiv al lui m o h o r i u. Cf. VICIU, COL. 100. *Sînt tri floricele, Tri mohoricele.* id. ib.
— Pl.: *mohoricei, -cele.*
— **Mohoriu** + suf. *-icel.*

MOHORÍU, -ÎE adj. **1.** (Rar) De un roșu-închis. V. m o h o r î t (**1**). Cf. DDRF.
2. (Prin Mold. ; în forma *muhuriu;* despre părul cailor) De culoare castanie-închisă ; (despre cai) care are această culoare, m u r g. Cf. H I 20, ALR I 1 491/387.
— Pl.: *mohorii.* — Și: (regional) **muhuríu, -íe** adj.
— **Mohor**[2] + suf. *-iu.*

MOHORÎ vb. IV. R e f l. **1.** A se colora în roșu (închis). *Apele, altă dată așa limpezi și line ale Mureșului, se mohorăsc în acele cumplite zile din noiemvrie 1784, cu sîngele ce varsă fără preget.* ODOBESCU, S. III, 534. ♢ T r a n z. *Spre a îmbuna pe zei, ei închipuise un soi nou de înjunghieri și de sacrificii, care mohorîse pămîntul cu sînge.* id. ib. 273.
2. A căpăta o culoare închisă ; a se întuneca. *Tot cerul s-a mohorît de nori.* LUNGIANU, ap. CADE. *Într-o palidă seară de noiembrie . . . soarele va cădea după codri, mănăstirea se va mohorî.* GALACTION, O. 218. *Lumina . . . prinde să se mohorască, de parcă ar trece peste întregul pămînt umbra unui nor gros.* STANCU, U.R.S.S. 114. *Începuse să se lumineze, dar cu cît întunericul pierea, marginile satului se mohorau și în depărtare plutea o ceață.* PREDA, I. 33. ♢ T r a n z. f a c t. *Amurgul cobora nesimțit, mohorînd din ce în ce văzduhul.* REBREANU, NUV. 286. (A b s o l.) [Apa] *înălbeaște și negreaște, rușaște și mohoraște, îndulceaște și amăraște.* CORESI, EV. 192.
3. F i g. A se posomorî, a se întrista. *Dacă nu se mohora pentru propria-i soartă, ce rost avea să-și lase buna dispoziție umbrită de regrete pentru soarta altora?* STANCU, R. A. V, 257. ♢ T r a n z. *Se apucase să facă o listă de cum să-și împartă leafa și lista aceasta îl mohorîse de tot.* REBREANU, NUV. 274. *Asta i-ar mohorî sufletul pentru o săptămînă încheiată.* id. I. 65. *Timpul urît mă mohora, mă întrista,* STANCU, R. A. II, 267.
— Prez. ind.: *mohorăsc.*
— V. **mohor**[2].

MOHORÎCIÚNE s. f. **1.** (Învechit) Culoare roșie închisă (ca a mohorului[1] **1 b**) sau aprinsă ; nuanță neagră, întunecată. *De vor fi păcatele voastre ca mohorăciuna, ca zăpada le voi albi, iar de vor fi ca rușala, ca lîna le voi albi.* ANTIM, P. 151, cf. PONTBRIANT, D.
2. (În dicționarele din trecut) Scarlatină. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, ALEXI, W.
— Și: (învechit) **mohorăciúnă** s. f.
— **Mohorî** + suf. *-iciune.*

MOHORÎRE s. f. Faptul de a (s e) m o h o r î ; colorare în roșu (întunecat sau viu). Cf. PONTBRIANT, D. ✦ F i g. Posomorîre, întristare. *A curs peste groapă apă, limpede apă Și mohorîre tulbure peste sufletul tău.* V. ROM. octombrie 1 954, 181.
— V. **mohorî.**

MOHORÎT, -Ă adj. **1.** (În textele vechi apare adesea în n. pr. *Marea Mohorîtă* = Marea Roșie) Care are culoarea de la roșu-cărămiziu pînă la roșu-vînăt. *Și-i va da un veșmentu mohorîtu împărătescu* (cca 1550). CUV. D. BĂTR. II, 460/32, cf. I, 200/9. *Scutură Faraon și sila lui în Marea Mohorîtă* (R o ș i e D). PSALT. 284, cf. CORESI, PS. 373/3, PALIA (1581), 6/11. *Căftan mohorît.* MOXA, 368/34. *Că-l îmbrăcară într-un veșmînt mohorît.* VARLAAM, C. 77, cf. HERODOT (1645), 43. *În țara Eghipetului să află Mare Mohorîtă, întru care s-au înecat faraon, împăratul Eghipetului.* CHEIA ÎN. 9r/5. *Cunună avînd de aur și diadimă de vișin mohorîtă.* BIBLIA (1688), 361[2]/17, cf. 355[2]/38, ANON. CAR. *Să iei patlageanele, să le curi de coaja lor cea mohorîtă* (a. 1749). GCR II, 43/29, cf. 98/11. *Vede pre Hamzam îmbrăcat în vison mohorît.* ȘINCAI, HR. II, 41/28, cf. I, 184/33, CALENDARIU (1814), 80/17. *Și ajunse la un cîmp frumos, tot cu flori frumoase . . . și era unele albe, altele negre, altele roșii, altele verzi, vinete, mohorîte și galbene.* ALEXANDRIA, 105/24, cf. 100/18. *Pustietatea goală sub arșița de soare În patru părți a lumii se-ntinde-ngrozitoare, Cu iarba-i mohorîtă, cu negrul ei pămînt.* ALECSANDRI, P. III, 89, cf. COSTINESCU. *Grinzile cele lungi și afumate . . . erau de culoarea cea mohorîtă-roșie (a) lemnului pîrlit.* EMINESCU, G. P. 45, cf. id. N. 38, 156. *Începu a clocoti un*

sînge mohorît. ISPIRESCU, L. 225, cf. 138. *Trupul său neînsuflețit și mohorît de vînătaiele funiilor fu dezlegat de la furcile caznei.* ODOBESCU, S. I, 443, cf. MARIAN, CH. 54, BARCIANU, ALEXI, W. *Vîrful nasului ascuțit și vînăt... închipuia o mică pată mohorîtă pe o întindere gălbie.* HOGAȘ, DR. II, 31. *Ciobani le-or lua Și le-or învîrsta, Dalbe Cu albastre, Verzi cu mohorîte.* TEODORESCU, P. P. 75, cf. 50. *Cu veșmîntul mohorît, Lung din cer pînă-n pămînt.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 512, cf. SEVASTOS, C. 199. *Du-te-n tîrg și-mi ia năframă, Tot năframă mohorîtă, Să nu-ți fiu, bade, urîtă.* RETEGANUL, TR. 145. *Bubă albă, bubă neagră, bubă roșie... bubă mohorîtă.* ȘEZ. IV, 19, cf. BIBICESCU, P. P. 233, ȚIPLEA, P. P. 113, BUD. P. P. 10, VASILIU, C. 649, PĂSCULESCU, L. P. 6, BÎRLEA, C. P. 130, 142, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, ALR II 3 403/362. ◇ (Substantivat, n.; învechit, rar) *De vor fi păcatele voastre ca roșiul, ca zăpada le voi albi, iară de vor fi ca mohorîtul, ca lîna le voi face albe.* VARLAAM-IOASAF, 166r/6. ✦ (Substantivat, n.; învechit, rar) Stofă purpurie. *Veț lua de la dînșii aur, argint și aramă. Și vînăt, și mohorît* (p o r f i r ă v i o l e t ă, s t a c o j i e ș i v i ș i n i e B 1938, 85), *roșiu îndoit și mătase răsucită.* BIBLIA (1 688), 56²/52. ✦ (Substantivat, f.; învechit, rar) Haină făcută din stofă purpurie. *Dezbrăcară de pre el mohorîta.* TETRAEV. (1 574), 251. ✦ (Substantivat, m. art.; eufemistic) Dracul, diavolul. *Căci într-o zi prinde a se gîndi mohorîtul, cum ar vîrî el vrajba între doi oameni.* PAMFILE, D. 36, cf. FURTUNĂ, V. 8.

2. De culoare închisă; lipsit de strălucire, de lumină; întunecos, sumbru. [Oameni] *oacheși, cu ochi și cu păr negru și mohorîți la față.* PISCUPESCU, O. 141/6. *O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferăstruie, Printre care trece-o dungă mohorîtă și gălbuie.* EMINESCU, O. I, 84. *Văzusem un nor mohorît Venind din adîncuri de zare.* COȘBUC, P. I, 235, cf. 259. *Vremea era de asemenea răcoroasă, umedă, mohorîtă.* AGÎRBICEANU, S. P. 115. *Domnul Tase fumează un fel de tutun negru și ieftin. De aceea, fundul chiselei e mohorît tot, ca iadul.* BASSARABESCU, S. N. 13, cf. 28. *Pe garduri ostenite, pe umede stradele, Lumina mohorîtă se-ntunecă.* CAZIMIR, L. U. 31, cf. 19, 75. *Înserarea asta, după o zi ploioasă... era mereu mohorîtă și apăsătoare.* CAMIL PETRESCU, U. N. 414. *O lampă-n mohorîte umbre.* BACOVIA, O. 103. *Ceasurile curgeau încet în după-amiezile mohorîte.* SADOVEANU, O. II, 293, cf. VII, 281, id. E. 122. *Ziua se anunța a fi mohorîtă.* STANCU, U.R.S.S. 49, cf. CAMILAR, N. I, 205. *Zidurile erau pînă la jumătate de faianță verde... și restul zugrăvit într-o culoare incertă, mohorîtă.* DEMETRIUS, A. 65. *E toamnă și negurile mohorîte inundă zările.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 777. *Zilele veneau una după alta, mohorîte și ude.* V. ROM. mai 1955, 29. *N-ar avea loc și pomană Cine m-au făcut cătană. Mi-au dat haine mohorîte, Cum îs mie mai urîte.* ALECSANDRI, P. P. 294, cf. 204, ȚIPLEA, P. P. 113, BUD. P. P. 10. *Este-un pat mîndru-ncheiat... Și pre el e așternut covor verde, mohorît.* PĂSCULESCU, L. P. 59, cf. BÎRLEA, C. P. 130, ALR II 3 403/250, 362, 836, 6 076/682, A V 15. *Pe sub rîpile rîpite Ciute negre mohorîte* (Cuptorul). GOROVEI, C. 122. ◇ (Substantivat) *Din ce-a fost o zi întreagă mai măreț mai lucitor, Dintr-un soare, ce rămîne? Mohorîtul unui nor.* DAVILA, V. V. 100. ✦ Întunecat (și apăsător, trist). *Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorîtă.* EMINESCU, O. I, 56. *Un morman cumplit de leșuri umple cîmpul mohorît.* MACEDONSKI, O. I, 105. *Deodată, cineva ieși din mohorîta locuință de pescar.* TAFRALI, S. 38. *Tăcerea tot mai grea se lasă în cuprinsul mohorît al fabricilor.* DUNĂREANU, CH. 147. *Mai mohorîtă-i azi odaia.* IOSIF, PATR. 78. *În dosul unei biserici mohorîte, o cruce mare înfiptă în stîncă.* ARDELEANU, V. P. 25. *Subt bolta mohorîtă, pămîntul negru se zgribulea pătat cu dese ochiuri de apă tulbure.* REBREANU, R. II, 10, cf. I, 244. *În cîmpul mohorît Îi țin de-a lungul zilei de urît Doar tufe albăstrii de scai pitici.* CAZIMIR, P. 133, cf. id. L. U. 37, LESNEA, P. E. 20. *Piatra Singuratică se ridică mohorîtă în aer, bizară apariție a marilor înălțimi.* BOGZA, C. O. 13. *Nimic nu se zărea în pustietatea mohorîtă.* V. ROM. octombrie 1955, 163.

3. (Despre oameni și despre înfățișarea, privirea, gîndurile lor) Trist, mîhnit, posomorît. *Palidă și mohorîtă Maica Domnului se vede.* EMINESCU, O. I, 50, cf. IV, 363. *Alecu, trist și mohorît la față, tot drumul îi ținu mîna.* CONTEMPORANUL, VI₂, 194. *Fața lui... era muncită și mohorîtă de gînduri.* REBREANU, NUV. 283, cf. id. R. I, 85. *Bărbați mohorîți... și femei... beau la rînd.* BRĂESCU, V. 129. *Peste sufletul ce umblă oropsit și mohorît... Schitu-și mișcă, în litanii, tristul clopot de la gît.* LESNEA, A. 26. *Veni acasă mohorît.* PAS, Z. I, 133. *Amîndoi tăceau, în niște gînduri mohorîte.* CAMILAR, N. II, 109, cf. 102, id. N. I, 246, 373, 413. *Bătrînul îi aruncă o privire mohorîtă.* V. ROM. martie 1954, 71. ◇ (Prin metonimie) *Se opri înlemnit în fața zidului mohorît de săteni care-l înconjurau.* CAMILAR, N. I, 207. ◇ F i g. *Destul m-am închis în singurătatea mohorîtă a științelor.* PETICĂ, O. 343. *Stă Negoiul mohorît, Cu-a lui negură bătrînă Care-i ține de urît.* TOPÎRCEANU, B. 26.

— Pl.: *mohorîți, -te.* — Și: (învechit, rar) **mohurît, -ă** adj. VARLAAM-IOASAF, 48v/27.

V. **mohorî**.

MOHORÎȚEÁLĂ s. f. (Mold.; mai ales la pl.) Vopsea roșie (obținută din plante). *Cu podoabă-mbrăcată de vișin alb și curat... și cu moghorîțală de cinstitul și preasfîntul său sînge.* DOSOFTEI, PS. 293/13. *Rămășița de roșeală, care se numește pe alocurea... și mohorâțele.* MARIAN,

CH. 44, cf. 54. *Se pisează crănguțele de pădureț acru și se fierb cu scoarță de pădureț . . . se capătă mohorțelele (zeamă pentru coloarea roșie).* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 96, cf. 133, 160. *Mohorțele (amestecul din care s-a făcut coloarea roșie).* PAMFILE, I. C. 382, cf. ȘEZ. III, 71.

— Pl.: *mohorîțele.* — Și: **mohorțeálă, moghorîțálă** s. f.

— **Mohorîți** + suf. *-eală.*

MOHORÎȚÍ vb. IV. Tranz. (Mold.) A înroși. [Apa de ploaie] *albeaște* [florile] *și le rușeaște . . ., mohorîțeaște.* VARLAAM, C. 113. *Îi bătu făcîndu-le rane destule și mohorîțîndu-le trupurile de sînge.* DOSOFTEI, V. S. ianuarie 43v/2, cf. februarie 69r/17. *Împăratul dedesupt scrise mie slobodzire cu șar roșiu deagetele sale încruntă despuitoare și le-au mohorățit cu sîngele său.* MOLITVENIC (sec. XVII), 306. *În acest vas . . . se pune părul (lîna) la mohorțit (se face roșu înflorit), apoi se scoate și se usucă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 160, cf. 130, 133. ✦ A vopsi în vioriu (MARIAN, CH. 54) sau într-o culoare închisă (ȘEZ. XIX, 12). *Dar și aceste lînețe, nainte de ce încep a le înnegri, le mohorățesc . . . și abia după ce s-au mohorățit se iau la negrit.* MARIAN, CH. 43.

— Prez. ind.: *mohorîțesc.* — Și: **mohorțí** vb. IV.

V. **mohorît.**

MOHOROȚÎT s. n. (Prin Mold.) Faptul de a mohor(î)ți; vopsire a firelor textile în roșu. *În lichidul colorat ce se capătă, se moaie torturile și se lasă pînă a doua zi. Acest lucru de pînă aici se cheamă mohoroțît.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 126.

— V. **mohorți.**

MOHORȚEÁLĂ s. f. v. **mohorîțeală.**

MOHORȚÍ vb. IV v. **mohorîți.**

MOHURÎT, -Ă adj. v. **mohorît.**

MOI[1] adj. invar., subst. (Regional) **1.** Adj. invar. (Despre obiecte de îmbrăcăminte; p. ext. despre oameni) Ud, muiat (de ploaie); leoarcă (Roșia-Beiuș). Cf. ALR II 2 536/310. *Tătă-i moi.* ib. *Tătu-s moi.* ib.

2. Subst. (În expr.) **A pune** (sau **a da, a băga, a lăsa, a sta**) **la** (sau **a, pe, de-a**) **moi** sau **a pune de-a moiul** = a pune (sau a lăsa, a sta) într-un lichid, pentru a se înmuia. *Ia rachii, pune-i a moi în oțet* (a. 1749). GCR II, 43/12, cf. 46/1. *Joldeala se pune la moi, în apă, unde stă o noapte.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 57. *Se umple vasul cu apă limpede și rece de rîu și se lasă* [firele de lînă] *să steie 36 de ore la moi.* id. ib. 116. *Dăm cînepa la moi.* GR. S. I, 137. *Lîna se pune pe moi.* CHEST. V, 160/51. [Tortul] *îl înmoiem în apă caldă cu leșie și-l lăsăm să steie a moi vo două ceasuri.* ALRT II 69. *Ai pus opincile la moi.* ALR II 3 551/219, cf. 3 551/349, 605, 833, 4 009/2, 6 351/310, GL. V.J. *A pus rufele de-a moiul.* MAT. DIALECT. I, 213, cf. 25. (Glumeț) *Nevastă . . . de-acuma nu te mai bat, C-am pus gîrbaciul pe moi.* PAMFILE, C. Ț. 321. **A umbla de-a moiul** = a umbla tot timpul beat. MAT. DIALECT. I, 285.

3. Subst. Copcă mare (în gheață); (regional) căldare. *Se face la mijloc o copcă mare . . . numită căldare (. . . mai zisă și moi).* ANTIPA, P. 485.

— Derivat regresiv de la **muia.**

MOI[2] s. n. v. **molie.**

MOI[3] subst. v. **muie.**

MOIÁ vb. I v. **muia.**

MOIÁȘTENĂ s. f. v. **moiștină.**

MOIÁT, -Ă adj. v. **muiat**[2].

MÓICĂ s. f. (Prin Ban.) Om moale[1], molatic. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 139, NOVACOVICIU, C. B. II, 13.

— Din **moi**[1].

MOICEÁN s. m. (Regional) Ardelean; p. restr. mocan[1] **(1)** (Rucăr-Cîmpulung). SCRIBAN, D.

— Pl.: *moiceni.*

— Probabil din n. pr. **Moeciu** (toponimic) + suf. *-ean.*

MOICEÁNCĂ s. f. (Regional) Ardeleancă; p. restr. mocancă **(1)** (Rucăr-Cîmpulung). SCRIBAN, D.

— Pl.: *moicence.*

— **Moicean** + suf. *-că.*

MOICHÎȚĂ s. f. (Iht.; regional) Grindel (*Cobitis barbatula*) (Teregova-Caransebeș). H XVIII 283.

— Pl.: *moichiți.*

— Etimologia necunoscută.

MOICIÚNE s. f. (Rar) Acțiunea de a muia (cufundind într-un lichid). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pronunțat: *mo-i-.*

— **Moia** + suf. *-ciune.*

MÓIE s. f. v. **molie.**

MOIECIÓS, -OÁSĂ adj. v. **muiecios.**

MOIÉRE s. f. v. **muiere**[2].

MOIÉTE subst. (Prin Ban.) Numele unui pește nedefinit mai de aproape. Cf. N. REV. R. VIII, nr. 6, 87, H IX 59.
— Etimologia necunoscută.

MOIÉTEC s. m. v. **măietic.**

MOIETOÁRE s. f. v. **mîietoare.**

MOIETÚRĂ s. f. v. **muietură.**

MOIÉȚI s. m. pl. (Regional) Papară (de mîncat) (Covasna). ALR II 4 083/192. *Moieți cu chimăn și cu ulei.* ib. *Moieți cu urdă.* ib.
— De la **moia.**

MÓIMĂ[1] s. f. (Învechit și regional) **1.** Maimuță **(1).** *Și atuncea viu îl băga într-un sac și într-acel sac băgă și un dulău și un cucoș și o năpîrcă și o moimă.* PRAV. MOLD. $49^r/4$. *Deaca ieșim din țara moimelor, venim la munte nalt.* DOSOFTEI, V. S. octombrie $79^r/19$. *Piccolomini încă adusese în Serbia cămile, moime, papagali și alte animale străine.* BARIȚIU, P. A. I, 299. *Moimele . . . au mare asemănare cu omul.* MIHALI, C. 22. *Unii au moime dresate.* F (1871), 499. *Vin între altele duhurile necurate și se îmbracă în formă de porc, cîne, lup și moimă.* PAMFILE, DUȘM. 270. *Zice că omul s-a făcut din moimă.* BENIUC, M. C. I, 197, cf. DENSUSIANU, Ț. H. 234, ALR SN III h 686.
2. Epitet pentru un om mic de statură. Cf. ALR II/I h 79. *O rămas moimă, nu poate crește.* ALR II/I MN 47, 2262/362.
— Pl.: *moime* și *moimi* (ALR SN III h 686).
— Din magh. **majom.**

MÓIMĂ[2] s. f. (Regional) Umflătură dureroasă, mai ales la gît sau la subsuori; (regional) uimă, bolfă, boșoalcă. V. m a i m u c a. Cf. VAIDA, T. PAPAHAGI, M. 125, ARH. FOLK. I, 205. *Cîte moime, cîte bube, Pe toate la nuntă le-o chemat.* CANDREA, F. 369, cf. GR. S. VI, 93, ALRM I/I h 158, ALR II/I h 117, MAT. DIALECT. I, 213, L. ROM. 1 959, nr. 1, 47.
— Pl.: *moime.*
— Etimologia necunoscută.

MOIMÍȚĂ s. f. (Învechit și regional) Maimuță **(1).** *Veri mîinile omului ar fi la moimîță, veri obrazul moimîții la arap.* CANTEMIR, IST. 49, cf. id. HR. 7, 300. *Nefton . . . este pentru dînșii aceea ce-i pentru noi o moimiță.* CONACHI, P. 276, cf. ALR SN III h 686/605.
— Pl.: *moimițe.* — Și: **momíță** (GCR II, 121/3, HELIADE, O. I, 131, ALECSANDRI, T. I, 116, HOGAȘ, H. 61, ALR I 786/370, ALR SN III h 686), (învechit) **moimîță** s. f.
— **Moimă**[1] + suf. *-iță.*

MOIMÎȚĂ s. f. v. **moimiță.**

MOIMÓC s. m. (Regional) Maimuțoi **(1)** (Voivozi-Carei). ALR SN III h 686/325.
— Pl.: *moimoci.*
— **Moimă**[1] + suf. *-oc.*

MOIMÓI s. m. (Regional) Maimuțoi **(1).** Cf. ALR SN III h 686.
— Pl.: *moimoi.*
— **Moimă**[1] + suf. *-oi.*

MOIMÚCĂ s. f. (Regional) Maimuță **(1)** (Pecica-Arad). ALR SN III h 686/53.
— Pl.: *moimuci*
— **Moimă**[1] + suf. *-ucă.*

MOINÁ vb. I. R e f l. și (rar) i n t r a n z. (i m p e r s.) (Rar) A se face moină[1] **(1)**; (regional) a se moiști, a se moloșăgăi, a se moloșogi. *Să moinase și zăpada cădea mai mare și mai deasă.* DELAVRANCEA, V. V. 178. *Cînd se încură boii, moinează.* GOROVEI, CR. 381. *Să moinează (cînd începe să înnoreze puțin).* ALR I 1 228/856, cf. 1 228/770. ◊ (Cu subiectul „vremea") *Cînd cîntă bufnița, se zice că să moinează vremea.* H XVI 21.
— Prez. ind. pers. 3: *moinează.*
— V. **moină**[1].

MOINÁRE s. f. (În dicționarele din trecut) Faptul de a (s e) m o i n a. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU.
V. **moina.**

MOINÁT, -Ă adj. (Rar; despre timp) Moinos **(1).** Cf. PONTBRIANT, D.
— Pl.: *moinați, -te.*
De la **moină**[1].

MOINÁTEC, -Ă adj. (Rar; despre timp) Moinos **(1).** *Dacă e bine, cald,* [pieile] *într-o zi se usucă, iar dacă este vremea mai moinatecă, două zile* (sec. XVIII). HEM 1 569.
— **Moină**[1] + suf. *-atic.*

MÓINĂ[1] s. f. **1.** Timp umed și relativ călduros (de obicei cu cerul înnorat) în timpul iernii, după o perioadă de temperaturi scăzute, vreme moale; (regional) moiște **(1),** moiștină **(1),** moișteală, moloșag, moleșniță. V. t o m o r o a g ă, t u l n i c. *Pe aici, soare și ger — foarte neplăcut lucru pentru mine, amator de moină și de lumină moderată.* CARAGIALE, O. VII, 158. *Afară era moină, cernea de sus o bură măruntă.* VLAHUȚĂ, D. 118. *E o zi de moină, parcă-i primăvară.* id. O. A. II, 91. *Ciobanii stau în jurul vetrei, Afară-i negură și moină.* DEMETRESCU, O. 75. *Toată ziua fusese moină. Lostopene mari de zăpadă cădeau și, de ce cădeau, mai mare glod să făcea pe străzi.* N. REV. R. II, nr. 18, 93 (supl.). *Cînd cîntă cocoșii după amiază, prevestesc moină (vreme mai călduroasă) sau*

căderea negurii. I. CR. IV, 48. *Vremea se încălzește sau face a moină.* PAMFILE, VĂZD. 3, cf. 107. *După geruri lungi, aceasta era întâia zi de moină.* SADOVEANU, O. X, 558, cf. id. B. 58, id. Z. C. 230. *Vrăbiile se lăsau în bandă să culeagă ceea ce găseau după moină.* CĂLINESCU, E. O. II, 316. *Cînd iarna dă puțină ploaie sau e cald, zicem moină.* H IV 143. *Cînd pisica se linge, înseamnă moină.* ȘEZ. III, 46. *Timpu-i a moină.* ALR I 1 228/675, cf. 1 228/596. ✦ P. e x t. (Rar) Umezeală, ploaie. *Stau . . . și moina cade, apă, glod.* BACOVIA, O. 49. ✦ (Regional) *Moină galbenă* = mană **(I 2)** (Toplița). Cf. ALR II 5 053/228.

2. (Prin nordul Transilv.) Loc apătos (FRÎNCU-CANDREA, M. 105), pămînt moale, lunecos (CHEST. IV 61/262, GLOSAR REG.), mocirlă **(1)** (com. din MONOR-REGHIN); (regional) rodină (FRÎNCU-CANDREA, M. 105), moiște **(2)**, moiștină **(2)**.

3. (Popular) Bucată de pămînt cultivată sau cultivabilă, o g o r (H XIV 436, XVI 95, CHEST. IV 126/426, ALR I 1 229/217, 348, 375, 394, 418, 550, 573, ALRM SN I h 21, com. din STRAJA-RĂDĂUȚI, A V 14); teren lăsat necultivat o perioadă de timp, p î r l o a g ă, (regional) r î t, m o r h o a n c ă, m o r u n c ă, n ă v ă l o a c ă, n o r o i, m e j d i n ă **(1)** (LUNGIANU, CL. 229, PAMFILE, A. R. 26, BOCĂNEȚU, T. A., ALR I 915/273, 1 229/270, 278, ALR II/250, 353, ALR SN I h 7, A II 3, 4, 12); pămînt nelucrat, ț e l i n ă (ALR I 915/131, 164, A II 3). *Și am zălogit 2 moine, doi florinți* (cca 1700). IORGA, S. D. V, 383. *Au obicinuit plugarii a semăna bucate . . . și în mălăiști (cucuruziști) și unii ca aceștia mai mult folos au decît cei ce seamănă în moine sau în țealini numai o dată arate.* ECONOMIA, 29/25. *Ziua de arătură în moină este de 10 pași în curmeziș, iar în țelină de 8 pași* (a. 1832). I. BRĂESCU, M. 23. *În acest chip vom pute ara cu un plug într-o zi la moină 40 de prăjini și la țălină 20.* I. IONESCU, C. 29/27. *Un om pune trei zile de lucru, zile de toamnă, într-o falce de arătură la moină.* id. D. 382, cf. 152. *Ca pămînt arat sau de arat . . . arătura are o mulțime de sinonimi . . . holdă, lan, miriște, moină.* HEM. 1 475. *Săracele moine lungi . . . Săracile moine late.* RETEGANUL, TR. 175, cf. id. CH. 157, ALR I 915/576, 1 229/387, ALR SN I h 7. ✦ (Regional) Porumbiște. Cf. ALR SN I h 119.

4. (Prin Olt.) Partea moale a brațului (N. REV. R. VIII, nr. 1, 87); încheietura mîinii (ALRM II/I h 98).

5. (Iht.; regional) Grindel *(Cobitis barbatula). După păstrăv, vine . . . moina, un peștișor mic.* I. IONESCU, P. 365. *Tot moină se mai cheamă un peștișor molatec ce trăiește la mîl și care-ți alunecă printre degete.* I. CR. II, 79, cf. ANTIPA, F. I. 198, H X 50, 81, 207, 260, 388, 499, 505, 518, 538, XI 488, 504, XV 132, ALR I 1 746/118, 532, 578, 582, 588, 594, ALR II 6 239/531.

— Pl.: *moine.*

Cf. m o a l e[1], m o i ș t e.

MÓINĂ[2] s. f. (Prin Transilv.) Măciucă **(I 1)**. Cf. REV. CRIT. IV, 145.

— Pl.: *moine.*

— Etimologia necunoscută.

MOINÉRI s. n. v. **mîner.**

MOINÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre timp) Umed și relativ călduros (în timpul iernii); (rar) moinat, moinatec. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Vreme moinoasă.* PAMFILE, A. R. 187. *Vor să afle dacă iarna va fi moinoasă sau geroasă.* id. S. T. 71. *Ziua aceea . . . îngropa deodată iarna cea neagră, moinoasă și plină de boleșnițe.* SANDU-ALDEA, A. M. 149. *Au cîte un ogar, mult doi, cu care fac vînătoare de iepuri, îmblînd mai ales iarna în timpuri moinoase.* H III 69. *Vremi moinoasă.* ALR I 1 228/552.

2. (Regional; despre terenuri) Îmbibat de apă, apos, apătos, mocirlos (Cetea-Aiud). CHEST. II 73/301.

3. (Regional; despre apă) Cu gust sălciu (Ighișul Vechi-Agnita). ALR I 798/160.

— Pl.: *moinoși, -oase.*

— **Moină[1]** + suf. *-os.*

MOIOÁCĂ[1] s. f. (Bot.; regional) Colilie *(Stipa pennata)* (Pecinișca-Orșova). ALR SN III h 648/2. *Iarbă d-a moale, moioacă.* ib.

— Etimologia necunoscută.

MOIOÁCĂ[2] s. f. v. **moioagă.**

MOIOÁGĂ s. f. (Iht.; regional) Grindel *(Cobitis barbatula). Moioaga se prinde la gura pîraielor ce dau în Dunăre.* BĂCESCU, P. 125.

— Pl.: *moioage.* — Și: **moioácă** s. f. BĂCESCU, P. 37.

— Etimologia necunoscută.

MOÍRE s. f. v. **muiere[2].**

MOISAFÍR s. m. v. **musafir.**

MÓISĂ s. f. v. **moiță.**

MOÍȘCĂ s. f. Numele unui pește nedefinit mai de aproape. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM.

— Pl.: *moiște.*

— Etimologia necunoscută.

MÓIȘTE s. f. **1.** (Regional) Moină[1] **(1)**. *Lumina lunii cîndu-i cu pîntecele în jos și cu coarnele la deal, urmează moiște* (a. 1774). IORGA, S. D. XIII, 75. *Era moiște și sătenii, vrînd-nevrînd, trebuiau să-și cumpere opinci.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, V. M. 72. *Cînd se îngînă cocoșii des, fac a moiște.* PRIBEAGUL, P. R. 113, cf. H XVII 14. *Era o moiște afară și ulițele pline de glod.* Com. din BILCA-RĂDĂUȚI, cf. com. din ORAVIȚA, ALR I

1 228/35, 156, 582. ✦ (Adjectival) Moinos (1). *Vreme moiştŝe.* L. COSTIN, GR. BĂN. 139.
2. (Transilv.) Moină¹ (2). Cf. LB.
3. (Regional) Moină¹ (3). Cf. H X 499, CHEST. IV 124/177 a.
4. (Anat.; prin Ban.) Tîmplă. Cf. CANDREA, F. 41, L. COSTIN, GR. BĂN. 139.
5. (Prin Ban.) Creştet (al capului). Cf. CANDREA, F. 41.
— Accentuat şi: *moíşte.* ALR I 1 228/35. — Pronunţat: *mo-i-.* — Pl.: *moişti.* — Şi: (regional) **molíşte** s. f. GLOSAR REG.
— **Moale¹** + suf. *-işte.*

MOIŞTEÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Moină¹ (1). *Era un cutreier fără spor prin viroage şi rovini, pe lapoviţă şi moişteală.* CIAUŞANU, R. SCUT. 20, cf. MAT. DIALECT. I, 231.
— Pronunţat: *mo-i-.*
— **Moişti** + suf. *-eală.*

MOIŞTÍ vb. IV. R e f l. i m p e r s. (Prin nord-estul Olt.) A se moina. Cf. CIAUŞANU, V. 180.
— Pronunţat: *mo-i-.* — Prez. ind. pers. 3: *moişteşte.*
— V. **moişte.**

MOÍŞTINĂ s. f. (Regional) 1. Moină¹ (1). Cf. LM.
2. Moină¹ (2). Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM.
— Pronunţat: *mo-i-.* — Pl.: *moiştini.* — Şi: **moiáştenă** s. f. LB.
— **Moişte** + suf. *-ină.*

MOIŞTÍT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt. mai ales despre zăpadă) Muiat, fleşcăit. Cf. MAT. DIALECT. I, 231.
— Pronunţat: *mo-i-.*
— V. **moişti.**

MOIŞTÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) Mocirlos, mlăştinos. Cf. BARCIANU, ALEXI, W.
— Pronunţat: *mo-i-.*
— **Moişte** + suf. *-os.*

MOITOÁRE s. f. v. **mîietoare.**

MOITÓR, -OÁRE adj., s. f. v. **muietor.**

MÓIŢ s. m. v. **moiţă.**

MÓIŢĂ s. f. (Regional) I. (Iht.) 1. Grindel *(Cobitis barbatula).* Cf. BĂCESCU, P. 123, 186, ALR I 1 746/12, ALR II 6 239/836.
2. Molan¹ (2) *(Nemachilus barbatulus).* Cf. ANTIPA, P. 84, H IX 6, 42, XVIII 25.
II. (Bot.) Specie de ciupercă comestibilă, de culoare galbenă, verzuie sau cafenie. Cf. MAT. DIALECT. I, 262, CHEST. VIII 81/5, 33.
— Pl.: *moiţe* şi *moiţi.* — Şi: **móiţ** (ALR II 6 239/2) s. m., **móisă** (BĂCESCU, P. 186, ALR I 1746/12, ALR II 6 239/836) s. f.
— Etimologia necunoscută. Cf. m o a l e¹.

MOJÁICĂ s. f. (Prin Ban.) Om care cîrteşte sau bîrfeşte. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 139. *Mare mojaică e şi hăsta.* id. ib., cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 13.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MOJÁNT, -Ă adj. (Regional, în sintagmele) *Măr mojant* = varietate de meri nedefinită mai de aproape. Cf. REV. CRIT. III, 161. *Măr mojant* = varietate de mere produse de mărul mojant. ib.
— Pl.: *mojanţi, -te.*
— Etimologia necunoscută.

MOJÁR s. n. 1. (Transilv. şi prin Ban.) Piuliţă (pentru pisat). *Un măjări, adecă piuliţă . . . şi un her de călcatu rufelor* (a. 1 791). IORGA, S. D. VIII, 22. *Măjeriu, piuliţă scobită din lemn.* BREBENEL, GR. P. *Din mobilierul şi uneltele de bucătărie . . . măjeriu, piuliţă de sfărmat sarea şi piperiul.* PĂCALĂ, M. R. 429, cf. ALR I 709/61, 75, 270, 289, ALR II 3 978/76, 105, 157, 228, 235, 353, A II 12, III 1, IV 5. ✦ Piua şteampului. *Pisară piatra în mojere cu ruzi grele de fier.* AGÎRBICEANU, A. 399, VICIU, GL. ✦ (Prin Transilv.) Oală (de tablă, de fontă, de lut etc.) pentru făcut mămăligă. Cf. ALR I 695/280, 298, 707/280. ✦ (Regional) Fontă (Roşia-Beiuş). ALR SN II h 579/310.
2. Vas mic, din porţelan, sticlă etc., de formă semisferică, folosit în laboratoare şi în farmacii, pentru a freca, a fărimiţa sau a amesteca diferite substanţe, cu ajutorul unui pistil. Cf. DL, DM, DN, DER.
3. (Prin nordul Transilv.) Tun primitiv; piuă, (regional) treasc. Cf. CABA, SĂL.
— Pl.: *mojare* şi *mojere* (ALR I 709/290, A I 22, 35, 36), *mojaruri* (ALR I 709/61, 289, 298, 343, ALR II 3 978/53, 157, 325, 334, 346, 349, A III 7). — Şi: (regional) **mojér** (AGÎRBICEANU, A. 478), **mojdér** (BUDAI-DELEANU, LEX.), **mojdír** (id. ib.), **moájer** (accentuat şi *moajér*; KLEIN, D. 146), **morjér** (pl. *morjele*; ALR I 709/138), **măjár** (ib. 709/45), **măjér** (ib. 709/87, 125, 249, ALR II 3 978/130, A II 10), **mărjár** (ALR I 709/353), **mărjér** (A II 12), **mînjár** (ALR II 3978/172), **mujár** (ALR I 709/269, 339, 348, ALR II 3 978/353), **mujér** (ALR I 709/40, 136, A II 9) s. n.
— Din magh. **mozsár.** — Pentru variantele cu *-r-*, cf. germ. M ö r s e r.

MOJDÁN s. n. (Învechit, rar) Măduvă (I 1). *Toate arsele mojdane* (c u m ă d u h ă g r a s e

D. g r a s e c.²) *rădic ție cu afumare și berbeci.* PSALT. 124.
— Pl.: *mojdane.*
Din slavonul **можданъ**

MOJDÁR subst. v. **mujdar.**

MOJDÉI s. n. v. **mujdei.**

MOJDÉR s. n. v. **mojar.**

MOJDIÉR s. n. v. **mujdeier.**

MOJDÍR s. n. v. **mojar.**

MOJDRÁN s. m. v. **mojdrean.**

MOJDRÉAN s. m. **1.** Arbore cu frunze compuse din 7—9 foliole pețiolate, cu flori albe, mirositoare, din a cărui coajă se scoate o vopsea roșie și care, crestat, lasă să se scurgă o substanță zaharoasă, folosită ca purgativ; (regional) urm, frasin-de-munte *(Fraxinus ornus). Zeama ce se face din sovîrf, din coajă de mojdrean.* HEM 1468. *Cicoarea trăiește în țările cele mai călduroase din Europa, și anume pe urm sau mojdrean.* MARIAN, INS. 457. *Mojdreanul . . . se întîlnește foarte rar prin țara noastră.* ȘEZ. XV, 88. *Sucul care să scurge de la sine sau prin tăieturi din coaja frasinului-de-munte, numit și mojdrean.* BIANU, D. S. 442. *Se fierb coji de mojdrean în căldare de aramă.* PAMFILE-LUPESCU, CROM. 152, cf. PANȚU, PL. *Mai mult înaintează* [în stepă] *cărpinița, tot mai răzleață, mojdranul . . . apoi tufișuri de migdal-pitic.* SIMIONESCU, FL. 229. *Semințe de frasin (frasin mojdrean, frasin-de-baltă).* NOM. MIN. I, 29, cf. H XI 26, 325, XII 225, XIV 338. *Negru sovîrf; coajă de mojdrean; le fierbe.* ALR II 3414/728. *Lîngă-o tufă de moșdrean, Țipă un pui de ungurean* (Clopotul). GOROVEI, C. 90.

2. (Regional) Paltin *(Acer pseudoplatanus).* Cf. H IV 104, com. din BRĂDIȘORUL DE JOS-ORAVIȚA.

— Pl.: *mojdreni.* — Și: (regional) **mojdrán, mojreán** (CUV. D. BĂTR. I, 293), **mojneán** (ALR II 3414/723), **moșdreán, mosdreán** (H XI 26), **mosdrán** (com. din BRĂDISORUL DE JOS-ORAVIȚA), **mozdrán** (H XVIII 138) s. m.

Etimologia necunoscută.

MOJECÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **mojicesc.**

MOJÉR s. n. v. **mojar.**

MOJERÍCĂ s. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai de aproape (Dolhasca-Fălticeni). Cf. H XII 322.

Etimologia necunoscută.

MOJERÚȚ s. m. (Prin Transilv.) Diminutiv al lui m o j a r. Cf. LB.
— Pl.: *mojeruți.*
— **Mojar** + suf. *-uț.*

MOJGÍ vb. IV v. **mujdi.**

MOJÍC, -Ă subst., adj. **1.** S. m. și f. (Învechit și regional) Țăran; p. e x t. om de rînd, care nu făcea parte din cinurile boierești. *Cei ce sînt meșteri, îi țin mujici, iar pre cei ce sînt de război, îi țin viteji în cinste.* HERODOT (1 645), 141, cf. 16, 335. *Pe toți-i cinsti cu daruri, cîți era sveatnicii lui și cîți era cu deregătorii . . . și cîți era de cei proști (mojici)* (a. 1 648). GCR I, 133/2, cf. II, 77/19, 118/13. *Și era Isaf . . . mojic* (r ă s c o l i t o r a l c î m p i e i B 1938). BIBLIA (1 688), 18¹/20, cf. 102/29. *În divan îi suduia mojicii pre boiari* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. III, 334/10, cf. I, 90/21, M. COSTIN, LET. I, 290/4. *Cu mulțimea mojicilor ce-i scotea fără voia lor înaintea imbrihorului . . . au făcut de au perit Costandin Vodă.* IST. Ț. R. 120, cf. 103. *Și-i sărăciră de rămasără cum le-u fostu postrigul, mojîci.* NECULCE, L. 119, cf. 109. *Fiind de neam prost și varvar, întîi au silit de au omorît pe toți cîți îl știa că iaste din mojici născut.* CANTEMIR, HR. 206. *Trecea pe lîngă dînsul ca pe lîngă un mojic sau și nebun.* AETHIOPICA, 17r/2. *Cu aceste finețe vor s-arate nobletea lor. Ocolesc, fug de cei mici, Nu-i cruț, zic că sînt mojici.* MUMULEANU, C. 97/18, cf. 106/17. *Aceasta face pe fiii boierilor să ocupe posturile publice, ca înșiși să capete rang: alminteri le-ar ajunge copiii mojici (proști).* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 58. *Cîteva sute de mojici.* NEGRUZZI, S. I, 153, cf. 246, II, 229. *Un oarecare boieri întîmpină atunci pe moș Roată, zicîndu-i cu glas poruncitor și răutăcios: — Dar ce nevoie mare este să înțelegi tu, mojicule!* CREANGĂ, A. 155. *Ia pune-te, măi Gheorghe, cu parul pe mojici.* MACEDONSKI, O. II, 56. *Tu, o mojică, să mi te fasolești de un ceas.* MILLE, V. P. 127. *Sîngele mojicului nu contează în materie de petreceri regale.* LIT. ANTIMONARHICĂ, 170. *Au stat mojicii la un loc cu boierii.* SADOVEANU, O. I, 182, cf. id. N. F. 7, 8. *Măi mojice, mojic rău, Las'că mi te-oi drege eu Cînd a veni birul greu.* ALECSANDRI, P. P. 250, cf. TEODORESCU, P. P. 333. *Nu mă tăia pe pămînt, Că nu-s ficior de mojic, Ci mă taie pe covor, C-am fost ficioraș de domn.* MAT. FOLK. 183. *Haide, haide, piei d-aici, Vodă nu-i pentru mojici.* ANT. LIT. POP. I, 559.

2. S. m. și f., adj. (Persoană) lipsită de educație, de maniere, (om) prost crescut; bădăran, mitocan. *A să mă scoată din răbdare moj cu ista.* ALECSANDRI, T. 611, cf. 41. *Era mojic Busuioc, cînd îi sărea țandăra.* SLAVICI, O. I, 257. *Ieși afară, țăran viclean și mojic ce ești.* ISPIRESCU, L. 178, cf. 203. *Fata auzise vorbindu-se în casă de neamul îmbogățit al*

Scatieştilor ca de nişte mojici renumiţi. D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 16. *În gîndul lui, mă făcu mojic.* HOGAŞ, DR. I, 175. *Era guraliv şi mojic, spunînd fiecăruia din jurul lui ce crede despre el.* CAMIL PETRESCU, O. II, 110. *Nici salcea pom, Nici mojicul om.* ZANNE, P. IV, 456.

3. S. m. (Livresc; în forma *mujic)* Ţăran rus dinaintea Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. [La Kiev] *au depus marile bogăţii Romanovii, la care s-a mai adăogat şi ultima copeică a mujicului credincios.* SAHIA, U.R.S.S. 41. [Grigorie Melehov] *îşi dă seama că pentru nobilii ofiţeri care-l comandă nu este de fapt decît un „mujic grosolan", un „om de rînd".* CONTEMP. 1948, nr. 108, 4/4.

— Pl.: *mojici, -ce.* Voc. şi: (regional) *mojice.* — Şi: **mujíc, -ă** s. m. şi f.

— Din rus. **мужик.**

MOJICÁN s. m. (Rar) Augmentativ al lui m o j i c (**2**). *Du-te, mojicane, de-ţi caută nevastă la mahalaua Vergului . . . la mitocani.* PR. DRAM. 247.

— Pl.: *mojicani.*

— **Mojic** + suf. *-an.*

MOJICÁNCĂ s. f. (Rar) Augmentativ al lui m o j i c ă. V. m o j i c (**2**).

— Pl.: *mojicance.*

— **Mojican** + suf. *-că.*

MÓJICĂ s. f. v. **muzică.**

MOJICÉSC, -EÁSCĂ adj. **1.** (Învechit şi regional) De mojic (**1**), care aparţine mojicului, referitor la mojic. *S-au rădicat un Petre Ciasar cu multă oaste mojîcească asupra ungurilor şi multă pagubă au făcut boiarilor ungureşti* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 289/6, cf. GOR II, 374, TEODORESCU, P. P. 83. *Şi îm' cînt-un cînticel, Şi nu-i cîntic mojăcesc, Şi-i cîntic împărătesc.* MAT. FOLK. 1466.

2. De mojic (**2**); grosolan, ordinar, vulgar, (astăzi rar) mojicos. *Slugeli lui cei din boierie era tari şi mari şi obraznici, după cumu-i hirea mojîcească.* NECULCE, L. 171. *Vederea lor iaste sălbatecă, portul lor mojecesc.* IST. AM. 85r/11.

— Pl.: *mojiceşti.* — Şi: (învechit) **mojecésc, -eáscă** adj.

— **Mojic** + suf. *-esc.*

MOJICÉŞTE adv. **1.** (Învechit) Ca un mojic (**1**), în felul mojicilor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

2. Ca un mojic (**2**), în mod grosolan, fără politeţe. *A trimis în Transilvania ca comisar investigator pe unu Paul Bogati, om foarte brutal, care se purta mojiceşte.* BARIŢIU, P. A. I, 365. *Ruga pe cardinalul Dubois să-l trateze cît mai mojiceşte.* PETICĂ, O. 338.

— **Mojic** + suf. *-eşte.*

MOJICÍ vb. IV. I n t r a n z. şi r e f l. (Rar) A avea o purtare grosolană; a se obrăznici. Cf. COSTINESCU.

— Prez. ind.: *mojicesc.*

— V. **mojic.**

MOJICÍE s. f. **1.** (Învechit) Stare, condiţie a mojicului (**1**). *Argumenturile lui . . . ca să dovedească mojicia românilor sînt aceastea . . .* CANTEMIR, HR. 133. *Vieţuiesc în mojicia cea crudă şi proastă.* ŢICHINDEAL, F. 14/4.

2. Vorbă, faptă, atitudine, comportare de mojic (**2**); grosolănie, bădărănie, mitocănie. *Toată ritorica lui Alexandru Dragomanul nu putea astupa mojicia turcului* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. V, 168. *Mi-ai mîncat zilele cu mojiciile tale.* PR. DRAM. 266, cf. BARIŢIU, P. A. I, 359, II, 222. *La o mojicie atîta de mare, Viţelul răspunde că va aştepta.* ALEXANDRESCU, O. I, 231. *De ce să nu ne bucurăm noi de averea lui, căci suferim mojiciile şi fantaziile lui?* FILIMON, O. I, 144. *Femeia ta nu-i responsabilă de mojiciile tatălui său.* ALECSANDRI, T. 1272. *Dacă vroiai tren, să-ţi fi dat mă-ta zestre. — Vai, ce mojicie! . . . Doamne, cît sînt de nenorocită.* BRĂESCU, V. 5.

— Pl.: *mojicii.*

— **Mojic** + suf. *-ie.*

MOJICÍME s. f. (Învechit) Mulţime de mojici (**1**), totalitatea mojicilor; ţărănime; p. e x t. lume de rînd. *Sfătuie unii să rădice şi ţara, toată mujicimea, asupra lor.* NECULCE, L. 289. *Ungurii de pin pregiur, cum zic mojicime, iară nu oaste strînsă bulucuri, şedea pe la drumuri strimte, pe unde era să treacă tătarii.* AMIRAS, LET. III, 124/38. *Îi vezi, jupîne vătav! Taie-i pe toţi! Nimiceşte mojicimea cu nărav!* HASDEU, R. V. 41.

— Şi: **mujicíme** s. f.

— **Mojic** + suf. *-ime.*

MOJICÓS, -OÁSĂ adj. (Despre oameni şi manifestările lor; astăzi rar) Mojicesc (**2**). *Se cunoştea şi faţa . . . că este mojicoasă, cum le era felul.* MILESCU, LET². I, 126. *Coconul Drăgan e mîndru, bădăranul . . ., ţanţoş, mojicos.* HELIADE, O. II, 425. *Pînă cînd ai să fii necioplit? . . . Totdaună ca un urs sălbatec, mojicos, grosolan.* PR. DRAM. 209. *Era glasul mojicos al lui Doria.* I. NEGRUZZI, S. V, 346. ◊ (Adverbial) *Sînt mai murdari şi vorbesc şi mai mojicos.* H XI 99.

— Pl.: *mojicoşi, -oase.*

— **Mojic** + suf. *-os.*

MOJMÓN s. m. v. **moşmon.**

MOJNEÁN s. m. v. **mojdrean.**

MÓJOLO subst. (Maghiarism, prin Transilv.; cu sens colectiv) Stafide. Cf. ALR I 1 720/333, ALR II 3 655/260.
— Și: **mólojo** (ALR II 3 655/250) subst., **moliáјă** (ALR I 1 720/249), **molojánă** (ALR II 3 655/235), **molójie** (ALR I 1 720/255) s. f., **málaj** (ib. 1 720/257) subst.
— Din magh. **malozsa.**

MOJORLẮU s. n. v. **morjolău.**

MOJREÁN s. m. v. **mojdrean.**

MOL[1] s. m. (Chim.) Moleculă-gram. *O moleculă-gram sau un mol reprezintă atîtea grame de substanță, cît face greutatea lui moleculară.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 130, cf. LTR[2], DER.
— Pl.: *moli.*
— Din fr. **mole,** germ. **Mol.**

MOL[2] s. m. v. **molie.**

MOL[3] s. n. Construcție în bazinul unui port, sub formă de dig care înaintează de la țărm către larg, servind pentru acostare, operații portuare, apărarea portului de curenți și de valuri etc. *Mă îndreptai către molul portului celui nou.* FILIMON, O. I, 331. *Molurile cu lungimi mai mari nu sînt recomandabile din cauza complicațiilor cari rezultă prin aglomerarea . . . numeroaselor drumuri.* LTR[2]. *Uneori molurile au și rolul de a apăra bazinul portului de curenți și de valuri.* DER.
— Pl.: *moluri.*
— Din it. **molo,** fr. **môle.**

MOL[4] subst. Tumoare care se formeaza uneori în uter, după fecundare, împiedicînd dezvoltarea fătului. Cf. BIANU, D. S.
— Din fr. **môle.**

MOL[5] subst. (Med.; regional) Rapăn (Ineu-Arad). ALR II/I h 121/64.
— Etimologia necunoscută.

MOL[6] subst. (Argotic) Vin. BARONZI, L. 149. *Ciupit de mol.* BL II, 173. *Un bazin de mol „o sticlă de vin".* GR. S. VII, 120, cf. DR. XI, 143.
— Din țig. **mol.**

MOL[7] s. n. v. **mîl.**

MÓLA[1] interj. Cuvînt folosit pentru a da anumite comenzi pe vapoare; lasă! dă-i drumul! *Numai ochiul sigur al capului-pilot știe să prindă clipa în care trebuie să strige: „Mola". * BART, E. 235. *Mola! și barca, adinc afundată supt greutatea sacilor, se dezlipi lunecînd la vale.* id. ib. 333, cf. BUL. FIL. IX, 112, X, 161.
— Din tc. **mola.**

MOLÁ[2] s. f. (Turcism învechit) Titlu dat preoților musulmani; judecător turc, superior cadiului, în marile orașe; hoge, jurisconsult. *S-au și sculat . . . din Țarigrad toate mulaleli și rusfeturili cu oaste și cu pușci.* NECULCE, L. 167. *Au dat scrisoarea la molaua ce era credinciosul Pasvandului, ca un popă turcesc.* DIONISIE, C. 210. *Țermonia religioasă s-a săvîrșit de față cu dînșii de către molahul Abdul . . ., imamul musulmanilor.* CR (1 830), 37[2]/28, cf. ȘIO II$_2$, 81. *S-a ridicat mula ș-a rostit strigarea pentru Alah.* SADOVEANU, O. XIII, 894.
— Art.: *molaua.* — Și: **mulá** (accentuat și *múla*, pl. *mulale*) s. f., **moláh** s. m.
— Din tc. **molla.** — **Molah** < tc. **mollah.**

MOLÁ[3] s. f. v. **mala[1].**

MOLÁ[4] vb. I. Intranz. (Nav.) A da drumul unei parîme, unui lanț etc. Cf. AN. DOBR. IV, nr. 1, 122.
— Prez. ind.: *molez.*
— V. **mola[1].**

MOLÁH s. m. v. **mola[2].**

MOLALẮU adj. v. **molălău.**

MOLALÎ́C s. n. (Turcism învechit) Jurisdicția unui mola[2]. *Aice este molalîc, iar nu pașalîc.* ap. ȘIO II$_2$, 81.
— Din tc. **mollalık.**

MOLÁN[1] adj., s. m. **1.** Adj. (Regional) Molîu (**I 2**). *Molan mai ești, nene!* BOCEANU, GL.
2. S. m. Pește mic din apele de munte, cu corpul cilindric, cu solzi mici și rari; (regional) moleac, molete[2] (**I**), moină[1] (**5**), moiță (**I 2**), molîu (**II 1**), moloi (**2**), morlaucă, brudă, popete, țoață (*Nemachilus barbatulus*). Cf. BARONZI, L. 94, ANTIPA, F. I, 198, PAMFILE, VĂZD. 176, ATILA, P. 199. *Cel mai răspîndit nume al acestui pește la noi este cel de molan.* BĂCESCU, P. 131. *Peștii cari se găsesc în gîrla din localitate se numesc: mreană . . ., molan . . .* H IV 444 cf. 105, II 27, IX 154, 308, XI 311, 324, ALR I 1 746/186, 584, 592, 595, 764, 768, ALR II 6 239/762.
— Pl.: *molani.* — Și: **molánă** (BĂCESCU, P. 131, H XVII 120, ALR I 1 746/592) s. f., **moleán** (ALR II 3 721/641) adj., **molín** (ALR I 1 746/584) s. m., **molínă** (H XVII 349) s. f., **morlán** (BĂCESCU, P. 37) s. m., **morlánă** (id. ib.) s. f.
— **Moale[1]** + suf. *-an.*

MOLÁN[2] subst. (Argotic) Vin. Cf. BL IV, 199.
— **Mol[6]** + suf. *-an.*

MOLÁNĂ s. f. v. **molan**[1].

MOLÁR[1] s. m. Masea **(I 1)**. ◇ (Adjectival) *Dinte molar.*
— Pl.: *molari.*
— Din fr. **molaire.**

MOLÁR[2], **-Ă** adj. (Chim.) De mol[1], privitor la mol. Cf. MACAROVICI, CH. 88, LTR[2].
— Pl.: *molari, -e.*
— **Mol**[1] + suf. *-ar.*

MOLÁSĂ s. f. (Geol.) Conglomerat de culoare albă-cenușie, uneori verzuie sau roșie, format din gresie feldspatică și din ciment calcaros, slab consolidat. *Molasa se află în Svițera, Franția, Bavaria.* COBÎLCESCU, G. 86/28, cf. 70/18. *Molasele sînt numai rareori fosiliere.* LTR[2].
— Pl.: *molase.*
— Din fr. **mollasse.**

MOLÁȘTINĂ s. f. (Învechit) Mlaștină. [Poziția] *este încungiurată de adince molaștine și o mulțime de grădeni.* AR (1829), 66[1]/49. *Întîmplîndu-să ca să trimită oști împrotivă-li, să să tragă în molaștinile lor și să se bată pănă la cel mai de pe urmă om.* ib. 135[2]/44.
— Pl.: *molaștini* și *molaștine.* — Și: (regional) **moráștină** s. f. H XVII 14, REV. CRIT. IV, 337.
— Etimologia necunoscută.

MOLÁȘ s. m. (Iht.) Mihalț **(1)** *(Lota lota).* Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. *Molaș „fundcă n-are solzi".* BĂCESCU, P. 121.
— Pl.: *molași.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o a l e[1].

MOLÁTEC, -Ă adj. v. **molatic.**

MOLÁTIC, -Ă adj., subst. **I.** Adj. **1.** Moale[1] **(I 1)**. *Pe splendide covoare, molatice, persane, . . . Șed față-n față, singuri.* ALECSANDRI, POEZII, 384. *Însușirea acestor săpături este că dă impresiunea unei materii molatice colacilor de piatră.* CONV. LIT. IX, 14, cf. COSTINESCU. *Ceară molatică.* LM. *Ovăzul omului ieșise deasupra brazdei și acoperea goliciunea pămîntului, formînd un covor mîndru de pajiște molatecă.* MERA, L. B. 119. *Cum s-a lungit pe covorul molatec de pajiște, a adormit.* id. ib. 161. ✦ (Despre gură, buze) Cărnos; fraged. *Ea se agăță de gîtul lui și-și lipi gura caldă, molatică, de buzele lui.* CAMIL PETRESCU, O. III, 96.

2. (Despre unele forme de relief) Cu înclinație mică, cu pantă lină. *Luceafărul de seară ardea . . . la o suliță deasupra dealului negru, a cărui coamă molatică . . . se topea tărăgănat, în jos, spre Ploiești.* CAMIL PETRESCU, O. II, 28. *Soarele se și înălțase deasupra dealurilor molatice.* id. ib. 138.

3. (Despre oameni) Lipsit de energie; bleg, moale[1] **(I 5)**. *Iar tu . . . fiind molatică nu arunca pricina preste alții, carii nu sînt vinovați.* AETHIOPICA, 38r/7. *Un tiran molatic.* HELIADE, O. I, 222. *Mă îndatoresc să ți-l fac blînd, ca un miel . . . — Da' caută să nu mi-l faci și cam prea molatic.* KOGĂLNICEANU, în PR. DRAM. 426. *Dă-nțelept ce-arăți, pai lumi*[i] *molatic și leneș uneori.* JIPESCU, O. 79. *Era molatic, un fel de „lasă-mă să te las".* CONV. LIT. XIX, 204. *Era un flăcăiandru care se vedea după apucături că era tont și molatec.* ISPIRESCU, ap. CADE. *Oștirile împrejuru-i, multe și vegheate, i se păreau molatice și nevoioase.* ODOBESCU, S. I, 170. *Genova întreagă se oțerea de molaticul Fiesco!* I. NEGRUZZI, S. V, 432. *Alexandru era molatec.* CONTEMPORANUL, VII, 54. *Blîndul și molatecul mieu unchi . . . se sculă repede în picioare.* SBIERA, F. S. 397. *Se ghicea în această femeie o amară suferință că nu se născuse ea bărbat, în locul molatecului și visătorului ei frate.* CAMIL PETRESCU, N. 137. *Om molatic.* ALR II 3721/362. ◇ (Substantivat) *Copiii tăi sînt niște leneși, niște molatici.* FUNDESCU, L. P. I, 106. ✦ (Despre însușiri, manifestări etc. ale oamenilor) Care arată, trădează slăbiciune, nehotărîre, lipsă de energie, apatie, indolență. *Damele ambasadei rusești . . . criticau . . . politica prudentă și rezervată a contelui Neselrode, tratînd-o de molatică și umilitoare.* GHICA, S. 364.

4. Moale[1] **(II 2)**. *Din cerdacul larg din față, fîlfîi ca răspuns . . . faldurii molatici și roșii ai unei batiste subțiri.* HOGAȘ, M. N. 54. ◇ (În context figurat) *Iar cerul, din molateca-i mătase, Vă va croi veșmintе.* LESNEA, A. 135. ✦ (Despre ochi, privire) Galeș, languros. *Fata, veselă, cu ochi molateci față cu Nicu; — melancolică și gînditoare, în lipsa lui.* CONTEMPORANUL, V$_2$, 485.

5. (Despre culori, lumină, izvoare de lumină, sunete) Moale[1] **(II 3)**. *Cu un glas molatec: Ce stai pe gînd, îmi zise.* NEGRUZZI, S. II, 230. *Răspunse o voce dragă și molatecă.* EMINESCU, N. 63. *Din nori străbate-o rază molatecă și blîndă.* id. O. IV, 172. ◇ (Adverbial) *Deocamdată țărănimea nici nu e cu noi toată, spune molatic, dar sonor, Eliade.* CAMIL PETRESCU, O. II, 428.

6. (Despre mișcări) Ușor, abia simțit, m o a l e[1] **(II 7)**; (despre obiecte, ființe etc.) care se mișcă lin, domol; s p e c. (despre ființe sau părți ale corpului lor) cu mișcări lenеșe, voluptoase, lascive. *Legănarea molatică a corăbiei și întinderea orizonului îmi schimbă șirul ideilor.* ALECSANDRI, O. P. 290. *Tu vei netezi cu mîna ta molatecă și albă creții de pe fruntea mea.* EMINESCU, G. P. 86, cf. id. O. I, 29. *Bucolica undă . . . molatică și-nfiorată . . . se simte schimbată-n femeie.* MACEDONSKI, O. I, 79. *Plopul din poartă fîșîie legănîndu-se, apropiindu-se și depărtîndu-se de fereastră, cu mișcarea molatică a unei draperii imense.* VLAHUȚĂ, D. 138, cf. id. N. 11. *Acea talie subțire și mers molatic . . . deșteptase,*

în Sentino, fiara Neapolului, sîngele blestemat. DELAVRANCEA, V. V. 126. *Tibrul curge... somnoros și leneș, rostogolind pe patul lui de lut undele gălbii și molatice.* IORGA, ap. TDRG. *Veneau în răstimpuri și treceau pe fruntea mea ușoare și nevăzute suflări molatice de vînt.* HOGAȘ, DR. II, 14. *Nici măcar un stîrc, cu zborul lui molatic, nu trecu deasupra noastră.* CAZABAN, V. 31. *Cînd te crezuseși tocmai mai șubred și mai mic, Atunci ți-ajunse brațul molatec mai voinic.* ARGHEZI, C. O. 24. *Îl vedeai pe domnul Frederic îndreptîndu-se cu pași molateci spre tine.* PAS, Z. I, 307. ◇ F i g. *Ceea ce spusese despre Bărăganul nostru condeiul meu cel smead, molatic, searbăd și spălăcit.* ODOBESCU, S. III, 159. ◇ (Adverbial) [Bosforul] *se legăna molatic cu-o leneșă mișcare.* ALECSANDRI, P. I, 236. *Privirile mele se opriră asupra unei dănțuitoare a cărei trup se îndoia molatic pe brațul ce-i cuprindea mijlocul.* CONV. LIT. XIII, 333. *Din coșurile-nalte ale fabricelor gîlgîie rotogoale negre de fum ce se risipesc molatic în zarea nesfîrșită.* VLAHUȚĂ, R. P. 28, cf. 51. *Ierburile subțiri și mlădioase . . . își plecau molatec fruntea lor înspre pămînt.* HOGAȘ, M. N. 180, cf. id. DR. I, 58, 169, 229. *Ladima se clătină, molatec fericit de această perspectivă, nebănuită acum cîteva minute.* CAMIL PETRESCU, N. 7. *Ieși molatic și rîzînd șiret pe ușă.* CĂLINESCU, S. 230, cf. id. E. O. I, 15. *Începuse vîntul; bătea însă molatic și umed, întărind răcoarea.* MIHALE, O. 278. (În context figurat) *Ierburile subțiri și mlădioase . . . își plecau molatec fruntea lor înspre pămînt.* HOGAȘ, M. N. 180.

7. Care are un efect calmant, care moleșește; blînd, duios, plăcut. *Acestea îmi plac mie ca și urechii mele, Iar nu cîntări molatici și bune de femei.* HELIADE, O. I, 352. *Luminarea-i stinsă-n casă . . . somnu-i cald, molatic, lin.* EMINESCU, O. I, 42. *Vise voluptoase în somnul ei molatic O turburau.* MACEDONSKI, O. I, 245. *Se gîndea la cîte ceva molatic: Își închipuia că e pe mare, și-l leagănă valurile.* VLAHUȚĂ, N. 38. *Creațiunile poetice ale lui Eminescu arată melancolie, blîndețe . . . și nu știu ce dulceață molatecă.* GHEREA, ST. CR. I, 141. *Un vals molatec se desprinde de pe clapele pianului, supt degetele subțiri și albe ale cîntăreței.* GÎRLEANU, L. 139. *Își freca acum mînile, privind cu mulțămire, de la fereastră, din căldura molatică a saloanelor.* MIRONESCU, S. A. 24. *Haina mai păstra căldura molatică a trupului de femeie.* V. ROM. martie 1954, 102. ◇ (Adverbial) *Vezi izvoare zdrumicate, peste pietre licurind; Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic.* EMINESCU, O. I, 85. [Luna] *își pune . . . piciorul pe-un pisc, pe Himalaia. Iar florile, cuprinse molatic de văpaia Iubirii ș-admirării, îi fac din părul lor Cununi.* COȘBUC, S. 72.

II. Subst. (Iht.) Grindel (*Cobitis barbatula*). Cf. ANTIPA, P. 784, BĂCESCU, P. 131.

— Pl.: *molatici, -e* și (învechit, f. pl.) *molatici.* — Și: **molátec, -ă** adj.

— **Moale¹** + suf. *-atic.*

MÓLĂ¹ s. f. v. **molie.**

MÓLĂ² s. f. v. **mulă¹.**

MOLĂCÍ vb. IV v. **moleși.**

MOLĂCÍT, -Ă adj. v. **moleșit.**

MOLĂCIÚNE s. f. v. **moliciune.**

MOLĂIÁȚĂ s. f. (Regional) Moleșeală **(1).** *Îl cuprinse o molăiață și ațipi.* T. PAPAHAGI, C. L.

— **Molău²** + suf. *-eață.*

MOLĂLẮU adj. (Regional) Moliu **(I 2).** *Dacă n-ar fi fost Lăboșoaia să-i ție socotelile, s-ar fi dus de rîpă, că era molălău.* T. POPOVICI, SE. 69.

— Pl.: *molălăi.* — Și: **molalău** adj. ALR II 3 721/250.

— **Moale¹** + suf. *-ălău.*

MOLĂNÉTE s. m. (Regional) Om lipsit de energie, moale¹ **(I 5).** Cf. BOCEANU, GL. ✦ Om laș. Cf. BL II, 248.

— **Molan¹** + suf. *-ete.*

MÓLĂR s. m. v. **maler.**

MOLĂRÁI s. n. (Germanism, prin Ban. și Transilv.) Fotografie. Cf. BL XIII, 116, CV 1950, nr. 4, 45, LEXIC REG. 119.

— Pl.: *molăraie* L. ROM. 1960, nr. 2, 20.

— Din sasește sau șvăbește. Cf. germ. M a l e r e i „pictură".

MOLĂRÍ vb. IV v. **mălări¹.** Cf. CALENDARIU (1844), 68/20. *Unii molăresc sobele.* CHEST. II 33/5. *Icuana-i molărită cu sfînț.* ALR II/I MN 142, 3 912/36, cf. ALRM II/I h 385/27, 29, 36, 76, BL VI, 180. *Am chemat un meșter să-mi molărească casa.* MAT. DIALECT. I, 182, cf. 285. ✦ A fotografia. Cf. L. ROM. 1960, nr. 2, 20, LEXIC REG. 119. ◇ R e f l. *Toți m-or întrebat . . . cum te-i molărit cu mine.* BL XIII, 116. *Ne-am molărit pentru buletin.* CV 1950, nr. 4, 45.

— Prez. ind.: *molăresc.*

MOLĂRÍE s. f. (Germanism, prin Ban.) Meseria pictorului, a zugravului. Cf. L. COSTIN GR. BĂN. 138.

— **Moalăr** (sau **molăr**) + suf. *-ie.*

MOLĂRÍT, -Ă adj., s. f. (Germanism) **I.** Adj. (Ban. și Transilv.) Pictat; zugrăvit, vopsit, spoit. *Sobe nou molărite.* CALENDARIU (1844), 68, cf. BUL. FIL. VII—VIII, 379. *Case molărite.* CHEST. II 376/1, cf. FD III, 186 ✦ Fotografiat. Cf. CV 1950, nr. 4, 33.

2. S. f. (Regional) Icoană; p. g e n e r. tablou. Com. din BRAȘOV.
Pl.: **(I)** *molăriți*, *-te*. **(II)** *molărite*.
— V. **molări.**

MOLĂȘÍRE s. f. v. **moleșire.**

MOLĂTÁTE s. f. (Rar) **1.** Atitudine, mișcare leneșă, înceată. *Acea carîtă . . . În care a mea Laisă se-ntinde cu molătate.* CONV. LIT. III, 49. **2.** Moliciune **(2).** *Molătatea ce urmează după entuziasm.* ALECSANDRI, S. 77. *De această molătate a interesaților se folosîră adversarii.* SBIERA, F. S. 333.
— Și: (rar) **moletáte** (LB, BARCIANU), **molitáte** (LM) s. f.
— **Moale**¹ + suf. *-ătate.*

MOLĂTẮU adj. (Regional, despre oameni) Bleg; nătîng (Sabasa-Vatra Dornei). Cf. GLOSAR REG.
— Pl.: *molătăi.*
— De la **moale**¹.

MOLĂTÍ vb. IV v. **mulătui.**

MOLĂTUÍ vb. IV v. **mulătui.**

MOLẮU¹ s. m. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai de aproape. V. m o l a n¹ **(2).** (Hîrtiești-Cîmpulung). Cf. H IX 266.
— Pl.: *molăi.*
— Cf. m o l a n¹, m o a l e¹.

MOLẮU², **-ẮIE** adj. v. **moliu.**

MOLC, -Ă adj. v. **mîle**¹.

MOLCÁN, -Ă adj. (Regional) Moliu **(I 2).** Cf. CIAUȘANU, GL., ALR II 3 721/833, 848, GLOSAR REG.
— Pl.: *molcani, -e.*
— De la **molcuț,** cu schimbare de suf. Cf. m o l c ă l u ț.

MOLCĂLÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A se muia, a deveni moale¹ (Borșa-Vișeu de Sus). ALR II 3551 bis/362.
— Prez. ind.: *molcăl.* ALR II 3551 bis/362.
— Cf. m o l c ă l u ț.

MOLCĂLÚȚ, -Ă adj. (Regional) **1.** Molcuț **(1).** Cf. m o a l e¹ **(I 1).** Cf. COSTINESCU. *Se amestecă bine și se pune să se coacă la foc. Molculuță și caldă să ia și se pune între spete, sus, în dreptul plămînilor.* N. LEON, MED. 153. *Părul aspru este bun pentru brîie; părul mai molcăluț pentru flanele.* PAMFILE, I. C. 9. *Opărim tărîț'ăle cu apa aia, mest'ecăm și l'e lăsăm așa molcăluță.* ALRT II 112, cf. CHEST. IV 61/264.

2. Molcuț **(2).** Cf m o a l e¹ **(I 5).** *Toader e de felul lui molcuț (molcăluț), dar face treabă bună.* Com. din fostul județ NEAMȚ, cf. CIAUȘANU, GL., A VI 4, GLOSAR REG.
— Pl.: *molcăluți, -e.* — Și: **molculúț, -ă** adj.
— Cf. m o l c u ț.

MOLCEÁG, -Ă adj. (Regional) **1.** (Despre fîn) Care nu este uscat bine. V. m o a l e¹ **(I 1).** (Stănești-Curtea de Argeș). L. ROM. 1 959, nr. 3, 66.
2. (Despre oameni) Încet (la treabă). V. m o a l e¹ **(I 5).** (Mățău-Cîmpulung). COMAN, GL.
3. (Despre băuturi spirtoase) Slab, cu puțin alcool. V. m o a l e¹ **(III).** (Mățău-Cîmpulung). COMAN, GL.
— Pl.: *molcegi, -ge.*
— **De la molcuț,** cu schimbare de suf.

MOLCÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. v. **molicel.**

MOLCELÚȘ, -Ă adj. (Învechit, rar) Gingaș, delicat, fin. V. m o a l e¹ **(I 4).** *Cu negri și mîngîioși ochi, . . . cu molcelușe vinișoarele.* CANTEMIR, IST. 107, cf. DDRF.
— Pl.: *molceluși, -e.*
— **Molicel** + suf. *-uș.*

MOLCÍC, -Ă adj. (Regional) Molcuț **(5)** (Moiseiu-Vișeu de Sus). GLOSAR REG.
— Pl.: ?
— De la **moale**¹.

MÓLCOM adv. (În e x p r.) **1. A tăcea molcom** = a nu spune nimic, a nu scoate o vorbă; a tăcea chitic. *Acel bărbat tare să miră de acest lucru și tăce mulcom.* PALIA (1581), 89/17. *De-i tăcea mălcom . . . Face-m-vor pizmașii scîrbă.* DOSOFTEI, PS. 84/12. *Te voi face domnu în Moldova; numai să taci mîlcom.* NECULCE, L. 25. [Inorogul] *mulcom tăcea.* CANTEMIR, IST. 301, cf. id. HR. 133. *Tu azi taci molcom.* I. NEGRUZZI, S. II, 60. *Iedul cel cuminte tăcea molcum în horn, cum tace peștele în borș.* CREANGĂ, P. 25, cf. 126, 185, id. A. 55, 167. *Frate-său făcu cîteva glume . . . soră-sa tăcu molcom.* VLAHUȚĂ, N. 76. *Spirea tăcea mulcum și de mult nu mai răspundea nemic.* CONTEMPORANUL, VI_1, 113. *Însă el nu spuse nemic . . . ci tăcu mulcom.* MARIAN, SE. II, 181, cf. PĂUN-PINCIO, P. 63, REBREANU, I. 91, id. NUV. 261, id. R. II, 113. *Sandu . . . tăcu molcum, căci parcă nu-i venea să tăgăduiască un lucru, iarăși drept.* MIRONESCU, S. A. 61. *A tăcut mărcum.* VICIU, GL. ♢ (Prin analogie, despre animale) *Calul au tăcut mălcum, n-au mai nechezat.* SBIERA, P. 75. ✦ (Pe lîngă verbe de declarație) Fără asprime, duritate sau violență, d u l c e, b l î n d; fără forță sau tărie, î n c e t, s l a b, s t i n s. *Tovarășul Petrescu îl cunoaște? întrebă mulcom Ion.* GALAN, Z. R. 14. *Să zicem că am încerca ceva*

mai repede, zise molcom lăcătuşul. CONTEMP. 1954, nr. 420, 2/3. *Stînd pe un scăunş, la gura hornului, unchesul cetea rar, gîngăvea molcom.* CAMILAR, C. P. 91, cf. id. N. I, 139. (Prin analogie) [Păsările] *molcom, plin de farmec or să-ngîne De-o frumoasă insulă de vis.* BENIUC, C. P. 39. ◇ (Adjectival, despre glas, vorbă, plîns, cîntec, zgomot etc.) *Murmură glasul mării, stins şi molcom.* EMINESCU, O. IV, 196, cf. I, 34. *De departe . . . se auzea din cînd în cînd cîte un tunet molcom şi iar se pierdea în tăcerea amurgului.* SLAVICI, N. II, 183. *Şi mila unui molcom plîns te-nvinge.* PĂUN-PINCIO, P. 86. *Pe a ta liră moleşită încerca-vei, La femei, plăcute cînturi cu glas molcom a-ngîna.* OLLĂNESCU, H. O. 61. *Alte glasuri, care mai molcome, care mai dîrze, repetară: Nu ! nu !* REBREANU, R. I, 195, cf. 205. [Ţăranii] *începuseră un sfat molcom despre secetă.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 40. *Glasuri molcome prinseră a doini.* CAMILAR, N. I, 302, cf. 92. *Cu glasuri molcome . . . istoriseau . . . întîmplări de pe front.* CONTEMP. 1948, nr. 111, 6/1. *Glasul părintelui Potra era grav, molcom.* T. POPOVICI, S. 222. (Prin analogie) *Caii se izbeau unii în alţii şi nechezuri încete, molcome, se întrerupeau sub izbituri surde.* CAMILAR, N. I, 212. ✦ (Cu valoare de interjecţie) Tăcere! linişte ! Cf. ANON. CAR., com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.

2. A sta (sau **a şedea**) **molcom** — **a)** (învechit şi în e x p r. **a înceta molcom**) a sta nemişcat, neclintit; a sta cuminte. *Amu către mare grăiia: „Înceată mîlcom“.* CORESI, EV. 254. *Ramurile pomului aceluia sînt tăioase şi nu stau mălcum nici o clipă, ci se tot mişcă necurmat.* SBIERA, P. 30, cf. 26. *A zis . . . fetei: să se suie între horn şi să şadă acolo molcom.* ŞEZ. I, 184. *Şăz mălcuma.* ALR II/95; **b)** a rămîne pasiv, a nu lucra sau a nu întreprinde nimic. *Sîmbătă, după leage ce avea, să nu prindză nici un lucru, iale şedzură mălcom.* VARLAAM, C. 104. *Să întăriră şi nu mai vrură să şază mălcom.* HERODOT (1645), 27, cf. 76. *I-au trimis pre Gheorghie Ştefan Logofătul într-un rînd poroncindu-i să şază molcom.* M. COSTIN, LET. I, 296/30. *Aşe-l amăgie boierii să şadză mîlcom, că l-or cere pe dînsul domnu.* NECULCE, L. 168. *Craiul nu şezu mîlcom . . . ci se sculă cu grele oşti ungureşti asupra lui Cazimir* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. IV, 343/2. *Ba mai stai mulcom, Niculae, şi nu te tot băga în răutăţile oamenilor.* REBREANU, R. II, 59, cf. 232. ✦ (Mai ales în legătură cu verbe de mişcare) Fără agitaţie; liniştit, domol, calm. [Bistriţa] *se lasă molcom, strîngîndu-şi undele între două ziduri de codru şi iese în luminiş.* VLAHUŢĂ, R. P. 205. *Crengile legănate altădată aşa de molcom, plesnesc, trosnesc şi se rup, zvîrlite cît colo.* CONTEMPORANUL, V_2, 265. *Hai dară, molcom aşază-te-n scaun şi ascultă-mi porunca.* MURNU, I. 20. *A vîslit cît a putut mai molcom.* GALACTION, O. 152. *Trăgea adînc fumul pînă în fundul pieptului, apoi îl slobozea încet afară, pufnind molcom cu buzele lui late.* BART, E. 347. *Spuma albă încalecă molcom răsturnarea valurilor.* RALEA, O. 35. *Boulenii chervanelor rumegînd molcom, cu ochii umezi.* C. PETRESCU, A. R. 188. ◇ (Adjectival) *O armonie de-amor şi voluptate, Ca molcoma cadenţă a undelor pe lac.* EMINESCU, O. I, 96. [Oltul] *se odihneşte, molcom şi străveziu, pe largi aşternuturi de nisip.* VLAHUŢĂ, R. P. 114, cf. COŞBUC, AE. 101. *Pe molcome vînturi Vin tainice cînturi Şi glasuri ciudate.* IOSIF, P. 80. *Negura urzeşte, molcomă şi mută, Noaptea nentreruptă.* ARGHEZI, C. O. 155. *În apa molcomă şi neagră, reflexul luminilor săgeată o sîrmă de foc.* C. PETRESCU, S. 33. *Albinele dau iureş, trec molcumi cărăbuşi.* LESNEA, C. D. 52. *Molcome, ardeau focurile în bivuacuri.* CAMILAR, N. I, 107. *Lumini molcome.* BARANGA, V. A. 28. ◇ (Prin lărgirea sensului) *Departe să m-ascund, În molcomul răpaos al liniştii.* COŞBUC, S. 58. *Noaptea cădea cu încetul, într-un amurg de fevruarie molcom.* D. ZAMFIRESCU, A. 168. *În atmosfera molcomă şi somnolentă, miresmele plutesc greoaie.* ANGHEL-IOSIF, C. L. 230. *După viaţa molcomă de la moşie, forfoteala aceasta îl obosea şi-l întrista.* REBREANU, R. I, 17, cf. C. PETRESCU, O. P. I, 27. *Portul acesta molcom şi indolent . . . conţine în viaţa lui o bună parte din povestea pirateriei.* V. ROM. februarie 1954, 195. ✦ (Adjectival, despre oameni) Cu caracter paşnic; bun, blînd. *În inima lui acest om era molcom şi înţelept. Îl dureau certurile cu frati-său.* GALACTION, O. 144, cf. 96. *De-i avan la inimă, o croieşte pe mireasă de-a binele, iar de-i blajin şi molcom, numai o mildnieşte cu harapnicul.* SEVASTOS, N. 202.

— Accentuat şi: *molcóm.* — Şi: **mólcum, mắlcom, mắlcum, múlcom, múlcum,** (rar) **mắlcuma, mắrcum, mîlcom** adv.

— Din bg. **мълком.** Cf. rus. м о л к о м, rom. m o a l e[1].

MOLCOMEÁLĂ s. f. (Rar) Faptul de a fi molcom (în acţiuni); lipsă de grabă, încetineală, tărăgănire. *Există . . . în descrierea izbucnirii şi desfăşurării răscoalelor o molcomeală în povestire.* CONTEMP. 1951, nr. 244, 2/2.

Molcomi + suf. *-eală.*

MOLCOMÉNIE s. f. (Învechit, rar) Umilinţa, smerenie. Cf. m o l c o m i **(4).** Cf. LEX. MARS. 152, 214.

— **Molcomi** + suf. *-enie.*

MOLCOMÉŞTE adv. (Învechit, rar) Cu umilinţa. Cf. m o l c o m e n i e. Cf. LEX. MARS. 213.

— **Molcom** + suf. *-eşte.*

MOLCOMÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Învechit) A sta nemişcat, neclintit. *Şi deaca am auzit cuvîntul acesta, mi-am spart hainele meale . . .*

şi zmulgeam perii capului mieu şi den barba mea şi şădeam mîlcomind (şi a m s t a t î n c r e m e n i t B 1938). BIBLIA (1688), $341^{2}/47$. ✦ A sta în expectativă. *Ci dar întru aceşti ani dentăi ai domniei lui, mălcomind el ca să vază ce fac nemţii şi ungurii* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 226/22. ✦ R e f l. A se încetini. *Mersul spre înmulţirea populaţiunii s-a molcomit.* I. IONESCU, P. 188.

2. R e f l. şi t r a n z. (Popular) A (se) linişti, a (se) potoli, a (se) calma. *De veţi mai îndrăzni a face ceva lucru nou în contra lui, nu vom agiuta mai mult, nici vom mulcumi mai mult lucrul şi apăra pre voi.* ŞINCAI, HR. II, 33/11. *Să aşteptăm până să vor mai mulcomi duhurile cele înfierbîntate.* GT (1838), $52^{2}/15$. *Acolo . . . petrecu el mai mult timp . . . pînă ce se mai molcomiră boierii.* MARIAN, T. 152, cf. id. NU. 823. *După ce i-am expus motivele . . . s-a mălcomit.* SBIERA, F. S. 259, cf. 157. *Furia incendiului se mulcomise.* REBREANU, R. II, 157. *Mulcomindu-şi puţin emoţia, izbuti să-i spună rugător . . .* id. P. S. 108. *Încetul cu încetul mînia lui de profet supărat s-a mulcomit.* V. ROM. ianuarie 1960, 20. *Spune-mi: unde ţii tu inimioara ta, că dacă aş şti-o eu unde-i apoi tot m-aş mai mălcomi.* SBIERA, P. 62, cf. 11. ◇ A b s o l. (Învechit, rar) *Şi vrînd să răsplătească Lupului şi lui Buzdugan pentru răotăţile ce făcuse . . . au socotit să-i ducă mălcomind, să-i dea în mîinile paşăi* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. I, 279/14.

3. T r a n z. (Popular) A mîngîia; a îmbuna, a împăca; a convinge. *Mulţime de paţinachi au încungiurat Odriul . . . pre carii cu banii i-au mulcomit Briennie, de s-au tras de la cetate.* ŞINCAI, HR. I, 207/3. *Unii copii plîng mai încet, alţii însă aşa de tare, că nu eşti în stare să-i molcomeşti.* MARIAN, NA. 180, cf. id. O. I, 7. *Şi flămînde erau fetele văduvei Leanca, încît nici cu vorba, nici cu poveştile nu le-au putut mulcomi.* CONV. LIT. XXVII, 216. *Plînsetul lui mulcomit-a pe-ai noştri; şi-amarul mîniei Stinsu-s-a-n pepturi.* COŞBUC, AE. 31. [Fata] *se mira ce are Cîinele şi blîndă ea l-a mulcomit.* id. P. I, 251. *Ei, nu te necăji, nevastă tînără şi frumoasă, spuse molcomind-o Goldiş.* V. ROM. decembrie 1953, 67. *Îndată i s-au şi făcut lui Busuioc o jale şi un dor ca acela . . . Dară frate-său tot l-au mălcomit şi l-au îndemnat ba cu una, ba cu alta.* SBIERA, P. 101. *Îi tot mulcămeşte ca să aştepte pînă se face ziuă, ş-apoi pe toţi îi îndestuleşte.* RETEGANUL, ap. CADE. *Floricica-aşa grăieşte. Pe maică-sa mulcomeşte.* ŞEZ. XII, 98. *Baba, ca să-i molcomească, făcu o turtă de cenuşă şi o învălui în spuză, zicînd că le va da după ce să va coace.* CĂTANĂ, P. B. II, 129. ◇ R e f l. *Fata, auzind aceasta, se mai mulcomi puţin şi începu afi mai voioasă.* MARIAN, O. II, 184.

4. I n t r a n z. (Învechit) A se supune, a se smeri. *Greşit-ai, mîlcomeaşte.* BIBLIA (1688), $3^{2}/19$. *Cu cuviinţă iaste şi a mîlcomi împreună cu unul sau cu doi* (sfîrşitul sec. XVIII). CAT. MAN. II, 225. ✦ R e f l. A se linguşi. *Şi eu voi începe a mă mulcomi, să văd, au nu mi-ar fi ceva mai bine.* ŢICHINDEAL, F. 104/13.

— Prez. ind.: *molcomesc*. — Şi: **mulcomí,** (învechit şi regional) **mălcomí, mîlcomí,** (regional) **molcumí** (CONV. LIT. XLIII, 926), **mulcămí,** (învechit) **mulcumí** vb. IV.

— V. **molcom.**

MOLCOMÍRE s. f. (Învechit) Acţiunea de a (se) m o l c o m i.

1. Linişte, tăcere. *Fu mălcomire* (s-a f ă c u t t ă c e r e B 1938) *în ceriu ca giumătate de ceas.* N. TEST. (1648), $309^{r}/23$. *Să ne odihnim în liniştea mălcomirii* (a. 1713). BV I, 488, cf. PONTBRIANT, D., BARCIANU, ALEXI, W. ✦ Desfăşurare lentă a unui proces, a unei acţiuni. *Decadenţa popoarelor se face . . . cu multă molcomire, trebuie să treacă secole pentru ca o naţiune să declare sărăcia ei.* I. IONESCU, M. 309.

2. Supunere, smerenie. *Împreunîndu-se cu turcul, au venit în Bucureşti . . . în divanul cel mare şi acolo, citind cartea, sta domnul şi toţi în picioare cu mîlcomire* (începutul sec. XVIII). MAG. IST. V, 99. ◇ L o c. v b. **A face mîlcomire** = a se ploconi, a se închina. *Au intrat în biserică cu boierii şi sărutînd icoanele, au şăzut în scaun . . . Deci făcînd mîlcomire, era acolea şi părintele şi patriarhul Dionisie şi Vlădica.* IST. Ţ. R. 7. ✦ Linguşire. *Spurcăciunea aceasta de cîne cu mulcomirea lui, cît bine capătă.* ŢICHINDEAL, F. 104/12.

— Şi: **mălcomíre, mîlcomíre, mulcomíre** s. f.

— V. **molcomi.**

MOLCOMÍŞ, -Ă adv., adj. **1.** Adv. (Învechit şi popular; şi în locuţiunea **pe** sau **cu molcomiş**) În tăcere, fără zgomot, pe nesimţite, u ş o r, l i n, b l î n d; p. e x t. pe furiş, pe ascuns. *Vreamea vieţiei noastre treace . . . şi cu mîlcomiş curărea apropie-se.* CORESI, EV. 457. *Să spargă zidiul mîlcomiş, să nu ştie nime.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie $159^{r}/10$, cf. octombrie $90^{v}/30$, decembrie $188^{r}/15$. *Mers-au Sfirciovschii cu ai săi mălcomiş şi dede pre strajea de oştenii munteni.* N. COSTIN, L. 524. *Ioan Alexie îndată şi pe mîlcomiş au cuprins toate cetăţile carile era supt stăpînirea Marhionului.* CANTEMIR, HR. 429. *Un lup după oi cu mare meşterşug şi mulcomiş linguşindu-se, asupra dulăului fără veste căzu.* id. IST. 195. *Şi merse David foarte încet şi pe mîlcomiş şi au luat haina* (a. 1746). ap. TDRG. *Îi gonea mulcomiş şi pre furiş.* ŞINCAI, HR. I, 52/7. *Sub fereastră se trăgea, Cam pe furiş, Cam mulcomiş. Mîna la brîu îşi punea, Buzduganul îşi trăgea.* CORCEA, B. 32. ◇ (Adjectival, într-un descîntec) *Bubă albă, Bubă neagră . . . Bubă molcomişe.* COM. SAT. V, 107. ✦ Încet, abia auzit. *Foarte pre mulcomiş le cîntară.* CANTEMIR, IST. 238.

2. Adj. (Învechit și regional, despre oameni) Tăcut, necomunicativ; ascuns. *Oamenii carii să nasc într-această plamtă sînt muncitori, lacomi, zavistnici, vicleani la vorbă . . ., mălcomişi, nedirepți* (a. 1773). GCR II, 26/10. ✧ (Substantivat) *Mă, molcomișule.* ALR I 1 573/122, cf. 1 573/136, 148.

— Pl.: **(2)** *molcomiși, -e.* — Și: **molconiéș, mălcomíș** adv., adj., **mulcomíș, mîlcomíș, mîlcomíșul** (DOSOFTEI, V. S. decembrie 188ʳ/15) adv.

— **Molcom** + suf. *-iș.*

MOLCOMÍT¹ s. n. (Regional) Zgomot ușor și monoton. *Apa vîjîia într-una . . . vîjîitul ei se molcumea, ca un cîntec de leagăn. Acest molcumit vrăjea auzul străjerului și îi amorțea simțurile.* CONV. LIT. XLIII, 926.

— Și: **molcumít** s. n.

— V. **molcomi.**

MOLCOMÍT², -Ă adj. (Popular) Încet, lent, liniștit, potolit, domol; cu mișcări lente, liniștite, domoale. *Cînd are să fie foamete . . . păsările nu umblă mai lin sau nu sînt mai molcomite, toate umblă după mîncare.* MARIAN, S. R. I, 117. *Pe șoseaua ce leagă Bicazul de Dodeni se ivește primul om. Mulcomit e pasul lui.* V. ROM. martie 1954, 222, cf. NOVACOVICIU, C. B. II, 13.

— Pl.: *molcomiți, -te.* — Și: **mulcomít, -ă** adj.

— V. **molcomi.**

MOLCOMITÓR, -OÁRE adj. **1.** (Popular) Care liniștește (v. l i n i ș t i t o r), potolește, calmează (v. c a l m a n t). *După aceste vorbe mulcomitoare, Trandafirescu nu se prea liniștea, ci . . . se îndîrjea și mai tare.* F (1891), 326. *Și tot mai blînd răsună cîntări molcomitoare.* PĂUN-PINCIO, P. 93. *Rădăcina-i amară, Mulcomitoare de chin, care numai decît îi alină Orice dureri.* MURNU, I. 238. ✧ (Adverbial) *Curg zilele spre cimitir . . . Și-acolo, încet, molcomitor Se-adună în suspine.* BACOVIA, O. 180.

2. (Învechit, rar) Umil, supus. Cf. LEX. MARS. 213.

— Pl.: *molcomitori, -oare.* — Și: **mulcomitór, -oáre** adj.

— **Molcomi** + suf. *-tor.*

MOLCOMÚȚ, -Ă adj. (Regional) Diminutiv al lui m o l c o m **(2)**. *Fii molcomuț.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

— Pl.: *molcomuți, -e.*

— **Molcom** + suf. *-uț.*

MOLCONIÉȘ adv. v. **molcomiș.**

MOLCOTÍT adv. (Regional) Cu glas domol, potolit, blînd. *Auzi, măi, Bujor, zise ei molcotit, d-apoi că n-am zis eu că nu ți-o dau.* SLAVICI, N. I, 76.

— Cf. m o l e.

MOLCOVÁN s. n. (Prin Munt.) Bucată mare de pîine. Cf. I. CR. VIII, 88.

— Etimologia necunoscută.

MÓLCU adv. v. **mîlc¹.**

MOLCULÚȚ, -Ă adj. v. **molcăluț.**

MÓLCUM adv. v. **molcom.**

MOLCUMÍT s. n. v. **molcomit¹.**

MOLCÚȚ, -Ă adj. Diminutiv al lui m o a l e¹. Cf. LB, POLIZU, DDRF.

1. Cf. m o a l e¹ **(I 1)**. *S-amestecă miez de pîine cu vin și cu pelin verde tăiat mărunt. Se întinde molcuț pe o cîrpă, apoi se leagă la sclintitură.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 164. *Să nu te doară la foale, Carne călduță, Moale molcuță.* MARIAN, INS. 79. [Plăcintele] *era călduțe și molcuțe cît le-ai fi mîncat și cu ochii!* SBIERA, P. 147. *Unsoare molcuță.* VAIDA. ✧ (Regional) *Ou molcuț* = ou fiert sau copt puțin, ou (aproape) moale¹. Cf. CIAUȘANU, V. 180.

2. Cf. m o a l e¹ **(I 5)**. *Această nevoie neîncunjurabilă făcu pre episcopul Isaiea Băloșescul (1823—1831) mai molcuț în pretensiunile sale și mai înduplicabil.* SBIERA, F. S. 148. *Jandarmii sînt slabi și șeful cam molcuț.* REBREANU, R. I, 98. *Se dă același tratament și profesorului titular, care e mai molcuț sau mai slab de înger, cum îi spun, în ironie, elevii.* BUL. FIL. V, 247. *Ăstălalt, Butnaru, era molcuț, blajin, cuminte, bun, unde-l puneai acolo stătea.* V. ROM. noiembrie 1953, 97. *Toader e de felul lui molcuț (molcăluț), dar face treabă bună.* Com. din fostul județ NEAMȚ.

3. Cf. m o a l e¹ **(II 1)**. *Făină molcuță . . . nu aspră.* ALR I 1 372/355.

4. (Despre culori, lumină, izvoare de lumină, sunete) Cf. m o a l e¹ **(II 3)**. *În lumina molcuță, se soreau gîngănii învrîstate roșu și negru.* C. PETRESCU, R. DR. 25. *Seara, în casa Anei, vecinii se înghesuiau în jurul lămpii, ascultîndu-i glasul molcuț și ușor cîntat cu care le deslușea din gazete vești din țară.* CONTEMP. 1954, nr. 385, 3 2. *În glasul molcuț al lui Murășan Iosif s-amestecea o undă de batjocură.* V. ROM. ianuarie 1956, 50.

5. Cf. m o a l e¹ **(II 7)**. *Oi molcuțe cari îs mai domoale.* CHEST. V/76.

— Pl.: *molcuți, -e.*

— **Moale¹** + suf. *-cuț.*

MOLDÁV, -Ă s. m. și f., adj. (Franțuzism învechit) **1.** S. m. și f. Moldovean. *Figurează-ți unul din acei vechi boieri de țară, moldavi primitivi, cu deprinderi patriarhale.* NEGRUZZI, S. I, 221.

2. Adj. Moldovenesc. *Capul zimbrului moldav, ținînd în coarnele sale pajura împărătească.* NEGRUZZI, S. I, 42.

— Pl.: *moldavi, -e.*
— Din fr. **moldave.**

MOLDAVÍT subst. Varietate de ozocherită de culoare neagră, amestecată cu sticlă de origine cosmică, care se găsește în Moldova; (regional) ceară-de-pămînt. *Moldavit, ceară-de-pămînt în bucăți de deosebită mărime.* STAMATI, M. 21/13. *Varietatea care se găsește la Slănicul Moldovei se numește moldavit.* LTR, cf. LTR².
— **Moldavia** (n. pr.) + suf. *-it.*

MÓLDĂ s. f. **1.** (Regional) Albie; troacă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Căpestere, covată și moldă.* I. GOLESCU, C. *După rasol . . . chemătorii cu vreo soră or mai de aproape rudă a ginerelui mergea la cuptor cu molda, de aducea friptura.* PITIȘ, SCH. 153. [La clocirea icrelor] *mai putem întrebuința șanțuri, bulboci, bazinuri, albii, molde.* ATILA, P. 157. [Clocitoarea icrelor] *constă din două sau mai multe molde (jgheaburi, troci, adăpători, albii) mari.* id. ib. 159. *Frasinul și paltinul servește pentru facerea de molde.* H XVI 9. *O moldă plină cu ouă.* CIAUȘANU, V. 180. *Pînea coaptă o așază în moldă.* CHEST. VIII 25/18. *Slănina se săreazã și se așază într-o moldă.* ib. 41/18. *Picioare pentru moldă.* ALR II 3 991/130.
2. (Prin Olt.) Vas de lemn în care se scurge mustul la cramă; (regional) curătoare. Cf. ALR II 6 132/812, VÎRCOL, V. 96.
3. (Regional) Ladă în care curge făina din vrană la moară. *Coș sau moldă, între părțile morii.* H II 322, cf. XVII 123, 235, VÎRCOL, V. 96. *Făina, ieșind dintre pietri, curge pe chiscoaie în moldă sau troacă.* PĂCALĂ, M. R. 468, cf. com. din SĂLIȘTE-SIBIU.
4. (Regional) Carapacea broaștei țestoase (Fîntina-Rupea). ALR I I 178/164.
5. (Regional) Floarea cuiului. *Ce mică este molda la cuiele astea.* Com. din BAIA DE ARIEȘ-ABRUD.
— Pl.: *molde.* — Și: **múldă** s. f. LB, DDRF, ȘĂINEANU, D. U.
— Din germ. **Molde.**

MOLDO- Element de compunere care înseamnă „moldovean" și care servește la formarea unor substantive și a unor adjective.
— De la **moldovean.**

MOLDOMUNTEÁN, -Ă adj. (Rar) Moldovalah **(2).** *Boierimea moldomunteană care-și urăște neamul e înfățișată în persoana ridiculului chir Kalos.* IORGA, L. II, 477.
— Pl.: *moldomunteni, -e.*
— **Moldo-** + **muntean.**

MOLDÓN s. n. v. **molton.**

MOLDOROMẤN, -Ă s. m. și f. (Rar) Moldovalah **(1).** *Icoana lumei, foaie pentru îndeletnicirea moldoromânilor.* [Titlu]. IC. LUM. (1840). *Spicuitorul moldoromân.* [Titlu]. SPIC.
— Pl.: *moldoromâni, -e.*
— **Moldo-** + **român.**

MOLDOVALÁH, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Român din fostele principate române; moldovlah **(1),** (rar) moldoromân.
2. Adj. Care aparține sau este caracteristic moldovalahilor **(1);** moldovlah **(2),** (rar) moldomuntean.
— Pl.: *moldovalahi, -e.*
— **Moldo-** + **valah.**

MOLDOVÁN, -Ă s. m. și f., adj. v. **moldovean.**

MOLDOVÁNCĂ s. f. v. **moldoveancă.**

MOLDOVEÁN, -Ă subst., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Moldovei sau este originară de acolo; (franțuzism învechit) moldav **(1).** *Ștefan Vodă pornitu-s-au după dînșii cu moldovenii sei.* URECHE, ap. GCR I, 71/34. *Și de loc leatopisețã de muldovan scrisă nu să află.* M. COSTIN, ap. GCR I, 197/5. *Să lumineaze celor den casă ai besearicii noroade, rumânilor, moldoveanilor.* BIBLIA (1688), [prefață] 8/14. *Aceasta poveaste iaste căriia noi moldoveanii îi zicem minciună cu coarne.* CANTEMIR, HR., ap. GCR I, 361/17, cf. GCR II, 75/31. *Ce zisei la anul trecut despre unirea moldoveanilor cu biserica Romei, iată se adeverează.* ȘINCAI, HR. II, 241/28. *Inima ne-au rămas tot de moldovan.* RUSSO, S. 13. *Sadoveanu a notat cu multă precizie limba poporului, mai cu seamă pe aceea a moldovenilor.* VIANU, A. P. 238. *C. Mille, un moldovean venit din cercul socialist al „Contemporanului" ieșean.* V. ROM. martie 1957, 9. *Unu-i moldovan, unu-i ungurean, Și unu-i vrîncean.* ALECSANDRI, P. P. 1. *Împăratul o cununat pe fata lui cu mulduvanul.* ȘEZ. II, 157. ◊ (Cu sens colectiv) *Fiind turcii osteniți . . . s-au biruit, tăiat și înfrînt de moldoveanul.* ȘINCAI, HR. II, 59/24. ◊ E x p r. **Mintea moldoveanului cea de pe urmă** = mintea românului cea de pe urmă, v. r o m â n. *Roagă-te să-ți dea D-zeu mintea moldoveanului cea de pe urmă.* NEGRUZZI, S. I, 251.
2. Adj. Care aparține Moldovei sau moldovenilor **(1),** privitor la Moldova sau la moldoveni, originar din Moldova; moldovenesc, (franțuzism învechit) moldav **(2).** *Au răspuns că nimeni din boierii Țării Moldovei n-au venit, sau cărți moldoveni.* IST. Ț. R. 15. *Un căpitan moldovan, anume Decusară, au grăbit cu calul asupră-le.* NECULCE, L. 58. [Bogdan] *ș-au luat șie muiere moldovană.* ȘINCAI, HR. II, 116/34. *P-a Neamțului cetate, eu văz o eroină, Moldoveană în toate.* HELIADE, O. I, 181. *Studie moldovană.* [Titlu]. RUSSO, S. 10. *Obiceiurile acoperă subt o singură mantie toate treptile poporului*

moldovan. id. ib. 14. *Politica moldoveană se afla pusă în luptă cu acea franceză.* HASDEU, I. V. 51. *Fata e a unui boier moldovan.* SADOVEANU, O. V, 604, cf. 519. *Dar în colțul mesii Șeade un tînăr moldovean, Pîraciu lui Dobrișan.* MAT. FOLK. 102, cf. 104.

3. S. f. (Regional) Numele unei plante nedefinite mai de aproape (Hațeg). H XVII 62.

— Pl.: *moldoveni, -e.* — Și: (regional) **moldován, -ă, mulduván, -ă,** (învechit) **muldován, -ă** s. m. și f., adj.

— **Moldova** (n. pr.) + suf. *-ean.*

MOLDOVEÁNCĂ s. f. **1.** Femeie care face parte din populația de bază a Moldovei sau este originară din Moldova. *Nici acuma nu mi-ai mărturisit dacă maica lui a fost moldovancă de-a noastră ori tătăroaică.* SADOVEANU, O. XIII, 77. *Nu-i armeancă-i moldoveancă.* MAT. FOLK. 1 319.

2. (Regional) Numele unui rachiu (fabricat în Moldova); pahar cu care se bea acest rachiu (și care reprezintă un sfert de litru). Cf. BUL. FIL. IV, 122.

— Pl.: *moldovence.* — Și: (regional) **moldováncă** s. f.

— **Moldovean** + suf. *-că.*

MOLDOVENÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține Moldovei sau moldovenilor **(1),** privitor la Moldova sau la moldoveni, originar din Moldova, care este caracteristic sau specific Moldovei sau moldovenilor; moldovean **(2),** (franțuzism învechit) moldav **(2).** *Leatopisețul nostru cel moldovinesc așa scrie de pe scurt.* URECHE, ap. GCR I, 69/9, cf. 142/30, GCR II, 86/7, 151/8, 195/29. *Istoriia Americăi . . . acum întăi tălmăcită în dialectul moldovenesc.* IST. AM. 1ʳ/10. *Șidem trîntiți pe divanuri în toată dezinvoltura moldovinească.* RUSSO, S. 28, cf. 12. *Pe semne gîndești că eu nu știu zicătoarea moldovenească: lupul părul schimbă . . .* NEGRUZZI, S. I, 141, cf. 37. *Carul vechi e căruța moldovenească, mare și grea.* PAMFILE, I. C. 128. *Dar munții moldovenești n-au prea cunoscut castele gotice.* PETICĂ, O. 415. *Simțeam pătrunzîndu-mă blîndeța nesfîrșită a peisagiului moldovenesc.* SADOVEANU, E. 100. *Trei voinici ardelenești, Cu securi moldovenești.* MAT. FOLK. 992, cf. 118, 522, 690. ◊ (Pe lîngă nume de plante sau de animale, indică specia sau varietatea) *Soiurile cele mai cunoscute de popușoi sînt . . . moldovenesc, care are boabele mai mușcate; culoarea îi este galbenă deschisă.* PAMFILE, A. R. 68, cf. 114, 179, 184, DAMÉ, T. 63. *Un car mare mocănesc . . . Cu doi boi moldovenești, Lungi de coarne, Ciungi de coade.* MAT. FOLK. 746, 1 050, cf. CHEST. V 67/38, 53, ALR I 856/223, 259, 269. ✦ (Despre oameni, astăzi rar) Moldovean **(2).** *Era și boieri moldovenești. Vasilie Vornicul . . . Vasilie spătariul . . . și alții.* IST. Ț. R. 56. *Să trage . . . din domnii cei vechi moldovenești.* NECULCE, L. 16. *Trimisul moldovenesc le mai citi în ședință plenară următoarea ironică scrisoare.* HASDEU, I. V. 57. *Precum dăduse în 1574 tronul Moldovei lui Petru Șchiopul, principe muntean, astfel acuma dau pe acel din Muntenia unei odrasle moldovenești.* XENOPOL, I. R. V, 47. *Sufletește, el este un povestitor moldovenesc din trecut și din prezent.* ALAS 12 I, 1936, 9/3. ✦ (Substantivat, f.) Graiul românesc vorbit de moldoveni. ✦ (Regional) *Hora moldovenească* (și substantivat, f., de obicei art.) = numele unui dans popular în ritm de horă, care se execută mai ales de flăcăi; melodie după care se execută acest dans. *Hora de la Bobeni, hora moldovenească, hora-n două părți.* SEVASTOS, N. 281. *Poruncește lăutarilor să cînte moldoveneasca, adecă hora de brîu.* MARIAN, NU. 358. *După ce au ieșit afară,* [nuntașii] *nu desfac danțul îndată, ci formează mai întîi o horă, o moldovenească.* id. ib. 562. *Hora care în Bucovina se mai cheamă și moldoveneasca.* PAMFILE, J. II, 35, cf. III, 9, VARONE, D. 116, H XII 277. *Jocurile la nuntă sînt . . . rusasca, moldoveneasca (hora), brîul, ungureasca.* ȘEZ. I, 35. *Facim o roată; aceie să cheamă mulduvineasca.* ALRT II, 171, cf. ALR I 1 477/217, ALR II 4 336/414.

— Pl.: *moldovenești.* — Și: (regional) **moldovinésc, -eáscă, mulduvinésc, -eáscă** adj.

— **Moldovean** + suf. *-esc.*

MOLDOVENÉȘTE adv. Ca moldovenii, în felul moldovenilor; în graiul moldovenesc (sau cu accent moldovenesc). Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Mă mieram eu de ce vorbești așa de bine moldovenește.* CREANGĂ, P. 129. *Vorbea moldovenește cu un ușor accent franțuzesc.* TEODOREANU, M. II, 94. *Ar trebui să grăiesc grecește. Altfel, cum oi începe moldovenește, pun cei de acolo mîna pe mine și mă bagă-n butuc.* SADOVEANU, O. X, 318, cf. VII, 165. *Craiul negru povestește Basmul, pe moldovenește.* ARGHEZI, S. P. 124. *Știam șaua cum se pune, O puneam moldovenește Și-ncălicam haiducește.* MAT. FOLK. 401, cf. 78. ◊ E x p r. **A o lua** sau **a (o) spune** (ori, rar, **a i-o spune** cuiva) **moldovenește** = a acționa sau a vorbi direct, fățiș, cu hotărîre și energie. *Spuneți verde, moldovenește, ca la niște frați ce vă sîntem.* CREANGĂ, A. 162, cf. ZANNE, P. VI, 208, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

— **Moldovean** + suf. *-ește.*

MOLDOVENÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Rar) A (se) moldoveniza. *Spre alalte încățături greale trebuitoare numere și cuvinte, dîndu-te a le moldoveni sau a le români siliaște.* CANTEMIR, IST. 6, cf. SCRIBAN, D., ALR II 3 325/537.

— Prez. ind.: *moldovenesc.*

— V. **moldovean.**

MOLDOVENÍE s. f. (Învechit, rar) Graiul moldovenesc. *Cuvinte . . . a le moldoveni sau*

a le români sileaște în moldovenie elinizează și în elinie moldoveniseaște. CANTEMIR, IST. 6. *Fermanul scos pe moldovenie.* ap. DDRF.
— **Moldovean** + suf. *-ie.*

MOLDOVENÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a (se) m o l d o v e n i; adaptare a unui împrumut la normele graiului moldovenesc. [Neologismele] *să fie luate de la romani . . . dar nu fără schimbarea aceasta: „moldovenirea pe teapa graiului nostru“.* CONACHI, ap. IORGA, L. II, 501.
— V. **moldoveni.**

MOLDOVENISÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit, rar) A moldoveniza. *Cuvinte . . . a le moldoveni sau a le români sileaște, în moldovenie elinizează și în elinie moldoveniseaște.* CANTEMIR, IST. 6.
— Prez. ind.: *moldovenisesc.*
— **Moldovean** + suf. *-isi.*

MOLDOVENÍSM s. n. Particularitate lingvistică specifică graiului din Moldova. [Moldovenii] *aveau impresia că limba din centrul Transilvaniei e plină de „moldovenisme“.* PUȘCARIU, L. R. I, 217. *Se impune să dau lista tuturor moldovenismelor, așa cum ne întîmpină ele în pasajele scrise de cronicarul însuși.* SCL 1 954, 343. *Așa cred că trebuie explicat amestecul mare de moldovenisme și franțuzisme din cele două schițe în discuție.* VARLAAM-SADOVEANU, 391. *Ceea ce atrage atenția, în primul rînd, ca particularitate a lexicului din opera lui Kogălniceanu, este numărul mare de moldovenisme.* CONTRIBUȚII, I, 6. [În traducerile lui C. Negruzzi] *moldovenismele sînt încă în floare.* S. C. ȘT. (IAȘI), 1957, 216.
— Pl.: *moldovenisme.*
— **Moldovean** + suf. *-ism.*

MOLDOVENIZÁ vb. I. T r a n z. și r e f l. (Rar) A (se) transforma în moldovean **(1)**, a face să capete sau a căpăta trăsăturile caracteristice moldovenilor; a da (unui împrumut) sau a căpăta o formă corespunzătoare sistemului graiului moldovenesc; (rar) a (se) moldoveni. Cf. BUL. FIL. III, 266, VI, 54.
— Prez. ind.: *moldovenizez.*
— **Moldovean** + suf. *-iza.*

MOLDOVINÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **moldovenesc.**

MOLDOVLÁH, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Moldovalah **(1).** *Hronicul vechimei a romano-moldovlahilor.* [Titlu]. CANTEMIR, HR.
2. Adj. Moldovalah **(2).** *Lucrările lor fiind scrise în limba română sau moldovlahă au trebuit neapărat să aibă un număr prea mic de cititori.* KOGĂLNICEANU, S. 235.
— Pl.: *moldovlahi, -e.*
— **Moldo-** + **vlah.**

MÓLDRU subst. (Regional) Chilă, baniță, oboroc. Cf. KLEIN, D. 194.
— Pl.: ?
— Din germ. **Molter.**

MÓLE s. f. v. **molie.**

MÓLEA subst. (Prin Munt.) Om care lucrează încet, care se mocoșește. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 51.
— Cf. m o a l e^{1}.

MOLEÁC s. m. (Iht.; regional) Molan^{1} **(2)** *(Nemachilus barbatulus).* Cf. BĂCESCU, P. 37, 131.
— Pl.: *moleci.*
Cf. m o l a n^{1}.

MOLEÁN adj. v. **molan^{1}.**

MOLEÁȚĂ s. f. **1.** (Învechit) Moleșeală **(1).** Cf. LB. [Căldurile] *aduc pe om într-un fel de moleță foarte plăcută.* DACIA LIT. 261/20.
2. (Regional) Obiect, lucru moale^{1} (Sereca-Orăștie). MAT. DIALECT. I, 262. ✦ S p e c. Rocă moale^{1}, care se sparge ușor. GL. V. J.
3. (Regional) Numele unei plane nedefinite mai de aproape. CDDE.
— Pl.: *molețe.* — Și: (învechit) **moléță** s. f., (regional) **moléț** (com. PAȘCA) s. n.
— **Moale^{1}** + suf. *-eață.*

MOLÉBEN s. n. (Învechit) Tedeum. *După sfînta liturghie au urmat molebin.* AR (1829), 33^{1}/11, cf. 41^{1}/9. *După aceasta urmează un molebin* (a. 1834). URICARIUL, VIII, 191. [Grecii merg] *molebenul să facă, cu un chip mult rugătoriu.* BELDIMAN, E. 15/1.
— Și: **molébin** s. n.
— Din rus. **молебен.**

MOLÉBIN s. n. v. **moleben.**

MOLÉBNIC s. m. (Învechit) Titlu pe care îl purtau membrii clerului oficiant. *Preaosfinţitului . . . nostru molebnic, chir Sava, arhiepiscop i mitropolit Sucevii* (a. 1660). URICARIUL, V, 228/26.
— Pl.: *molebnici.*
— Din slavonul **молєбьникъ.**

MOLECĂU, -ÁIE adj. (Regional; adesea substantivat) (Persoană) care se mișcă greoi, care lucrează încet și fără spor. V. m o l î u. Cf. LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, DDRF.
— Pl.: *molecăi, -ăie.* — Și: **molicău, -áie** adj. Com. din URCA-CÎMPIA TURZII, MAT. DIALECT. I, 81.
— Cf. m o a l e^{1}.

MOLECIÚNE s. f. v. **moliciune.**

MOLECULÁR, -Ă adj. Care aparține moleculei, privitor la moleculă. *Atragere moleculară.* PROPĂȘIREA, 203. *Schimbare molecularie.* MARIN, PR. I, 33. *Atracțiile molecularii.* id. F. 23, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W. *Moleculele se dispun în șiruri moleculare.* MURGOCI-LUDWIG, M. 7. *Studiindu-se construcția moleculară a proteinelor întîlnite în natură, s-a găsit că în toate celulele din natură revin aceleași elemente simple constitutive.* MARINESCU, P. A. 53. *Dezordine moleculară.* LTR². *Raze moleculare.* ib. ◇ *Greutate moleculară* = număr egal cu suma greutăților atomice ale atomilor care compun o moleculă. CHIM. AN. CALIT. 16, cf. 19, DER II, 615.
— Pl.: *moleculari, -e.* — Și: (învechit) **moleculáriu, -ie** adj.
— Din fr. **moléculaire.**

MOLECULÁRIU, -IE adj. v. **molecular.**

MOLECÚLĂ s. f. Cea mai mică parte dintr-o substanță, constituită din unul sau mai mulți atomi legați între ei prin forțe de valență principală, în care se găsesc compoziția procentuală și proprietățile chimice ale substanței respective; (învechit) parte, părticică. Cf. VALIAN, V. *Părticele (molecule).* SPIC. 4, cf. NEGULICI, BREZOIANU, A. 23, id. R. 79, MARIN, PR. I, XI, id. F. 9, 426, MAN. SĂNĂT. 95, STAMATI, D., BARASCH, I. N. 11, 241, id. I. 67, PONI, F. 4. *Nu există oare o legătură . . . între așezarea moleculelor unui corp și felul lui de a cristaliza?* SANDU-ALDEA, A. M. 107, cf. BOGZA, C. O. 163. *Moleculele sînt particulele cele mai mici în care o substanță poate fi descompusă fără ca ea să-și schimbe proprietățile.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. I, 130. *Moleculele sînt formate prin unirea a doi sau mai mulți atomi ai aceluiași element.* CHIM. AN. CALIT. 16. *Atomii unei molecule sînt legați și de atomii moleculelor vecine.* LTR². *În moleculă, atomii sînt legați între ei cu ajutorul legăturilor chimice.* DER. ◇ *Moleculă-gram* = cantitatea de substanță a cărei greutate, exprimată în grame, este numeric egală cu greutatea moleculară a substanței; mol¹.
— Pl.: *molecule.*
— Din lat. **molecula,** it. **molecola,** fr. **molécule.**

MOLEFSÍ vb. IV v. **molipsi.**

MOLÉFMĂ s. f. v. **molimă.**

MÓLEMĂ s. f. v. **molimă.**

MOLEMÓS, -OÁSĂ adj. v. **molimos.**

MOLÉNIE s. f. (Învechit, rar) Rugăciune. *Zavease ce sîntu mai pre susu, de praznice și de molenii* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 197/19.
— Pl.: *molenii.*
— Din slavonul **молєниѥ.**

MOLEPSEÁLĂ s. f. v. **molipseală.**

MOLEPSÍ vb. IV v. **molipsi.**

MOLEPSÍRE s. f. v. **molipsire.**

MOLEPSÍT, -Ă adj. v. **molipsit.**

MOLESCHÍN s. n. Țesătură rezistentă de bumbac din fire răsucite, netedă și cu aspect de piele, folosită la confecționarea jachetelor, demiurilor, costumelor bărbătești etc., precum și în lucrările de legătorie. *Moleschinul e folosit și ca așternut la tipar.* LTR². ✦ (La pl.) Varietăți din materialul descris mai sus. *Moleschinurile pentru costume de vară bărbătești se albesc.* LTR².
— Pl.: *moleschinuri.*
— Din fr. **moleskine, molesquine.**

MOLÉSNIȚĂ s. f. v. **moleșniță.**

MOLÉST, -Ă adj. (În dicționarele din trecut) Greu de suportat, incomod, supărător. Cf. LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *molești, -ste.*
— Din lat. **molestus, -a, -um.**

MOLESTÁ vb. I. Tranz. **1.** (Învechit) A face (cuiva) greutăți, neajunsuri (repetate); a necăji, a sîcîi. *A molesta cu procese.* LM, cf. BARCIANU, ALEXI, W.
2. (Livresc) A brusca, a brutaliza, a maltrata. *Negustori și marinari străini sînt molestați, jefuiți și omorîți.* OȚETEA, T. V. 207. *De data aceasta Grunz îl molestase numai pe trădător . . . De ceilalți nu se atinsese.* STANCU, R. A. III, 241.
— Prez. ind.: *molestez.*
— Din lat. **molestare,** fr. **molester,** germ. **molesstieren.**

MOLESTÁRE s. f. (Învechit sau livresc) Acțiunea de a molesta. Cf. HAMANGIU, C. C. 364, ALEXI, W.
— Pl.: *molestări.*
V. **molesta.**

MOLESTÍE s. f. (În dicționarele din trecut) Neplăcere, neajuns. Cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *molestii.*
— Din lat. **molestia,** it. **molestia.**

MOLESÁG s. n. v. **moloșag.**

MOLEȘEÁLĂ s. f. **1.** Senzație de slăbire, de pierdere a puterilor; stare de toropeală premergătoare somnului; moliciune **(5),** sfîrșeală, moleșire **(1),** (în dicționarele din trecut)

moleșitură, (învechit) moleață **(1)**, (regional) molăiață. Cf. COSTINESCU, DDRF, ANGHEL-IOSIF, C. L. 27. *Florica clătină din cap, dar n-o mai descusu, socotind c-o fi îmbătrînit și de aceea o apucă moleșeala mai des.* REBREANU, I. 442. *În corp simțea o moleșeală și un tremur necunoscut ei pînă atunci.* ARDELEANU, U. D. 154. *L-a inundat ceva cald, într-o senzație de moleșeală plăcută.* SAHIA, N. 37. *O moleșeală mă cuprinse; îmi venea să mă întind și să dorm.* SADOVEANU, O. I, 91. *M-a ajuns o moleșeală, că aș tot dormi.* V. ROM. septembrie 1954, 35. *Îl cuprinse moleșeala.* STANCU, R. A. IV, 275. *O moleșeală îi îngreună pleoapele și-i slăbi încordarea mușchilor.* MIHALE, O. 64. *Andrei se ghemui cu genunchii la gură, tremurînd de frig. Încet, încet, o moleșeală îl învălui.* T. POPOVICI, S. 389, cf. MAT. FOLK. 645.

2. (Regional, în forma *moloșeală)* Stare în care se află un lucru muiat (Livezile-Turnu Severin). Cf. LEXIC REG. 55.

— Și: (regional) **moloșeálă** s. f. SCRIBAN, D., LEXIC REG. 55.

— **Moleși** + suf. *-eală.*

MOLEȘÍ vb. IV. R e f l. **1.** A pierde din puteri, din vlagă, a s e m u i a **(6)**; a fi cuprins de toropeală, de slăbiciune, de sfîrșeală. *Simț că genunchii de tot mi se moleșesc.* HELIADE, O. I, 449, cf. POLIZU. *Tînărul se moleșește din toate-ncheieturile și se prăbușește pe prispă.* CARAGIALE, O. I, 223, cf. ALEXI, W. [Sitarul] *se moleșește, pîlpîirea aripilor contenește și moare întinzîndu-se ca pentru o odihnă lungă.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 210. *Picioarele i se tăiară în genunchi și tot corpul i se moleși de o toropeală grea, apăsătoare.* REBREANU, NUV. 230. *Slujnica să moleșește și adoarme ca moartă.* MERA, L. B. 23, cf. MAT. FOLK. 645. ✧ T r a n z. f a c t. *Mulțumirea ei adîncă o slăbea, o moleșea, o făcea să tremure.* DELAVRANCEA, T. 223. *Căldura . . . îi îneca răsuflarea și-i moleșea trupul fără să-l adoarmă.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 101. *El ca șarpele se făcea, În cap se suia, Inima i-o coleșea, Corpul i-l moleșea.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 97. ✧ I n t r a n z. F i g. *A nu moleși în buna stare de care se bucură.* ap. IORDAN, L. R. A. 343.

2. (Învechit și regional, în formele *moloșa, moloși)* A deveni moale[1] **(11)**; a se muia **(3)**. *Stă inul sau cînepa răvilate două sau trei zile, ca să se mai moloșeză.* I. IONESCU, C. 156/9, cf. LEXIC REG. 55. ✧ R e f l. p a s. F i g. *Cu blîndețele ca bumbacul se moloșează și se îmblînzescu inimile domnilor.* N. COSTIN, LET. II, 92/27.

— Prez. ind.: *moleșesc.* — Și: (învechit și regional) **moloșí** (SCRIBAN, D., LEXIC REG. 55) vb. IV, **moloșá, molișá** (JAHRESBER. XIX—XX, 164) vb. I, (regional) **molăcí** (DENSUSIANU, Ț. H. 325) vb. IV.

— Cf. m o a l e[1].

MOLEȘÍRE s. f. **1.** Faptul de a (s e) m o l e ș i; moleșeală **(1)**. *Nu ai nici o durere, ci numai o moleșire peste tot, care se aseamănă întrucîtva cu o stare de lene.* BIANU, D. S. 737. *Era cald și o moleșire plăcută pătrundea în trupuri.* AGÎRBICEANU, A. 113. ✦ Lipsă de bărbăție, de vigoare. *Molășirea au intrat în lăcașul voinicilor.* RUSSO, S. 127.

2. Boală infecțioasă a viermilor de mătase, care se manifestă prin colorarea lor în negru, lipsă de poftă de mîncare și muierea corpului; flașerie. Cf. ENC. AGR.

— Pl.: *moleșiri.* — Și: (regional) **molășíre** s.f.

— V. **moleși.**

MOLEȘÍT, -Ă adj. **1.** Cuprins de moleșeală **(1)**, de slăbiciune, lipsit de vlagă, de puteri; toropit. Cf. BARCIANU. *Stătea moleșit.* SLAVICI, N. I, 236. *Elena se uita la el, cu mînile moleșite și cu capul pe o parte.* D. ZAMFIRESCU, R. 61, cf. ALEXI, W. *Ne mișcam moleșiți, tăcuți.* BRĂESCU, A. 225, cf. SCRIBAN, D., LEXIC REG. 55. (În context figurat) *Sub ploaia de aur a soarelui de vară natura întreagă dormea moleșită.* BART, E. 19. (F i g.) *Un popor avut poate să aibă un fisc lipsit, din cauza unei percepțiuni moleșite și rău organizate.* HASDEU, I. V. 46. ✧ (Prin lărgirea sensului, despre plante) *Unde de fierbințeală vibrau . . . peste bălăriile moleșite, peste trandafirii spînzurați pe zaplaz.* GALACTION, O. 42. ✦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care trădează moleșeală **(1)**, lene, slăbiciune. *Un domn se dă jos din trăsură și cu pas moleșit s-apropie de ușa marchizei.* CARAGIALE, M. 325. ✦ (Regional, despre foc) Care arde slab, care mocnește (Grădiștea-Rîmnicu Vîlcea). ALR II/I h 282/812.

2. (Regional, în forma *moloșit)* Muiat, devenit moale[1] (Livezile-Turnu Severin). LEXIC REG. 55.

3. (Regional, despre ouă, în forma *moloșit)* Care a fost ouat fără coajă (Peștișani-Tîrgu Jiu). ALR II 5 712/836. *Ou moale, moloșit.* ib.

— Pl.: *moleșiți, -te.* — Și: (regional) **moloșít, -ă, molăcít, -ă** (ȘEZ. XXIII, 109) adj.

— V. **moleși.**

MOLEȘITÓR, -OÁRE adj. Care moleșește **(1)**, care provoacă moleșeală **(1)**. Cf. COSTINESCU, LM. *Căminul . . . ardea și răspîndea o căldură moleșitoare.* EMINESCU, G. P. 74. *O piroteală moleșitoare se alegă de ochii lui.* ISPIRESCU, L. 83. *Mi-a căzut în brațe fără împotrivire, cu o beție moleșitoare în ochii întredeschiși.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 213. *Un somn dulce, moleșitor mă cerca.* SADOVEANU, O. II, 61. *Pădurile dorm într-un soare moleșitor de iulie.* id. ib. VII, 342. ✦ Care predispune la somn; adormitor. *În ungherul cel mai moleșitor sta culcat pe spinare cotoiul.* ARGHEZI, C. J. 231.

— Pl.: *moleșitori, -oare.*

— **Moleși** + suf. *-tor.*

MOLEȘITÚRĂ s. f. (În dicționarele din trecut) Moleșeală (**1**). Cf. POLIZU, LM, BARCIANU.
— **Moleși** + suf. *-tură*.

MOLÉȘNIȚĂ s. f. (Regional) Moină[1] (**1**). *Dacă ninge ori e moleșniță în ziua de Sf. Vasile, va fi îmbelșugat tot anul.* GOROVEI, CR. 20.
— Pl.: *moleșnițe*. — Și: **molésniță** s. f. PAMFILE, J. II, 155.
— Contaminare între **moale**[1] și **mleșniță.**

MOLÉT s. n. v. **molete**[2].

MOLETÁ vb. I. T r a n z. (Complementul indică o piesă tehnică) A imprima striuri, zimți, desene, motive ornamentale cu ajutorul moletei[1] (**2**); a randalina.
— Prez. ind.: *moletez.*
— Din fr. **moleter.**

MOLETÁRE s. f. Acțiunea de a m o l e t a și rezultatul ei; randalinare. *Moletarea, făcîndu-se prin refularea la rece a materialului piesei, produce o mărire a diametrului ei.* LTR[2]. *Unul dintre avantajele procedeului de moletare este de a împrospăta gravura de pe cilindru cu ajutorul aceluiași cilindru de relief.* ib.
— Pl.: *moletări.*
— V. **moleta.**

MOLETÁTE s. f. v. **molătate.**

MOLÉTĂ[1] s. f. **1.** Roată cu diametru mare, cu șanț periferic, care este folosită pentru ghidare în instalațiile de extracție sau pentru întinderea cablurilor funiculare în instalațiile de transport ale unei mine[1]. *Moletele sînt folosite în instalațiile de extracție și în instalațiile de transport cu cablu funicular.* LTR[2].
2. Unealtă metalică în formă de rotiță cu muchia zimțată, folosită pentru a imprima, pe suprafața unei piese, striuri, zimți, desene etc.; randalină. *Moletele gravate sau striate, numite și randaline, trebuie să aibă stratul periferic cu duritate mare.* LTR[2].
— Pl.: *molete.*
Din fr. **molette,** germ. **Molette.**

MOLÉTĂ[2] s. f. v. **molete**[1].

MOLÉTE[1] s. m. **I.** (Popular) Larva gîndacului numit morar (*Tenebrio molitor*), de forma unui vierme cu corpul rotund și solzos acoperit cu chitină tare, de culoare gălbuie sau cafenie, care se dezvoltă și trăiește în făina de grîu stătută; vierme-de-făină, sfoiag, (regional) surdomaș. *Moleții strică grînele.* LM. *Păsărarii . . . întrebuințează acești „viermi-de-făină" sau „moleți" ca nutreț pentru paserile lor.* MARIAN, INS. 72, cf. 67. *Baba, chemată să descînte . . . prinde 3 viermușori galbeni-lunguieți, ce se numesc moleți.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 97, cf. CANDREA, F. 227, 317, H I 7, V 103, VI 35, IX 473, XVIII 42, PĂSCULESCU, L. P. 120, 360, MAT. FOLK. 645, CIAUȘANU, GL., ALR I 1 399/805.
2. (Popular; mai ales la pl.; și în sintagma *de moleți*) Boală de copii, caracterizată prin febră, diaree, vărsături și uscarea mucoasei nazale. *De moleți suferă copiii mititei.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 109. *Dacă un copil mititel are nasul uscat . . . și are mereu vărsături, suferă de „moleți".* CANDREA, F. 227. *Moletele . . . se năstimește în copii din deochiturile strigoilor și moroilor.* MARIAN, ap. CADE. *Cînd copilul are de moleți, are nasul uscat.* ȘEZ. IV, 27. *Descîntec de moleți.* MAT. FOLK. 645. *Să-i descîntăm de moleț.* ALR I 1 399/805.
3. (Entom.; regional) Cîinele-babei (*Oniscus asellus*) (Sălcioara-București). ALR SN II h 537/928.
4. (Entom.; regional) Băligar (*Geotrupes stercorarius*) (Balș). ALR SN III h 750/876.
5. (Entom.; Ban., Olt.) Molie (**1**) (*Tinea*). Cf. ALR I 1 764/5, 12, 798, 805, 810, 874, ALR II 6 538/848.
— Pl.: *moleți.* — Și: (regional) **molétă** s. f. ALR I 1 764/840.
— Din bg. **молец.**

MOLÉTE[2] s. m., s. n. **I.** S. m. (Iht.; Olt.) Molan[1] (**2**) (*Nemachilus barbatulus*). Cf. ANTIPA, F. I. 198, ATILA, P. 199, BĂCESCU, P. 131.
II. S. m. (Bot.) **1.** (Ban., Olt., sud-vestul Transilv.) Numele mai multor specii de conifere: **a)** pin (*Pinus*). Cf. ALR I 1 949/815, 839; **b)** jep (*Pinus pumilio*). Cf. ALR SN III h 626; **c)** zadă (*Larix decidua*). Cf. ALR II 6 336/2; **d)** brad (*Abies*). Cf. GR. BĂN. 87, ALR I 1 950/1, 840, ALR II 6 385/2, 29, 836; **e)** molid (**1**) (*Picea excelsa*). Cf. H XVII 19, XVIII 183; **f)** ienupăr-pitic (*Juniperus nana*). Cf. PANȚU, PL. 182. *În Dămăcuș sînt și poieni cu livezi mari. Acuma le-au plîntat societatea cu moleți.* LIUBA-IANA, M. 55. [Ușî] *din scînduri de brad sau de pini și din moleți.* CHEST. II 152/8.
2. (Regional, la pl.) Brădet (Secășeni-Oravița). ALR SN II h 402/29.
III. S. n. (Mai ales la pl.; și în sintagmele *molete tendinos*, ENC. VET. 25, *molete articular*) Tumoare seroasă care se formează pe glezna calului. *Acest lichid . . . se arată în afară prin niște gîlci moi, care poartă numele . . . de molet articular cînd se ivește la încheietura gleznei.* ENC. VET. 23.
— Pl.: (**I, II**) *moleți,* (**III**) *molete.* — Și: **molét** s. n.
— **Moale**[1] + suf. *-ete.*

MOLÉTE[3] subst. (Argotic) Vin. Cf. BARONZI, L. 149, DR. XI, 143, BL II, 173, BUL. FIL. II, 277.
Din țig. **molete.**

MOLETIÉRĂ s. f. (Mai ales la pl.) Fișie lungă de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului, peste pantalon, de la gleznă pînă sub genunchi, folosită mai ales în vechea uniformă militară. *Moletierele cenușii înfășurau picioare lungi, frumos croite.* TEODOREANU, M. II, 346. *Moletierele le strîngeau gleznele ca niște cătușe.* CAMILAR, N. I, 7. *Te prefaci că-ți legi moletiera și rămîi trei pași în urmă.* id. ib. 414. *Moletierele decolorate atîrnau într-o parte, din pricina șireturilor scurte și prost înnodate.* V. ROM. mai 1957, 49. *Numai moletierele și le înfășură mai pe îndelete, ca să nu-l strîngă prea tare.* BENIUC, M. C. I, 261.
— Pronunțat: *-ti-e-*. — Pl.: *moletiere*.
— Din fr. **molletière**.

MOLÉȚ s. n. v. **moleață**.

MOLÉȚĂ s. f. v. **moleață**.

MÓLEVMĂ s. f. v. **molimă**.

MOLEVMÓS, -OÁSĂ adj. v. **molimos**.

MÓLEVNĂ s. f. v. **molimă**.

MOLEVNÓS, -OÁSĂ adj. v. **molimos**.

MOLEVSEÁLĂ s. f. v. **molipseală**.

MOLEVSÍ vb. IV v. **molipsi**.

MOLEVSÍRE s. f. v. **molipsire**.

MOLEVSÍT, -Ă adj. v. **molipsit**.

MOLEVSITÓR, -OÁRE adj. v. **molipsitor**.

MOLEVSITÓRIU, -ÓRIE adj. v. **molipsitor**.

MÓLFĂ[1] s. f. (Regional) Gîlcă (la gît). Cf. CANDREA, F. 220, 224, 344. (În descîntece, în corelație cu *bolfă*) *Două gîlci, două modîlci, două molfe, două bolfe.* TEODORESCU, P. P. 378. *O molfă Și-o bolfă.* MARIAN, D. 128.
— Pl.: *molfe*.
— Din **bolfă**, prin substituirea lui *b* cu *m*. Cf. GRAUR, E. 21.

MÓLFĂ[2] s. f. (Regional) Femeie moale[1], leneșă. Cf. REV. CRIT. III, 161.
Pl.: *molfe*.
— Cf. m o l f ă i.

MOLFĂÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Complementul indică un aliment) A mesteca[1] **(1)** cu greutate (din cauza lipsei dinților), *a clefăi*, (regional) a m u r s e c a **(1)**; p. e x t. a mînca (mestecînd îndelung); a mozoli **(1)**, a morfoli **(1)**. Cf. LB. *Moș Bodrîngă... molfăind la pere uscate.* CREANGĂ, A. 97. (Cleanul) *e molatic, amorțit, apucă și molfăiește momeala agale.* ATILA, P. 228. *Încuie ușa pe dinafară și se puse să-și molfăie în tihnă coaja cea de pîne.* MIRONESCU, S. A. 78. *Aud mugetele boilor care ar voi să molfăie între dinți iarbă proaspătă.* STANCU, D. 129. *Somnul cade ca plumbul pe pleoape, în vreme ce gura molfăie încă dumicatul de pîine.* PAS, L. I, 170. *Începu să molfăie pîinea cu usturoi.* CAMILAR, C. 76. *Parcă am băut otravă... a reluat moșul Călin, după ce a molfăit o pară.* id. C. P. 45. *Molfăind ceva,... coji de pîne, mălai ș.a.* ȘEZ. I, 191, cf. II, 156. ◇ A b s o l. *Pentru ce Druz ia pre Lida, o bătrînă hîrcă, sură, Ce în gingini molfăiește neavînd nici un dinte-n gură?* NEGRUZZI, S. II, 304. *Savantul profesor muia pesmeți în ceai și molfăia melancolic.* C. PETRESCU, C. V. 191. *Prinseră a molfăi repede.* CAMILAR, N. II, 426. *Scoase... o chiflă și începu să molfăie.* GALAN, B. II, 123. *Începură a molfăi cu hărnicie, încrețindu-și frunțile de mirare, mestecînd îndelung.* VORNIC, P. 236. *Cînd mînînci, molfăiești, Cînd be apă, mă strochești.* MAT. FOLK. 1436. *Mai ales cei ce n-au dinți molfăiesc.* Com. din BILCA-RĂDĂUȚI. ◇ R e f l. *Si molfaiești de un șas cu măru șalu.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ✦ (Complementul indică un lucru necomestibil) A învîrti prin gură, a roade în dinți; a mozoli **(1)**. *Tovarășul merse un timp alături, molfăind inseparabilul rest de trabuc.* C. PETRESCU, C. V. 267. [Tutunul] *îl molfăiesc în gură de dau o putoare mai proastă decît un hoit.* RETEGANUL, ap. CADE. ◇ A b s o l. *Vîră fata degetul în gură și începe a molfăi.* ȘEZ. II, 156.

2. P. e x t. A rosti, a spune (ceva) articulînd în mod nedeslușit, confuz; a bolborosi. V. î n g ă i m a. *Vreo babă ce se-ntorcea de la vecernie molfăind întîmplările mahalalei.* CONTEMPORANUL, V_2, 482. *Începe să molfăie iar, între buze, jelania ei.* STANCU, D. 201. *„Cartea viselor", molfăia un bătrîn cu barbă lungă, albă, întinzînd o cărțulie tipărită cu litere cirilice.* PAS, L. I, 91. *Molfăiră în gingiile de moșnegi cîteva amintiri, pe urmă... tăcură.* id. Z. IV, 8. *Molfăi un citat, el știa din cine.* GALAN, B. II, 40.
— Prez. ind.: *mólfăi* și *molfăiesc*.
— Formație onomatopeică.

MOLFĂIÁLĂ s. f. Faptul de a m o l f ă i. Cf. CONTEMP. 1948, nr. 112, 4/3. ◇ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *O molfăială de om.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
— Pl.: *molfăieli*.
— **Molfăi** + suf. *-eală*.

MOLFĂÍLĂ s. m. sg. (Regional) Persoană care molfăie **(1)**; (regional) molfău. Com. MARIAN.
— **Molfăi** + suf. *-ilă*.

MOLFĂÍRE s. f. Acțiunea de a m o l f ă i; mestecare[1] anevoioasă a unui aliment în gură; (rar) molfăitură, molfotire. Cf. POLIZU, COSTINESCU.
— V. **molfăi.**

MOLFĂÍT s. n. Faptul de a m o l f ă i; p. e x t. zgomot produs de mestecarea[1] anevoioasă a alimentelor în gură. *În casă se înstăpînise o tăcere frămîntată doar de molfăitul flăcăului.* REBREANU, I. 201. *Un răstimp nu se mai auzîră decît sorbiturile lui flămînde și molfăitul fălcilor.* id. R. I, 205, cf. ȘEZ. III, 71.
— V. **molfăi.**

MOLFĂITÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care molfăie **(1).** Cf. LM.
— Pl.: *molfăitori, -oare.*
— **Molfăi** + suf. *-tor.*

MOLFĂITÚRĂ s. f. (Rar) Molfăire. *Prinzînd a mușca din pîne . . . o sfîrși din cîteva molfăituri.* CAMILAR, N. II, 240.
— Pl.: *molfăituri.*
— **Molfăi** + suf. *-tură.*

MOLFẮU s. m. (Regional) Molfăilă. Com. din TÎRNA MARE-SATU MARE.
— Pl.: *molfăi.*
— **Molfăi** + suf. *-ău.*

MOLFOTÍRE s. f. (Rar) Molfăire. *Sfîrîiturile . . . apei la suprafață . . . trădează molfotirile știucii, că acolo ea își roade prada înhățată.* ATILA, P. 306.
— Pl.: *molfotiri.*
— Formație onomatopeică.

MÓLI[1] s. m. v. **molie.**

MOLÍ[2] vb. IV v. **mîli.**

MOLIÁJĂ s. f. v. **mojolo.**

MOLIBDÁT s. m. Sare a acidului molibdenic. Cf. LM. [Oxidul de molibden] *se dizolvă foarte ușor în hidroxizi, dînd molibdați.* MACAROVICI, CH. 406. *Molibdații se combină cu alți oxizi . . . dînd compuși complecși.* LTR[2].
— Pl.: *molibdați.*
— Din fr. **molibdate.**

MOLIBDÉN s. m. Metal alb-cenușiu, lucios, maleabil, asemănător cu fierul, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale. *Molibdena din care se fac țeruzele sau plaivazele.* I. NAT. 41, cf. J. CIHAC, I. N. 404/11. *Pentru fabricarea metalelor aliate, în special ale oțelurilor, servesc și următoarele metale: cromul, nichelul . . . molibdenul.* IOANOVICI, TEHN. 30. *Pentru a îmbunătăți calitățile oțelului carbon . . . se introduc în compoziția lui anumite metale și metaloide, ca: . . . crom, vanadiu, molibden.* ORBONAȘ, MEC. 64. *Molibdenul metalic se întrebuințează pentru obținerea oțelurilor speciale.* MACAROVICI, CH. 405. *Firele de molibden se utilizează la lămpile cu incandescență.* LTR[2]. *Molibdenul se mai întrebuințează în tehnica radiațiilor x.* ib., cf. DER.
— Și: (învechit) **molibdénă** s. f., **molivdén** (J. CIHAC, I. N. 404/11) s. m.
— Din fr. **molybdène.**

MOLIBDÉNĂ s. f. v. **molibden.**

MOLIBDÉNIC, -Ă adj. (În sintagma) *Acid molibdenic* = acid care conține molibden. *Acidul molibdenic.* MACAROVICI, CH. 154. *Molibdații sînt săruri ale acidului molibdenic.* LTR[2].
— **Molibden** + suf. *-ic.*

MOLIBDENÍT s. m. Sulfură naturală de molibden, de culoare plumburie, cristalizată în sistemul hexagonal. *Concentrat de molibdenită.* NOM. MIN. I, 75. *Cele mai importante minereuri ale molibdenului sînt: molibdenitul, . . . wulfenitul.* IOANOVICI, TEHN. 69.
— Și: **molibdenítă** s. f.
— Din fr. **molybdénite.**

MOLIBDENÍTĂ s. f. v. **molibdenit.**

MOLICẮU, -ÁIE adj. v. **molecău.**

MOLICÉL, -EÁ, -ÍCĂ adj. Diminutiv al lui m o a l e[1]. Cf. LB, POLIZU, BARCIANU, V., COSTINESCU, LM, ALEXI, W.
1. Cf. m o a l e[1] **(I 1).** *Pat molișel.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. (Regional; substantivat) *Tu șădz pi molișel.* ib. ◇ (Regional) *Carne molicea* = carne fragedă. *Carne tînără, mulcea.* ALR II 4069/95. *Ou molicel* = ou fiert sau copt puțin, ou (aproape) moale[1]. Cf. COSTINESCU. ✦ (Despre pîine) Proaspăt, fraged. Cf. COSTINESCU, LM. *Am ales din bulcile zbîrcite . . . pe cele mai molicele și m-am întins pe mîncare,* ap. CADE. *Îi mulcea pirea păr amu.* ALR II 4013/95. ✦ (Regional; despre fructe) Zemos; mălăieț **(1).** *Parî molișicî.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. *Măr molcăl.* ALR SN I h 202/362. ✦ (Regional) Puțin consistent; subțire, apos. *Comparat cu mămăliga „cirulu-i mulcel" . . . și se prepară foarte repede.* ARH. FOLK. V, 117.
2. Cf. m o a l e[1] **(I 5).** *Molicel de gură* = care vorbește puțin. Cf. LM. ◇ (Adverbial) *A umbla molicel.* id. ib. *A vorbi și lucra cam molicel.* id. ib.
3. Cf. m o a l e[1] **(II 1).** Cf. ALR II/I MN 31, 2 182/362. ✦ (Regional; despre făină, mălai etc.) Mărunt **(I 4),** fin. *Făină molcică.* ALRI I 372/361.
4. Cf. m o a l e[1] **(II 5).** Cf. LM.
5. Cf. m o a l e[1] **(II 7).** *Boi molicei.* LM.
6. Cf. m o a l e[1] **(III).** *Vin cam molicel.* LM.

— Pl.: *molicei, -ele.* — Şi: (cu schimbare de suf.) **molicícă,** (regional) **molcél, -eá, -ícă, mulcél, -eá, -ícă** adj.

— **Moale**[1] + suf. *-icel.* Cf. lat. m o l l i c e l l u s, -a, -u m. — **Molicică**: cu schimbare de suf.

MOLICHÍTĂ s. f. (Regional) Agheasmă (Beclean-Făgăraş). CHEST. V 167/9.

— Etimologia necunoscută.

MOLICÍCĂ adj. v. **molicel.**

MOLICIÓS, -OÁSĂ adj. (Rar) **1.** (Despre lucruri) Moale[1] **(I 1),** flasc. Cf. LM.

2. (Despre fiinţe) Care se mişcă încet; domol; leneş, moale[1] **(II 7).** Cf. POLIZU. *Boi molicioşi.* LM.

— Pl.: *molicioşi, -oase.*

— **Moale**[1] + suf. *-icios.*

MOLICIÚNE s. f. **1.** Însuşirea de a fi moale[1] **(I 1),** flexibil sau mlădios; p. e x t. obiect care are această însuşire. *Nimic mai îngrozitor pentru un voinic decît moartea cea ruşinată în moliciunea patului.* BOLLIAC, O. 41. *Însuşirea acestor săpături este că dă impresiunea unei materii molatice colacilor de peatră, amintind întocmai moliciunea şi mlădierea şerpilor.* CONV. LIT. IX, 14. *Aşa spre exemplu, sculptura nu va putea reda moliciunea, elasticitatea şi căldura pătimaşă a corpului omenesc.* GHEREA, ST. CR. II, 51. *Gîndul i se oprise . . . la moliciunea firelor lungi de iarbă, în care mîna i se îngropase.* ARDELEANU, D. 175. *Pătura se alungeşte pe sul, după oarecare depozitare, cu cca 5% şi gradul de alungire variază cu: moliciunea fibrelor, durata repausului.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 109, cf. 404. *Se şi vedea aşezînd-o cu braţele lui pe moliciunea lînei şi auzind mormăielile ei fericite.* CAMIL PETRESCU, O. II, 264. *Treptat, apele încep să se smulgă din moliciunea lutului.* BOGZA, C. O. 160. *Se cufundă în moliciunile jilţului.* V. ROM. februarie 1956, 47.

2. Lipsă de energie, de vigoare, de perseverenţă, de hotărîre, (rar) m o l ă t a t e **(2),** (neobişnuit) m o l i m e; p. e x t. viaţă trîndavă, uşuratică. *Pentru gingăşie şi moliciune, va deochia cu ochiul ei pre bărbatul ei pre cel dentru sînul ei.* BIBLIA (1688), 147[1]/43. *Moliciunea împăratului . . . au stătut pricină, cît nici război deşchis dachilor să dea.* CANTEMIR, HR. 166. *Molăciunea iaste temelie haracterului unui peruvian şi el metaheriseşte multă vreme ca să sfîrşască ceea ce au început.* IST. AM. 63v/15. *Inema lui Ahileu . . . nu are moliciuni ca să plîngă cu jali paguba a unii pierderi atîta de mare* (a. 1802). GCR II, 197/1. *Strămoşii din morminturi strigă toţi neîncetat. Ne defaimă molăciunea, întru care vieţuim.* BELDIMAN, E. 43/9. *Mult s-au stricat boierii! Ce moliciune mare-n dumneavoastr-ăi tineri!* HELIADE, O. I, 221, cf. 163, 418. *El huli moliciunea şi lenevirea şi porunci a iubi munca.* MARCOVICI, D. 122/24. *E necuviincios lucru, în vreme ce erau în siguranţă, fără duşman de nicăiri, de a-şi petrece veara închişi în tabără, topindu-se în moliciune.* BĂLCESCU, M. V. 326. *Atîţi nevrednici, trăind în moliciuni, Se laud cu mari fapte făcute de străbuni.* ALEXANDRESCU, O. I, 68, cf. id. M. 162. *Fanariotul, slăbit moraliceşte şi fiziceşte din cauza moliciunii şi băuturilor ce-i dedea să bea vicleana Duduca, nu putu să reziste mult timp unei teribile crize morale.* FILIMON, O. I, 253, cf. 401, HASDEU, I. C. I, 82. *Atîţia oameni se dau la moliciune, Sub jugul unei mîndre, ca robii lănţuiţi.* BOLINTINEANU, O. 203. *Rîse Ercule pînă se strîmbă de moliciunea lui Euristeu; dară se alese cu atît.* ISPIRESCU, U. 40, cf. 22. *Scrierile unuia spre exemplu vor respira energie, sănătate, ale altuia moliciune, tînjire.* GHEREA, ST. CR. II, 23, cf. D. ZAMFIRESCU, R. 231. *Turcul tresărise deodată din moliciunea şi încetineala lui.* SADOVEANU, O. V, 492. *Moleciunea dulce să pare, dar urmările ei urîte.* ZANNE, P. VIII, 290. ✦ Epitet depreciativ dat unui om lipsit de energie. Cf. DR. VIII, 125, BL XIV, 63.

3. (Rar) Mişcare lină, uşoară. *De abia să auzea de departe sunetul frunzelor lor lovindu-să una de alta cu mare moliciune.* BELDIMAN, N. P. I, 52/16.

4. Intensitate scăzută (a sunetelor, a zgomotelor etc.); p. e x t. graţie, delicateţe (în voce, în ton). *Moliciunea . . . vocei.* LM. [Cîntecul greierului] *e tot atît de neintrerupt şi perseverent ca torsul pisicii, dar un tors fără moliciuni, nesomnolent, extrem de lucid.* BOGZA, A. Î. 660.

5. Stare de calm desăvîrşit; destindere, relaxare. *O moliciune plăcută coprinse nervii omului.* CARAGIALE, O. I, 57. *Un cîne se odihneşte sub picioarele pe jumătate lungite ale Dianei şi altul, lăţos, stă alături cu cerbul. Un aer de nobilă moleciune domneşte într-această grupă.* ODOBESCU, S. III, 57. *Peste toate — o moliciune, o pace dumnezeiască se lasă de sus.* VLAHUŢĂ, R. P. 11. ✦ Moleşeală **(1),** toropeală; slăbiciune, sfîrşeală. *Pe fiul împăratului îl apucă o moliciune de nu putea sta în sus.* ISPIRESCU, L. 382. *O moliciune subită îi discordează toţi nervii, crede că moare, şi . . . nu mai ştie nimic.* VLAHUŢĂ, D. 153. *Herdelea simţi o moliciune mare în tot corpul, iar vederea i se tulbură.* REBREANU, I. 241.

— Pl.: *moliciuni.* — Şi: (învechit) **moleciúne, molăciúne** s. f.

— **Moale**[1] + suf. *-iciune.*

MOLÍD s. m. **1.** Arbore din familia pinaceelor, înalt pînă la 50 de metri, cu coroana piramidală, tulpina dreaptă, frunzele în formă de ace, de un verde strălucitor; brad, brad-roşu, brad-negru, (regional) molidar **(1),** molete[2] **(II 1 e)**

(Picea excelsa). Molidvu (a. 1600—1630). CUV. D. BĂTR. I, 293. *Moliftii, brazi ce port răcoarea.* ALEXANDRESCU, M. 64. *Lîngă biserică sînt doi molizi mari.* I. IONESCU, P. 372. *Printre brazi, printre molifzi, printre afini și ienuperi.* ODOBESCU, S. III, 179. *Molidul bătrîn și puternic.* COȘBUC, AE. 44. *Sub moliftul din dreapta tîrlei ne aștepta masa întinsă.* SĂM. III, 122. *Porniră împreună într-o pădure deasă de molifți.* REBREANU, I. 419. *Arare trece o veveriță de pe o cracă de molid pe alta.* SADOVEANU, O. X, 465. *În curînd au să bată din aripi, asupra molizilor bătrîni, cucoșii sălbatici.* id. ib. 572. *Nu erau verzi decît cei doi molifți din dreptul ferestrelor.* SAHIA, N. 55, cf. ARGHEZI, V. 17. *Printre brazii și molifții înalți și drepți, de un verde-închis, aproape negru, se îndeseau umbrele.* V. ROM. iulie 1954, 36. *Să-l încalic să mă duc Către sînul munților, La umbra molizilor.* POP., ap. GCR II, 306. *Cîntă puiul cucului Pe crucea molidvului.* ALECSANDRI, P. P. 299. *Brazi nalți, molifți uscați.* TEODORESCU, P. P. 61. *Aduce-și brazi încetinați, Cu molifți alăturați.* MÎNDRESCU, L. P. 212. *Du-te dor de la izvor Și-mi despică molidu, Nu-mi despica sufletu.* DOINE, 101, cf. 98. *Cîntă cucul din molizi.* RETEGANUL, CH. 32. *Sus în vîrful muntelui, În poalele moliftului, E un rîu repede.* PĂSCULESCU, L. P. 52, cf. 57. *Foaie verde lemn molid Cît e lumea și pămîntu Nu te ie cine ți-e gîndu.* ȘEZ. III, 20, cf. IV, 135.

2. (Ban. și sudul Transilv.) Numele mai multor specii de conifere: **a)** pin *(Pinus).* ALR I 1 949; **b)** (și în sintagma *molid mic*, BARCIANU) jep *(Pinus pumilio).* ALR I 1 947/77, cf. ALR SN III h 626/64; **c)** tisă *(Taxus baccata).* Cf. ALR I 1 923/65, 69, 90, 283.

— Pl.: *molizi.* — Și: **molídv, molídf** (BARCIANU), **molíft** (pl. *molifți* și *molifzi)*, (regional) **molít** (ALR SN III h 623/130), **molítv** (ib. h 623/105), **molív** (ALR I 1923/283, ALR SN III h 623/310), **molím** (VÎRCOL, V. 96), **molín** (H XVIII 40, ALR SN III h 623) s. m.

Cf. alb. m o l i k ë.

MOLIDÁR s. m. (Regional) **1.** Molid **(1)** *(Picea excelsa).* Cf. GRECESCU, FL. 540, PANȚU, PL.

2. Drug făcut din lemn de molid **(1)** (Vicovu de Sus-Rădăuți). GLOSAR REG.

— Pl.: *molidari.*

— **Molid** + suf. *-ar.*

MOLIDÁȘ s. m. (În poezia populară) Diminutiv al lui m o l i d **(1).** *Molidaș de pe Iza, Lasă-mă sub umbra ta.* BUD, P. P. 32. *Molidaș, pleacă-ți vîrvuțu, Să mă sui cu legănuțu, Să mă vadă sfîntu soare.* ȘEZ. XXIII, 87, cf. T. PAPAHAGI, M. 59.

— Pl.: *molidași.*

— **Molid** + suf. *-aș.*

MOLÍDF s. m. v. **molid.**

MOLIDÍ vb. IV v. **molitvi.**

MOLIDÍȘ s. n. Pădure de molizi; loc unde cresc molizi. *O blîndă adiere de seară prinde a sufla prin spintecătura molidvișului.* SĂM. IV, 165, cf. PAMFILE, A. R. 22. *Începe faza molidișelor, în zona muntoasă.* MG I, 142. *Și-s toate văile împodobite cu spornică verdeață, cu bătrîne molidvișuri și cu noi sate.* IL octombrie 1961, 13.

— Pl.: *molidișe* și *molidișuri.* — Și: **molidvíș** s. n.

— **Molid** + suf. *-iș.*

MOLÍDV s. m. v. **molid.**

MOLIDVÁT, -Ă adj. (Regional) Dezlegat de păcate, purificat (prin citire de molitve, stropire cu agheasmă sau ungere cu mir[1]) (Bîrsana-Sighetul Marmației). CHEST. V/8. *Șede o fată molidvată Pă stîncă de piatră.* ib.

— Pl.: *molidvați, -te.*

Cf. m o l i t v ă.

MOLÍDVĂ s. f. v. **molitvă.**

MOLIDVÍȘ s. n. v. **molidiș.**

MÓLIE s. f. **1.** Nume generic dat mai multor specii de fluturi de noapte mici, ale căror larve atacă diferite produse animale sau vegetale; (regional) molete[1] **(5)**, muștă, mușină **(3)**, mușiniță **(3)**: **a)** (și în sintagmele *molie de casă*, SIMIONESCU, F. R. 397, regional, *molie subțirică, de straie, de lînă, de cojoace, de piele*, MARIAN, INS. 301) *(Tinea pellionella);* **b)** (regional și în sintagma *molie vînătă*, MARIAN, INS. 301) *(Tinea tapetiella);* **c)** (regional și în sintagmele *molie de pene, molie de păr*, id. ib. 302) *(Tinea* sau *Tineola biseliella* și *crinella);* p. e x t. larvele acestor fluturi. *Bogătatea voastră putredi și veșmentele voastre moliile mîncară-le.* COD. VOR. 132/9. [Hainele] *le mănîncă moliile.* VARLAAM, C. 407. *Nu ascundereți vistiiariul vostru pre pămînt, unde rugina și moliile o pierd* (a. 1644). GCR I, 112/9, cf. 341/11. *Bogățiia voastră au putredit și hainele voastre moliile au mîncat.* CHEIA ÎN. 10r/19. *Nu adunareți voao comoară pre pămînt unde moliile și rugina o strică.* N. TEST. (1648), 8v/10. *Așa-i deșert omul ca o haină slabă, Stricată de molii.* DOSOFTEI, PS. 131/6. *Pagubă că hrisovul acesta e mîncat de molii.* ȘINCAI, HR. I, 330/14. *Hîrțoagă de molii acum toată roasă Ce Sofronie o scrisă românește.* BUDAI-DELEANU, T. V. 30. *Cărții vechi, roase de molii . . . I-am deschis unsele pagini.* EMINESCU, O. IV, 191. *Urmărea . . . înaripata molie, care nălucește arar în aer.* ANGHEL, PR. 4. *Moliile care rod lînețurile.* PAMFILE, S. V. 97, cf. 96. *Mînca-ț-ar, turcuț, mînca, Moliile perinile Și pt'ita mucedzitu.* ȚIPLEA, P. P. 25. *Ardă-le-ar focu di molii, cî ni o mîncat cojocu.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

Parcă-i molie de gheme, se spune despre o persoană care umblă sau care lucrează încet. Cf. ZANNE, P. III, 166. *L-a băgat mumă-sa în ladă şi l-au mîncat moliile*, se spune despre cei care au obrazul ciupit de vărsat. Cf. id. ib. I, 555. ◊ (Glumeț, în imprecații) *Mînca-te-ar moliile, că poznaş . . . mai eşti !* MARIAN, INS. 304. ◊ E x p r. **Ros** (sau **mîncat**) **de molii** = **a)** (depreciativ) foarte bătrîn, foarte vechi. *Amețiți de limbe moarte, de planeți, de colbul şcolii, Confundam pe bietul dascăl cu un crai mîncat de molii.* EMINESCU, O. I, 140; **b)** (regional) cu obrazul ciupit de vărsat. Cf. MARIAN, INS. 304. ✦ (Regional; şi în sintagmele *molia pîinilor*, CUPARENCU, V. 45, *molie de pîine*, MARIAN, INS. 302. *molie de bucate*, id. ib., PĂCALĂ, M. R. 33) Gărgăriță (de bucate) *(Tinea granella)*. Cf. CUPARENCU, V. 45, MARIAN, INS. 302, PĂCALĂ, M. R. 33.

2. F i g. Epitet pentru o femeie rea, cicălitoare, îndărătnică; epitet pentru o femeie înceată. Cf. I. CR. IV, 159. *Cu o molie ca ea, nu faci treabă.* Com. din PIATRA NEAMȚ. ✦ (Rar) Epitet pentru o persoană ipocrită. Cf. SCRIBAN, D.

3. C o m p u s e:

molia-albinelor sau **molie-de-albine**, **molie-de-stup** = găselniță *(Galleria mellonella)*. *Unul din mulțimea acestor duşmani e şi găselnița . . . numită încă şi molia-albinelor sau molia-de-albine.* MARIAN, INS. 295, cf. SIMIONESCU, F. R. 401, CHEST. VI 143;

molia-merelor = fluture mic ale cărui larve (v. v i e r m e - d e - m e r e) atacă merele şi perele *(Carpocapsa pomonella)*. *Molia-merelor . . . îşi depune ouăle sale pe fructele cele tinere ale merilor şi ale perilor.* MARIAN, INS. 297, cf. PĂCALĂ, M. R. 33;

molia-strugurilor = fluture ale cărui larve distrug florile şi fructele viței-de-vie *(Clysia ambiguella)*. Cf. DM;

molia-porumbului = fluture ale cărui larve atacă porumbul *(Pyrausta nubilalis)*. Cf. DM, DER;

molie-flocoasă = vierme care se naşte şi se dezvoltă pe frunzele arborilor, probabil larva fluturelui numit ochiul-păunului. Cf. H II 220;

molia-zidurilor sau **molia-de-casă** = mic crustaceu terestru cu corpul oval-alungit, de culoare cenuşie, cu şapte perechi de picioare, care trăieşte în locuri umede şi întunecoase *(Oniscus murarius)*. Cf. SIMIONESCU, F. R. [illegible], DER;

molie-de-cîmp (sau **molie-de-pămînt**) = ploşniță-de-cîmp *(Pentatoma baccarum)*. Cf. ALR I 1 899/156, 675, 677.

4. (Prin Bucov.) Cîinele-babei *(Oniscus asellus)*. Cf. MARIAN, INS. 277.

5. (Prin Transilv.) Ochiul-păunului *(Saturnia pyri)*. Cf. ALR SN III h 744.

6. (Regional) Cantaridă *(Lytta vesicatoria)* (Covasna). ALR II 6 549/192.

— Accentuat şi: (regional) *molíe*. ALR I 1 902/320, 333. — Pl.: *molii*. — Şi: (regional) **móli** (ALR I 1 764/363, 770, 815, 816, 860, 890, 960, 1 902/9), **móliu** (ib. 1 764/926), **mol** (ib. 1 764/1, 9, 136, 808, 842, 878, 896, 898, 900, 1 902/1, 12) s. m., **mólă** (ib. 1 764/24, 35, 56, 79, 107, 112, 178, 253, 1 902/24, 28, 30, 35, 77,79, 112, 125, 144, 259), **móle** (ib. 1 764, 1 902), **moálă** (ib. 1 764/125, 850), **moále** (ib. 1 764/160, 174, 578, 885) s. f., **moi** (ib. 1 764/870, 887) s. n., **móie** (ib. 1 764/231, 1 902/231), **mălie** (ib. 1 764/308) s. f.

Din v. sl. **мольь**.

MOLIFSÍ vb. IV v. **molipsi**.

MOLÍFT s. m. v. **molid**.

MOLÍFTĂ s. f. v. **molitvă**.

MOLIFTÉLNIC s. n. v. **molitvelnic**.

MOLIFTÍ vb. IV v. **molipsi**.

MOLIFTITÓR, -OÁRE adj. v. **molipsitor**.

MOLIFTÓI s. n. (În poezia populară) Augmentativ al lui m o l i f t ă. V. m o l i t v ă **(1)**. *Zi tu, dascăle, un moliftoi, Că turcul n-are crucioi.* TEODORESCU, P. P. 130.

— Pl.:?

— **Moliftă** + suf. *-oi*.

MOLÍM s. m. v. **molid**.

MÓLIMĂ s. f. Boală cu caracter epidemic, la oameni şi la animale; (popular) boleşniță, boleznă, (regional) bolişte. V. e p i d e m i e, e p i z o o t i e. *Molevma ciumii.* CR (1829), 102^1/30. *Înaltul comitet alcătuit pentru precurmarea molevmii* (a. 1829). DOC. EC. 434. *Din pricina vreunii întîmplări neprevăzute . . . precum: boale în vite, molevmă sau altcevaş asemenea* (a. 1836). ib. 619, cf. MN (1836), 12. *Nu s-au mai ivit vreo molevmă.* BULETIN, F. (1838), 105^1/20, cf. VEISA, I. 171^2/28. *Nu este cunoscută nici o molimă.* VASICI, M. I, 133/22. *Lesne se poate lua molefma şi pe hainele omului.* HUBOGI, Î. 47/3. *În vremea molevmii, feciorul care ne slujea . . . murind de ciumă la Mărcuța, tata ni l-a înlocuit.* GHICA, S. 297. *Numa Dumnezeu drăgutul să ne apere de toate relele şi de molimă.* CARAGIALE, O. VII, 177. *Molima nu ne-a cruțat.* SLAVICI, N. I, 262. *Unii aduc lăcustele, alții molima.* DELAVRANCEA, S. 223. *Şi, cum cei închişi îşi vîrau în plămîni duhoarea murdăriilor ce şi le păstrau acolo, s-ar fi iscat desigur vro molimă în tot penitenciarul.* VLAHUȚĂ, N. 202. *Molima răufăcătoare turmele nu le atinge.* OLLĂNESCU, H. O. 382. *Se-ncinge cîte-o molimă.* SĂM. I, 82. *A molimei crudă-ncercare Rugăm să*

treacă mai curînd. GORUN, F. 44. *Molima (boală) cînd e în sat printre vite, babele zic că-i semn rău.* GRIGORIU-RIGO, M. P. II, 15. *De cîte ori se iveşte o molimă în vite, trag noaptea, cu plugul, cîte o brazdă împrejurul satului.* CANDREA, F. 141. *Nu era lucru să nu fie întors . . . ca şi cum ar fi trecut vreo molimă prin casă.* ANGHEL, PR. 5, cf. 110. *O să vie o molimă, o dată, din stîrvurile cîinilor care se duc şi mor acolo.* GÎRLEANU, N. 30. *Natura întreagă se răzvrătea parcă . . . împrăştiind mirosuri pestilenţiale, izvoare de molime.* BRĂESCU, A. 228. *Molime inexplicabile în rîndul porcilor de rasă.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 2/5. *După molima de care-ţi spusei, începu a bîntui asupra mălurenilor alta.* SADOVEANU, M. C. 178. *Văduvele şi orfanii morţilor se mai împuţinaseră la număr. Purtase grijă de asta foamea, lipsurile, molimile.* V. ROM. februarie 1954, 11. *Vitele atinse de molimă.* SEZ. XVIII, 196, cf. H IV 55, VI 56, ALRM II/I h 164. ♢ F i g. *Boală ridicolă, ce bîntuie de la un timp încoace multe capete seci; molimă a moravurilor străine.* BOLINTINEANU, O. 416. *Casele stau înclinate, prinse de o molimă grea.* BARANGA, V. A. 13. ✦ P. r e s t r. (Regional) Tifos bovin (H I 271), pestă bovină (DAMÉ, T. 30). ✦ P. e x t. Boală care atinge un mare număr de plante. *Acolo, la Cotnari, am fost demult la culesul viilor, pe cînd încă nu dăduse molima filoxerei.* SADOVEANU, O. IV, 189. *Molima care a mîncat viile oamenilor a ros şi via . . . lui Miliarezi.* STANCU, D. 53.

— Pl.: *molime* şi *molimi.* — Şi: (învechit) **mólivmă** (MN 1836, 12, TDRG), **mólemă** (ZILOT, ap. DDRF VEISA, I. 171²/28), **moléfmă, mólevmă, mólevnă** (PONTBRIANT, D.) s. f.

— Din ngr. **μόλεμμα.**

MOLÍME s. f. (Neobişnuit) Moliciune **(2).** *La atîta venise acuma împărăţia Apusului, pentru molimea augustului Onorie, cît mai mult o sfîrtica tiranii decît o stăpînia dînsul.* ŞINCAI, HR. I, 74/26, cf. III, 122/29.

— **Moale**¹ + suf. *-ime.*

MOLIMÓS, -OÁSĂ adj. (În dicţionarele din trecut, despre boli) Contagios. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, DDRF.

— Pl.: *molimoşi, -oase.* — Şi: **molemós, -oásă** (PONTBRIANT, D., LM), **molevmós, -oásă** (COSTINESCU) **molevnós, -oásă** (PONTBRIANT, D.) adj.

— **Molimă** + suf. *-os.*

MOLÍN s. m. v. **molid.**

MOLINDÉTE s. m. (Prin Olt. şi Munt.) Colac mic, de diferite forme, care se dă de pomană la mort. Cf. CHEST. VIII 27/12, LEXIC REG. 42.

— Pl.: *molindeţi.* — Şi: **momindéţ** s. m. LEXIC REG. 42.

— Din **colindete**, prin substituirea lui *c* cu *m.* Cf. CRAUR, E. 21.

MOLINZÍ vb. IV v. **molitvi.**

MOLINZÍTĂ adj. v. **molivită.**

MOLIPSEÁLĂ s. f. (Rar) Molipsire. *Nizamul să-l păziţi pentru cei ce vor veni de la locuri cu bănuială de molepseală* (a. 1824). DOC. EC. 319. *Molivseala aceştii boale să face printr-un miros ce ese din aşternutul bolnavului.* CONOFAU, V. 10/1. ♢ F i g. *Stroe Vardaru se înverşuna să se descotorosească de molipseala cu care îl căpătuise Coco.* C. PETRESCU, A. R. 49.

— Şi: (învechit) **molivseálă, molepseálă, molevseálă** (COSTINESCU) s. f.

— **Molipsi** + suf. *-eală.*

MOLIPSÍ vb. IV. T r a n z. (Învechit) A face să fie nociv, a s t r i c a, a i n f e c t a, a v i c i a; (sens curent) a transmite cuiva o boală contagioasă, a c o n t a m i n a, a c o n t a g i a. *După starea atmosferei să face şi smreduirea . . . împărtăşindu-se altei vite nu numai prin atingere, ce şi prin lucruri molipsite de o vită bolnavă.* AR (1829), 11¹/36. *Aburul ce iese din hierberea acelor cazane fiind foarte greu şi puturos, molefseşte atît aerul văzduhului cît şi atmosfera, la vreme de epidemie* (a. 1831). DOC. EC. 477. *Toate boalele acestea . . . aruncă pe bolnav într-o boală adîncă, cu primejdie . . . de a-i molepsi sistemul sînguin.* MAN. SĂNĂT. 281/24. *Alţii, în credinţa că ortu l-am dat popii Din optică sau tifos, batistele scoteau . . . La nas şi le puneau, Crezînd că-i molipseşte mirosurile gropii.* MACEDONSKI, O. I, 46. ✦ R e f l. A se îmbolnăvi prin contaminare. *Nu te duce acolo . . . că te molitfeşti! (va să zică: te molipseşti).* CODRU-DRĂGUŞANU, C. 23. *Curînd n-a lipsit a se molipsi de aerul acestui oraş.* NEGRUZZI, S. I, 20. *S-a fost molipsit, cînd bîntuia o boală năprasnică.* CARAGIALE, O. II, 284. ✦ T r a n z. şi r e f l. F i g. A influenţa sau a se lăsa influenţat (în rău); a (se) strica, a (se) vicia. *Cei mai mulţi boieri . . . molifsiţi fiind de firea cea cu totul hrăpelnică a fanarioţilor.* ZILOT, CRON. 68. *Numai aşa se explică viţiul de care este molipsită viaţa noastră publică.* MAIORESCU, CR. I, 267.

— Prez. ind.: *molipsesc.* — Şi: (învechit şi regional) **molifsí, molivsí** (POLIZU, CIHAC, II, 667, TDRG), **molitfí, molepsí, molefsí, molevsí** (PONTBRIANT, D., DDRF, TDRG), **molopsí** (KLEIN, D. 216), (regional) **moliftí** (ALR II I MN 56, 4 182/858) vb. IV.

— Din ngr. **μόλεψα** (aor. lui **μολεύω**)

MOLIPSÍRE s. f. Faptul de a (se) m o l i p s i, i n f e c t a r e, c o n t a m i n a r e, (rar) m o l i p s e a l ă; p. e x t. (învechit) molimă. *Să afli încît s-au întinsu molipsirea*

(a. 1818). URICARIUL, V, 192/2. *Întîmplîndu-se și molipsirea ciumei în Bacău* (a. 1820). ib. X, 268. *Cerăndu-și pretențăi pentru păgubirile ci li s-au întîmplat din pricina molipsirii ci au fost atunce* (a. 1825). IORGA, S. D. VII, 101, cf. POLIZU, H. 118. *N-ar fi scăpat doctorii îndeobște de holera indiească, dacă la patul bolnavului ar fi cuibul molipsirei.* C. VÎRNAV, H. 47/13. *Moartea se cășună prin molipsire, îndată ce produsul otrăvit... a găsit mijlocul d-a se străcura în torentul circulațiunii.* MAN. SĂNĂT. 120/25. *Acea sete de desfrînare îi împinge să se ducă într-acele vetre de molivsire.* ib. 228/24, cf. 121/1. *Oricine să ție cu strictețăă această măsură feritoare de molipsire.* CUPARENCU, V. 11/12. *Cel mai bun mijloc pentru distrugerea șoarecilor de cîmp este molipsirea cu baccilul tifosului.* CARABELLA, A. D. 23.

— Pl.: *molipsiri.* — Și: (învechit) **molivsíre**, **molepsíre** (POLIZU, H. 118, PONTBRIANT, D.; LM), **molevsíre** (COSTINESCU) s. f.

— V. **molipsi.**

MOLIPSÍT, -Ă adj. Infectat (cu microbi), contaminat; căruia i s-a transmis o boală molipsitoare. *Să să cerceteze a nu veni și dă la locuri molepsite* (a. 1824). DOC. EC. 319, cf. 945. *Cîți vor fi molipsiți, dar nu bolnavi, numaidecît, să-și arunce în foc hainele.* CR (1829), 70²/2. *Să găsească mijloace cu care să împuțineze iuțimea vărsatului și se păzească întinderea lui din materiile molivsite.* CONOFAU, V. 13/9. *Acest dregător... a luat toate măsurile cuviincioase pentru curățirea aerului molevsit din oraș și din spitaluri.* KRETZULESCU, M. 2/1, cf. NEP. VIND. 25/11, C. VÎRNAV, H. 33/18. *Cine nu se va cutremura de mulțimea pruncilor molipsiți în asemenea împregiurări.* CALENDAR (1853), 90/4. *Știind cum a face hultuirea la vitele molipsite, spre a nu se lăți boala.* CUPARENCU, V. 11/30. ◇ (Substantivat) *Holera să lipește... încă și din înghițirea aerului celui molipsit.* AR (1830), 431²/5.

— Pl.: *molipsiți, -te.* — Și: (învechit) **molivsít, -ă, molepsít, -ă, molevsít, -ă** adj.

— V. **molipsi.**

MOLIPSITÓR, -OÁRE adj. Care molipsește; contagios. *Pentru priveghere asupra boalei molipsitoare în Moldavia, să găsești comisia... la Iași.* PORONCA DIV. 1/15. *Pe une locuri s-au cercat a se putea feri de* [molimă]..., *hultuindu-se vitele cu materia molipsitoare.* AR (1829), 11¹/42. *Din pricina acestor boale molivsitoare se întîmplă adeseori nenorociri la familii întregi.* DESCR. AȘEZ. 87/10. *Adeseaori o boală se face molevsitoare numai din necurățenia în care sînt ținuți bolnavii.* KRETZULESCU, M. 23/21. *Dacă din milioanele de lăcuitori ai apelor, carii mor... numai o zi ar rămînea... nemîncați de alții, atunci ar putrezi și ar împrăștia cele mai molipsitoare putori în apă.* VASICI, M. I, 75/12. *Această boală epidemică... unde se încuibează se face molipsitoare.* LUCACI, M. 1/13. *Pe atunci bîntuia cu furie în armată o boală molipsitoare de ochi.* BRĂESCU, V. 37, cf. ALRM II/I h 164. ◇ F i g. *După două-trei vorbe izbucnea într-un rîs molipsitor.* V. ROM. februarie 1955, 153.

— Pl.: *molipsitori, -oare.* — Și: (învechit) **molivsitór, -oáre, molevsitór, -oáre, molevsitóriu, -órie** (COSTINESCU), (regional) **molisiftór, -oáre, moliftitór, -oáre** (ALR II/I MN 57, 4 183/836) adj.

— **Molipsi** + suf. *-tor.*

MOLISIFTÓR, -OÁRE adj. v. **molipsitor.**

MOLÍST subst. (Prin nordul Transilv.) Lamura făinii. V. m u d m e l. Cf. SCL 1958, 97, ALR I 772/280, 339.

— Accentuat și: *mólist.* SCL 1958, 97.

— Din magh. **montliszt.**

MOLIȘÁ vb. I v. **moleși.**

MOLIȘÓR, -OÁRĂ adj., s. f. pl. **1.** Adj. (În dicționarele din trecut) Molicel (**1**); plăcut la atingere. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

2. S. f. pl. Mică plantă erbacee din familia orhideelor, cu tulpina dreaptă, în trei muchii, cu două-trei frunze lanceolate bine dezvoltate, iar cu celelalte rămase nedezvoltate, și cu flori verzi-gălbui, dispuse într-un spic la vîrful tulpinii *(Liparis Loeselii).* Cf. TDRG, PANȚU, PL., CADE.

— Pl.: *molișori, -oare.*

— **Moale**¹ + suf. *-ișor.*

MÓLIȘTE¹ s. f. (Regional) „Culcușul pe care și-l fac moliile în faguri" (Cîmpulung Moldovenesc). CHEST. VI 122/3.

— **Molie** + suf. *-iște.*

MÓLIȘTE² s. f. v. **moiște.**

MOLÍT¹ s. m. v. **molid.**

MOLÍT², **-Ă** adj. v. **mîlit.**

MOLITÁTE s. f. v. **molătate.**

MOLITĂVNIC s. n. v. **molitvelnic.**

MOLITĂVNIG s. n. v. **molitvelnic.**

MOLITÉVNIC s. n. v. **molitvelnic.**

MOLÍTFĂ s. f. v. **molitvă.**

MOLITFÉLNIC s. n. v. **molitvelnic.**

MOLITFÉNIC s. n. v. **molitvelnic.**

MOLITFÍ vb. IV v. **molipsi.**

MOLITICẮU s. m. (Regional) **1.** „Bărbat slab" (Bonț-Gherla). PASCA, GL.
2. Specie de pește nedefinită mai de aproape (Argeșelul-Pitești). H IX 201.
— Pl.: *moliticăi.*
Etimologia necunoscută.

MOLITÚRĂ s. f. v. **mîlitură.**

MOLÍTV s. m. v. **molid.**

MOLÍTVĂ s. f. **1.** (În ritualul bisericii creștine ortodoxe; de obicei în legătură cu verbele „a citi", „a zice" sau „a face" și urmat de determinări introduse prin prep. „de" sau în genitiv) Rugăciune; s p e c. rugăciune de iertare a păcatelor citită de preot în împrejurări speciale (la bolnavi, la înmormîntări, botezuri, nunți etc.). *Zicînd: ocenaș și alte molitve.* CORESI, ap. GCR I, 25/15. *Molitve cîndu te scoli den somn dimineața.* PARACLIS (1639), 249. *I-au cetit molitfa de domnie.* URECHE, LET. I, 179/16. *M[e][i]tva raselor.* PRAV. MOLD. 81ᵛ/8. *Obrazul cel călugărit . . . să aibă asupra sa hirotonie sau molitve de preoție.* PRAV. 152, cf. 299. *I-au cetit deasupra capului moliftele de domnie.* IST. Ț. R. 4. *Dup-acee au încălicat cu alaiu ș-au purces la Sfetei Neculaiu, de i-au cetit molitfeli de domnie.* NECULCE, L. 115. *Arhiereul . . . au citit rugăciunile și molitvele ceale de la ieșirea sufletului* (a. 1757). GCR II, 54/23. *Molitfa colivii . . . se cetește de mitropolitul.* GHEORGACHI, LET. III, 299/32. *Molitfe a sfintei liturghii* (a. 1764). URICARIUL, I, 311. *Se cetiră molifte lungi, ca la noi, răsăritenii.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 102. *Să-ți faci pomană cu dînsul, vro molitfă să-i citești.* PANN, P. V. I, 65/7. *Bătrînii . . . își făceau cruce, boscorodind molitfe.* NEGRUZZI, S. I, 227. *Popa vine . . . Numai cîteva molitfe peste cap îți mai cetește Și de boală și durere chiar pe loc te lecuiește.* CONTEMPORANUL, I, 690. *Kir Behehe Berbecilă, care era și țîrcovnicul palatului, citi lui Rănică o molitvă.* ODOBESCU, S. III, 240. *Preotul citește anumite rugăciuni (molifte) . . . cu ajutorul cărora bolnavul se lecuiește.* CANDREA, F. 273. *I-a cetit molitfa de dezlegare.* GALACTION, O. 184, cf. 196, 203. *Ăștia au venit să . . . citească molifta morților.* CAMIL PETRESCU, O. II, 579. *Sîmbătă . . . mirele și mireasa . . . se duc la biserică de le fac molifta.* SEVASTOS, N. 340. *Cîn naște un copil de la o muiere, să duce moașa și-i face molivdă la popa.* GRAIUL, I, 9. cf. ALR I 596/12, 51, 186, 820, 837. *Aducem pă popa să-i facă moliftă.* ALR II 3396/791, cf. ALR II/I MN 7, 6852/47, ib. MN 103, 2773/2, 7, 91. ◊ (Glumeț) *Iată molitfele mele, adaose, scoțînd din buzunar cărțile* [de joc]. NEGRUZZI, S. I, 85. ◊ E x p r. **A ieși la molitvă** = (despre lăuze) a se duce la biserică pentru a i se citi rugăciunea rituală, la 40 de zile după naștere. *Femeia . . . cînd naște . . . „iese la moliftă" peste 40 de zile.* MARIAN, NA. 25. *După 6 săptămîni . . . iese femeia leuză cu copilul la molitfă.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 4. ✦ Oficierea unei molitve **(1).** *Părinte . . . eu aș lăsa ceva de o moliftă.* SADOVEANU, O. IX, 42. ✦ (Regional) Sfeștanie. ALRM II/I h 248/2, 791. ✦ F i g. (Rar) Dojană, mustrare, morală. *E în zadar, mamă! Toate aceste molifte nu folosesc nimică.* ap. TDRG.
2. (Ban., Olt.) Agheasmă. *I-a adus molifta, adecă apa sfințită de la preotul.* MARIAN, NA. 139, cf. 84. *Pune o țîră molidvă (aghiazmă) în var și piatră vînătă.* ALRT II 47. *Cînd îmblă popa la sfîntul Ion, ŝer fęčili molidvă . . . să-ș facă dă dragoste.* ARH. FOLK. III, 42, cf. CHEST. II 458/8, ALR I 585/12, 18, 28, 30, 40, 77, 840, 885, ALR II 3396/886, ALR II/I MN 72, 2652/76.
3. (Învechit; de obicei articulat și urmat de un adj. pos.) Termen de reverență folosit pentru a vorbi cu (sau despre) un membru al clerului. V. s f i n ț i e. *Vînd lui popa Ion . . . cum și hiilor moliftei sale . . . un loc de casă* (a. 1710). URICARIUL, XXIII, 379. *Molitva sa Isaiea monah* (a. 1743). ib. XXI. 414, cf. X, 270. *Să vii molifta ta îndată, ca să binecuvîntezi praporul.* SADOVEANU, O. XIII, 823.
Pl.: *molitve.* — Și: **molítfă, molíftă,** (regional) **molídvă, molívdă, molízvă** (ALR I 596/170) s. f.
— Din slavonul **молитва.**

MOLITVÉLNIC s. n. Carte de ritual în biserica ortodoxă, care conține rînduiala celor „șapte taine" și molitve **(1)**; (rar) rugăciunar. *Molităvnic* (a. 1588). CUV. D. BĂTR. I, 196/11. *Molităvnic izvodit din slovenie pre limba rumâniască* (a. 1689). GCR I, 284/18, cf. 241/13. *Molităvnig de bisărică* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 241. *În toată adunarea batjocură l-au făcut, De molitevnic să-și cate i-au zis.* BELDIMAN, E. 73/17. *Cere-n grab-un molitfelnic și începe a-i citi.* PANN, P. V. I, 65/21. *„Rînduiala îngropăciunii mirenilor" tipărită în fiecare rugăciunariu sau molitfenic.* MARIAN, Î. 308, cf. id. NA. 121. *I-or cădea și popii Naie Lacrimi multe-n moliftelnic.* GOGA, P. 48. *Popa își desfăcu patrafirul înfășurat în jurul molitvelnicului vechi . . . și-l puse după cap.* AGÎRBICEANU, A. 435. *Mă reped devale la chilie să iau molitfelnicul.* GALACTION, O. 253. *Să-i cînte el, popa, slujba înmormîntării, toată cîtă este în molitfelnic, că-i ajunge mortului.* STĂNOIU, C. I. 27. *Preoții de țară Spuneau din molitvelnic mai mult pe dinafară.* ARGHEZI, S. P. 95.
— Pl.: *molitvelnice.* — Și: **molitvénic** (LM), (regional) **molitfélnic, molitfénic, molitévnic,**

moliftélnic, (învechit) **molitắvnic**, **molitắvnig** s. n.
— Din slavonul **молитвьникъ**.

MOLITVÉNIC s. n. v. **molitvelnic**.

MOLITVÍ vb. IV. T r a n z. (Mai ales în Maram. și Transilv.) A dezlega de păcate sau, p. e x t., a curăța, a purifica (prin citire de molitve, stropire cu apă sfințită sau ungere cu mir). *Pă Ion Crîstea l-o molivit, Sfîntu Ion l-o botezat.* T. PAPAHAGI, M. 144, cf. GR. S. VI, 101. [Cînd] *s-a spurcat (cofa) pui molivdă-n căldare, o molivdești.* ALR II 3 396/886. *Hristos ti-o molid'it; Hristos ti-o apăratŭ, Hristos ti-o botiedzatŭ.* ALRT II 151. ✦ F i g. A bate, a lovi. *Hai, numai hai, zăpîrșteo, că te-oi molinzî io !* PĂCALĂ, M. R. 525.
— Prez. ind.: *molitvesc.* — Și: **molivdí, moliví, molidí** (ALRT II 362), **molinzí** vb. IV.
— V. **molitvă**.

MÓLIU[1] s. m. v. **molie**.

MOLÎU[2], **-ÎE** adj. v. **molîu**.

MOLÍV s. m. v. **molid**.

MOLÍVDĂ s. f. v. **molitvă**.

MOLIVDÉN s. m. v. **molibden**.

MOLIVDÍ vb. IV v. **molitvi**.

MOLIVÍ vb. IV v. **molitvi**.

MOLIVÍTĂ adj. (Prin Transilv., despre apă) Sfințită. *Apă molinzîtă de la Bobotează.* PĂCALĂ, M. R. 525. *Apă molivită.* Com. din SĂLIȘTE-SIBIU.
— Și: **molinzítă** adj.
— V. **molivi**.

MÓLIVMĂ s. f. v. **molimă**.

MOLIVSEÁLĂ s. f. v. **molipseală**.

MOLIVSÍ vb. IV v. **molipsi**.

MOLIVSÍRE s. f. v. **molipsire**.

MOLIVSÍT, -Ă adj. v. **molipsit**.

MOLIVSITÓR, -OÁRE adj. v. **molipsitor**.

MOLÍZVĂ s. f. v. **molitvă**.

MOLÎI, -ÎIE adj. v. **molîu**.

MOLÎN s. m. v. **molan**[1].

MOLÎNĂ s. f. v. **molan**[1].

MOLÎND, -Ă adj. (Regional) Molîu (**I 3**) (Săcele). GIUGLEA, C. L. 17.
— Pl.: *molînzi, -de.*
— Din **bolînd**, prin substituirea lui *b* cu *m*. Cf. GRAUR, E. 21.

MOLÎNDĂU s. m. v. **morîndău**.

MOLÎNJINÓS, -OÁSĂ adj. v. **molojînos**.

MOLÎU, -ÎIE adj., subst. **I.** Adj. **1.** (Învechit, rar) Moale[1] (**I 1**). *Aceste șăici sint alcătuite de un lemn molîiu.* IST. AM. 60v/17. *Poți hi tare ca oțelu, molîu ca hieru.* JIPESCU, O. 70. ✦ Lipsit de rezistență; slab, șubred. *O sănătate molîie.* DDRF.
2. (Despre ființe și mișcările lor) Fără forță, fără vlagă, fără elan; încet, greoi, leneș, molatic, (regional) molan[1] (**1**), molălău, molofan, molcan. *E tîrzior la vorbă și molîu la pas.* JIPESCU, O. 79. *Se întreba dacă Popescu II, molîu și neglijent, va fi spoit cazarma.* PAS, Z. III, 24. *I se zice calului bidiviu, cînd e iute, iar cînd e moale, molău.* DR. V, 212. (Prin analogie) *E tristă și la vedere apa lui lată, molîie.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG. ◇ (Adverbial) *M-apucai, molîu, să-n-văț În țărînă-a scri, cu băț.* ARGHEZI, C. O. 147. *Voi intra masiv și greu în vreme... Murmurînd o doină, trist, molîu.* BENIUC, V. 9.
3. Lipsit de energie, de voință, de combativitate; moale[1], indolent, bleg, (regional) molînd, moloi (**1**), molticos. *Toate acestea-ți arată pe omul cu temperament molîu și fericit.* DELAVRANCEA, T. 211. *Dacă sîntem și noi molîi și fricoși !... Ia să te știe că pui mîna pe par.* REBREANU, R. II, 38. *Uf! ce văr molîu mai am !* C. PETRESCU, I. I, 6. ✦ Care arată, trădează lipsă de energie, indolență. *Scrieri dulcegi, molîi, otova.* ap. TDRG. *I-ar putea înșela cu zîmbetul fals al stilului său de tînguiri molîi.* SĂM. III, 130. ◇ (Substantivat) *Vai, fi-voi un molău și un nevolnic.* MURNU, O. 357.
II. Subst. (Regional, în forma *molîi*) **1.** s.m. Numele unui pește nedefinit mai de aproape, probabil molan[1] (**2**) (*Nemachilus barbatulus*) (Davidești-Pitești). H IX 226. *Peștii din această localitate: calcan, mreană, molîi.* ib.
2. S. f. pl. art. Numele unui joc de copii nedefinit mai de aproape (Bozienii de Sus-Roman). H X 87.
— Pl.: *molîi, -îie.* — Și: (regional) **molắu, -ắie, molíi, -íie, molíu, -íe** (RĂDULESCU-CODIN) adj.
— **Moale**[1] + suf. *-îu*.

MÓLJUC s. n. v. **mijloc**.

MOLÓC s. m. v. **malac**.

MOLOCEÁG s. n. v. **mulăceag.**

MOLOCHÍR s. m. (Prin Maram.) Om bogat şi cam infumurat. *Bun copchil De molochir, Nu sa tacă, Şi să margă.* T. PAPAHAGI, M. 110, cf. 226.
Pl. *molochiri.*
Etimologia necunoscută.

MOLOFÁN adj. (Prin Ban.) Moliu **(I 2).** Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 140, ALR II 3 721/27, 29.
Pl.: *molofani.*
De la **moale**[1].

MOLÓH s. m. sg. (Livresc) Simbol al cruzimii, al lăcomiei, al rapacităţii; persoană, colectivitate, stat etc. care posedă astfel de însuşiri. *Sînt încă . . . oameni care se resemnează în faţa molohului capitalist. Chipul său întunecat îi înspăimîntă.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 10/3.
— De la n. pr. **Moloh** „zeu fenician".

MOLÓI adj., s. m. (Regional) **1.** Adj. Moliu **(I 3)** (Roşia-Beiuş). ALR II 3 721/310.
2. S. m. Numele unui peşte nedefinit mai de aproape, probabil molan[1] **(2)** *(Nemachilus barbatulus)* (Brebu-Cîmpina). H XI 274.
— **Moale**[1] + suf. *-oi.* Cf. m o l i u.

MOLOJÁNĂ s. f. v. **mojolo.**

MOLÓJIE s. f. v. **mojolo.**

MOLOJÎNÓS, -OÁSĂ adj. (Regional) **1.** Moale[1] **(I 1)** (Batin-Dej). CV 1951, nr. 3—4, 47. *Cuvîntul se aude . . . în expresia „mămăligă molojînoasă".* ib.
2. (În forma *molînjinos*) Umed. *Molînjinos se zice despre lînă cînd e umedă.* Com. din ZAGRA-NĂSĂUD.
Pl.: *molojînoşi, -oase.* — Şi: **molînjinós, -oásă** adj.
— Cf. m o a l e[1].

MÓLOJO subst. v. **mojolo.**

MOLOMÁN, -Ă adj. (Regional; şi substantivat) (Om) leneş şi molîu, pierde-vară (CIAUŞANU, V. 180); (om) prost (PAMFILE, C. 47). *Rola era o hantiţă molomană, liniştită.* BRĂESCU, A. 23.
— Pl.: *molomani -e.*
— De la **moale**[1].

MOLOMÁNCĂ s. f. (Regional) Molomana. V. m o l o m a n. Cf. ŞCRIBAN, D.
Pl.: *molomance.*
— **Moloman** + suf. *-ca.*

MOLOMÉŞTER s. m. (Maghiarism, prin Transilv.) Meşter morar (KLEIN, D. 146); „mai marele peste mori" (MÎNDRESCU, UNG. 91). *Moară-n vînt, Unde macină argint . . . Eu acolo duce-m-oi, Molomeşter pune-m-oi.* RETEGANUL, TR. 111.
— Pl.: *molomeşteri.*
— Din magh. **malommester.**

MOLOMÉTE s. m. (Prin nord-estul Olt.) Om moliu **(I 2).** Cf. CIAUŞANU, V. 180.
— Pl.: *molomeţi.*
— De la **moale**[1].

MOLÓN s. n. Bloc de piatră naturală, prelucrat pe faţa sau pe feţele vizibile şi folosit la executarea unor zidării. Cf. CV 1949, nr. 7, 31. *Din punctul de vedere al modului de prelucrare, se deosebesc: moloane brute . . ., moloane regulate.* LTR[2], cf. DER.
— Pl.: *moloane.*
— Din fr. **moellon.**

MOLOPSÍ vb. IV v. **molipsi.**

MOLÓS[1] s. m. Specie de cîini originară din Asia, de talie foarte mare, cu corpul acoperit cu păr lung şi moale; dog de Tibet. *Moloşii pot lupta cu lupii cei mai mari.* LM. ◊ (Adjectival) *Colibe luminate de focuri şi păzite de cîni moloşi cari sperie fiarele prin groaznicele lor lătrături.* ODOBESCU, S. I, 229.
— Pl.: *moloşi.*
— Din fr. **molosse.**

MOLÓS[2], **-OÁSĂ** adj. v. **mîlos.**

MOLOŞÁ vb. I v. **moleşi.**

MOLOŞÁG s. n. (Regional) Moină[1] **(1).** *Iarna, cînd cîntă cocoşii . . . e semn cum că vremea are să se moaie, va fi cald sau moloşag.* MARIAN, S. R. I, 120, cf. id. O. I, 352, PAMFILE, VĂZD. 2. *Era aşa, după o vreme de moloşag, cam pe la aprinsul luminărilor. Omătul muiat începea să îngheţe iar.* SADOVEANU, O. V, 261, cf. XIII, 984. *Are să vie primăvara . . . are să vie! Auzi, cîntă cocoşii a moloşag.* CAMILAR, N. II, 303, cf. 300. *Cînd cîntă cucoşii ziua, e a moloşag.* ŞEZ. VI, 29. *După cîteva zile de ger aspru, a venit un moloşag, de credeai că-i aproape primăvară.* Com. din PIATRA-NEAMŢ. ◊ (Adjectival) *De Bobotează . . . dacă vremea a fost moloşagă, se va înăspri.* ZANNE, P. IX, 390, cf. PAMFILE, VĂZD. 10.
Pl.: *moloşaguri.* — Şi: **moleşág** s. n. ŞCRIBAN, D., PAMFILE, J. II, 155.
— **Moale**[1] + suf. *-oşag.*

MOLOŞĂGĂÍ vb. IV. R e f l. i m p e r s. (Regional) A se moina (Cepleniţa-Paşcani). Cf. ALR I 1 228/540.
— Prez. ind. pers. 3: *moloşăgăieşte.*
— **Moloşag** + suf. *-ăi.*

MOLOȘEÁLĂ s. f. v. **moleșeală.**

MOLOȘÍ vb. IV v. **moleși.**

MOLOȘÍT, -Ă adj. v. **moleșit.**

MOLÓȘNIC subst. (Ucrainism, prin Maram.) Ceainic. Cf. T. PAPAHAGI, C. L. ✦ Zaharniță. Cf. T. PAPAHAGI, C. L.
— Pl. :?
— Din ucr. **молошник.**

MOLOȘOGÍ vb. IV. Refl impers. (Regional) A se moina (Poiana Stampei-Vatra Dornei). GLOSAR REG.
— Prez. ind. pers. 3: *moloșogește.*
— V. **moloșag.**

MOLOTÉȚ s. n. (Regional) Îmblăciu. Cf. SCRIBAN, D.
— Pl.: *molotețe.*
Cf. rus. молотить.

MOLOTOÍ vb. IV v. **mulătui.**

MOLÓTRĂ s. f. v. **molotru.**

MOLÓTRU s. m. **1.** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunzele lanceolate, cu florile albastre dispuse în raceme alungite și cu fructul în formă de păstaie care conține numeroase semințe *(Trigonella besseriana). Frunză verde de molotru, Dacă astăzi sînt în codru ..., De ce nu mă-ntrebi, creștine, Să ți spui focul ce-arde-n mine?* FILIMON, O. I, 156. *Frunză verde de molotru Veni postul lui Sîn-Pietru.* PAMFILE, S. V. 107. *Pe la miez de noapte Ce frunză se bate ... ? Frunza codrului Ș-a molotrului.* ANT. LIT. POP. I, 296. ✦ *Molotru albastru* = sulfină albastră *(Trigonella coerulea).* PANȚU, PL. *Molotru alb* = sulfină albă *(Melilotus albus).* id. ib. *Molotru galben* = sulfină *(Melilotus officinalis).* id. ib.
2. (Transilv.) Numele a două plante erbacee din familia umbeliferelor: **a)** chimen *(Carum carvi).* Cf. LB, PONTBRIANT, D., LM, BIAN., CRIT. III, 161, VICIU, COL. 202, ALR I 1611/831; **b)** molură *(Foeniculum vulgare).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., TDRG, N. LEON, MED. 22, PANȚU, PL., DR. V, 381. *Vai de voi cărturari și farisei fățarnici că zeciuiți minta, cimbrul și cheminul* [text marginal: *molotru* ce-i ca mărariul]. N. TEST. (1648), 30v/11. *Un ostropiel făcut de vîrfuri de busiioc, cu molotru și cu alune pisate* (a. 1749). GCR II, 44/12. *Chimenul, molotrul, cimbrul și mararul.* PANN, P. V. I, 121/26. *Ceaiul de molotru e aducător de poftă de mîncare.* VOICULESCU, L. 190. *Molotru ... este o plantă a cărei sămînță se întrebuințează la prefăcutul rachiului.* I. CR. I, 85. *Apa fiartă cu sămînță de molotru e bună contra vărsăturilor.* ȘEZ. XV, 88.
— Și: (regional) **molótră** (BUJOREAN, B. L. 385) s. f., **morótru** (H XVIII 40) s. m.
— Din slavonul **молотрь.**

MOLÓZ s. n. **1.** Material constituit din bucăți mici și din praf de cărămidă și de mortar întărit, rămas după dărîmarea sau executarea unei zidării. *Straturi de cărămidă roșie ce se alternă ... cu așternuturi de un moloz țeapăn și gălbui.* ODOBESCU, S. I, 388. *Casa noastră — o grămadă de moloz acoperită de bălării.* VLAHUȚĂ, O. A. 497, cf. id. N. 122. *Oamenii urcau și coborau schelele, ducînd cărămizile ori molozul trebuitor.* ANGHEL, PR. 57. *S-a-necat în sadină smăcinătura de moloz și cărămidă.* CIAUȘANU, R. SCUT. 91. *Găsi la picioarele tovarășului său atîta moloz și cărămizi, că-i fu milă.* BASSARABESCU, V. 50. *Ne adunam să împărțim prada ... în groapa săpată dinadins, în molozul ruinelor.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 336. *Îți rămîne în stînga drumului o îmbulzeală de molozuri, după aceea pietrării risipite.* SADOVEANU, O. XVI, 11. *Gospodăria în miniatură era numai movili de moloz, cărămidă, țiglă pisată și cenușa din gura sobelor.* C. PETRESCU, Î. II, 5, cf. id. R. DR. 57. *Un morman de moloz.* DEMETRIUS, A. 338. *Nu se văd decît grămezi de moloz, case năruite, bîrne negre, încercate de foc.* V. ROM. mai 1954, 90, cf. ianuarie 1954, 173. *Molozul și cheresteaua căzută îmi barau drumul.* CONTEMP. 1956, nr. 514, 6/2. *Materialul zidarului este cărămida, piatra și molozu.* H X 31. *Cînd tencuiala cade de pe zid în formă de bulgări, poartă numele de moloz.* CHEST. II 128/70. ✦ (Regional) Chirpici (Pădurenii-Huși). CHEST. II 86/176. ✦ (Regional) Nisip (la rîu) (Bătrîni-Vălenii de Munte). ALR I 396/740. ✦ P. ext. (Rar) Grămadă de pămînt (sfărîmat în bulgări și amestecat cu diverse resturi, cioburi, gunoaie). Cf. COSTINESCU. *Chira îngenunchiă pe molozul proaspăt sub care odihnea alesul ei.* DELAVRANCEA, S. 174. ✦ P. anal. (Regional) Ceea ce cade de la curățatul sobelor sau de la tăiatul lemnelor (Nemțișor-Tîrgu Neamț) I. CR. V, 183.
2. (Regional) Pămînt moale și lunecos (Hangu-Piatra Neamț). GLOSAR REG.
— Pl.: (rar) *molozuri* și *moloaze* (BUL. FIL. V, 21). — Și: (regional) **molúz** s. n. CHEST. IV 94/452, ALR I 396/740, A V 3, 29.
— Din tc. **moloz.** Cf. bg. молоз „nisip".

MOLTICÓS adj. (Regional) Moliu **(I 3)** (Sînmihaiu Almașului-Zălau). ALR II 3721/284.
— Pl. :?
— Etimologia necunoscută.

MOLTÎ́N subst. v. **maltin.**

MOLTÓN s. n. Țesătură moale de bumbac, mai rar de lînă, scămoșată pe una sau pe ambele fețe și întrebuințată la confecționarea dublu-

rilor la paltoane, a halatelor de casă, îmbrăcăminței pentru copii etc. V. f i n e t. *Hainele copiilor, cu chemeș . . . și cu cheputuri de moldon* (a. 1803). IORGA, S. D. XII, 145, cf. BARCIANU, ALEXI, W. *Cînd făcea o mișcare, cămașa groasă de molton . . . i se bălăbănea pe deasupra pantalonilor ca un clopot.* GALAN, B. I, 18. *Se obține și din fire de bumbac, de asemenea scămoșate, în care caz se numește molton de bumbac.* LTR².
— Pl.: (rar) *moltoane.* — Și: (învechit) **moldón** s. n.
Din fr. **molleton.**

MOLȚÁM interj., s. n. v. **mulțam.**

MOLÚCĂ s. f. v. **moluscă.**

MOLÚCE s. f. v. **moluscă.**

MOLÚFĂ s. f. (Regional) Lipsă, cusur. *Geambașul ține caii răi cîtva timp, „ca să le afle molufa"* (Suplai-Năsăud). DR. V, 212. ✦ Gust rău pe care îl capătă vinul (Grădiștea-Rîmnicu Vîlcea). ALR SN I h 239/812.
— Pl.: *molufe.*
— Etimologia necunoscută.

MOLÚRĂ s. f. Plantă erbacee aromatică din familia umbeliferelor, cu flori galbene, ale cărei fructe sînt întrebuințate în medicină; anason-mare, anason-dulce, anason-nemțesc, chimen-dulce, secărea-de-grădină, (regional) molotru (**2 b**) *(Foeniculum vulgare).* Cf. DR. V, 381, CADE, DM. ◇ C o m p u s: **molura-bălții** = peniță *(Myriophyllum spicatum* și *verticillatum).* Cf. BRANDZA, FL. 219, ALEXI, W., CADE.
— Pl.: *moluri.*
— Cf. m a l u r ă.

MOLÚSC s. m. v. **moluscă.**

MOLÚSCĂ s. f. (La pl.) Încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale (uneori închis într-o cochilie de diferite forme și dimensiuni) și cu un picior musculos adaptat la felul de viață al fiecărei clase; (și la sg.) animal din această încrengătură. Cf. I. NAT. 81, 83. *Molușce de feliurite soiuri, care acum nu să mai află.* J. CIHAC, I. N. 170/15, cf. 11/25, MIHALI, C. 123. *Un grad mai superior ocupă moluscele, însă corpul lor . . . este ca o masă moale.* BARASCH, I. N. 225, cf. POLIZU. *Depoziturile sedimentare cuprind resturi de molusce și de zoofite.* COBÎLCESCU, G. 68/2, cf. 112/3, PONTBRIANT, D., LM, BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. *De la un timp tot felul de moluște încep să apară în acest mediu prielnic, pe care apele Oltului îl creează.* BOGZA, C. O. 261. *Au fost cumva străbunii tăi moluște, De te-ai născut așa ca gelatina?* BENIUC, C. P. 58, cf. id. V. 19. *Cochilii de leșuri-molusce, cît vezi!* V. ROM. ianuarie 1954, 165. *Munții așteptau o minune, Care . . . Să-i facă iar nisipuri de-nceput de viață Pentru moluști și soiuri de pești.* ISANOS, T. L. 59. *Toate moluștele au o manta care provine dintr-o răsfrîngere a tegumentului de pe fața dorsală.* ZOOLOGIA, 55. *Din încrengătura moluștelor fac parte . . . lamelibranhiatele și cefalopodele.* DER.
— Pl.: *moluște* și (rar) *moluști, molusce, molușce,* (învechit) *moluschii* (J. CIHAC, I. N. 217/23). — Și: (rar) **molúsc** (BARASCH, I. N. 439, DDRF, ALEXI, W., SIMIONESCU, F. R. 436) s. m., **molúcă** (NEGULICI), **molúce** (id.) s. f.
— Din lat. **molluscus,** fr. **mollusque,** germ. **Molluske.**

MOLÚZ s. n. v. **moloz.**

MOMÁRCĂ s. f. (Regional) Femeie greoaie, urîtă și proastă. Cf. I. CR. VI, 218, PASCA, GL., com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Pl.: ? — Și: **momîrcă** s. f. Com. din STRAJA-RĂDĂUȚI.
— Cf. m a m a r c ă, m ă m ă h o a r c ă.

MOMẮIE s. f. v. **momîie.**

MOMEÁ s. f. v. **momeală.**

MOMEÁLĂ s. f. **1.** (De obicei la pl.) Mijloc viclean folosit pentru a ademeni, pentru a înșela; lucru care ademenește, i s p i t ă, (neobișnuit) m o m i ț ă². Cf. ANON. CAR. *Ne iaste noao lupta . . . cu poftele ceale trupești, cu momealele veacului.* MAIOR, P. 38/18. *Dalila . . . prinse a-l ruga pre Samson cu momeale muierilor obicinuite.* CALENDARIU (1814), 113/16. *Acest fel de oameni întind curse ca să prinză inima altuia . . . și ceilalți știu să se ferească de momelele lor.* MARCOVICI, C. 42/4. *Întărit de-a mea virtute, De a soartei rîd momele.* ASACHI, S. L. I. 142. *De peze bune, de peze rele Multe auzisem povești, momele.* I. VĂCĂRESCUL, P. 329. *Pe drum necontenit ceream apă, iar tata mă amîna cu momele de la o fîntînă la alta.* CREANGĂ, A. 15, cf. CAMIL PETRESCU, U. N. 52. *Bagă bine de seamă și alege mînzul cel de a treia zi, și n-avea grijă de momelile babei!* MERA, L. B. 156. ◇ (În legătură cu verbele „a umbla", „a duce", „a lua", „a purta" cu . . .) *Purtînd Pazvand pe Leu-pașa cu vorbe și cu momele.* DIONISIE, C. 189. *Văd că umbli cu momeli.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 195. *După ce duserăm pe leși cu momeala pînă pe fruntea tăpșanului, de unde începe o vale oablă, ferirăm la dreapta.* DELAVRANCEA, O. II, 224. *Acum știu cum să-l aduc unde vreau. Îl iau cu momeli.* SADOVEANU, M. C. 19. ◇ E x p r. **Cu șoșele, cu momele** sau **cu momele, cu șoșele** sau **cu șoptele, cu momele** sau **cu tocmele și momele** = cu făgăduieli mincinoase, cu înșelătorii. *Umbla pe lîngă dînsul cu șoșele, cu momele.* ISPIRESCU, M. V. 34. *Ce făcu, ce drese, cu*

şoşeli, cu momeli, că ţiganca o adormi. DELAVRANCEA, S. 257, cf. ZANNE, P. II, 739, III, 39, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.

2. S p e c. Hrană care se pune în undiță sau care se aruncă peștilor în apă, pentru a-i atrage, (rar) m o m i t u r ă **(2)**; hrană pe care vînătorul o pune pentru a atrage vînatul; nadă, (regional) podmet, mîrșă[2]. *Aruncarea momelilor se face cu vreo 1/2 oră înainte de a pescui.* ATILA, P. 47. *Ştiuca, cu ochii holbaţi de spaimă, strînge din răsputeri momeaua.* I. BOTEZ, B. I, 22, cf. STOICA, VÎN. 17. ◊ (În context figurat) *Şi eu îl urăsc pe Lică; dar n-aş fi putut să-mi arunc o nevastă ca a ta drept momeală în cursa cu care vreau să-l prind.* SLAVICI, N. II, 191.

— Pl.: *momele* și *momeli*. — Și: (rar) **momeá** s. f.

— **Momi** + suf. *-eală*. — **Momea:** sg. refăcut din pl.

MOMEÁLCĂ s. f. (Regional) Umflătură sub piele, b u b ă, (regional) m o d i l c ă **(1)**; p. e x t. cocoașă. Cf. PAȘCA, GL., A II 8. (Ca termen de comparație, sugerînd prostia, stupiditatea) *Stă ca o momealcă.* COMAN, GL. ◊ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de") *E o momealcă de om.* id. ib. ◊ (Adverbial, pe lîngă adjectivul „prost", imprimă acestuia valoare de superlativ) *E prost momealcă.* id. ib.

— Pl.: ? — Și: **momîlcă** s. f. PAȘCA, GL.

— Etimologia necunoscută.

MOMÉL subst. v. **mudmel.**

MOMÉLNIC s. m. (Învechit) Cel care momește **(1)**, care ademenește cu lingușiri. *Unde sînt momelnicii cari ne zic acum sfinţi?* (a. 1746). TDRG.

— Pl.: *momelnici*. — Și: **momérnic** s. m. ap. TDRG.

— **Momi** + suf. *-elnic*.

MOMÉNT s. n. **1.** Scurt interval de timp, de obicei considerat în raport cu faptele care îl caracterizează; clipă, secundă, minut **(I 1)**. *De aceea şi fericesc momenturile ce aduc atîtea îndestulări nenădăjduite în vreme* (a. 1787). BV II, 321. *Necesitatea de a se despărţi turbură momenturile aceste delicioase.* CALENDARIU (1794), 29/26. *Trist şi de pe urmă al vieţei moment.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 125. *Şi au murit întru acel moment sau clipeală.* MOLNAR, I. 430/13, cf. 225/8. *Ea se afla într-unul din aceste momente rari . . . cînd te simţi învins de plăcere.* NEGRUZZI, S. I, 78. *Domnul director binevoiască În acest dulce şi scump moment Cu amicie să priimească Al nostru veşnic devotament.* ALECSANDRI, T. I, 286. *Acela are vocaţiune, care în momentul lucrării se uită pe sine.* MAIORESCU, CR. II, 110. *Şi-n acel moment de taină, Cînd s-ar crede că-i ferice, Poate-ar învia în ochiu-i Ochiul lumii cei antice.* EMINESCU, O. I, 162. *Numai eu ştiu cîte momente de fericire m-a făcut să gust autorul meu de predilecţie, cînd am citit picantele lui nuvele.* CARAGIALE, O. IV, 282. *Ţi-am scris aseară prea nepoliticos, într-un moment de necaz.* id. ib. VII, 235. *În momentul întîlnirii noastre, dv. iubeaţi frumosul.* GALACTION, O. 335. *Eram chinuit de momentul despărţirii.* CAMIL PETRESCU, U. N. 179. *L-am întîlnit în port, în momentul în care se îmbarca Soleiman.* id. O. III, 196. *A fost un moment de panică.* BART, S. M. 100. ◊ L o c. a d j. **De (un) moment** = de scurtă durată, vremelnic. V. e f e m e r. *Ale speranţei iluzii de-un moment.* MACEDONSKI, O. I, 260. ◊ L o c. a d v. **În acest moment** sau **în momentul acesta** = (chiar) acum. *Omul . . . ar dori ca tot lucrul să se îndeplinească în acest moment, iute.* BĂLCESCU, M. V. 4. **În momentul acela** sau **în acel moment** = (chiar) atunci. *În momentul acela văzui pe poliţ maistru.* NEGRUZZI, S. I, 53. **Din momentul acela** sau **din acel moment** = de atunci. *Din momentul acela purcese îngreunată.* EMINESCU, N. 4. **Pentru (un) moment** = numai pentru un timp foarte scurt, în mod provizoriu, deocamdată. *Meritul acesta era pentru moment rezervat unui june obscur.* FILIMON, O. I, 119. *Să arăt, în cîteva cuvinte, cauzele ce trebuie să îndemne pe vînătorul înţelept a curma, pentru un moment, isprăvile sale.* ODOBESCU, S. III, 39. *Aceşti negustori să-mi producă material ziaristic, în schimbul unei remunerări, care pentru moment are aparenţa unei satisfacţii.* BACOVIA, O. 238. **Pe moment** = în acea clipă. *Pe moment, nu mi-am dat seama.* **La moment** = pe loc, imediat. *Am cunoscut la moment cu toţi pe acei cari au dictat acel ferman.* BARIŢIU, P. A. III, 126. **Nici un moment** = de loc, nicidecum, în nici un caz. **În tot momentul** = mereu, în fiecare clipă, în permanenţă. *Aveam în tot momentul certări şi împăcare.* I. NEGRUZZI, S. II, 7. **Din moment în moment** = acum, imediat, din clipă în clipă. *Aştept cu nerăbdare o telegramă din moment în moment.* CARAGIALE, O. VII, 9. *Un prieten, care trebuie să vie din moment în moment.* C. PETRESCU, C. V. 125. *Staţia cea mai apropiată aştepta din moment în moment sosirea plugului de desfundat liniile şi echipele de lucrători.* id. A. 280. ◊ L o c. c o n j. **Din moment ce** = de vreme ce, deoarece. *Din moment ce a plecat din casă, n-ar mai vrea să aibă tratative directe cu ea.* REBREANU, R. I, 250. ◊ (Precedat de un numeral care accentuează ideea de scurtime a duratei) *Nu zic că această semeaţă idee nu mi-a trecut un moment prin creieri.* ODOBESCU, S. III, 61. *Sperăm că vom face pe cititorul nostru să petreacă două-trei momente.* CARAGIALE, O. IV, 139. *Ieşea cîte un moment să mai respire.* D. ZAMFIRESCU, V. Ţ. 35. *De frică se gîndi un moment să mărturisească copistului că el e autorul plîngerii.* REBREANU, I. 183.

Manuscrisele d-tale au făcut parte, toate, dintre puținele a căror lectură n-am putut-o amîna un moment. IBRĂILEANU, S. L. 92. *Așteaptă-mă un moment să-mi aduc caietul și cărțile.* C. PETRESCU, C. V. 176. *Un moment*, exclamație prin care se cere cuiva să aibă puțină răbdare, să aștepte, să se oprească.

2. Etapă în desfășurarea unui proces; fază. [Ideile] *de care dispune acest om în diferitele momente ale vieții.* MAIORESCU, CR. II, 140. *Istoria lumii e plină de momente istorice.* ARGHEZI, P. T. 257. *Intelectualismul de ieri poate fi degajat dintr-un conglomerat mort și vivificat într-un moment organic nou.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 5/2. *O importantă sarcină actuală a editurilor noastre este de a înviora momentul acesta cultural.* ib. 1948, nr. 111, 1/5. *S-au rostit, despre literatura necesară momentului istoric pe care îl trăim . . ., observații excelente.* SADOVEANU, E. 41. *Respectarea ordinei reale a momentelor istorice e necesară și pentru dozarea justă a acțiunii.* V. ROM. ianuarie 1954, 202. *Pe țăran îl surprinde în momentele principale ale existenței.* ib. noiembrie 1954, 142. *Scriitorul . . . ne-a dat, în opera sa, unul din momentele cele mai de seamă ale limbii românești din veacul al XIX-lea.* VIANU, S. 93. *M. Sadoveanu a apărut în momentul istoric al țării noastre, cînd apunea o alcătuire socială și începea o alta.* BALEA, S. T. I, 12. ◇ (În contexte figurate) *Invenția lui pornește totdeauna de la un moment sufletesc care determină distribuția, forma, atitudinea și expresia personagiilor.* OȚETEA, R. 277. *Un moment al conștiinței umane era acum și Anatole France.* V. ROM. noiembrie 1953, 345. ◇ *Ultimele momente* = ultimele clipe de viață, clipele de dinainte de moarte. ◇ Loc. adv. **Din primul moment** = chiar de la început. **În ultimul moment** = în ultimul interval de timp care precedă o acțiune; înainte de a fi prea tîrziu. *Deseori o serie de materiale sînt procurate în ultimul moment.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 397. **La** (sau, rar, **într-**)**un moment dat** = într-un anumit timp (nedeterminat); deodată. *Oricare ar fi într-un moment dat pozițiunea pămîntului pe orbita lui, o parte din suprafacia sa care se află întoarsă spre soare este luminată de razele acestui astru.* DRĂGHICEANU, C. 86. *Aveau poruncă să nu se amestece în scandal, oricît de mare ar fi, la un moment dat, pericolul.* G. M. ZAMFIRESCU, M. D. I, 147. *La un moment dat, își frecă palmele.* PREDA, D. 53. ✦ Episod care face parte din acțiunea unei scrieri literare. *Toate momentele era . . . bine împlinite de toți actorii.* MN (1836), 52¹/53. *Fiecare moment al dramei cinegetice avea cînticul său consacrat și tradițional.* ODOBESCU, S. III, 96. *Iată, de pildă, în nuvela „Păcat" momentul în care cei doi vechi prieteni, preotul și primarul, stau de vorbă.* VIANU, A. P. 132.

3. (Art.) Timpul de față sau despre care se vorbește. *El singur a uitat impresiile momentului.* RUSSO, S. 17. *Momentul e solemn; Pe brațe se ridică coșciugul meu de lemn.* MACEDONSKI, O. I, 47. *În mintea amîndurora treceau lucruri ciudate, străine de solemnitatea tristă a momentului.* D. ZAMFIRESCU, V. T. 48. ✦ Timpul indicat, ocazia oportună. *Fii liniștită și fă-te că dormi . . . Ți-oi da de știre cînd a veni momentul.* ALECSANDRI, T. I, 450. *Cuconu Cristea, crezînd că a sosit momentul, deschise vorba despre măsurătoarea de a doua zi.* BUJOR, S. 118. *Poate că ar fi momentul să marcăm o altă atitudine față de palat.* STANCU, R. A. IV, 343, cf. PAS, Z. IV, 13. *Ghioceoaia hotărî că acum era momentul potrivit.* PREDA, D. 171. ◇ Expr. **A prinde momentul** v. prinde.

4. (Fiz.) Mărime egală cu produsul dintre valoarea unei mărimi date și una sau mai multe distanțe în raport cu un punct, o axă sau un plan. Cf. DM, LTR², DER.

— Pl.: *momente* și (învechit) *momenturi.*

— Din lat. **momentum,** it. **momento,** germ. **Moment,** fr. **moment.**

MOMENTÁL, -Ă adj., adv. (Învechit) **1.** Adj. Momentan **(I 1).** *Părăsim capiștea Afroditei, a căria dulceață momentală o plătim totdeauna cu lacrimi de durere.* POVĂȚ. (1844), 54/16, cf. LM.

2. Adv. Pentru scurt timp, temporar. *Astă sporire însemnată a prețului grînelor n-au fost numai momental, ci din contra, ea s-au arătat statornică.* ROM. LIT. 283²/11. ✦ Într-o clipă, numaidecît, imediat. *Vine . . . momental, e dincolo.* CARAGIALE, O. VI, 83.

— Pl.: *momentali, -e.* — Și: **momentále** adj. LM.

— **Moment** + suf. *-al.*

MOMENTÁLE adj. v. **momental.**

MOMENTÁN, -Ă adj., adv., s. n. **I.** Adj. **1.** De scurtă durată, de moment; temporar, trecător, vremelnic, provizoriu, (învechit) momentos **(1)**, momental **(1)**. *Momentane (de clipală).* FLECHTENMACHER, T. 27ʳ 12, cf. I. GOLESCU, C. *Drept mîngîiere momentană recunosc însă că li s-a împuținat* [țăranilor] *cîtimea muncii.* KOGĂLNICEANU, S. A. 121. *O excepție momentană.* CAIET, 65ᵛ/20. *Acest neastîmpăr nu este amorul, ci o furie, un delir momentaneu.* FILIMON, O. I, 114, cf. 283. *Darea aceasta există și în ziua de astăzi, prefăcută din extraordinară și momentană în ordinară și dăinuitoare.* I. IONESCU, D. 218. *Folosindu-se de momentana teroare a infanteriei moldovene . . . turcii ne atacară acum în ordine conică.* HASDEU, I. V. 149. *Poate . . . să ia și această măsură momentană.* MAIORESCU, D. I, 177. *Fu cuprins de o bucurie copilărească la gîndul acestei eliberări momentane.* C. PETRESCU, A. 390. *Prezentul arată obișnuit o acțiune continuă, în sensul că nu-i momentană, ci ține un timp oarecare.* IORDAN, STIL. 145. *La aspectul comun se folosesc*

verbele cu acțiune momentană. GRAUR, I. L. 155. ✦ (Gram.; despre verbe și timpuri verbale, în opoziție cu d u r a t i v) Care exprimă acțiuni de durată scurtă. *Spre deosebire de verbele durative, a căror acțiune ține un timp mai îndelungat, verbele momentane exprimă o acțiune care durează o singură clipă.* SG II, 47. *O temporală cu predicatul la un timp momentan nu poate determina din punct de vedere temporal acțiunea regentei cu predicatul la un timp durativ.* SCL 1954, 324. *„A muri", care este verb momentan, nu poate fi în mod normal folosit la imperfect.* LL I, 140. ✦ Instantaneu. *Reacție momentană.* ✧ (Învechit) *Apoplexie momentană* = catalepsie. *Catalepsiă sau apoplessiă momentaneă.* MAN. SĂNĂT. 298/27. *Moarte momentană* = moarte subită. *În 4 febr. 1834 muri com. Adam Kendeffy de moarte momentană.* BARIȚIU, P. A. I, 582.

2. (Rar) Care se referă la momentul de față, la prezent; actual. *Prin acest plus de putere intelectuală . . . acest unul se deosebește de ceilalți și stă deasupra și în afară de orizontul lor momentan.* MAIORESCU, CR. II, 118.

II. Adv. Foarte scurt timp, puțin de tot. *Alcoholul (spirtul) acestor beuturi încoardă puterea beției numai momentan (într-o clipită) și de aceea lasă după sine o descordare . . . mai mare.* NEP. VIND. 28/28. ✦ În prezent, în clipa de față; acum. *Momentan nu am timp.*

III. S. n. (Regional) Fitil care provoacă explozie imediată, folosit pentru aprinderea explozibilelor în mine, în cariere etc. Cf. GL. V. J., FD I, 170.

— Pl.: *momentani, -e.* — Și: (învechit) **momentanéu, -ée** adj.

— Din lat. **momentaneus**, it. **momentaneo**, fr. **momentané**, germ. **momentan**.

MOMENTANÉU, -ÉE adj. v. **momentan**.

MOMENTÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit) **1.** Momentan **(I 1)**. Cf. PONTBRIANT, D., LM.

2. De actualitate, a c t u a l; p. e x t. important pentru timpul de față. *Decît cultivirea trupului mai momentuoasă este cultivirea sufletului.* MAN. ÎNV. 16/3, cf. 81/16. *Adunarea, în considerare că acest punct este foarte momentos, . . . a însărcinat pe comisiunea aleasă . . . ca să elaboreze un proiect de lege electorală.* BARIȚIU, P. A. III, 75. *Dieta aceasta, din multe privințe, dar cu deosebire în privința noastră, va fi foarte momentoasă.* id. ib. 178. *Și mai înainte de a păși la acel act prea momentuos nu putem să nu rezicem recunoștința cea vie.* CALENDAR (1857), 65/11, cf. LM. *Împrejurările momentoase ale epocei în care trăim.* ODOBESCU, S. III, 454, cf. I, 492.

— Pl.: *momentoși, -oase.* — Și: **momentuós, -oásă** adj.

— **Moment** + suf. *-os.*

MOMENTUÓS, -OÁSĂ adj. v. **momentos**.

MOMÉRNIC s. m. v. **momelnic**.

MOMÉT subst. v. **nămete**.

MOMÍ vb. IV. T r a n z. **1.** A atrage (prin vorbe sau gesturi măgulitoare, prin promisiuni, adesea mincinoase, prin daruri etc.); a ademeni, a amăgi, a înșela. Cf. ANON. CAR. *Au gîndit să o momească la sine.* ȚICHINDEAL, F. 52/6. *Îl momiiu și-n depărtare ducîndu-l, l-am omorît.* PANN, P. V. III, 115/8. *De aceea, ca s-o momească, o coprinse, drept răspuns, și el cu brațul.* SLAVICI, N. II, 302. *Încercă să momească pe Nadina să-l aștepte.* REBREANU, R. I, 175. *Domnul Zamfirescu însă fu momit încet, încet, pînă ce goli singur o sticlă și jumătate.* STĂNOIU, C. I. 99. *Ban pe ban momește* (= ban la ban trage, v. b a n). Cf. JIPESCU, O. 15, ZANNE, P. V, 44. ✧ (Subiectul logic indică mijlocul folosit pentru a atrage, a ademeni) *Venise . . . momită de vrăjile babei.* EMINESCU, N. 26. *Vînduse tot, momit de zîmbete viclene.* ANGHEL, PR. 64. ✧ F i g. *Ne momește farmecul necunoscutului.* VLAHUȚĂ, R. P. 187. *Venise la noi . . . momit de renumele bîlciului din Rîureni.* GALACTION, O. 274. ✧ (Subiectul este un obiect) *Aurul momește numai ochii.* MARCOVICI, D. 148/5. (A b s o l.) *Un zîmbet e apa, la scaldă momește.* IOSIF, T. 59. ✦ A seduce. *Trăgea cu coada ochiului . . . întocmai cum fac lelițele ce umblă să momească pe tineri.* ISPIRESCU, U. 22. ✦ A atrage de partea sa, a determina pe cineva să vină sau să se ducă undeva. *N-o să îndrăznești să-mi momești oaspeții cu teleguța d-tale.* REBREANU, R. I, 164. *V-a momit coada de topor a ciocoilor c-o balercă de vin.* STANCU, D. 133. *Am venit să-ți spun să nu-mi momești argații.* CAMILAR, N. II, 381.

2. S p e c. (Complementul indică pești, animale) A ademeni cu momeală **(2)**. *Momelile . . . sînt mîncarea ce li se aruncă* [peștilor] *spre a-i momi sau atrage la vad.* ATILA, P. 53.

3. A liniști, a potoli, a atenua. V. a m ă g i. *Ne mai momirăm foamea.* GORJAN, H. II, 36/20, cf. ISPIRESCU, L. 224. *Presărăm flori pe morminte, pentru a ne momi deznădejdea.* KLOPSTOCK, F. 264. *Moș Petrache . . . îl făcea să-și culce liniștit capul în claia de fîn din pod, momindu-i inima cu vorbe bătrînești și bune.* POPA, V. 89. *Româncele din Banat . . . încă îndătinează a-și înțărca copiii numai în zile de frupt . . . cînd îi pot momi cîte c-un dărab de cîrnaț.* MARIAN, NA. 424. ✧ (Prin lărgirea sensului) [Ciinii] *m-au simțit cale de o jumătate de ceas și-am pierdut o mulțime de vreme ca să-i momesc.* SLAVICI, N. II, 72. *Momesc cînele c-un comat de pită.* ALR II 3 417/36, cf. 3 417/27, 29, 791, 886.

— Prez. ind.: *momesc.*

— Din bg. **мамя**, scr. **mamiti**.

MOMÍC s. n. (Regional) **1.** Ridicătură de pămînt de dimensiuni variate. V. d e a l, d e l u ș o r, d î m b, m u ș u r o i. Cf. SĂGHINESCU, ap. PASCU, C. 180, SCRIBAN, D. *Se duce pe momicu ceala.* ȘEZ. XVIII, 168.

2. (Anat.) Omușor (Ștefăneștii de Sus-București). ALRM II I h 76/769.

— Pl.: *momice.* — Și: **momíc** s. n.

— Etimologia necunoscută.

MOMICOȘÍE s. f. (Regional) Spirit zeflemist. *Momicoșia romînului e de franțuz curată, are plănuirea și-nchipuirea talianului și pas falnic de ghiteaz.* JIPESCU, O. 78.

Etimologia necunoscută.

MOMÍE s. f. v. **mumie.**

MOMIFICÁ vb. I v. **mumifica.**

MÓMILĂ s. f. v. **namilă.**

MOMINDÉȚ s. m. v. **molindete.**

MOMINEÁZĂ s. f. (Învechit, rar) Maioneză. *Cu o lingură de lemn amestecîndu-o, momineaza... se va prinde.* MANOLACHE DRĂGHICI, R. 41/12. *Momineazā cu crieri de vițel.* id. ib. 99/1, cf. TDRG.

Pl.: *momineze.*

Cf. m a i o n e z ă.

MOMÎNȚI subst. pl. (Prin Ban.) Cisticerci. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 140.

Etimologia necunoscută.

MOMÍRE s. f. (Rar) Acțiunea de a m o m i și rezultatul ei; (rar) momitură **(1).** *Cu momiri de niște privilegiuri.* BOLLIAC, ap. DDRF, cf. PONTBRIANT, D., LM.

— Pl.: *momiri.*

V. **momi.**

MOMÎRU subst. art. (Prin Ban.) Numele unui dans popular. Cf. VARONE, D., H XVIII 27.

Etimologia necunoscută.

MOMITÓR, -OÁRE adj. (Astăzi rar) Care momește **(1);** atrăgător, ademenitor, amăgitor, înșelător. Cf. ANON. CAR. *Să să păzască de cei ce caută să le răpească sufletele cu înșelăciuni momitoare* (sec. XVIII). CAT. MAN. I, 419. *Vis momitor să trimită din cer lui Atrid Agamemnon.* MURNU, I. 25. *Spre a le avea cît mai fragede și momitoare, rîmele trebuiesc săpate cu o zi, două înainte.* ATILA, P. 59.

Pl.: *momitori, -oare.* — Și: (învechit) **momitóriu, -órie** adj. BUDAI-DELEANU, LEX., PONTBRIANT, D., LM.

Momi + suf. *-tor*

MOMITÓRIU, -ÓRIE adj. v. **momitor.**

MOMITÚRĂ s. f. (Rar) **1.** Momire. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LM.

2. Momeală **(2).** *Rîma e o bună momitură pentru peștișori.* LM.

— Pl.: *momituri.*

— **Momi** + suf. *-tură.*

MOMIȚÁ vb. I. T r a n z. (Prin Mold.) A maimuțări **(1).** Cf. DDRF.

— Prez. ind.: ?

— V. **momiță**³.

MOMÎȚĂ¹ s. f. **1.** (Popular) Ganglion. Cf. BIANU, D. S. ✦ S p e c. (Mai ales la pl.) Ganglion, glandă de la pieptul sau de la gîtul anumitor animale, din care se prepară unele feluri de mîncare. *Momiță de miel.* POLIZU, cf. COSTINESCU. *Chefuri cu fleici, cu frigărui de momițe și cu tarafuri de lăutari.* I. BOTEZ, B. I, 16. *Momițele sînt ghindurile din jurul gîtului de la vite (ganglioni) amestecate cu alte măruntaie.* VOICULESCU, L. 221, cf. ENC. AGR. *Venea lumea din mahala și de mai departe pentru fleici și momițe și ficat.* PAS, Z. I, 171. *Ițele momițele, treanca fedeleșile* (Punga cu bani). PĂSCULESCU, L. P. 96, cf. 83. ✦ (Regional, la pl.) Măruntaie **(I 1)** de vită. Cf. CHIRIȚESCU, GR. 252. ✦ (Regional, la pl.) Icre (Deda-Reghin). MAT. DIALECT. I, 182. *Cînd am spintecat mreana am văzut că-i plină de momițe.* ib.

2. (Regional) Bubă, eczemă. Com. din ORAVIȚA.

— Pl.: *momițe.*

— Din bg. **момица.**

MOMÎȚĂ² s. f. (Neobișnuit) Momeală **(1).** Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. ◊ E x p r. **A umbla cu chichițe și momițe** = a căuta, prin diferite șiretlicuri, să înșeli pe cineva. Cf. ZANNE, P. III, 105, SCRIBAN, D.

— Pl.: *momițe.*

— Etimologia necunoscută.

MOMÎȚĂ³ s. f. v. **moimiță.**

MOMIȚĂRÍE s. f. (Mai ales prin Mold.) Maimuțire; p. e x t. copie, imitație. V. c o n t r a f a c e r e. *Se rătăcesc în întreitul pedantism a formei, a cuvintelor i a momițeriei străinilor?* RUSSO, S. 39. *Vra să se folosească de instinctul momițeriei și a face pre copilul imitator.* CALENDAR (1862), 65/28. *Ce este progresul de astăzi? . . . o momițărie generală de tot ce se petrece aiure.* ALECSANDRI, T. 1 202. *Țeara noastră trebuie să ne fie și politica, iar nu după cele străine a cărora seculară civilizațiune . . . se preface, adese, într-o ridiculă și vătămătoare momițărie* (a. 1869). URICARIUL, XIV, 147.

Pl.: *momițării.* — Și: **momițeríe** s. f.

Momiță³ + suf. *-ărie.*

MOMIȚERÍE s. f. v. **momițărie.**

MOMIȚÉSC, -EÁSCĂ adj. (Rar) Care aparține moimiței, care se referă la moimiță; (rar) maimuțesc. *Atac contra originei momițești a omului.* CONTEMPORANUL, I, 217.
— Pl.: *momițești.*
— **Momiță**[3] + suf. *-esc.*

MOMIȚÓI s. m. **1.** (Regional) Maimuțoi **(1).** Cf. DDRF, com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, ALR SN III h 686.
2. (Familiar) Maimuțoi **(2).** *Tu, momițoiule, n-ai putea să-mi spui, ce-ai făcut cu fruntea ta cea de două degete?* HOGAȘ, H. 60.
— Pl.: *momițoi.*
— **Momiță**[3] + suf. *-oi.*

MOMÎIÁȚĂ s. f. (Regional) **1.** Mogîldeață **(2).** Cf. BARCIANU, DDRF. *Ies afară, și văd prin întuneric și ploaie, în mijlocul drumului, o momîiață.* SADOVEANU, E. 117, cf. GOROVEI, C. 37. ✦ (Regional) Fantomă, nălucă (Vețel-Deva). ALR I 1405/107. *Mi s-o nălucit o mămuiață.* ib.
2. Măscărici la nuntă (Dobra-Deva). ALR II/I MN 81, 2689/105.
— Pl.: *momîiețe.* — Și: **mămuiáță, mămăiáță** (DDRF) s. f.
— Etimologia necunoscută.

MOMÎIE s. f. **1.** Schelet de lemn (în formă de cruce, cu o înfățișare apropiată de a omului), de obicei înfășurat în paie și îmbrăcat în zdrențe, care se pune în semănături, în livezi etc. pentru a speria păsările dăunătoare culturilor precum și unele animale sălbatice; sperietoare, (popular) măgăoaie **(3)**, (regional) ciuhă, maimuță **(5)**, maimucă **(3)**, măiugă[1], mătăuz **(5)**, mogîldan **(I 1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., LM, ALEXI, W. *Ca să nu o mănînce vrăbiile, această cînepă se păzește cu momîi.* PAMFILE, I. C. 203. *Sentinele nemișcate par momîi.* CAMIL PETRESCU, V. 59. *Dincolo de ea moș Hau și moș Spinu: păreau momîi de lemn.* SADOVEANU, O. IX, 385. *Stăpînă pe-ntinderi, momîia privește Cu capul în cîrpe, cu labe de bețe.* BENIUC, V. 75. *Momîi de-a cîmpului!* ALECSANDRI, P. P. 81. *Jupîneasa . . . Sta și ea în prăvălie, Parcă era o momîie Și la cap zburlită, Ca o gîscă opărită.* PĂSCULESCU, L. P. 28. *Sămînța din zglăvoc, care-i protejată pînă la cules de momîi sau spăriitori.* ŞEZ. IX, 140, cf. ALR SN I h 46. ✧ (Ca termen de comparație) *Cît e noaptea de lungă, sta încremenită, ca o momîie, la căpătîiul lui.* VLAHUȚĂ, O. A. 130. *Un profesor bătrîn și rău. Tace ca o momîie.* DELAVRANCEA, H. T. 167. *Sentinele, ce stați ca niște momîi?* CAMILAR, N. I, 352. ✦ F i g. Manechin **(3)**, marionetă **(2).** *I se pare culmea necuviinței ca acest negustor nerușinat să-i arate lui, în amănunte, ce trebuie să facă, de parcă ar fi doar momîia lui.* CAMIL PETRESCU, O. II, 324. ✦ (Regional) Epitet depreciativ pentru un om urît și prost. Com. din DRĂGUȘENI-TÎRGU NEAMȚ. ✦ (Regional) Om de zăpadă. ŞEZ. XIII, 79.
2. Semn de hotar (adesea în forma unei momîi **(1)**. *Lanurile mari, pentru ușurință . . . se dau la secerători bucăți, care se despart între ele prin cărări și momîi.* I. CR. III, 226. *Pentru măsura cîmpului, romanii se serveau de un fel de echer . . . alinierile se făceau cu . . . jaloane, semnale (prăjini, momîi).* I. BRĂESCU, M. 10. *Eu pe Vidra mi-am lăsat Într-un codru depărtat Hotărînd moșiele Ș-așezînd momîiele.* ALECSANDRI, P. P. 101.
3. Ființă cu contururi neclare sau cu înfățișare ciudată; mogîldeață **(2)**, (regional) momîiață **(1).** *O momîie ce d-abea se zărea în albul zăpezii se apropie de noi.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 40. *Bătrîna ieși repede în bătătură. O momîie neagră se apropie de ea.* SANDU-ALDEA, A. M. 13. *Frate-său făcu doi pași și, apucînd de mînă momîia care rămăsese mai în urmă, zise: — Iaca Ioane, îți recomand pe soția mea.* DUNĂREANU, CH. 11. *Zăreau sara, prin întuneric, un fel de momîie, mototol în ușa bordeiului.* HOGAȘ, DR. II, 93. *Momîia de la geam se topea în tinda plină de larma lăsatului de sec.* KLOPȘTOCK, F. 147. *La margine o momîie se tîra la fața pămîntului, ceva negru ce se mișca cu greutate.* V. ROM. ianuarie 1957, 6. *Iar* [butoiul] *cel din urmă era și el plin și o momîie ședea deasupra lui și plîngea.* I. CR. II, 205. ✦ (Ca epitet, pus înaintea termenului calificat, de care se leagă prin prep. „de“) Matahală **(2).** *Bună vremea! Zice o momîie de om, înalt și spătos, cu o glugă mare.* CARAGIALE, O. I, 177.
4. (Regional) Termen depreciativ pentru o casă mare (Bonț-Gherla). CHEST. II 53/345.
5. (Regional) Movilă de pămînt (H XI 109); mușuroi de cîrtițe (LEXIC REG. 30). V. m o m î r l a n[2] **(1).**
— Pl.: *momîi* și (regional) *momîie.* — Și: (regional) **momúie** (DDRF), **momăie** (URICARIUL, X, 403, CIHAC, II, 672), **mumîie** (ALR SN I h 46), **mumoáie** (PAȘCA, GL.), **mumáie** (BARCIANU, ALEXI, W.), **mămîie** (DDRF, IORDAN, L. M. 198, ALR SN I h 46), **mămúie** (BUDAI-DELEANU, LEX., ALR SN I h 46), **mămăie** (CIHAC, II, 672), **mămáie** (BARCIANU), **mamîie** (DDRF, IORDAN, L. M. 198, ALR SN I h 46), **mamúie** (BUDAI-DELEANU, LEX., ALR SN I h 46) s. f.
— Etimologia necunoscută.

MOMÎIOÁRĂ s. f. (Rar) Diminutiv al lui m o m î i e. Cf. LM.
— Pl.: *momîioare.*
— **Momîie** + suf. *-oară.*

MOMÎLCĂ s. f. v. **momealcă.**

MOMÎRCĂ s. f. v. **momarcă.**

MOMÎRCÍ vb. IV v. **morînci.**

MOMÎRLÁN[1] subst. (Regional) **1.** S. m. Om prost, nătărău (CADE, REV. CRIT. IV, 338), necioplit, bădăran (SCRIBAN, D.). ✦ Om care se mișcă încet; om leneș. *Hai mai repede, momîrlane.* Com. din LUPȘA-ABRUD. ✦ P. e x t. Epitet depreciativ care se dă locuitorilor din Valea Jiului (MOLDOVAN, Ț. N. 84, A III 7, 14) și celor din părțile de sus ale Hațegului (DENSUSIANU, T. H. 325, CADE).

2. Subst. (Regional) Numele unui dans popular (Corbu-Vălenii de Munte). H XII 120. ✦ (În construcția) *De-a momîrlanul* = numele unui joc de copii (Boțești-Huși). H VI 51.

— Pl.: **(1)** *momîrlani.*

— Etimologia necunoscută. Cf. mîrlan, modirlan, țopîrlan.

MOMÎRLÁN[2] s. n. (Prin Mold.) **1.** Moviliță de pămînt făcută de rîme. V. momîie **(5).** *Nu da coasa prin momîrlane.* SCRIBAN, D.

2. Mănunchi de paie sau de zdrențe care se pune ca semn de hotar sau ca sperietoare pe un teren cultivat. V. momîie **(1, 2).** Cf. SCRIBAN, D.

— Pl.: *momîrlane.*

Cf. momîie.

MOMONÉTE s. m. (Regional) Om de zăpadă (Budișteni-Pitești). ALR I 1 251/786.

— Pl.: *momoneți.*

— Etimologia necunoscută.

MOMÓRDICĂ s. f. Numele mai multor plante tropicale din familia cucurbitaceelor, dintre care cea mai cunoscută este *Momordica balsamina.* Cf. KLEIN, D. 180, LB, POLIZU, PONTBRIANT, D., LM, GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

Pl.:? Și: **momórtică** s. f. KLEIN, D. 180, LB.

Din lat. **momordica,** fr. **momordique.**

MOMORÍȚĂ s. f. (Regional) Romoniță-puturoasă *(Anthemis cotula).* Cf. BRANDZA, FL. 283, BARCIANU, PANȚU, PL., TDRG. *Romonița . . . in Muntenia se mai numește morună, roman, marariul-cînelui, momoriță, romoniță-puturoasă.* ȘEZ. XV, 114.

— Accentuat și: *mómoriță* (TDRG). — Pl.: *momorițe.* Și: **mamoríță** (POLIZU, CIHAC, II, 318, DDRF), **mornoríță** (DAMÉ, T. 188) s. f.

Cf. romoniță.

MOMÓRTICĂ s. f. v. **momordică.**

MOMÚC subst. (Prin Ban.) Rinichi. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 132.

Pl.:? — Și: **măimúc** (L. COSTIN, GR. BĂN. 132), **mămúc** (id. ib.) subst.

— Etimologia necunoscută.

MOMÚIE s. f. v. **momîie.**

MONACÁL, -Ă adj. v. **monahal.**

MONÁDĂ s. f. **1.** (La unii filozofi) Unitate simplă, materială sau spirituală, din care ar fi alcătuită lumea; (în filozofia lui Leibniz) substanță spirituală independentă care posedă automișcare și care oglindește tot ceea ce există în univers. Cf. COSTINESCU, LM, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Mi-ai spus că totuși nu ai înțeles bine ce este o monadă. Acel punct care reflectă în el toată existența universului.* CAMIL PETRESCU, T. II, 220, cf. 191. [Leibniz] *găsea că absolut certă e existența substanței active, a monadelor, adică un fel de mici suflete din care ar fi făcută lumea.* id. U. N. 86. *Ca și odinioară, monada, eul sau voința, sub eticheta devenită prea largă a inconștientului, se introduc cu sila aproape toate fenomenele sufletești.* RALEA, S. T. II, 11. [În filozofia lui Leibniz] *monadele sînt substanțe spirituale individuale . . . independente unele de altele.* DER. ✧ (Prin lărgirea sensului) *Opera de artă trebuie să constituie o unitate, o monadă.* CONTEMP. 1966, nr. 1 033, 1/5.

2. (Rar) Animal inferior, microscopic, unicelular. Cf. COSTINESCU, CADE, DL, DM.

— Pl.: *monade.*

Din fr. **monade,** germ. **Monade.**

MONADÉLFĂ adj. (Despre stamine) Care formează un mănunchi, monadelfic; p. e x t. (despre plante) ale căror stamine sînt reunite într-un singur mănunchi. *Stamine monadelfe.* GRECESCU, FL. 162.

— Pl.: *monadelfe.*

— Din fr. **monadelphe.**

MONADÉLFIC, -Ă adj. (Despre stamine) Care formează un mănunchi; monadelfă. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.

Din fr. **monadelphique.**

MONADOLOGÍE s. f. sg. (Filoz.; rar) Teorie a monadelor. *Monadologia lui Leibniz.* LM, cf. GHEȚIE, R. M.

Din fr. **monadologie.**

MONÁH, -Ă s. m. și f. (Rar la f.) Persoană care face parte dintr-o comunitate mănăstirească (de obicei fără a avea atribuții preoțești); călugăr, călugăriță. *Marele Ioan, pre poreclă Zunara, ce-au fost monah, ce să zic(e) călugăr* (a. 1632). GCR I, 78/1. *Arhiereii și preoții, diaconii și . . . monașii* (a. 1742). id. ib. II, 32/9. *S-au judecat de față preutul Ioniță din Deleni cu Vîrlan Nour, monah din Nadeșa* (a. 1760). URICARIUL, XVII, 265, cf. X, 74. *Săvîrșind cartea aceasta către monași, cuviosul părintele nostru Ioan scrie* (a. 1765). CAT. MAN. I, 366. *Gîndacii, cei ce fac mătasa . . . s-au adus în Europa . . .*

prin nişte monaci. ECONOMIA, 208/19. *După vreo cîteva zile au început monahul a se rădica . . . că au trecut lungoarea.* ŢICHINDEAL, F. 215/21. *Avînd el nevoie a creştina pe cumani, care lucrare o şi întreprinse prin monahii dominicani.* ASACHI, S. L. II, 47. *Cum te mai simţi, frate Paisie? îl întrebă unul din monahi.* NEGRUZZI, S. I, 160, cf. 213. *Nu aveam decît pe un unchi, ce se afla monah în această monastire.* FILIMON, O. I, 311. *Cîţiva monaşi de acolo veniră în Ţeara Românească.* ODOBESCU, S. I, 432. *Se mişcă-n line pasuri, Ducînd la groapă trupul reginei dunărene, Monahi, cunoscătorii vieţii pămîntene.* EMINESCU, O. I, 92. [Popa] *pomeneşte la hurtă: pe monachi şi ieromonachi, pe stariţi, pe mitropoliţi.* CREANGĂ, A. 78. *Îşi făcea biata femeie rugăciunile în haină de monahă de rînd.* ap. CADE. *Vlad Călugărul, numit aşa fiindcă fusese călugăr în tinereţe, purta din călugărie numele de monahul Pahomie.* XENOPOL, I. R. IV, 140. *Drept să-ţi spun, mă tem de una ca asta, fiind părintele mitropolit Veniamin un monah milostiv.* SADOVEANU, O. VII, 350. *Toţi monahii erau în strane, cu camilafcele aplecate.* id. ib. X, 547. *Monahul Averchie este paracliser.* STĂNOIU, C. I. 7, cf. 73, ALRM II I h 237. ✦ (Învechit) Pustnic, sihastru. *Cînd eram monah lăcuind în pustie.* DOSOFTEI, V. S. noiembrie 102ʳ/19.

— Pl.: *monahi* şi (învechit) *monachi*, *monaci*, *monaşi*.

— Din slavonul **монахъ**, ngr. **μοναχός**.

MONAHÁL, -Ă adj. Care aparţine monahului, care se referă la situaţia sau la viaţa de monah, specific monahului; călugăresc, monahicesc, (învechit) monahic. Cf. NEGULICI. *Soborul Putnei este ca şi desfiinţat; puţinii călugări ce au mai rămas . . . sînt ruine vii între ruinele de peatră odinioară monumente istorice şi lăcaşuri a tagmei monahale.* ROM. LIT. 29²/2. *Credea că ar face mare serviţiu lui Dzeu, ademenindu-şi nepoatele la viaţa monacală.* ib. 364¹/28. *Viaţa monahală . . . îşi are şi ea amărăciunile ei.* FILIMON, O. I, 310. *Şi-a părăsit părinţii, îmbrăcînd haina monacală.* HASDEU, I. C. I, 144. *Viaţa monahală nu m-ar speria.* D. ZAMFIRESCU, A. 123. *O, tristeţi ale psihologiei monahale!* GALACTION, O. 61, cf. L. ROM. 1953, nr. 3, 42. ✦ Mănăstiresc **(1)**. *Ucenicii episcopilor de Rîmnic, depozitari ai vechii culturi monacale.* IORGA, L. I, 9.

— Pl.: *monahali*, *-e*. — Şi: (învechit) **monacál, -ă** adj.

— **Monah** + suf. *-al* (după fr. *monacal*). **Monacal** < fr. **monacal.**

MONÁHIC, -Ă adj. (Învechit) Monahal. *Persoanele ce nu au ales viaţa monahică pot înfii* (cca 1833). ap. TDRG, cf. LM, CADE.

— Din lat. **monachicus**, ngr. **μοναχικός**.

MONAHICÉSC, -EÁSCĂ adj. Monahal. *Cel ce voieşte a se supune jugului monahicesc, trebuie să aibă o vîrstă de cel puţin de zece ani* (a. 1851). ap. TDRG. *Să examinăm primul punct . . . consultînd regulile monahiceşti.* ODOBESCU, S. II, 31. *Ştia să mănînce şi să beie bine, după monahiceasca rînduială.* SADOVEANU, O. X, 276. *Pe noi amîndoi domnia sa ne-a hărăzit . . . vieţii monahiceşti.* id. ib. XIII, 747, cf. X, 218. *Toţi sfinţii zugrăviţi în tindă Cu acuarelă suferindă, Ai cinului monahicesc, Scrutîndu-l, îl dispreţuiesc.* ARGHEZI, VERS. 30.

— Pl.: *monahiceşti.*

— **Monah** + suf. *-icesc.*

MONAHICÉŞTE adv. (Rar) Ca monahii, în felul monahilor. Cf. COSTINESCU.

— **Monah** + suf. *-iceşte.*

MONAHÍE¹ s. f. Călugăriţă. *Monahul sau monahia nu este slobodă a-şi lăsa mănăstirea şi la alta a se strămuta* (a. 1851). ap. TDRG. *Pe cîteşitrei, trupuri acum neînsufleţite, jalnica lor mumă, Eufrosina monahia, i-a strămutat în monăstirea Snagovul.* ODOBESCU, S. I, 427. *Vor să mă trimeată . . . la mănăstirea Ţigăneşti, unde trăieşte o mătuşă a noastră, monahie bătrînă.* SADOVEANU, M. C. 63. *Vru să afle încă o dată numele mănăstirii de monahii, unde era închisă domniţa Catrina.* id. O. X, 326, cf. IX, 189.

— Pl.: *monahii.*

— Din v. sl. **монахиꙗ**, ngr. **μοναχή**.

MONAHÍE² s. f. (Rar) Monahism **(1)**. Cf. COSTINESCU, DI, DM.

— **Monah** + suf. *-ie.*

MONAHÍSM s. n. **1.** Calitatea de monah; viaţă monahală; călugărie, (rar) monahie². *Crezu a-şi ascunde negrul trecut, îmbrăcînd haina şi mai neagră a monahismului.* HASDEU, I. V. 38. *La mănăstirile de călugări, tunderea în monahism a fraţilor nu se face cu atîtea pregătiri.* STĂNOIU, C. I. 145. *Mulţi dintre monahi rămăseseră oameni ca toţi oamenii . . ., rînduind monahismul lor ca o carieră oarecare.* SADOVEANU, O. IX, 52. ✦ (Rar) Preocupare, interes pentru aspecte legate de viaţa mănăstirească sau, p. e x t., bisericească. *Influenţa naţională cea mai puternică în opera d-lui Arghezi o constituie monahismul său aşa de autohton.* RALEA, S. T. I, 32.

2. Instituţie monahală. *Această idee . . . a pătruns pînă şi în monahismul egalitar.* ODOBESCU, S. II, 16. *Cineva ar fi putut citi o întreagă pagină din istoria inedită a sfîntului nostru monahism.* HOGAŞ, M. N. 127.

— **Monah** + suf. *-ism.*

MONAMÉNT s. n. v. **monument.**

MONÁNDRIC, -Ă adj. (Despre plante) Care are o singură stamină. Cf. GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *monandrici, -ce.*
— Din fr. **monandrique.**

MONÁRC s. m. v. **monarh.**

MONÁRH s. m. Conducătorul statului într-o monarhie; suveran. V. r e g e, î m p ă r a t. *Mie mi să pari cum să nu mai fie unul monarh, pentru că nu-i lucru dulci, nici iaste bun.* HERODOT (1645), 179. *Nici eclipsis iaste pricina ca să se întuneceaze slava celui monarc* (a. 1703). FN 126, cf. 20. *Luase cărți de conții, grofii, de la amîndoi monarhii creștini.* IST. Ț. R. 118. *Au început... a săruta mîna monarhului* (a. 1757). GCR II, 53/26, cf. 54/8, 87/35. *Toți acești monarhi sînt giurați să-și de agiutor unul altuie cîte 30 000 de oaste.* NECULCE, L. 274. *Monarhul averile toate Ca moștenirea sa le socoate.* BUDAI-DELEANU, Ț. 361. *Aceștia nencetat stric al monarșilor sfat.* MUMULEANU, C. 90/9. *Numirea unui domn pămîntean s-au primit cu mărturisiri unei vecinice cunoștințe cătră mărinimosul monarh* (a. 1835). URICARIUL, VIII, 121. *Monarhul rus nu voia a ști aceste răstălmăciri... pe care politica le iscodește.* NEGRUZZI, S. II, 141. *Călărimea... Pe monarc îl urmărește cu sălbatice răcniri.* MACEDONSKI, O. I, 105. *Puternic e monarcul.* COȘBUC, S. 59. *Un Ludovic e mai întîi monarh și numai în urmă francez.* CAMIL PETRESCU, T. II, 385. *Bursa din Paris fu creată în 1 724. Monarhul, noblețea au nevoie de împrumuturi.* RALEA, F. 192. ♢ (Alegoric) [Zicînd] *Vulturului și Leului, marilor monarși.* CANTEMIR, IST. 159. [Leul] *s-afunda în maiestatea morții sale de monarh.* MACEDONSKI, O. I, 118. ♢ F i g. *Au așezat pre Demostenes însuși stăpîn și monarh preste voința omenească.* MOLNAR, RET. 7/3. *O dormi, o dormi în pace... Tu adorat și dulce al nopților monarc!* EMINESCU, O. I, 69. ♢ *Monarh absolut* v. a b s o l u t.
— Pl.: *monarhi* și (învechit) *monarși.* — Și: (învechit) **monárc** s. m.
— Din ngr. **μονάρχης,** germ. **Monarch.** — **Monarc** — it. **monarca,** fr. **monarque.**

MONARHÍ vb. IV. I n t r a n z. (Învechit) A fi monarh, a stăpîni în calitate de monarh. *Cezar... monarhind, mulțimea stăpînirii oamenilor s-au potolit.* LET². I, 87. ♢ T r a n z. (În context figurat) *Cela monarhind lumea.* C. CANTACUZINO, ap. ROSETTI—CAZACU, I. L. R. I, 282.
— Prez. ind.: *monarhesc.*
— V. **monarh.**

MONÁRHIC, -Ă adj. Care aparține monarhului sau monarhiei, care se referă la monarh sau la monarhie; (învechit) monarhicesc, monarșesc. *Cînd îngrijirea cîrmuirii să dă numai la un om supus la legi, să numește monarhie sau stăpînire monarhică, adecă singuratică.* GOLESCU, E. 249/16. *Forma guvernului acestui stat nou să fie monarhică.* CR (1829), 43¹/11, cf. VALIAN, NEGULICI. *El aduse cu sine principiul monarhic al ocîrmuirei sub voievozi.* XENOPOL, I. R. III, 47. *Abuzurile lacome și egoiste ale regimului monarhic francez n-au cunoscut nici o margine.* RALEA, F. 40. *Ideea franceză de progres se formulează, încă de la început, ca o protestare... contra religiei și a absolutismului monarhic.* id. ib. 158. *Își manifestase în repetate rînduri și violent împotrivirea față de anacronicul regim monarhic.* GL 1957, nr. 198, 7/5. *Cei de astăzi... au doborît stăpînirea exploatatorilor și tirania monarhică.* SCÎNTEIA, 1957, nr. 4 100. ♢ F i g. [Privești] *în stupul cu albine stăpînirea monarșică.* CONACHI, P. 298.
— Și: (învechit) **monárșic, -ă** adj.
— Din fr. **monarchique,** germ. **monarchisch.**

MONARHICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Monarhic. *Au început Iulie Chesari cu putere monarhicească... a stăpîni.* CANTEMIR, HR. 163. *Aici face osăbire între stăpînirea republicană și cea monarhicească.* BUDAI-DELEANU, Ț. 361. *Ocîrmuirea monarhicească e cea mai veche.* MOLNAR, I. VIII/24. *În staturile monarhicești, căpetenia cîrmuirii și a societății este cîte un stăpînitor au împărat.* PLEȘOIANU, C. 143/11. *I-au dat sămn de prieteșug monarhicesc.* DRĂGHICI, R. 176/2.
— Pl.: *monarhicești.* — Și: **monarșicésc, -eáscă** adj. POLIZU.
— **Monarh** + suf. *-icesc,* după ngr. μοναρχικός, germ. *monarchisch.*

MONARHICÉȘTE adv. (Învechit) Ca monarhii, în felul monarhilor; după sistemul monarhic. *Cu dînsele monarhicește se vor sluji.* CANTEMIR, IST. 112. *Popoare care se cîrmuia monarhicește.* IST. AM. 14ᵛ/15. *Au și încetat așa monarhicește a stăpîni.* ȚICHINDEAL, A. M. 7/17.
— **Monarh** + suf. *-icește.*

MONARHÍE s. f. Formă de guvernare în care o singură persoană (fără a răspunde de actele sale) conduce statul, puterea transmițîndu-se de obicei ereditar; p. e x t. stat cu o astfel de formă de conducere. *Cei 7 oamini perși aliasără sfatul cel de apoi, a lui Darie, pentru să fie monarhie.* HERODOT (1645), 182. *Dumitrașco Vodă Cantacuzino... luase puterea monarhiei al doele rînd la mîna sa.* N. COSTIN, LET. II, 38/8, cf. MAG. IST. IV, 44/7. *Chesar, al doilea monarh... cu putearea monarhiii, au luat și nume de Avgust.* CANTEMIR, HR. 163, cf. id. IST. 49. *De ar fi monarhia cît de bună, Cu vremea se mută în despoție.* BUDAI-DELEANU, Ț. 360, cf. id. LEX. *Meargerea înainte a monarhiii.* MOLNAR, I. VIII/25. *Cînd îngrijirea cîrmuirii să dă numai la un om supus la legi, să numește monarhie.*

GOLESCU, E. 249/16. *După moartea acestuia s-au așăzat intrînd noo monarhie.* IST. UNIV. I, 148/11, cf. 234/20, 339/1. *Sînt mai multe feluri de oblăduiri, precum împărăţii (monarşii), crăii, arăstocraţii şi republice.* CR (1829), 124²/33. *Partidul a înscris în programul său răsturnarea monarhiei şi instaurarea republicii democrate.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2400, cf. ARGHEZI, S. P. 88. *Atît monarhia cît şi burghezia ... au flatat demagogic spiritul de mîndrie al poporului francez.* RALEA, F. 31. ◊ *Monarhie absolută* v. a b s o l u t. *Monarhie constituţională* v. c o n s t i t u ţ i o n a l.

— Accentuat şi: *monárhie* (BUDAI-DELEANU, T. 360). — Pl.: *monarhii.* — Şi: (învechit) **monarşíe** s. f.

— Din ngr. **μοναρχία**, lat. **monarchia**, germ. **Monarchie**, fr. **monarchie.**

MONARHÍNĂ s. f. (Rusism rar) Soţia monarhului. *Monarhina cu adîncul inimii atîta s-au fărîmat, cît era îndoială de viaţa ei* (a. 1757). GCR II, 54/28.

— Pl.: *monarhine.*

— Din rus. **монархиня.**

MONARHÍSM s. n. Doctrină politică a partizanilor monarhiei. Cf. NEGULICI, LM, CADE. *Marea burghezie franceză ... îşi caută mijloacele de exploatare prin alte metode decît prin monarhism.* RALEA, F. 56.

— Din fr. **monarchisme.**

MONARHÍST, -Ă s. m. şi f., adj. **1.** S. m. şi f. Partizan al monarhiei. Cf. NEGULICI.

2. Adj. Care aparţine monarhiei, privitor la monarhie, specific monarhiei, care sprijină monarhia. *Ideile reacţionare ... au avut înrîurire asupra revoluţiei, pe de o parte dînd curaj reacţiunii monarhiste, pe de alta aprinzînd curajul şi ura revoluţionarilor.* GHEREA, ST. CR. I, 294. *Sistemul lui De Bonnald a influenţat pe toţi reacţionarii monarhişti sau republicani francezi din a doua jumătate a secolului trecut.* RALEA, F. 47.

— Pl.: *monarhişti, -ste.*

— Din fr. **monarchiste.**

MONARŞÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Monarhic. *După Tit, au urmat în putearea monarşească frate său Domiţian.* CANTEMIR, HR. 165.

— Pl.: *monarşeşti.*

— **Monarh** + suf. *-esc.*

MONÁRŞIC, -Ă adj. v. **monarhic.**

MONARŞICÉSC, -EÁSCĂ adj. v. **monarhicesc.**

MONARŞÍE s. f. v. **monarhie.**

MONASTÉR s. n. (Învechit) Mănăstire **(1)**. *Primul obiect care îi loveşte privirea este monasterul călugărilor dominicani.* FILIMON, O. I, 307. *Monsiniorul abate, împreună cu părintele, guardianul şi iconomul, lipsesc din monaster.* id. ib. 312.

— Pl.: *monastere.*

— Din fr. **monastère**, it. **monastero.**

MONÁSTIC, -Ă adj. (Învechit) Mănăstiresc **(1)**. *Suindu-se în muntele Caşin au ... înfiinţat tagma monahică ..., prescriindu-li statute şi modul vieţuirei monastice.* CALENDAR (1852), XXVI/9, cf. BARCIANU, V., COSTINESCU, LM. *Edificiu monastic.* ODOBESCU, S. I, 442, cf. DDRF, ALEXI, W. ✦ Specific călugărului, ca de călugăr. *Infirmitatea lui se traduce, credem, prin dificultăţi de văz şi printr-o nevoie monastică de nemişcare şi tăcere.* ARGHEZI, C. J. 34.

— Pl.: *monastici, -ce.*

— Din fr. **monastique.**

MONASTIOÁRĂ s. f. v. **mănăstioară.**

MONASTÍR subst. v. **mănăstire.**

MONASTÍRE s. f. v. **mănăstire.**

MONAZÍT s. n. Fosfat natural de ceriu, toriu şi alte pămînturi rare, de culoare galben-brună, roşie sau cafenie. *Aceste minereuri cuprind fluor, siliciu, titan ... şi se numesc: perite, cerine, monazite.* ENC. TEHN. I, 404, cf. CANTUNIARI, L. M. 105. *În ţara noastră, monazitul a fost întîlnit în aluviunile din regiunea Ditrău.* LTR², DER.

— Pl.: *monazite.* — Şi: **monazítă** s. f. CANTUNIARI, L. M. 105.

— Din fr. **monazite.**

MONAZÍTĂ s. f. v. **monazit.**

MONĂSTÍRE s. f. v. **mănăstire.**

MONDANITÁTE s. f. v. **mondenitate.**

MONDÁSE s. f. pl. v. **mondaşe.**

MONDÁŞE s. f. pl. (Prin Olt.) Fîşii de cîrpă din care se ţes preşuri; resturi de pînză sau de stofă; zdrenţe; rufe mărunte (ciorapi, batiste). *Da nu mai termini cu-ale mondaşe?* SUFL. OLT. I, 24, cf. LEXIC REG. 49.

— Şi: **mondáse** s. f. pl. LEXIC REG. 49.

— Etimologia necunoscută. Cf. alb. m ë n d a s h ë, m o n d a s h ë.

MONDĂÍ vb. IV v. **mondăni.**

MONDĂÍT s. m. (Prin sudul Transilv.) Persoană care lucrează încet şi fără spor. V. m o c ă i t, m o c o ş i t. *Dă mai iute, mondăitule!* VICIU, GL.

— Pl.: *mondăiți*.
V. **mondăi**.

MONDĂNEÁLĂ s. f. (Regional) Pierdere zadarnică de timp. Cf. m o n d ă n i (**2**). (Strehaia). Cf. ALR II 2 398/848.
— Din **mondăni** + suf. *-eală*.

MONDĂNÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) **1.** A vorbi încet, nedesluşit, a m o r m ă i[1] (**2**), a d o n d ă n i; a spune printre dinți vorbe de nemulțumire, de protest, a b o m b ă n i. Cf. KLEIN, D. 231, LB, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W. *Mult mai mondrănesc.* SEVERIN, S. 71, cf. ALRT II 65, ALR II/I h 31, LEXIC REG. 66. *Nu mai mondrăni, că n-ai de ce!* Com. din LUPŞA-ABRUD. ✦ (Despre copii) A gînguri (Feneş-Alba Iulia). ALR II/I h 151/102. ✦ A fonfăi (Buru-Turda). ALR I 1 620/249. ✦ (Regional, despre unele animale) A scoate sunete caracteristice speciei (Şibot-Orăştie). CV 1951, nr. 6, 27.
2. A se mişca încet; a lucra încet şi fără spor, a s e m o c o ş i. Cf. CADE. *Ai mondrănit la un ciorap două zile.* PAŞCA, GL. *Toată ziua mondrăneşte.* CV 1951, nr. 6, 27, cf. ALR SN III h 777.
— Prez. ind.: *mondănesc* şi (rar) *móndăn* (ALR II/I h 151/102). — Şi: **mondăí, mondrăní** vb. IV.
— Etimologia necunoscută.

MÓNDEA s. m. (Prin Transilv.) Om care lucrează încet. Cf. VICIU, GL.
— Etimologia necunoscută. Cf. m o n d ă i, m o n d r e a.

MONDÉN, -Ă adj. **1.** Care prezintă, relatează evenimentele din cercurile înalte ale societății (burgheze). *Citeşte cu o interesată atenție pe iubiții săi cronicari mondeni.* VLAHUŢĂ, O. A. I, 214, cf. id. D. 168.
2. Care aparține sau care este specific cercurilor înalte ale societății (burgheze), care priveşte viața acestor cercuri. *Era evenimentul monden cel mai important.* REBREANU, R. I, 253. *Annie Lippan întrupa cu desăvîrşire oricare din gravurile revistelor cu pagini crețate, — oricare ducesă celebră în carnetul monden al Parisului.* C. PETRESCU, C. V. 169, cf. id. O. P. I, 149. *Nu te supără noțiunea aceasta mondenă, frivolă: „a face curte“.* TEODOREANU, M. II, 155. *Tînărul ambițios cu succese mondene şi sociale o sfîrşeşte lamentabil.* RALEA, S. T. I, 113.
3. (Adesea substantivat) (Persoană) căreia îi place viața de societate, care frecventează cu regularitate spectacolele, reuniunile, care iese mult în lume. Cf. ALEXI, W. *Mergeam numai la piesele . . . despre care auzeam că sînt bune (nu la toate premierele, cum făceam mai tîrziu, cînd am devenit mondeni).* CAMIL PETRESCU, U. N. 47. *Pentru a ne înfățişa portretul unui monden, om care-şi petrece viața în vizite şi solemnități, Montesquieu foloseşte procedeul epitafului.* LL I, 41. *Este un monden al timpului.* ib. 91. ✦ (Rar) Care se comportă ca un om manierat. *Repartizat la compania unui căpitan înțelegător, bine crescut, adică monden.* BRĂESCU, A. 244.
— Pl.: *mondeni, -e*.
— Din fr. **mondain**.

MONDENITÁTE s. f. (Rar) **1.** (La pl.) Evenimente, întîmplări ale vieții mondene (**2**). *Înviorați de aerul rece, schimbînd saluturi, se întreabă de sănătate, discută mondanități.* BRĂESCU, M. B. 20. *O simplă însăilare de mondenități plicticoase.* V. ROM. februarie 1960, 105.
2. Faptul de a fi monden (**3**). *Sînt cu totul streine de social, incapabile de a privi printr-o altă prismă decît aceea a mondenității.* SAHIA, U.R.S.S. 196.
— Pl.: *mondenități*. — Şi: (rar) **mondanitáte** s. f.
— **Monden** + suf. *-itate*. **Mondanitate** < fr. **mondanité**.

MONDIÁL, -Ă adj. Care se referă la (aproape) întreaga lume, care interesează sau antrenează (aproape) întreaga lume, care aparține (aproape) întregii lumi, care are un caracter internațional sau universal. Cf. ALEXI, W. *Greve, sînge, nebunie, Foame, Plînset mondial.* BACOVIA, O. 137. *Sîntem angajați într-o operă mondială şi trebuie să fim vrednici să luăm parte la ea.* SAHIA, U.R.S.S. 166, cf. 158. *Firme mari, cu renume mondial.* id. N. 100. *O mare cucerire istorică nu numai a popoarelor acestor țări, dar şi a întregii mişcări mondiale de eliberare a popoarelor de sub jugul social şi național.* GHEORGHIU-DEJ, R. 6. *Catedra de economie mondială.* LEG. EC. PL. 265, cf. CV 1949, nr. 6, 40, V. ROM. septembrie 1954, 210. *Apăruseră un nou soi de grofi, ridicați după războiul mondial, care storceau banii din exploatări de tot felul.* VLASIU, D. 35. *L-am cunoscut pe Emilian Popovici la Iaşi, după războiul întîi mondial.* SADOVEANU, O. XVIII, 455. *Războiul mondial a fost o crimă împotriva umanității.* BOGZA, A. Î. 571. *O şcoală . . . unde în timpul primului război mondial învățau copiii funcționarilor, ai meseriaşilor şi ai țăranilor bogați.* BENIUC, M. C. I, 69. *Peste trei ani izbucnea cel de-al doilea război mondial.* PREDA, M. 510, cf. 7. *Cu mult înainte de cel dintîi război mondial, Lunca nu era decît o îngrămădire de case.* F. POPOVICI, SE. 5.
— Pronunțat: *-di-al*. — Pl.: *mondiali, -e*.
— Din fr. **mondial**.

MONDÍR s. n. v. **mundir**.

MONDÓC s. m. (Prin vestul Transilv.) Copil. Cf. DR. VII, 396, GRAUR, E. 21.

— Pl.: *mondoci.*
— Din **bondoc,** prin substituirea lui *b* cu *m.* Cf. GRAUR, E. 21.

MONDÓR s. n. v. **mundir.**

MONDORLOGÍ vb. IV. I n t r a n z. (Prin Maram.) A vorbi neclar; a încurca lucrurile. LEXIC REG. 20.
— Prez. ind.: *mondorlogesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o n d ă n i.

MONDRĂNÍ vb. IV v. **mondăni.**

MONDRĂNÎT adv. (Regional, în legătură cu verbul „a vorbi") În mod nedeslușit, confuz, pronunțînd cuvintele printre dinți (Feneș-Alba Iulia). ALR II I h 31 102.
— V. **mondrăni.**

MÓNDREA subst. (Regional) Om prost; prostănac. Com. BENIUC.
— De la **mondr**[ăni].

MONDRÓI s. m. (Prin Mold.) Om tăcut, posac, ursuz. ȘEZ. XX, 107.
— Pl.: *mondroi.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o d o r o i.

MONDROJÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional, despre copii) A gînguri (Groși Baia Mare). ALR II I h 151 349.
— Prez. ind.: *mondrojesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o n d ă n i.

MONDROȘÍ vb. IV. T r a n z. și r e f l. (Regional) A (se) înfofoli. Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
— Prez. ind.: *mondroșesc.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o t r o ș i.

MONDROȘÍLĂ subst. (Regional) Persoană (mai ales copil) care umblă înfofolită, gros îmbrăcată. Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
— **Mondroși** + suf. *-ilă.*

MONDÚR s. n. v. **mundir.**

MONEDÁR, -Ă adj. v. **monetar.**

MONÉDĂ s. f. **1.** Ban (de metal sau, mai rar, de hîrtie) considerat din punctul de vedere al funcțiilor pe care le îndeplinește. *Socotindu-se florinții, crăițarii și bănuții ca bani sau monete, sînt lucruri de un fealiu.* ȘINCAI, I. 1/14. *Micșurarea prețului monedei* (a. 1811). URICARIUL, IV, 118/17. *292 000 lei, în monedă curgătoare* (a. 1813). ib. XIV, 302. *În orașu Giurgiu . . . s-au înmulțit o monedă dă bani turcești foarte proastă* (a. 1835). DOC. EC. 594, cf. 241. *Considerațiunile care făceau necesar crearea unei monete speciale* (a. 1866). URICARIUL, X, 365, cf. I, 186. *Schimbul . . . îndeletnicirilor individuale . . . e moneda făcută dintr-un metal de oarecare preț.* N. A. BOGDAN, C. M. 166. *Cu cît cresc mai mult producția și productivitatea muncii . . . cu atît va crește puterea de cumpărare a monetei și salariul real al oamenilor muncii.* CONTEMP. 1954, nr. 385, 2/3. *Cu timpul, monedele cu valoare deplină . . . au fost înlocuite cu bani de hîrtie.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 330. *Cele mai vechi monede emise pe teritoriul de azi al României (secolele V–IV î.e.n.) sînt cele de la Histria.* FLACĂRA, 1967, nr. 17, 9. ◇ F i g. *Toți pe buze avînd virtute, iar în ei monedă calpă.* EMINESCU, O. I, 150. *Enric al II-lea nu vedea în cele trei episcopate decît o monetă de schimb pentru Milan.* OȚETEA, R. 174. ◇ E x p r. **A bate** (sau, rar, **a tăia, a face**) **monedă** = a emite bani de metal. *Acest crai atît s-au fost mărit și s-au fost sumețit, cît făcînd monede de bani, la o parte era chipul său, de altă parte era leul.* AXINTE URICARIUL, LET. II, 183/15. *Bătu și monedă în numele său.* VĂCĂRESCUL, IST. 251. *Au făcut ca să i se bată monete de aur în Ardeal.* ȘINCAI, HR. III, 235/24. *Cei ce taie monedă mincinoasă.* CARAGEA, L. 86/6. *Țarul Alexie Mihailovici au însușit numai guvernului dritul de a tăie monetă.* ASACHI, I. 214/4. *Sub acest împărat a început Dacia să bată monetă de aramă cu numele ei propriu: Provincia Dacia.* BOLLIAC, O. 282. *Geții au învățat de la celți arta de a bate monedă proprie.* PÂRVAN, G. 599. *Secole de-a rîndul . . . nu se mai bătuse monedă proprie.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 330. *Pentru prima dată pe teritoriul României de azi au reapărut la lumină cîteva din stanțele cu care dacii băteau moneda proprie.* FLACĂRA, 1967, nr. 17, 9. **A bate monedă din** (sau, rar, **cu**) **ceva** = a face caz de ceva (urmărind beneficii), a specula (în favoarea sa) o situație. Cf. IORDAN, L. R. A. 260. **A plăti** (cuiva) **cu aceeași monedă** = a adopta față de cineva atitudinea sau comportarea pe care și acesta a avut-o într-o situație similară. *Și-au făcut școala literară în cercul „Junimii" și acum vin să ne plătească . . . cu aceeași monetă.* MAIORESCU, CR. II, 349. *Dacă celălalt e nepoliticos . . . să-i plătească cu aceeași monedă.* V. ROM. octombrie 1954, 150. (Cu schimbarea construcției) *Cu astfel de monedă eu n-o să fiu plătit.* ALEXANDRESCU, M. 130. *Voi nu știți cu ce monedă vă plătește femeia care a primit să-i sacrificați anii voștri cei mai frumoși.* FILIMON, O. I, 135. ✦ (Învechit) Cursul, valoarea curentă a banului într-o anumită țară. *Ieri au strigat pristavu pentru monedă ca să nu îndrăznească cineva să o ia mai sus* (a. 1821). IORGA, S. D. VIII, 149. *Monedele au început ceva a scădea* (a. 1824). id. ib. 92. *Monedele să suie și sînt cu totul rare în piiață* (a. 1824). id. ib. 162.

2. P. g e n e r. Ban de metal. *Un vas cu vro trei mii monede.* NEGRUZZI, S. I, 203, cf.

PONTBRIANT, D., LM. *Monedele îi păreau bucăți de tinichea.* SLAVICI, N. II, 300. *Erau cîteva inele fără pietre, mai multe pietre fără inele, monede vechi de aur și de argint.* BASSARABESCU, V. 44. *Tîrziu, în geamul tău, încet, cu o monedă voi suna.* BACOVIA, O. 61. *Nu are un singur leu în fundul unui buzunar, măcar o monedă turtită.* C. PETRESCU, C. V. 129. *O nesfîrșită colecție de monede, din toate epocile și din toate țările pămîntului.* STANCU, U.R.S.S. 122. *S-a întors acasă cu o monedă de doi lei.* id. D. 315. *Primele picături mari cît niște monezi au început să cadă pe asfalt.* CONTEMP. 1954, nr. 419, 2/3. *O tipsiă cu monede de aur.* FUNDESCU, L. P. I, 166. ◊ F i g. *Cîștigul... În hohotul monedei sub bolte se așază.* MACEDONSKI, O. I, 45. ◊ (La sg. cu înțeles de pl.) *Dar tu vrei aur, titluri și tînăru-mi amor La sunetul monetei s-avîntă rîzător.* BOLINTINEANU, O. 118. *Se uita nedumerit... la strălucitoarea monedă ce curgea gîrlă în palma sa.* GANE, N. III, 139. ✦ (Cu sens colectiv) Mărunțiș (**III 2**). *Ne arunca ceva monedă.* NEGRUZZI, S. III, 401.

— Pl.: *monede* și *monezi*. — Și: **monétă** s. f.

— Din ngr. **μονέδα**. — **Monetă** < it. **moneta**, lat. **moneta**.

MONEDĂRÍE s. f. v. **monetărie.**

MONÉRĂ s. f. Nume dat de biologul Haeckel unor ființe ipotetice, constituite dintr-o singură celulă lipsită de nucleu, care ar reprezenta forma de trecere de la materia lipsită de viață la materia organică. *La ce ne-am naște? La ce-am muri? Neintrerupți urmași ai celor dintîi monere.* CONTEMPORANUL, VI_1, 19, cf. BARCIANU, ALEXI, W., DER.

— Pl.: *monere.*

— Din fr. **monère**, germ. **Moner.**

MONETÁR, -Ă adj., s. m., s. n. **1.** Adj. Care se referă la monedă. Cf. NEGULICI. *Criza monetară ce sfîșie societatea întreagă.* FILIMON, O. II, 241, cf. ȘĂINEANU, D. U., DDRF. [Banca de stat] *dirijează creditele de acord cu ... politica monetară stabilită de Consiliul de Miniștri.* LEG. EC. PL. 181. *Reforma monetară din 1947 în țara noastră și însemnătatea ei economică.* CONTEMP. 1948, nr. 112, 11/3. *Aniversarea centenarului sistemului monetar național are loc în condițiile muncii avîntate, desfășurate de întregul nostru popor.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 330. *Legea monetară din 1867 a constituit un act patriotic.* FLACĂRA, 1967, nr. 17, 10. *Descoperiri de tezaure monetare romane făcute pe teritoriul țării noastre.* ib. ◊ (Învechit) *Hîrtie monetară* = bancnotă. *Introducerea hîrtiei monedare a partidei revoluționare.* GM (1854), 79^1/19. ✦ Care se referă la baterea de monedă. *Arta monetară dacică era total decăzută în această vreme.* PÂRVAN, G. 604.

2. S. m. Persoană care lucrează la baterea de monede. *Monetarul cel de căpitenie la Moscva au fost cunoscutul italian Aristotele de Bolonia.* ASACHI, I. 214/1, cf. NEGULICI, POLIZU, COSTINESCU, LM, ALEXI, W., IORDAN, L. R. A. 162. *Străvechi meșter monetar.* FLACĂRA, 1967, nr. 17, 10.

3. S. n. Tabel în care se specifică numărul (pe categorii) de monede care alcătuiește o sumă de bani.

4. S. n. (Fin.) Inventar al banilor, pe fișicuri, întocmit de mînuitorii de bani. ✦ Totalul încasărilor realizate de un casier, un taxator etc. (în cursul unei zile de muncă), așezate după categorii de bani. *O ajuta să facă monetarul abonamentelor.* SCÎNTEIA, 1967, nr. 7 271.

— Pl.: (**1**) *monetari, -e,* (**2**) *monetari,* (**3, 4**) *monetare.* — Și: (**1,** învechit) **monedár, -ă** adj.

— Din fr. **monétaire.**

MONÉTĂ s. f. v. **monedă.**

MONETĂRÍE s. f. **1.** Întreprindere (de stat) prevăzută cu instalațiile necesare pentru baterea monedelor. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., STAMATI, D., LM, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Ministerul de Finanțe al R.P.R. ... conduce activitatea Monetăriei Naționale.* LEG. EC. PL. 74. *Sub zidurile cetății de la Tilișca, arheologii din Sibiu au descoperit o monetărie dacică.* FLACĂRA, 1967, nr. 17, 9.

2. (Rar) Arta, meșteșugul baterii de monede; îndeletnicire a celui care lucrează la baterea de monede. Cf. COSTINESCU, LM.

3. (Cu sens colectiv) Cantitate mare de monede. Cf. LM, BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: (**1**) *monetării.* — Și: (rar) **monedăríe** s. f. PONTBRIANT, D.

— **Monetă** + suf. *-ărie.*

MONETIZÁ vb. I. T r a n z. (Rar) A transforma (un metal) în monedă. Cf. SCRIBAN, D.

— Prez. ind.: *monetizez.*

— Din fr. **monétiser.**

MONETIZÁRE s. f. (Rar) Acțiunea de a m o n e t i z a. *Pînă în cît se folosește imperiul nostru cu monetizarea aurului, nu știu.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 215.

— V. **monetiza.**

MONG, MOÁNGĂ adj. (Prin Olt.) Mocait (**1**); prostănac. Cf. CIAUȘANU, GL., LEXIC REG. 27.

— Pl.:?

Etimologia necunoscută. Cf. m o a c a.

MONGĂÍ vb. IV. R e f l. (Regional) A-și pierde vremea cu nimicuri; a se mocoși (**1**) (Sălcioara-București). Cf. ALR SN III h 777/928.

— Prez. ind.: *mongăiesc.*
— **Mong** + suf. *-ăi.*

MÓNGOL[1] subst. v. **mangul.**

MONGÓL[2], -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Mongoliei sau este originară de acolo; p. e x t. persoană care face parte din una dintre populațiile care locuiesc în Asia Centrală; (la m. pl.) popor, națiune care trăiește în Mongolia; p. e x t. denumire dată unui conglomerat de populații eterogene care locuiesc pe un vast teritoriu din Asia Centrală. Cf. COSTINESCU. *Turcii... sînt opriți în strașnicul lor avînt prin năvălirea mongolilor.* XENOPOL, I. R. III, 87. *Mișcarea lor tindea să împingă convoiul în rîpi, acolo unde odinioară mongolii lui Behadîr vărsaseră puhoi de sînge.* SADOVEANU, O. XIII, 618.
2. Adj. Care aparține Mongoliei sau mongolilor[2] **(1),** privitor la Mongolia sau la mongoli, originar din Mongolia; mongolic. *Sînt vorbite limba turcă (sau osmană) în Turcia și limba mongolă în R. P. Mongolă.* GRAUR, I. L. 208. ◇ *Rasă mongolă* = rasă galbenă, v. g a l b e n. *Rasa mongolă, numită și galbenă, cuprinde partea cea mai mare din Asia.* MEHEDINȚI, G. F. 197.
— Pl.: *mongoli, -e.*
— Din fr. **mongol.**

MONGÓLIC, -Ă adj. Mongol[2] **(2).** *La 1237 o armie mongolică... pustii o mare parte din țară.* AR (1829), 245[1]/39. *Scrie către anul 1300 o cronică a evenimentelor istoriei popoarelor mongolice.* XENOPOL, I. R. II, 209. *Apogeul muzicii mongolice era... pe atunci „cunoscutul joc Giurgina".* IORGA, L. II, 33. ◇ *Rasă mongolică* = rasă galbenă, v. g a l b e n. *Rasa umană dominantă în această zonă este cea mongolică.* DRĂGHICEANU, C. 119. ✦ Care aparține rasei mongoloide, caracteristic rasei mongoloide. *Era un om uscățiv, cu obraz mongolic și bărbuță căruntă.* SADOVEANU, O. X, 203.
— Pl.: *mongolici, -ce.*
— Din fr. **mongolique.**

MONGÓLIȚĂ s. f. v. **mangaliță.**

MONGOLOÍD, -Ă adj. Care prezintă caractere fizice asemănătoare cu ale unui mongol[2] **(1).** *Tip mongoloid.* ◇ *Rasă mongoloidă* = rasă galbenă, v. g a l b e n. *Rasa asiato-americană sau mongoloidă...* [este] *subîmpărțită în rasele secundare: arctică, nord-asiatică, extrem-asiatică, sud-asiatică.* DER IV, 38. ✦ (Substantivat) Persoană care aparține rasei de mai sus.
— Pl.: *mongoloizi, -de.*
— Din fr. **mongoloïde.**

MONÍC s. n. v. **momie.**

MONÍDRIE s. f. (Grecism învechit) Mănăstire **(1, 2)** (mică). *Încă acest boier ce s-au zis mai sus au zidit, precum au zis, și alt monidrion* (a. 1702). IORGA, S. D. XXI, 86. *Așijderea și cealaltă din București monidrie și biserică, a sfinților Trei Ierarhi.* id. ib. 87, cf. GÁLDI, M. PHAN. 211.
— Pronunțat: *-dri-e.* — Și: **monídrion** subst.
— Din ngr. **μονύδριον.**

MONÍDRION subst. v. **monidrie.**

MONÍSM s. n. Concepție filozofică potrivit căreia la baza tuturor fenomenelor lumii se află un singur principiu. Cf. DM, DER.
— Din fr. **monisme.**

MONÍST, -Ă adj. Care aparține monismului, care se referă la monism, de natura monismului. Cf. RALEA, S. F. II, 283.
— Pl.: *moniști, -ste.*
— Din fr. **moniste.**

MONITÓR[1] s. n. Navă ușoară de luptă, care navighează pe fluvii sau pe coastele mării. *Scufundă monitorul turcesc.* MAIORESCU, D. II, 102. *Umblau monitoarele turcești aiurite căutînd adăpost sub zidurile cetăților.* D. ZAMFIRESCU, R. 189. *Prin această lume pestriță și plutitoare, monitorul englez trecea imperturbabil.* BOGZA, A. I. 329.
— Pl.: *monitoare.*
— Din fr. **monitor.**

MONITÓR[2], -OÁRE adj., subst. **1.** Adj., s. m. și f. (În dicționarele din trecut) (Persoană) care înștiințează, anunță, face cunoscut; (persoană) care dă sfaturi, îndrumează, avertizează, mustră. Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM, BARCIANU.
2. S. m. și f. (Ieșit din uz) Elev însărcinat să supravegheze, să învețe etc. pe colegii lui, în lipsa profesorului. Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, ȘĂINEANU, D. U. *Directorul școalei... lipsea foarte des și ne lăsa pe mîna monitorului.* I. BOTEZ, B. I, 59. *Băieții în clasă erau cu monitorii.* SADOVEANU, O. III, 53. *Cine e notat de monitor că n-a fost cuminte e deznodat în bătăi.* STANCU, D. 298.
3. S. n. (De obicei urmat de determinări) Titlu dat unor publicații periodice (oficiale). Cf. COSTINESCU, LM, ȘĂINEANU, D. U., CAMIL PETRESCU, O. II, 523, NOM. PROF. 69, CĂLINESCU, S. 530.
— Pl.: *monitori, -oare.*
— Din fr. **moniteur,** lat. **monitor.**

MONÍȚIE s. f. v. **monițiune.**

MONÍȚIÚNE s. f. (Rar) Avertisment adresat cuiva, în anumite împrejurări, de un reprezentant al bisericii catolice (de obicei de episcop). Cf. PONTBRIANT, D., SCRIBAN, D. ✦ P. g e n e r. Dojană, observație făcută cuiva. *Monițiune părintească.* LM, cf. ALEXI, W.
— Pronunțat: *-ți-u-*. — Pl.: *monițiuni.* — Și: **moníție** s. f. ALEXI, W.
— Din fr. **monition**, lat. **monitio, -onis.**

MONÍȚIE s. f. v. **muniție.**

MONO- Element de compunere care însemnează „unic", „singur" și care servește la formarea unor substantive ca: m o n o a c h e n ă și a unor adjective ca: m o n o c e l u l a r, m o n o c i l i n d r i c.
— Izolat, prin analiză, din cuvinte ca **monobazic, monocromatic, monogramă.**

MONOACHÉNĂ s. f. Fruct format dintr-o singură achenă. Cf. LTR.
— Pronunțat: *-no-a-*. — Pl.: *monoachene.*
— **Mono-** + **achenă.**

MONOATÓMIC, -Ă adj. **1.** (Învechit) Monovalent. Cf. PONI, CH. 146.
2. (Despre molecule) Format dintr-un singur atom; (despre corpuri) cu moleculele formate dintr-un singur atom. *Moleculele gazelor nobile sînt monoatomice.* MACAROVICI, CH. 81. *Valorile numerice calculate . . . sînt juste, dar numai la gazele monoatomice.* CISMAN, FIZ. I, 472.
— Pronunțat: *-no-a-*. — Pl.: *monoatomici, -ce.*
— Din fr. **monoatomique.**

MONOBÁZIC adj. (În sintagma) *Acid monobazic* = acid care are în molecula sa un singur atom de hidrogen, care se poate înlocui cu un metal, formînd săruri. *Acizi monobazici ce iau numai 1 echivalent de bază spre a forma sărurile neutre.* MARIN, PR. I, 145/12, cf. MACAROVICI, CH. 108, DER I, 18.
— Pl.: *monobazici.*
— Din fr. **monobasique.**

MONOBLÓC adj. invar. (Despre metale, organe de mașină etc.) Care este alcătuit dintr-un singur bloc, dintr-un singur corp. Cf. DT, DM, DN.
— Din fr. **monobloc,** germ. **Monoblock.**

MONOBRĂZDÁR adj., s. n. (Plug) cu un singur brăzdar. DICT.
— Pl.: *monobrăzdare.*
— **Mono-** + **brăzdar.**

MONOCELULÁR, -Ă adj. Format dintr-o singură celulă. *Tot ce ne înconjoară azi, ca produse organice ale naturii, . . . este rezultatul unui lung proces de dezvoltare dintr-un număr redus de germeni, la început monocelulari.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/3.
— Pl.: *monocelulari, -e.*
— **Mono-** + **celular.**

MONOCÉR s. m. Animal (fabulos) cu un singur corn. Cf. COSTINESCU, ALEXI, W. *La vechea noastră stemă: — pe scut sprijinit de monoceri înlănțuiți, . . . a adăugat, în cinstea unei înrudiri ilustre, în cîmp de aur cu chenar de sîngeap, un pardos negru.* M. I. CARAGIALE, C. 70.
— Pl.: *monoceri.* — Și: (învechit) **monóceros** s. m. COSTINESCU.
— Din fr. **monocère.** — **Monoceros:** din lat. **monoceros.**

MONÓCEROS s. m. v. **monocer.**

MONOCILÍNDRIC, -Ă adj. (Despre mașini sau despre sisteme tehnice) Cu un singur cilindru. *Ratiere monocilindrice.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 353.
— Pl.: *monocilindrici, -ce.*
— **Mono-** + **cilindric.**

MONOCINÉTIC, -Ă adj. (Fiz.; despre un fascicul corpuscular) Care este format din particule cu aceeași viteză. Cf. LTR², DER.
— Pl.: *monocinetici, -ce.*
— Din fr. **monocinétique.**

MONOCÍT s. n. v. **monocită.**

MONOCÍTĂ s. f. Tip de globulă albă, monocelulară, de dimensiuni mari. *Monocitele propriu-zise au rămas . . . în limitele normale.* PARHON, B. 39.
— Pl.: *monocite.* — Și: **monocít** s. n. DER.
— Din fr. **monocyte.**

MONOCLÁT, -Ă adj. (Rar, de obicei peiorativ; și substantivat, m.) (Bărbat) care poartă monoclu **(1).** *Monoclații și cucoanele bîrfitoare nu mai avură motive să se teamă.* PAS, Z. III, 264.
— Pl.: *monoclați, -te.*
— De la **monoclu.**

MONOCLINÁL, -Ă adj., s. n. (Structura geologică) care se prezintă sub forma unor succesiuni de strate cu același sens și cu același unghi de înclinare. Cf. LTR², DER.
— Pl.: *monoclinali, -e.*
— Din fr. **monoclinal.**

MONOCLÍNIC, -Ă adj. (Despre sisteme cristaline) Caracterizat prin cristale de forma unei prisme oblice. *Sulf cristalizat în sistemul monoclinic.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 105, cf. DM.
— Pl.: *monoclinici, -ce.*
— Din fr. **monoclinique.**

MONÓCLU s. n. **1.** Lentilă (montată într-o ramă de metal) care se fixează în orbita unui ochi, pentru a corecta un defect de vedere (sau, uneori, din snobism). *Ne-ați venit apoi, drept minte o sticluță de pomadă, Cu monoclu-n ochi, drept armă bețișor de promenadă.* EMINESCU, O. I, 151, cf. CARAGIALE, O. VII, 20. *Cu tot monoclul lui, un aer plebeu îi sta întipărit pe figură.* D. ZAMFIRESCU, A. 22. *Monocluri montate în rame.* NICA, L. VAM. 161. *Monoclul din ochiul drept . . . îi dădea o prestanță de om de stat.* MIRONESCU, S. A. 110. *Pavel Vardaru își prinse monoclul la arcada sprîncenei.* C. PETRESCU, Î. I, 5. *Anton Mușat privi circular prin sticla monoclului sala agitată.* id. C. V. 199, cf. 192, 242, id. A. R. 16. *Și-a făcut praf monoclul de dușumea.* POPA, V. 206. *Un domn scund, plinuț, congestionat, cu monoclu înramat.* TEODOREANU, M. II, 17. *Văd că intră un domn cu monoclu și elegant îmbrăcat.* ULIERU, C. 75, cf. SADOVEANU, P. M. 227. *De fapt, părintele ochelarilor a fost monoclul.* ARGHEZI, C. J. 179, cf. id. P. T. 80. *Purta un monoclu cu panglică neagră, petrecută pe după gît.* CAMIL PETRESCU, N. 104, cf. 145, 146, id. U. N. 47. *O aștepta un domnișor elegant, cu monoclu la ochiul stîng.* STANCU, R. A. II, 410. *Împotriva purtătorilor de monoclu . . . autoritățile trecură la fapte, amendîndu-i . . . pentru răspîndire de zvonuri.* PAS, Z. III, 260. *Generalul Mîndru încerca în zadar să-și fixeze monoclul în orbita unsuroasă de sudoare.* I. POPOVICI, S. 260.

2. P. a n a l. (Med.) Pansament făcut la un singur ochi. *Monoclul se execută cu o fașă de tifon.* V. POP, CHIRURG. 684. ◇ L o c. a d v. **În monoclu** = astfel încît să acopere un singur ochi. *Pansamentele de la nivelul ochilor se fixează cu ajutorul unei feși trase în monoclu.* id. ib.

— Pl.: *monocluri.*

— Din fr. **monocle.**

MONOCÓRD, -Ă subst., adj. **1.** Subst. Instrument muzical cu o singură coardă (întinsă pe un corp de susținere și de rezonanță). Cf. COSTINESCU, BARCIANU, DER.

2. Adj. F i g. (Despre opere literare, artistice etc.) Monoton, uniform, inexpresiv. *Lira sa, de altfel, nu este monocordă.* CONTEMP. 1949, nr. 120, 4/1. *O apreciere grăbită a volumului ar putea duce la concluzia unei cîntări monocorde.* ib. 1955, nr. 460, 3/3. *Paroxismul, ca și atitudinea categorică, este monocord și se pretează greu la variație și nuanțare.* ib. 1957, nr. 553, 4/6, cf. V. ROM. martie 1957, 144.

— Pl.: *monocorzi, -de.*

— Din fr. **monocorde,** lat. **monochordum,** germ. **Monochord.**

MONOCOTILEDÓN, -Ă adj., s. f. (Rar) Monocotiledonat. *Cultura vegetalilor monocotilidoni.* BREZOIANU, A. 389/13, cf. BARASCH, I. N. 160/1, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, LM. *Caracter propriu . . . care nu aparține exclusiv monocotiledoanelor.* GRECESCU, FL. 8, cf. 4, BARCIANU. ◇ F i g. (Ironic, cu aluzie la scriitorii care au publicat o singură operă) *Celebrități monocotiledoane.* MAIORESCU, CR. II, 228.

— Pl.: *monocotiledoni, -oane.* — Și: (învechit) **monocotilidón, -ă** adj.

— Din lat. **monocotyledon,** fr. **monocotylédone.** — **Monocotilidon** < ngr. **μονοκοτιλήδονος.**

MONOCOTILEDONÁT, -Ă adj., s. f. (La pl.) (Clasă de plante) cu un singur cotiledon în semințe; (și la sg.) (plantă) care face parte din această clasă; (rar) monocotiledon. *Aice se află . . . fanerogame monocotiledonate.* COBÎLCESCU, G. 85/16, cf. ȘERBAN, D., DER.

— Pl.: *monocotiledonați, -te.*

— Din fr. **monocotylédonés.**

MONOCOTILIDÓN, -Ă adj. v. **monocotiledon.**

MONOCRÓM, -Ă adj. Care are o singură culoare, executat într-o singură culoare; monocromatic **(1).** Cf. BARONZI, I. L. IV, 203/3. ◇ F i g. *Realitatea mediocră și monocromă a urbei cu zidurile fumurii.* C. PETRESCU, Î. II, 121.

— Pl.: *monocromi, -e.*

— Din fr. **monochrome.**

MONOCROMÁTIC, -Ă adj. **1.** Monocrom. Cf. CADE, DM.

2. (Despre un fascicul de raze) Care este format din radiații cu aceeași lungime de undă. DER.

— Pl.: *monocromatici, -ce.*

— Din fr. **monochromatique.**

MONOCROMÍE s. f. Procedeu de pictură sau de tipar care constă în folosirea unei singure culori; prezența unei singure culori într-o operă plastică, într-o lucrare tipărită etc.; caracterul a ceea ce este monocrom. Cf. DM, DER. ◇ F i g. *Monocromia dezolantă a unei dimineți ploioase.* MINULESCU, V. 81.

— Din fr. **monochromie.**

MONOCULTÚRĂ s. f. Sistem de exploatare agricolă care constă în cultivarea aceleiași plante pe același teren, timp de mai mulți ani consecutiv. Cf. IORDAN, L. R. A. 222, DM, DER.

— Pl.: *monoculturi.*

— Din fr. **monoculture.**

MONODÍE s. f. Melodie pe o singură voce. Cf. DM, DER.

— Pl.: *monodii.*

— Din fr. **monodie,** lat. **monodia.**

MONOFAZÁT, -Ă adj. (Despre un circuit electric alternativ) Care este alimentat cu o singură sursă de tensiune sau cu mai multe surse avînd tensiunile în fază, m o n o f a z i c **(1)**; (despre o mașină, o instalație etc.) care folosește circuitul electric descris mai sus. *În ultimii ani industria metalurgică folosește energia electrică în tratamente termice, sub forma de curent alternativ monofazat de înaltă frecvență.* IOANOVICI, TEHN. 190. *Un motor cu colector . . . poate să funcționeze și în curent alternativ monofazat.* CISMAN, FIZ. II, 492, cf. DM, LTR².
— Pl.: *monofazați, -te.*
— Din fr. **monophasé.**

MONOFÁZIC, -Ă adj. **1.** Monofazat. Cf. ORBONAȘ, MEC. 415, DM, LTR² XI, 200.
2. (Despre substanțe omogene) Care prezintă, la un moment dat, o singură stare de agregare. *Substanțele . . . care au o singură fază, numite monofazice.* MARIAN-ȚIȚEICA, FIZ. II, 103.
— Pl.: *monofazici, -ce.*
— De la **monofazat,** cu schimbare de suf.

MONOFOBÍE s. f. (Rar) Teamă patologică de singurătate. Cf. CADE, IORDAN, L. R. A. 222.
— Din fr. **monophobie.**

MONOFONEMÁTIC, -Ă adj. (Lingv.; despre grupuri de sunete) Care are valoarea unui singur fonem. „*Qu*“ *e monofonematic și nu se repartizează, prin urmare, în două silabe.* ROSETTI, I. L. R. I, 61.
— Pl.: *monofonematici, -ce.*
— **Mono-** + **fonematic.**

MONOFTÓNG s. m. (Rar) Vocala rezultata din reducerea unui diftong. Cf. SCL 1 954, 343, 438. *Trecerea de la diftong la monoftong a avut loc prin secolul al XIII-lea* ib. 1959, 220.
— Pl.: *monoftongi.*
— Din fr. **monophtongue.**

MONOFTONGÁ vb. I. R e f l. (Despre diftongi) A se reduce la o singură vocală. *Diftongul* „*ea*“ *s-a monoftongat, transmițînd monoftongului* „*e*“ *timbrul deschis al lui* „*a*“ „*dispărut*“. SCL 1954, 343.
— Prez. ind. pers. 3: *monoftonghează.*
— Din fr. **monophtonguer.**

MONOFTONGÁRE s. f. Faptul de a s e m o n o f t o n g a. *Monoftongarea lui* „*ae*“ *în* „*e*“ *este notată într-un mare număr de inscripții.* ROSETTI, L. R. I, 65. *Monoftongarea (sub forma unui* „*e*“ *deschis), începută, evident, mai de mult, era, în vremea lui Neculce, realizată pe deplin.* SCL 1954, 341.
— Pl.: *monoftongări.*
— V. **monoftonga.**

MONOFTONGÁT, -Ă adj. (Despre diftongi) Care este redus la o singură vocală. *Eminescu întrebuințează în mod consecvent forme cu* „*ea*“ *monoftongat.* VARLAAM-SADOVEANU, 352.
— Pl.: *monoftongați, -te.*
— V. **monoftonga.**

MONOGÁM, -Ă adj. **1.** (În opoziție cu p o l i g a m; și substantivat) (Bărbat) căsătorit cu o singură femeie; (femeie) căsătorită cu un singur bărbat. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W., CADE, DM.
2. (Despre căsătorie, familie) Bazat pe monogamie **(2)**; (rar) monogamic. *Regula generală la geți era ca familia lor să fie monogamă.* PÂRVAN, G. 147. *Căsătoria, izvorul principal al familiei . . ., este prin firea lucrurilor monogamă.* PR. DREPT, 441.
3. (Despre plante) Unisexuat. Cf. BARCIANU, CADE.
— Pl.: *monogami, -e.*
— Din fr. **monogame.**

MONOGÁMIC, -Ă adj. (Rar) Monogam **(2)**; care are caracter de monogamie. *Căsătoria monogamică.* CĂLINESCU, E. O. II, 60.
— Pl.: *monogamici, -ce.*
— Din fr. **monogamique.**

MONOGAMÍE s. f. **1.** Stare a animalelor la care împerecherea se produce între o singură femelă și un singur mascul. Cf. J. CIHAC, I. N. 73/4.
2. (În opoziție cu p o l i g a m i e) Formă de căsătorie în care un bărbat are o singură soție, iar soția un singur bărbat (POLIZU, GHEȚIE, R. M., BARCIANU, ALEXI, W.); p. e x t. (rar) situația celui care a fost căsătorit o singură dată (COSTINESCU). *Principiul monogamiei contribuie activ la consolidarea familiei.* PR. DREPT, 441.
3. Stare a unei plante monogame **(3)**. *Monogamia ce cuprinde . . . florile . . . viola, toporași.* CAIET, 89v/11.
— Din germ. **Monogamie**, fr. **monogamie.**

MONOGENÉTIC, -Ă adj. Conform monogenezei, de monogeneză. *El credea . . . într-un arbore genealogic al limbilor, avînd un strămoș unic comun, adică el admite teoria monogenetică de infiltrație biblică.* VARLAAM-SADOVEANU, 197.
— Pl.: *monogenetici, -ce.*
— **Mono-** + **genetic.**

MONOGENÉZĂ s. f. **1.** (Biol.; în opoziție cu d i g e n e z ă) Reproducere directă (prin ouă sau prin ovule) cu faze de dezvoltare identice. Cf. DM.
2. P. e x t. Punct de plecare unic al unui fenomen. Cf. PUȘCARIU, L. R. I, 32.
— Din fr. **monogénèse.**

MONOGRÁF s. m. (Rar) Autor al unei monografii. *O disertație asupra apelor minerale a*

patriei sale carea pentru toți urmăritorii monografi de Karlsbad au servit de bază. CALENDAR (1862), 14/26.
— Pl.: *monografi.*
— Din fr. **monographe.**

MONOGRÁFIC, -Ă adj. Privitor la monografie, de monografie, propriu monografiei. *Iacă unde poate conduce... lipsa de o analiză monografică.* HASDEU, I. C. I, 68. *O astfel de informație este cu mult superioară celei de mîna a doua, înfățișată în primul rînd prin lucrări monografice.* V. ROM. ianuarie 1954, 201. *Nu existau nici studii monografice, nici reviste de autoritate în specialitatea noastră.* L. ROM. 1959, nr. 3, 14.
— Pl.: *monografici, -ce.*
— Din fr. **monographique.**

MONOGRAFÍE s. f. Studiu științific multilateral și amănunțit cu privire la un anumit subiect. Cf. POLIZU. *Prin aceste trei defecte personale se explică toate defectele obiective ale monografiei sale.* HASDEU, I. V. 240. *O monografie de oarecare valoare.* MAIORESCU, CR. III, 35. *N-am să aștern aici tot ce ar trebui să se afle în acea monografie filozofică, istorică, literară și estetică a vînătoriei.* ODOBESCU, S. III, 61. *Am primit monografia despre Universitatea Lipsca.* CARAGIALE, O. VII, 138. *Monografia comunei Rășinari.* [Titlu]. PĂCALĂ, M. R. *Ne vom ocupa de banul moldovean într-o anexă a monografiei ce pregătim.* BUL. COM. IST. V, 66, cf. IBRĂILEANU, S. L. 13. *A lucrat la o monografie a lui Mihai Vodă Viteazul.* SADOVEANU, E. 49. *Lucrări pe care vom avea ocazia să le cităm de repetate ori în monografia de față.* PARHON, B. 9. *Un aspect grăitor al activității matematicienilor și fizicienilor noștri îl constituie numărul important de tratate sau monografii predate spre tipărire.* CONTEMP. 1954, nr. 382, 5/5, cf. ib. 1953, nr. 346, 5/7, nr. 360, 4/5, V. ROM. ianuarie 1954, 202. *Monumentalul studiu de 1223 de pagini reprezintă cea mai amplă monografie scrisă pînă în prezent asupra unui capitol de morfologie românească.* SCL 1956, 131. ◇ (Glumeț) *Fiecare din noi făcea monografia tiutiunului, spunea ziua, ceasul și prilejul cînd începuse a deprinde puturosul nărav.* RUSSO, S. 49.
— Pl.: *monografii.*
— Din fr. **monographie.**

MONOGRÁM s. n. v. **monogramă.**

MONOGRÁMĂ s. f. **1.** (Învechit, rar) Tip de literă. *Slovele hinezilor... tot acel fealiu de monograme sînt, care s-au făcut din slovele fenițienilor.* MOLNAR, I. 75/25.
2. Semn (imprimat, gravat, brodat etc.) reprezentînd inițialele (alăturate, împletite sau parțial suprapuse ale) numelui și prenumelui unei persoane. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Monograme cusute pe batiste.* VLAHUȚĂ, D. 31. *Un biet portofel roșcat... cu pielea decolorată, cu monograma ruptă.* C. PETRESCU, S. 157, cf. id. Î. II, 232. *Desfăcu o batistă cu monograma începută de un an.* id. C. V. 261. *În mîna stîngă un pled și un mic sac de voiaj, învelit în pînză, cu monogramă.* TEODOREANU, M. II, 345. *L-a firitisit vodă Mihai Sturza,... dăruindu-i un ceasornic de aur cu monogramă domnească.* SADOVEANU, E. 65. *Își opri doar o batistă de mătase cu monogram.* CĂLINESCU, S. 636.
— Pl.: *monograme.* — Și: (rar) **monográm** s. n.
— Din fr. **monogramme.**

MONÓIC, -Ă adj. (Despre plante, în opoziție cu d i o i c) Care are flori unisexuate, masculine sau feminine, situate pe aceeași tulpină. Cf. CAIET, 78ᵛ/2. *Amîndouă aste organe se pot afla în flori deosebite, însă în aceeași plantă (planta se numește atunci monoică).* AGRONOMIA (1859), 11/26, cf. GRECESCU, FL. 7, 15, 19, SĂVULESCU, M. I. I, 67.
— Pronunțat: *-no-ic.* — Pl.: *monoici, -ce.*
— Din fr. **monoïque.**

MONOIDEÍSM s. n. (Psih.) Predominare a unei singure idei în gîndire. *Orice iubire e ca un monoideism, voluntar la început, patologic pe urmă.* CAMIL PETRESCU, U. N. 19. *Ribot a insistat asupra caracterului de monoideism al atenției, pe care el îl apropie de obsesie, ori de ideea fixă.* RALEA, S. T. II, 178.
— Pronunțat: *-no-i-.*
— Din fr. **monoïdéisme.**

MONOLÍ vb. IV. T r a n z. (Prin Transilv.) „A avertiza“. MAT. DIALECT. I, 25. *L-am monolit cu jurații.* ib.
— Prez. ind.: *monolesc.*
— Etimologia necunoscută.

MONOLÍT, -Ă s. n., adj. **1.** S. n. Monument al naturii sau construit de om, format dintr-o singură piatră, dintr-un singur bloc. *Monolite (stîlpi dintr-o piatră întreagă).* AR (1829), 227²/7. (F i g.) *Poetul... E-n negura nopții un alb monolit.* MACEDONSKI, O. I, 140. ◇ L o c. a d j. **De monolit** = de nezdruncinat, trainic, solid. *Principala condiție a tăriei și invincibilității partidului o constituie unitatea de oțel și coeziunea de monolit a rîndurilor sale.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2618, cf. 1953, nr. 2684. *Condiția fundamentală a îndeplinirii de către partid a rolului său de conducător al poporului este întărirea neîncetată a unității de monolit a partidului.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 43. ◇ L o c. a d v. **În monolit** = dintr-un singur bloc de piatră. *Crucea aceasta... este tăiată în monolit.* FILIMON, O. II, 9.

2. Adj. Alcătuit dintr-un singur bloc (de piatră, de beton etc.); (rar) monolitic **(1).** Cf. NEGULICI, COSTINESCU. *Proiectul inițial prevedea ca imensa hală a fabricii . . . să fie construită prin turnarea betonului monolit.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4 855, cf. 1960, nr. 4 840.

3. Adj. F i g. Bine închegat, unitar, omogen; p. e x t. trainic, solid; (rar) monolitic **(2).** *Fără un partid călăuzit de teoria înaintată marxist-leninistă, un partid monolit și călit în lupte revoluționare, clasa muncitoare n-ar fi putut deveni hegemonul tuturor celor ce muncesc.* CONTEMP. 1948, nr. 105, 1/1, cf. nr. 104, 3/1, LUPTA DE CLASĂ, 1950, nr. 1, 54. *Forța partidului rezidă în caracterul lui monolit.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 845. *O comunitate monolită a statelor socialiste.* GHEORGHIU-DEJ, R. 8.

— Pl.: **(1)** *monolite*, **(2, 3)** *monoliți, -te.*

— Din fr. **monolithe.**

MONOLÍTIC, -Ă adj. (Rar) **1.** Monolit **(2).** Cf. DM.

2. F i g. Monolit **(3).** *A creat o concepție științifică monolitică.* CONTEMP. 1949, nr. 126, 9/5. *Cu cît limba literară e mai monolitică, cu atît ea corespunde mai mult misiunii ei.* L. ROM. 1953, nr. 2, 18.

— Pl.: *monolitici, -ce.*

— Din fr. **monolithique.**

MONOLÓG s. n. **1.** (Rar) Vorbire prelungită a cuiva, neîntreruptă prin nici o replică; vorbire cu sine însuși. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Ivan îmi curmă monologul.* NEGRUZZI, S. I, 61.

2. Lucrare dramatică de mici proporții, de obicei cu caracter comic, cu un singur personaj; scenă dintr-o lucrare dramatică în care un personaj (rămas singur pe scenă) își exprimă cu glas tare gîndurile. Cf. NEGULICI, POLIZU, COSTINESCU. *Serghe ținea la monologul lui, decît nu știa boabă din rol, ca de obicei.* CARAGIALE, N. S. 106, cf. 107. *Caragiali . . ., strîmtorat în convențiile teatrale, în monologuri . . ., varsă toate observațiile atît de fine, atît de exacte, în paranteze.* GHEREA, ST. CR. I, 358, cf. II, 161. *Monologul e ceva în afară de felul normal de a vorbi.* PUȘCARIU, L. R. I, 101. *Monoloagele ating în teatru momente de adîncă respirație artistică, în timp ce în film ele ar frîna acțiunea.* CONTEMP. 1956, nr. 521, 1/3. ✦ *Monolog (interior)* = analiză a propriilor stări sufletești ale unui personaj, specifică literaturii de analiză psihologică. *Răsunătoarele lui articole porneau ca niște monoloage interioare, dictate penei care le așterne pe hîrtie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 32.

— Pl.: *monoloage* și *monologuri.*

— Din fr. **monologue.**

MONOLOGÁ vb. I. I n t r a n z. A vorbi singur (fără a se adresa unui partener); a vorbi cu sine însuși. *Fără ochii ei, am impresia că monologhez.* IBRĂILEANU, A. 108. *Va rămîne ghemuit într-un colț . . . abia îndrăznind să monologheze în gînd.* C. PETRESCU, O. P. I, 68. *Monologă . . . trăgînd cu ochiul la Mircea.* TEODOREANU, M. II, 27, cf. 393. *Pe urmă a monologat, răspunzîndu-și lui, nu întrebărilor.* id. M. U. 81. *Rămas pe marginea drumului, continuă să fiarbă, monologînd tare, cu fel de fel de schime.* V. ROM. iulie 1954, 12. *Belega monologa: M-am purtat ca un laș, ca un fricos, ca un om lipsit de dignitate.* T. POPOVICI, S. 238.

— Prez. ind.: *monologhez.*

— Din fr. **monologuer.**

MONOLÓGIC, -Ă adj. (Rar) Care se bazează pe monolog (interior), de monolog. *Factura monologică a cărții nu este însă atît de complicată, încît să fie necesară căutarea unor izvoare străine.* GL 1961, nr. 14, 2/5.

— Pl.: *monologici, -ce.*

— **Monolog** + suf. *-ic.*

MONÓM s. n. **1.** Expresie algebrică în care intervin numai semnele înmulțirii și ale împărțirii. *Cîtime incomplecsă sau monomiu.* POENARU, E. A. 7/14. *Un monom este dar o expresiune algebrică în care literele și numerile în ea cuprinse nu sînt legate între ele prin semnul + sau prin semnul —.* CULIANU, A. 4, cf. 32. *Știam cum se înmulțesc între dînșii doi monomi.* HOGAȘ, DR. II, 124. ◇ (Adjectival) *Aceasta iaste regula literilor la cîtimile monoame.* ASACHI, ALGHEBRA, 8ᵛ/25, cf. 6ʳ/25, id. E. II, 3/16.

2. F i g. Șir neîntrerupt (unul în spatele altuia, unul după altul). *Zarea se aprindea de un monom de licurici gigantici.* I. BOTEZ, B. I, 81. *Cele mai scumpe mărci de automobile . . . se perindă toată ziua în monom, la pas, mulțimea lor împiedecîndu-le orice viteză.* V. ROM. aprilie 1954, 66. *Umblînd acum pe cheiurile celor două porturi, îmi apar șiruri nesfîrșite de saci, suind în monom.* ib. august 1960, 36.

— Pl.: *monoame* și (rar, m.) *monomi.* — Și: (învechit) **monómiu** s. n.

— Din fr. **monôme. Monomiu:** din lat. **monomium,** it. **monomio.**

MONOMAHÍE s. f. (Învechit) Duel sau luptă între doi oameni. *Iar căpitanul Evrivat, știind monomahiia, adică a să bate singur cu alt[ul], pe trii oameni chemă . . . și pre tustrei îi birui.* HERODOT (1645), 341, cf. CANTEMIR, IST. 72, 77, id. HR. 8, BUDAI-DELEANU, LEX., NEGULICI.

— Pl.: *monomahii.*

— Din ngr. **μονομαχία.**

MONOMÁN, -Ă adj., s. m. și f. (Persoană) care suferă de monomanie; (rar) monomaniac. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, BARCIANU. *Singuratic, trist, îngîndurat și monoman, înmormîntat de viu în spelunca lui de catastife.* I. BOTEZ, B. I, 152.

În monomanii lui Balzac, pasiunile sînt exclusive. LOVINESCU, C. VII, 130.
— Pl.: *monomani, -e.*
— Din fr. **monomane.**

MONOMANIÁC, -Ă adj., s. m. și f. (Rar) Monoman. Cf. NEGULICI. *Cea mai mare parte a smintiților sînt monomaniaci (adică avînd niște idei fixe, greșite numai într-un punct).* BARASCH, I. F. 16/26, cf. COSTINESCU.
— Pronunțat: *-ni-ac.* — Pl.: *monomaniaci, -ce.*
— Din fr. **monomaniaque.**

MONOMANÍE s. f. Stare mintală patologică în care o persoană este obsedată de o singură idee. V. m a n i e **(1).** *Melancolia se prefăcuse în monomanie, cu care a și trecut din viață.* BARIȚIU, P. A. III, 100. *Apriga dorință de avere ia caracterul unei monomanii sinistre.* CONTEMP. 1956, nr. 519, 3/4, cf. DM.
— Pl.: *monomanii.*
— Din fr. **monomanie.**

MONOMÉMBRĂ adj. (Gram.; despre propoziții) Format dintr-un singur cuvînt. *În limbajul copiilor se observă de asemenea prioritatea propozițiilor monomembre.* SCL 1955, 293. *După 1889—1890 . . . începe să apară din ce în ce mai frecvent frazarea scurtă, în propoziții simple, monomembre sau eliptice.* VARLAAM-SADOVEANU, 410. *Clasificarea propozițiilor în bimembre și monomembre.* L. ROM. 1959, nr. 4, 42.
— Pl.: *monomembre.*
— **Mono-** + **membră.**

MONOMÉNT s. n. v. **monument.**

MONOMÉR s. m. (Chim.) Moleculă simplă care intră în constituția unui polimer. Cf. DM, DER.
— Pl.: *monomeri.*
— Din fr. **monomère.**

MONOMETALÍSM s. n. Sistem monetar bazat pe un singur etalon metalic. Cf. CADE, DM, DER.
— Din fr. **monométallisme.**

MONÓMIU s. n. v. **monom.**

MONOMORFEMÁTIC, -Ă adj. (Lingv.) Format dintr-un singur morfem. *Cuvintele invariabile (neflexibile) pot fi monomorfematice sau pot cuprinde în forma lor mai multe morfeme.* SCL 1957, 139.
— Pl.: *monomorfematici, -ce.*
— **Mono-** + **morfem** + suf. *-atic.* Cf. m o r f e m a t i c.

MONOPETÁL, -Ă adj. (Bot.; despre flori) Care are o singură petală; (despre plante) care are florile cu o singură petală. Cf. NEGULICI, BARASCH, I. N. 138, COSTINESCU, BARCIANU, CADE, DM.
— Pl.: *monopetali, -e.*
— Din fr. **monopétale.**

MONOPLÁN s. n. Avion cu o singură aripă, dispusă transversal și simetric față de fuzelaj. Cf. CADE, LTR, DM, DER.
— Pl.: *monoplane.*
— Din fr. **monoplan.**

MONOPLEGÍE s. f. Paralizie localizată la un singur membru al corpului sau la un singur grup de mușchi. Cf. BIANU, D. S., DER.
— Pl.: *monoplegii.*
— Din fr. **monoplégie.**

MONOPÓL s. n. **1.** Drept exclusiv pe care îl are cineva, de obicei statul, de a dispune de ceva, de a efectua ceva. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Făină și orice zaherea, care pînă acum era monopol pe seama unuia.* CR (1829), 57²/12. *A să nemici rămășița sistemului . . . monopoliei.* AR (1829), 190²/41. *Petru . . . au desființat toate monopoliile și au așezat coleghia de comerție.* ASACHI, I. 286/16. *Sistema de monopol să zice cînd cineva numai singur vre să aibă privelegi (slobozenie) de negutătorie.* GT (1838), 16¹/53. *Ca să să ție o fabrică pă un curs de ani numai de către întreprinzătorul iei . . . să socotește monopol* (a. 1839). DOC. EC. 732. *La un an veni monopolul de tabac.* BARIȚIU, P. A. II, 668, cf. RUSSO, S. 120. *Își asiguraseră monopolul luării în arendă a moșiilor statului și ale mînăstirilor.* KOGĂLNICEANU, S. A. 201, cf. 157. *Legea a desființat monopolul crîșmelor.* I. IONESCU, D. 102, cf. 218. *Crearea și sporirea veniturilor din monopolul tutunurilor.* MAIORESCU, D. II, 2. *Întocmirea feudală, cu clasa magnaților, cu servii, cu monopolurile-i de tot felul.* GHEREA, ST. CR. I, 69. *Speculatori cari căpătau prin stăruințe un monopol de la domnie, întemeiară spițerii particulare.* IORGA, C. I. II, 178, cf. OȚETEA, R. 58. *Statul are monopolul producerii, transformării și comercializării produselor cinematografice.* LEG. EC. PL. 47. ◊ F i g. *Știința nu trebuie să fie monopol.* MN (1836), 38¹/16. *Străini prinți . . . Monopol fac azi de drepturi.* ALEXANDRESCU, M. 23. *Poezia lirică e un monopol exclusiv al epocii noastre.* GHEREA, ST. CR. III, 174. *Traiul bun e luat, în fine, de bogați în monopol.* DEMETRESCU, O. 43. ✦ (Adjectival) Fabricat de o întreprindere (de stat) care deține un monopol **(1).** *Baia de la bazinul al 3-lea și al 4-lea e de 45° și mai conține 5 kg săpun monopol.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 417. *Se consumă de asemenea foarte multă țuică, fie de prune, fie „monopol".* ARH. FOLK. VII, 42, cf. CHEST. VIII 103, ALR II 4 156/928. ✦ (Substantivat; popular) Rachiu fabricat de o întreprindere (de stat) care deține un monopol **(1).**

2. Asociație de capitaliști care concentrează în mîna lor cea mai mare parte din producția și desfacerea unor produse importante, cu scopul stabilirii unor prețuri ridicate și al obținerii unor profituri mari. *Elementul esențial în trecerea capitalismului de la stadiul preimperialist la stadiul imperialist, stadiul contemporan, este înlocuirea liberei concurențe cu monopolurile.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 7, 68, cf. SCÎNTEIA, 1953, nr. 2613.

— Pl.: *monopoluri.* — Și: **monopolíe** s. f.

— Din germ. **Monopol,** fr. **monopole.** — **Monopolie** < ngr. **μονοπώλιον.**

MONOPOLÍE s. f. v. **monopol.**

MONOPOLÍSM s. n. Tendință de a organiza economia unei țări pe bază de monopol **(1);** sistem de asociere a marilor capitaliști pentru a forma monopoluri **(2).** *S-au iscat (stîrnit) cu Mehemed Ali o mare price, care vine tot din furia monopolismului.* GT (1838), 16²/6, cf. IORDAN, L. R. A. 184.

— **Monopol** + suf. *-ism.*

MONOPOLÍST, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Persoană care deține un monopol **(1);** capitalist participant la conducerea unui monopol **(2).** Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Nu e greu, tovarăși, să-l ghiciți Pe domnul fost monopolist.* FRUNZĂ, Z. 68, cf. CONTEMP. 1948, nr. 105, 2/1, nr. 111, 1/1. *Îngrămădirea unor profituri uriașe în mîinile unui mănunchi de monopoliști.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 712.

2. Adj. Organizat pe bază de monopol **(2),** specific monopolului. *Concentrarea monopolistă a industriei.* CONTEMP. 1948, nr. 106, 2/3. *Trecerea la stadiul monopolist al capitalismului.* ib. nr. 112, 11/2, cf. nr. 108, 3/1.

— Pl.: *monopoliști, -ste.*

— **Monopol** + suf. *-ist.*

MONOPOLIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** A exercita un monopol **(1);** a organiza sau a concesiona ceva pe bază de monopol. Cf. PONTBRIANT, D., DDRF. *Domnii au căutat adesea să monopolizeze unele articole de comerț.* OȚETEA, T. V. 44.

2. F i g. A acapara, a-și atribui în mod exclusiv un obiect, un privilegiu, un domeniu de activitate etc.; a concentra întreaga atenție, întreg interesul cuiva. *Nu este iertat ca actualitatea să monopolizeze viitorimea.* MAIORESCU, D. I, 138. *Nu vreau să spun că Eminescu a monopolizat poezia lirică a epocei noastre.* GHEREA, ST. CR. III, 177. *Cusutul îl monopolizaseră cîteva văduve și fete mai sărace.* AGÎRBICEANU, A. 115, cf. C. PETRESCU, A. 416. *Burghezia monopolizează rezultatele descoperirilor științifice în scopuri egoiste de îmbogățire.* CONTEMP. 1948, nr. 110, 13/3.

— Prez. ind.: *monopolizez.*

— Din fr. **monopoliser.**

MONOPOLIZÁRE s. f. Acțiunea de a m o n o p o l i z a și rezultatul ei.

1. Cf. m o n o p o l i z a **(1).** Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF.

2. F i g. Cf. m o n o p o l i z a **(2).** *O monopolizare a puterii politice în favoarea unuia singur.* RALEA, S. T. II, 99, cf. 265.

— Pl.: *monopolizări.*

— V. **monopoliza.**

MONOPOLIZÁT, -Ă adj. Care ține de regimul monopolurilor, care aparține monopolurilor sau este supus unui monopol. Cf. PONTBRIANT, D.

— Pl.: *monopolizați, -te.*

— V. **monopoliza.**

MONOPOLIZATÓR, -OÁRE adj. (Rar) Care monopolizează **(1).** *Procurorul fiscal a pornit acțiune contra marilor comercianți monopolizatori din Augsburg.* OȚETEA, R. 58.

— Pl.: *monopolizatori, -oare.*

— **Monopoliza** + suf. *-tor.*

MONORÍMĂ adj. (Despre poezii) Care are aceeași rimă la toate versurile. Cf. NEGULICI, COSTINESCU, CADE, DM. ✦ (Substantivat) Repetare a aceleiași rime într-o succesiune de versuri. Cf. DER.

— Pl.: *monorime.*

— Din fr. **monorime.**

MONOSEPÁL, -Ă adj. (Bot.; despre flori) Care are o singură sepală; (despre plante) care are florile cu o singură sepală. *Calikeul este monosepal seau de o sepală.* CAIET, 78ᵛ/20, cf. BARASCH, I. N. 137/10, BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

— Pl.: *monosepali, -e.*

— Din fr. **monosépale.**

MONOSILÁB, -Ă adj., s. n. și f. (Cuvînt) care este format dintr-o singură silabă. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., NEGULICI, POLIZU, COSTINESCU. *Monosilabele nu dau eufonism versului.* MACEDONSKI, O. IV, 37, cf. PUȘCARIU, L. R. I, 68. *Particulele afirmative și negative... în calitate de monosilabe... se pretează mai bine decît oricare alte cuvinte la variații multiple de ton.* IORDAN, STIL. 66. *Compusele cu prefix ale verbelor monosilabe.* SCL 1954, 87. ◇ E x p r. **A vorbi (sau a răspunde) cu monosilabe** = a vorbi (sau a răspunde) cu frînturi de frază sau de cuvinte, cu cuvinte scurte (și izolate). *N-au vorbit decît din ochi și cu monosilabe.* DELAVRANCEA, H. T. 245. *Răspunde cu monosilabe la întrebările lui.* BRĂTESCU-VOINEȘTI, Î. 163.

— Pl.: *monosilabi, -e.*

— Din fr. **monosyllabe.**

MONOSILÁBIC, -Ă adj. (Despre cuvinte) Care este format dintr-o singură silabă. Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF. *Din peste patru sute și cincizeci de neutre monosilabice, numai 35 au pluralul format cu -e.* LL I, 110. ✧ Expr. (Adverbial) **A vorbi** (sau **a răspunde**) **monosilabic** = a vorbi (sau a răspunde) cu monosilabe, v. monosilab. *Vorbeau sinistru, monosilabic.* BRĂESCU, A. 236. ✦ (Despre limbi) Format (mai ales) din cuvinte cu o singură silabă. *În limbile monosilabice, cuvintele nu pot avea familie.* GRAUR, F. L. 154.

— Pl.: *monosilabici, -ce.*

— Din fr. **monosyllabique.**

MONOSPÉRM, -Ă adj. (Despre fructe) Care conține o singură sămînță; (rar) monospermatic, monospermic. *Achena, fruct monosperm care să deosăbește dă precedătoriul.* CAIET, 82ʳ 27, cf. COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., CADE.

— Pl.: *monospermi, -e.*

— Din fr. **monosperme.**

MONOSPERMÁTIC, -Ă adj. (Rar) Monosperm. Cf. NEGULICI, COSTINESCU.

— Pl.: *monospermatici, -ce.*

— Din fr. **monospermatique.**

MONOSPÉRMIC, -Ă adj. (Rar) Monosperm. Cf. ENC. AGR. IV, 56.

— Pl.: *monospermici, -ce.*

— Din fr. **monospermique.**

MONOTEÍSM s. n. Credință într-o singură divinitate, caracteristică mai multor religii. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, CADE, DM.

— Din fr. **monothéisme.**

MONOTÉIST, -Ă adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care aparține monoteismului, referitor la monoteism. Cf. COSTINESCU, ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM.

2. S. m. și f. Adept al monoteismului. Cf. COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, CADE, DM.

— Pl.: *monoteiști, -ste.*

— Din fr. **monothéiste.**

MONOTELÍSM s. n. (Rar) Doctrină religioasă care susține că în Isus Hristos au fost întruchipate două naturi, una divină și una umană, dar o singură voință, cea divină.

— Din fr. **monothélisme.**

MONOTELÍT s. m. (Rar) Adept al monotelismului. *Au fost cădzut în eresa monoteliților.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 19ᵛ/14.

— Pl.: *monoteliți.*

— Din ngr. **μονοθελήτη.**

MONOTELITEÁN, -Ă adj. (Învechit, rar) Care susține monotelismul, care aderă la monotelism. *Constantin Împărat . . . fiind eretic monotelitean.* DOSOFTEI, V. S. septembrie 19ᵛ/18.

— Pl.: *monoteliteni, -e.*

— **Monotelit** + suf. *-ean.*

MONOTÍP, -Ă adj., s. n. **1.** Adj. (Rar) Făcut după un singur model, de un singur tip. Cf. COSTINESCU, CADE. *Ceea ce izbește la toate aceste locuințe monotipe e lipsa de flori.* V. ROM. februarie 1954, 195.

2. S. n. Mașină tipografică cu care se culege și se toarnă fiecare literă în parte. Cf. CADE, V. MOLIN, V. T. *Culegător la monotip.* LEG. EC. PL. 308.

— Pl.: **(1)** *monotipi, -e,* **(2)** *monotipuri.*

— Din fr. **monotype.**

MONOTIPÍST, -Ă s. m. și f. Muncitor tipograf care lucrează la monotip **(2).**

— Pl.: *monotipiști, -ste.*

— **Monotip** + suf. *-ist.*

MONOTÓN, -Ă adj. **1.** (Despre glas, melodii, sunete, zgomote; adesea peiorativ) Care păstrează mereu același ton; fără variații de ton. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Cîntece de un fel pătimitor, dar monoton.* CR (1829), 224¹/15, cf. NEGRUZZI, S. I, 61. *Să fie deșteptați din somn în strigările birjarilor și oftările cele monotone și ascuțite ale amorezilor vulgari.* FILIMON, O. I, 135. *Monotonul murmur al cîntecului de-albine.* COȘBUC, S. 84. *Dintre dealuri se desprinde larg un zvon Depărtat și monoton.* TOPÎRCEANU, B. 40. *Un timp se auzi numai țăcănitul monoton al roților.* C. PETRESCU, C. V. 9. *O melodie înceată și monotonă.* SADOVEANU, O. VI, 239. *Bate toba cu degetele-n masă, amuzată ceasuri întregi de muzica monotonă.* ARGHEZI, P. T. 123. *Orchestra turcească începuse o melodie monotonă.* CAMIL PETRESCU, O. III, 91. *Glasul monoton al primului gardian . . . continuă să depene povestea.* V. ROM. decembrie 1953, 22. *Neagu citește mereu, cu vocea lui monotonă.* ib. iunie 1954, 127. *Monotonul glas ce vei scoate din gură la toate întrebările.* H IV 60. ✦ (Adverbial) *Clopotu-nviază tărăgănat și monoton.* MACEDONSKI, O. I, 154. *Tu cîntă-nainte, iubito, Încet, monoton.* BACOVIA, O. 42. *Cîntau încet, nostalgic, litanii îngînate gutural, monoton.* BRĂESCU, A. 232. *Zumzăiau neîntrerupt și monoton albinele.* SADOVEANU, O. VI, 336.

2. Fig. Lipsit de variație, de varietate; de o uniformitate plictisitoare, supărătoare, neplăcută. *Ploile, ce nu încetau, făcea monotonă viețuirea la T. Ocnilor.* NEGRUZZI, S. I, 318, cf. 74. *Cîmpie fără margini, ce arată neîncetat O vedere monotonă ochiului cel întristat.* ALEXANDRESCU, O. I, 186, cf. ALECSANDRI, T. I, 407. *În loc de maiestuoase păduri și daurite holde nu vezi acolo decît monotone deșerturi.* HASDEU, I. V. 108. *Cît de monotoni vor trece anii vieții lui.*

EMINESCU, N. 36. *Atît de monoton E traiul nostru-n lume: viață ș-apoi moarte.* COȘBUC, S. 174. *Eu trec din traiul monoton În altă ipostază.* ANGHEL-IOSIF, C. M. I, 68. *Zilele erau tot mai mohorîte și mai monotone.* ARDELEANU, U. D. 166. *Aceeași cîmpie dreaptă, pustie, monotonă.* REBREANU, R. I, 116, cf. 75. *E monoton și chinuit în jurul meu timpul.* BACOVIA, O. 227, cf. 58. *Viața monotonă . . . începea să-l obosească.* SADOVEANU, O. II, 168. *Momentul emoționant al exploziei . . . da fiori ca un joc palpitant de mare senzație în viața monotonă de bord.* BART, S. M. 72. *Cu zările multe se-mbină cîmpia în duh monoton.* BENIUC, C. P. 31. ✧ (Adverbial) *Moartea-și plimbă monoton coasa ei ce vieți retează.* MACEDONSKI, O. I, 201. *N-au coborît încă ploile cernute fără sfîrșit, monoton, monoton, împotmolind cărările.* C. PETRESCU, S. 61. *Ploua monoton și trist afară.* SADOVEANU, L. 134.

— Pl.: *monotoni, -e.*

— Din fr. **monotone.**

MONOTONÍE s. f. **1.** Lipsă de varietate în ton; ceea ce este monoton **(1).** Cf. BUDAI-DELEANU, LEX., NEGULICI, STAMATI, D. *Lătrătura . . . răsună cu o ciudată monotonie la urechile vînătorului.* ODOBESCU, S. III, 42. *Țîrîitura curgea cu monotonia tic-tacului unui ceas.* CĂLINESCU, E. O. I, 122.

2. F i g. Lipsă de variație, de varietate; uniformitate plictisitoare, supărătoare, neplăcută. *Să ne scape de monotonia vieții.* MARCOVICI, C. 82/9. *Ulițile orașelor europenești trase cu sfoară au multă monotonie.* NEGRUZZI, S. I, 70, cf. 44. *Vîntul de la miazănoapte . . . acoperă țarinele și orașele cu vălul întristărei și al monotoniei.* FILIMON, O. I, 175. *În timpul mesei domnea o monotonie mare.* BOLINTINEANU, O. 353, cf. 459. *Nu pot trăi fără un sentiment puternic, monotonia căsătoriei mă ucide.* CONTEMPORANUL, VI_2, 205, cf. MAIORESCU, CR. I, 323. *Trei ani de o neclintită monotonie . . . Aceleași ceasuri . . . , aceiași pași.* CARAGIALE, O. I, 22. *S-a dus monotonia cîmpului ras.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 32. *Îmi aminteam viața de școlar, cînd libertatea nu-mi era măsurată, și o puneam alături de monotonia zilelor ce duceam în acel magazin.* DEMETRESCU, O. 95, cf. ANGHEL, PR. 8. *Zidurile afumate . . . puneau o notă rară și stingheră în monotonia ucigătoare a zilelor ploioase de toamnă tîrzie.* PETICĂ, O. 334. *De nicăieri . . . o licărire de bucurie, nimic nu tulbura monotonia aceasta a durerii.* MIRONESCU, S. A. 122. *Eternitatea trebuia să repete într-o exasperantă monotonie aceleași clișee, aceleași legi inexorabile.* RALEA, S. T. III, 39, cf. CAMIL PETRESCU, O. II, 183. *Oltul străbate uriașa monotonie a cîmpiei.* BOGZA, C. O. 386. *Doar copacii uscați sparg monotonia întinderilor.* V. ROM. octombrie 1954, 110. *Reuniunile acestea mai rup din monotonia vieții.* ib. septembrie 1955, 93.

— Pl.: *monotonii.*

— Din fr. **monotonie.**

MONOTONIZÁRE s. f. (Rar) Faptul de a face să fie monoton. *Datoria noastră este . . . de a ne împotrivi în contra orcării monotonizări a limbei.* MAIORESCU, CR. I, 381.

— De la **monoton.**

MONOTRÉMĂ s. f. (La pl.) Ordin de mamifere primitive, ovipare, cu cioc, cu corpul acoperit cu păr (sau țepi), care își alăptează puii; (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. Cf. CADE, DER. ✧ (Adjectival) *Ornitorincul este un animal monotrem.*

— Din fr. **monotrème.**

MONOVALÉNT, -Ă adj. (Despre elemente chimice sau radicali chimici) Cu o singură valență; (învechit) monoatomic **(1).** *Corpurile care . . . se unesc cu un singur atom de hidrogen se numesc . . . monovalente.* PONI, CH. 146, cf. DM, DER.

— Pl.: *monovalenți, -te.*

— Din fr. **monovalent.**

MONOXÍL, -Ă adj., s. n. și f. (Barcă primitivă) făcută dintr-un trunchi de copac scobit. V. p i r o g ă, c i n. Cf. ȘĂINEANU, D. U., LTR², DER.

— Pl.: (adj.) *monoxili, -e,* (s. n.) *monoxiluri,* (s. f.) *monoxile.*

— Din fr. **monoxyle.**

MONSENIÓR s. m. Titlu care se dădea în epoca feudală nobililor (din Apus); titlu onorific dat unor membri ai clerului catolic; persoană care are (sau avea) unul dintre aceste titluri. *Monsiniorul abate, împreună cu părintele guardianul și iconomul, lipsesc din monaster.* FILIMON, O. I, 312. *Căpătă dreptul de a oficia liturghia și înalta distincție de a purta titlul de monsenior.* CĂLINESCU, S. 9.

— Pl.: *monseniori.* — Și: (învechit) **monsiniór** s. m.

— Din fr. **monseigneur. Monsinior** < it. **monsignore.**

MONSINIÓR s. m. v. **monsenior.**

MONSÍU s. m. sg. v. **musiu.**

MÓNSTRĂ s. f. v. **mostră.**

MÓNSTRU s. m. **1.** Ființă (fantastică sau reală) a cărei conformație iese din comun (speriind, îngrozind, producînd repulsie datorită proporțiilor, aspectului urît etc.). *Ce monstru (arătare) și ce groaznică ciudesă.* CANTEMIR, IST. 360. *Pe aceste mozaicuri sînt felurimi de dobitoace, copii cu aripi, nereide deasupra pe monstruri de mare.* CR. (1830), 124¹ 24, cf.

ASACHI, S. L. I, 101. *Ș-au găsit mormîntul în marea adîncime și monstri au nutrit.* ALEXANDRESCU, M. 178, cf. VLAHUȚĂ, O. A. II, 134. *Centaurul era un monstru, jumătate om și jumătate cal.* CADE. *Asemenea unui monstru, ... se oprește în fața cuptorului.* SAHIA, N. 33, cf. 30. *Norii negri veneau goniți așa de jos, încît păreau turme de monștri marini.* BART, E. 237. *Locomotiva se repede și gîfîie, ca un monstru care și-ar urmări prada.* BOGZA, C. O. 331. *Vedeam urma adîncă A unui monstru marin mort demult.* ISANOS, T. L. 76. (F i g.) *Un monstru ia cerul în coarne: E soarele taur de aur.* MACEDONSKI, O. I, 225. ✧ (Adjectival) *Un fluierat scurt, un hîrșiit de reptilă monstră ... și trenul se opri într-un suspin.* BRĂESCU, A. 7. ✦ Obiect, construcție de proporții uriașe. Cf. SADOVEANU, O. IX, 282. ✦ F i g. (Adjectival, familiar) De mare amploare, de mari proporții, cu mare răsunet. *Cancanul a avut un succes monstru și e totdeauna bisat.* CARAGIALE, O. V, 270. *Azi noapte am făcut un chef monstru.* REBREANU, I. 64, cf. id. R. I, 264. *Organizăm o partidă monstră.* TEODOREANU, M. II, 114.

2. Ființă (care se naște) cu mari anomalii fizice. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Unele din producturile firei se abat prin al lor organizm de la forma felului său, și aceste se numesc monstruri.* AR (1829), 32²/41. *Albina Rumânească în articolile de istoria naturală arată aceste monstruri sau ființe ce se abat din forma felului lor.* CR (1829), 110²/10. *Damele însă- îi descoperiră multe defecte închipuite, care erau de natură a face din copila drăgălașă un monstru înspăimîntător.* ALECSANDRI, O. P. 131, cf. BIANU, D. S.

3. Persoană cu mari defecte morale, în special om foarte crud. *Acele canoane le-ați făcut voi, monștrilor, ca să spionați popoarele.* FILIMON, O. I, 335. *Acel monstru fu capigi-bași Djigala-zade.* HASDEU, I. V. 165. *Sînt niște monștri de o cruzime neasemănată.* MACEDONSKI, O. IV, 146. *Eu sînt un monstru pentru voi.* BACOVIA, O. 80. *Costea se întrebă dacă nu cumva a devenit un monstru.* C. PETRESCU, C. V. 100. *Pentru ce în cursul zilei de ieri eminentul nostru judecător ... l-a anchetat pe monstrul-asasin numai opt ore?* STANCU, R. A. IV, 336.

— Pl.: *monștri* și (învechit) *monstri*, (n.) *monstruri*.

— Din lat. **monstrum**, fr. **monstre**.

MONSTRUÓS, -OÁSĂ adj. **1.** Care are un aspect, o conformație, o proporție, o intensitate etc. ieșite din comun (producînd o impresie neplăcută, repulsie, groază etc.). *Am văzut ... monstruoasele morminte.* ALEXANDRESCU, M. 22. *Apele ... se varsă către țărm, ca mii și mii de șerpi înotători ținînd deasupra apei, ager, creste albe, iar în urmă zvîrcolind inele monstruoase.* GALACTION, O. 169. *De altminteri toată suferința asta monstruoasă îmi venea din nimic.* CAMIL PETRESCU, U. N. 157. *Rîdea c-o gură enormă ori de cîte ori trăgeam din adîncuri un pește monstruos.* SADOVEANU, O. IX, 380. *N-ai văzut ce cuțite monstruoase avea pregătite la brîu?* C. PETRESCU, A. R. 20. *Din aceste mormane de cîrpe vechi, ferfenițite, restul piciorului pornea în sus, atît de subțire, încît părea un vrej de care atîrnă un fruct monstruos.* BOGZA, C. O. 26. (Adverbial) *Monstruos se-ntinde-orașul, Viciul joacă-n el pe brînci.* MACEDONSKI, O. I, 201. *Cum e cu putință să s-apropie și să meargă alături două ființe atît de monstruos deosebite.* VLAHUȚĂ, O. A. III, 65. *Fuma monstruos, țigară de la țigară, pînă la accesul de tusă cu sufocație.* TEODOREANU, M. U. 29. ✧ (Prin exagerare) *Dacă a avut norocire a fi colaboratorul vreunui vodevil monstruos ce s-a jucat la teatrul Iașilor ..., ferice de el.* NEGRUZZI, S. I, 60. *Numai ton de cîrciumi, poezii monstruoase, Cenzura cea deșteaptă e drept să nu le lase; Ele ne strică gustul.* ALEXANDRESCU, O. I, 183. *Traducerea literală ar fi dat ... o construcție românească monstruoasă.* BUL. COM. IST. II, 34.

2. (Rar) Care are conformația, aspectul unui monstru (**2**), care are mari anomalii fizice. Cf. COSTINESCU, LM. *Copil monstruos.* ȘĂINEANU, D. U., cf. SCRIBAN, D.

3. Îngrozitor; groaznic, oribil; revoltător. *Calicia este, în adevăr, într-un stat bine organizat, o faptă monstruoasă.* KOGĂLNICEANU, S. A. 80. *Conștiința publică se revoltă în contra unor nedreptăți atît de monstruoase.* MAIORESCU, D. I, 59, cf. MACEDONSKI, O. IV, 94. *Aceleași stele luminau adeseori jertfe omenești făcute unor zei monstruoși.* XENOPOL, I. R. I, 32, cf. SADOVEANU, E. 87. *Mica mascaradă din fața poștei din Tetuan devenise o mașinărie monstruoasă, un adevărat abator de oameni.* BOGZA, A. Î. 617. *Legea stoarcerii profitului maximal stă la temelia monstruosului sistem de asuprire și jefuire sălbatică a unor popoare.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2510, cf. nr. 2361, 2416. *Acolo unde critica de jos și autocritica sînt gîtuite apar fenomene monstruoase de birocratism.* LUPTA DE CLASĂ, 1953, nr. 3—4, 208. ✧ (Adverbial) *Bine, dar e monstruos să hrănești o armată împotriva căreia poate ai să te bați mîine.* C. PETRESCU, Î. I, 8.

— Pronunțat: *-stru-os.* — Pl.: *monstruoși*, *-oase*.

— Din fr. **monstrueux**.

MONSTRUOZITÁTE s. f. Ceea ce este ieșit din comun, anormal ca aspect, proporții etc. (producînd o impresie neplăcută, repulsie, groază etc.); ceea ce este îngrozitor, groaznic, oribil sau revoltător. *Parlamentul ... a tractat cele mai multe din acestea pretensiuni ale episcopilor ca monstruozități și le-a respins.* BARIȚIU, P. A. II, 731. *Era o monstruozitate a vedea o nație întreagă în cumpănă a-și perde ființa.* NEGRUZZI, S. I, 278. *Pe vară-sa, fiia lui Rareș,*

şi-o luă femeie, zidind pe temelia acestor monstruozităţi un nou regim. HASDEU, I. V. 6. *Gîndul că nevastă-mea ar putea veni singură, în zorii zilei, acasă, mi se părea o monstruozitate rece.* CAMIL PETRESCU, U. N. 132. *Această regretabilă monstruozitate s-a petrecut în Bucureşti.* ARGHEZI, P. T. 122. *Războaie, care să depăşească în monstruozitatea lor tot ce a înregistrat . . . istoria.* CONTEMP. 1950, nr. 185, 3/3. ✧ (Prin exagerare) *Un articol de jurnal pus în rime, o monstruozitate literară.* MAIORESCU, CR. I, 41.

— Pronunţat: *-stru-o-*. — Pl.: *monstruozităţi.*

— Din fr. **monstruosité.**

MONŞÉR s. m. sg. (Franţuzism) Termen familiar cu care o persoană se adresează unui bărbat (în semn de simpatie, de prietenie sau ironic). *Fugi, monşer! Cine ţi-a spus gogoşile astea?* CARAGIALE, M. 63. ✦ (Impropriu) Iubit. *Vai de mine! monşerul meu! mi-l omoară!* CARAGIALE, O. VI, 45.

— Din fr. **mon cher.**

MONT[1] s. n. **1.** (Regional) Mică ridicătură de pămînt pe un loc şes (Coşbuc-Năsăud). CHEST. IV 90/264. ✦ Morman, grămadă, movilă (de lemne, de piatră, de lut etc.) (Coşbuc-Năsăud). Cf. CHEST. IV 90/264. *Ce-ai strîns atîta mont de lemne?* ib. ✧ (Prin exagerare) *Ai făcut un mont de coleşă.* ib. ✧ (Ca termen de comparaţie pentru un om leneş, tont) *Abia te clăteşti, ca un mont.* ib.

2. Os, parte a unui os sau articulaţie proeminentă; s p e c. proeminenţă patologică a unui os sau a unei articulaţii, îndeosebi la degetul gros de la picior (v. o u ă l e p i c i o a r e l o r). *Se răsucise tot timpul pe pămîntul gol, în colţurile şi monturile oaselor.* SADOVEANU, O. X, 206, cf. XIII, 685. *Îşi zdrobi o lacrimă cu montul arătătorului.* CAMILAR, N. II, 403, cf. id. C. P. 131, ALR I 1759/402.

3. (Regional) Partea superioară a labei piciorului. Cf. ALEXI, W.

4. (Regional) Podul palmei. Cf. ALEXI, W., ALR II/I h 50/514, 520, 537.

5. (Regional) Rădăcina cozii vitelor. Cf. TDRG.

6. Parte care rămîne dintr-un membru tăiat, ciuntit; ciot. *Au picat palmele de la încheietură jos şi el au rămas ciunt, numai cu monturile de mîni.* SBIERA, P. 31, cf. com. din STRAJA-RĂDĂUŢI. *Omul care nu are o mînă, ci numai jumătate, se zice că are un mont.* A V 18, cf. VI 26. ✦ (Regional) Membru nedezvoltat, închircit. *Paseri erau, dar ar fi trebuit să fie boboci. Aveau monturi de aripi şi puf, dar mişcau nişte picioare lungi şi nişte ciocuri uriaşe.* SADOVEANU, O. VI, 628. ✦ (Regional) Obiect prea scurt (Baia-Fălticeni). Cf. ŞEZ. XX, 137.

— Pl.: *monturi* şi (regional) *monte* (ALR I 1103/552). — Şi: (regional) **munt** s. n. ALR II/I h 50/520.

— Din **bont,** prin substituirea lui *b* cu *m.* Cf. GRAUR, E. 21.

MONT[2] s. n. (Transilv., mai ales la pl.) Rest, rămăşiţă; s p e c. ceea ce rămîne după ce s-a stors mustul din struguri sau după ce s-a fiert rachiul din fructe; p. e x t. băutură făcută din aceste resturi. Cf. VAIDA. *Monturi de drojdie.* ALR I 1719/255, cf. 1719/251, 343. *Rachiu din moante.* ALR II 6347/334, cf. 6139/272, 310, ALRM SN I h 160, MAT. DIALECT. I, 285. ✦ (Regional) Drojdie (de la cafea) (Zagra-Năsăud). PAŞCA, GL. *Au rămas nişte monturi de cafea neagră.* id. ib.

— Pl.: *monturi* şi *monte* (ALR II 6239/279, 6347/279, LEXIC REG. 9), *moante.* — Şi: **móntur** (ALR II 6159/284) s. m., **munt** (ib. 6139/310, 6357/310) s. n.

— Din magh. **mont.**

MONTÁ[1] vb. I. T r a n z. **1.** (Complementul indică piesele unui sistem tehnic, ale unui ansamblu) A îmbina între ele pentru a forma un tot (şi pentru ca sistemul, ansamblul să poată fi folosit, să funcţioneze), a a s a m b l a; (complementul indică o piesă, o parte componentă a unui mecanism, a unui obiect etc.) a fixa la locul său, în cadrul ansamblului. Cf. BARCIANU, ŞĂINEANU, D. U. *Pietrele să fie montate în două inele.* C. PETRESCU, A. 320. *Explicaţiile regizorului şi replicile interpreţilor se împletesc cu bătaia ciocanelor şi cu freamătul muncii celor ce montează decorurile.* CONTEMP. 1949, nr. 158, 8/1. *Stă rezemat de un stîlp cu mîinile la spate şi priveşte la un om care montează o piesă.* ib. 1955, nr. 463, 3/7. ✧ R e f l. p a s. *La reluarea lucrului se destupă găurile şi se montează la loc toate aparatele.* IOANOVICI, TEHN. 43, cf. 40. *Piesele fabricate . . . le expedia apoi sub pază la cealaltă fabrică, unde se montau.* BENIUC, M. C. I, 263.

2. (Complementul indică sisteme tehnice, piese, p. e x t. fabrici etc.) A plasa, a amplasa pe locul de funcţionare. *Cristescu apăsă un buton mare, montat pe colţul biroului.* GALAN, B. I, 9. ✧ R e f l. p a s. *Pentru ca maşinile-unelte să lucreze în condiţii optime, . . . acestea nu se aşază direct pe pardoseala atelierului, ci se montează pe o fundaţie anume construită.* IOANOVICI, TEHN. 350.

3. A pregăti un spectacol artistic (din punct de vedere al decorurilor şi costumelor). *Spre a pune o piesă în scenă, mai ales una originală, se cere munca autorului pentru a o scrie, munca actorilor pentru a o studia şi munca întregului aparat al regiei de scenă pentru a o monta.* CARAGIALE, O. III, 292. *Liceul cheltuia parale montînd „Apus de soare" cu mucava.* I. BOTEZ, B. I, 65.

4. A pune la cale; a crea un incident, o întîmplare (cu scopul de a trage foloase).

Cf. ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U. *Treburi montate de cele mai multe ori din fir în păr, ca și faimoasele naufragii ale faimosului Ianulea.* BOGZA, A. I. 331. ✦ (Complementul indică oameni) A întărîta împotriva cuiva sau a ceva; a ațîța. Cf. BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U. *Gîndi . . . , ofensat de tonul ultimelor cuvinte ale Elefantului, că va ieși acum o dandana cumplită, cu urmări care îl speriară. Nu trebuia să-l monteze pe Elefant.* PAS, Z. III, 25.

— Prez. ind.: *montez.*

— Din fr. **monter.**

MONTÁ² vb. I. T r a n z. (Rar, despre animale mascule) A efectua monta **(1),** a fecunda femela. *Masculii merg la pășune împreună cu femelele și le montează în libertate.* ENC. AGR. IV, 58, cf. A VI 26.

— Prez. ind. pers. 3: *montează.*

— V. **montă.**

MONTÁGIU s. n. v. **montaj.**

MONTÁJ s. n. **1.** Faptul de a monta¹ **(1);** (concretizat) ansamblu, sistem realizat prin montare¹. *Importanța preciziei execuției pieselor, în ceea ce privește dimensiunile lor, se evidențiază la montaj și mai cu seamă în cazul înlocuirii pieselor de schimb.* IOANOVICI, TEHN. 369. *Capul șurubului poate să mai aibă și alte forme speciale, după locul disponibil pentru montaj.* SOARE, MAȘ. 11. *Penele de reglaj se caracterizează . . . și prin faptul că montajul și demontajul lor nu se face prin lovituri de ciocan.* id. ib. 50. *Montajul de mașini și aparate.* BO (1951), 785. *Se întoarse lîngă masa de montaj și rîndui piesele.* V. ROM. iulie 1954, 159. *Sînt în curs de construire și montaj mari complexe ale industriei chimice.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4837.

2. (În pictură, grafică, fotografie) Reunire a unor imagini independente sau care fac parte dintr-o compoziție, în vederea obținerii unui ansamblu; (concretizat) ansamblu realizat printr-o astfel de reunire. *Această idee este viu redată de un montaj fotografic care domină o parte din prima sală a expoziției.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 390.

3. Stabilire a ordinii, a lungimii etc. diferitelor imagini din care este alcătuit un film cinematografic, înainte de a fi definitiv terminat. *Aceasta e arta montajului, aceasta e legea ecranului.* CONTEMP. 1958, nr. 592, 4/4. ◇ *Montaj radiofonic* = dispunere în ordinea logică a momentelor reprezentative care alcătuiesc opere literare sau muzicale, în vederea prezentării lor în cadrul unei transmisiuni radiofonice.

— Pl.: *montaje.* — Și: (învechit) **montágiu** s. n. BUL. FIL. VI, 57.

— Din fr. **montage.**

MONTÁN, -Ă adj. De munte, de la munte, specific muntelui; (învechit) montanistic. *Un magistru . . . care se alegea de către respectivele comune, apoi se întărea pe viață de către președintele județului montan.* BARIȚIU, P. A. I, 654. *Pe stînci, locuri ierboase, uscate, din regiunea montană pînă în cea alpină.* FLORA R.P.R. II, 84. ✦ (Substantivat, neobișnuit) Locuitor de la munte; muntean¹ **(1).** Cf. LM.

— Pl.: *montani, -e.*

— Din lat. **montanus.**

MONTANÍST s. m. (Învechit) Inginer de mine, v. m i n ă¹ **(1).** Cf. LM. *Monumentul . . . s-au proiectat și s-au așăzat de vrednicul său idraolic și montanist d. comisul Mihailic Hodasin.* CALENDAR (1853), 79/26, cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.

— Pl.: *montaniști.*

— Din it. **montanista,** germ. **Montanist.**

MONTANÍSTIC, -Ă adj. (Învechit) **1.** Montan. *A ocupat cetățile montanistice cu monetăria.* BARIȚIU, P. A. I, 28. *S-a născut în orașul montanistic Schemnitz.* id. ib. II, 55. *Spre nord de Vatra Dornei . . . se află comuna montanistică Iacobeni.* F (1890), 433.

2. Care se referă la exploatarea minelor¹ (de aur) de la munte. *Apafi iartă popilor și decima de vinuri, precum și un cens montanistic, care nu este definit mai de aproape.* BARIȚIU, P. A. I, 142. *În orașul Zlatna au stătut pînă în zilele noastre două oficii montanistice.* id. ib. II, 347. *În timpul lui Erodot . . . progresul montanistic nu mersese pînă acolo.* HASDEU, I. C. I, 189. ✦ (Substantivat, f.) Disciplină avînd ca obiect modul de organizare a exploatărilor miniere. *Într-o țeară din cele mai bogate de metale pe fața pămîntului nici umbră de institut pentru știința montanisticei.* BARIȚIU, P. A. II, 2.

— Pl.: *montanistici, -ce.*

— Din it. **montanistico,** germ. **montanistisch.**

MONTÁNT, -Ă s. m., adj. **1.** S. m. Bară verticală sau stîlp vertical (folosite în construcții). *2 suporți . . . sînt construiți din doi montanți de lemn tare.* ENC. TEHN. I, 324. *Suportul port-cuțit* [al rabotezei] *este fixat la o traversă . . . care alunecă în sus și în jos pe doi montanți.* IOANOVICI, TEHN. 325.

2. Adj. (Franțuzism) Ridicat în sus; p. e x t. înalt. *Guler montant.*

— Pl.: *montanți, -te.*

— Din fr. **montant.**

MONTÁRE¹ s. f. Acțiunea de a m o n t a¹. **1.** Cf. m o n t a¹ **(1).** *25 de tineri învață aici montarea . . . tractoarelor.* SCÎNTEIA, 1949, nr. 1320. *Se fabrica în realitate armament, piese pentru mine de cîmp. Montarea lor se făcea însă tocmai la celălalt capăt al orașului.* BENIUC, M. C. I, 263. *După montarea capacului, tractorul porni ușor, într-un mers normal.* MIHALE, O. 172.

2. Cf. m o n t a[1] (**2**). *Montarea mașinilor pe fundație se face cu scopul de a le asigura condiții favorabile de lucru.* IOANOVICI, TEHN. 350.

3. Cf. m o n t a[1] (**3**). *Montarea acestui ultim spectacol a fost unică.* SAHIA, U.R.S.S. 151. *Reprezentarea în ultima vreme a pieselor noi ... a ridicat în teatrul nostru probleme importante în legătură cu mijloacele de montare a acestora.* CONTEMP. 1949, nr. 164, 9/1. *Problema obiectelor de recuzită și mobilier este de asemenea una dintre cele mai importante în montarea unui spectacol.* ib. 1954, nr. 403, 4/4. ✦ Totalitatea mijloacelor materiale (decoruri, costume, mijloace tehnice) folosite cu ocazia reprezentării unui spectacol.

— Pl.: *montări.*

V. **monta**[1].

MONTÁRE[2] s. f. (Regional) Monta (**1**) (Miclăușeni-Pașcani). Cf. CHEST. V 33/46.

V. **monta**[2].

MONTATÓR, -OÁRE s. m. și f. (Rar la f.) Tehnician specializat în lucrări de montare[1] (**1, 2**); montor. *Montator de locomotive, automotoare și vagoane.* LEG. EC. PL. 291. *Montator la Grivița-Locomotive.* CONTEMP. 1949, nr. 165, 10/6. *Echipele de montatori ... așază acum piesele grele ale postamentului.* SCÎNTEIA, 1951, nr. 1943. *Să se intereseze îndeaproape de pregătirea cadrelor de montatori.* V. ROM. octombrie 1954, 129. *Acea scrisoare ... o adusese Ilie Hanganu, montator, și o depusese la adresă.* SADOVEANU, M. C. 168. *S-a îndreptat către estradă montatorul Toader Cristofovici.* GALAN, Z. R. 16.

— Pl.: *montatori, -oare.*

— **Monta**[1] + suf. *-tor.*

MÓNTĂ s. f. **1.** Împreunare a două animale de sex opus, mai ales a unui armăsar cu o iapă, în vederea reproducției; (regional) montare[2]. *Însămînțările artificiale dau posibilitatea ca de la reproducătorii masculi de mare valoare să putem obține de 10—15 ori mai mulți produși decît prin montă naturală.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2 745, cf. ib. nr. 2 785.

2. Herghelie de armăsari pentru reproducere. Cf. A VI 26.

— Pl.: *monte.*

Din fr. **monte.**

MÓNTE s. m. v. **munte.**

MONTGOLFIÉRĂ s. f. Aerostat primitiv umplut cu aer cald. V. b a l o n. *Montgolfieră ... aerostat, balon aflat de Montgolfier.* PROT.-POP., N. D. *S-au dat numele special de montgolfiere aerostatelor pline cu aer cald.* PONI, F. 95, cf. CADE.

— Pl.: *montgolfiere.*

— Din fr. **montgolfière.**

MONTICÉL s. m. v. **munticel.**

MONTICÚL s. m. (Franțuzism învechit) Munte mic (COSTINESCU), deal (COSTINESCU, ALEXI, W.), colină (ALEXI, W.), movilă (**1**) (id. ib.).

— Pl.: *monticuli.* — Și: **monticulă** (accentul necunoscut) s. f. COSTINESCU.

— Din fr. **monticule,** lat. **monticulus.**

MONTICULĂ s. f. v. **monticul.**

MONTÓR, -OÁRE s. m. și f. (Rar la f.) Montator. *Monteur de conducte.* LEG. EC. PL. 289. *Monteur de automobile.* NOM. PROF. 28. *Zilele acestea monteurii au obținut o nouă victorie.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 388. *O mînă de harnici montori lucrează la instalarea unei fabrici de beton.* ib. 1953, nr. 2 758, cf. 1960, nr. 4 841.

— Scris și: (cu ortografie etimologică) *monteur.* — Pl.: *montori.*

— Din fr. **monteur.**

MÓNTUR s. m. v. **mont**[2].

MONTÚRĂ s. f. **I.** (Învechit, prin Transilv.) Echipament (militar). *Slab sau tare, acum de o samă să ține, Cînd are montură cum să cuvine.* BUDAI-DELEANU, T. V. 145. *Dar țiganii noștri credea tare Și vîrtos, că munteni acei fură Ce pe dînși venisă să-i omoare Îmbrăcați în turcească muntură.* id. T. 207. *Ei, a striga ș-a juca începură, Ș-a căra din tabără ... Tot feliu de armă și mundură.* id. ib. 285. *Nu aveți nici arme, nici munițiune, nici monture de ajuns în magazinele împărătești.* BARIȚIU, P. A. II, 317. *Regimentele împărătești rămase ori trecute mai tîrziu la unguri nu apucaseră a schimba sau, cum am zice, a-și maghiariza montura.* id. ib. 438. ✦ (Prin Transilv., în forma *mundur*) Bagaj, calabalîc. *Fieștecare își ia munduru, nimic nu rămîne la acea stînă.* CHEST. V 9/26, cf. com. din LUPȘA-TURDA.

II. (Franțuzism rar) Animal de călărie. Cf. ALEXI, W., CADE.

III. Parte a unui sistem tehnic, a unui obiect etc., în care se montează una sau mai multe piese. *Monturi de lemn pentru perii, pensule, bidinele.* NICA, L. VAM. *Monturi pentru ceasornice de buzunar, complete, fără mecanism, lucrate din metale comune.* id. ib. *Monturi speciale de porțelan.* IONESCU-MUSCEL, ȚES. 85. ✦ S p e c. Garnitură (de metal) în care se fixează o piatră prețioasă sau o bijuterie. *Montura era după moda anilor 1840—1850, copiată de altfel după exemplare autentice.* C. PETRESCU, A. 325. *Orașul strălucește în razele soarelui sudic ca o piatră prețioasă într-o montură monumentală.* SCÎNTEIA, 1952, nr. 2 402.

— Pl.: *monturi* și (învechit) *monture.* — Și: (învechit) **muntúră, mundúră** s. f., **mundúr** s. n.

— Din **(I—III)** germ. **Montur, (II—III)** fr. **monture.** — Pentru formele cu *-d-*, cf. m u n d i r.

MONTURÓS adj. (Regional, despre vin) Tulbure (Sînmihaiu Almașului-Zălau). ALR SN I h 238/284.
— Pl.: *monturoase.*
— De la **mont**[2].

MONȚIÁN subst. (Geol.) Primul etaj al eocenului inferior, caracterizat îndeosebi prin anumite specii de gasteropode. Cf. LTR, DM, DER.
— Pronunțat: *-ți-an.*
— Din fr. **montien,** germ. **Montien,** engl. **Montian.**

MONUMÉNT s. n. **1.** Operă de sculptură sau de arhitectură ridicată în amintirea unui eveniment important sau a unei personalități; p. e x t. edificiu (de mari proporții) cu numeroase elemente arhitectonice sau de ornamentație; construcție cu o deosebită valoare istorică. *Din agonisirile sale ce au cîștigat din bunul patriii, să facă vreun monument.* MUMULEANU, C. 26/3. *Monument (zidire spre pomenirea unei însămnate întîmplări).* AR (1829), 22[1]/3. *Să văd astăzi pretutindenea nemuritoare monumenturi (zidiri de pomenire).* ib. 23[2]/35, cf. 203[2]/2. *Trista țermonie a mutării acestor trupuri ... în monumentul ce este nația îndatorată a le înălța spre slăvita aducere aminte.* CR (1829), 148[2]/4. *Piste o zi și o noapte am ajuns în Berlin, a căruia descripție voi trimete-o cînd voi cunoaște destul monumenturile.* KOGĂLNICEANU, S. 73. *Îndată ce cîștiga o izbîndă asupra neprietenilor, el nu lipsea a ridica și un monument.* NEGRUZZI, S. I, 196. *Cînd era să iasă din acea clădire, Vede scris cu aur p-un vechi monumînt.* MUREȘANU, P. 140/12. *Puțin mai înainte un monument s-arată.* ALEXANDRESCU, M. 89, cf. 12. *Pe drum, începui a-i vorbi de frumoasele monumente ale Florenței.* ALECSANDRI, O. P. 9. *Mari și glorioase monumenturi.* id. ib. 287. *Pentru a îmbogăți muzeele apusului, distrugeau monumentele antice ale Greciei.* OȚETEA, T. V. 118. *O mulțime imensă, cu mari buchete de flori, s-a îndreptat spre monumentul eroilor.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2707. *Multe monumente păstrează amintirea eroismului cu care fiii Coreei și-au apărat patria de-a lungul veacurilor.* CONTEMP. 1954, nr. 384, 6/1. *Sub crengi, lîngă pîrîul lent, Se-nalță-un simplu monument.* V. ROM. ianuarie 1954, 48. ◇ *Monument al naturii* = nume dat plantelor, animalelor, rocilor etc. care prezintă o mare importanță (prin raritatea, frumusețea etc. lor), fiind ocrotite de lege; p. e x t. teritoriu pe care se află asemenea plante, animale, roci etc. *Comisia ... a hotărît să declare noua descoperire ca monument al naturii.* SCÎNTEIA, 1960, nr. 4862. ◇ F i g. *În ... dulcea mea patrie ... am lăsat atîtea monumenturi de lucruri bune.* GORJAN, H. IV, 51/24. *Istoria lumei și un monument viu, mare de opt milioane de suflete, le stau dimpotrivă.* RUSSO, S. 70. ✦ (Ironic) *Monument de prostie* = om foarte prost.

2. F i g. Document istoric de o deosebită valoare; scriere remarcabilă (care constituie mîndria culturii unui popor). *Monument în limba românească cu slove latinești.* MAIOR, D. 257. *Mare parte ... din monumînturi și scripturi ... le am a mînă.* id., în BV III, 80. *Limba au prins rădăcini în legi, în instituții, în istorie, în monumentele scrise.* RUSSO, S. 64. *Modul cel mai comod de a proceda este a reproduce monumentul cu chirilică.* BUL. COM. IST. I, 26. *Monumentele scrise în limba latină.* ROSETTI, L. R. I, 56. *Cele mai vechi monumente de limbă.* SCL 1950, 233, cf. 1954, 31. *Metaforele nu sînt identificate în primele monumente ale literaturii.* VIANU, M. 34.
— Pl.: *monumente* și (învechit) *monumenturi.*
— Și: (învechit și regional) **monamént** (COMAN, GL.), (învechit) **monumínt,** (regional) **monomént** (com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI) s. n.
— Din fr. **monument,** lat. **monumentum.**

MONUMENTÁL, -Ă adj. Privitor la monumente **(1),** care ține de monumente, al monumentelor; p. e x t. care are proporțiile și măreția unui monument **(1),** g r a n d i o s, m ă r e ț **(2 e).** *Pressburgul ..., privit din punctul de vedere monumental, are o biserică foarte veche.* FILIMON, O. II, 59. *Grilajul de fier cu vîrfurile polcite avea o poartă monumentală la mijloc.* REBREANU, R. I, 18, cf. id. ib. 20. *Un hol cu scară monumentală.* CAMIL PETRESCU, T. II, 7. *Marele vornic Villara tocmai ieșea cu o hîrtie din odaia cea mare cu biroul monumental.* id. O. II, 241. *Hotelul era complet gata, alb, monumental și cu lumini la ferestre.* SAHIA, U.R.S.S. 24. *Doctorul sta înfundat într-un jilț bătrînesc în fața biroului monumental.* BART, E. 173. *Printre clădiri monumentale, apele fluviului se îndreaptă spre mare.* BOGZA, M. S. 24. ◇ F i g. (Ironic) *Femeia ... era într-adevăr negricioasă și monumentală.* STANCU, R. A. V, 128. ◇ (Substantivat) *În pasiunea lui Șolohov pentru monumental ... găsim ecoul marei literaturi a lui Tolstoi și Dostoievski.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 4/2. ◇ (Adverbial) *Piața Roșie a fost monumental decorată.* SAHIA, U.R.S.S. 27. ✦ F i g. (Despre scrieri) Remarcabil (prin proporții, valoare). *Monumentalul său dicționar al limbei franceze.* ODOBESCU, S. III, 29.
— Pl.: *monumentali, -e.*
— Din lat. **monumentalis,** fr. **monumental,** it. **monumentale.**

MONUMENTALITÁTE s. f. Faptul de a fi monumental; grandoare, măreție **(1).** *Viziunea*

sa plastică... manifestîndu-se pe linia unei concepţii care urmăreşte monumentalitatea în limitele unei anume simplităţi formale. CONTEMP. 1949, nr. 120, 13/5. *Dar nu numai clădirile şi bulevardele sînt aici mari, ci nota de monumentalitate aparţine şi altor feluri de construcţii.* L. ROM. 1953, nr. 1, 13. *Gara oficială Băneasa posedă calităţi de monumentalitate.* V. ROM. ianuarie 1961, nr. 186. *Catedrale se ridicau spre cer, de o monumentalitate zdrobitoare.* BOGZA, M. S. 43. ◇ F i g. *Faţa marelui scriitor, unică prin monumentalitatea şi omenescul ei.* id. ib. 91.
— Din fr. **monumentalité**.

MONUMENTALIZÁ vb. I. T r a n z. şi r e f l. (Rar) A da sau a căpăta un caracter grandios, măreţ. [Bălcescu] *este monumentalizat prin mari acţiuni, prin liniile mari ale ideologiei lui.* CONTEMP. 1948, nr. 108, 11/5. *Faptele anterioare capătă o valoare simbolică şi se monumentalizează.* VIANU, M. 248.
— Prez. ind.: *monumentalizez*.
— Din fr. **monumentaliser**.

MONUMÍNT s. n. v. **monument**.

MOÓR s. n. v. **mohor**[1].

MOPS s. m. **1.** Cîine puternic de statură mică, cu capul mare, pătrat, cu botul turtit, cu părul scurt şi neted. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., LM. *Doamne oxigenate, înălţate pe călcîie, plimbă mopşi urîţi.* BRĂESCU, M. B. 20. *Nu vorbea cum trebuie, ci numai mîriia ca un mops.* CAZIMIR, GR. 221. *Aista-i Ţubichi, răspunse Natanail... E un corceag de mops şi de fox.* SADOVEANU, O. IX, 21. *Mopsul... este cîinele naţional englezesc.* ENC. AGR. *Şi nu e nevoie ca un cîine să fie lup, mops, doberman, şpiţ, setter, griffon, ca să merite o atenţie respectoasă.* ARGHEZI, C. J. 96.
2. Epitet peiorativ dat unei persoane cu nasul turtit, cîrn. Cf. BUL. FIL. V, 190.
3. (Argotic, în trecut) Epitet dat unui judecător de instrucţie. Cf. CADE.
— Pl.: *mopşi*. — Şi: (popular) **mox** s. m.
— Din germ. **Mops**.

MOR interj. (De obicei repetat) Onomatopee care redă mormăitul ursului. *În dreptul podului, numai iaca şi ursul: mor! mor! mor!* CREANGĂ, P. 187. *Deodată se auzi prin pădure glasul ursului: mor! mor! mor!* ISPIRESCU, L. 329. *Ia ursul coşuleţul în gură şi mor, mor, se duce şi el pînă la curte.* MERA, L. B. 112.
— Onomatopee.

MORÁ vb. I v. **mura**.

MORÁJIN, -Ă adj. (Prin Olt.) Pestriţ (LEXIC REG. 42); roz-închis (ib.). *Dude morajine.* ib.
— Pl.: *morajini, -e*. — Şi: **morajíu, -íe** adj. LEXIC REG. 42.
— Etimologia necunoscută.

MORAJÍU, -ÍE adj. v. **morajin**.

MORÁL[1] s. n. v. **morală**.

MORÁL[2], **-Ă** adj., s. n. **I.** Adj. **1.** Care este în conformitate cu principiile sau cu regulile moralei (**1**), care ţine de morală, care se referă la morală; p. e x t. care moralizează (**1**), m o r a l i z a t o r. *Faptele morale, adecă cele ce purced din sloboda voie a noastră, împreună cu înţelepciunea.* IORGOVICI, O. 23/23. *Îndreptări şi morale învăţături.* ST. INST. 5/8. *Întemeierea relighioaselor şi moralelor cugetări* (a. 1828). URICARIUL, VII, 173. *O istorioară morală a unui copil.* CR (1834), 364²/38. *Rezonul trebuie să nu smintească... Rînduiala morală.* CONACHI, P. 266. *Putem învinge răul şi îndeplini menirea morală a omenirii... prin cuvînt, prin idee.* BĂLCESCU, M. V. 2. *Îşi întinse planurile sale Spre ea, ca s-o tragă cu vorbe morale.* PANN, P. V. I, 54/28, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Teza morală a novelei d-lui Ghica.* MAIORESCU, CR. II, 82. *Junele nostru are foarte sănătoase vederi morale.* CARAGIALE, O. VII, 213. *Cîştigul ce se-naltă pe acelaşi piedestal, Moral întodeauna şi vecinic imoral.* MACEDONSKI, O. I, 45. *Germanii au, în afară de fraţii Grimm, o întreagă literatură de povestiri morale şi educative.* ANGHEL, PR. 180. *Vrea să facă pe oameni mai buni, să facă viaţa mai înaltă, iar cărţile sînt pentru el o armă morală în această luptă.* V. ROM. decembrie 1953, 266.
2. Care se referă la psihic, la spirit, la intelect sau la caracter, care aparţine psihicului, spiritului, intelectului sau caracterului; (învechit) moralic, moralicesc (**2**), moralnic (**2**). *Ei lasă să doarmă puterile lor trupeşti, morale şi înţelegătoare.* MARCOVICI, D. 52/2. *Ai suferi acele chinuri morale ce nu se pot descrie şi pre care le vindecă numai moartea.* NEGRUZZI, S. I, 243. *Iată starea morală în care se afla Duduca.* FILIMON, O. I, 118. *La masă vorbirăm... de starea economică şi morală a lucrătorilor din minele de cărbuni.* CONTEMPORANUL, III, 569. *Vijelii morale care tulbură şi răstoarnă toată economia unui suflet.* VLAHUŢĂ, D. 306. *Analizînd pe artist din punct de vedere fiziologic, psihologic, moral etc. vom da de mediul înconjurător care a fasonat pe artist.* GHEREA, ST. CR. II, 11. *Femeile romanciere au superioritate morală.* IBRĂILEANU, S. L. 46. *În latura portretelor fizice şi morale aflăm, sub pana lui Anghel Demetriescu, reuşitele sale scriitoriceşti cele mai importante.* VIANU, A. P. 151, cf. 153. *Prestanţa aceasta e cu atît mai remarcabilă cu cît era de natură pur morală.* OŢETEA, T. V. 88. *Contrastul dintre trăsăturile morale ale luptătorilor pentru cauza binelui şi înfăţişarea hîdă a năravurilor celor hrăpăreţi şi neoneşti.* SCÎNTEIA, 1953, nr. 2801.

II. S. n. 1. Calitatea de a fi moral² (I 1). *Frumosul merge mînă în mînă cu moralul.* IORDAN, L. R. A. [illegible].

2. Ansamblul facultăților sufletești. *Toată lumea știe ce influență mare are moralul asupra fizicului.* BIANU, D. S.

3. Stare, dispoziție sufletească. *Deznădăjduirea ... de care pătimește moralul său.* NEGRUZZI, S. I, 41. *Niciodată nu mi-am simțit moralul atît de abătut.* CONTEMPORANUL, VI_1, 507. ✦ Curaj, tărie sufletească. *Unde rămîne atunci moralul întru darea exemplului bun?* F (1891), 123. *Dacă ar fi cel puțin în stare să păstreze moralul populației!* PAS, Z. IV, 5. ✧ E x p r. **A ridica** (cuiva) **moralul** = a îmbărbăta (pe cineva), a(-i) da curaj. *Ipsilante crezu că va ridica moralul soldaților săi aducîndu-i spre București.* GHICA, ap. CADE. **A(-i) scădea** (cuiva) **moralul** = a (i se) diminua (cuiva) curajul, a (se) demoraliza, a (se) deprima.

— Pl.: **(I)** *morali, -e.*

— Din lat. **moralis, -e,** fr. **moral.**

MORÁLĂ s. f. 1. Ansamblu de norme (nescrise) care reglementează comportarea oamenilor în societate, exprimînd obligațiile lor unii față de alții, față de colectivitate, de patrie etc.; (sens curent) comportare, obiceiuri, moravuri; s p e c. comportare lăudabilă, frumoasă. *Învățături despre moral, adecă despre năravurile cele bune.* CALENDARI (1802), 5/13, cf. 9/10. *Învățătura și luminarea minții fără de sf[i]nta facerea de bine și bun moral (ratio bonorum morum) ... spre rău slujesc.* ȚICHINDEAL, F. 329/14. *Învățătură despre moral, adecă năravuri bune.* CHREST. ROM. 7/20. *Acesta este folosul învățăturii fără moral.* MUMULEANU, ap. GCR II, 247/10. *Învățăturile potrivite pe starea fieștecăruia om în soțietate și întemeiate pe prințipuri de ... moral.* BULETIN, F. (1833), 117²/18. *În loc de a întrebuința banii pentru învățătura tinerimei și pentru de a formarisi a ei moraluri, el au protimisit a-i trage în folosul său* (a.1835). URICARIUL, VIII, 141. *Asta ți-e virtutea cea nelegiuită, Asta ți-e morala cea afurisită!* PANN, P. V. I, 58/20. *Alții iarăși făcîndu-și o idee strîmtă de religie și moral, aruncă ... anatemă asupra economiei politice.* ROM. LIT. 259¹/11. *Nu mai e moral, nu mai sînt prințipuri.* CARAGIALE, O. I, 107. *Genul de roman propriu-zis ... este romanul-problemă, adică o „invenție" epică, menită să ilustreze o problemă de psihologie sau de morală.* IBRĂILEANU, S. L. 6. *Binele nu merge însă fără folos, precum frumosul nu merge fără armonie: morala în fond este, așadar, și o estetică.* LOVINESCU, C. IV, 149. *Și azi morala de-ar permite, Aș fi la baluri nelipsit.* V. ROM. ianuarie 1954, 10. *Morala înseamnă poate, înainte de orice, sinceritate.* RALEA, S. T. I, 119. *Morala lui, optica lui, estetica lui erau iremediabil jignite.* CAMIL PETRESCU, O. II, 566. ✧ (Urmat de determinări care precizează felul, natura, domeniul) *Să depărtează de mîntuitoarele învățături ale moralului evanghelicesc.* MARCOVICI, D. 139/6. *Evlavia și moralul evangelic.* ASACHI, S. L. II, 87. *Iată dar morala ta cea evangelică, ... asta ți-e evlavia cea atît de lăudată.* NEGRUZZI, S. I, 228, cf. CREANGĂ, A. 137. *Ideologia și morala proletară resping la fel de hotărît concepția aceasta absurdă și oribilă a omenirii văzută ca o aglomerație de lumi individuale, fără putință de a comunica între ele.* CONTEMP. 1948, nr. 110, 5/2. *Nici în societate nu mai domină morala junglei.* ib. 1949, nr. 165, 8/2. *Burghezia infiltrează în rîndurile tineretului muncitor otrava ideologiei și moralei burgheze.* SCÎNTEIA, 1949, nr. 1321. *Venise la clubul sindicatului să ne țină o conferință despre morala proletară.* V. ROM. iunie 1957, 62. ✦ Disciplină științifică care se ocupă cu normele de comportare a oamenilor în societate, (învechit) m o r a l i ș; (concretizat) tratat, manual, carte cuprinzînd aceste norme. *Moralu este știința năravurilor.* GOLESCU, E. 53/5. *În limba românească să se învețe istoria ..., moralul, iconomia pămîntească și politicească* (a. 1828). URICARIUL, III, 35/3. *Ce carte de moral! Cît este de atingătoare limba ei!* MARCOVICI, C. 78/7. *Am să-i predau și moralul, cînd l-oi pune la citit.* PANN, P. V. II, 10/17. *Cantemir ... traduse moralul lui Epictet în limba rusească.* NEGRUZZI, S. II, 155. *Tu ai putea să dai moral la Universitatea din Bolognia* (a. 1852). BUL. FIL. VI, 202.

2. Învățătură, învățămînt, concluzie moralizatoare care se desprinde dintr-o scriere literară, mai ales dintr-o fabulă; (rar) moralitate (2). *Învățătura carea în moralul fabulelor se află.* ȚICHINDEAL, F. [prefață] 2/16. *Vericine, împreună cu plăcerea, pe nesimțite, gustă și morala* [comediei]. GTN (1835), 17²/18. *Această poveste e plină de moral.* GORJAN, H. I, 84/28. *Priimiț-o dară cîți doreați de dînsa, Și moral culegeți c-albina dintr-însa.* PANN, E. I, [prefață] IV/10. *Încheindu-se morala piesei în rușinarea Zoiței.* RUSSO, S. 7. *Povețele sînt vorbe, dar fapta e departe; Și prea puțini urmează morala dintr-o carte.* ALEXANDRESCU, M. 255. ✧ E x p r. **Morala fabulei** = învățătură trasă dintr-o întîmplare din viață. *Cît despre ceilalți, milioane de tovarăși, De la matroz la primul amiral, Ei n-au nevoie să mai tragem iarăși, Morala fabulei, în fiecare caz special.* V. ROM. octombrie 1954, 167.

3. (Familiar, mai ales în legătură cu verbul „a face") Dojană, mustrare. *Autorul a pus în scenă pe Matasar, care ... face morală croită după meseria lui.* RUSSO, S. 7. *Contenește cu moralu, mă rog.* NEGRUZZI, S. III, 230. *I-a făcut un moral bun.* CARAGIALE, O. VI, 178. *Tată-său, supărat foc, i-a făcut o morală aspră.* CĂLINESCU, E. 77.

— Pl.: *morale.* — Și: (învechit) **morál** s. n.

— Din lat. **moralis,** fr. **morale.**

MORÁLIC, -Ă adj. (Învechit) Moral² (**I 2**). *A pofti unul altuia gradul deplinei moralice al învățăturii și al măestriei* (a. 1829). URICARIUL, VIII, 107. *Pentru toate aceste folosuri . . . este a se mulțămi moralicei sprijiniri și ajutoriu ale unui franțuzesc gheneral.* AR (1829), 156²/40. *Popoarele . . . au fost, sînt și vor fi supuse la transformări atît moralice cît și fizice.* F (1869), 268.

— Pl.: *moralici, -ce.*

— **Moral²** + suf. *-ic*, după germ. *moralisch.*

MORALICÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) **1.** Moral² (**I 1**). *Ascultă pildele lui ceale de învățătură moralicești* (a. 1799). GCR II, 169/11. *Învățături moralicești și înțeleptitoare.* CALENDARI (1802), 11/10. *Bunele, moralicești învățături prin fabule le țin.* ȚICHINDEAL, F. [prefață] 1/5. *Am cetit eu în cartea noastră . . . ce moralicească de intîmplarea unui om.* DRĂGHICI, R. 103/11. *I-am făcut o mică bibliotecă de cărți moralicești.* NEGRUZZI, S. I, 77.

2. Moral² (**I 2**). *Învățături moralicești.* GOLESCU, E. 319/10. *Încredințarea destoiniciei cei moralicești* (a. 1828). URICARIUL, III, 10. *Drumul cel d-a dreptul care ne poate duce la desăvîrșirea cea moralicească și la fericire este numai acela de a se împărtăși cunoștințele în limba patriei.* CR (1829), 25¹/26.

— Pl.: *moralicești.*

— **Moral²** + suf. *-icesc*, după germ. *moralisch.*

MORALICÉȘTE adv. **1.** Din punct de vedere moral² (**I 1**), conform cu morala (**1**). *Plagiatul acesta . . . nu se poate caracteriza, moralicește, ca un furt.* IBRĂILEANU, SP. CR. 91. *Cînd ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este corupt moralicește.* FILIMON, O. I, 96.

2. Din punct de vedere moral² (**I 2**); sufletește, moralmente. *Moralicește bine cultivit.* MAN. ÎNV. 39/26. *Cine nu simte în țara noastră lipsa așezămînturilor prin a căror lucrare . . . să ne putem face și moralicește mădulari folositoare ale familiei europiene.* AR (1829), 1²/14. *Cunoști d-ta vreo lege care să facă ca copiii noștri să nu fie ai noștri? — Fizicește, se-ntîmplă adese; iar moralicește, cînd părinții sînt de felul d-tale.* PR. DRAM. 199. *Subt iscălitu este moralicește convins că domnii acționeri . . . vor realiza un frumos folos* (a. 1849). DOC. EC. 958. *Nu puteam decît să cîștig moralicește.* NEGRUZZI, S. I, 318, cf. GHEREA, ST. CR. III, 86.

— **Moral²** + suf. *-icește.*

MORALICÍ vb. IV. Intranz. (Învechit, rar) A moralisi. *Poetul iar moralicește și va să arete în stihurile aceste cum că în deșert oamenii făcînd rău, bagă toată vina dracului.* BUDAI-DELEANU, Ț. 268.

— Prez. ind.: *moralicesc.*

— **Moral²** + suf. *-ici*. Cf. moralic.

MORALISÍ vb. IV. Intranz. (Învechit) A enunța învățături moralizatoare; (învechit, rar) a moralici. V. moraliza (**1**). *Poetul moralisind oarecîtă vreme, zice către muză să lase aceste lucruri fiindcă . . . oamenii nu le primesc.* BUDAI-DELEANU, Ț. 374, cf. 268.

— Prez. ind.: *moralisesc.*

— **Moral²** + suf. *-isi*. Cf. germ. moralisieren.

MORALISÍRE s. f. (Învechit) Acțiunea de a moralisi. V. moralizare. *De la moralisire poetul pogoară acum la țigani.* BUDAI-DELEANU, Ț. 270. *Îndoit mai desfătată va fi învățătura istoricească de va el areta și propune ce iaste nobil și prețuit, așijderea ce e urît și neprețuit în lucrările persoanelor celor mai vestite . . . însă aceasta trebuie să o facă învățătoriul cu puțină moralisire.* MAN. ÎNV. 220/11.

V. **moralisi.**

MORALÍSM s. n. (Rar) Predominarea moralei (**1**) într-o anumită doctrină (filozofică). *Moralismul presupune gustul ideilor generale și spirit de generalizare.* IBRĂILEANU, S. L. 9.

— Din fr. **moralisme.**

MORALÍST subst. **1.** S. m. Scriitor sau gînditor care se ocupă cu probleme de morală (**1**). *Moraliștii au amestecat totdeauna firea neștiinții și a rătăcirii.* LEON ASACHI, B. 9/2. *Această patimă ne face, precum zice unul din moraliștii cei mai noi, asemenea cu copiii.* GOLESCU, E. 366/14. *În toate guvernele despotice, sapienții moraliști au fost nevoiți a moraliza pe oameni prin fabule.* HELIADE, O. II, 74. *Persia, Roma, Grecia nu scoseseră înțelepți vestiți, moraliști înalți?* MARCOVICI, D. 331/22. *Nicolaie Mavrocordat era un moralist.* IORGA, L. I, 61. *Moralistul face observații asupra sufletului și a conduitei omului, caută cauzele stărilor sufletești tipice.* IBRĂILEANU, S. L. 8. *Emil Faguet moare, lăsînd în urma lui o vastă operă de critic literar, de sociolog și de moralist.* LOVINESCU, C. IV, 147. *Sărăcia nu e un lucru de care trebuie să fii mîndru, orice ar spune moraliștii.* C. PETRESCU, C. V. 152. *Moraliștii, autori de maxime și de reflecții adînci asupra naturii omenești.* RALEA, S. T. I, 47. ◊ (Adjectival) *A pornit la drum cu gînduri de creator moralist.* LL I, 65.

2. S. m. și f. (Familiar, adesea peiorativ) Persoană care obișnuiește să moralizeze (**2**), să dojenească mereu pe cei din jur; (rar) moralizator (**2**).

3. S. m. (Învechit, prin Transilv.) Persoană care urma sau care absolvise un curs (inferior) de morală teologică. Cf. BARIȚIU, P. A. I, 558.

— Pl.: *moraliști.*

— Din fr. **moraliste.**

MORÁLIȘ subst. (Învechit) Morala **(1)**. *Profesori: Vasilie Filipan, a canoanelor, Dimitrie Vaida, a moralișului* (a. 1812). IORGA, S. D. XIII, 18, cf. LB.

— Din lat. **moralis** (cu pronunțare maghiară).

MORALITÁTE s. f. **1.** Calitatea a ceea ce este moral[2] **(I 1)**; caracter moral; comportare în conformitate cu principiile moralei **(1)**. *Sîntem datori a priveghea asupra moralității cărților.* MARCOVICI, D. 400/26. *Slujbă a statului pe care noi am fost încredințat dumitale în prețuirea moralității și a alesălor sentimenturi obștește cunoscute* (a. 1836). IORGA, S. D. VII, 87, cf. BARIȚIU, P. A. II, 416. *Aceasta este, fiul meu, a ta moralitate? Aceste-ți sînt virtuțile ce era lăudate?* PANN, E. III, 63/18. *Unul din institutele binefăcătoare care au misiunea de a dezvolta și înainta moralitatea este teatrul.* F (1867), 11. *Moralitatea individuală e în legătură de cauzalitate cu organizarea societății.* IONESCU-RION, C. 55. *Noi, cei de la Comisie, avem o datorie de conștiință și o responsabilitate pentru menținerea moralității acestei instituții europene.* BART, E. 319.

2. (Învechit) Învațatura, sfat. *Moraliteturi pentru boala cea înfricoșată, holera* (a. 1831). CAT. MAN. I, 451. ✦ (Rar) Morală **(2)**. *Moralitatea fabulei.* ȘĂINEANU, D. U.

— Și: (învechit) **moralitét** (pl. *moraliteturi*) s. n.

— Din lat. **moralitas, -atis**, fr. **moralité**. **Moralitet** < germ. **Moralität.**

MORALITÉT s. n. v. **moralitate.**

MORALIZÁ vb. I. T r a n z. **1.** A da (cuiva) învățături morale[2] **(I 1)**, a îndruma spre o comportare conformă cu principiile moralei **(1)**. *Cine vă spune că poate forma o provincie, o cetate, o familie încai armonică, pînă nu va prepara și lumina, moraliza individele, acela ori e amăgit ori va să amăgească.* HELIADE, ap. GHICA, A. 683. *Iezuiții . . . nu se străduiesc a te moraliza, din contra, chiar a te conrupe.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 144. ◇ A b s o l. *Anton Pann moralizează și filozofează cu rîs glumeț și grai de meșter.* MACEDONSKI, O. IV, 116. *Axintie . . . nu pierde niciodată prilejul de a sfătui și moraliza.* IORGA, L. I, 134.

2. (Familiar) A face cuiva morală **(3)**; a dojeni, a mustra **(2)**. *Nu-l mai zgîndăriți, că iar vă moralizează.* CAMIL PETRESCU, O. II, 415.

— Prez. ind.: *moralizez.*

— Din fr. **moraliser.**

MORALIZÁRE s. f. Acțiunea de a m o r a l i z a; (învechit) moralizație. Cf. NEGULICI, POLIZU, PONTBRIANT, D. *Își mai aduce aminte cetitorul de „Mihail", nuvelă cu tendinți de moralizare?* IBRĂILEANU, S. L. 69.

— V. **moraliza.**

MORALIZATÓR, -OÁRE adj., s. m. și f. **1.** Adj. Care moralizează **(1)**, care ajută sau contribuie la crearea unei atmosfere morale[2] **(I 1)**. Cf. NEGULICI. *Analiza însemnătății sociale, educatoare, moralizatoare a lucrării artistice.* GHEREA, ST. CR. I, 44. *Ridicolul „venerabilului" Trahanache rezultă din contrastul subtil între masca moralizatoare pe care o afișează și banditismul, josnicia, corupția pe care le patronează cu calm și demnitate.* L. ROM. 1 953, nr. 1, 54.

2. S. m. și f. (Rar, de obicei peiorativ) Moralist **(2)**. Cf. PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— Pl.: *moralizatori, -oare.*

— Din fr. **moralisateur.**

MORALIZÁȚIE s. f. (Învechit) Moralizare. NEGULICI.

— Din fr. **moralisation.**

MORALMÉNTE adv. Din punct de vedere moral[2] **(I 2)**; sufletește, moralicește **(2)**. *În război eram uneori așa de pierduți moralmente că ne venea singuri să ne omorîm.* CONTEMPORANUL, VI_2, 209. *Abătuți moralmente . . . au ajuns să se creadă dezarmați în lupta pentru existență.* VLAHUȚĂ, D. 181. *Dacă artistul, în actul perceperii, e impersonal, neindividual, atunci el e iresponsabil moralmente.* GHEREA, ST. CR. III, 235.

— Din fr. **moralement**, it. **moralmente.**

MORÁLNIC, -Ă adj. (Învechit) **1.** Moral[2] **(I 1)**. *Va începe . . . a se strica întru purtarea sa cea moralnică și a se deda beției.* INSTRUCȚIE, 11/17. *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături.* [Titlu]. ȚICHINDEAL, F. *Moralnic lucrător D-al meu folos.* I. VĂCĂRESCUL, P. 35/26.

2. Moral[2] **(I 2)**. *Dorul învățăturilor . . . înfrățește pe lăcuitorii unei țeri întru cîștigarea acestei moralnice avuții.* AR (1829), $1^1/_8$.

— Pl.: *moralnici, -ce.*

— **Moral**[2] + suf. *-nic.*

MORÁR[1] s. m. **I. 1.** Proprietar sau conducător al unei mori **(1)**; muncitor într-o moară **(1)**; (regional) măcinar. *Făcut-am adevărat zapisul mieu la mîna lui Ion Ungurianului, carele iaste murar lui Pântilii Șandru* (a. 1702). ȘTEFANELLI, D. C. 21. *3 lei pol au dat unui murar de făcut rotele morii ot Tîmpești* (a. 1742). BUL. COM. IST. I, 245, cf. 266. *Să cumpă[n]ească apa cu murari și cîte vaduri or găsi, la toate . . . să-și facă moară* (a. 1745). IORGA, S. D. XXII, 390, cf. XIII, 156. *Băietul morariului îndată ț-au adus-o.* DRĂGHICI, R. 8/22. *Un morar făina... a scuturat.* NEGRUZZI, S. II, 220. *Eu . . . sînt un biet morar, Fără nici un pic de carte.* ALECSANDRI, POEZII, 121. *Moara este încredințată unui morar.* PAMFILE, I. C. 180. *Din întunerec, coborînd*

greoi treptele, ne-a ieșit în cale Sava, morarul cel nou. C. PETRESCU, S. 29. *Prin întuneric, morarul căuta să deslușească cine vorbise.* SADOVEANU, M. C. 138. *Albă-i țara, alb îi omul . . . Moară, roată și morar Potmoliți-s în cleștar.* ARGHEZI, S. P. 122. *Nu sîntem . . . nescaiva morari beți Să descălicăm în scaieți.* TEODORESCU, P. P. 175. *Iar morarii, Meșteri mari, Cu brîu de lînă, Cu ciocanul în mînă.* POP., ap. GCR II, 333. *După morar nu m-oi duce, Că somnul cînd e mai dulce El moara că și-o pornește Și pe mine mă trezește.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 75, cf. 413. *Face mare păcat acel ce înșală pe murar și nu-i dă vama.* ȘEZ. V, 3, cf. 22. *Cum trag . . . Murarii la vermenițele lor . . . , Așa să tragă . . . Toți tinerii . . . La sfatul meu.* MAT. FOLK. 1 560. *Da muraru, meșter mare, . . . De meșter ce era Nici o coșarcă nu putea-nfunda.* I. CR. III, 306. *Grija morarului, de vamă,* se zice despre acela care știe să profite de pe urma unei situații. ZANNE, P. V, 429. *Își cunoaște morarul piatra,* se zice celui care caută să învețe pe altul, mai priceput decît el. PAMFILE, J. II, 403. ◇ E x p r. **Crapă morarul de sete,** se zice despre cei care nu știu să se folosească de ceea ce au cu prisosință. ZANNE, P. V, 429. ✦ (Popular) Piuar. ALR I 1 729/87, cf. 1 729/351, 571, 922.

2. Muncitor într-o moară **(2)**. *Morar de pastă de lemn.* NOM. PROF. 51. *Echipele morarilor . . . au dat în ziua de 20 ianuarie 28 tone de ciment peste plan.* SCÎNTEIA, 1951, nr. 1 946.

II. Gîndac cu aripile brune sau negre, lucitoare, care trăiește prin mori **(1)**; gîndac de făină *(Tenebrio molitor).* DM.

III. 1. (Sg. art.) Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. Cf. VARONE, D. 116.

2. (Regional) Numele unui joc de copii (Secășeni-Oravița). ALR II 4 353/29.

— Pl.: *morari.* Și: (învechit și regional) **murár** s. m.

— Din **moară** + suf. *-ar.* Cf. lat. m o l a r i u s.

MORÁR^{2} subst. sg. v. **mărar.**

MORARÉU subst. sg. v. **mărar.**

MORÁȘTINĂ s. f. v. **molaștină.**

MORÁT, -Ă adj. v. **murat^{2}.**

MORATÓRIU s. n. (În economia capitalistă) Amînare a plății datoriilor publice și particulare scadente, stabilită prin lege pe un anumit timp sau pentru perioada existenței unor împrejurări speciale. Cf. LM, BARCIANU, ȘĂINEANU, D. U., DM, DER. ◇ (Adjectival, în sintagmele) *Dobînzi moratorii* = dobînzi socotite de la data acordării unui moratoriu pînă la achitarea datoriilor. *Cînd într-un împrumut părțile stipulează termenul de plată, atunci nemaifiind vorba de dobînzi moratorii, art. 1 088 nu se mai aplică.* HAMANGIU, C. C. 259. *Daune moratorii* = despăgubiri care se acordă în caz de întîrziere a plății unei obligații. Cf. DM.

Pronunțat: *-ri-u.* — Pl.: *moratorii.*

— Din it. **moratorio,** lat. **moratorium,** germ. **Moratorium.**

MORÁV, -Ă s. m. și f., adj. **1.** S. m. și f. Persoană care face parte din populația de bază a Moraviei sau care este originară de acolo; (la m. pl.) populație care trăiește în Moravia. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX. *Sclavinii au păstrat în grupul lor numele generic al slavilor, din care celelalte triburi se numeau . . . moravi, croați, ruși, poloni etc.* XENOPOL, I. R. III, 49, cf. BARCIANU.

2. Adj. Care aparține Moraviei sau moravilor **(1)**, privitor la Moravia sau la moravi, specific Moraviei sau moravilor.

— Pl.: *moravi, -e.*

— De la n. pr. **Moravia.**

MORÁVURI s. n. pl. Obiceiuri, deprinderi ale unui popor, ale unei clase sociale, ale unui mediu social; purtări, apucături, deprinderi ale unei persoane. Cf. NEGULICI. *Împodobind moravurile oamenilor, au înfățoșat puterea și frumusețea cuvîntului.* CALENDAR (1 852), XVIII/10. *Loviri ascuțite împotriva relelor moravuri ale societății.* ROM. LIT. $429^{2}/11$, cf. COSTINESCU. *Lucruri și moravuri au fost măturate de suflarea civilizației moderne.* CARAGIALE, O. IV, 96, cf. BARCIANU. *Opera lui are ca obiect moravurile dintr-o vreme de tranziție.* IBRĂILEANU, S. L. 88. *Ginerele e băiat de la țară cu moravuri de la patruzeci și opt.* REBREANU, R. I, 29. *Stăpînă-sa . . . era o femeie cu moravuri culpabile.* GALACTION, O. 304. *Moravuri barbare sînt acelea din cunoscuta legendă a infanților de Lara.* CĂLINESCU, I. 54. *Cînd au început în curțile de la Iași moravurile de la Versailles, boierii și-au părăsit moșiile.* RALEA, S. T. I, 17. *Cunoștea țara, cunoștea oamenii, cunoștea moravurile.* STANCU, R. A. IV, 418. ◇ *Bunele moravuri* = decență în comportare; evitare a tot ce poate fi interpretat ca obscen. *Infracțiune contra bunelor moravuri.*

— Din **năravuri,** refăcut după lat. *mos, moris.*

MORĂCANÓS, -OÁSĂ adj. v. **morocănos.**

MORĂCĂNÓS, -OÁSĂ adj. v. **morocănos.**

MORĂÍ^{1} vb. IV. I n t r a n z. (Prin Bucov.; despre oameni) A fi rău, a se purta neomenos. Cf. LEXIC REG. 105.

— Prez. ind.: *morăiesc.*

— Etimologia necunoscută.

MORĂÍ^{2} vb. IV v. **mormăi^{1}.**

MORĂIÁLĂ[1] s. f. (Prin Mold.) Bătaie dată cuiva, „cu învîrteală de păr"; (regional) morăreală. Com. din fostul județ NEAMȚ. *I-am dat o morăială să mă ție minte.* ib.
— **Morăi**[1] + suf. *-eală.*

MORĂIÁLĂ[2] s. f. (Prin Bucov.) „Mocneală sufletească". LEXIC REG. 105.
— **Morăi**[2] + suf. *-eală.*

MORĂLÁȚĂ s. f. (Regional) Leucoree. Com. din CRISTEȘTI-BOTOȘANI.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MORĂÍT[1] s. n. v. **mormăit**[1].

MORĂÍT[2], **-Ă** adj. (Prin Bucov.) Posac, tăcut. LEXIC REG. 105.
— Pl.: *morăiți, -te.*
— V. **morăi**[2].

MORĂITÚRĂ s. f. v. **mormăitură.**

MORĂRÁȘ s. m. (În poezia populară) Diminutiv (hipocoristic) al lui m o r a r[1] **(I 1)**; morărel. *Și s-a dus printr-un oraș S-a-ntîlnit c-un morăraș.* RETEGANUL, TR. 17.
— Pl.: *morărași.* Și: **murăráș** s. m. DR. XI, 125.
— **Morar**[1] + suf. *-aș.*

MORĂREÁLĂ s. f. (Prin Bucov.) Morăială[1]. *Îi trag o morăreală di si mă pomenească.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI.
— Pl.: *morăreli.*
— **Morări** + suf. *-eală.*

MORĂREÁSĂ s. f. Morăriță **(1)**. Cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, L M. *Morăreasa ia din saci Și-nvîrtește la colaci.* ARGHEZI, S.P. 122.
— Pl.: *morărese.*
— **Morar**[1] + suf. *-easă.*

MORĂRÉL s. m. (În poezia populară) Morăraș. *Mi te cere-un morărel, Mere-i, mîndră, după el?* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 75.
— Pl.: *morărei.*
— **Morar**[1] + suf. *-el.*

MORĂRÉSC, -EÁSCĂ adj. Care aparține sau este caracteristic morii **(1)** sau morarului[1] **(I 1)**. Cf. CADE, SCRIBAN, D., DM. ◇ *Șoareci morărești* = specie de șoareci mari care trăiesc în mori. *Se deosebesc: șoareci de casă, morărești și chițcani.* H II 27. *Șoareci de mărimea celor morărești, avînd o pată albă împrejurul gîtului.* ib. VII 133, cf. ALR I 1 192/710, 720, 730, 740, 954, 960.
— Pl.: *morărești.* — Și: (regional) **murărésc, -eáscă** adj. ALR I 1 192/595.
— **Morar**[1] + suf. *-esc.*

MORĂRÉȘTE adv. (Rar) În felul morarilor[1] **(I 1)**, ca morarii. Cf. COSTINESCU.
— **Morar**[1] + suf. *-ește.*

MORĂRÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Rar) A practica meseria de morar[1] **(I 1)**. Cf. SCRIBAN, D., DM.
2. T r a n z. (Regional) A bate foarte tare (pe cineva). Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI. ✦ F i g. A plictisi, a zăpăci (pe cineva) făcîndu-i mereu aceeași rugăminte, a bate la cap (Sîngeorz Băi-Năsăud). Cf. PAȘCA, GL. *Atîta m-o morărit, pînă m-am învoit cum o vrut el.* id. ib.
— Prez. ind.: *morăresc.*
— V. **morar**[1].

MORĂRÍE s. f. (Rar) Morărit **(1)**. *Atunci, urmă dînsa, te vei fi pricepînd și la morărie?* SLAVICI, V. P. 12. *Mare lucru nu e . . . morăria.* id. ib. 12, cf. CADE, DM, H XII 32.
Și: (regional) **murăríe** s. f. H X 507.
— **Morar**[1] + suf. *-ie.*

MORĂRÍT s. n. **1.** Ocupația, meseria morarului[1] **(I 1)**; (rar) morarie. Cf. DM.
2. Impozit care se percepea pe mori **(1)**. *Au mai scădzut și desetina . . . și au rădicat țigănăritul și morăritul și prisăcăritul și cîrcimăritul, care le scornisă Mihai Vodă.* NECULCE, L. 304. *Scos-au morărit, de toată moara cîte 2 ug[hi].* AMIRAS, LET. III, 131/11. *Mai ia pe fiecare an cîte douăzeci de galbeni morărit de la morile de pe Siret.* BUL. COM. IST. V, 154, cf. CADE, DM.
— Pl.: **(2)** *morărituri.*
— V. **morări.**

MORĂRÍȚĂ s. f. **1.** Soția morarului[1] **(I 1)** sau stăpîna unei mori **(1)**; morăreasă. Cf. ANON. CAR. *Mergeam la iaz, unde întîlneam pe Ilinca, o fată de suflet a morăriței.* GANE, N. III, 33, cf. 49. *Către amiază a venit morărița s-o cheme la masă.* SADOVEANU, M. C. 77.
2. (Personificat, în colinde) Moară **(1)**. *Morărița, mai șireată . . . Puse coada pe spinare Ș-apucă pe drum la vale.* TEODORESCU, P. P. 143, cf. 151. *Dar morărița, Iute ca crița, Cînd a văzut atîtea care Cu povară, A pus coada pe spinare Și-a tulit-o-n lunca mare.* MARIAN, S. R. I, 28.
3. (Bot.; regional) Chica-voinicului *(Nigella damascena)*. PANȚU, PL.
4. (Sg. art.; prin Bucov.) Numele unui dans popular. VARONE, D. 116.
— Pl.: *morărițe.* — Și: (învechit și regional) **murăríță** s. f. ANON. CAR.
— **Morar**[1] + suf. *-iță.*

MORĂTOÁRE s. f. v. **murătoare.**

MORĂTÓRI subst. pl. v. **murătoare.**

MORB s. n. (Livresc) Boală. *Care morbu sau boală . . . se sfîrşeşte sau spre sănătate sau spre moarte.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 81/13, cf. 68/4. *Bălţi respiratoare de morburi şi moarte.* BARIŢIU, P. A. I, 455. *Mărgăritare ce se află crescute pe găoacele ei din lăuntru şi care mărgele se ţin a fi un morb al scoicei.* I (1870), 140, cf. LM. *Multe femei sînt de părere că ele ar fi avînd un fel de morb lăuntric . . . şi din cauza acestuia nu pot să nască copii.* MARIAN, NA. 6. *Îmi pare rău că nu mi-ai împărtăşit anumea, ce este cauza acelui morb.* SBIERA, F. S. 272, cf. BIANU, D. S. ◇ (Cu determinări precizînd felul bolii) *Morbul lui Basedow. . . i-a pricinuit sfîrşitul.* CĂLINESCU, E. 37. *Morbul lui Pott* = tuberculoza coloanei vertebrale. Cf. DM, DLR. ◇ F i g. *Vei deveni ipocrit şi în furia acestui morb satanic, te vei munci să amăgeşti pe fratele tău.* FILIMON, O. I, 311. *Te-ai molipsit în singurătatea dumitale de un morb primejdios, pe care nu te supăra dacă-l numesc vanitate.* SADOVEANU, V. I, 18.
— Pl.: *morburi.*
— Din lat. **morbus.**

MORBICIÚNE s. f. (Învechit) Boală. *Terapeutica în 363 de boale sau morbiciuni cu numirea lor în trei limbi.* CORNEA, E. I, VIII/23. *Morbiciunea sau boala.* id. ib. 180/23.
— Pl.: *morbiciuni.*
— **Morb** + suf. *-iciune.*

MORBÍD, -Ă adj. Care indică o boală, o stare bolnăvicioasă sau rezultă dintr-o astfel de stare; bolnăvicios, nesănătos (din punct de vedere fizic sau psihic). Cf. URSU, T. Ş. 240, LM, BARCIANU. *Ţinînd seamă de activitatea artistică pe care a avut-o criminalul, cum şi de împrejurările, necunoscute pînă astăzi de noi, ca un rezultat al unei stări morbide, Curtea condamnă la zece ani detenţiune pe acuzatul Adrian.* ARDELEANU, U. D. 247, cf. SADOVEANU, E. 41. *Ereditatea morbidă trebuie şi ea menţionată.* RALEA, S. T. II, 21. *Un număr de lucrări a fost consacrat studiului alienaţilor criminali, arătînd nevoia pentru psihiatrie de a ţine seama de fondul morbid ca factor generator al crimei.* PARHON, O. A. I, XIV. *Burghezia stimulează asemenea literatură morbidă.* V. ROM. martie 1954, 262. *Nu este decît un fenomen morbid.* ib. ianuarie 1960, 192.
— Pl.: *morbizi, -de.* — Şi: (Bucov.) **moárbăd, -ă** adj. Com. MARIAN.
— Din lat. **morbidus**, fr. **morbide.**

MORBIDÉŢE s. f. (Livresc) **1.** Moliciune şi delicateţe reflectate în creaţii artistice. [Diana de Poitiers] *modulată în linii unduloase şi pline de morbideţă, nu mai are nimic din aspra candoare şi din energia virginală a anticei Artemide.* ODOBESCU, S. III, 57. *Rezistînd tendinţei de a scoate în relief morbideţea sau lirismul tragic din opera sa, muzica lui Chopin a rămas... o sursă limpede.* CONTEMP. 1949, nr. 159, 9/1.
2. Rafinament bolnăvicios, moliciune excesivă în atitudine, în maniere; lipsă de vitalitate, de energie. *Ochii . . . să îmbrace un soi de melancolică şi visătoare morbideţe.* HOGAŞ, DR. II, 72.
— Din fr. **morbidesse**, it. **morbidezza.**

MORBIDITÁTE s. f. **1.** Raportul dintre numărul bolnavilor şi întreaga populaţie dintr-un loc dat, într-o anumită perioadă de timp. *Morbiditatea studiată în populaţiunea civilă . . . ne dă preţioase deslușiri cu privire la influenţa . . . mediului . . . asupra condiţiunilor de aptitudine în a contracta boalele.* BIANU, D. S. *Scăderea mortalităţii şi morbidităţii.* SCÎNTEIA, 1954, nr. 2863.
2. Faptul de a fi morbid; predispoziţie, înclinare spre îmbolnăvire; (învechit, rar) morbitate. Cf. SCRIBAN, D., DM.
— Din fr. **morbidité.**

MORBÍFIC, -Ă adj. (Rar) Care dă naştere la boli, care constituie o sursă de boli. *Aer morbific.* SCRIBAN, D.
— Pl.: *morbifici, -ce.*
— Din fr. **morbifique**, lat. **morbificus.**

MORBÎLI subst. pl. (Învechit) Pojar. *Pojar, cori, ilez, morbili, rugeola, zapor. Sînt puţine boale care să aibă numiri aşa de multe.* BIANU, D. S. 595.
— Din lat. **morbilia.**

MORBINĂ s. f. v. **morghină.**

MORBITÁTE s. f. (Învechit, rar) Morbiditate (**2**). Cf. ARISTIA, PLUT.
— **Morb** + suf. *-itate.*

MORBÓS, -OÁSĂ adj. (Astăzi rar) Bolnav. *Depunerea, descărcarea materiei ceii morboasă, adecă a morbului sau a boalei la zisele părţi.* ÎNVĂŢĂTURĂ, 74/7. *Părţi morboase (bolnave) ale arborilor.* BARASCH, B. 233. *Mi se pare însă că nu e morboasă, ci numai afectează.* F (1867), 34, cf. 408. *Cu durere de inimă am citit . . . despre trista împrejurare, că iubita mea cumnată ar fi periculos morboasă.* SBIERA, F. S. 272. *În toată viaţa mea de ani şaizeci, n-am fost morbos decît de două ori.* V. ROM. iulie 1954, 7. ✦ Bolnăvicios. Cf. CV 1949, nr. 6, 38.
— Pl.: *morboşi, -oase.*
— Din lat. **morbosus.**

MORBOZITÁTE s. f. (Latinism învechit) Stare a celui bolnav. Cf. LM. *A rămas concediat... pentru morbozitatea sa.* SBIERA, F. S. 171, cf. BARCIANU.
— Din lat. **morbositas, -tis.**

MORBULÉNT, -Ă adj. (Rar) Bolnăvicios. Cf. GHEȚIE, R. M., ALEXI, W.
— Pl.: *morbulenți, -te.*
— Cf. m o r b.

MORBULÉNȚĂ s. f. (Rar) Stare maladivă. ALEXI, W.
— Cf. m o r b.

MORCEÁLĂ s. f. (Transilv. și Ban.) Noroi, fleșcăraie, mocirlă; p. e x t. murdărie **(1).** *Și să vadă și să creadă, Cît mi-i inima de neagră, Ca morceala primăvara, Călcată de toată țara.* HODOȘ, C. 102. *Primăvara-i mare morceală pe măhală.* VICIU, GL., cf. BUL. FIL. II, ALR I 426/45.
— De la **morcilă**, cu schimbare de suf.

MORCELÍ vb. IV v. **mocirli.**

MORCELÍT, -Ă adj. v. **mocirlit.**

MORCELÓS, -OÁSĂ adj. v. **mocirlos.**

MORCHITÁN s. m. (Regional) Om tacut, morocanos (Șoimuș-Tîrgu Mureș). ALR I 1573/150.
— Pl.: *morchitani.*
— Etimologia necunoscută. Cf. m o r c o t i.

MORCÍLĂ s. f. v. **mocirlă.**

MORCILÍ vb. IV v. **mocirli.**

MORCIOLEÁLĂ s. f. (Prin Munt.) Noroi, fleșcăraie. CONV. LIT. XLIV, 1004.
— **Morcioli** + suf. *-eală.*

MORCIOLÍ vb. IV v. **mocirli.**

MORCOÁJE s. f. v. **morcoașă.**

MORCOÁȘĂ s. f. **1.** (Regional) Nume dat unor piese sau dispozitive folosite pentru a proteja de roadere sau pentru a întări un obiect sau o parte a unui obiect:
a) (La plug) Bîrsă. Cf. DDRF, A II 1.
b) (La car) Fiecare dintre cele două semicercuri de fier cu care se ferecă osia, ca să nu se roadă; bleau. Cf. H XVIII 277. *Capetele osiei, în care intră roțile, să numesc carîmburi și sînt ferecate cu doaue morcoașe.* LIUBA-IANA, M. 105. *Osie înferată cu două morocașuri.* A I 17.
c) (La căruță) Bucată de fier de la capătul din față al oiștii, terminată cu un cîrlig, în care se prind opritorile. *Mărcoaja rudii.* H XVII 275. *Cuiu-n cărîmbu mărăcașu.* A I 13.
d) (La leucă) Mănușă **(II 2 f)** (Loman-Sebeș). A II 8.
e) (La coasă) Inel metalic în care se introduce coada; brățară. Cf. ALRM SN I h 39.
2. Parte bombată a unor obiecte. *Vezi cocoașa gîtului Ca morcoașa țestului.* MAT. FOLK. 1241.
— Pl.: *morcoașe.* — Și: **morcoáje** (BUGNARIU, N.) s. f., **morcóș** (H XVII 142, LIUBA-IANA, M. 105, pl. *morcoașe)* s. n., **morocoáșă** (GHEȚIE, R. M.) s. f., **morocáș** (pl. *morocașuri)* s. n., **mărcoáșe** (A II 1, pl. *mărcoși)*, **mărcoájă** s. f., **mărăcáș** subst.
— Din magh. **marokvas.**

MORCOÁVĂ s. f. v. **morcov.**

MÓRCOB s. m. v. **morcov.**

MORCOCENÍ vb. IV. T r a n z. (Prin vestul Munt.) ,,A încurca vorba; a nu spune ceva hotarît''. TOMESCU, GL.
— Prez. ind.: *morcocenesc.*
— Etimologia necunoscută.

MORCÓCI s. m. (Iht.; regional) Porcușor *(Gobio uranoscopus).* BĂCESCU, P. 37, cf. 145.
— Pl.: *morcoci.*
— Etimologia necunoscută.

MÓRCOD s. m. v. **morcov.**

MÓRCOI s. m. v. **morcov.**

MORCOIÁȘ s. m. (Regional) Numele unui pește nedefinit mai de aproape (Viștea de Jos-Făgăraș). H XVII 425.
— Pl.: *morcoiași.*
— Etimologia necunoscută. Cf. p o r c o i a ș.

MÓRCOŃ s. m. v. **morcov.**

MORCÓȘ s. n. v. **morcoașă.**

MORCOȘÍ¹ vb. IV. T r a n z. **1.** (Prin Transilv.) A fereca o osie cu morcoașe **(1 b).** Cf. LB, MINDRESCU, UNG. 91, H XVIII 307.
2. F i g. (Regional) A bate pe cineva (lovindu-l cu mîinile și cu picioarele) (Petrila). ALR II/833.
— Prez. ind.: *morcoșesc.*
— V. **morcoașă.**

MORCOȘÍ² vb. IV v. **mocoși.**

MORCOȘÍRE s. f. (Prin Transilv.) Acțiunea de a m o r c o ș i¹ **(1);** (regional) morcoșit. LB, cf. com. din VAȘCĂU.
— Pl.: *morcoșiri.*
— V. **morcoși¹.**

MORCOȘÍT s. n. (Prin Transilv.) Morcoșire. Cf. LM.
— V. **morcoși¹.**

MORCOTÁN s. m. (Prin nordul Transilv.) Persoană care are în păstrare alimentele strînse în vederea unei petreceri. *Aceste mîncări se*

păstrează apoi într-un lădoiu mare cu închisoare şi se concred unui fecior de omenie, care poartă numele de morcotan. BUGNARIU, N. 48/308.
— Pl.: *morcotani.*
— Din magh. **markotányos** „cantinier (militar)".

MORCOTĂŞ s. m. (Regional) Numele unui peşte nedefinit mai de aproape (Viştea de Jos-Făgăraş). H XVII 425.
— Pl.: *morcotăşi.*
— Etimologia necunoscută. V. m o r c o i a ş.

MORCOTÍ vb. IV. **1.** I n t r a n z. (Învechit) A-şi exprima nemulţumirea murmurînd, cîrtind împotriva cuiva. *Şi împutară (morcotiră* D) *în fsatele sale, nu ascultară glasul Domnului.* PSALT. 225. *Că-n samă cuvîntul nu-i băgară Şi-n sălaşele lor morcotiră.* DOSOFTEI, PS. 369/21, cf. 472/14.
2. T r a n z. (Regional) A învinui; a cicăli. *Badeo, nu ştiu ce om eşti, De-aşa tot mă morcoteşti.* PAMFILE, C. T. 248, cf. id. J. II, 155, ALR I 1 334/217, 310, 573, A V 2.
— Prez. ind.: *morcotesc.* — Şi: **(2) morfotí** vb. IV. PAMFILE, J. II, 155.
— Din ucr. **моркотiти.**

MORCOTITÓR, -OÁRE s. m. şi f. (Regional, despre oameni) Cicălitor (Şanţ-Nasaud). ALR I 1 564/215.
— Pl.: *morcotitori, -oare.*
— **Morcoti** + suf. *-tor.*

MÓRCOV s. m. **1.** Plantă leguminoasă din familia umbeliferelor, a cărei rădăcină groasă în formă de con, de culoare galbenă-roşiatică, cu gust dulce, este întrebuinţată în alimentaţie; (regional), mure[1], moroc *(Daucus carota sativa).* Cf. GCR II, 98/16. *Rădichi albe şi negre, morcovi, selină, pătrănjel* (a. 1 808). IORGA, S. D. VIII, 44. *De mîncat să i se dea morcovi pisaţi.* CALENDARIU (1814), 182/27, cf. 169/8. *Faţa lui roşie ca morcovul . . . arăta că pentru el viaţa n-avusese zile negre.* NEGRUZZI, S. I, 58. *Grădinarii seamănă mai cu osebire şi în mare cantitate varza şi ceapa . . . , morcovi.* I. IONESCU, M. 357. *La ţară se pune morcovul copt şi sfărîmat la bube dulci.* BIANU, D. S. *Morcovul . . . se numeşte în Ardeal mure.* ŞEZ. XV, 88. *O legătură cu sfeclă, morcov, ridichi şi pătrunjel, toate rase pe răzătoare.* PAMFILE, B. 42. *Îi roşu ca morcuvu.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI. *Merse la stejarul de care fusese legat, îl smulse din pămînt ca pe un morcov.* RETEGANUL, P. V, 34. cf. COM. SAT. V, 72. ◇ *Morcov sălbatic* (sau *de cîmp)* sau *morcovu cîmpului* = ruşinea-fetei *(Daucus carota).* Cf. COTEANU, PL. 17, LB, LM. *Sămînţele de morcov sălbatic sînt diuretice.* BIANU, D. S., cf. PANŢU, PL. *Fundul ogrăzii era invadat de o pădurice de morcov sălbatic.* SADOVEANU, O. XI, 448. *Ţarina . . . A năpădit-o morcovul sălbatic şi pirul.* BENIUC, C. P. 43, cf. A IX 5. ✦ (Argotic) Fiecare dintre bornele fixate pe marginea unei şosele.
2. C o m p u s: **morcov-porcesc** = **a)** nap-porcesc *(Helianthus tuberosus).* Cf. COSTINESCU, H XVI 9, ALR I 861/890, ALR SN I h 194; **b)** gulie *(Brassica oleracea).* BUJOREAN, B. L. 385.
— Pl.: *morcovi* şi (regional, n.) *morcove* (ALR I 842/837). — Şi: (regional) **mórcovă** (ALR I 842/679, 684), **morcoávă** (ib. 842/24) s. f., **mórcob** (ib. 842/279), **mórcod** (CABA, SĂL., VAIDA, ALR I 842/273, 285, 333, 339, 357), **mórcoi** (H XVII 226, ALR I 842/30, 180, 772), **mórcoń** (ALR I 842/30, 35, 40, 75, 85, 112), **mórcoz** (ib. 842/345), **mórcuv, mórcur** (COTEANU, PL. 17). **múrcov** (ALR I 842/558, 578), **múrcoi** (COTEANU, PL. 17, LB, LM, BRANDZA, FL. 236, ALR I 842/87, 103), **mîrcov** (BUL. FIL. IV, 59, BL VI, 206, ALR I 842/217) s. m.
— Din bg. **морков.**

MÓRCOVA s. f. (Cu sens neprecizat, în colindele de anul nou) *Sorcova, Morcova, Dă-mi, jupîne, Roşcova . . . Dă-mi paraua să mă duc.* TEODORESCU, P. P. 160. *Sorcova, Morcova, Să trăiţi, Să-mbătrîniţi Ca mărul, Ca părul.* MAT. FOLK. 1122.
Din **sorcova,** prin substituirea lui *b* cu *m.* Cf. GRAUR, E. 19.

MÓRCOVĂ s. f. v. **morcov.**

MORCOVEÁNCĂ s. f. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunze plăcut mirositoare, cu flori albe şi fructe ovale *(Pleurospermum austriacum).* Cf. BARCIANU, ALEXI, W., PANŢU, PL., DM.
— Pl.: *morcovence.*
— **Morcov** + suf. *-eancă.*

MORCOVÉL s. m. **1.** Diminutiv al lui m o r c o v.
2. (Bot.) Mutătoare *(Bryonia dioica).* Cf. DDRF, BARCIANU, ALEXI, W.
— Pl.: *morcovei.*
— **Morcov** + suf. *-el.*

MORCOVÍU, -ÍE adj. (Rar) De culoarea morcovului **(1).** *Conversaţia noastră se prelungi pînă la Paris sub nasul englezului cu favoriţi morcovii.* CONV. LIT. IV, 364, cf. DM.
— Pl.: *morcovii.*
Morcov + suf. *-iu.*

MÓRCOZ s. m. v. **morcov.**

MÓRCUR s. m. v. **morcov.**

MÓRCUV s. m. v. **morcov.**

MORDÁC adj. invar. v. **mordace.**

MORDÁCE adj. invar. (Latinism învechit) Care mușcă. *Cînele . . . nehodinit, mordac, adecă mușcătoriu și mînios.* ÎNVĂȚĂTURĂ, 110/9. ✦ F i g. Caustic, satiric, mușcător, usturător. Cf. PONTBRIANT, D., LM. *Acea senză sarcastică și mordace a lui Eitel.* BARIȚIU, P. A. III, 252.
— Și: (rar) **mordác** adj. invar.
— Din lat. **mordax, -acis.**

MORDACITÁTE s. f. (Latinism învechit) Faptul de a fi ironic, caustic, mușcător. Cf. PONTBRIANT, D., LM, ALEXI, W.
— Din lat. **mordacitas, -atis.**

MORDÁI s. n. (Învechit) Pistolet. Cf. KLEIN, D. 382, POLIZU, BARCIANU.
— Pl.: *mordaie* și (m.) *mordai* (LB, LM, ALEXI, W.).
— Din magh. **mordály.**

MORDÁNT, -Ă adj., s. m. **I.** Adj. (Rar, despre note muzicale) Care se execută printr-un mic ornament melodic, un fel de tril neterminat. *Critica însă se declară în contra notelor mordante introduse în cîteva fraze dintr-această arie.* FILIMON, O. II, 266.
II. S. m. Substanță care fixează vopselele pe fibrele textile. *Rezistența* [firului de lînă] *după vopsire cu coloranți cu mordanți . . . a scăzut.* IONESCU-MUSCEL, FIL. 406, cf. id. ib. 51. ◇ (Adjectival) *Coloranți mordanți (alaun, crom etc.).* NOM. MIN. I, 200.
— Pl.: *mordanți, -te.* — Și: (rar) **mordént, -ă** adj. LM, POPOVICI, D. M.
— Din fr. **mordant.** **Mordent** < it. **mordente.**

MÓRDĂ s. f. **1.** (Regional) Bot (BARCIANU, DR. IV, 1 557), rît (CADE). ✦ F i g. Gură (a omului). Cf. CADE.
2. (Prin Transilv.) Față, obraz (al omului). Cf. GHEȚIE, R. M.
— Pl.: *morde.*
— Din ucr. **морда.**

MORDÉNT, -Ă adj. v. **mordant.**

MÓRDIE s. f. (Regional) Vreme posomorîtă (Ciubanca-Dej). Cf. COMAN, GL.
— Și: **múrdie** s. f. COMAN, GL.
— Etimologia necunoscută.

MÓRDINĂ s. f. (Regional) Loc mocirlos, umed (Curechiu-Brad). CHEST. IV 63/106.
— Pl.: *mordine.*
— Etimologia necunoscută.

MOREA ¹ s. f. (Bot.; regional) Zîrnă *(Solanum nigrum).* PANȚU, PL.
— Accentul necunoscut. — Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MOREÁ ² s. f. v. **moarea.**

MORÉCA s. f. art. (Regional) Numele unui dans popular (Buhalnița-Piatra Neamț). H X 97.
— Etimologia necunoscută.

MORÉNĂ s. f. Material detritic (pietriș, nisip, sfărîmături de stînci etc.) transportat de ghețari (și depus în locul de topire a gheții). *Pe marginile . . . ghețarilor sînt . . . troiani de pietri mari și înalți care se duc la urnirea maselor de gheață în jos și se numesc morene.* F (1882), 20. *La capătul ghețarilor de azi se adună grămezi mari de stînci și de pietriș, care fac coline întregi, cunoscute sub numele de morene.* MEHEDINȚI, G. F. 141. *Unii dintre învățații noștri . . . au introdus expresii populare și în terminologia tehnică. Astfel e podișul geografilor, pentru platou, și grohotișul geologilor, pentru morenă.* PUȘCARIU, L. R. I, 398. *Aici, morenele coboară uneori chiar sub 1 000 m.* MG I, 166, cf. 214.
— Pl.: *morene.*
— Din fr. **moraine.**

MÓRES subst. (sg.) (Învechit, rar) Obicei (rău). *Vreadnică răsplătire și remunerație și plată a omului celui cu mores rău și nemulțemitoriu.* [illegible], I, 153/8. *Nemica nu e mai cu pagubă . . . fără numai cînd se porneaște răutatea fără de frîu și cînd cel cu mores (nărav) îndărătnic . . . se ține mare întru fărădelegile sale.* id. ib. 359/4.
— Etimologia necunoscută. Cf. lat. m o s, m o r i s.

MORÉSC, -EÁSCĂ adj. (Învechit) Maur² (2). *O surioară depărtată, gingașă și molatecă, crescută sub umbra naranzilor . . . și boltele morești a Alhambrei.* NEGRUZZI, S. I, 263. *Ornamentele . . . sînt după gustul moresc — bizantin.* FILIMON, O. II, 9.
— Pl.: *morești.*
— Din fr. **moresque.**

MORESÁN, -Ă s. m. și f. v. **moroșan**¹.

MORFÉM s. n. Element morfologic (prefix, sufix, desinență etc.) cu ajutorul căruia se formează, de la o rădăcină, cuvinte și forme flexionare; cea mai mică unitate din structura morfologică a cuvîntului (inclusiv rădăcina), avînd un sens determinat. *Din formele mai numeroase sau mai des întrebuințate se extrage o tulpină sau un morfem (sufixe, desinență) tipic, care se generalizează.* PUȘCARIU, L. R. I, 19, cf. 37. *Morfemul reprezintă elementul necunoscut, nou, care se adaugă la cel existent de mai înainte, deci cunoscut.* IORDAN, STIL. 232.

Articolul joacă și rolul de morfem al cazului oblic. SCL 1953, 144. *Gradul comparativ și gradul superlativ se opun pozitivului cu ajutorul morfemelor „mai“, „cel mai“, „foarte“ etc.* L. ROM. 1953, nr. 1, 30. *Termenul „morfem“ este alcătuit după același model ca „fonem“ și „sintagmă“ și prin urmare este natural să însemne „cea mai mică unitate morfologică“.* SG II, 4. *Afixele și rădăcinile, ca părți constitutive ale unității gramaticale numite „cuvînt“, poartă numele de „morfem“.* GRAUR, I. L. 127, cf. id. S.L. 14. *Persoana a III-a* [a imperfectului] *se deosebește de amîndouă celelalte, prin faptul că nu are nici un morfem.* GRAM. ROM[1]. I, 112. *Fonemul nu poate fi studiat ca o abstracție și nu poate fi studiat izolat, ci numai în complexul cuvintelor și morfemelor.* MACREA, F. 30.

— Pl.: *morfeme.*

- Din fr. **morphème.**

MORFEMÁTIC, -Ă adj. (Rar) Care ține de morfem, privitor la morfem. V. m o r f o l o g i c. *Lingvistica . . . consideră că, în plan morfematic, unitatea corespunzătoare fonemului este morfemul.* SCL 1959, 279.

— Pl.: *morfematici, -ce.*

— **Morfem** + suf. *-atic.*

MORFÍNĂ s. f. Substanță alcaloidă extrasă din opiu, întrebuințată drept calmant și narcotic, uneori și ca stupefiant; (regional) morfiu. Cf. LM, BARCIANU. *Schimbase morfina pe praful alb, fiindcă era mai ușor de găsit.* C. PETRESCU, C. V. 313. *Aș picura-ntr-o cupă cu eter, Morfină.* MINULESCU, V. 99.

Din fr. **morphine.**

MORFINOMÁN, -Ă s. m. și f. Persoană care folosește în mod curent morfină, care suferă de morfinomanie. *Toate activitățile străine lecturilor îl scoteau din fire, ca pe morfinomani tot ce-i împiedică de a-și injecta doza.* TEODOREANU, M. II, 420. *Îl acuză că patronează tripouri și cercuri de morfinomani.* CĂLINESCU, E. O. II, 319.

— Pl.: *morfinomani, -e.*

Din fr. **morphinomane.**

MORFINOMANÍE s. f. Utilizarea patologică a morfinei ca stupefiant. Cf. BIANU, D.S., CADE, DM.

Din fr. **morphinomanie.**

MÓRFIU subst. (Prin Transilv.) Morfină. *Cred că în aerul cafenelelor plutește un fel de morfiu.* AGÎRBICEANU, L. F. 75.

Din germ. **Morphium.**

MORFOLEÁLĂ s. f. Faptul de a m o r f o l i.

— **Morfoli** + suf. *-eală.*

MORFOLÍ vb. IV. T r a n z. **1.** (Mai ales despre oamenii fără dinți; complementul indică un aliment) A mesteca[1] **(1)** cu gingiile și cu limba, (neobișnuit) a m o r f o l o g i; p. e x t. a mînca încet, a mesteca[1] alene; a mozoli **(1)**, a molfăi **(1)**. *Mai bea un rachiu, mai morfolește un covrig uscat și se gîndește mai la una mai la alta.* CARAGIALE, O. I, 361, cf. III, 51. *Hangiul tremură și morfolește o bucățică de pîine.* DELAVRANCEA, H. T. 35. *Fericită că poate morfoli în gingii brînzoaicele aduse.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 132. *Unii musafiri morfoleau în gingii șerbetul roz.* PAS, L. I, 106. *Muie un colț de pîine în apă, îl rupse și îl morfoli multă vreme între gingiile care îl dureau.* STANCU, R. A. III, 119. *Pe cînd tu morfolești coceni și n-ai ce face, El a băgat în el copăi și troace, Căldări, cazane și hîrdaie.* ARGHEZI, S. P. 38. ◊ F i g. *Tăcu și își morfoli singur gîndurile.* REBREANU, R. I, 86. ◊ E x p r. **A morfoli vorbele** = a vorbi nedeslușit, a îngăima. *Se spăimîntă . . . singur de revolta lui și urmă repede, morfolindu-și vorbele.* id. ib. 127. *Începe să morfolească vorbele prin coada gurii.* LUNGIANU, CL. 26. *Rozindu-și vorbele . . . Le morfole-n gingii și-nghițitoare.* ARGHEZI, S. P. 134. ✦ A învîrti ceva între buze și între dinți (mestecînd). *Din cînd în cînd rupea cîte-o frunză pe care-o morfolea între dinți.* SANDU-ALDEA, ap. CADE. *În colțurile gurii morfolea neîncetat țigări lungi de foi.* V. ROM. februarie 1956, 24. ✦ I n t r a n z. A mesteca[1] mereu fără a avea nimic în gură. *Doi bătrîni . . . își mușcau buzele, morfolind din gură.* ARDELEANU, D. 91.

2. F i g. A învîrti, a suci pe toate părțile. *O morfolești de un ceas parcă acu o scrii. Dă-o notarului s-o citească el.* PETICĂ, O. 222. *Eu mă lăsam pe capul lui și-l puricam la rădăcina nasului, în gaura din frunte, îi morfoleam urechile ca pe niște zdrențe mari de catifea.* ARGHEZI, C. J. 93. *Pe Ioniță îl găsise de dimineață, mototolind un șoarice mort, adus de pisică, morfolindu-l în degete.* DEMETRIUS, A. 14.

3. F i g. (Rar) A coborî, a degrada, a întina. *Tineri lipsiți de orice talent . . . , stîrniți de o neputincioasă poftă de glorie, morfolesc sculpturalele forme ale lui Eminescu și se bat în jurul luminii lui.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 237, cf. id. P. 83. *Cîteva însușiri care domnesc pe deasupra celorlalte și pe care artiștii le schilodesc mărindu-le și le morfolesc potrivindu-le cu puterea simțurilor oricărui nesimțitor.* GHEREA, ST. CR. I, 11.

— Prez. ind: *morfolesc*; pers. 3 și: (rar) *mórfole.*

— Formație onomatopeică.

MORFOLÍT, -Ă adj. **1.** (Despre cuvinte, fraze etc.) Îngăimat, nedeslușit. *Frazele morfolite ale acestuia n-au relevat decît tocmai neputința de a-și spune gîndul întreg.* CONTEMP. 1948, nr. 106, 3/3.

2. (Despre obiecte) Mototolit, terfelit, stricat, murdărit. *Cu registre pătate, morfolite . . . secretarii primesc inscrieri noi.* PAS, Z. IV, 56.
— Pl.: *morfoliți, -te.*
— V. **morfoli.**

MORFOLOGÍ vb. IV. Tranz. (Neobișnuit) A morfoli **(1)**. *Morfologea-n gingii un crimpei de covrig.* CARAGIALE, O. II, 244.
— Prez. ind.: *morfologesc.*
— Cf. morfoli.

MORFOLÓGIC, -Ă adj. **1.** Care se referă la forma și structura organismelor animale și vegetale sau a materiei anorganice, la corelațiile dintre ele, la modificările lor etc. *Organele . . . de reproducție în sensul morfologic sînt membre foliare modificate și dispuse așa, ca să poarte elementele reproducției: gametele.* GRECESCU, FL. 3. *Presupuneam, pe baza caracterelor morfologice, că cea mai mică* [acvilă] *ar fi mascul.* LINȚIA, P. II, 168. *Funcțiunea hematopoetică a măduvei osoase poate asigura o compoziție morfologică normală a sîngelui.* PARHON, B. 38. *Clasificarea norilor . . . pe bază morfologică, adică după forma lor.* CIȘMAN, FIZ. I, 556. *Din punct de vedere morfologic, acest proces tectonic . . . prezintă cea mai mare importanță.* MG I, 151. ✦ (Rar) Care se referă la alcătuirea, la structura societății. *Avînd în vedere că această clasificare trebuie să corespundă în totul realității lucrurilor . . . nu rămînea decît ca această operațiune să se facă în mod morfologic, studiindu-se cu amănunțime caracterele și dezvoltarea fiecărei forme sociale, oricît de neinsemnată ar părea.* PETICĂ, O. 468.

2. (Lingv.) Care aparține morfologiei **(2)**, privitor la morfologie. *În toate aceste abateri nu e vorba de cine știe ce schimbări fonetice sau particularități morfologice introduse sub influența vreunui dialect local.* BUL. COM. IST. I, 135. *Mijlocul morfologic cel mai des folosit în limba noastră este modificarea aspectului formal al cuvintelor.* IORDAN, L. R. 247, cf. id. STIL. 144. *Cu cît o limbă este mai săracă din punct de vedere morfologic, cu atît mai mare este dependența cuvintelor ei de context.* SCL 1954, 226. *Avem a face cu adoptarea toponimicelor la sistemul morfologic al limbii sau al graiului.* ib. 1958, 341. *Nici în celelalte limbi romanice nu există o corespondență morfologică perfectă între toate formele de singular și toate formele de plural.* LL I, 104. *Dacă e relativ ușor să reconstruim cuvintele și formele morfologice, faptele de sintaxă sînt mult mai greu de reconstruit.* GRAUR, I. L. 19, cf. id. ib. 193. *Normele morfologice și sintactice ale limbii literare actuale.* L. ROM. 1959, nr. 1, 6.
— Pl.: *morfologici, -ce.*
— Din fr. **morphologique.**

MORFOLOGÍE s. f. **1.** Parte a biologiei care studiază forma și structura materiei organice; p. ext. forma și structura materiei organice. *Uredinalele, ciuperci microscopice . . . pun o serie de probleme interesante de morfologie.* SĂVULESCU, M. U. I, 11. ✦ (Rar) Parte a sociologiei care se ocupă cu studierea structurii, a alcătuirii societății umane. *Morfologia nu are nevoie de noțiunea de organism de care s-a slujit vechea școală organică.* PETICĂ, O. 487.

2. Parte a structurii gramaticale care constă din totalitatea regulilor de modificare a formei cuvintelor în diferitele lor întrebuințări; parte a gramaticii care se ocupă cu studiul acestor reguli. *Exemplul simplu al lui „cald" arată îndeajuns cît de adînc intrăm în domeniul morfologiei, al derivațiunii și al semanticei îndată ce încercăm să deslușim grupele în care se rînduiește materialul lingvistic.* PUȘCARIU, L. R. I, 23. *Între ortografie și morfologie există o legătură strînsă.* IORDAN, L. R. 217. *Morfologia studiază și relațiile dintre cuvintele limbii din punctul de vedere al formării lor.* SCL 1957, 134. *Morfologia se schimbă mai greu decît sintaxa și foarte rar primește împrumuturi.* GRAUR, I. L. 175. *Anumite reguli de morfologie și sintaxă.* MACREA, F. 18.
Din fr. **morphologie.**

MORFONÉM s. n. (Rar) Fonem care intră în alternanțe morfologice. *Cînd distincțiile morfologice nu se fac prin morfeme, nici prin instrumente gramaticale, ori cuvinte goale sau auxiliare, ci prin mijloace fonologice, atunci vorbim despre morfoneme.* PUȘCARIU, L. R. I, 42, cf. id. ib. 54.
Pl.: *morfoneme.*
— Din fr. **morphonème.**

MORFONOLOGÍE s. f. Disciplină lingvistică avînd ca obiect studierea utilizării în morfologie a mijloacelor fonologice ale unei limbi. *Lucrare de fonologie . . . consacrată morfonologiei.* SCL 1954, 56.
Din fr. **morphonologie.**

MORFOTÍ vb. IV v. **morcoti.**

MORGANÁTICĂ adj. (În sintagma) *Căsătorie morganatică* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie domnitoare și o femeie de rang social inferior. Cf. STAMATI, D., LM, BARCIANU, CADE, DM.
— Pl.: *morganatici, -ce.*
— Din fr. **morganatique.**

MÓRGĂ[1] s. f. (Livresc) Atitudine, comportare trufașă, disprețuitoare a unei persoane față de semenii săi; afectare exagerată a propriei demnități. *M-am obișnuit cu o răbdare și abnegație extraordinară, pe lîngă o stăruință de fier și storsei pînă și stima patronului meu,*

care, deși nu mi-o arată în față, din semeție, morgă aristocratică, sigur știu că o profesează. CODRU-DRĂGUȘANU, C. 20. *Care dintre voi nu și-a sîngerat inima văzîndu-și soția cea dragă . . . văzîndu-și fiica cea jună . . . strivite la tot pasul de morga, gelozia și trufia sfruntată a ciocoaicelor?* BOLLIAC, O. 239. *S-au vorbit multe și mărunte despre fudulia grecească, despre orgoliul britanic și morga spaniolă — mofturi toate.* CARAGIALE, O. VII, 450. *Ar fi de un nespus de mare folos ca învățătorul să-și părăsească morga magistrală și să se scoboare lîngă elev.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 186. *Gică, pentru toți, era un băiat bun, serviabil și fără morgă.* C. PETRESCU, C. V. 102. *Morga ofițerilor care luau poziție și loveau pintenii.* CONTEMP. 1949, nr. 161, 10/7. *Tragedia Catiei începe în clipa cînd Veniamin Semionovici își părăsește morga impunătoare și devine natural, adică meschin și găunos, trivial și mărginit.* V. ROM. martie 1954, 314.

— Din fr. **morgue.**

MÓRGĂ² s. f. **1.** Clădire sau încăpere special amenajată în care se depun cadavrele și se execută autopsiile. *Domnul doctor a telefonat că vă așteaptă la morga spitalului ca să asistați la autopsia unui înecat.* BART, E. 252. *„Un . . . prieten" îl încredința că dacă nu va pleca de bună voie de pe șantier, va fi dus cu mașina la morgă.* V. ROM. octombrie 1954, 115. *Puseră sicriul . . . într-o căruță șoldie care îl duse, sub pază, la morgă.* STANCU, R. A. IV, 213.

2. (Argotic) Ocnă. CADE.

— Pl.: *morgi.*

— Din fr. **morgue.**

MORGHÍLĂ s. f. = **mărghilă.** CHEST. IV 63/174/c.

MORGHINĂ s. f. (Regional) Om rău. Cf. PAMFILE, J. II, 155.

Accentul necunoscut. — Pl.: ? — Și: **morbină** s. f. PAMFILE, J. II, 155.

— Etimologia necunoscută.

MÓRHĂ s. f. (Regional) Pasat pentru păsări (Săvîrșin-Lipova). ALR I 734/87.

— Pl.: ?

— Etimologia necunoscută.

MORHĂÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A obliga să muncească mult, din greu (Sîngeorz Băi-Năsăud). Cf. PAȘCA, GL. *Nu morhăi oamenii, că doar nu-s vite.* id. ib.

— Prez. ind.: *morhăiesc.*

— Cf. m a r h ă.

MORHOÁNCĂ s. f. (Munt.) Pămînt arat de mai multe ori (după ce fusese lăsat nelucrat mai mulți ani). Cf. H VII 69, 390, 423, BOCĂNEȚU, T. A. 214.

— Pl.: *morhoance.*

— Etimologia necunoscută.

MORHOÁNGHINĂ s. f. (Regional) Om prostănac (Rășinari-Cisnădie). PAȘCA, GL.

— Pl.: *morhoanghine.*

— Etimologia necunoscută.

MORIBÚND, -Ă adj. v. **muribund.**

MÓRIC¹, -Ă adj. (Învechit, rar) Maur² (**2**). *În partea cea din stînga Erau două coloane masive de stil moric.* HELIADE, O. I, 220.

— Pl.: *morici, -ce.*

— Cf. m o r e s c.

MÓRIC², -Ă adj. invar. v. **morico.**

MÓRICO adj. invar. (Învechit) Roșu-închis sau albastru-închis. *Cînd fu la o distanță oarecare de ascunzătoarea lui Păturică, acesta deosebi . . . un june ca de douăzeci și cinci de ani, cu anteriu de șamalagea morico.* FILIMON, O. I, 138. *5 coți de postav morico.* ap. TDRG, cf. ȘĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D.

— Și: **móric, -ă** adj. invar. POLIZU.

— Din ngr. **μόριχος.**

MORIÓN subst. Varietate de cuarț, de culoare brună-închis sau neagră. Cf. LTR, DER.

— Pronunțat: *-ri-on.*

— Din fr. **morion**, germ. **Morion.**

MORISLÍV, -Ă adj. v. **morosliv.**

MORIȘCÁ vb. I. T r a n z. (Prin Mold. și Bucov.; complementul indică boabe de grîu) A vîntura cu ajutorul moriștii (**2**). Cf. ALR II 5 311/386, 514, 520.

— Prez. ind.: *morișchez.*

— V. **morișcă.**

MORÍȘCĂ s. f. Diminutiv al lui m o a r ă.

1. Moară (**1**) mică (cu o singură piatră sau roată), pusă în mișcare de vînt, de apă sau cu mîna; (regional) ciutură. *Șăsul se întinde păn la părău care vine de la morășca Boteștilor* (a. 1702). IORGA, S. D. I, 86. [Apa] *trece prin mijlocul satului și pune în mișcare șepte moriște.* I. IONESCU, P. 579. *Făcea zgomot mare, O moară de vînt, Dar biata morișcă, Deși-avea un pic De porumb și hrișcă, Nu lucra nimic.* ALECSANDRI, POEZII, 122. *O moară cu o singură piatră sau roată se numește morișcă sau ciutură.* PAMFILE, I. C. 180. *Pe alocurea, se vedeau singuratece moriști de vînt.* V. ROM. octombrie 1955, 123. *Na, morișco, na, na, na; Moara tot hodorogea Și pin apă tot fugea.* ALECSANDRI, P. P. 103, cf. TEODORESCU, P. P. 144. *Și porni apoi la moară La morișca cea tărcată Unde dă făina gată.* MARIAN, S. R. I, 41. ◊ F i g. *Te plumbai . . .*

grămădind, măcinind cugetări peste cugetări în morișca creierilor tăi. GANE, N. III, 143. ◊ Expr. **A-i umbla** (cuiva) **gura ca o morișcă** = a vorbi mult și fără rost, a-i umbla gura ca o moară (hodorogită). **A face** (cuiva) **morișcă (de vînt) în cap** (sau **în păr, în chică**) = a răsuci (cuiva) părul din cap, producînd o durere vie; a trage pe cineva de păr. *Am tras trii palme țigancei, precum și lui jupîn Guliță i-am făcut o morișcă în chică, ca să le pun minte.* ALECSANDRI, T. 73. *Pînă o pune căprarul mîna în chica vrunia să-i facă morișcă de vînt.* DELAVRANCEA, S. 25, cf. CIAUȘANU, V. 180. (Regional) **A făcut morișcă** = a murit, a răposat. CIAUȘANU, V. 180. **A face o morișcă** = (despre un car plin de snopi) a se răsturna. Cf. PAMFILE, J. I, 128. **A ajunge de la moară la morișcă** = a ajunge rău; a decădea, a scăpăta. Cf. ZANNE, P. III, 247.

2. Vînturătoare (pentru cereale). *Moriști . . . duduiau împrăștiind nori de pleavă, alegînd grăunțele galbene ca aurul.* ANGHEL, PR. 82, cf. CIAUȘANU, V. 180. *Am luat morișca la vînturat.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUȚI, cf. ALRM SN I h 60.

3. (De obicei determinat prin „de vînt") Obiect imitînd aripile unei mori de vînt, care se așază pe acoperișul unei case (ca ornament) sau în livezi și pe ogoare (servind ca sperietoare împotriva păsărilor stricătoare). *Un feliu de moriști mititele de lemn, numite „moriști de vînt", pre cari le pun în locurile cele mai cercetate de vrăbii.* MARIAN, O. I, 403. *Ca sperietoare pentru păsări slujește și morișca de vînt.* PAMFILE, A. R. 148. *Vîntul trecea prin ulița îngustă, se înfunda țiuind pe subt acoperișurile negre, șuiera prin moriștele de vînt de pe creasta caselor.* SADOVEANU, O. I, 114, cf. ALRM SN I h 34, A IX 5, 6. ◊ (În metafore și comparații, sugerînd ideea de învîrtire) *Atunci lumea-n căpățînă se-nvîrtea ca o morișcă De simțeai, ca Galilei, că comedia se mișcă.* EMINESCU, O. I, 140. *Bătrînul se uita placid la dînsa . . . , învîrtind degetele morișcă și zîmbind.* ZAMFIRESCU, ap. TDRG. *Sări în picioare și învîrtindu-se cu brațele întinse prin aer ca o morișcă, se repezi . . . țipînd ascuțit.* V. ROM. martie 1954, 181. *Înălță ochii la cerul înnorat, răsucind bastonul morișcă între degetele înmănușate.* C. PETRESCU, A. R. 41. ✦ Jucărie confecționată din tablă, hîrtie etc., înfățișînd aripile sau roata unei mori, care se învîrtesc la bătaia vîntului. *Se fac pătrate de tablă, de tinichea și 2 colțuri opuse se îndoaie în același sens. Celelalte două colțuri rămîn să slujească ca axă, sprijinindu-se în degete. Copiii suflă în cavitatea unui colț și morișca se învîrte.* PAMFILE, J. I, 69. *Un patrat de hîrtie se rupe pe diagonale pînă aproape de mijloc, 4 din cele 8 colțuri se prind la mijloc cu un cui care se înfige într-un băț. Dacă bate vîntul morișca se învîrtește.* id. ib. II, 85. ✦ Jucărie confecționată dintr-un cărăbuș sau alt gîndac (care face zgomot cînd zboară), imobilizat cu ajutorul unui ac de mărăcine și lăsat să zbîrnie în aer. Cf. MARIAN, INS. 23. *Fac morișcă-n vînt din bunzari.* ALR II 4 367/260, cf. 4 367/172, 192, 272, 284, 349, 833.

4. (Rar) Rîșniță (pentru măcinat cafea, piper, pesmet etc.). Cf. BARCIANU, ALEXI, W., NICA, L. VAM. 161, A IX 4, 6. ✦ (Regional) Piuliță. Cf. ALR II 3 978/362, 833.

5. Mulinetă. *Totuși mlădița, vîrful e de neapărată lipsă, mai cu seamă în lipsa moriștei sau mosorului cu struna de rezervă.* ATILA, P. 32, cf. 37.

6. (Regional) Pipotă. Cf. ALR I 124/156, 1 006/156, 166, ALRM SN I h 246, A II 6.

— Pl.: *moriști* și (rar) *moriște*, (regional) *morișchi* (ALR II 4 377/29).

— **Moară** + suf. *-ișcă*.

MORIȘCÚȚĂ s. f. Diminutiv al lui morișcă.

1. Cf. morișcă **(1)**. *Morișcuță, moară-n vînt, Unde macină argint, Nevestele gură-ș vînd, Fetele nu-ncap la rînd.* BÎRLEA, C. P. 268.

2. Cf. morișcă **(3)**. *Cărăbușe, cărăbuș Eu din tine-oi face acuș O morișcuță de vînt Pe faț-acestui pămînt.* MARIAN, INS. 23.

— Pl.: *morișcuțe*.

— **Morișcă** + suf. *-uță*.

MORIȘOÁRĂ s. f. Diminutiv al lui moară; (rar) moriță. *Un codru de loc ce am la morișoara despre poiana lui Haină* (a. 1 760). IORGA, S. D. VI, 496.

— Pl.: *morișoare*.

— **Moară** + suf. *-ișoară*.

MORÍȚĂ s. f. (Rar) Morișoară. DR. XI, 125.

— Pl.: *morițe*.

— **Moară** + suf. *-iță*.

MORÎN s. m. v. **morun**[2].

MORÎNCEÁLĂ s. f. **1.** (Prin Munt.) Muncă obositoare; trudă; chin. *Cîteodată opream pîrîul și, făcînd o bolboacă mare, încercam să mă scald . . . Obosit de atîta morînceală, mă întindeam la umbră.* SĂM. IV, 728. *Mă trezii în pat, nădușit baltă de atîta morînceală ce-mi trăsese Morfeu.* IOVESCU, N. 199. ✦ (Prin Bucov., în forma *moronceală*) Treabă făcută de mîntuială. LEXIC REG. 105. ✦ (Regional, în forma *moruncеală*, probabil prin apropiere de *morun*[2]) Depunere a icrelor de către moruni[2]. *Nu știe seama peștelui, Morunceala morunilor, Tăvălitura știucilor.* MAT. FOLK. 50.

2. (Prin Munt., Olt.) Pămînt amestecat cu apă, întrebuințat la spoitul caselor (com. din TURNU MĂGURELE); tencuială (CHEST. II 128/90); „frămîntătură" (PLOPȘOR, V. O. 11).

3. (Prin Munt.) Lături de vase îngroșate cu mălai. *Morînceală se zice lăturilor de vase îngroșate cu mălai pentru a fi date porcilor.* I. CR. VIII, 88.

— Și: (regional) **moronceálă, moruncéálă** s. f.

Morînci + suf. *-eala.* – Pentru sensul **2,** cf. m u r u i a l a.

MORÎNCÍ vb. IV. T r a n z. și i n t r a n z. (Prin Olt., Munt.) A lucra ceva cu greutate, cu efort; p. r e s t r. a frămînta, a pisa. *De 2 zile morîncesc la o groapă.* PAȘCA, GL. *Cînd faci o tencuială de casă, amesteci pămîntul cu paiele, îl morîncești.* BOCEANU, GL., cf. CIAUȘANU, GL. ✧ F i g. *Cînd Dumnezeu ia puterea unui om, să-l ia cu totul. Să nu-l mai lase morîncit de gînduri, de amintiri.* IOVESCU, N. 176. ✧ R e f l. *O să mă morîncesc să șindilesc singur acoperișu căsii.* Com. din PEȘTIȘANI-GORJ. ✦ T r a n z. (Complementul indică un dans) A juca cu pasiune. *Dobrița morîncea nuneasca și înainte și înapoi.* IOVESCU, N. 220, cf. SCRIBAN, D. ✦ A face treabă de mîntuială, a nu munci serios; s p e c. a spăla prost. *O morîncește și el acolo, dar nu lucrează.* SCRIBAN, D., cf. I. CR. VII, 312. *Femeilor li se zice adesea că morîncesc . . . cînd nu frămîntă bine.* BOCEANU, GL. *Am morîncit niște rufe.* CIAUȘANU, GL. ✦ T r a n z. F i g. A bate tare (pe cineva), lovindu-l cu pumnii, cu picioarele. *Eram departe, dar vedeam cum îl morînceai.* BOCEANU, GL., cf. COMAN, GL. ✧ (În imprecații) *Morînci-te-ar dracii!* TOMESCU, GL.

— Prez. ind.: *morîncesc.* — Și: **moruncí** (I. CR. VII, 312), **mormîncí** (COMAN, GL.), **momîrcí** (id. ib.) vb. IV.

— Etimologia necunoscută.

MORÎNDẮU s. n., s. m. **1.** S. n. (Prin Olt.) Pastă obținută prin mestecarea sau frămîntarea unei materii. Cf. CADE. ✦ Bol alimentar foarte mare. Cf. CADE.

2. S. n. (Prin sudul Transilv.) Plăcintă preparată din mălai și brînză. Cf. GR. S. VI, 240. ✦ (Peiorativ) Aluat care nu s-a copt bine. Com. din SUGAG-SEBEȘ.

3. S. m. (Prin Olt.) Epitet dat unui om mare, prost (CADE), bleg sau moliu (CIAUȘANU, V. 180).

Pl.: (**1, 2**) *morîndaie* și *morîndaie*, (**3**) *morîndăi.* — Și: (**3,** probabil prin apropiere de *moale*[1]) **molîndắu** s. m. CIAUȘANU, V. 180.

— Etimologia necunoscută. Cf. m o r î n c i, m o r î n c e a l ă.

MORÎNGÁV, -Ă adj. v. **morînglav.**

MORÎNGLÁV, -Ă adj. **1.** (Regional) Lipsit de vigoare; slăbănog. Cf. I. CR. VIII, 88. *Cînd vita e „morîngavă" și umblă ca amețită, se zice că are „de-a geaba".* PĂCALĂ, M. R. 255, cf. com. din TURNU MĂGURELE.

2. (Prin Munt.) Tacut, morocanos. Cf. ALR I 1 573/782, ALR II/784.

3. (Regional, în sintagma) *Porumb morînglav* = varietate de porumb cu știuletele mare și cu 8—10 rînduri de boabe. Cf. PAMFILE, A. R. 68, ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *morînglavi, -e.* — Și: **morîngáv, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută.

MORÎNGLĂVEÁSCA s. f. sg. art. (Regional) Numele unei hore. Cf. VARONE, D. 116.

— **Morînglav** + suf. *-ească.*

MORÎNTÁIE s. f. pl. v. **măruntaie.**

MORÎTÓRI subst. pl. v. **murătoare.**

MORJALẮU s. n. v. **morjolău.**

MORJĂLÍT, -Ă adj. v. **morjolit.**

MORJÉR s. n. v. **morjar.**

MORJÓC subst. v. **morjoucă.**

MORJOLẮU s. n. **1.** (Prin nordul Transilv.) Mașină de bătut porumb. ALR II 5 163/279, cf. 5 163/316, 334.

2. (Regional, în forma *morjalău*) Mașină de zdrobit struguri (Voiniceni-Tîrgu Mureș). ALR II/235.

— Pl.: *morjolauă.* — Și: **morjalắu, mojorlắu** (ALR II 5 163/279) s. n.

— Din magh. **morzsoló.**

MORJOLÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A bate porumbul (de pe cocean) (Sînnicolau Român-Oradea). ALR SN I h 83/316.

— Prez. ind.: *morjolesc.*

— Din magh. **mázol.**

MORJOLÍT, -Ă adj. (Prin Maram.) Sfarimat, zdrobit. Cf. m o r j o l i. *Fă-t'e-ncolo fîrfăit'e Cel cu budză morẑolite Cu sprunĉeńe porzolite.* T. PAPAHAGI, M. 44, cf. DR. IV, 1086.

— Pl.: *morjoliți, -te.* — Și: **morjălít, -ă** adj. DR. IV, 1086.

— V. **morjoli.**

MORJÓUC subst. v. **morjoucă.**

MORJÓUCĂ s. f. (Prin nord-vestul Transilv.) Bucățică de aluat dospit (adunată din răzături) păstrată drept maia[1] pentru plămăditul pîinii; plamadeala. Cf. ALR I 770/295, 302, ALR II 4 011/316, LEXIC REG. 71.

— Pl.: ? — Și: **morjóc** (ALR I 770/295), **morjóuc** (ALR I 770/302) subst.

— Din magh. **morzsóka.**

MORLÁN s. m. v. **molan**[1].

MORLÁNĂ s. f. v. **molan**[1].

MORLĂÚCĂ s. f. (Regional) Molan[1] **(2)** (*Nemachilus barbatulus*). BĂCESCU, P. 37, cf. 131.

— Pl.: *morlauce.*

— De la **morlan.**

MORLÓI s. m. (Iht.: prin Munt.) Pui mic de somn. Cf. BĂCESCU, P. 37.

— Pl.: *morloi.*

— Etimologia necunoscută. Cf. m o r l a n.

MORMÁN s. n. **1.** (De obicei urmat de determinări introduse prin prep. „de") Îngrămădire de obiecte de același fel așezate (în neorînduială) unele peste altele; cantitate (mare) dintr-un material strîns la un loc; grămadă. *Medelnicerii . . . aduseră pe masă în sahane de argint un morman de pilaf.* ODOBESCU, S. I, 79, cf. 334. *Arsese pînă-n pămînt hanul lui Mînjoală, îngropînd pe biata cocoana Marghioala . . . subt un morman uriaș de jăratic.* CARAGIALE, M. 11, cf. 30. *Mormane de morți se vedea pe unde trecuse el.* ISPIRESCU, L. 170. *La gura sobii era un morman de scrum de hîrtie.* DELAVRANCEA, T. 197, cf. id. H. T. 105. *Un morman cumplit de leșuri umple cîmpul mohorît.* MACEDONSKI, O. I, 105. *Pustii și sparte de vremi, se mai înalță cîteva ziduri peste mormanul de ruini prăbușite-n curtea cetății.* VLAHUȚĂ, O. A. II, 161. *Vom face cît cerul de-nalt Mormanul cadavrelor crunte.* COȘBUC, B. 161, cf. id. P. I, 458. *Cu lopata în mînă, spintecau mormanele de omăt, cari înconjurau casele.* N. REV. R. I, nr. 1, 40. *Un morman de flori veștede adusede vînt sta la pămînt.* PETICĂ, O. 265. *La doi pași de marginea mormanului de cadavre, zări trupul flăcăului zăcînd la pămînt.* BUJOR, S. 170, cf. BASSARABESCU, V. 30. *Din mormanul de ziare numai capul i se vedea cu ochelarii care sticleau ca niște ochi monstruoși.* REBREANU, R. II, 75. *Descoperii . . . un morman de mărăcini uscați.* GALACTION, O. 81. *Vorbind, clădi în spațiu . . . mormanul imaginar.* C. PETRESCU, C. V. 23. *Erau pe-aici mormane de moluz.* D. BOTEZ, F S. 55. *Lăsa . . . mormane de scrum pe mobile.* TEODOREANU, M. II, 99. *Tot ce aveau mai bun de făcut era să se adune în jurul meu . . . și să tacă, încremeniți cu ochii la șipcile arse și la mormanul de cenușe.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. II, 234. *Stuful ridicat snopi era trîntit pe pămînt și risipit mormane.* ARGHEZI, C. J. 229. *Descoperi . . . un morman de monede de toate mărimile.* CĂLINESCU, E. O. II, 161. *Pe drumul acesta erau mormanele de zăpadă mai mari.* PAS, Z. IV, 108. *Azi e tîrg, mere multe, roșii, verze multe, mormane mari, parcă toate verzele din lume s-au adunat aici.* DEMETRIUS, A. 88. ✧ (În context figurat) *O, veacuri, voi, mormane de ruine, Să mai aștept cu timpul care vine . . . Cînd totul va fierbe, va arde.* BENIUC, V. 64. ✧ E x p r. (Fam.) **A face morman** (pe cineva) = a zdrobi, a omorî (pe cineva). *Dacă îi dau una, îl fac morman.* PREDA, Î. 65. ✦ (Adverbial, mai ales pe lîngă verbele „a sta" și „a cădea") În formă de morman **(1)**. *Vînătorul căzu morman de pe cal.* ISPIRESCU, L. 140. *Stau gunoaiele morman în bătătura pustie.* SĂM. I, 81. *Stăteau morman măturile cu care împlinisem dereticarea.* I. BOTEZ, ȘC. 37.

2. (Regional) Mică ridicătură de pămînt pe o cîmpie. V. m o v i l ă, c o l i n ă, d î m b, c o l n i c. (Oprea Cîrțișoara-Făgăraș). Cf. CHEST. IV 90/170.

3. (Regional, glumeț) Mormînt **(I 1)**. *Porni drept la Stan țiganul, Fi-i-ar al dracului mormanul!* TEODORESCU, P. P. 154.

— Pl.: *mormane.*

— Etimologia necunoscută. Cf. g o r g a n.

MORMĂÍ[1] vb. IV. I n t r a n z. **1.** (Despre urși) A scoate sunete caracteristice speciei; (regional) a mormorosi, a murmura **(4)**. *Amîndoi urșii greu se mormăiască.* CANTEMIR, IST. 308, cf. ANON. CAR. *Ursul, după cea căzătură, Mânios și mornăind mur! mur! Purcedea înainte prin desiș.* BUDAI-DELEANU, T. 276. *Ursul, cum e din natură, fleica cînd vrea să o ia Ca cînd ar citi din gură căuta și mormăia.* PANN, P. V. II, 13/4. *Prin dreptul podului, numai iaca îi iesă și lui ursul înainte, mornăind înfricoșat.* CREANGĂ, P. 198, cf. 303. *Îl legă la bubă și ursul plecă mormăind.* ISPIRESCU, L. 326. *Aude . . . vreun urs mornăind în apropierea sa.* MARIAN, O. I, 218. *Se face ursoaica ghem . . . Mormăie. Se întoarce cu pîntecele în sus.* STANCU, D. 183, cf. id. R. A. III, 53. *Prin nas i-au petrecut verigă, Și tot mai mormăie urîtul, Mai mormăie, dar nu prea strigă, Că-i trage cu veriga rîtul.* BENIUC, C. P. 78. *Ursul moroiește.* H XVI 132. *Sosește ursul la ușă și începe a mornăi cu un grai gros.* SBIERA, P. 203. *E(a) din furc-așa trage Parcî ursu mornaie.* VASILIU, C. 161. *Fă-i un urs mare, Să-i iasă-n cărare, Spre ea alergînd, Grozav mormoind.* PĂSCULESCU, L. P. 191. ✧ F i g. *Tunurile mormăie mai departe.* REBREANU, NUV. 116. ✦ P. g e n e r. (Despre alte animale) A scoate sunete caracteristice (asemănătoare cu ale ursului). V. m î r î i, m i o r l ă i. [Animalele ziceau:] *Foarte bine, foarte bine! ni din buză mormăia, ni din colți clănțăia.* CANTEMIR, IST. 121. *C-un sălbatec salt un tigru . . . Sforăie înverșunat, Apoi mormăind se-ntinde.* EMINESCU, O. I, 165. *Din cînd în cînd* [cîinele] *ciulește, tresare, ridică capul ori mornăie parc-ar fi simțit ceva nepriincios.* SLAVICI, N. I, 39. *Un motan mare sări de pe vatră și prinse a ghionti pe bătrînă morăind vesel.* CONTEMPORANUL, VI_1, 23. [Cotoiul] *stătea toată ziua mocnit și mornăind, în ungherul cel mai întunecos de sub canapea.* C. PETRESCU, C. V. 84. *Baba vrea să-l*

alunge, dar ... [cîinele] *mormăiește o dată de-o prinde fiori de moarte.* RETEGANUL, P. III, 38. *Cînele însă ... morăia și toți le făceau cale.* id. ib. V, 6. *Să te duci ... unde mîța nu mornăiește.* ŞEZ. III, 196, cf. II, 151. ✦ (Regional, despre porumbei) A gînguri. Cf. ALR SN II h 384, A II 12. ✦ (Regional, despre albine și muște) A bîzîi, a zumzăi. *De vor mornăi mai tare și mai îndelung* [albinele], *fără nici o îndoială sînt lipsite de matcă.* ECONOMIA, 193/14, cf. ALR II 4 446/284. ✧ (Glumeț, despre păduchi) *Pe dealul cu tufele Spală lelea rufele Și le-ntinde pe ciurcele, Cînii hîrîiau la ele. Nu știu, cînii hîrîiau Sau păduchii mornăiau.* ŞEZ. IV, 236, cf. MARIAN, INS. 469.

2. (Despre oameni) A scoate sunete neclare pe un ton scăzut sau nazal, a vorbi nedeslușit (pentru a-și manifesta nemulțumirea, indignarea), a murmura **(3)**, a bombani, a mîrîi **(2)**, (regional) a mogorogi **(1)**, a mondani **(1)**, a mormoti; p. ext. a protesta. *Pedestrașii, lepădînd pre aga lor, ș-au ales altul, numai de capul lor; călăreții încă prea mornăia pentru că Lupul Vodă intrase în Valahia cale de patru zile.* ŞINCAI, HR. III, 31/28. *Trandafir, ... cu fața zgăriată, mormoia în sine.* BUDAI-DELEANU, T. V. 147. *Croitorii ... s-au dus toți mormăind de acolo.* BĂRAC, T. 73/17. *S-oprește, ia căciula, spre voi mîna întinde ... Și tremurîndu-i barba spre ceruri mormăiește.* BOLLIAC, O. 90. *Suduia mereu și mormăia singur prin ogradă.* CARAGIALE, O. I, 55. *La biserică mormoia el cum mormoia, ... dar o dată i s-a înfundat.* N. REV. R. I, nr. 10, 155 supl. *Începeau să rîză, mormăind, ca să nu se auză unul pe altul.* DELAVRANCEA, V. V. 8. *Serafim Mogoș iar mormăi ca și cînd ar fi avut un spin în inimă.* REBREANU, R. I, 236, cf. 15, 194, 281. *Tudor Șoimarul mormăia nemulțumit.* SADOVEANU, O. V, 591, cf. 491. *Și-a îmbrobodit cu șalul turcesc obrazul cu mustăți și cu barbă și s-a dus mormăind.* id. ib. VI, 539. *Bătrînul începu să mormăiască.* CĂLINESCU, E. O. II, 157. *Își trecu încurcat buza de jos peste mustață și după un timp mormăi colțuros.* CAMIL PETRESCU, O. I, 71. *I se spunea cîte una și el mormăia și trecea mai departe.* PAS, Z. I, 217. *Mormăie paznicul, Mișcîndu-și bățul, năpraznicul.* BENIUC, V. 124. *Eu strig încît capul mi se descleiește Și bărbatu-n lene abia mormăiește.* ZANNE, P. II, 747. ✧ Tranz. *Oare ce mormăiește?* ALECSANDRI, T. 681. *Nemaiputînd suferi foamea, încep a mornăi ugilit printre gard: „mămucă, iacă-tă-mă-s".* CREANGĂ, A. 68. *D-abia a putut deschide gura mormăind ceva neînțeles.* CARAGIALE, O. II, 271. *Vremuri grele Miule, mormăi ea săltată în sus pe maldăr; nu e de trai, nu e de stat.* DELAVRANCEA, S. 204. *Mormăia cuvinte fără șir și fără înțeles.* VLAHUȚĂ, O. A. I, 130. *Mama Zoița ... mormonea încet: — Ce-o fi, ... nu știu și pace!* N. REV. R. I, nr. 1, 27. *Foarte bine, mormăi judecătorul întorcîndu-i spatele cu dispreț.* REBREANU, I. 189, cf. 341. *Rogojinaru, deși avea replica gata, ca să nu mai învenineze lucrurile, se mulțumi să mormăie ceva în farfuria lui.* id. R. I, 41. cf. BRĂESCU, A. 116. *Tu ești vinovată, fă — a mormăit Domnica.* G. M. ZAMFIRESCU, SF. M. N. I, 180. *Baba mormăi ceva neînțeles.* SADOVEANU, O. VII, 332, cf. X, 34. *Își strîngea pumnii și mormăia înăbușit cîte o înjurătură.* BART, S. M. 61. *Moș Costache mormăi ceva, cu gura plină, în imposibilitate de a articula.* CĂLINESCU, E. O. II, 41. *Cădelnițează popa și mormăie rugăciuni.* STANCU, D. 172. *Nu! ... N-am nimic! Nu vreau nimic!... mormăia el morocănos.* V. ROM. februarie 1954, 6, cf. BENIUC, V. 37. *Dima a mormăit în barbă un „mde, știu eu?" — și a mers mai departe printre oameni.* GALAN, Z. R. 33. *Sandu îl ținti cu privirea lui tîmpă și mormăi: — Ce?* PREDA, D. 149. ✦ (Prin Transilv., despre copii) A scînci, a plînge. Cf. ALR I 82/136, 166, ALR II/I h 151. ✧ Refl. *Nu te mai mornăi.* ALR II/I MN 12, 6 892/141. ✦ Tranz. (Cu complementul „cîntec") A fredona cu voce scăzută (și pe nas). *Pe scări, cineva mormăie un cîntec moleșit.* CAZIMIR, GR. 180. *Năvodul și-l drege bătrînul pescar Și mormăie-un cîntec.* LESNEA, I. 85. *În fața celei de a doua „cortine" se mișca încet și mătură paznicul căminului cultural, mormăind ... un cîntec.* BENIUC, V. CUC. 79. *Duma ... prinse să mormăie un cîntec.* CAMILAR, N. I, 182.

— Prez. ind.: *mórmăi* și (rar) *mormăiesc.* — Și: (regional) **mormăní** (ALR SN III h 677/928), **mormoí, mormoní, mornăí, morăí, moroí, murmăí** (CIHAC, II, 203), **murmuí** (PONTBRIANT, D., DDRF, TDRG, H IX 429, ALRII 4 961/279), **murăí** (ALR II/I h 31), **mîrmăí** (POLIZU), **mîrnăí** (com. din ALBA IULIA), **mîrnîí** (TDRG) vb. IV.

— Din **mor** (**mor**).

MORMĂÍ[2] vb. IV. Tranz. (Regional) A da formă aluatului; (regional) a soage (Cîmpu lui Neag Petroșeni). Cf. ALR I 1 847/855.

— Prez. ind.: *mórmăi.*

— Etimologia necunoscută.

MORMĂIÁLĂ s. f. Mormăit[1] **(2)**. *Nu mai avu timp să audă mormăiala de răspuns a invitatului său.* CAMIL PETRESCU, N. 27. *Citirile preoților, mormăielile dascălilor ... erau ca un ison nedeslușit.* id. O. II, 77.

— Pl.: *mormăieli.* — Și: (regional) **mornăiálă** (LB, com. MARIAN), **murmuiálă** (DDRF) s. f.

— **Mormăi[1]** + suf. *-eala.*

MORMĂÍRE s. f. (Mai ales la pl.) **1.** Mormăit[1] **(1)**. *O dihanie răsări cu mormăiri groase.* SADOVEANU, O. X, 156. *Ieșit și ursul și caută a scăpare, măcinînd în fălci mormăiri de tunet.* id. ib. 465.

2. Mormăit[1] **(2)**. *Cuvinte de înduioșare nu înălța spre trecători, Dumnezeu era absent din*

mormăirile lui. ANGHEL, PR. 52. *Vorbea și domnul Iohan cu vocea-i aspră. Apoi mormăirile lui se adînciră, parcă veneau de undeva, dintr-un butoi.* SADOVEANU, O. V, 329. *Mormăirile ei erau tunete, invectivele trăsnete.* id. N. F. 6.

— Pl.: *mormăiri.* — Și: **mornăíre** (LB, LM), **mărmăíre** (POLIZU), **murmuíre** (LM, COSTINESCU) s. f.

— V. **mormăi¹.**

MORMĂÍT¹ s. n. Faptul de a m o r m ă i¹. **1.** Șir de sunete caracteristice pe care le scoate ursul; mormăire **(1)**, mormăitură **(1)**. Cf. m o r m ă i¹ **(1)**. *Prin gălăgia mulțimii pătrundeau bătăile sacadate ale darabanei... și mormăitul greoi al ursului.* ULIERU, C. 86, cf. H II 28. (F i g.) *Mi se mai părea că și un mormăit, plin de rele prevestiri, străbate depărtările pînă la mine... Era vîntul.* HOGAȘ, M. N. 161. *Mormăitul tunurilor slăbește.* REBREANU, N. 115. *În tăcerea cuprinsurilor porni mormăitul depărtat al unei batoze.* SADOVEANU, O. XII, 455. ◊ L o c. a d v. **Pe mormăite** = fără plăcere, fără voie, mîrîind. *De trei luni moș Martin înghițea această umilință, dar pe mormăite; își făcea el planul său de răzbunare.* GHICA, S. 524.

2. Vorbire nedeslușită, pe ton scăzut sau nazal (care arată nemulțumire, indignare): bombăneală, mîrîit¹ **(2)**, mormăire **(2)**, mormăială, mormăitură **(2)**. Cf. m o r m ă i¹ **(2)**. *Un mormăit gros, ce aducea, totuși, a glas omenesc, străbătu dinlăuntru pînă la noi: era blagoslovenia de intrare.* HOGAȘ, DR. II, 7. *Ascultînd mormăitul cunoscut al preotului și răspunsurile grăbite și răgușite ale dascălului, i se păru că toate acestea i s-au mai întîmplat o dată.* REBREANU, NUV. 53. *După horn, se auzi un mormăit subțire, apoi un căpșor bălan ș-un deget care scobea în nas se arătară la lumină.* SADOVEANU, O. III, 89. *Din camera cealaltă se auzea mormăitul lui Răghină.* V. ROM. martie 1954, 33. *Cu mormăitul meu numai cu urșii m-aș putea lua la întrecere.* SADOVEANU, N. F. 15. *Omul cu broboadă... scoase un scurt mormăit.* CĂLINESCU, E. O. I, 22.

— Pl.: *mormăituri.* — Și: (regional) **mornăít** (BARCIANU), **moráít** (DDRF) s. n.

V. **mormăi¹.**

MORMĂÍT², -Ă adj. **1.** (Despre sunete, cuvinte) Nedeslușit, rostit pe ton scăzut sau pe nas; (rar) mîrîit². *Numele așezării îl poți întrucîtva presupune după reflecțiile mormăite ale cărutașului.* SADOVEANU, O. L. 13. *Matei reconstituia în fraze scurte, mormăite și destul de înțelese, o întîmplare dramatică de pe drumurile de munte.* id. O. VI, 558. ◊ (Adverbial) *Răspundea iute, iute și mornăit cum cer calicii la pod.* CREANGĂ, A. 90.

2. (Regional, despre oameni) Care vorbește neclar; p. e x t. (substantivat) idiot (Coropceni-Iași). Cf. ALR II 3670/514.

— Pl.: *mormăiți, -te.* — Și: (regional) **mornăít, -ă** adj.

V. **mormăi¹.**

MORMĂITÓR, -OÁRE adj. Care mormăie¹. Cf. LB, PONTBRIANT, D., COSTINESCU, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U.

— Pl.: *mormăitori, -oare.* — Și: **mornăitór, -oáre** (LB), **murmuitór, -oáre** (DDRF, ALEXI, W.) adj.

— **Mormăi¹** + suf. *-tor.*

MORMĂITÚRĂ s. f. **1.** Mormăit **(1)**. *În răcnetele leilor, în mormăiturile urșilor.* CANTEMIR, ap. TDRG. *Auzind iezii mornăitura ursului, s-au spăriat.* SBIERA, P. 204.

2. Mormăit¹ **(2)**. *După cîteva minute, urcîndu-i-se vinul în cap, începu a cînta și el niște mormoituri în limba sa și a bănănăi din picere.* GORJAN, H. II, 63/2. *Vorbește cu mormăitură Parcă are mămăligă-n gură.* PANN, P. V. I, 103/8. *Plecarăm înainte, fără să ascultăm morăitura văduvei.* POPOVICI-BĂNĂȚEANU, ap. TDRG. *Urmară cîteva mormăituri nedeslușite, apoi un glas ascuțit: — Ioane, Ioane.* DUNĂREANU, CH. 28. *Se auziră mormăituri și glasuri neprictinoase în întunericul ogrăzii.* SADOVEANU, O. V, 264. *Putu să audă mormăiturile bătrînului și implorările ascuțite ale Otiliei.* CĂLINESCU, E. O. I, 75. *Din mormăitura lor, după schimb, cei doi aflară totuși de mulțimea care îi aștepta afară să-i sfîșie.* CAMIL PETRESCU, O. II, 573.

— Pl.: *mormăituri.* — Și: (regional) **mormoitúră, mornăitúră, morăitúră** s. f.

— **Mormăi¹** + suf. *-tură.*

MORMĂNÍ vb. IV v. **mormăi¹.**

MORMINȚÉL s. n. (Mai ales în poezia populară) Diminutiv al lui m o r m î n t **(I 1)**; (regional) mormîntuț, (neobișnuit) mormîntaș. *Umblă flămîngior și ticălos, pînă-l înghite mormințelul.* CODRU-DRĂGUȘANU, C. 240. *Să mă cați pe șesurele Pintre cele mormințele.* SEVASTOS, C. 268. *Cînd soarele a sfințit, Mormințelul l-a-nghițit.* MARIAN, Î. 137. *Ici e mormințelul lui Și-am să joc al dracului De mirarea satului.* id. SA. 21. *Da la mormînțelul meu A să crească un spic de grîu.* ȘEZ. III, 155, cf. V, 64. *Mormințel, groapă săpată, Lasă-mă să-l văd o dată.* BIBICESCU, P. P. 40. *Neică, pe mormîntu teu Să răsaie trandahirii Și pe mormințelu* [scris greșit: *mormițelu*] *meu Să răsaie rosmarinii.* MAT. FOLK. 316. *De nu-mi credeți cuvințelul, Arăta-v-oi mormințelul.* BUD, P. P. 9.

— Pl.: *mormințele.* — Și: (regional) **mormînțél** s. n.

— **Mormînt** + suf. *-el.*

MORMÎNCÍ vb. IV v. **morînci.**

MORMÎNJEÁLĂ s. f. (Regional) Faptul de a m o r m î n j i; (concretizat) lucru făcut superficial, de mîntuială. *În școlile de la sate e o mormînjeală de carte . . . care te umple de milă, de scîrbă și de revoltă.* VLAHUȚĂ, ap. TDRG.
— Pl. : ?
— **Mormînji** + suf. *-eală.*

MORMÎNJÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A executa un lucru în mod superficial, fără grijă, fără atenție. Cf. TDRG.
— Prez. ind. : *mormînjesc.*
Etimologia necunoscută. Cf. m o r i n c i, m î n j i.

MORMÎNT s. n. **I. 1.** Groapa săpată în pămînt pentru înmormîntarea celor decedați; p. e x t. loc unde este înmormîntat cineva. *Scoatea . . . cei ce-l mîniia și lăcuiia în morminte.* PSALT. HUR. 55v/4. *Și mormentele* (m o r m a n t e l e H) *lor și casele lor în veac . . . dziseră numerele sale spre pămăntu.* PSALT. 94, cf. 126. *Morții den morminte se vor scula.* CORESI, EV. 35. *Mearge la mormînt, să plîngă acolo.* id. ib. 96. *Și veți mearge la murmîntele morțiloru voștri de veți plînge* (a. 1600). CUV. D. BĂTR. II, 49/1. *Așijdere să pornesc oamenii la mormînt* (a. 1645). GCR I, 117/21. *Să duc de să ating de mormănturile oamenilor acelora.* HERODOT (1645), 263. *Nu vor lăsa trupurile lor să le puie în mormînte.* N. TEST. (1648), 311v/7. *După moartea sa s-au arătat unii femei pre carea o chema Cleopatra carea plîngea la mormîntul lui.* CHEIA ÎN. 2v/3, cf. BIBLIA (1688), 285[1]/32. *Va face să vorbească morții din mormînturi.* MINEIUL (1776), 10r[1]/15, cf. 97v[1]/9. *Toți cei din mormînt vor auzi glasul lui* (a. 1698). GCR I, 316/19, cf. II, 7/31, 82/28, ANON. CAR. *Învățații din Egipt făcură pe Moise să-și ia lumea în cap și să moară fără a i se ști mormîntul.* HELIADE, O. II, 390. *Visurile spăimîntătoare nu turbură și țărîna mormînturilor.* MARCOVICI, C. 7/6, cf. 4/9, 8/21. *Omul în lume cînd vine, în leagănul său aduce Sămînța de mortăciune care în mormînt îl duce.* CONACHI, P. 280. *Aștepți oare, spre a învia, ca strămoșii tăi să se scoale din mormînt?* BĂLCESCU, M. V. 580, cf. NEGRUZZI, S. I, 32. *Este ora nălucirei: un mormînt se dezvelește.* ALEXANDRESCU, M. 14. *Tu ce stingi cu-a ta aripă Candela de pe mormînt.* ALECSANDRI, P. I, 10. *P-ale bravilor morminte Dalbe flori vor răsări.* BOLINTINEANU, O. 1, cf. 5. *Nu voi mormînt bogat, Cîntare și flamuri.* EMINESCU, O. I, 221, cf. 129. *De atunci . . . Solomon înțeleptul și alți răposați de veacuri nu se mai pot liniști în morminte.* CREANGĂ, A. 142. *Oasele mele se vor bucura în mormînt de isprăvile tale.* ISPIRESCU, L. 41. *Ca frunzele uscate pe morminte, Se scutură aducerile-aminte Pe inimile noastre ostenite.* VLAHUȚĂ, O. A. 83. *Satul doarme ca-n mormînt.* COȘBUC, B. 7, cf. id. P. II, 263. *Se lasă gerul pe pămînt, Tu dormi, Sorine, în mormînt.* BELDICEANU, P. 74, cf. 91. *Cine le-ar putea cunoaște în mormîntul acesta fără nume?* PETICĂ, O. 245. *Din depărtare, dealul se arăta ca un mormînt uriaș acoperit de o pînză albă ce-ți lua ochii.* BUJOR, S. 55. *Cele mai multe morminte se aflau într-o mută și mare uitare.* C. PETRESCU, C. V. 300. *Trei eram acolo, printre mormintele fără candelă și cruce.* TEODOREANU, M. U. 100. *Pe morminte căzuseră florile și putrezeau.* SADOVEANU, O. V, 706. *Seara a trecut . . . pe la mormîntul lui Ciurea.* V. ROM. august 1 954, 126. *Plecăm cu mașinile spre Mihailovskoe, sat în care a locuit un timp Pușkin și unde se și află mormîntul său.* STANCU, U.R.S.S. 164. *Peste vechi morminte ruinate Tînăra pădure crește.* BENIUC, V. 117, cf. 112. *De-aș simți moartea că vine Aș lăsa cu giurămînt Să mă-ngroape-n cel mormînt!* ALECSANDRI, P. P. 276. *Mîndro, dacă-oi muri eu, Vino la mormîntul meu.* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 150, cf. 282, 314, 363. *Să nu miroși flori de pe mormînturi.* ȘEZ. III, 48. *Mama sa îl duce la mormîntul unui cunoscut.* PAMFILE, B. 34, cf. id. DUȘM. 196. *Vierme se găsește și-n mormînt de piatră.* Cf. ZANNE, P. I, 691. *Gura lumei numai mormîntul o astupă.* id. ib. II, 176. (În imprecații) *Mormînții tăi!* Com. MARIAN. *La făgădăul din deal Mi-o rămas al meu suman Pentr-o țîr, de beutură, Mînca-o-ar mormîntul gură!* JARNÍK-BÎRSEANU, D. 386. ◊ (Rar, la pl. cu valoare de sg.) *Mihnea Vodă au trebuit să fie din sămînța domnilor Valahiei celor mai dedemult, almintrelea cum ar fi putut scrie doctorul Ioann Salic în versurile de pre mormînturile lui.* ȘINCAI, HR. II, 116/8. ◊ *Sfîntul mormînt* = loc (în Ierusalim) unde, după credința creștină, a fost înmormîntat Iisus Hristos. ◊ F i g. *Mărmănt deșchis grumadzul lor.* PSALT. 6. *Mormînt văruit frumuseațea trupului* (a. 1 691). GCR I, 292/14. [Lupul] *în mormîntul drojdiilor îngropat și . . . înfășurat și legat fiind.* CANTEMIR, IST. 77. *Istoria mea de mult s-au închis în mormînt.* KOTZEBUE, U. 37v/6. *Scosese un miel din mormîntul de flacări.* FILIMON, O. I, 160. *E mare și cumplit mormînt singurătatea.* SADOVEANU, O. III, 189. *Cînd el lipsește, Lumea-i mormînt. Mă pierd de jale Și nu mai sînt.* BLAGA, L. U. 85. *Scăpați de subt apăsarea de mormînt a clăcii, parcă nu mai erau aceiași.* CAMIL PETRESCU, O. II, 282. ◊ E x p r. **Nici în mormînt** = niciodată. *Nici în mormînt n-am să uit binele pe care mi l-ai făcut.* CAMIL PETRESCU, O. II, 491. **A băga (sau a vîrî, a pune, a trimite** etc. pe cineva) **în mormînt** = a omorî (pe cineva); p. e x t. a necăji, a chinui foarte tare (pe cineva). *Copilul acesta are să ne bage în mormînt.* C. PETRESCU, C. V. 229. *Caută pe cel care a pus în mormînt pe părintele tău.* SADOVEANU, O. V, 570. **A-și săpa singur mormîntul** = a-și cauza singur nenorociri (care îi pot aduce moartea). *În patimi, tu singur îți sapi mormîntul.* CONACHI, P. 109. **A intra în**

mormînt = a muri. *Dorește să intre în mormînt.* MARCOVICI, C. 19/9. *Sînt hotărîtă mai bine să intru în mormînt.* PR. DRAM. 134. **A duce** (pe cineva) **la mormînt** = a cauza moartea cuiva. *Se apropiase de el boala care avea să-l ducă . . . la mormînt.* STANCU, U.R.S.S. 72. **A-și găsi** (undeva) **mormîntul** = a muri (într-un anumit loc). (Regional) **(A fi) un mormînt de om** (sau **ca un mormînt năruit**) = (despre oameni) a fi lipsit de valoare, a fi netrebnic, inutil. Cf. CIAUȘANU, V. 180, ZANNE, P. III, 250. **A fi pe marginea mormîntului** = a fi foarte bătrîn, aproape de moarte. **Liniște** (sau **tăcere**) **de mormînt** = tăcere mormîntală. *Împrejur satul dormea sau se prefăcea că doarme într-o liniște de mormînt.* REBREANU, R. II, 106. (Cu parafrazarea expresiei) *A mormintelor tăcere ce domnea în monastire.* ALEXANDRESCU, M. 20. ✦ Monument funerar; cavou. *Doui juni boieri . . . sta gînditori, rezămați de un mormînt lîngă ușă.* NEGRUZZI, S. I, 149. *Călări ei intră-nuntru și porțile recad; Pe veci periră-n noaptea mărețului mormînt.* EMINESCU, O. I, 98. *În cele de pe urmă-n lături, Mormîntul poarta și-a deschis.* V. ROM. ianuarie 1954, 20. ◇ F i g. *Voi avea un mormînt de litere peste veacuri.* CAMIL PETRESCU, B. 239. ✦ F i g. Moarte, deces; dispariție, pieire. *Numai mormîntul poate să biruiască pe poftă.* ANTIM, ap. GCR II, 7/33. *Viața mea se ofilește, Ca un fir de iarbă-n vînt Și eu trista Sinziana Mă apropii de mormînt.* ALECSANDRI, T. I, 435. *Războiul celor două-roze a fost mormîntul aristocrației engleze.* OȚETEA, R. 96.

2. (Regional, la pl.) Cimitir. *Primăvara . . . noi băieții ieșeam la morminte, ca să ne învățăm lecția la aer curat.* SLAVICI, N. I, 186. *Se duc la morminți și acolo fac iarăși la crucea fiecărui mort cîte-o lumină.* MARIAN, S. R. II, 273. *Cimitirul* [este numit] . . . *în Ardeal sănțirimb, cimiter, pițigăi și morminte.* PAMFILE, I. C. 457. *Și faŝe trii turț . . . le friẑe cîta-n foc ș-acolo, la morminț le frînẑe.* ARH. FOLK. III, 58, cf. ALRM I II h 423, A III 2.

II. P. a n a l. (Regional) **1.** Gaura în pămînt, în care șoarecii sau sobolii își adună provizii. Cf. ALR I 1 175/144, 1 196/61.

2. Mușuroi adunat de prășitori la rădăcina firelor de porumb. Cf. ALRM SN I h 71, A I 12, 21, 31.

— Pl.: *morminte* și (învechit și regional) *mormînturi*, (învechit) *mormînte*, *mormente*, (regional, m.) *morminți*. — Și: (învechit) **murmînt** (pl. *murmînte*), **mărmănt** s. n.

— Lat. **monumentum**.

MORMÎNTÁL, -Ă adj. (Livresc) **1.** Care aparține mormîntului **(I 1)**, de mormînt, (rar) m o r m î n t o s; funerar. *Aste vorbe ca gemătul de moarte, Ca piatra mormîntală pe noi ne-a-nfiorat.* ALEXANDRESCU, M. 154. *Dorul ce jălește, . . . Se-mpiedică în zboru-i și cade, se lovește De piatra mormîntală a celor ce-am iubit!* ALECSANDRI, P. I, 194. *Din moarte naște viață, din întuneric soare, Din țerna mormîntală resare dulce floare.* id. ib. II, 88. *Zadarnic piatra cea mormîntală Ne țintuiește sub umezeală.* MACEDONSKI, O. I, 20. *Față de acest întuneric al minții, ce dulce ar fi fost somnul de veci sub piatra mormîntală.* PETICĂ, O. 316. *Fac în tăcere patru pași: Sînt patru trepte mormîntale.* V. ROM. ianuarie 1954, 47. ◇ *Tăcere* (sau *liniște* etc.) *mormîntală* = tăcere (sau liniște) deplină, totală, absolută. *Pe dată ce trece timpul cerut pentru satisfacerea curiozității publice, o tăcere mormîntală se răspîndește asupra faptului.* FILIMON, O. I, 254.

2. De înmormîntare, f u n e b r u, (rar) m o r m î n t a r[2]; p. r e s t r. (despre voce) care are timbru grav, înfundat, c a v e r n o s. *Mitropolitul . . . începu a zice cu un glas sărbătoresc și mormîntal.* NEGRUZZI, S. I, 232. *I se părea că vede umbra tatălui său ieșind dintre stîncile titanice ale ocnei și zicîndu-i cu voce mormîntală: — Fiu nelegiuit.* FILIMON, O. I, 297. *Nu-mi mai faceți de prisos onoruri mormîntale.* OLLĂNESCU, H. O. 173.

— Pl.: *mormîntali, -e*.

— **Mormînt** + suf. *-al*.

MORMÎNTÁ vb. I. T r a n z. (Regional) A înmormînta. Com. din DRĂNIC-CRAIOVA.

— Prez. ind.: *mormîntez*.

— V. **mormînt**.

MORMÎNTÁR[1] s. n. (Învechit) Cavou, criptă, mormînt **(I 1)**; p. e x t. cimitir. *Ei erau deja naintea mormîntariului care se întindea în capătul satului.* F (1874), 305, cf. BARCIANU, ALEXI, W.

— Pl.: *mormîntare*.

— **Mormînt** + suf. *-ar*.

MORMÎNTÁR[2], -Ă adj. (Rar) Mormîntal **(2)**. *Din biserică s-auzea un cîntec încet, trist, mormîntar.* EMINESCU, G. P. 96.

— Pl.: *mormîntari, -e*.

— De la **mormîntal**, cu schimbare de suf.

MORMÎNTÁRE s. f. (Regional) Înmormîntare. Com. din DRĂNIC-CRAIOVA.

— Pl.: *mormîntări*.

— V. **mormînta**.

MORMÎNTÁȘ s. n. (Neobișnuit) Mormînțel. Cf. BUDAI-DELEANU, LEX.

— Pl.:?

— **Mormînt** + suf. *-aș*.

MORMÎNTĂTÓR s. m. (Neobișnuit) Cioclu, gropar. Cf. BARONZI, L. 97.

— Pl.: *mormîntători*.

— **Mormînta** + suf. *-(ă)tor*.

MORMÎNTÓS, -OÁSĂ [illegible] (1). [illegible] 47[illegible].
— Pl.: *mormintoși, -oase.*
— **Mormînt** + suf. *-os.*

MORMÎNTURÉLE s. n. pl. (Într-o poezie [illegible]. V. [illegible] *gata și pornește Și te ia pe cimpurele Că-i găsi* [illegible].
Morminturi [illegible].

MORMÎNTÚȚ s. n. (Regional) [illegible]
— Pl.: ?
— **Mormînt** + suf. [illegible].

MORMÎNȚÉL s. n. v. **mormințel.**

MORMOÍ vb. IV v. **mormăi**[1].

MORMOITÚRĂ s. f. v. **mormăitură.**

MORMOLÁC s. m. v. **mormoloc.**

MORMOLÍC s. m. v. **mormoloc.**

MORMOLÍC s. m. v. **mormoloc.**

MORMOLÓC s. m. **1.** [illegible] care, spre deosebire de animalul adult, are branhii în loc de plămini și o coadă lungă care-i servește la înot; (regional) gîndălac, lingurice, vițelar, lingurița-zinei, lingura-popii. *Dimprejurul... lacurilor lăcuite de broaște, broscani și mormoloci.* JIPESCU, ap. TDRG. *La pîrîu vede un mormoloc în glod.* ap. DDRF. *Existența mea în mijlocul pîrăului trecea pentru domnul Arsene tot așa de nebăgată în samă, ca și aceea a unui netrebnic mormoloc.* HOGAȘ, M. N. 233. *S-a tras apele... și-s mormoloci în mîl...* CAZIMIR, GR. 6. ✦ (Adesea precedind termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") Epitet pentru [illegible] V. [illegible] **broscoi.** *Iaca, soro, înhipt ce-a fost hiind mormolocu Catrinii! Da bine, mă neobrăzatule, de tine e să stai aci cu oamenii bătrîni?* PETICĂ, O. 220. *Mormolocii de copii nu le dau de loc pace.* IOVESCU, N. 153. *Să nu te pomenești că-ți vin la un an după nuntă pe cap* [fetele] *și rămîn ca o pacoste cu-n mormoloc în brațe.* PAS, Z. I, 220.
2. F i g. (Regional) Om leneș, molatic. Cf. [illegible]
3. F i g. (Regional) Om tăcut, morocănos (Movila Ruptă-Botoșani). ALR I 1 573/424.
— Pl.: [illegible] (Regional) **mormológ** [illegible] 71 [illegible], **mormolic** [illegible] h 7[illegible]), **mormolác** (ALR SN III h 731), **mormolic** (PONTBRIANT, D.), **mormoróc** (H XII 428) s. m.
— Din scr. **mrmoljak.**

MORMOLÓG s. m. v. **mormoloc.**

MORMONDÓL s. n. (Regional) Pisc, vîrf. [illegible]
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MORMONÍ vb. IV v. **mormăi**[1].

MORMORÓC s. m. v. **mormoloc.**

MORMOROSÍ vb. IV. T r a n z. (Regional) A mormăi[1] **(1).** *Oare ce mormorosește ursu?* [illegible] I, 840.
— Prez. ind.: *mormorosesc.*
— Probabil contaminare între **mormăi** și **bolborosi.**

MORMOTÍ vb. IV. I n t r a n z. (Regional) A mormăi[1] **(2)** (Chizătău-Lugoj). ALR II/I h 31/76.
— Prez. ind.: *mormotesc.*
— De la **mor (mor).**

MORMOTÓL s. n. v. **mototol**[1].

MÓRNĂ s. f. (Regional) Pește mic de culoare închisă (ALR I 1 746/109), nedefinit mai de aproape, care trăiește în apele dulci (GRAIUL, I, 431).
— Pl.: *morne.*
— Etimologia necunoscută. Cf. magh. m á r n a.

MORNĂÍ vb. IV v. **mormăi**[1].

MORNĂIÁLĂ s. f. v. **mormăială.**

MORNĂÍRE s. f. v. **mormăire.**

MORNĂÍT[1] s. n. v. **mormăit**[1].

MORNĂÍT[2], **-Ă** adj. v. **mormăit**[2].

MORNĂITÓR, -OÁRE adj. v. **mormăitor.**

MORNĂITÚRĂ s. f. v. **mormăitură.**

MORNIȚÁR s. m. (Bucov.) Morniță *(Ceratopagon publicarius). Mornițariul... este asemenea un țînțar foarte mic.* MARIAN, INS. 312, cf. 313, JAHRESBER. XII, 130, 148.
— Pl.: *mornițari.*
— **Morniță** + suf. *-ar.*

MÓRNIȚĂ s. f. (Mold., Bucov.) Specie de țînțar foarte mic; (regional) mornițar *(Ceratopagon publicarius).* Cf. TDRG, MARIAN, INS. 312. *Cînd are să fie vara ploaie, umblă mornițele...* [illegible] MARIAN, S. B. I, 118. *Mornițele pișcă.* PAMFILE, VĂZD. 101. ◇ E x p r. **A pica**

pe cineva ca mornița = a sîcîi pe cineva, a-l plictisi cu prezența sau cu vorba. Cf. MARIAN, INS. 313.
— Pl.: *mornițe.*
— Etimologia necunoscută.

MORNORÍȚĂ s. f. v. **momoriță.**

MOROÁCĂ s. f. v. **moroaică.**

MOROÁGĂ s. f. v. **morugă.**

MOROÁICĂ s. f. (Regional) **1.** (De obicei în descîntece) Strigoaică. Cf. m o r o i[2] **(1).** *Strigoaică, Moroacă, Desfă (cutăruia) De orice rău ai pus pe dînsul.* TEODORESCU, P. P. 365. *Moroii cu moroaicele.* MARIAN, D. 100, cf. 184. *Pe cale, Pe cărare Se-ntîlni cu moroicile.* ȘEZ. IV, 27. *Mi l-o întîlnit . . . moroi cu moroaica.* ib. V, 146. *Despică ochii leului, . . . Pe-ai moroaicei.* PAMFILE, B. 31. *Tu, muma pădurii, Tu, strigoaică, Tu, moroaică.* [illegible] 118. *Moroi cu moroaica.* ALR I 1 [illegible] ◊ (Adjectival) *De-o fi deochiat femeie moroaică . . . cadă-i cosițele.* ȘEZ. I, 57.
2. Țigancă despre care se credea că deoache copiii. Cf. m o r o i[2] **(2).** [illegible]
3. Măscărici (la nuntă) (Pecinișca-Băile Herculane). ALR III [illegible]
— Pl.: *moroaice* și *moroici.* — Și: **moroácă, moróică, muroáică** (PAMFILE, DUȘM. 127) s. f.
— **Moroi**[2] + suf. [illegible]

MOROÁNCĂ s. f. v. **pomeranță.**

MOROÁNȚĂ s. f. v. **pomeranță.**

MÓROC s. m. (Prin Transilv.) Morcov **(1)** *(Daucus carota sativa). Ne-am îndeletnicit cu sămînța de morcovi (morogi, mure).* COMȘA, N. Z. 45, cf. [illegible] CL. 60, ALR I 842/116, 118, [illegible]
1, 13.
— Accentuat și: [illegible]
Și: **mórog** s. m.
— Din magh. **murok.**

MOROCÁN s. m. (Neobișnuit) „Păstor vînzător de lapte". BARONZI, L. 114.
— Pl.: *morocani.*
— Probabil contaminare între **moroian** și **mocan**[1].

MOROCÁȘ s. n. v. **morcoașă.**

MOROCĂÍ vb. IV v. **morocăni.**

MOROCĂNEÁLĂ s. f. (Prin Mold.) Faptul de a m o r o c ă n i. *Chirieșii, vrînd-nevrînd trebuiau să se deie și ei* [jos din haraba]; *căci le era lehamite de morocăneala lui moș Nichifor.* CREANGĂ, P. 107.
— Pl.: *morocăneli.*
— **Morocăni** + suf. *-eală.*

MOROCĂNÍ vb. IV. T r a n z. (Regional, mai ales prin Mold.) A mustra, a cicăli (cu ton ursuz, bombănind). *Hojma mă morocănește* [baba mea] *și-mi scoate ochii cu cele tinere.* CREANGĂ, P. 122, cf. 251, PHILIPPIDE, P. 155, BARCIANU, ALEXI, W. *Pentru greșeli se făcea pară de foc și într-una-l morocănea.* PAMFILE, S. T. [illegible] ◆ [illegible] bombăni. *Femeia începe a morocăi la oalele cele multe.* SEVASTOS, ap. TDRG, cf. A VI 26.
— Prez. ind.: *morocănesc.* — Și: **morocăí** vb. IV.
— Cf. [illegible]

MOROCĂNÓS, -OÁSĂ adj. **1.** (Despre oameni) Care vorbește puțin, care tace mereu (și, cînd vorbește, bombănește, obiectează), p o s a c, u r s u z; (despre înfățișarea, manifestările oamenilor) care exprimă, trădează o proastă dispoziție sufletească; (învechit și regional) moros. *Nu-l cunoști pe moșul meu . . . un bătrîn serios, morocănos, de pe vremea lui Papură Vodă.* ALECSANDRI, T. 758, cf. 422, 438. *Sfădăuși, morocănoși: cînd era masa gata, atunci stîrneau ceva sfadă.* CONTEMPORANUL, V_1, 103. *Zău că nici nu prea aveam de ce să viu — răspunse el morocănos.* SLAVICI, V. P. 82. *Am auzit* [illegible] CL. 111. *Sub înfățișarea placidă și de atîtea ori* [illegible] *ascundea.* C. PETRESCU, C. V. 301, cf. id. I. II, 67. *Pe poartă intră, dîrz și morocănos, bătrînul Mihu.* SADOVEANU, O. V, 697, cf. id. P. S. 143, V. ROM. decembrie 1954, 59. ◇ (În context figurat) [Zăpada] *se topea alene, împrăștiind cu umor pe fața morocănoasă a fluviului . . . o frivolă risipă de danteluri pufoase.* GALAN, B. II, 113. ◆ (Rar) Plictisitor, anost. *Levantinele, deprinse totuși cu viața morocănoasă din Constantinopol, găsesc pe cea de la noi și mai nesuferită.* IORGA, C. I. I, 152.
2. (Regional) Leneș, încet la minte și la vorbă; [illegible] ◆ (Substantivat) Idiot, cretin (Larga-Iași). ALR II 3 670/520.
3. (Regional) Prefăcut, nesincer (Miron Costin-Roman). ALR I 1 558/536.
4. (Prin Ban., în forma *morăcănos)* Zdravăn, voinic, bine legat. NOVACOVICIU, C. B. I, 14.
— Pl.: *morocănoși, -oase.* — Și: (regional) **morogănós, -oásă** [illegible], **morăcănós, -oásă, morăcanós, -oásă** [illegible] adj.
— **Morocăni** + suf. *-os.*

MOROCĂNOŞÍE s. f. (Neobişnuit) Faptul de a fi morocănos **(1)**; atitudinea, înfăţişarea omului morocănos. Cf. ŞCRIBAN, D.
— **Morocănos** + suf. *-ie*.

MOROCÎNE s. m. (Regional) Om morocănos **(1)** (Joraşti-Tecuci). Cf. I. CR. V, 279.
Pl.: ?
Probabil de la **morocănos**.

MOROCOÁŞĂ s. f. v. **morcoaşă**.

MOROCOCEÁN subst. (Învechit, rar) Soi de varză de calitate proastă; f i g. (adjectival, despre oameni) lipsit de valoare, ticălos, păcătos. *Din varza cea rea ce-i zic morococean, au ieşit fiiu său şi mai morococean* (sfîrşitul sec. XVII). MAG. IST. IV, 364.
— Pl.: ?
— Probabil contaminare între **moare** şi **cocean**.

MORODÍC s. m. v. **mărădic**.

MORODÍNCĂ s. f. (Regional) Numele unui dans popular (Dedulești-Rîmnicu Sărat). H XII 132.
Cf. h o r o d i n c a.

MOROFLEÁCĂ s. f. (Prin Ban. şi Olt.) **1.** Ţuică slabă. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 140, BUL. FIL. II, 178.
2. Om sau, p. e x t., animal prost. *Omul ăsta e o morofleacă.* L. COSTIN, GR. BĂN. 140, cf. ALR II 3 721/836.
Şi: **(2) morofleáncă** s. f. ALR II 3 721/836.
— Etimologia necunoscută. Cf. f l e a c, f l e n c.

MOROFLEÁNCĂ s. f. v. **morofleacă**.

MOROFLÉŢ s. m., s. n. **1.** S. m. (Prin Bucov.) Marţafoi[1]. Cf. ŞEZ. III, 82.
2. S. n. (Regional, în e x p r.) **Ţine-ţi morofleţu!** = taci! ţine-ţi gura! (Borşa-Vişeu de Sus). ALR I 69/361.
3. S. n. (Regional, la pl.) Mofturi, fasoane (Scînteia-Iaşi). BUL. FIL. II, 178. *Faci atîtea morofleţuri, pare-ai fi cu nasul de ceară.* ib.
Pl.: (m.) *morofleţi*, (n.) *morofleţuri*.
— Etimologia necunoscută. Cf. f l e ţ.

MÓROG s. m. v. **moroc**.

MOROGÁN subst. (Regional) Pîrloagă. Cf. H VII 184, XII 140. *Astfel a numit el pămîntul: . . . sterp, slab, gras, morogan.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.
— Pl.: ? — Şi: **morogánă** s. f. Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI.
— Etimologia necunoscută. Cf. b a r a g a n.

MOROGÁNĂ s. f. v. **morogan**.

MOROGĂNÓS, -OÁSĂ adj. v. **morocănos**.

MOROGEÁLĂ s. f. (Prin nord-estul Olt.) Aliment foarte sărat. Cf. CIAUŞANU, V. 180.
— **Morogi** + suf. *-eală*.

MOROGHÉL subst. (Prin Bucov.) Specie de răchită nedefinită mai de aproape. Cf. PAMFILE-LUPESCU, CROM. 32.
— Pl.: ?
— Etimologia necunoscută.

MOROGÍ vb. IV. T r a n z. (Prin nord-estul Olt.; complementul indică un aliment, o mîncare) A săra foarte tare. Cf. CIAUŞANU, V. 180.
— Prez. ind.: *morogesc*.
— V. **moroagă**.

MOROGÍT, -Ă adj. (Prin nord-estul Olt.; despre alimente, mîncăruri) Care are prea multă sare, care este foarte sărat. Cf. CIAUŞANU, V. 180.
— Pl.: *morogiţi, -te*.
— V. **morogi**.

MOROHÁI s. m. (Regional) Om morocănos **(1)** (Beştepe-Tulcea). ALR I 1 573/677.
— Pl.: *morohai*.
— Etimologia necunoscută.

MOROHĂI interj. (Prin Transilv.) „Vorbă obişnuită la strigări din deal". CABA, SĂL. 91.
— **Măreo** + **hăi**.

MORÓI[1] s. m. (Regional) Numele unui peşte de baltă nedefinit mai de aproape (Iaşi). ALR I 1 399/516. ✦ (La pl.) „Peşti săraţi ce se aduc spre vînzare" (Cucorăni-Botoşani). BĂCESCU, P. 37.
— Pl.: *moroi*.
— Etimologia necunoscută. Cf. m o r u n[2].

MORÓI[2], -OÁIE s. m. şi f. **1.** (În superstiţii) Stafie, strigoi (PAMFILE, DUŞM. 127, H V 38, ŞEZ. XIII, 155. GRAIUL, I, 26, CHEST. V 178/58, ALR II 4 234/219) despre care se crede că ar proveni dintr-un copil mort nebotezat, ucis sau înmormîntat de viu (I. CR. IV, 149, PAMFILE, VĂZD. 147, ŞEZ. III, 238) sau dintr-un mort neputrezit (H VI 236) căruia nu i s-a făcut slujba religioasă (ib., ŞEZ. VIII, 15, ALRT II 292); duh rău care ar suge sîngele şi laptele vitelor (MARIAN, NA. 68, ŞEZ. XVIII, 35, ARH. FOLK. III, 121) sau care ar speria copiii (ALR II 2 662/2); (regional) moromeţ, mortăciune **(II 2)**. Cf. ANON. CAR. *Noaptea . . . toate stihiile năpădesc pe mine . . . strigoii, moroii, tricolicii.* ALECSANDRI, T. 616. *Era cît pe-aci să-l inţepe cu un ac, să nu se întîmple cumva să-l îngroape de viu,*

să se facă moroi. REBREANU, I. 57. *Dacă ar fi ieşit hoţi în acea vreme în faţa unui asemenea călăreţ, . . . numaidecît s-ar fi prăvălit într-o parte în rîpă, socotind că dă peste dînşii un moroi al pădurii.* SADOVEANU, O. XIII, 310. *După aceasta, înconjură din nou mormîntul tămîindu-l din toate părţile anume, ca să scutească pe mort de strigoi, respective moroi.* MARIAN, Î. 342. *Zidindu-să în fundamentul casei umbra unui individ, acela negreşit într-un an va muri şi să va face stafie sau muroniu.* LIUBA-IANA, M. 93. *Se bănuieşte că umblă moroiul prin sat cînd e boleşniţă mare.* GRIGORIU-RIGO, M. P. I, 109. *Nouă moroi, nouă moroaie.* PAMFILE, S. T. 138. *Ielele, stahiile, moroii . . . şi alte duhuri necurate.* PĂCALĂ, M. R. 164. *Voi, strigoaie, Voi, moroaie.* TEODORESCU, P. P. 377. *Moroilor şi strigoilor, Duceţi-vă-n păduri negre.* ŞEZ. XII, 190. *În noaptea de Paşti iesă un moroi şi lumea zice că-i sufletul călugărului celuia rău.* I. CR. III, 107, cf. IV, 233. *Să luară nouo moroń Şi nouo strîgoń, Pe cale, Pe cărare.* ARH. FOLK. I, 197, cf. III, 49. *Mi-o ieşit moroaie din vînt, Moroaie de pe pămînt, moroaie din 9 sate.* CHEST. V 178/1. *O murit şi s-o făcut moroń.* ALR I 1 399/5. *Parcă-i un moroi.* ib. 1 399/512, cf. 1 399/532, 590, 805. *Moroile acelea farmăcă.* ALR II 4229/95.

2. (Regional, în superstiţii) Om despre care se crede că are puterea de a deochea copiii. *Moroi . . . se numesc şi ţiganii şi ţigancele cari deoache copiii.* PAMFILE, DUŞM. 129. *De deochi de muroi.* CHEST. V 178/17.

3. F i g. (Regional) Om înalt, gras, greoi (ALR I 1 399/558), roşu la faţă (MAT. DIALECT. I, 231); om tăcut, morocănos (**1**) sau gata oricînd să facă rău cuiva (ALR I 1 399/508, 522, 536, 1 573/361); om prefăcut (ALR I 1 558/361). ◊ (Ca epitet, precedînd termenul calificat, de care se leagă prin prep. „de") *Straşnic moroi di om îi ŝ-aista.* Com. din MARGINEA-RĂDĂUŢI. ◊ (Adjectival) *Om moroi.* ALR II 3 676/362.

— Pl.: *moroi, -oaie* şi (regional, f.) *moroi.* — Şi: (regional) **murói, -oáie** s. m. şi f.

— Cf. slavonul мора. Pentru sensul **2**, cf. b o r o i.

MOROÍ³ vb. IV. T r a n z. şi i n t r a n z. (Regional, în superstiţii, despre strigoi) A vizita noaptea casa în care s-a născut, a apărea înaintea oamenilor, speriindu-i, umplîndu-i de groază. Cf. PAMFILE, DUŞM. 131, I. CR. IV, 149, ALR I 1 399/526.

— Prez. ind.: *moroiesc.*

— V. **moroi²**.

MOROÍ⁴ vb. IV v. **mormăi¹**.

MOROÍ⁵ vb. IV v. **murui.**

MOROIÁN s. m. (Regional, mai ales la pl.) Nume dat locuitorilor din preajma munţilor Bucegi, în special păstorilor ardeleni din această regiune. Cf. POLIZU, BARCIANU, LM, DDRF, ALEXI, W. *Pe cei de la Rîşnov, Tohan etc. îi numesc mai mult moroieni.* MOLDOVAN, Ţ. N. 229. *Păstorii ardeleni, cunoscuţi subt numele de . . . moroieni (din partea Branului şi Ţara Bîrsei) . . . , îşi iernau turmele de oi în şesurile Munteniei.* DR. IV, 194. *În ceea ce priveşte numele păstorilor, ei erau numiţi în genere mocani, iar . . . cei din Bran, moroieni.* ib. VI, 466.

— Pl.: *moroieni.*

— Cf. m o r o i² (**3**).

MORÓICĂ s. f. v. **moroaică.**

MOROIENÉSC, -EÁSCĂ adj. (Regional) Care aparţine moroienilor, caracteristic moroienilor. *Sarică moroienească.* GR. S. V, 45. ◊ *Oaie moroienească* = oaie ţurcană. Cf. H I 130, 139. *Făcea şi sărici şi straie din oi cu lînă lungă, ţurcane: le mai zicea şi moroieneşti.* ib. 42.

— Pl.: *moroieneşti.*

— **Moroian** + suf. *-esc.*

MOROIMÁN, -Ă adj. (Regional, despre oameni) Prost. Cf. RĂDULESCU-CODIN, 51, DR. V, 546.

— Pl.: *moroimani, -e.*

— Cf. m o r o i a n.

MOROÍT, -Ă adj. v. **muruit.**

MOROJÁN, -Ă adj. (Regional) Fumuriu, brumăriu. *S-a întocmit cu colăcerii să fugă toţi pe cai morojini.* DELAVRANCEA, S. 57. *Coloarea lînei este albă, neagră, moroj(g)ană (fumurie).* H III 68. ✦ (Substantivat, f.) Rasă de oi cu lîna de culoare fumurie (Cuca-Galaţi). Cf. H III 96. *Numele ce le dau oilor sînt: ţurcane . . . , morojane.* ib. ✦ (Substantivat; prin Ban.) Epitet dat unui om bătrîn. Cf. L. COSTIN, GR. BĂN. 140. *Eşti o morojînă de om.* id. ib.

— Pl.: *morojani.* — Şi: **morojín, -ă, morojgán, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută.

MOROJGÁN, -Ă adj. v. **morojan.**

MOROJÍN, -Ă adj. v. **morojan.**

MOROJÍNI s. m. pl. (Prin Transilv.) Tineri care invită la nuntă; vornicei, chemători. Cf. DDRF.

— Etimologia necunoscută. Cf. m o r o j a n.

MOROLÉUCĂ s. f. (Regional) Torţă făcută dintr-un băţ înfăşurat cu paie pe care îl aprind flăcăii pe dealurile din preajma satului, în seara de lăsata-secului; (regional) copaiţă, hodaie, hodaiţă. Cf. VICIU, GL.

— Pl.: *moroleuci.*

— Etimologia necunoscută.

MOROMEÁNȚĂ s. f. v. **moromeț.**

MOROMÉTE s. m. v. **moromeț.**

MOROMÉȚ, -EÁȚĂ subst. (Regional) **1.** S. m. și f. Stafie, moroi[2] (1) (Dobra-Deva). Cf. ALR II 4 240/105.

2. S. m. (În forma *moromete)* Epitet dat unui om leneș. Cf. PASCU, S. 340.

— Pl.: *moromeți, -mețe.* — Și: **morométe** s. m., **moromeánță** (pl. *moromențe;* PAȘCA, GL.) s. f.

— Cf. m o r o i[2].

MORÓN s. m. v. **morun[2].**

MORONÁȘ s. m. v. **morunaș.**

MORONCEÁLĂ s. f. v. **morînceală.**

MORONCÍ vb. IV. T r a n z. (Mold., Bucov.) A mustra, a cicăli, a necăji. *Socrul a ocări-o . . . Și soacra a moronci-o, C-or mustra-o fără vină.* SEVASTOS, N. 339. *O moroncește prea tare pe Măndița noastră.* I. CR. VI, 314. *M-am dus la el să-mi împrumute carul și, în loc să mă folosesc cu ceva, a prins a mă moronci.* Com. din VICOVUL DE SUS-RĂDĂUȚI, cf. ALR I 1 399/418. ◊ I n t r a n z. *Preoteasa nu-l crede* [pe popa] . . . *și moroncește . . . într-una de antereu.* SEVASTOS, ap. TDRG.

— Prez. ind.: *moroncesc.*

— Din ucr. **морочити.**

MORÓÑIȚĂ s. f. (Ban. și sud-vestul Transilv.) Moroaie. V. m o r o i[2] (1). *Moroñiță iau lapcile di la vaš.* ALRT II 69, cf. 10, 17, 65, ALR II 4 240/102, 105.

— Pl.: *moroñițe.* — Și: **murόñiță** s. f. ALR I 1 399/87.

— **Moroi[2]** + suf. *-iță.*

MORÓS, -OÁSĂ adj. (Învechit și regional) Morocănos (1). Cf. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU. *Iată explicațiunea naturelului său moroz.* F (1873), 270. *Din Ionică se năpîrli un soldat moros și sălbatic de să nu-i afli păreche.* REBREANU, în V. ROM. februarie 1957, 110. ◊ (Adverbial) *Ce te uiți așa moros la mine?* L. COSTIN, GR. BĂN. 140.

— Pl.: *moroși, -oase.* — Și: **moróz, -oáză** adj.

— Din fr. **morose,** germ. **moros,** magh. **morozus.**

MOROSCLÍV, -Ă adj. v. **morosliv.**

MOROSITÁTE s. f. v. **morozitate.**

MOROSLÍV, -Ă adj., subst. (Regional) **I.** Adj. **1.** Roșu-închis (BUDAI-DELEANU, LEX.), negru-roșu (CHEST. I 58/340) sau roșu spălăcit (ALR II 3 412/102). *Din roibă nu iasă nici roșu decît morisliv.* ALR II 3 414/836. ◊ (Substantivat, n.) *Ți-ai vopsit sfetărul într-un morosclív frumos.* ALR II 3 412/102.

2. Foarte mare, solid și puternic. *Am tăiat, mă, un fag morosliv, de nu-l poți aduce nici pe zece sănii.* DR. V, 212.

II. Subst. **1.** S. m. Om morocănos (1) (Vatra Moldoviței-Gura Humorului). ALR I 1 573/375.

2. S. f. Femeie rea și murdară (Bogdănești-Fălticeni). ȘEZ. XIX, 12.

3. S. m. (Entom.) Mamornic *(Meloë proscarabaeus)* (Sîngeorz Băi-Năsăud). PAȘCA, GL.

— Pl.: *moroslivi, -e.* — Și: (I) **morosclív, -ă, morosliv, -ă** adj.

— Etimologia necunoscută. Cf. scr. m o d r o s i v „vînăt".

MOROȘÁN[1], -Ă s. m. și f. (Regional) Maramureșean (1). *Moreșan cu gubă sură Dziua bea și noaptea fură.* T. PAPAHAGI, M. 59, cf. com. MARIAN. *Drăguțu mi-i moroșan.* BÎRLEA, C. P. 88.

— Pl.: *moroșeni, -e.* — Și: **moreșán, -ă** s. m. și f.

— Cf. m a r a m u r e ș e a n.

MOROȘÁN[2], -Ă s. m. și f. v. **mureșean.**

MOROȘENÉSC, -EÁSCĂ adj., s. f. (Regional) **1.** Adj. Maramureșean (2). Cf. BUD, P. P. 14.

2. S. f. (De obicei art.) Numele unui dans popular. *Nuntașii se prind la joc . . . cam cu următoarele jocuri: . . . moldoveneasca, moroșeneasca, . . . munteneasca.* SEVASTOS, N. 282, cf. PAMFILE, J. III, 9, VARONE, D. 116.

— Pl.: *moroșenești.*

— **Moroșan[1]** + suf. *-esc.*

MORÓȘNIȚE s. f. (pl.) (Regional, în superstiții) Strigoaice. Cf. DDRF.

— De la **moroi[2].**

MORÓTRU s. n. v. **molotru.**

MORÓZ, -OÁZĂ adj. v. **moros.**

MOROZITÁTE s. f. (Învechit) Faptul de a fi moros; proastă dispoziție, tristețe, posomoreală. *Natura . . . lasă . . . pe unile cu nici* [de] *unile în starea morozității.* EPISCUPESCU, O. I. 57/10. *Contrarietățile ce le întîmpin sporesc pe fiecare zi morozitatea lor dezgustătoare și asprimea nesuferită.* CALENDAR (1854), 13/21.

— Pl.: *morozități.* — Și: **morositáte** s. f. NEGULICI, PONTBRIANT, D., COSTINESCU.

— Din fr. **morosité,** germ. **Morosität.**

MÓRSĂ[1] s. f. Mamifer marin carnivor din regiunile polare, cu trupul lung de 4—6 metri, gros și greoi, cu ochi mici, cu membre scurte în formă de lopeți, cu coadă mică și cu caninii superiori foarte dezvoltați și puternici; (regional

Redactor responsabil de carte: ECATERINA IONAȘCU
Tehnoredactori: CORA JOHNSON și DIACONESCU ION

Dat la cules 19.06.1967. Bun de tipar 15.01.1968. Apărut 1968. Tiraj 3130 ex. Hîrtie scris IA de 63 g/m² 8/600×800. Coli editoriale 21,07. Coli de tipar 20,50 A 09469/967. C.Z. pentru bibliotecile mari 459 — 3 = 59. C.Z. pentru bibliotecile mici 4 R — 3 = R

Întreprinderea poligrafică „Arta grafică“, Calea Șerban Vodă nr. 133—135, București, Republica Socialistă România, comanda nr. 252

Lei 11